

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja
Prezes Rady Ministrów

DKRM-4822-11(2)/14

Druk nr 2611

Warszawa, 7 lipca 2014 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

- Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2013 roku na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. „Karta Praw Osób Niepełnosprawnych”.

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Pracy i Polityki Społecznej do reprezentowania Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

(-) Donald Tusk

INFORMACJA
Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2013 roku
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r.
„KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH”

(część 1)

Warszawa, 2014 r.

Spis treści (część 1)

Wstęp.....	2 - 3
I. Podstawowe dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych w latach 2008 - 2013.....	4-17
II. Informacja szczegółowa resortów i urzędów centralnych o realizacji w 2013 r. praw osób niepełnosprawnych w zakresie¹.....	18-138
1) dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,	
2) dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,	
3) nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,	
4) pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,	
5) pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,	
6) zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,	
7) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:	
• dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,	
• swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,	
• dostępu do informacji,	
• możliwości komunikacji międzyludzkiej,	
8) posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,	
9) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.	
III. Informacja z realizacji ustawy o języku migowym.....	139-141
IV. Podsumowanie.....	142-147

Załączniki (część 2 – szczegółowa).

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera 10 praw. Prawo dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym” nie zostało omówione z uwagi na to, że obszerny opis instrumentów służących jego realizacji został zawarty w pozostałych 9 prawach.

Wstęp

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w uchwale z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych² zobowiązał Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do przygotowania corocznej informacji o inicjatywach i działaniach podjętych w celu urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych.³

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w uchwale sprzed siedemnastu lat uznał, że „osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”.

Zatem w uchwale sejmowej Karta Praw Osób Niepełnosprawnych określono priorytetowe obszary dla polityki państwa ujęte w formie katalogu dziesięciu praw osób niepełnosprawnych m.in. w zakresie dostępu do leczenia i opieki medycznej, zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, edukacji, pomocy psychologicznej i pedagogicznej, wsparcia na rynku pracy, dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej oraz uczestnictwa w życiu publicznym, kulturalnym, sportowym, w rekreacji i turystyce.

W uchwale sejmowej zwrócono także uwagę na prawo osób niepełnosprawnych do posiadania samorządnej reprezentacji, możliwości zrzeszania się i prowadzenia działalności społecznej, a także na potrzebę konsultowania z osobami niepełnosprawnymi projektów aktów prawnych, zwłaszcza bezpośrednio dotyczących tych osób.

Warto podkreślić, że mimo iż sejmowa uchwała Karta Praw Osób Niepełnosprawnych nie posiada mocy prawnej, to w praktyce wyznaczała i wyznacza kierunek realizacji przez instytucje publiczne i niepubliczne różnych działań na rzecz osób niepełnosprawnych lub uwzględniania w tych działaniach potrzeb osób niepełnosprawnych.

Podmioty prawne (publiczne i niepubliczne) i podmioty fizyczne urzeczywistniając w swojej działalności prawa zawarte w sejmowej uchwale jednocześnie przyczyniają się do zapobiegania dyskryminacji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu.

W ramach przygotowania informacji z realizacji w 2013 r. sejmowej uchwały Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, Minister Pracy i Polityki Społecznej (z jego upoważnienia - Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych) zwrócił się do ministrów i kierowników urzędów centralnych⁴ z prośbą o nadesłanie informacji o bezpośrednich lub pośrednich działaniach podejmowanych w 2013 r., w ramach posiadanych merytorycznych kompetencji, na rzecz osób niepełnosprawnych, , w tym także w latach 2008 – 2013, z uwzględnieniem:

- * rezultatów w realizacji praw osób niepełnosprawnych,
- * niepokojących tendencji w obszarze urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych
- * najważniejszych inicjatyw prowadzących do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych.

Przygotowanie rocznej informacji o działaniach na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych w znacznej mierze determinuje charakter merytoryczny tej informacji, analitycznej oceny działań administracji rządowej i wskazania tendencji dotyczących realizacji praw określonych w sejmowej uchwale.

Na podstawie informacji nadesłanych przez ministrów i kierowników urzędów centralnych, opracowano jednorodny tekst, zachowując w pełni treści merytoryczne. Zatem „Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach poodejmowanych w 2013 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia

² M.P. z 13.08.1997 r. Nr 50 poz. 475.

³ § 3 uchwały Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw osób Niepełnosprawnych.

⁴ Wykaz resortów i urzędów centralnych/innych podmiotów zamieszczono w załączniku 1.

1997 r. - *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*” zawierająca opis działań zrealizowanych lub zapoczątkowanych w ub.r. przez ministerstwa i urzędy centralne jest dokumentem informacyjnym i faktograficznym o zróżnicowanym charakterze, w znacznej mierze szczegółowym i częściowo uogólnionym (systemowym) dotyczącym osób niepełnosprawnych.

W dokumencie zawarte są przede wszystkim informacje o działaniach zrealizowanych, realizowanych (kontynuowanych) i podjętych przez ministerstwa i urzędy centralne w 2013 r. w celu urzeczywistnienia sejmowej uchwały Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, ale także i informacje prezentujące dokonania w szerszej niż roczna perspektywie czasowej, tj. w latach 2008 – 2013, w szczególności w obszarze edukacji, zatrudnienia osób niepełnosprawnych, uczestnictwa osób niepełnosprawnych w sporcie i kulturze, zrzeszania się i konsultowania projektów aktów prawnych, dostępie do ministerstw i urzędów centralnych (likwidacja barier funkcjonalnych w ogólnodostępnych budynkach tych instytucji). Informacje dotyczące podjętych działań zawierają pewne elementy analityczne.

„*Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2013 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*” składa się z dwóch części: podstawowej informacji o realizacji w 2013 r. postanowień sejmowej uchwały oraz w formie załączników części szczegółowej, uzupełniającej część podstawową.

Warto podkreślić, że 25 października 2012 r. weszła do krajowego porządku prawnego Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych⁵ sporządzona w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r., która wyznacza obowiązujący standard wdrażania krajowych przepisów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych i zobowiązuje do doskonalenia tych przepisów m.in. w zakresie funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

W latach 2008 – 2012 poddano analizie – w związku z pracami przygotowawczymi do ratyfikacji konwencji - zgodność prawa polskiego z postanowieniami konwencji. Z przeprowadzonej analizy wynika, że postanowienia konwencji są odzwierciedlone w polskim porządku prawnym, albowiem osoby niepełnosprawne mają m.in. konstytucyjnie zagwarantowaną - i rozwiniętą w przepisach ustawowych oraz wykonawczych dotyczących wszystkich obszarów działalności państwa - ochronę socjalną, ekonomiczną i prawną oraz ochronę przed dyskryminacją.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej prowadziło w 2013 r. również prace związane z przygotowaniem pierwszego sprawozdania z wykonania przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w tym dotyczące opracowania projektu wstępnego sprawozdania, przeprowadzenia konsultacji z właściwymi resortami oraz zaopiniowania projektu sprawozdania przez partnerów społecznych. Materiałem wyjściowym do opracowania sprawozdania z realizacji konwencji jest opracowana w latach 2008 – 2012 analiza zgodności polskiego prawa z postanowieniami konwencji. Sprawozdanie będzie przygotowane w 2014 r.

Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2013 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych” jest więc w pewnym sensie szczegółowym uzupełnieniem realizacji praw osób niepełnosprawnych zawartych również w konwencji, jakkolwiek nie jest integralną częścią sprawozdania z realizacji konwencji.

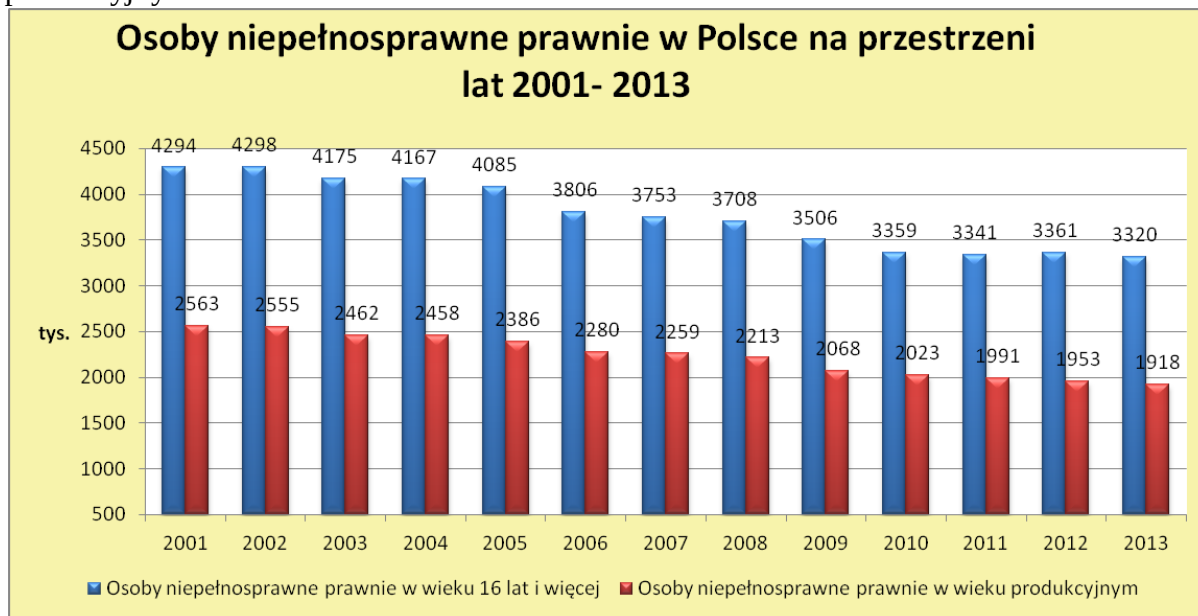
⁵Po opublikowaniu w Dz. U. poz. 1169 treści dokumentu ratyfikacyjnego z dnia 6 września 2012 roku wraz z tekstami konwencji w języku angielskim i w przekładzie na język polski oraz oświadczenia rządowego (w Dz. U. poz. 1170) w sprawie mocy obowiązującej konwencji, w którym została podana też informacja, jakie państwa ratyfikowały konwencję i w jakich datach.

I.

Podstawowe dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych w latach 2008-2013.

⇒ Dane ogólne.⁶

Liczebność populacji osób niepełnosprawnych prawnie stopniowo zmniejszała się na przestrzeni ostatnich lat, zarówno w grupie osób w wieku 16 lat i więcej jak i w wieku produkcyjnym⁷.

Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego (NSP) 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) przeprowadzanego systematycznie przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), w ciągu ostatnich 13 lat liczebność osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej zmniejszyła się o 974 tys. osób (z 4.294 tys. w 2001 r. do 3.320 tys. w 2013r.), przy czym w latach 2010 – 2013 liczba osób niepełnosprawnych w tej grupie kształtowała się na zbliżonym poziomie.

Z biegiem lat zmniejsza się stopniowo częstość występowania niepełnosprawności prawnej. Dla osób w wieku 16 lat i więcej udział osób niepełnosprawnych prawnie w populacji kraju zmniejszył się z 13,9% w 2001 r. do 11% w 2013 roku, czyli w ciągu 12 lat spadł o 2,9 punktu procentowego (2001 roku wśród 30.843 tys. ludności Polski w wieku 16 lat i więcej, 4.294 tys. osób miało orzeczenie o niepełnosprawności, natomiast w 2013 roku na 30.207 tys. osób, 3.320 tys. osób posiadało orzeczenie o niepełnosprawności).

Liczebność osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym również zmniejszała się na przestrzeni lat. W roku 2013 w stosunku do 2001 r. liczba osób niepełnosprawnych w badanej grupie wiekowej zmalała o 645 tys. osób, przy czym w latach 2008 – 2013 zmalała o 295 tys. osób⁸.

Zmniejszyła się również częstość występowania niepełnosprawności prawnej w wieku produkcyjnym: z 10,9% w 2001 r. do 8,5% w roku 2013 (w 2001 r. w Polsce było 23.445 tys. osób w wieku produkcyjnym, wśród nich 2.563 tys. osób z prawnym orzeczeniem

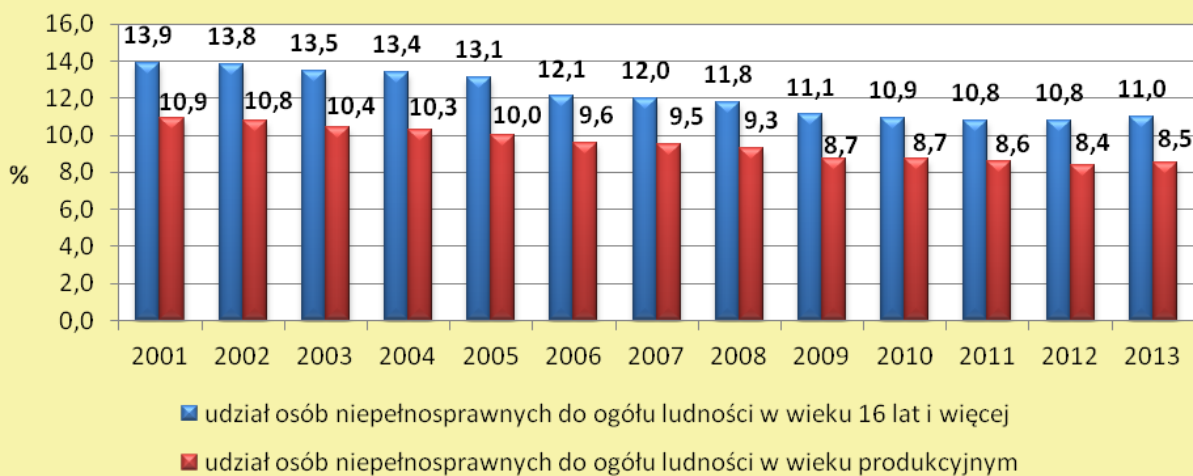
⁶ Informacja na temat danych dotyczących osób niepełnosprawnych pozyskiwanych z badań prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny została zamieszczona w załączniku 3.

⁷ 18-59 lat dla kobiet i 18-64 lat dla mężczyzn.

⁸ Zmiany te mogą wynikać m.in. z zastrzonego prawa o orzekaniu o stopniu niepełnosprawności i o niezdolności do pracy (ZUS).

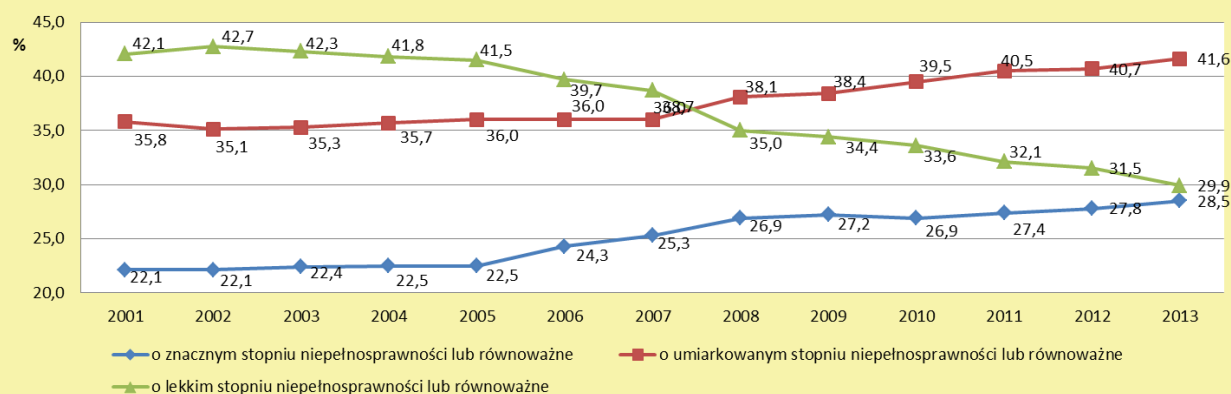
o niepełnosprawności. W 2013 r. osób w wieku produkcyjnym było w Polsce 22.538 tys., z czego 1.918 tys. posiadało orzeczenie o niepełnosprawności).⁹

Częstość występowania niepełnosprawności prawnej w latach 2001 - 2013

Źródło: BAEL : dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Struktura osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej według stopnia niepełnosprawności w latach 2001 - 2013

Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Analizując dane BAEL GUS na przestrzeni lat 2001 – 2013 widać iż, zmienił się znacząco udział poszczególnych stopni niepełnosprawności w populacji osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej.

W 2001 r. wśród osób niepełnosprawnych 42,1% miało orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności, 35,8% - orzeczenie o umiarkowanym stopniu a 22,1% o znacznym stopniu niepełnosprawności.

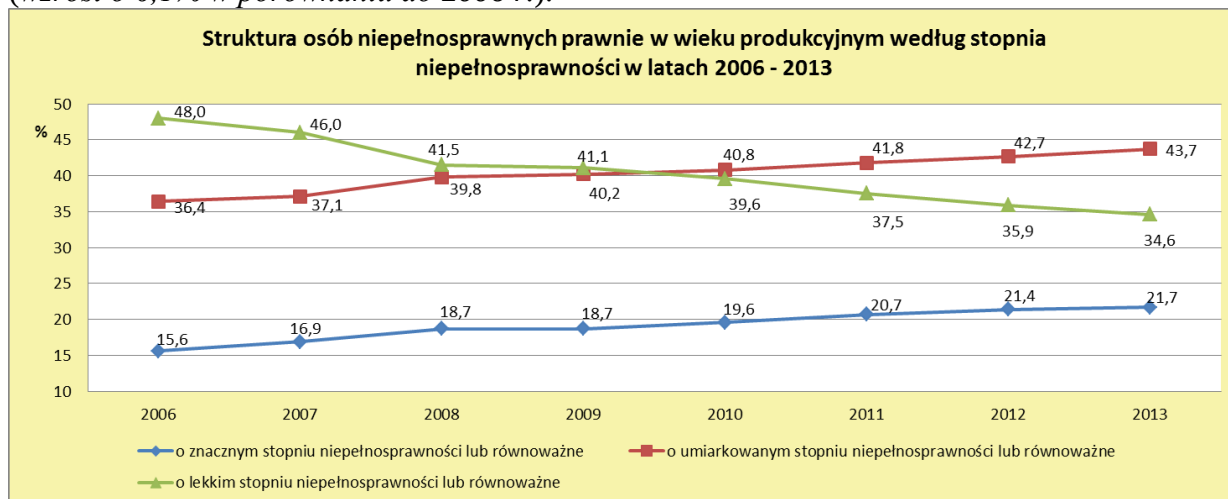
W 2013 r. osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności stanowiły 29,9% osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej (*spadek o 12,2% w porównaniu do 2001 r.*), osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności - 41,6% (*wzrost o 5,8% w porównaniu do 2001 r.*), a osoby z orzecznym znacznym stopniem niepełnosprawności stanowiły 28,5% (*wzrost o 6,4% w porównaniu do 2001 r.*).

Wyraźne zmiany zauważa się w latach 2006 – 2013 w udziałach poszczególnych stopni niepełnosprawności w strukturze osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym.

W 2006 r. osoby z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności stanowiły 48% ogółu osób niepełnosprawnych, z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu - 36,4%, a z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności 15,6%.

⁹ Dane Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, Główny Urząd Statystyczny (BAEL GUS).

W 2013 roku osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności stanowiły 34,6% (spadek o 13,4% w porównaniu do 2006 r.), o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności - 43,7% (wzrost o 7,3% w porównaniu do 2006 r.) o znacznym stopniu niepełnosprawności - 21,7% (wzrost o 6,1% w porównaniu do 2006 r.).

Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 201; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Zmiany w proporcjach poszczególnych stopni niepełnosprawności mogą też być w pewnym stopniu odzwierciedleniem zmian w przepisach ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w szczególności dotyczących dofinansowań do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych (np. stopniowe zmniejszanie kwoty dofinansowania dla osób o lekkim stopniu niepełnosprawności). Kwoty dofinansowań zależą od stopnia niepełnosprawności danego pracownika i od występowania schorzeń specjalnych.

⇒ **Gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi.**

W Polsce średnio w 23,2% wszystkich gospodarstw rodzinnych występowały osoby niepełnosprawne.

Istnieje znaczne zróżnicowanie odsetka gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi w poszczególnych typach gospodarstw rodzinnych: w gospodarstwach samotnych rodziców z co najmniej jednym dzieckiem i innymi osobami - 32% stanowiły gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi; w gospodarstwach samotnych matek z co najmniej jednym dzieckiem na utrzymaniu i innymi osobami - 31,6% stanowiły gospodarstwa z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną; w gospodarstwach samotnych matek z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu - 9,5% stanowiły gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi oraz w gospodarstwach (małżeństwach) z dziećmi na utrzymaniu bez innych osób - 10,8% stanowiły gospodarstwa z osoba niepełnosprawną.

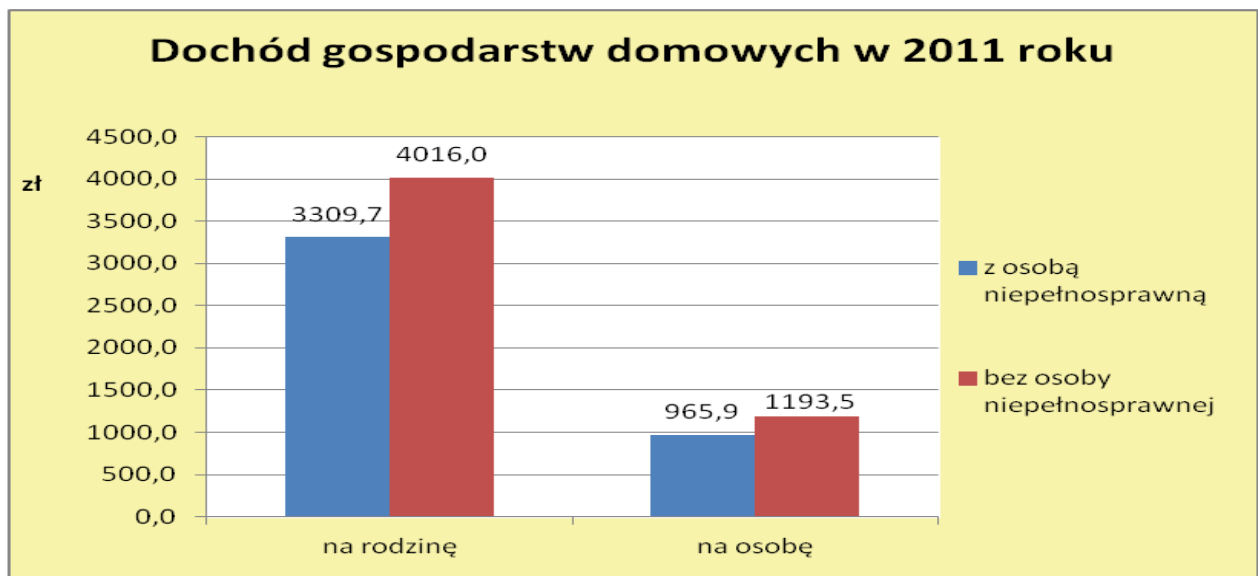
WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Z osobami niepełnosprawnymi	Bez osób niepełnosprawnych
OGÓŁEM	100,0	23,2	76,8
Małżeństwa/ związki nieformalne bez dzieci na utrzymaniu	100,0	26,4	73,6
Małżeństwa bez dzieci na utrzymaniu	100,0	27,8	72,2
Małżeństwa/ związki nieformalne z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu i innymi osobami	100,0	10,8	89,2
Małżeństwa z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu	100,0	10,8	89,2
Samotni rodzice z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu	100,0	10,0	90,0
Samotne matki z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu	100,0	9,5	90,5
Małżeństwa/ związki nieformalne z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu i innymi osobami	100,0	29,9	70,1
Małżeństwa z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu i innymi osobami	100,0	30,0	70,0
Samotni rodzice z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu i innymi osobami	100,0	32,0	68,0
Samotne matki z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu i innymi osobami	100,0	31,6	68,4
Inne osoby z co najmniej 1 dzieckiem na utrzymaniu	100,0	33,6	66,4
Pozostałe bez dzieci na utrzymaniu	100,0	34,3	65,7

Źródło: badanie budżetów gospodarstw domowych 2011, Warunki życia rodzin w Polsce, GUS 2014.

Wysokość dochodów do dyspozycji na rodzinę jest wyraźnie zróżnicowana ze względu na występowanie w gospodarstwie domowym osoby z niepełnosprawnością.

Średni dochód na rodzinę bez osoby niepełnosprawnej wynosił w 2011 r. ponad 4 tys. zł., natomiast w przypadku gospodarstw domowych gdzie występowały osoby niepełnosprawne kształtował się na poziomie 3.309 zł na rodzinę.

Co więcej w przeliczeniu na dochód do dyspozycji na osobę w gospodarstwie domowym, w przypadku gospodarstw bez osób niepełnosprawnych wynosił on średnio 1.194 zł., a w gospodarstwach z osobą niepełnosprawną - 966 zł na osobę.

Źródło: badanie budżetów gospodarstw domowych 2011. Warunki życia rodzin w Polsce, GUS 2014.

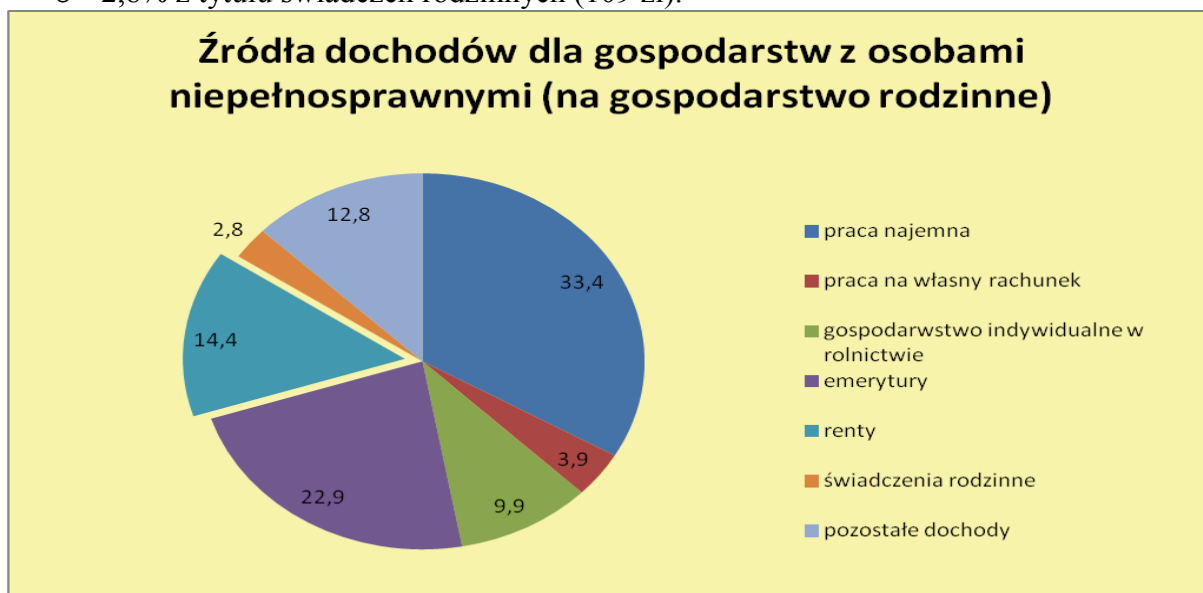
Poziom wydatków na towary i usługi konsumpcyjne, na jakie może sobie pozwolić gospodarstwo domowe jest ściśle powiązane z możliwościami dochodowymi, tak, więc wysokość tychże wydatków na rodzinę w gospodarstwie bez osoby niepełnosprawnej kształtowało się w 2011 roku na poziomie 3.235 złotych, natomiast w gospodarstwach, w których występowały osoby niepełnosprawne wydatki na rodzinę uplasowały się na poziomie 2.735 złotych.

Przeliczając na osobę w gospodarstwie: wydatki w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych wynosiły 961zł., a z osobami niepełnosprawnymi średnia wartość wydatków na towary i usługi konsumpcyjne wynosiła 798 zł.

Udział wydatków w dochodach w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych wynosił w 2011 r. 80,6%, natomiast w gospodarstwach z osobami niepełnosprawnymi 82,7%. Można wnioskować, iż gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi mają niższą zdolność do inwestycji swoich środków gdyż większą ich część przeznaczają na bieżące potrzeby.

Badając źródła dochodów gospodarstw domowych, w których występują osoby niepełnosprawne w roku 2011:

- * 33,4% dochodów, czyli ponad 1.300 zł pochodziło z pracy najemnej,
- * ponad 40% generowano z tytułu świadczeń niezarobkowych:
 - o 22,9% z emerytur (blisko 898 zł),
 - o 14,4% z rent (565 zł),
 - o 2,8% z tytułu świadczeń rodzinnych (109 zł).

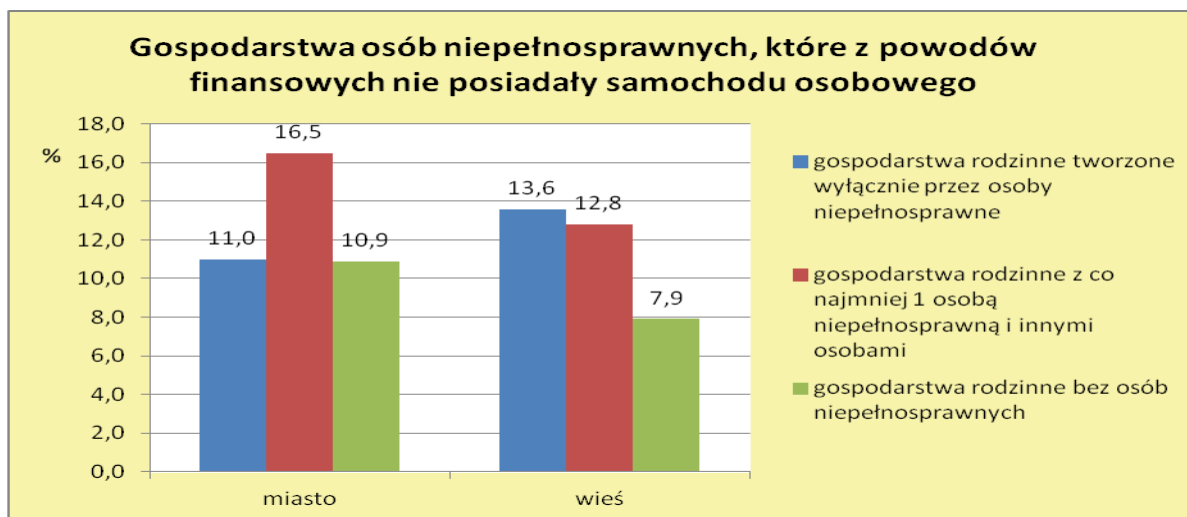

Źródło: badanie budżetów gospodarstw domowych 2011, Warunki życia rodzin w Polsce, GUS 2014

Badanie gospodarstw domowych pod kątem możliwości posiadania samochodu ujawniło trudniejszą sytuację gospodarstw, z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną i innymi osobami, zamieszkalymi w mieście, gdyż aż 16,5% takich gospodarstw nie posiada samochodu z powodu trudności finansowych.

Sytuacja gospodarstw tworzonych wyłącznie przez osoby niepełnosprawne kształtuje się na podobnym poziomie co gospodarstw rodzinnych bez osób niepełnosprawnych (odpowiednio 11% i 10,9%).

Stosunkowo lepsza sytuacja występuje w gospodarstwach domowych na terenach wiejskich. 12,8% gospodarstw z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną i innymi osobami oraz tylko 7,9% gospodarstw rodzinnych bez osób niepełnosprawnych nie stać na posiadanie samochodu. Gorsza jest jednak sytuacja gospodarstw tworzonych wyłącznie przez osoby niepełnosprawne, gdyż 13,6% z nich nie posiada samochodu z przyczyn finansowych.

Źródło: badanie EU-SILC 2011, Warunki życia rodzin w Polsce, GUS 2014.

⇒ **Ubóstwo osób niepełnosprawnych.**

Zjawisko ubóstwa nie posiada jednorodnej, ogólnej definicji. W raportach „*Diagnoza Społeczna*” przeprowadzonych przez Radę Monitoringu Społecznego w Polsce w latach 2009, 2011 i 2013 przyjęto, iż ubóstwo to sytuacja, w której gospodarstwo domowe nie posiada wystarczających środków finansowych (dochodów bieżących jak i z poprzednich okresów oraz nagromadzonych środków) pozwalających mu na zapewnienie wszystkich podstawowych potrzeb.

Zatem ubóstwo jest traktowane jako jeden z wymiarów wykluczenia społecznego, a mianowicie w wymiarze wykluczenia finansowego. Należy zaznaczyć, że jedynie kwestie finansowe determinują czy dane gospodarstwo jest zagrożone ubóstwem (finanse gospodarstwa plasują się blisko lub na granicy wartości oznaczonej jako próg wejścia w ubóstwo) lub czy żyje w ubóstwie. Dodatkowo zastosowano dwa różne podejścia do opisu ubóstwa¹⁰.

Na podstawie wspomnianych raportów „*Diagnoza Społeczna*” przeprowadzonych w latach 2009, 2011 i 2013 można porównać zmianę sytuacji osób niepełnosprawnych ze względu na zjawisko ubóstwa. Zbadano sytuację osób niepełnosprawnych na tle osób sprawnych oraz jak występowanie niepełnosprawności wpływa na prawdopodobieństwo zagrożenia ubóstwem.

Zbadano również głębokość ubóstwa czyli różnicę między granicą ubóstwa a średnią wartością finansów dla gospodarstw ubogich. Głębokość ubóstwa można określić jako stwierdzenie „*jak ubogie są gospodarstwa żyjące w ubóstwie*”. Głębokość ubóstwa określono indeksem luki dochodowej, który mówi o ile procent przeciętne wydatki z danej grupy są niższe od wyznaczonej granicy ubóstwa.

W 2009 roku Instytut Pracy i Spraw Socjalnych oszacował granicę ubóstwa (określenie w ujęciu obiektywnym) dla jednoosobowych gospodarstw domowych na poziomie 413 zł, natomiast w ujęciu subiektywnym granica ubóstwa została oszacowana na poziomie 1.544zł. Jest ona o ponad 3,5 razy wyższa od granicy w ujęciu obiektywnym. Oznacza to, że aspiracje gospodarstw domowych odnośnie ich sytuacji dochodowej zapewniającej zaspokojenie potrzeb na akceptowalnym przez nie minimalnym poziomie są znacząco wyższe niż wynika to z minimalnych norm ustalanych w tym zakresie przez ekspertów. Gospodarstwa domowe porównują po prostu swoją sytuację materialną z sytuacją gospodarstw lepiej od nich sytuowanych finansowo.

¹⁰ Zjawisko ubóstwa może być wyrażone w sposób obiektywny lub subiektywny.

* Obiektywny sposób oznacza wyznaczenie wartości granicznej dla ubóstwa w sposób ekspercki, przez niezależną grupę ludzi, na podstawie danych i badań.

* Metoda subiektywna pozwala samym gospodarstwom określić jaka według nich jest graniczna wartość finansowa poniżej której nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb.

W grupie gospodarstw domowych z niepełnosprawnymi w 2009 roku w ubóstwie żył, w obu podejściach pomiarowych (obiektywnym i subiektywnym), znacznie wyższy odsetek gospodarstw domowych ubogich niż w grupie gospodarstw domowych bez niepełnosprawnych.

W ujęciu obiektywnym wśród gospodarstw domowych z niepełnosprawnymi aż 4,8% żyło w ubóstwie a w gospodarstwach bez niepełnosprawnych tylko 2,8%.

Natomiast w ujęciu subiektywnym 63% gospodarstw z osobą niepełnosprawną żyło w ubóstwie, a wśród gospodarstw bez osoby niepełnosprawnej 47,3%.

W przypadku ocen głębokości ubóstwa sytuacja nie jest już tak jednoznaczna. Indeks luki dochodowej w ujęciu obiektywnym przyjmuje wyższą wielkość dla grupy gospodarstw domowych bez niepełnosprawnych niż dla grupy gospodarstw z niepełnosprawnymi (odpowiednio 33,7 proc. i 26,6 proc.).

Natomiast w przypadku podejścia subiektywnego relacje są odwrotne (indeks luki dochodowej ma wielkość 34,5 proc. dla grupy gospodarstw domowych bez niepełnosprawnych i 37,7 proc. dla grupy gospodarstw z niepełnosprawnymi).

Z danych o ubóstwie w 2009 roku, zarówno w ujęciu eksperckim jak i subiektywnym, wynika, że większy odsetek gospodarstw z osobą niepełnosprawną żyje w ubóstwie niż wśród gospodarstw bez osób niepełnosprawnych. Jednak co do głębokości ubóstwa to jest ona wyższa dla gospodarstw z osobą niepełnosprawną w ujęciu subiektywnym. W ujęciu obiektywnym, eksperckim wśród gospodarstw bez osoby niepełnosprawnej występuje większe zróżnicowanie kwestii finansowych wśród gospodarstw żyjących w ubóstwie.

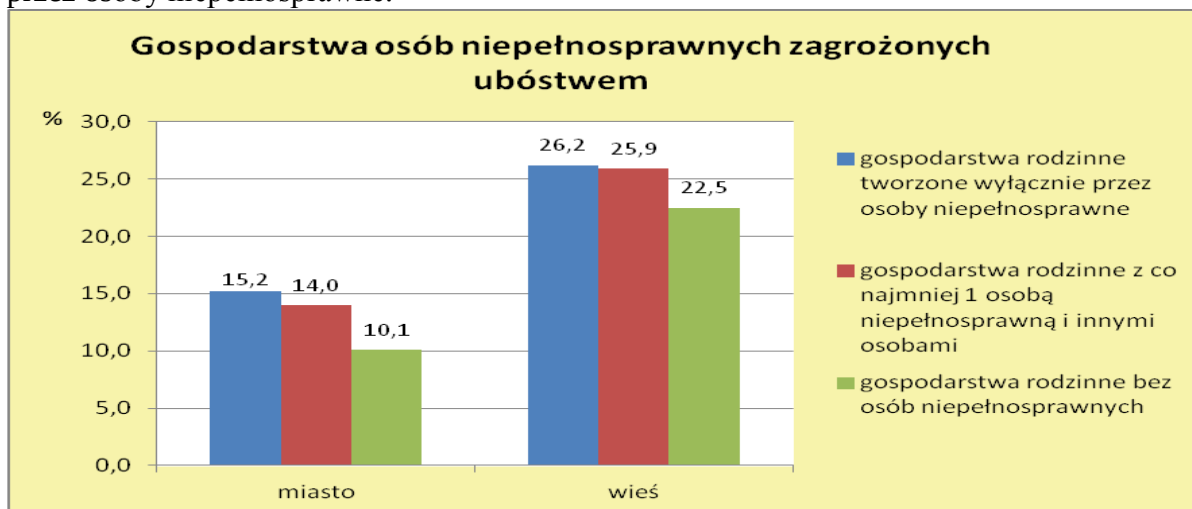
Jak wynika także z analizy danych EU-SILC¹¹ dla Polski 2011 r. zamieszczonej w publikacji GUS *Warunki życia rodzin w Polsce*, występowanie osób niepełnosprawnych w gospodarstwie domowym zwiększa ryzyko zagrożenia ubóstwem.

Dla rodzin zamieszkanych w mieście 15,2% z gospodarstw tworzonych wyłącznie przez osoby niepełnosprawne jest zagrożonych ubóstwem, 14% gospodarstw z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną i innymi osobami.

Dla gospodarstw bez osób niepełnosprawnych ryzyko ubóstwa wynosi znacznie mniej gdyż 10,1%.

Jeszcze bardziej niekorzystnie kształtuje się sytuacja finansowa gospodarstw zamieszkałych na terenach wiejskich. Dla gospodarstw tworzonych wyłącznie przez osoby niepełnosprawne ryzykiem ubóstwa objęte jest 26,2% z nich, gospodarstwa z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną i innymi osobami 25,9% a dla gospodarstw bez osób niepełnosprawnych ryzyko wynosi 22,5%.

Gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi, w których są również osoby sprawne zagrożenie ubóstwem jest mniejsze niż dla gospodarstw domowych tworzonych wyłącznie przez osoby niepełnosprawne.

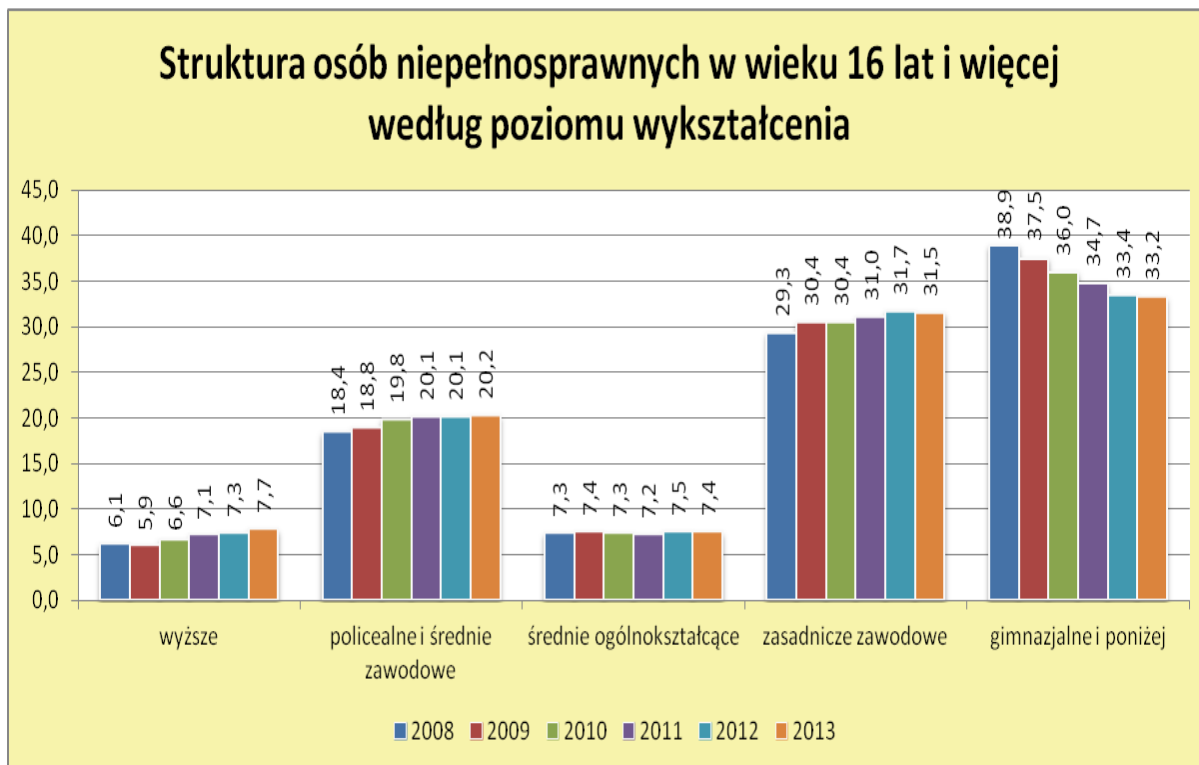
Źródło: badanie EU-SILC 2011, Warunki życia rodzin w Polsce, GUS 2014.

¹¹ Europejskie Badanie Dochodów i Warunków Życia. W Polsce EU-SILC jest realizowane przez GUS od 2005 roku.

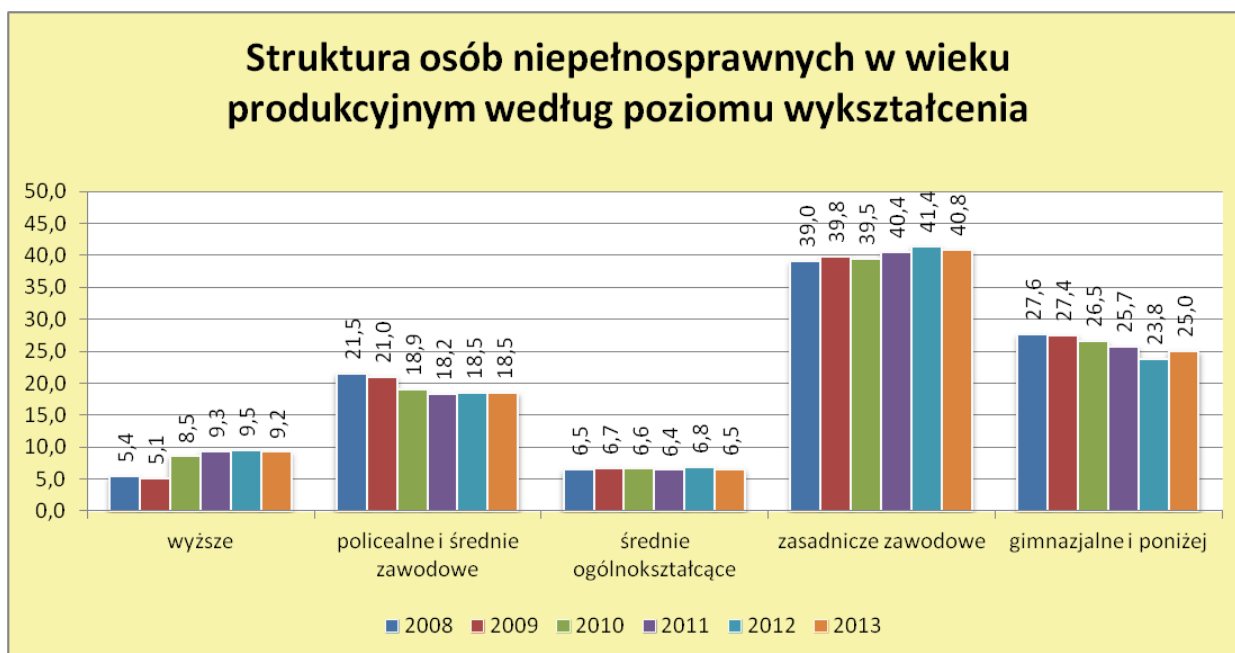
⇒ Wykształcenie oraz aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych.

W latach 2008 – 2013 następowała poprawa w zakresie edukacji wśród osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej.

- ⇒ Wzrósł udział osób z wykształceniem wyższym (61% w 2008 r. do 7,7% w 2013 r.), policealnym i średnim zawodowym (18,4% w 2008 r. do 20,2% w 2013 r.), zasadniczym zawodowym (29,3% w 2008 r. do 31,5% w 2013 r.),
- ⇒ Nastąpił wyraźny spadek udziału osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej lub bez wykształcenia, aż o 5,7 pkt. proc. (38,9% w 2008 r. do 33,2% w 2013 r.).

Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

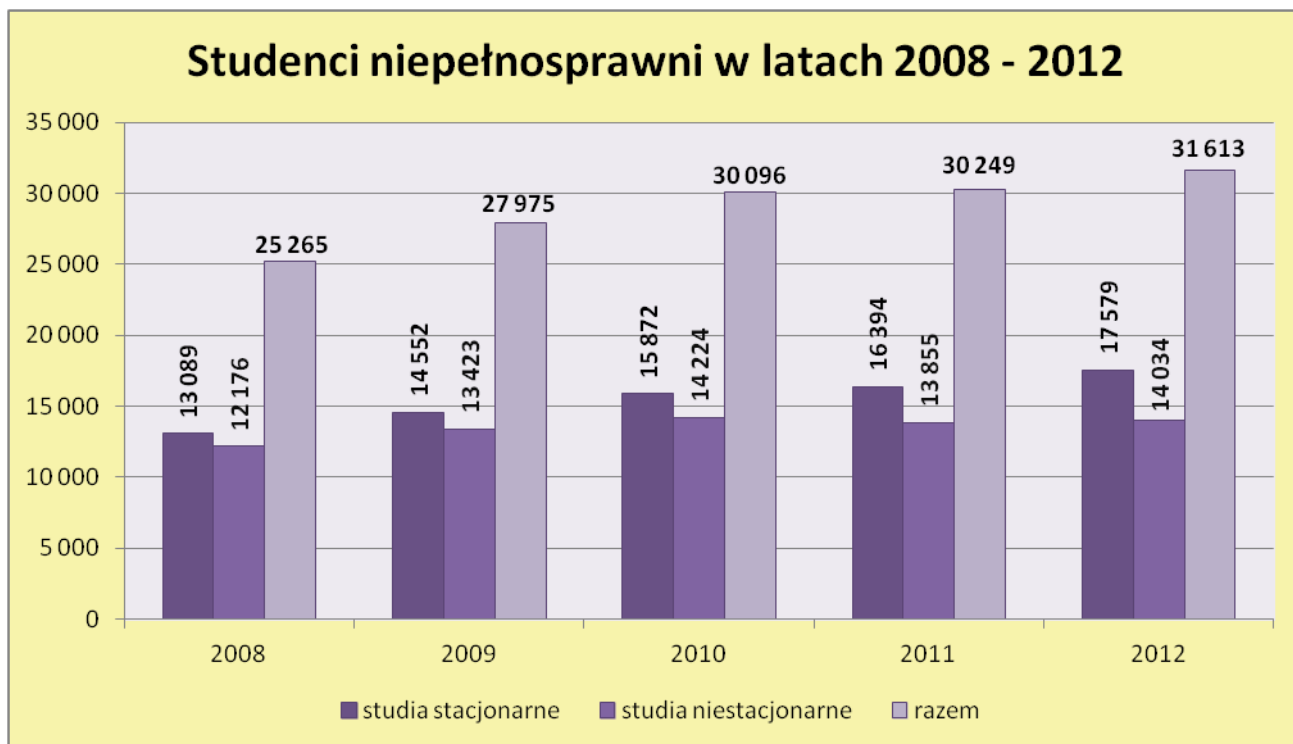

Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Podobnie wygląda sytuacja w grupie osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym.

⇒ W latach 2008 – 2013 nastąpił wzrost w procentowym udziale osób z wykształceniem wyższym (5,4% w 2008r. do 9,2% w 2013r.), zasadniczym zawodowym (39% w 2008r. do 40,8% w 2013r.). Bez zmian pozostał udział osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym na poziomie 6,5%.

⇒ Zmalała natomiast liczba osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (27,6% w 2008r. do 25% w 2013r.).

Źródło: Szkoły wyższe i ich finanse w 2012 r., GUS. Brak danych za rok 2013.

Widać wyraźny wzrost liczby studentów niepełnosprawnych zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych.

Ogółem liczba osób niepełnosprawnych posiadających status studenta zwiększyła się z 25.265 w 2008 roku do 31.613 w 2013 r., czyli wzrosła o 6.348 (25,1% w ciągu pięciu lat).

- **Osoby niepełnosprawne na rynku pracy**

Populacja osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej wynosiła w 2013 roku 3.320 tys. osób, z czego:

⇒ 2.746 tys. osób niepełnosprawnych było biernych zawodowo.

⇒ 574 tys. osób było aktywnych zawodowo, a wśród nich: 478 tys. pracowało i 96 tys. osób bezrobotnych.

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2013 roku kształtował się na poziomie **14,4%**, stopa bezrobocia wyniosła **16,9%**, współczynnik aktywności zawodowej¹² wyniósł **17,3%**.

Relatywnie najlepiej przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych w stopniu lekkim, gdzie poziom aktywności zawodowej wynosi **26,8%**, a wskaźnik zatrudnienia **21,7%**.

¹² **Współczynnik aktywności zawodowej** jest to procentowy udział aktywnych zawodowo danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (wyróżnianej m.in. ze względu na wiek).

Wskaźnik zatrudnienia jest to procentowy udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (wyróżnianej m.in. ze względu na wiek).

Stopa bezrobocia jest to procentowy udział bezrobotnych danej kategorii wśród aktywnych zawodowo w danej grupie ludności (wyróżnianej m.in. ze względu na wiek).

W najtrudniejszej sytuacji są osoby niepełnosprawne ze znacznym stopniem niepełnosprawności, których poziom aktywności zawodowej wynosi **4,8%**, a wskaźnik zatrudnienia **4,1%**.

Szczegółowe dane dotyczące poszczególnych grup osób niepełnosprawnych:

a) Osoby niepełnosprawne o stopniu znacznym:

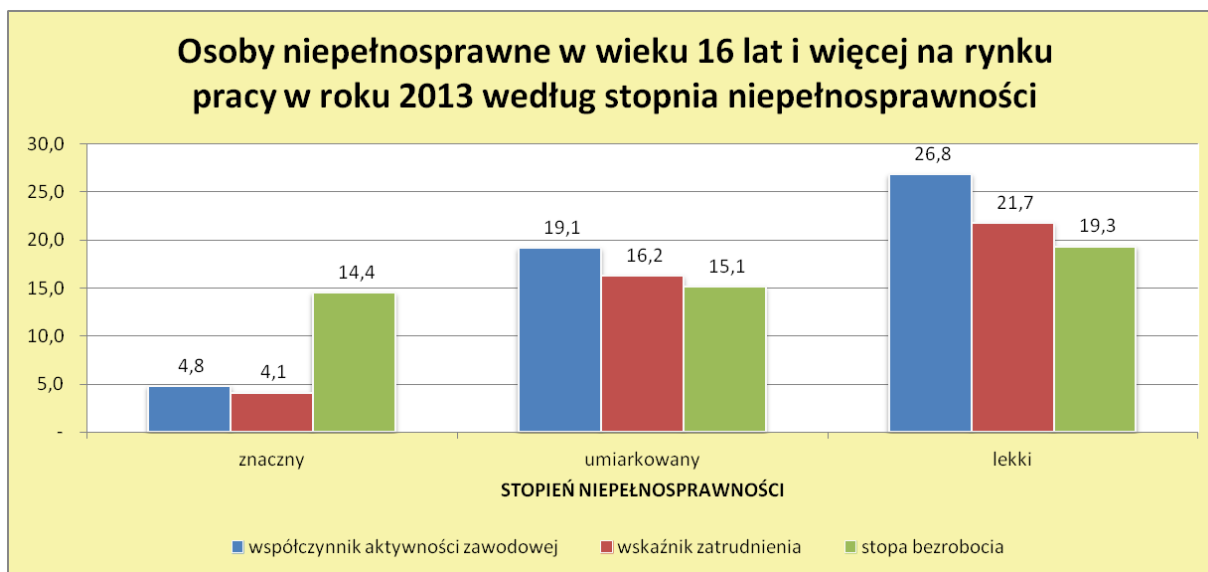
Wskaźnik zatrudnienia, w tej grupie osób niepełnosprawnych, pozostał na niemal identycznym poziomie jak w roku 2012 i wyniósł 4,1%. Niewielką zmianę odnotowano jedynie w zakresie stopy bezrobocia (wzrost o 0,3 pkt. proc., do poziomu 14,4% w 2013 r.) Współczynnik aktywności zawodowej pozostał na niezmiennym poziomie - 4,8%.

b) Osoby niepełnosprawne o stopniu umiarkowanym:

W porównaniu z analogicznym okresem 2012 roku osoby niepełnosprawne z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wykazały się większym o 1,1 pkt. proc. poziomem aktywności zawodowej. Na wzrost współczynnika aktywności zawodowej, który w roku 2013 wyniósł 19,1% nałożył się zarówno wzrost zatrudnienia tych osób (z poziomu 15,7% w roku 2012 do 16,2% w roku 2013) jak i bezrobocia (z 12,7 do 15,1%).

c) Osoby niepełnosprawne o stopniu lekkim:

Podobnie jak w przypadku osób niepełnosprawnych z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wzrosła też aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych ze stopniem lekkim. Współczynnik aktywności zawodowej w roku 2013 wyniósł do 26,8% (wzrost o 0,6 pkt. proc. w porównaniu z analogicznym okresem roku 2012), wskaźnik zatrudnienia - 21,7% (wzrost o 0,1 pkt. proc.), a stopa bezrobocia 19,3% (wzrost o 1,7 pkt. proc.).

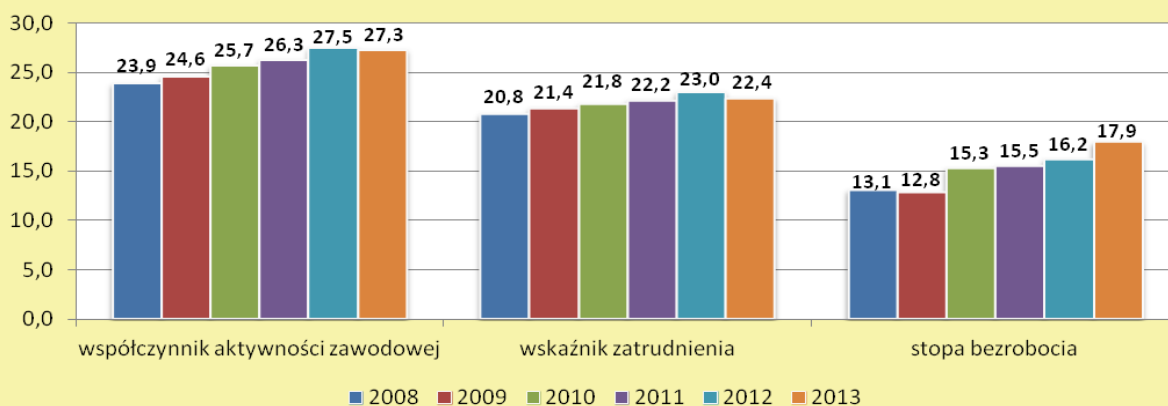

Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Sytuacja populacji osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym na rynku pracy – jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego – również się poprawiła.

W 2013 r. nastąpił -w porównaniu z 2008 r. - wyraźny wzrost współczynnika aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym, tj. o 3,4% (z 23,9% w 2008 r. do 27,3% w 2013 r.) oraz wzrost wskaźnika zatrudnienia, tj. o 1,6% (z 20,8% w 2008 r. do 22,4% w 2013 r.). Stopa bezrobocia wzrosła z 13,1% w 2008 r. do 17,9% w 2013 r.

Aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym

Źródło: BAEL GUS: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011. ; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Szczegółowe dane dotyczące osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym według podziału na stopnie niepełnosprawności w 2013 r.:

d) osoby niepełnosprawne o stopniu znacznym:

Wskaźnik zatrudnienia, w tej grupie osób niepełnosprawnych, w roku 2013 wyniósł 8,5% co stanowi spadek o 0,5 pkt. proc. w stosunku do roku 2012.. Stopa bezrobocia ukształtowała się na poziomie 14,5% (wzrost o 0,8% w porównaniu do 2012r.), współczynnik aktywności zawodowej zmalał o 0,5% w porównaniu do poprzedniego roku i ukształtował się na poziomie - 9,9%.

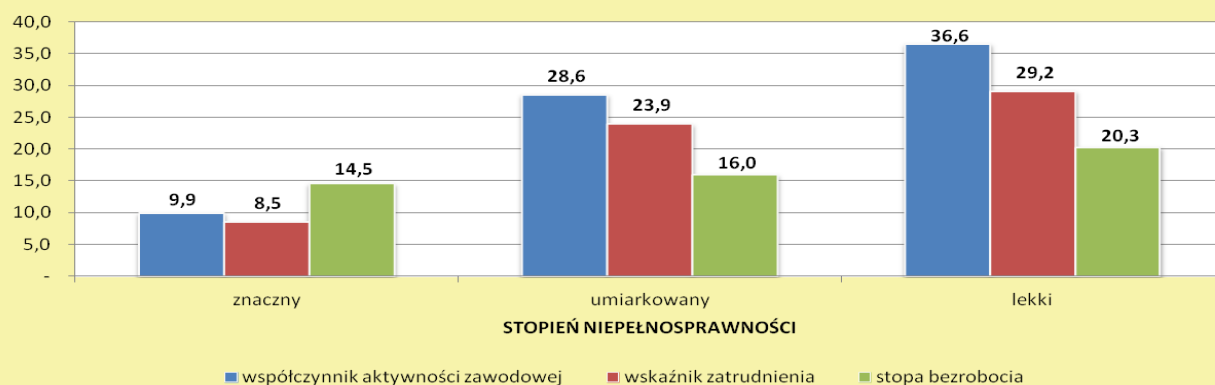
e) Osoby niepełnosprawne o stopniu umiarkowanym:

Osoby niepełnosprawne z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wykazały się większym o 0,5 pkt. proc. poziomem aktywności zawodowej w porównaniu do roku 2012 (2012 r. - 28,1%, 2013 r. - 28,6%). Na wzrost współczynnika aktywności zawodowej nałożył się zarówno wzrost stopy bezrobocia (z 14,2% w 2012 r. do 16,0% w 2013 r.). Wskaźnik zatrudnienia tych osób zmalał nieznacznie o 0,2% (z poziomu 24,1% w roku 2012 do 23,9% w roku 2013)

f) Osoby niepełnosprawne o stopniu lekkim.

W przypadku osób niepełnosprawnych z lekkim stopniem niepełnosprawności wzrosła stopa bezrobocia 20,3% (wzrost o 1,9 pkt. proc.). Współczynnik aktywności zawodowej w roku 2013 zmalał do 36,6% (spadek o 0,4 pkt. proc w porównaniu z analogicznym okresem roku 2012), zmniejszył się także wskaźnik zatrudnienia - 29,2% (spadek o 0,9 pkt. proc. w porównaniu z 2012 r.).

Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym na rynku pracy w roku 2013 według stopnia niepełnosprawności

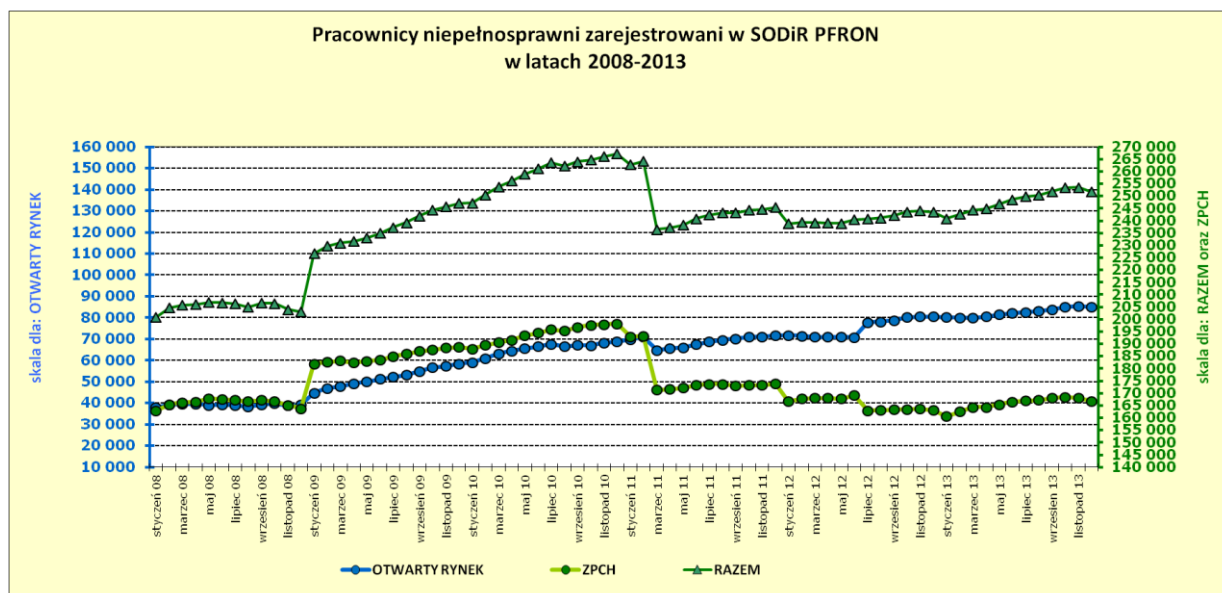
Źródło: BAEL: dane w latach 2001 – 2009 – na podstawie NSP 2002, dane w latach 2010 – 2013- na podstawie NSP 2011; opracowanie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

**Pracownicy niepełnosprawni
zarejestrowani w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODiR)
Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**

Zakłady pracy chronionej, ze względu na wysoki udział pracowników niepełnosprawnych prawnie do ogółu zatrudnionych (30-40% w zależności od stopnia niepełnosprawności i występowania schorzeń specjalnych), są głównymi beneficjentami świadczeń z tytułu wsparcia osób niepełnosprawnych (np. dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością).

Jednakże na przestrzeni lat udział pracowników zatrudnionych w zakładach pracy chronionej zarejestrowanych w SODiR, w stosunku do ogółu pracowników z niepełnosprawnością ma tendencję spadkową, przy jednoczesnym wzroście zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Średniorocznie w 2004 r. udział pracowników ZPCH wynosił 88,3%, w 2008 r. spadł do 80,9%, w 2012 r. osiągnął poziom 68,7% a w 2013 r. uplasował się na poziomie 66,9%.

Wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy w porównania do 2008 r. wyniósł w 2013 r. o ponad 14,1 pkt. proc. (średnio w 2008 r. udział zatrudnionych na otwartym rynku pracy w stosunku do ogółu pracowników niepełnosprawnych wynosił 19,1% natomiast średnio w 2013 r. już 33,2%).

Źródło: dane sprawozdawcze PFRON – stan na 05.05.2014r.

W ciągu sześciu lat (2008 – 2013) - w stosunku do ogółu pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w SODiR PFRON - udział osób:

- * ze schorzeniami specjalnymi wzrósł o 8,4% (z 14,3% w grudniu 2008 r. do 22,7% w grudniu 2013 r.),
- * ze znacznym stopniem niepełnosprawności wzrósł o 2,7% (z 4,2% w grudniu 2008 r. do 6,9% w grudniu 2013 r.),
- * ze znacznym stopniem niepełnosprawności i schorzeniami specjalnymi wzrósł o 0,5% (z 1,7% w grudniu 2008 r. do 2,6% w grudniu 2013 r.),
- * z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wzrósł o 23,6% (z 38,3% w grudniu 2008 r. do 61,9% w grudniu 2013 r.),
- * z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i schorzeniami specjalnymi wzrósł o 8,6% (z 6,8% w grudniu 2008 r. do 15,4% w grudniu 2013 r.),
- * z lekkim stopniem niepełnosprawności spadł 26,4% (z 57,5% w grudniu 2008 r. do 31,1% w grudniu 2013 r.),
- * z lekkim stopniem niepełnosprawności i schorzeniami specjalnymi spadł o 1,1% (z 5,8% w grudniu 2008 r. do 4,7% w grudniu 2013 r.).

W ciągu sześciu lat (2008 – 2013) wzrosła ogólna liczba pracodawców zarejestrowanych w SODiR PFRON o 82,6% (z 11.309 w grudniu 2008 r. do 20.645 w grudniu 2013 r.), przy czym:

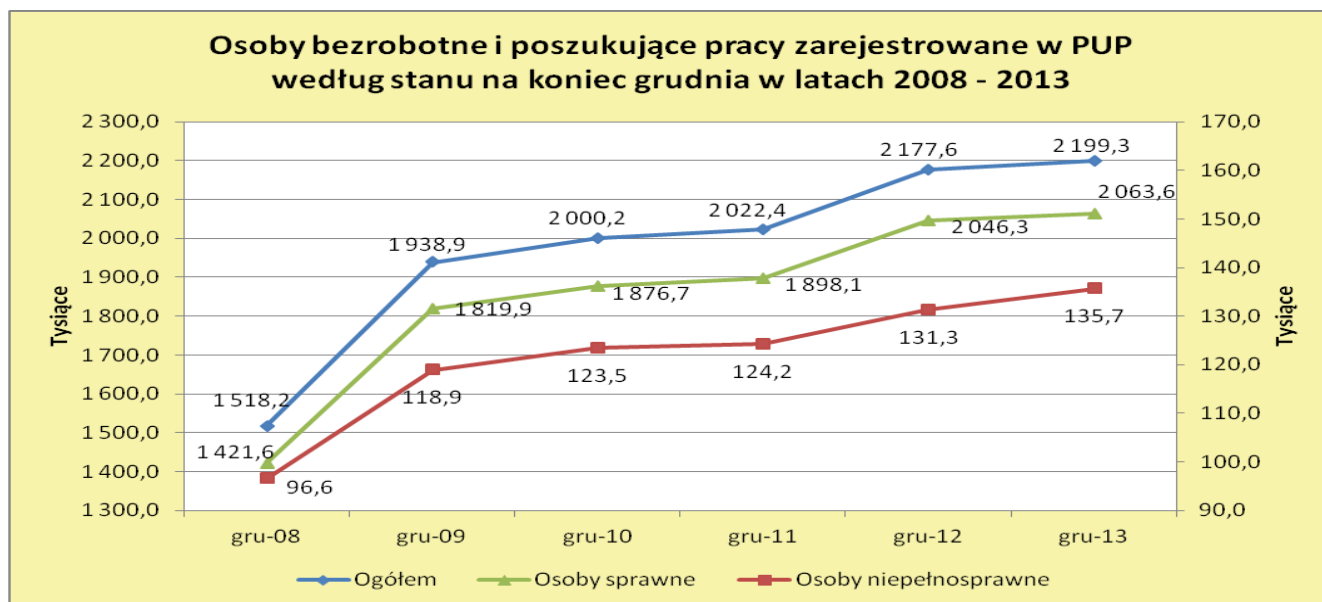
- * wzrosła liczba pracodawców otwartego rynku pracy o ponad 169,9% (z 7.134 w grudniu 2008 r. do 19.253 w grudniu 2013r.),
- * zmalała liczba pracodawców na chronionym rynku pracy o 35% (z 2.146 w grudniu 2008 r. do 1.392 w grudniu 2013 r.).

W ciągu sześciu lat (2008 – 2013) liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowanych w ewidencji ubiegających się o refundację składek na ubezpieczenie społeczne dla danych średniomiesięcznych **w 2008 roku wynosiła 27.374 osób, a w 2013 r. roku wyniosła 23.576 osób.**

Systematycznie spada udział osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności wśród grupy prowadzących własną działalność a wzrasta udział osób z orzeczeniem o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności¹³:

- * ze znacznym stopniem niepełnosprawności średniomiesięcznie w 2011 r. było 6,2%, w 2012 r. 7,6% a w 2013 r. - 8,2%,
- * z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności dla danych średniomiesięcznych było: w 2011 r. 36,1%, w 2012r. 42,1%, w 2013r. 45,5%,
- * z lekkim stopniem niepełnosprawności: w 2011 r. 57,7%, w 2012r. 50,3%, w 2013 r. 46,3%.

⇒ **Bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych.**

Źródło: bezrobocie rejestrowane (na podstawie MPiPS-01)

W latach 2008 – 2013 wzrastała liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, jako osoby bezrobotne (z 96,6 tys. w grudniu 2008 r. do 135,7 tys. w grudniu 2013 r.).

Zmalała liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu z 23,5 w grudniu 2008 r. do 19,3 w 2013 r.

Udział osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy w ogóle osób bezrobotnych zarejestrowanych i poszukujących pracy w powiatowych urzędach pracy wynosił w grudniu 2008 r. wynosił 6,4%, natomiast w grudniu 2013 r. spadł do 6,2%.

Odsetek osób niepełnosprawnych bezrobotnych pozostających w rejestrze powiatowego urzędu pracy powyżej 12 miesięcy wśród ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych w końcu grudnia 2013 roku wynosił 43,9%% (w grudniu 2008 roku 42,9%).

¹³ Brak danych z podziałem na poszczególne stopnie niepełnosprawności za okres 2008-2010.

Warto zauważyć, iż osoby niepełnosprawne podejmujące własną działalność gospodarczą nie tracą statusu osoby poszukującej pracy. Mogą zostać wyrejestrowane na własną prośbę.

⇒ **Wolne miejsca pracy i aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych.**

Liczba wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy przez pracodawców w danym okresie sprawozdawczym systematycznie rośnie od 2008 roku.

Udział tych miejsc oferowanych osobom niepełnosprawnych w stosunku do ogółu zgłaszanych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej wynosił 2,3% (2008 rok) natomiast w 2013 r. wzrósł do 6,8%.

Zmienił się też rozkład ofert. Oferty pracy subsydiowanej dla osób niepełnosprawnych zajmują w 2013 roku 2,5% spośród ofert z tej grupy (podczas gdy w 2008 1,8%), oferty z sektora publicznego zajmują 2,1% wśród ofert z tego sektora (w 2008 roku 0,6%) a oferty pracy sezonowej 7% (w 2008 roku 1,4% ofert z sektora pracy sezonowej było adresowanych do osób niepełnosprawnych).

II

Informacja szczegółowa resortów i urzędów centralnych o realizacji w 2013 r. praw osób niepełnosprawnych w zakresie:¹⁴

1. dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.

Jednym z ważniejszych praw zagwarantowanych m.in. osobom niepełnosprawnym jest prawo do opieki medycznej, w tym do leczenia i świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności oraz do rehabilitacji leczniczej i zaopatrzenia w wyroby medyczne (przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze).

W 2013 r. – *podobnie jak w latach poprzednich* – osoby niepełnosprawne korzystały z ustawowych świadczeń gwarantowanych¹⁵ w zakresie m.in. podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, leków, leczenia szpitalnego, opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, świadczeń wysokospecjalistycznych, rehabilitacji leczniczej, świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej, leczenia stomatologicznego, leczenia uzdrowiskowego, a także z zaopatrzenia w wyroby medyczne (przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze), ratownictwa medycznego, opieki paliatywnej i hospicyjnej, programów zdrowotnych.¹⁶

Minister Zdrowia – w *ramach swoich kompetencji* – podejmuje działania¹⁷ mające na celu poprawę dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz podnoszenia jakości udzielanych świadczeń zdrowotnych.

Świadczenia opieki zdrowotnej zakwalifikowane jako świadczenia gwarantowane, finansowane są ze środków publicznych, w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Przysługują zatem wszystkim świadczeniobiorcom, w tym osobom niepełnosprawnym, kwalifikującym się do danego typu leczenia¹⁸.

• Obszar programowy „Inicjatywy na rzecz ochrony zdrowia” w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014¹⁹.

Ministerstwo Zdrowia pełni rolę operatora dwóch programów operacyjnych²⁰:

⇒ Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demograficzno-epidemiologicznych (PL O7).

Głównym celem programu jest poprawa stanu zdrowia społeczeństwa polskiego poprzez rozwój i dostosowanie opieki medycznej do rzeczywistego stanu zdrowia populacji oraz czynników demograficznych. Wyróżniono trzy obszary tematyczne, w ramach których istnieje możliwość uzyskania dofinansowania na realizację projektu:

¹⁴ Prawo w zakresie „dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym” nie zostało omówione oddzielnie z uwagi na to, że obszerny opis instrumentów służących jego realizacji został zawarty w pozostałych prawach.

¹⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.). W ustawie zostały określone m.in. warunki udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, zasady i tryb finansowania tych świadczeń, zasady i tryb kwalifikowania świadczeń opieki zdrowotnej jako świadczeń gwarantowanych, a także zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do wspomnianych świadczeń.

¹⁶ W przypadku osób z zaburzeniami psychicznymi, podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna dla tej grupy osób była realizowana na podstawie art. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375, z późn. zm.).

¹⁷ Podstawę działań stanowią przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.).

¹⁸ Wykaz wybranych aktów prawnych określających poszczególne zakresy gwarantowanych świadczeń zdrowotnych został zawarty w załączniku 4.

¹⁹ Realizowane przez Ministerstwo Zdrowia projekty współfinansowane ze środków europejskich adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogące mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w załączniku 5.

²⁰ W ramach II edycji Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego (MF EOG i NMF), obejmującej lata 2009-2014. Ministerstwo Zdrowia Ministerstwo pełni funkcję Operatora Programu w ramach obszaru programowego *Inicjatywy na rzecz ochrony zdrowia*.

- ✧ Poprawa opieki prenatalnej - świadczenia z zakresu profilaktyki, diagnostyka i leczenie w celu zwiększenia liczby urodzeń,
- ✧ Lepsze dostosowanie opieki zdrowotnej w celu sprostania potrzebom szybko rosnącej populacji osób przewlekle chorych i niesamodzielnych oraz osób starszych,
- ✧ Profilaktyka chorób nowotworowych mająca na celu zmniejszenie wskaźnika zachorowalności i śmiertelności z powodu nowotworów w Polsce.

Nabór wniosków w programie zakończył się 28 czerwca 2013 r. W chwili obecnej trwa ocena formalna i merytoryczno-techniczna złożonych dokumentów aplikacyjnych.

⇒ Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu (PL 13).

Program składa się z projektu predefiniowanego przyczyniającego się do stworzenia strategii międzysektorowej i narzędzi ograniczania nierówności w zdrowiu²¹ oraz z projektów pilotażowych dotyczących szeroko zakrojonych działań w zakresie zdrowia publicznego w społecznościach lokalnych w wybranych powiatach²².

• **Poprawa usług podstawowej opieki zdrowotnej i usług opieki społecznej²³.**

W 2013 roku w ramach Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW) Instytucje Realizujące wdrażały następujące 4 programy:²⁴

- ✧ *Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo – wychowawczych*, program realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie,
- ✧ *Poprawa infrastruktury domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz podnoszenie kwalifikacji personelu w tym również pielęgniarek i pielęgniarzy ww. instytucji*, program realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie,
- ✧ *Podniesienie jakości usług świadczonych w Jednostkach Organizacyjnych Pomocy Społecznej w celu wzmacniania podmiotowości i aktywności życiowej podopiecznych*, program realizowany przez Świętokrzyski Urząd Wojewódzki,
- ✧ *Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem*, program realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

Do końca okresu sprawozdawczego osiągnięto następujące rezultaty wdrażanych przedsięwzięć:

- ✧ w ramach komponentu II przeszkolono 533 pracowników merytorycznych pracujących w jednostkach, w których przeprowadzane będą działania inwestycyjne finansowane z SPPW,
- ✧ w ramach komponentu III przeszkolono 153 pracowników medycznych, tj. pielęgniarek i położnych.

W ramach obydwu wyżej wymienionych komponentów zorganizowano 55 różnych typów szkoleń.

W związku z koniecznością przeprowadzania procedury zamówień publicznych główny zakres zadań związanych z modernizacją Domów Opieki Społecznej i Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych zostanie zrealizowany w 2014 r. Niemniej w tym obszarze również udało się osiągnąć pierwsze rezultaty: zmodernizowano 4.058 m² powierzchni jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz 5.928 m², infrastruktury towarzyszącej.

W ramach planowanych zakupów drobnego sprzętu medycznego instytucje realizujące nabyły 208 sztuk sprzętu takiego jak np. ciśnieniomierze, glukometry, sprzęt do pomiaru ciśnienia. W odniesieniu do planowanego nabycia sprzętu i aparatury medycznej oraz sprzętu teleinformatycznego zakupiono 80 sztuk.

²¹ Projekt realizowany jest przez Departament Ubezpieczenia Zdrowotnego Ministerstwa Zdrowia we współpracy z Norweskim Dyrektoriatem do Spraw Zdrowia oraz przez wyselekcjonowaną grupę 156 powiatów.

²² Nabór wniosków do projektów pilotażowych dotyczących promocji zdrowia oraz profilaktyki zdrowotnej dla społeczności lokalnych będzie odbywał się w drodze konkursu, którego ogłoszenie planowane jest na w 2014 r.

²³ W latach 2008-2013 w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy rozpoczęto wdrażanie 4 powyżej opisanych projektów z obszaru tematycznego Ochrona zdrowia, Cel 2 Poprawa usług podstawowej opieki zdrowotnej i usług opieki społecznej na peryferyjnych i zmarginalizowanych terenach obszarów objętych koncentracją geograficzną, z preferencją dla wielosektorowego podejścia programowego.

²⁴ W ramach Priorytetu Rozwój społeczny i zasobów ludzkich, Obszaru tematycznego Ochrona zdrowia Cel 2 Poprawa usług podstawowej opieki zdrowotnej i usług opieki społecznej na peryferyjnych i zmarginalizowanych terenach obszarów objętych koncentracją geograficzną, z preferencją dla wielosektorowego podejścia programowego.

- **Opieka zdrowotna nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich.**

Koszty opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich są finansowane ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia²⁵.

Zakres i sposób realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich, w tym zakres badań oraz częstotliwość ich przeprowadzania został określony w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich²⁶

W 2013 r. wydatkowano z budżetu Ministra Zdrowia środki finansowe w łącznej wysokości 1.937.000 zł na świadczenia opieki zdrowotnej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich oraz nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do metod i środków służących świadomej prokreacji.**

Dostęp osób niepełnosprawnych do metod i środków służących świadomej prokreacji nie został uregulowany w sposób odrębny w stosunku do pozostałych grup osób.

W Polsce zarejestrowane i dostępne są nowoczesne środki antykoncepcyjne będące produktami leczniczymi bądź wyrobami medycznymi oraz leki i wyroby medyczne stosowane w okresie ciąży i niezbędne do opieki nad płodem, opieki medycznej nad kobietą w ciąży oraz używane w celu świadomej prokreacji.

W latach 2008-2013 nie były przeprowadzane badania, które oceniałyby dostępność do metod i środków służących świadomej prokreacji. W 2006 r. Polskie Towarzystwo Ginekologiczne wydało rekomendacje w sprawie antykoncepcji hormonalnej²⁷. Do oceny metod antykoncepcji stosuje się następujące kryteria medyczne: skuteczność, odwracalność, bezpieczeństwo, akceptacja, tolerancja, korzyści poza-antykoncepcyjne.

Świadomej prokreacji służy również dostęp do pełnej wiedzy i informacji na ten temat. Zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry,²⁸ lekarz ma obowiązek udzielić pacjentowi lub jego ustawowemu przedstawicielowi przystępnej informacji o jego stanie zdrowia, rozpoznaniu, proponowanych metodach diagnostycznych, leczniczych, dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania, wynikach leczenia oraz rokowaniu.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do badań prenatalnych.**

Badania prenatalne w Polsce wykonywane są zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu programów zdrowotnych, które określają dokładny zakres procedur realizowanych w ramach świadczenia gwarantowanego, kryteria kwalifikacji do programu dla świadczeniobiorców oraz kryteria kwalifikacji dla świadczeniodawców.

Kobieta w ciąży ma prawo do wykonania badań prenatalnych, jeśli spełnia co najmniej jedno z następujących kryteriów:

- ☞ wiek powyżej 35 lat,
- ☞ wystąpienie w poprzedniej ciąży aberracji chromosomowej płodu lub dziecka,
- ☞ stwierdzenie wystąpienia strukturalnych aberracji chromosomowych u ciężarnej lub u ojca dziecka,
- ☞ stwierdzenie znacznie większego ryzyka urodzenia dziecka dotkniętego chorobą uwarunkowaną monogenetycznie lub wieloczynnikową,

²⁵ Na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.).

²⁶ Dz. U. Nr 88, poz. 501.

²⁷ Zgodnie z ich treścią, w Polsce, dostępne są następujące sposoby regulacji płodności: metody okresowej abstynencji seksualnej (metody naturalne), środki plemnikobójcze, prezerwatywy, wkładki wewnątrzmaciczne, w tym wkładki uwalniające wewnątrzmacicznie progestagen, jedno lub dwuskładnikowe preparaty hormonalne stosowane w postaci tabletek doustnych, plastrów przezskórnych lub wstrzyknięć

²⁸ Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.

↳ stwierdzenie w czasie ciąży nieprawidłowego wyniku badania USG lub badań biochemicznych wskazujących na zwiększone ryzyko aberracji chromosomowej lub wady płodu.

Do procedur realizowanych w ramach tego programu zalicza się poradnictwo i badania biochemiczne, poradnictwo i USG płodu w kierunku diagnostyki wad wrodzonych, poradnictwo i badania genetyczne.

- **Kształcenie lekarzy w zakresie niepełnosprawności.**

Ministerstwo Zdrowia realizuje, w trybie ciągłym, zadania wynikające z programów specjalizacji wprowadzonych w latach ubiegłych przy zmianach systemowych w zakresie specjalizacji lekarzy i lekarzy dentystów.

Kształcenie związane z niepełnosprawnością uwzględnione jest w 45 dziedzinach medycyny i dotyczy uprawnień specjalisty w danej specjalności do orzekania o potrzebie rehabilitacji leczniczej, niezdolności do pracy, niezdolności do pracy zarobkowej lub w gospodarstwie rolnym, uszczerbku na zdrowiu oraz niepełnosprawności z powodu rozpoznanych i leczonych chorób.

W przypadku geriatrii, rehabilitacji medycznej i medycyny sportowej obszar zagadnień dotyczących niepełnosprawności znajduje się zarówno w programach wybranych staży, jak też kursów specjalizacyjnych.

- **Zmiany w przepisach regulujących zasady zaopatrywania osób niepełnosprawnych w wyroby medyczne finansowane ze środków publicznych.**

Minister Zdrowia mając świadomość trudnej sytuacji osób przewlekle chorych i niepełnosprawnych podjął w 2013 r. niezbędne i zdecydowane działania naprawcze wychodzące naprzeciw oczekiwaniom tej grupy społecznej, dokonując zmian w przepisach regulujących zasady zaopatrywania osób niepełnosprawnych w wyroby medyczne podlegające finansowaniu ze środków publicznych.

1 stycznia 2014 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 grudnia 2013 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie. Zasadnicze zmiany w tym zakresie nie były dokonywane na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat (ok. 14 lat).

Nowy akt prawny zawiera katalog wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie wraz z określeniem limitów ich finansowania ze środków publicznych, wysokości udziału własnego pacjenta w tym limicie oraz kryteria ich przyznawania, przy jednoczesnym uwzględnieniu skuteczności i bezpieczeństwa ich stosowania, sposobu ich wytwarzania, oraz możliwości płatniczych podmiotu zobowiązanego do finansowania świadczeń opieki zdrowotnej ze środków publicznych.

Rozwiązania zawarte w rozporządzeniu zakładają podniesienie limitów finansowania większości wyrobów medycznych np. wszystkich protez kończyn górnych i dolnych, aparatów słuchowych, kul, lasek dla niewidomych, sprzętu dla pacjentów z mukowiscydozą, poduszek przeciwodleżynowych.

Rozszerzono grono lekarzy uprawnionych do wystawiania zleceń na zaopatrzenie w wyroby medyczne, np. uwzględniono: lekarzy geriatrów do wystawiania zleceń na środki absorpcyjne, poduszki i materace przeciwodleżynowe, balkoniki albo podpórki ułatwiające chodzenie, lekarzy audiologów i foniatrów do wystawiania zleceń na aparaty słuchowe.

Wśród licznych zmian należy w szczególności zwrócić uwagę, iż do rozporządzenia wprowadzono nowe rozwiązania. Wskazano, iż pielęgniarce lub położnej ubezpieczenia zdrowotnego przysługuje prawo do kontynuacji zlecenia na zaopatrzenie w wyroby medyczne wydawane comiesięcznie: cewniki i worki do zbiórki moczu, sprzęt stomijny dla osób z wylonioną stomią, środki absorpcyjne, zestawy infuzyjne do osobistych pomp insulinowych.

Jednocześnie dokonano poszerzenia grona lekarzy uprawnionych do wystawiania zleceń na to zaopatrzenie w hospicjach domowych o lekarzy udzielających świadczeń w tych hospicjach.

Skrócono okresy użytkowania na niektóre wyroby medyczne np. obuwie ortopedyczne dla dzieci (z raz na rok do raz na 6 miesięcy), systemy wspomagające słyszenie (z raz na 10

lat do raz na 5 lat), wózki inwalidzkie wykonane ze stopów lekkich z systemem szybkiego demontażu kół, wózki inwalidzkie specjalne (z raz na 5 lat do raz na 4 lata).

W zakresie zmian dotyczących refundacji środków absorpcyjnych dokonano poszerzenia kręgu osób uprawnionych do refundacji środków absorpcyjnych o dzieci do 3 roku życia wymagające takiego zaopatrzenia.

Ponadto dla pacjentów nowotworowych zniesiono współpłacenie przy zaopatrzeniu tych pacjentów w zamienniki pieluch anatomicznych, wprowadzając tym samym zerowy współdział pacjentów nowotworowych w limicie finansowania ze środków publicznych dla wszystkich środków absorpcyjnych.

Wprowadzono do katalogu refundowanych wyrobów medycznych nowe pozycje - ortezę reciprokalną, urządzenie multifunkcyjne z funkcją pionizacji, stabilizacji w pozycji siedzącej, leżącej z funkcją transportową, sprzęt do indywidualnej fizjoterapii układu oddechowego dla pacjentów z mukowiscydozą.

Objęto refundacją rękawy i nogawice uciskowe, dla pacjentów po przebytej rehabilitacji, podczas której leczono obrzęki limfatyczne pierwotne i wtórne III, IV i V stopnia.

Dokonano poszerzenia kręgu osób uprawnionych do refundacji zestawów infuzyjnych do osobistej pompy insulinowej – o pacjentów powyżej 26. roku życia, przy wskazaniach medycznych leczenie cukrzycy typu I przy użyciu pompy insulinowej, z 30% udziałem własnym świadczeniobiorcy w limicie ceny.

Wydatki Narodowego Funduszu Zdrowia na zaopatrzenie w wyroby medyczne²⁹ w ostatnich latach wynosiły: w 2012 r. – 668.151 tys. zł, w 2013 r. – 703.168 tys. zł³⁰.

Warto nadmienić, że osoby niepełnosprawne, którym Narodowy Fundusz Zdrowia przyznał dofinansowanie w zakupie przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych mogły w 2013 r. starać się o dodatkowe finansowe wsparcie wspomnianych wyrobów medycznych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych³¹.

380 samorządów powiatowych przyznało 178.375 osobom niepełnosprawnym³² takie dodatkowe dofinansowanie³³ zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze³⁴.

Ze wsparcia skorzystało 156.508 dorosłych osób niepełnosprawnych i 21.867 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. 70.184 osób było mieszkańcami wsi.

**• Zwiększenie dostępności do rehabilitacji leczniczej
realizowanej w warunkach ambulatoryjnych,
domowych, ośrodka lub w oddziale dziennego oraz stacjonarnych.**

Od 1 stycznia 2014 r. wprowadzono zmiany³⁵, polegające na uwzględnieniu nowych oddziałów i poradni, których lekarze mogą wystawiać skierowania na rehabilitację leczniczą³⁶. Zmiany te mają na celu zwiększenie dostępności do świadczeń realizowanych

²⁹ Narodowy Fundusz Zdrowia nie dysponuje informacją o rodzaju i stopniu niepełnosprawności świadczeniobiorców, którzy zostali zaopatrzeni w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, albowiem taki sprawozdawczy obowiązek nie został określony w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 czerwca 2008 r. w sprawie zakresu niezbędnych informacji gromadzonych przez świadczeniodawców, szczegółowego sposobu rejestrowania tych informacji oraz ich przekazywania podmiotom zobowiązanym do finansowania świadczeń ze środków publicznych.

³⁰ W planie finansowym Narodowego Funduszu Zdrowia na 2014 r. na zaopatrzenie w wyroby medyczne i ich naprawę przewidziano 827.244 tys. zł.

³¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.).

Dane według „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.”.

³² Do samorządów wpłynęło 228.112 wniosków od osób indywidualnych na łączną kwotę 171.803.859 zł.

³³ Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych.

³⁴ Wysokość dofinansowania - 109.931.166 zł, w tym dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego obejmowało wypłaty w ramach 3.932 umów podpisanych na kwotę 4.597.528 zł. W stosunku do 2012 roku samorządy powiatowe wykorzystwały na to zadanie kwotę niższą o 43.126.545,00 zł, tj. o 28,2 %.

³⁵ Prace nad projektem zmian były prowadzonej w 2013 r.

³⁶ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. poz. 1332).

w warunkach ambulatoryjnych, domowych, ośrodka/oddziału dziennego i stacjonarnych i przedstawiają się następująco:

⇒ rehabilitacja w warunkach ośrodka/oddziału dziennego:

- ◇ ogólnoustrojowa - możliwość wystawiania skierowań z oddziału neurologii, pediatrii, endokrynologii dziecięcej i diabetologii dziecięcej, z poradni wad postawy, endokrynologii dziecięcej i diabetologii dziecięcej,
- ◇ rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego - możliwość wystawiania skierowań przez oddziały i poradnie endokrynologii dziecięcej i diabetologii dziecięcej,
- ◇ rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu słuchu i mowy - możliwość wystawiania skierowań przez poradnie audiologiczne, foniatryczne, rehabilitacyjne,
- ◇ rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu wzroku - możliwość wystawiania skierowań przez poradnie rehabilitacyjne,
- ◇ rehabilitacja pulmonologiczna - możliwość wystawiania skierowań przez poradnie lub oddziały pediatrii;

⇒ rehabilitacja w warunkach stacjonarnych:

- ◇ neurologiczna - możliwość wystawiania skierowań przez oddziały chorób wewnętrznych i pediatrii po przeprowadzonej konsultacji neurologicznej,
- ◇ ogólnoustrojowa - możliwość wystawiania skierowań przez oddziały pediatrii, kardiologii i geriatrii,
- ◇ pulmonologiczna - możliwość wystawiania skierowań przez oddział onkologii i poradnię chirurgii klatki piersiowej.

• **Rehabilitacja niepełnosprawnych rolników i turnusy rehabilitacyjne.**

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego³⁷:

- ⇒ kierowała na rehabilitację leczniczą osoby zagrożone całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym oraz osoby uznane za okresowo całkowicie niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji rokują odzyskanie zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym,
- ⇒ organizowała w okresie letnich wakacji turnusy rehabilitacyjne dla dzieci rolników w zakresie wad i chorób narządów układu ruchu i chorób układu oddechowego.

• **Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej³⁸.**

Zakład Ubezpieczeń Społecznych³⁹ prowadzi program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Program jest skierowany do osób ubezpieczonych zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy nabytą na skutek choroby, urazu lub wypadku, które rokują odzyskanie tej zdolności po zakończeniu rehabilitacji.

Z programu rehabilitacji leczniczej mogą skorzystać także osoby niepełnosprawne, którym lekarz orzecznik wyda orzeczenie o potrzebie rehabilitacji leczniczej.

Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej prowadzona jest w systemie stacjonarnym bądź ambulatoryjnym, w następujących profilach schorzeń:

- ◇ narządu ruchu,
- ◇ układu krążenia,
- ◇ układu oddechowego,
- ◇ psychosomatycznych,
- ◇ po leczeniu nowotworu gruczołu piersiowego,

³⁷ Zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2013 r. poz. 1403, z późn. zm.).
Dane dotyczące powyższych działań za lata 2008 – 2013 przedstawia poniższa tabela:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba rolników skierowanych na rehabilitację leczniczą	14 644	14 529	14 739	14 123	14 157	13 212
Liczba dzieci skierowanych na rehabilitację leczniczą	1 807	1 612	1 648	1 315	1 218	1 202

³⁸ Szczegółowa informacja dotycząca działań ZUS w latach 2008-2013 została zamieszczona w załączniku 6.

³⁹ W okresie 2008 - 2013 Zakład Ubezpieczeń Społecznych w realizowanych zadaniach na rzecz osób niepełnosprawnych koncentrował się na następujących obszarach:

- * dostosowywanie obiektów Zakładu poprzez likwidację barier architektonicznych,
- * aktywizacja zawodowa i społeczna,
- * zapewnianie najwyższej jakości świadczonych usług,
- * popularyzacja wiedzy dotyczącej praw osób niepełnosprawnych.

◇ narządu głosu (program pilotażowy).

Głównym celem rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej jest poprawa stanu zdrowia i funkcji organizmu w stopniu umożliwiającym podjęcie pracy zarobkowej, co eliminuje bądź znacznie ogranicza stan wykluczenia społecznego osoby niepełnosprawnej. Indywidualnie ustalony program obejmuje w szczególności rehabilitację medyczną oraz psychologiczną, a także edukację zdrowotną.

W 2013 r. rehabilitację leczniczą ukończyło 73.425 osób, w tym 2.355 osób skierowanych zostało do ośrodków rehabilitacyjnych w związku ze schorzeniami będącymi następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

W latach 2008 - 2013 r. rehabilitację leczniczą odbyło ponad 433.576 tysięcy osób, w tym blisko 17 tysięcy osób skierowanych z powodu schorzeń będących następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

Ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przeznaczonych na prewencję rentową i wypadkową zostały zamówione i upowszechnione materiały informacyjne, w tym poradniki, broszury, ulotki przeznaczone m.in. dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne. Materiały te zawierały informacje dotyczące wymagań związanych z przystosowaniem miejsca pracy dla osoby niepełnosprawnej.

Ponadto ZUS zorganizował szkolenia przeznaczone dla pracodawców, podczas których uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z następującymi zagadnieniami:

- ◇ przyczyny i konsekwencje chorób zawodowych i wypadków przy pracy,
- ◇ obowiązki pracodawcy i ochrona prawna pracownika po wypadku przy pracy lub w związku z chorobą zawodową,
- ◇ rozwiązania związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, w tym powracających do pracy z nabytą wskutek wypadku przy pracy lub chorobą zawodową niepełnosprawnością,
- ◇ organizacja stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością,
- ◇ dobre praktyki w zakładach zatrudniających osoby niepełnosprawne.

• Projekty współfinansowane ze środków europejskich adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogące mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych.⁴⁰

Ministerstwo Zdrowia podejmuje działania w ramach:

- ✧ Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2004-2009 oraz 2009-2014,
- ✧ Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy,
- ✧ Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko,
- ✧ Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

• Programy pośrednio skierowane do osób niepełnosprawnych w zakresie profilaktyki sanitarnej.

W 2013 r. Główny Inspektorat Sanitarny⁴¹ kontynuował realizację ogólnopolskich programów profilaktycznych pośrednio skierowanych do osób niepełnosprawnych tj.:

- ✧ „Trzymaj Formę” – ogólnopolski program profilaktyczny, adresowany do dzieci i młodzieży,
- ✧ „Odświeżamy nasze miasta. Polskie miasta wolne od dymu tytoniowego.” – krajowy program polegający na tworzeniu w miastach stref wolnych od dymu tytoniowego,
- ✧ Program „Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce” na lata 2010 – 2013,
- ✧ „Czyste powietrze wokół nas” – program przedszkolnej edukacji antytytoniowej,
- ✧ „Nie pal przy mnie proszę” – program edukacji antytytoniowej skierowany do uczniów klas I – III szkoły podstawowej,
- ✧ „Znajdź właściwe rozwiązanie” – program profilaktyki palenia tytoniu skierowany do uczniów starszych klas szkół podstawowych i gimnazjów.

⁴⁰ Środki na dofinansowanie projektów w ramach funduszy strukturalnych, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy stanowią środki europejskie zgodnie z ustawą o finansach publicznych. Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 5.

⁴¹ Działania podejmowane w latach 2008-2011 przez Głównego Inspektora Sanitarnego zamieszczono w załączniku 52.

- **Opieka medyczna i rehabilitacyjna nad osobami niepełnosprawnymi odbywającymi karę odosobnienia⁴².**

Każdy osadzony, w tym również niepełnosprawny, przy przyjęciu do jednostki penitencjarnej jest badany przez lekarza⁴³, który wydaje zalecenia odnośnie dalszego postępowania, w tym np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia dotyczące, np. odstępstw od rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 roku w sprawie regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania kary pozbawienia wolności⁴⁴ oraz tymczasowego aresztowania⁴⁵ wynikające z ewentualnych ograniczeń stwierdzonych u osadzonego niepełnosprawnego.

Pomimo barier architektonicznych w jednostkach penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich⁴⁶.

Przy rozmieszczeniu osadzonych⁴⁷ - *poza faktem, że osadzony porusza się, np. na wózku inwalidzkim, korzysta z kul łokciowych* - muszą zostać wzięte pod uwagę między innymi:

- ⇒ klasyfikacja (skazany, tymczasowo aresztowany) oraz typ zakładu karnego (zamknięty, półotwarty) lub areszt śledczy,
- ⇒ konieczność zapewnienia osadzonemu całodobowej opieki lekarskiej (zaplecze szpitalne) z przyczyn innych niż niepełnosprawność,
- ⇒ umożliwienie kontaktu z rodziną,
- ⇒ uwzględnienie miejsca zamieszkania osadzonego⁴⁸,
- ⇒ wykonanie poleceń organów dysponujących związanymi z realizacją czynności procesowych,
- ⇒ konieczność zapewnienia osadzonemu bezpieczeństwa osobistego.

Powyższy sposób rozmieszczania osadzonych jest niezbędny celem uniknięcia ewentualnych roszczeń wynikających z nieuwzględnienia przy rozmieszczeniu wszystkich wymogów prawnych, w tym przede wszystkim – realizacji praw osadzonego.

Osadzeni niepełnosprawni ruchowo, w przypadku wystąpienia wskazań do leczenia szpitalnego, mogą być hospitalizowani⁴⁹. W razie konieczności rehabilitacji pacjentom zapewnia się leczenie w pracowniach rehabilitacji⁵⁰. Natomiast w Zakładzie Karnym Bydgoszcz – Fordon organizowane są dla osadzonych z dysfunkcją narządu wzroku kursy orientacji przestrzennej, samoobsługi i nauki Braille’a.⁵¹

- **Placówki opieki zdrowotnej przyjazne dla kombatantów.**

W latach 2008-2013 Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych aktywnie uczestniczył w pracach związanych z ideą programu przyjaznych dla kombatantów placówek opieki zdrowotnej.

Celem programu, który Kierownik Urzędu objął patronatem, było zainteresowanie szpitali i innych placówek zdrowia udzielaniem weteranom świadczeń zdrowotnych na zasadach uzgodnionych w specjalnych porozumieniach z oddziałami wojewódzkimi Narodowego Funduszu Zdrowia.

⁴² Informacja Ministra Sprawiedliwości o udzielonych osadzonym w latach 2008-2013 świadczeniach fizjoterapeutycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych została zamieszczona w załączniku 7.

⁴³ Zgodnie z obowiązującymi przepisami.

⁴⁴ Dz. U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1493.

⁴⁵ Dz. U. Nr 152, poz. 1494.

⁴⁶ Wykaz wyodrębnionych pomieszczeń (celi) dla osób niepełnosprawnych zamieszczono w załączniku 8 – Likwidacja barier funkcjonalnych.

⁴⁷ Zgodnie z przepisami prawnymi wynikającymi z Kodeksu karnego wykonawczego i aktów wykonawczych wydanych na jego podstawie.

⁴⁸ Ma to szczególne znaczenie w przypadku zbliżającego się końca kary i wiążącą się z tym koniecznością odwiezienia osadzonego transportem Służby Więziennej do miejsca zamieszkania po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej.

⁴⁹ M.in. w Oddziale Ortopedii w Areszcie Śledczym w Warszawie-Mokotowie, w Oddziale dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarnem, Oddziale Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi.

⁵⁰ Wykaz pracowni rehabilitacji zamieszczono w załączniku 7.

⁵¹ W 2010 r. 3 osadzonych skorzystało z takich kursów, w 2011 r. - 3, w pierwszej połowie 2012 r. - 2.

Zgodnie z zawartymi specjalnymi porozumieniami, kombatantom i ofiarom represji zapewniane są świadczenia zdrowotne w możliwie najkrótszym terminie.

- **Inne działania na rzecz osób niepełnosprawnych.**

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania powołał w ub.r. Zespół roboczy ds. wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci o zaburzonym rozwoju od chwili wykrycia zagrożenia niepełnosprawnością lub niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole oraz ich rodzin.

2. dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną.⁵²

W 2013 r., podobnie jak w latach poprzednich, osoby niepełnosprawne korzystały - zgodnie z ustawą⁵³ - z rehabilitacji społecznej w formie uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej i w turnusach rehabilitacyjnych.

- **Warsztaty terapii zajęciowej**⁵⁴.

Podstawową działalnością terapeutyczną warsztatów terapii zajęciowej będącymi placówkami dziennego pobytu⁵⁵ jest pozyskiwanie lub przywracanie osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy, umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na przystosowanym stanowisku pracy.

W pracowniach terapeutycznych prowadzone są zajęcia, zgodnie z indywidualnym programem przygotowanym dla uczestników przez radę programową warsztatu, w formie różnorodnych technik terapii zajęciowej, których podstawowym celem jest usamodzielnienie osób niepełnosprawnych w wyniku nabycia przez nie podstawowych umiejętności wykonywania czynności życia codziennego i zaradności osobistej. Osoby niepełnosprawne uczestnicząc w zajęciach terapeutycznych rozwijają swoje psychofizyczne sprawności oraz m.in. podstawowe i specjalistyczne umiejętności zawodowe.

Warsztaty terapii zajęciowej nie są przedsięwzięciem zarobkowym, a ewentualny dochód ze sprzedaży produktów i usług wytworzonych oraz wykonywanych w ramach realizowanego programu terapii, przeznacza się na działalność merytoryczną. Placówki te są dofinansowywane przez samorządy powiatowe, ze środków własnych i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W 2013 r. funkcjonowało 680 warsztatów terapii zajęciowej⁵⁶, w zajęciach których uczestniczyło 24.871 osób niepełnosprawnych. Działalność warsztatów terapii zajęciowej była dofinansowana⁵⁷ ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będących w dyspozycji samorządów powiatowych. W ub. r. utworzono osiem nowych warsztatów terapii zajęciowej⁵⁸.

Organizatorem warsztatów terapii zajęciowej są jednostki: sektora finansów publicznych - 122 wtz i spoza sektora finansów publicznych – 533 wtz (organizacje pozarządowe) oraz 25 wtz (zakłady pracy chronionej)⁵⁹.

⁵² Działania dotyczące rehabilitacji prowadzone są także przez jednostki niezaliczone do sektora finansów publicznych, głównie przez organizacje pozarządowe w ramach realizacji zadań publicznych wpieranych lub powierzanych tym organizacjom przez organy administracji publicznej.

⁵³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.). Przy czym warto podkreślić, że rehabilitacja została zdefiniowana jako „zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej”.

⁵⁴ Dane według „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.”

⁵⁵ Warsztaty terapii zajęciowej są prowadzone przez organizacje pozarządowe, zakłady pracy chronionej lub inne jednostki organizacyjne.

⁵⁶ Spośród ogólnej liczby warsztatów terapii zajęciowej 128 funkcjonowało w jednostkach organizacyjnych obowiązanych do zapewnienia terapii zajęciowej na podstawie odrębnych przepisów.

⁵⁷ Na dofinansowanie kosztów działania 672 warsztatów starostowie wykorzystali kwotę 361.490.769 zł. Roczny koszt pobytu osoby niepełnosprawnej w warsztacie terapii zajęciowej wynosi 14.796 zł.

⁵⁸ Utworzone w ub.r. warsztaty terapii zajęciowej w województwa: dolnośląskim(1), lubelskim(1), małopolskim(1), świętokrzyskim (2), mazowieckim(2), pomorskim (1)

⁵⁹ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 9.

• Turnusy rehabilitacyjne⁶⁰.

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych - ustawowej formie rehabilitacji społecznej połączonej z elementami wypoczynku sprzyja ogólnej poprawie psychofizycznej sprawności oraz rozwijaniu umiejętności społecznych np. przez nawiązywanie kontaktów i realizację zainteresowań.

Osoby niepełnosprawne mają możliwość korzystania, zgodnie z program turnusu, z elementarnej rehabilitacji, odpowiedniej do rodzajów schorzeń, a także z zajęć kulturalno-oświatowych i sportowo - rekreacyjnych wspomagających rehabilitację społeczną.

Osoby niepełnosprawne mogą otrzymać dofinansowanie do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, jeżeli spełniają ustawowe kryteria dochodowe. Wysokość dofinansowania uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności, wieku, miejsca pracy oraz sytuacji dochodowej wnioskodawcy.

Osoba niepełnosprawna, która została skierowana na turnus rehabilitacyjny przez lekarza, może otrzymać finansowe wsparcie pokrywające koszty pobytu na turnusie⁶¹. Dofinansowania udzielają powiatowe centra pomocy rodzinie, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych, na podstawie wniosku osoby niepełnosprawnej, a w przypadku niepełnosprawnej osoby niepełnoletniej na podstawie wniosku jej rodziców lub prawnych opiekunów.

Osoba niepełnosprawna może korzystać z dofinansowania do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym tylko jeden raz w roku kalendarzowym. W przypadku wyraźnego i uzasadnionego zalecenia lekarskiego, osobie niepełnosprawnej podczas trwania turnusu przysługuje opiekun, którego pobyt może być również dofinansowany.

Organizatorem turnusu może być osoba prawna, osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, a także jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, która spełnia ustawowe kryteria potwierdzone odpowiednim wpisem do rejestru organizatorów turnusu prowadzonego przez wojewodów.

W 2013 r. 361 samorządów powiatowych udzieliło osobom niepełnosprawnym dofinansowania do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych⁶². Z tej formy wsparcia skorzystało 60.282 osób⁶³, w tym: 30.273 – dorosłych, 10.902 - dzieci i młodzieży, 9.677 opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych i 9.430 opiekunów dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Mieszkańcy wsi stanowili 24,1% ogółu osób, którzy otrzymali dofinansowanie do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych.

• Wsparcie stacjonarnych ośrodków rehabilitacji⁶⁴.

Osoby niepełnosprawne mogą korzystać również z różnych form rehabilitacji w stacjonarnych ośrodkach rehabilitacji prowadzonych przez jednostki sektora finansów publicznych i jednostki spoza tego sektora (*organizacje pozarządowe, zakłady pracy chronionej, zakłady aktywności zawodowej*).

Stacjonarne ośrodki rehabilitacji mogą otrzymać dofinansowanie, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych, w maksymalnej wysokości 60 proc. (nie więcej niż pięciokrotność przeciętnego wynagrodzenia), kosztu zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, jeżeli prowadzą działalność związaną z rehabilitacją osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej dwóch lat przed dniem złożenia wniosku oraz udokumentują posiadanie środków własnych lub

⁶⁰ Dane według „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.”

⁶¹ Dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych może być przyznane osobom niepełnosprawnym, jeżeli mają one zamiar uczestniczyć w turnusach rehabilitacyjnych zorganizowanym wyłącznie w ośrodkach, które uzyskały wpis do rejestrów prowadzonych przez wojewodów.

⁶² Wysokość dofinansowania - 48.574.810 zł ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych (7,5 % ogółu takich środków). . Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 806 zł.

⁶³ O dofinansowanie kosztu turnusu rehabilitacyjnego ubiegało się 163.924 osoby, z tego 120.334 osoby niepełnosprawne oraz 43.590 opiekunów osób niepełnosprawnych. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 66.638 osób na łączną kwotę 53.414.559 zł. W porównaniu do 2012 r. wykorzystanie środków na ten cel zmalało o 55,6 %, tj. o kwotę w wysokości 60.861.732,00 zł, a liczba osób, które uczestniczyły w turnusach była niższa o 75.756 osób (spadek o 55,6 %).

⁶⁴ Dane według „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.”

pozyskanych z innych źródeł na sfinansowanie przedsięwzięcia w wysokości nieobjętej dofinansowaniem.

Starostowie 30 powiatów udzielili dofinansowane⁶⁵ 44 podmiotom, w tym 13 – sektora finansów publicznych i 31 – spoza sektora finansów publicznych w wysokości 261.182 zł.⁶⁶ w zakresie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, Przeciętne dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego - według umów - wyniosło 5.936 zł. Z usług osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej prowadzących usługi w zakresie rehabilitacji korzystało 261.182 osoby niepełnosprawne, w tym 104.069 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

3. nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej⁶⁷.

Zagadnienia związane z kształceniem dzieci i młodzieży niepełnosprawnych pozostają w obszarze szczególnego zainteresowania Ministerstwa Edukacji Narodowej. Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych⁶⁸, w celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym powodzenia w nauce.

Ministerstwo Edukacji Narodowej stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc również dzieciom z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w przedszkolach, szkołach wszystkich typów i rodzajów - ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Podejmowane przez Ministra Edukacji Narodowej w latach 2008-2013 działania stanowiły podstawę do tworzenia ram prawnych dla wdrażania w przedszkolach, szkołach i placówkach, będących w systemie oświaty, pożądanego we współczesnym, zróżnicowanym społeczeństwie działań, ukierunkowanych na upowszechnianie idei edukacji włączającej.

Od roku 2010 w systemie oświaty wprowadzane są zmiany systemowe⁶⁹ dotyczące organizacji kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, szczególnie w szkołach ogólnodostępnych.

Zmiany te wprowadziły zobowiązanie do dokonywania rozpoznawania przez nauczycieli, wychowawców oraz specjalistów zatrudnionych w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego, szkole i placówce systemu oświaty, potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, w tym rozpoznawanie specyficznych trudności w uczeniu się, uzdolnień i predyspozycji dzieci oraz udzielanie im indywidualnego wsparcia w środowisku nauczania i wychowania.

- **Zmiany w organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych**

zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej⁷⁰

W 2013 r. zrezygnowano z dotychczasowego ograniczenia możliwości tworzenia szkoły ponadgimnazjalnej wyłącznie w sytuacji, gdy w jej skład wchodziły co najmniej dwa oddziały, umożliwiając zapewnienie realizacji obowiązku nauki uczniom szkół ponadgimnazjalnych także w sytuacji, gdy ich liczba umożliwia utworzenie tylko jednego oddziału.

⁶⁵ W 2013 roku zanotowany został spadek wykorzystanych środków o 41,8% w stosunku do 2012 r., w którym realizacja tego zadania wyniosła 448.823 zł.

⁶⁶ Do samorządów w zakresie realizacji zadania wpłynęło 92 wnioski na łączną kwotę 783.388 zł, z czego: 21 wniosków na kwotę 191.299 zł złożyły podmioty z sektora finansów publicznych i 71 wniosków na kwotę 592.089 zł - jednostki spoza sektora finansów publicznych.

⁶⁷ W Polsce nauka jest obowiązkowa do 18. roku życia. Gwarantują to przepisy art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.). Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.). Przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty umożliwiają organizację kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży w formach zapewniających im realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

⁶⁸ Szczegółowe informacje dotyczące działań legislacyjnych Ministerstwa Edukacji Narodowej w latach 2008 – 2013 zostały zamieszczone w załączniku 10.

⁶⁹ Szczegółowe informacje Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczące systemowych działań zostały zamieszczone w załączniku 11.

⁷⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 marca 2013 r. w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej (Dz. U. poz. 380)

Wprowadzono przepisy umożliwiające dyrektorowi przedszkola lub szkoły:

- * odstąpienie od udziału ucznia w zajęciach edukacyjnych w sytuacji, kiedy stan zdrowia uniemożliwia mu udział w tych zajęciach,
- * określenie - w uzgodnieniu z organem prowadzącym - liczby uczniów odpowiednio w oddziale przedszkolnym oraz w oddziale szkoły.

Wskazano na możliwość tworzenia klas łączonych złożonych z uczniów tego samego etapu edukacyjnego.

Wprowadzono zmianę w liczebności grup polegającą na rezygnacji z określania minimalnej liczby uczniów w grupie wychowawczej, co dało możliwość utworzenia grupy wychowawczej w każdej sytuacji.

- **Realizacja ustawowych zadań systemu oświaty⁷¹.**

- Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka.**

Możliwość organizowania w systemie oświaty działań stymulujących rozwój małego dziecka niepełnosprawnego od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, wprowadzona została w 2005 roku.

W przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, w ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach⁷² oraz w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych⁷³, mogą być tworzone zespoły wczesnego wspomagania rozwoju dziecka w celu pobudzania jego psychoruchowego i społecznego rozwoju.

Organizację pracy zespołów wczesnego wspomagania rozwoju dziecka określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 października 2013 r. w sprawie *organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci*⁷⁴.

Wczesne wspomaganie rozwoju organizuje się na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej⁷⁵, lub zespół opiniujący powołany w niepublicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej⁷⁶.

Na realizację wczesnego wspomagania rozwoju dzieci przekazywane są środki finansowe z budżetu państwa, w ramach części oświatowej subwencji ogólnej, na podstawie opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

Zajęciami wczesnego wspomagania rozwoju objętych było 25.625 dzieci, z tego 7.986 dzieci uczestniczyło w ww. zajęciach zorganizowanych w przedszkolach, 7.145 dzieci - w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, natomiast 12 dzieci korzystało z zajęć zorganizowanych w specjalnych ośrodkach wychowawczych.

Z analizy danych z lat 2008-2013 wynika, że rokrocznie zwiększa się liczba dzieci niepełnosprawnych objętych wczesnym wspomaganie rozwoju w jednostkach systemu oświaty⁷⁷.

- **Upowszechnianie wychowania przedszkolnego⁷⁸.**

Priorytetowym działaniem w obszarze edukacji, zgodnym ze Strategią Rozwoju Edukacji na lata 2007 - 2013, Strategią Rozwoju Kraju 2007 - 2015, Strategicznym Planem Rządu oraz Programem Prac Rządu, jest upowszechnianie edukacji przedszkolnej, zapewnienie lepszego dostępu do edukacji najmłodszym dzieciom oraz umożliwienie rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej szkoły podstawowej dzieciom sześciolatnim.

⁷¹ Przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) umożliwiają organizację kształcenia i wychowania dzieci w formach zapewniających im realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

⁷² Art. 2 pkt 5 ustawy o systemie oświaty

⁷³ Na podstawie art. 71b ust. 2a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, z późn. zm.),

⁷⁴ Dz. U. poz. 1257.

⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz. U. Nr 173, poz. 1072)

⁷⁶ Założonej zgodnie z art. 82 ustawy o systemie oświaty oraz zatrudniającej pracowników posiadających kwalifikacje określone dla pracowników publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych.

⁷⁷ Szczegółowe dane zostały zamieszczone w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

⁷⁸ Dane statystyczne wychowania przedszkolnego zamieszczono w załączniku 12 (dane statystyczne MEN)

Upowszechnianiu wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami służy również finansowanie kształcenia specjalnego tych dzieci ze środków budżetu państwa, w ramach części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego.

Dzięki temu gminy, jako organy prowadzące lub dotujące, uzyskują środki finansowe, pozwalające na zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym wychowania przedszkolnego najbliżej ich miejsca zamieszkania, pozwalającego na przygotowanie ich, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz możliwościami psychofizycznymi do rozpoczęcia nauki w szkole.

Pozwala to na zmniejszanie zjawiska odraczania od obowiązku szkolnego dzieci z niepełnosprawnościami.

W latach 2008-2013 nastąpił znaczący wzrost liczby dzieci niepełnosprawnych uczęszczających do przedszkoli specjalnych, ogólnodostępnych, ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i przedszkoli integracyjnych.

W roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 8.332 dzieci niepełnosprawnych, natomiast w roku szkolnym 2008/2009 – 4 596 dzieci⁷⁹.

- **Edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnych**
Kształcenie specjalne⁸⁰.

Kształceniem specjalnym⁸¹ obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, wymagającą stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Kształcenie to może być prowadzone w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, przedszkolach i szkołach lub oddziałach integracyjnych, przedszkolach i szkołach lub oddziałach specjalnych i ośrodkach na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Dzieci i młodzież z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązkiem szkolny i obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym w publicznych poradniach specjalistycznych. Zajęcia te organizowane są w formie indywidualnej lub zespołowej.

W zależności od rodzaju niepełnosprawności⁸², w tym stopnia upośledzenia umysłowego, dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację, oraz zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę.

Oznacza to, że uczniowie niepełnosprawni, niezależnie od miejsca kształcenia, mają prawo do kształcenia specjalnego dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychicznych. Uczniowie niepełnosprawni mogą się uczyć w każdym typie i rodzaju szkoły. Wybór formy kształcenia należy do rodziców/opiekunów prawnych dziecka.

Z danych Ministerstwa Edukacji Narodowej wynika⁸³, że na podobnym poziomie utrzymuje się liczba uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczających do szkół podstawowych ogólnodostępnych, ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i integracyjnych. Podobna tendencja, dotyczy liczby uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w gimnazjach.

⁷⁹ Dane Systemu Informacji Oświatowej MEN.

⁸⁰ Kwestie związane z organizacją kształcenia specjalnego regulują przepisy art. 71b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) oraz rozporządzenia wykonawcze do tej ustawy.

⁸¹ Dane Systemu Informacji Oświatowej dotyczące dzieci i młodzieży posiadającej orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008 – 2013 zostały zamieszczone w załączniku 12 i 13 i 13 (dzieci niepełnosprawne: niesłyszące, słabosłyszące, niewidome, słabowidzące, niepełnosprawne ruchowo, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera).

⁸² Zgodnie z art. 71b ust. 2 ustawy o systemie oświaty.

⁸³ Szczegółowe dane zamieszczono w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

- **Edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych.**

Dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania⁸⁴, prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, w których uczniowie ci mogą spełniać obowiązek szkolny i obowiązek nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę pedagogiczną oraz specjalne ośrodki wychowawcze, zapewniające wychowanie i opiekę uczniom⁸⁵.

- **Edukacja (zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze) dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.**

Dzieci i młodzież z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim mogą być objęci od 3 do 25 roku życia zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi. Udział w zajęciach uznaje się za spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki⁸⁶.

W 2013 r. 10.145 osób uczestniczyło w zajęciach, zorganizowanych w: szkołach podstawowych – 6.176 osób; ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o systemie oświaty – 2.550 osób; gimnazjach – 1.000 osób; przedszkolach – 384 osoby; poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 35 osób⁸⁷.

- **Edukacja włączająca.**

Włączanie uczniów niepełnosprawnych do kształcenia we wszystkich typach szkół i placówek, w tym szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych, umożliwia elastyczny system kształcenia w Polsce, pozwalający na wybór szkoły. Szeroko rozumiana idea włączania uczniów niepełnosprawnych do kształcenia w szkołach ogólnodostępnych zawiera się we wprowadzanych zmianach w zakresie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego, których wdrażanie rozpoczęło się 1 września 2011 r. Rozwiązania powyższe wynikają także m.in. z rozporządzeń ministra właściwego do spraw oświaty w sprawach⁸⁸.

Kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych jest jednym z kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2013/2014.

„Nowoczesne technologie w edukacji włączającej.

Polskie i międzynarodowe wyniki badań i praktyka”.

Celem międzynarodowej konferencji⁸⁹, była wymiana doświadczeń związanych z wykorzystywaniem nowych technologii w edukacji włączającej zarówno w Polsce, jak i za granicą⁹⁰, a także zainspirowanie uczestników do podejmowania na terenie szkół i środowiska lokalnego działań wspierających wykorzystanie TIK na rzecz podnoszenia jakości nauczania wszystkich uczniów oraz budowania włączającego społeczeństwa informacyjnego.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele świata nauki, organizacji międzynarodowych, samorządu terytorialnego, nadzoru pedagogicznego, dyrektorzy szkół, nauczyciele i specjaliści pracujących w szkołach, pracownicy instytucji wspierających szkoły - poradni psychologiczno-pedagogicznych, placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych oraz specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych. Obecni byli także przedstawiciele organizacji pozarządowych, działających na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych.

⁸⁴ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631).

⁸⁵ Liczba wychowanków została zamieszczona w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

⁸⁶ Zgodnie z art. 16 ust. 7 ustawy o systemie oświaty.

⁸⁷ Szczegółowe dane, w tym w latach 2008-2012 zamieszczono w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

⁸⁸ Informacja została zamieszczona w załączniku 10 - legislacja MEN.

⁸⁹ Konferencję zorganizowali w 2013 r. w Warszawie: Instytut Badań Edukacyjnych, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Europejska Agencja na Rzecz Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi.

⁹⁰ Uczestniczący w spotkaniu dyrektor Europejskiej Agencji na Rzecz Rozwoju Edukacji Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi dr Cor J.W. Meijer, Sekretarz Stanu w MEN Tadeusz Sławecki, zastępca dyrektora biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych Alina Wojtowicz-Pomierna oraz dyrektor Instytutu Badań Edukacyjnych Michał Federowicz podkreślali znaczenie jak najwcześniejszego rozpoczynania edukacji włączającej oraz wsparcie, jakim jest dla niej umiejętne wykorzystanie nowoczesnych technologii. Konferencja była współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Projekt systemowy „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego”. Konferencja była tłumaczona na język migowy i transmitowana on-line. Materiały dostępne są na stronie IBE <http://eduentuzjasci.pl/pl/konferencja-ict.html>.

Uczestnicy spotkania mieli okazję zapoznać się ze przykładami dobrych praktyk w zakresie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie kształcenia uczniów niepełnosprawnych uczących się wspólnie z ich pełnosprawnymi rówieśnikami, tak by osiągać lepsze wyniki w nauce i bardziej angażować uczniów w proces edukacyjny, a także z wynikami badań w tym zakresie.

Podczas konferencji omówiono również dostępne zasoby i możliwości współpracy.

• **Kształcenie zawodowe.**

Strukturalne i programowe zmiany w kształceniu zawodowym, w tym kształceniu zawodowym osób niepełnosprawnych wprowadzono w 2012 r.⁹¹

Kształcenie zawodowe może być realizowane wyłącznie w zawodach ujętych w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁹². W ramach poszczególnych zawodów ujętych w nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego wyodrębniono kwalifikacje obejmujące określony zasób wiedzy i umiejętności, potwierdzane w drodze egzaminów zewnętrznych i dokumentowane świadectwem potwierdzającym kwalifikację w zawodzie.⁹³

Potwierdzenie wszystkich kwalifikacji w obrębie danego zawodu oraz posiadanie odpowiedniego poziomu wykształcenia umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Jednakże możliwe jest także posługiwanie się świadectwem przy ubieganiu się o zatrudnienie.

Odrębne potwierdzanie kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie ułatwia osiąganie efektów kształcenia określonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach, co przyczyni się do poprawy zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie.

Podział zawodów na kwalifikacje, uelastyczniając proces kształcenia zawodowego, umożliwia dostosowanie go do indywidualnych potrzeb i możliwości wszystkich uczących się, w tym np. osób niepełnosprawnych.

Spośród zawodów ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego kształcenie w kilku zawodach jest adresowane do osób niepełnosprawnych:

- * pracownik pomocniczy obsługi hotelowej - w przypadku osób upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim kształcących się w zasadniczej szkole zawodowej,
- * technik tyfloinformatyk - w przypadku osób niewidomych i słabowidzących kształcących się w technikum i szkole policealnej,
- * technik masażysta, technik realizacji dźwięku i technik prac biurowych - w przypadku osób niewidomych i słabowidzących kształcących się w technikum.

Od roku szkolnego 2010/2011 niewidomi i słabowidzący absolwenci gimnazjum mogą kontynuować kształcenie w zawodzie tyfloinformatyk. W roku szkolnym 2013/2014 46 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego nabywa kwalifikacje w tym zawodzie.

Osoby słabowidzące i niewidome mogą również kształcić się w zawodzie technik masażysta w technikum i szkole policealnej. Kształcenie w technikum w tym zawodzie jest zastrzeżone wyłącznie dla osób z dysfunkcjami wzroku. W roku szkolnym 2013/2014 do technikum specjalnego prowadzącego naukę zawodu technik masażysta uczęszcza 122 uczniów. Mimo, iż nauka tego zawodu w drugim typie szkoły - szkole policealnej jest dostępna powszechnie, uczestniczą w niej 34 osoby z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.

W zarezerwowanych wyłącznie dla osób niewidomych i słabowidzących zawodach: technik realizacji dźwięku na poziomie technikum i technik prac biurowych w roku szkolnym 2013/2014 kształci się odpowiednio 16 i 97 uczniów z orzeczeniami.⁹⁴

⁹¹ 1 września 2012 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206).

⁹² Dz. U. z 2012 r. poz. 7.

⁹³ Szczegółowe informacje zamieszczono w załączniku 12 (dane statystyczne MEN) oraz w załączniku 36 - o uczniach niepełnosprawnych w szkołach artystycznych prowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

⁹⁴ Dane Systemu Informacji Oświatowej z września 2013 r.

W roku szkolnym 2013/2014 w 101 zasadniczych szkołach zawodowych specjalnych w procesie kształcenia w zawodzie pracownik pomocniczy obsługi hotelowej uczestniczy 1 296 uczniów niepełnosprawnych.

Niepełnosprawni uczniowie i absolwenci szkół prowadzących kształcenie zawodowe,⁹⁵ przystępują do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w warunkach i formie dostosowanych do rodzaju ich niepełnosprawności.

Podstawą dostosowania warunków i formy egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie dla uczniów i absolwentów jest orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Natomiast osobom dorosłym niewidomym, słabowidzącym, niesłyszącym, słabosłyszącym, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim lub z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, które przystępują do egzaminu zawodowego po ukończeniu kwalifikacyjnego kursu zawodowego albo w trybie eksternistycznym, zagwarantowano⁹⁶, na podstawie zaświadczenia potwierdzającego występowanie danej dysfunkcji wydanego przez lekarza, dostosowanie warunków i formy egzaminu do rodzaju ich niepełnosprawności.

Do egzaminów eksternistycznych⁹⁷ mogą przystąpić⁹⁸ dorosłe osoby niewidome, słabowidzące, niesłyszące, słabosłyszące, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim lub z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

Na wniosek ministra do spraw zdrowia, we wszystkich zawodach, dla których minister zdrowia jest ministrem właściwym, została obligatoryjnie wprowadzona⁹⁹, w podstawowym zakresie, nauka języka migowego – podobnie jak od lat ma to miejsce w procesie kształcenia w zawodach związanych z opieką społeczną.

Osoby niepełnosprawne podejmują także kształcenie w pozostałych zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Ogółem w 2013 r. do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe przystąpiło 3.469 niepełnosprawnych absolwentów (21 - zima, 3.448 - lato). Egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe zdało 1.480 absolwentów (9 - zima, 1.471 - lato).

- **Dostosowanie warunków i form przeprowadzania sprawdzianu i egzaminu zewnętrznego do potrzeb osób niepełnosprawnych.**

Uczniowie lub absolwenci niepełnosprawni, posiadający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, przystępują do sprawdzianu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej, egzaminu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w gimnazjum, egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, w warunkach i formie dostosowanych do rodzaju ich niepełnosprawności.

Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej opracowuje szczegółową informację o sposobach dostosowania warunków i form przeprowadzania sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, odpowiednio do rodzaju niepełnosprawności lub indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów lub absolwentów i podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Centralnej Komisji

⁹⁵ Na mocy przepisów rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1489, z późn. zm.) oraz w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 228, poz. 1490, z późn. zm.).

⁹⁶ Przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.).

⁹⁷ Z zakresu obowiązkowych zajęć edukacyjnych określonych w ramowych planach nauczania szkół dla dorosłych (podstawowej, gimnazjum i liceum ogólnokształcącego) oraz z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla zasadniczej szkoły zawodowej w warunkach i formie dostosowanych do rodzaju ich niepełnosprawności, na podstawie zaświadczenia potwierdzającego występowanie danej dysfunkcji wydanego przez lekarza.

⁹⁸ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych (Dz. U. poz. 188)

⁹⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 184)

Egzaminacyjnej w terminie do dnia 1 września roku szkolnego, w którym jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin.

Regulacje umożliwiające dostosowanie warunków i formy przeprowadzania egzaminów eksternistycznych do potrzeb i możliwości osób niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim lub z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie egzaminów eksternistycznych.¹⁰⁰

- **Kształcenie ustawiczne.**

Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez powiatowy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego¹⁰¹.

Podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych zobowiązane są do zapewnienia osobom niepełnosprawnym warunków organizacyjnych i technicznych umożliwiających ich udział w kształceniu.¹⁰²

W 2013 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej¹⁰³, przeprowadził (w ramach realizacji zadań statutowych) kurs on-line „Poradnictwo zawodowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”.

Odbyła się jedna edycja kursu, którą ukończyły 24 osoby. Kurs składał się z modułów: wprowadzenie do doradztwa zawodowego oraz specjalne potrzeby edukacyjne - wymiar formalny i praktyczny. Podczas szkolenia uczestnicy dowiedzieli się między innymi jak rozpoznać specjalne potrzeby edukacyjne, jak zaplanować i zorganizować pracę z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz pomóc im w wyborze szkoły i zawodu.

Ponadto, część modułów w ramach kursu „*Jak planować zadania szkoły w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkole*” poruszała kwestie zaplanowania i zrealizowania zadań z zakresu doradztwa zawodowego dla uczniów niepełnosprawnych. Odbyła się jedna edycja kursu, którą ukończyło 27 osób.

- **Dostęp uczniów niewidomych oraz słabowidzących, niesłyszących i z upośledzeniem umysłowym do podręczników i książek pomocniczych¹⁰⁴.**

Podręczniki szkolne i książki pomocnicze przeznaczone dla uczniów niewidomych, słabowidzących, niesłyszących i z upośledzeniem umysłowym są dofinansowywane¹⁰⁵ przez Ministra Edukacji Narodowej¹⁰⁶. Zadanie to realizowane jest w zróżnicowany sposób, dostosowany do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Jedną z form realizacji zadania jest dofinansowanie do zakupu podręczników szkolnych dostępnych na rynku w ramach Rządowego programu realizowanego z rezerwy celowej nr 26 *Narodowy Program Stypendialny, w tym Wyprawka szkolna*. Ministerstwo Edukacji Narodowej od 2002 r. realizuje program pomocy uczniom w zakresie dofinansowania podręczników szkolnych.

W pierwszych latach realizacji program był skierowany wyłącznie do uczniów rozpoczynających naukę, tj. uczniów klas pierwszych szkoły podstawowej. Na realizację programu uruchamiano wówczas środki w wysokości ok. 11.000 tys. zł.

¹⁰⁰ Dz. U. poz. 188.

¹⁰¹ Szczegółowe informacje zamieszczono w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

¹⁰² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz. U. poz. 186, z późn. zm.).

¹⁰³ Jednostka podległa Ministerstwu Edukacji Narodowej, która przeprowadziła na zlecenie Ministra Edukacji Narodowej, w zakresie projektu Eurodoradztwo Polska (Euroguidance Poland) realizowanego w ramach programu Uczenie się przez całe życie, kursy dla doradców zawodowych: w 2009 r. pn. Doradztwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych (61 uczestników) oraz w 2010 r. Doradztwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych – biomedyczne aspekty poradnictwa zawodowego (64 uczestników). W ramach programu Uczenie się przez całe życie, KOWEŻiU wydał także, w liczbie 3 tys. egzemplarzy, publikację autorstwa Grażyny Sołtysińskiej pt. ABC doradcy zawodowego. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego.

¹⁰⁴ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 14 - dofinansowanie podręczników

¹⁰⁵ Wobec uczniów nie obowiązywało kryterium dochodowe.

¹⁰⁶ Art. 71d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.).

W latach 2007-2008 program rozszerzono o uczniów klas II i III szkoły podstawowej.

Wprowadzając w 2009 r. nową podstawę kształcenia ogólnego Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło również do programu „Wyprawka szkolna” kolejną grupę uczniów, którzy ze względu na wprowadzone zmiany programowe, nie mogli korzystać z używanych podręczników. W kolejnych latach byli to uczniowie klasy I, II i III gimnazjum.

Jednocześnie od 2010 r. do 2012 r. programem objęci byli także uczniowie słabowidzący, niesłyszący, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim oraz uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi (w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności była wspomniana niepełnosprawność), posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego¹⁰⁷.

W roku 2013 w realizowanym programie¹⁰⁸ dofinansowaniem po raz pierwszy zostali objęci w roku szkolnym 2013/2014¹⁰⁹ uczniowie upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający do wszystkich typów szkół dla dzieci i młodzieży. W poprzednich latach uczniowie ci nie byli wyodrębnieni w programie i korzystali z niego na zasadach wspólnych ze wszystkimi uczniami.

W przypadku uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności było upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym, obok zakupu podręczników szkolnych, ze względu na specyfikę ich kształcenia, umożliwiono również zakup materiałów dydaktycznych.

- **Rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli
w zakresie stosowania technologii informacyjnych – „Cyfrowa szkoła.”**

W ramach komponentu e-zasoby edukacyjne Rządowego programu „Cyfrowa szkoła” zasoby są przygotowywane przynajmniej w jednym formacie otwartym, którego pełna specyfikacja dostępna jest do wykorzystania bez istotnych ograniczeń technicznych lub prawnych. Przy dostępie do zasobów realizowanym za pomocą internetowego protokołu „http:” lub „https” przy określaniu zasad dostępu brane są pod uwagę aktualne Web Content Accessibility Guidelines, publikowane przez organizację W3C.

Wspomniane „Wytyczne dla dostępności treści internetowych 2.0 (WCAG 2.0)” to zakres rekomendacji dotyczących tworzenia treści internetowych bardziej dostępnymi.

Dzięki nim treść stron WWW staje się łatwiej dostępna dla użytkowników niepełnosprawnych, w tym dla osób niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących, osób przejawiających trudności w uczeniu się, osób z ograniczeniami kognitywnymi, niepełnosprawnych ruchowo, z zaburzeniami mowy, nadwrażliwością na światło, oraz osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi¹¹⁰.

- **Środki przekazywane z budżetu państwa
na kształcenie uczniów niepełnosprawnych
i likwidację barier funkcjonalnych w placówkach oświatowych.**

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej.

Podział środków tej części subwencji następuje na podstawie algorytmu¹¹¹ określanego rokrocznie w drodze rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego.

Obliczanie wielkości subwencji oświatowej należnej poszczególnym jednostkom samorządu terytorialnego odbywa się za pomocą algorytmu, dzielącego całkowitą kwotę

¹⁰⁷ Art. 71b ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

¹⁰⁸ Zgodnie z Uchwałą Nr 125/2013 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie Rządowego programu pomocy uczniom w 2013 r. - „Wyprawka szkolna” oraz rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów dydaktycznych (Dz. U. poz. 818).

¹⁰⁹ Dane statystyczne w trakcie opracowania.

¹¹⁰ <http://www.fdc.org.pl/wcag2/index.html>

¹¹¹ Informacja dotycząca dodatkowych wag obejmujących dzieci i młodzież niepełnosprawną w ramach algorytmu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego została zamieszczona w załączniku 12 (dane statystycznej MEN)

przeznaczoną w budżecie państwa na zadania oświatowe między organy pełniące te zadania, na podstawie liczby uczniów uczęszczających do różnego rodzaju szkół i placówek oświatowych oraz z zastosowaniem jednolitych w skali kraju wskaźników.

Algorytm podziału części oświatowej subwencji ogólnej przedstawia jedynie metodę podziału środków subwencyjnych pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego, a o sposobie jej wydatkowania¹¹² decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Część oświatowa subwencji ogólnej¹¹³ nie jest dotacją celową, dlatego też podział kwoty subwencji oświatowej w jednostce samorządu terytorialnego na poszczególne szkoły i placówki, w tym na konkretne zadania, dokonywany jest według zasad wypracowanych przez tę jednostkę z uwzględnieniem ponoszonych kosztów funkcjonowania szkół i placówek realizujących zadania wynikające z przepisów prawa oświatowego.

Za organizację kształcenia specjalnego ucznia niepełnosprawnego odpowiedzialna jest właściwa jednostka samorządu terytorialnego, do zadań której należy prowadzenie odpowiednio przedszkoli lub szkół danego typu i rodzaju.¹¹⁴

Warto podkreślić, że z ogólnej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej wyodrębnia się rezerwę¹¹⁵ części oświatowej subwencji ogólnej. Dysponentem tej rezerwy jest Minister Finansów, który może ją uruchomić po zasięgnięciu opinii Ministra Edukacji Narodowej oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach kryteriów podziału tej rezerwy jednostka samorządu terytorialnego prowadząca przedszkole integracyjne lub specjalne, szkołę lub placówkę systemu oświaty może ubiegać się o dofinansowanie prac remontowych (tzw. remonty bieżące), likwidujących utrudnienia występujące w budynkach przedszkoli, szkół i placówek systemu oświaty i ich najbliższym otoczeniu, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchów osobom niepełnosprawnym.

W 2013 roku na ten cel przeznaczono 14.705 tys. zł, a z dofinansowania skorzystało 296 szkół i placówek systemu oświaty.

- **Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach realizacji programów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.**

W ramach Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowanych jest wiele projektów mających na celu wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Zakończono realizowane od 2009 r. programy wybrane w ramach konkursu „*Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z wykorzystaniem nowoczesnych metod diagnozy i terapii ucznia niepełnosprawnego.*”¹¹⁶ Ich celem było opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z wykorzystaniem nowoczesnych metod diagnozy i terapii ucznia niepełnosprawnego.

Programy dotyczyły m.in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych oraz przedsiębiorczości¹¹⁷. Opracowano 58 programów nauczania, w tym 12 w zakresie przedsiębiorczości, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i technicznych.

Ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego realizowany był również projekt systemowy „*Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I - III szkół*

¹¹² Zgodnie z art. 7 ust. 3 ww. ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

¹¹³ Szczegółowe informacje dotyczące oświatowej subwencji ogólnej zostały zamieszczone w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

¹¹⁴ Art. 71b ust. 5 i 5a ustawy o systemie oświaty.

¹¹⁵ Zgodnie z art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2008 r. Nr 88, poz. 539, z późn. zm.).

¹¹⁶ Projekty były skierowane do szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i placówek prowadzących kształcenie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (szkoły specjalne, integracyjne, szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi lub oddziałami specjalnymi).

¹¹⁷ Podpisano 22 umowy na realizację projektów o wartości 33 358 225,30 zł. Zakończyła się realizacja wszystkich projektów.

podstawowych.”¹¹⁸ Celem tego projektu było wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez:

- ◇ zapewnienie każdemu dziecku realizującemu I etap edukacyjny oferty edukacyjno-wychowawczo-profilaktycznej, zgodnej z jego indywidualnymi potrzebami oraz możliwościami edukacyjnymi i rozwojowymi,
- ◇ zwiększenie stopnia i zakresu wykorzystania w szkole aktywizujących metod nauczania, zwiększenia dostępności i podniesienia jakości wsparcia i pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej dzieciom, w szczególności dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- ◇ podniesienie jakości pomocy udzielanej przez szkołę rodzicom dzieci uczących się na I etapie edukacyjnym oraz zintensyfikowanie współpracy i zaangażowania rodziców w życie szkoły.

Działania podejmowane w latach 2008-2013 przez Narodową Agencję programu „Młodzież w działaniu”¹¹⁹ wspierającego młodzież znajdującą się w mniej korzystnym położeniu w porównaniu ze swymi rówieśnikami między innymi ze względu na niepełnosprawność miały na celu umożliwienie młodzieży niepełnosprawnej faktycznego dostępu do edukacji pozaformalnej, międzynarodowej mobilności i udziału w działaniach międzynarodowych, zaangażowania się w aktywność obywatelską oraz integrację w społeczeństwie.

Strategia włączania osób niepełnosprawnych obejmowała organizowanie szkoleń, seminariów i konferencji, priorytetowe podejście do wniosków o dofinansowanie zakładających włączanie osób niepełnosprawnych, zapewnienie udziału ekspertów zajmujących się omawianą problematyką w procesie oceny wniosków oraz opracowywanie publikacji służących promowaniu dobrych praktyk wypracowanych przy wsparciu finansowym programu „Młodzież w działaniu”.

Ponadto w latach 2008-2013 w szkoleniach organizowanych przez Narodową Agencję uczestniczyły osoby niepełnosprawne m.in. w cyklu szkoleniowym „Działaj skutecznie! Młodzieżowa Akademia Lokalnych Liderów”.

- **Zawód: asystent osoby niepełnosprawnej.**

W systemie szkolnictwa zawodowego¹²⁰ przygotowywani są asystenci osób niepełnosprawnych, którzy podczas pracy w wyuczonym zawodzie wspomagają osoby niepełnosprawne podnosząc jakość ich życia, pomagają w rozwiązywaniu problemów społecznych, udzielają pomocy w korzystaniu z usług medycznych i rehabilitacyjnych oraz wykonują, w miarę potrzeb, podstawowe zabiegi higieniczne i czynności pielęgnacyjne.

W 2013 r. do egzaminu potwierdzającego kwalifikację Z.8. *Udzielanie pomocy i organizowanie wsparcia osobie niepełnosprawnej* wyodrębnionej w zawodzie asystent osoby niepełnosprawnej przystąpiło 511 osób, zdało - 245, nie zdało - 266, zdawalność wyniosła 47,95%¹²¹

- **Edukacja osób niepełnosprawnych
w dokumentach przyjętych przez Radę Ministrów w 2013 r.**¹²²

⇒ „*Perspektywa uczenia się przez całe życie*”.

Cele operacyjne dokumentu „*Perspektywa uczenia się przez całe życie*” to:

¹¹⁸ Projekt był przewidziany do realizacji w ramach Poddziałania 9.1.2: Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych, obejmujący programy indywidualizacji nauczania w klasach I – III szkoły podstawowej.

¹¹⁹ Jest to istotny priorytet Unii Europejskiej. Szczegółową informację zamieszczono w załączniku 15.

¹²⁰ W nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego w ramach poszczególnych zawodów wyodrębniono kwalifikacje obejmujące określony zasób wiedzy i umiejętności, potwierdzane w drodze egzaminów zewnętrznych i dokumentowane świadectwem potwierdzającym kwalifikację w zawodzie.

¹²¹ Wszystkie dane dotyczące liczby przystępujących do egzaminu zawodowego pochodzą z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

¹²² Warto wspomnieć o dokumencie *Strategia Rozwoju Kraju 2020* przyjętym przez Radę Ministrów w 2012 r., w którym zaplanowano:

- * wdrożenie programów aktywizacji rezerw na rynku pracy (wcześniejszy start młodych, wyższa aktywność kobiet, osób starszych, niepełnosprawnych, poprawa zatrudnialności nieaktywnych);
- * stworzenie warunków dla zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy;
- * kampanie społeczne przygotowujące środowiska lokalne, pracodawców, urzędników na aktywne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie;
- * inwestycje infrastrukturalne pozwalające niepełnosprawnym na obecność w przestrzeni publicznej;
- * nowe programy szkolne włączające osoby niepełnosprawne.

- ◇ kształcenie i szkolenie dopasowane do potrzeb zrównoważonej gospodarki, zmian na rynku pracy i potrzeb społecznych, który wśród strategicznych kierunków interwencji przewiduje tworzenie zasobów wiedzy, w tym: różnicowanie źródeł wiedzy – pomaganie osobom uczącym się w samodzielnym korzystaniu z wielu źródeł wiedzy, z wykorzystaniem nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT), dostępnych również poza instytucją edukacyjną; wyrównywanie dostępu do wiedzy i możliwości jej uzupełnienia w czasie wolnym dla zainteresowanego, jak również wyrównywanie dostępu do wiedzy o najwyższej jakości,
- ◇ środowisko pracy i zaangażowania społecznego sprzyjające upowszechnieniu uczenia się dorosłych, przewidujący: rozwijanie oferty, promocji i zachęt do uczestnictwa osób nieaktywnych zawodowo w edukacji oraz wspieranie edukacji osób z utrudnionym dostępem do edukacji, bezrobotnych i poszukujących pracy oraz innych grup defaworyzowanych na rynku pracy, w tym niepełnosprawnych.

W części dotyczącej wspólnych ram działań na rzecz uczenia się przez całe życie (*lifelong lifewide learning* - LLL) dokument stwierdza, że polityka LLL dotyczy wszystkich osób, niezależnie od podziałów ekonomicznych, społecznych, terytorialnych (np. miasto/wieś) i innych w tym osób, które dotychczas nie były w centrum zainteresowania tradycyjnej polityki kształcenia i szkoleń.

Dotyczy to także osób, w stosunku, do których tradycyjna polityka kształcenia i szkoleń jest mniej skuteczna, tj. osób niepełnosprawnych, zagrożonych ubóstwem i innych pozostających w niekorzystnej sytuacji.

⇒ „*Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*”

W dokumencie zwrócono uwagę na „*niezadowalający poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych, do czego przyczynia się między innymi niewystarczający dostęp do kształcenia i szkolenia, do usług wspierających i rehabilitacji, a także niedostosowana do specyfiki osób niepełnosprawnych aktywna polityka zatrudnienia.*”

Do celów szczegółowych Strategii należy m.in. *Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym*. Cel ten będzie realizowany m.in. poprzez takie kierunki interwencji, jak:

- * rozbudowa narzędzi zapewniających osobom wykluczonym dostęp do usług publicznych pozwalających na powrót na rynek pracy,
- * powszechność dostępu do usług publicznych oraz aktywności zawodowej na otwartym rynku pracy dla osób niepełnosprawnych,
- * wsparcie dla osób niepełnosprawnych i ich otoczenia.

Strategia przewiduje także, że celem rozwiązania problemu deficytów we wsparciu dla dzieci niepełnosprawnych, konieczne jest przyjęcie narzędzia zakładającego stworzenie:

- ◇ systemu pozafinansowego wsparcia dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi - dostęp do usług, wyrównywanie dysfunkcji, czego celem jest zwiększenie udziału dzieci niepełnosprawnych w przedszkolach oraz szkolnictwie powszechnym i zmniejszenie ograniczeń dla rodziców wynikających ze sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym,
- ◇ wypracowanie modelu wczesnego rozpoznawania różnego typu niepełnosprawności/dysfunkcji, co istotnie zwiększy skuteczność podejmowanych działań (a także obniży ogólne koszty dla systemu opieki zdrowotnej).

Wymagać to będzie rozbudowy zaplecza diagnostycznego i rehabilitacyjnego na wczesnym etapie życia (z uwzględnieniem decydującej roli rodziców a także lekarzy pediatrów, którzy powinni jako pierwsi wychwytywać niepokojące objawy i ewentualnie inicjować proces leczenia), tak aby w maksymalnie dużej liczbie przypadków możliwe było doprowadzenie do podejmowania edukacji w szkołach powszechnych, które w modelu docelowym powinny służyć dzieciom o różnym typach niepełnosprawności.

W części dotyczącej edukacji szkolnej w rządowym dokumencie stwierdza się, że „szkoła ze względu na swoją powszechność może pełnić nie tylko funkcje edukacyjne

i wychowawcze, ale także może być instytucją zapewniającą większą spójność społeczną. Służyć temu powinna realizacja narzędzi:

- * Wzmocnienie funkcji socjalnej i wczesno-interwencyjnej szkoły poprzez zwiększenie wsparcia nakierowanego na wyrównanie deficytów w dostępie do usług publicznych, które może oferować szkoła oraz powrót do jej funkcji prewencyjnej, co pozwoli wykorzystać potencjał szkół jako w praktyce jedyne miejsce, gdzie możliwa jest wczesna interwencja w zakresie problemów wychowawczych z dziećmi i młodzieżą oraz identyfikowanie przypadków dysfunkcji w rodzinie, jak też stosowania przemocy wobec poszczególnych członków danego gospodarstwa. Kluczowe jest tutaj podniesienie efektywności w zakresie rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, a także udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
- * Zwiększenie udziału dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, którym pozwala na to rodzaj niepełnosprawności, w szkolnictwie ogólnodostępnym, tak aby mogły one wyrównywać swoje szanse edukacyjne, społeczne i zawodowe na jak najwcześniejszym etapie życia. Służyć temu będzie systematyczne wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek ze strony instytucji do tego powołanych, takich jak poradnie psychologiczno-pedagogiczne czy placówki doskonalenia nauczycieli.”

Przyjęta przez Radę Ministrów „Strategia...” przewiduje, iż Priorytet 1.1. *„Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły”* obejmie rozwój kompetencji medialnych w uczeniu się innym niż formalne, szczególnie wśród osób w wieku 50+ i na obszarach wiejskich.

Ponadto, w dokumencie stwierdza się, że „obok wsparcia edukacji medialnej o charakterze międzypokoleniowym, istotne jest skierowanie jej do osób niepełnosprawnych oraz innych osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.”

- **Monitorowanie procesu kształcenia osób niepełnosprawnych.**

- Kontrola i analiza funkcjonującego systemu - nadzór pedagogiczny.**

Wdrażanie opracowywanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozwiązań prawnych i organizacyjnych w przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty jest kontrolowane i analizowane.

Analizowanie funkcjonowania i efektów kształcenia specjalnego w różnych formach organizacyjnych jest prowadzone poprzez analizę danych gromadzonych w Systemie Informacji Oświatowej, wyników nadzoru pedagogicznego oraz wpływających wniosków i uwag, dotyczących realizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Rokrocznie minister właściwy do spraw oświaty i wychowania ustala podstawowe kierunki realizacji przez kuratorów oświaty polityki oświatowej państwa, w szczególności zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego, a następnie koordynuje jego wykonywanie na terenie kraju.

Kuratorzy oświaty przedkładają Ministrowi Edukacji Narodowej, na początku każdego roku szkolnego, plany nadzoru pedagogicznego zawierające dane ilościowe w zakresie zaplanowanych ewaluacji całościowych i problemowych oraz kontroli planowych, w odniesieniu do poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek. Otrzymywane od kuratorów oświaty bieżące informacje umożliwiają kontrolowanie sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego, a analiza rocznych sprawozdań z nadzoru pedagogicznego, sprawowanego przez kuratoria oświaty na terenie danego województwa pozwala na planowanie i wdrażanie rozwiązań służących rozwojowi szkół i placówek.

Problematyka kształcenia uczniów niepełnosprawnych jest obecna w tematyce prowadzonych kontroli w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, ponadto planuje się wzmocnienie działań w tym obszarze.

W kolejnych latach szkolnych planowane jest sukcesywne włączanie do planów nadzoru pedagogicznego kuratoriów oświaty zagadnień dotyczących kształcenia uczniów niepełnosprawnych, w tym kwalifikacji nauczycieli w szkołach kształcących uczniów niepełnosprawnych.

W roku szkolnym 2012/2013 przeprowadzone zostały kontrole¹²³ w zakresie:

- ◇ organizacji zajęć rewalidacyjnych, w tym liczby godzin i rodzaju tych zajęć oraz ich zgodności z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność, w ogólnodostępnych publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, liceach ogólnokształcących i zasadniczych szkołach zawodowych,
- ◇ zgodności organizacji zajęć rewalidacyjno-wychowawczych z przepisami prawa w publicznych przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach oraz publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych i ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych.

Realizacja planów nadzoru pedagogicznego kuratorów oświaty jest systematycznie, w cyklu comiesięcznym, monitorowana, co daje bieżący obraz stopnia wykonywania zadań objętych w danym roku szkolnym nadzorem pedagogicznym. Kuratorzy oświaty przekazują, do każdego 5 dnia miesiąca, dane liczbowe w zakresie przeprowadzonych ewaluacji i kontroli.

Uzyskiwane szczegółowe informacje w tym zakresie zgromadzone na platformie Systemu Ewaluacji Oświaty umożliwiają dokonywanie ilościowych i jakościowych analiz dotyczących realizacji ustalonego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zakresu ewaluacji oraz tematyki kontroli planowych.

Otrzymywane od kuratorów oświaty bieżące informacje umożliwiają kontrolowanie sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego, planowanie i wdrażanie rozwiązań służących rozwojowi szkół i placówek.

Gromadzone są także informacje dotyczące wykonywania przez kuratorów oświaty zadań nieuwjętych w planie nadzoru pedagogicznego - realizacji kontroli doraźnych. Pozyskiwane dane ilościowe pozwalają na ustalenie przyczyn przeprowadzania kontroli, wyodrębnienia obszarów funkcjonowania szkół i placówek będących przedmiotem kontroli, sprawdzenia zgodności z przepisami prawa zarówno organizacji, jak i przeprowadzania kontroli.

Przekazane przez kuratorów oświaty wnioski, zgodnie z § 19 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, stanowią materiał do przygotowania informacji zbiorczej dotyczącej realizacji zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego w szkołach i placówkach w danym roku szkolnym. Pozwalają na sformułowanie rekomendacji, które minister właściwy do spraw oświaty i wychowania uwzględnia ustalając kierunki realizacji polityki oświatowej państwa.

• **Badania dotyczące:**

- * *organizacji i udzielania pomocy psychologiczno- pedagogicznej w przedszkolach,*
- * *wczesnej diagnozy specyficznych zaburzeń czytania i pisania,*
- * *specyficznych zaburzeń językowych,*
- * *włączającego systemu edukacji i rynku pracy,*
- * *ścieżki edukacyjnej osób niepełnosprawnych*

Wśród badań realizowanych w 2013 r. przez Instytut Badań Edukacyjnych wskazać należy następujące projekty:

- ◇ *badanie dotyczące organizacji i udzielania pomocy psychologiczno- pedagogicznej w przedszkolach - ze względu na zmiany prawne, realizacja badania została przesunięta na 2013 r.* Badanie pozwoli na przedstawienie zróżnicowania sposobów realizacji założeń rozporządzenia w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach,
- ◇ *wczesna diagnoza specyficznych zaburzeń czytania i pisania*; celem badania jest wypracowanie, standaryzacja oraz normalizacja narzędzi wczesnej diagnozy ryzyka dysleksji i innych zaburzeń czytania i pisania; z wyników badania, tj. wypracowanych

¹²³ Na rok szkolny 2013/2014 zaplanowana została kontrola organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach podstawowych ogólnodostępnych i integracyjnych.

- i wystandaryzowanych narzędzi będą mogli korzystać nauczyciele przedszkolni i wczesnoszkolni, pracownicy poradni specjalistycznych oraz specjaliści (pedagodzy, psychologzy i naukowcy); wyniki będą także pomocne w kształtowaniu polityki edukacyjnej uwzględniającej potrzeby uczniów z zaburzeniami czytania i pisanie,
- ◇ specyficzne zaburzenia językowe (SLI) – diagnoza i interwencja; celem badania jest wypracowanie narzędzi diagnozy SLI w postaci standaryzowanych testów językowych dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym oraz adaptacji narzędzi do rozpoznawania opóźnienia rozwoju mowy (jako ryzyka SLI) w postaci standaryzowanych kwestionariuszy rodzicielskich; efektami badania będą, w perspektywie do 2015 r.: znormalizowane narzędzie przesiewowe dla małych dzieci (2-3 lata), narzędzia diagnostyczne dla dzieci w wieku (4-8 lat), z których będą mogli korzystać rodzice, nauczyciele przedszkolni, podmioty lecznicze, pracownicy poradni specjalistycznych oraz specjaliści; wyniki będą także pomocne w kształtowaniu polityki edukacyjnej uwzględniającej potrzeby uczniów z SLI,
 - ◇ włączający system edukacji i rynku pracy – rekomendacje dla polityki publicznej - zgodnie z aktualną koncepcją, celem badania jest wypracowanie rozwiązań wspierających osoby niepełnosprawne w ramach włączającego systemu edukacji i rynku pracy i sprzyjających pełnemu i skutecznemu udziałowi tych osób w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami. Wynikiem projektu będzie wypracowanie¹²⁴ kompleksowego modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w uczeniu się przez całe życie. Model ten zawierać będzie propozycję konkretnych rozwiązań instytucjonalnych, które przyczynią się do poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy i zwiększenia ich uczestnictwa w uczeniu się przez całe życie. Wyniki badania będą przydatne dla kształtowania rozwiązań instytucjonalnych przez administrację centralną i jednostki samorządu terytorialnego,
 - ◇ ścieżki edukacyjne osób niepełnosprawnych; celem badania jest rozpoznanie ścieżek edukacyjnych niepełnosprawnej młodzieży kończącej naukę w szkole podstawowej i gimnazjum oraz uwarunkowań dostępu osób niepełnosprawnych do edukacji. Zrozumienie motywów wyborów edukacyjnych i zawodowych podejmowanych przez osoby niepełnosprawne a także zidentyfikowanie mechanizmów oraz okoliczności leżących u podstaw wyborów określonych ścieżek edukacyjnych i zawodowych dostarczy informacji niezbędnych do kształtowania polityk publicznych, związanych z funkcjonowaniem osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

• Działania edukacyjno – informacyjne

Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych¹²⁵

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych jest od 2010 r. organizatorem ogólnopolskiego programu edukacyjnego „*Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych*”. Inicjatywa edukacyjna skierowana jest do uczniów i nauczycieli, do udziału w której zgłosiło się 209 placówek oświatowych, z czego 161 w 2013 r. Wśród nich znalazło się - obok szkół z oddziałami integracyjnymi - również 9 szkół specjalnych¹²⁶.

¹²⁴ Wraz z interesariuszami – MEN, MPiPS, PFRON, JST, RPO.

¹²⁵ Zadania i kompetencje Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych wyznaczają przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.). W ich świetle GIODO jest uprawniony między innymi do wydawania decyzji administracyjnych i rozpatrywania skarg w sprawach wykonania przepisów o ochronie danych osobowych, opiniowania projektów ustaw i rozporządzeń dotyczących ochrony danych osobowych oraz inicjowania i podejmowania przedsięwzięć w zakresie doskonalenia ochrony danych osobowych.

W ramach działań edukacyjno-informacyjnych podejmowanych przez Biuro GIODO wymienić należy szkolenia z zakresu ochrony danych osobowych dla pracowników i kadry zarządzającej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, przeprowadzone w dniach 23-24 kwietnia 2012 r. w Warszawie.

¹²⁶ 1. Zespół Szkół Specjalnych przy Zakładzie Opiekuńczo-Lecznym w Wierzbicach;
 2. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im L. Braille'a w Bydgoszczy;
 3. Szkoła Podstawowa Specjalna nr 3 w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Koluszkach;
 4. Gimnazjum nr 62 im. Ireny Sendlerowej w Zespole Szkół Specjalnych nr 63 w Warszawie;
 5. Zespół Szkół Specjalnych w Miejskim Centrum Neuropsychiatrii w Zagórzcu;
 6. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2 dla Niesłyszących, Gimnazjum nr 2 w Wejherowie;
 7. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2 dla Niesłyszących, Szkoła Podstawowa nr 10 w Wejherowie;
 8. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2 dla Niesłyszących, Zespół Szkół Zawodowych i Technikum nr 4 w Wejherowie;
 9. Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 17 Specjalnych im. Karola Wojtyły – Papieża Polaka w Kielcach.

W konkursie zorganizowanym przez GIODO, przedstawiając najciekawsze inicjatywy edukacyjne upowszechniające wiedzę o ochronie danych osobowych oraz scenariusze lekcji dla dzieci i młodzieży z lekkim upośledzeniem umysłowym I miejsce zajął Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 17 Specjalnych im. Karola Wojtyły.

- **Opracowanie publikacji „Polska – wybrane dane statystyczne 2010 r.” dla uczniów niewidomych i niedowidzących.**

Urząd Statystyczny w Łodzi we współpracy ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym nr 6 – Łódzką Szkołą dla Niewidomych i Słabo Widzących, opracował publikację „Polska – wybrane dane statystyczne 2010 r.”¹²⁷.

Publikacja powstała z myślą o uczniach i klientach o specjalnych potrzebach i została przygotowana w dwóch wersjach: w języku Braille’a – dla osób niewidzących oraz w tzw. czarnodruku – dla osób niedowidzących. Opracowanie składa się z trzech tematycznie wyodrębnionych tomów, zawierających tabele z danymi oraz wykresy dotyczące stanu i migracji ludności, aktywności ekonomicznej, kultury, turystyki oraz edukacji – zaadaptowanych do języka Braille’a.

Materiał został przygotowany w formie elektronicznej tak, aby po pobraniu ze strony internetowej Urzędu mógł być dowolnie drukowany i adaptowany przez inne placówki.

- **Działania prowadzone w zakresie edukacji kulturalnej¹²⁸.**

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje zadania dotyczące:

- ↗ aktywności osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w działaniach edukacji kulturalnej,
- ↗ rozwoju infrastruktury kultury pod tym kątem potrzeb odbiorców ze specjalnymi potrzebami,
- ↗ zapewnienia dostępu do szkół artystycznych przedmiotowej grupie społecznej¹²⁹.

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu kulturalnym należy do priorytetów prowadzonej przez resort polityki kulturalnej. Podobnie jak osoby zdrowe także te dotknięte niepełnosprawnością poprzez aktywny udział w działaniach kulturalnych i artystycznych zyskują możliwość harmonijnego rozwoju zarówno intelektualnego jak i psychicznego. Sztuka jest obszarem, na którym dochodzi do integracji i porozumienia. Na jej płaszczyźnie możliwe jest przełamanie społecznych uprzedzeń oraz odejście od szkodliwej i upraszczającej kategorii zbiorowości.

Wydarzenia kulturalne i działania twórcze stanowią jedną z najlepszych i najbardziej efektywnych form edukacji i budowania spójności społecznej. Organizatorzy wspieranych przez Departament Szkolnictwa Artystycznego i Edukacji Kulturalnej przedsięwzięć nie lekceważą jednak specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami związanych z odbiorem sztuki oraz uczestnictwem w kulturze i respektując je umożliwiają pełne i aktywne uczestnictwo w życiu społecznym przedmiotowej grupie odbiorców. Chcąc wspomagać proces integracji społecznej poprzez kulturę oraz zwiększać udział osób dotkniętych niepełnosprawnościami w działaniach twórczych eksperci zewnętrzni oceniający aplikacje jakie wpływają do programu (obecnie priorytetu) „Edukacja kulturalna” uznali, że warto wspomagać finansowo:

- ↗ interaktywne, często integracyjne warsztaty, wspomagające rozwój potencjału twórczego osób z niepełnosprawnościami w różnym wieku,
- ↗ działania o charakterze arteterapeutycznym, wspomagające ekspresję artystyczną oraz rozwój psychospołeczny,
- ↗ prezentujące i promujące umiejętności twórcze artystów z niepełnosprawnościami.

Ważnym elementem oceny strategicznej zgłaszanych aplikacji jest uczestnictwo w działaniach grup defaworyzowanych. Przedsięwzięcia, które rzeczywiście przeznaczone są

¹²⁷ Opracowanie zostało stworzone w ramach projektu edukacyjnego dofinansowanego z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki; Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach; działanie 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego. Projekt zakłada zwiększenie szans niepełnosprawnych absolwentów na rynku pracy.

¹²⁸ Szczegółową informację zamieszczono w załączniku 16.

¹²⁹ Informacja o uczniach niepełnosprawnych w szkołach artystycznych prowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego została zamieszczona w załączniku 36.

dla tych grup mają szansę otrzymać większą liczbę punktów, a tym samym zwiększyć szanse na otrzymanie dotacji.

W roku 2013 przedsięwzięcia dofinansowane w ramach priorytetu „Edukacja kulturalna” na kwotę łączną 1.455.500 zł były różnorodne i dotyczyły m. in. warsztatów artystycznych z różnych dziedzin sztuki, lokalnych działań animacyjnych zachęcających do aktywności twórczej, pokazów i wystaw twórczości artystycznej połączonych z działaniami interaktywnymi i twórczymi oraz – co jednak wciąż jest rzadkie, szkoleń kadr kultury przygotowujących do pracy z grupami odbiorców o szczególnych potrzebach.

- **Dostosowanie organizacji i procesu dydaktycznego do potrzeb studentów niepełnosprawnych.**

W latach 2008 – 2013 Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego podjęło szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Podjęte inicjatywy dotyczyły zarówno sfery legislacyjnej¹³⁰, wsparcia finansowego, inwestycji infrastrukturalnych, jak również działań z zakresu funkcjonowania Ministerstwa.

Szerszą możliwość podjęcia studiów przez osoby niepełnosprawne, zapewnia ustawowa regulacja znosząca powszechne egzaminy wstępne na studia na rzecz respektowania wyników ze świadectw dojrzałości (czyli usunięcie jednego etapu w relacjach kandydatów z uczelnią), która spowodowała znaczące zwiększenie zainteresowania podjęciem studiów przez osoby niepełnosprawne.

Należy także dodać, że Centralna Komisja Egzaminacyjna, która przeprowadza egzaminy maturalne, uwzględnia wyrównywanie szans zdających z różnymi typami niepełnosprawności (np. specjalne arkusze dla uczniów niedowidzących).

Zdecydowane ułatwienie w podejmowaniu studiów przez osoby niepełnosprawne stanowiła także – wprowadzona ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* – możliwość realizacji zajęć dydaktycznych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

- **Państwowa dotacja dla uczelni wyższych na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia.**

Istotne zmiany zaszły także w przepisach dotyczących dotacji przekazywanych uczelniom. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego począwszy od 2007 r. przyznawało dotację na zadania związane z kształceniem i rehabilitacją leczniczą studentów niepełnosprawnych. Dotacja ta była przyznawana na podstawie art. 94 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotację określało dla uczelni publicznych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelni prowadzonych przez kościoły i związki wyznaniowe finansowanych z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz dla uczelni wojskowych w zakresie kształcenia osób cywilnych – na podstawie liczby studentów będących osobami niepełnosprawnymi.

W 2008 r. powyższe uczelnie wykazały, iż kształcą 14.979 studentów będących osobami niepełnosprawnymi.

W 2012 r. w wyniku nowelizacji ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym* nadano nowe brzmienie art. 94 ust. 1 pkt 11 i począwszy od dnia 1 stycznia 2012 r. dotacja

¹³⁰ Ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455, z późn. zm.) wprowadzone zostały do ustawy z dnia 25 lipca 2005 r. - *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. z 2013 r. poz. 572, z późn. zm.) zmiany służące zwiększeniu udziału osób niepełnosprawnych na studiach wyższych:

* zmianie uległ zakres upoważnienia ustawowego określonego w art. 162 ustawy, w związku z czym wydane zostało rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 r. w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminu studiów w uczelniach, zgodnie z którym uczelnie są zobowiązane do określenia w regulaminach studiów sposobu dostosowania organizacji i właściwej realizacji procesu dydaktycznego do szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi, w tym dostosowania warunków odbywania studiów do rodzaju niepełnosprawności;

* znówelizowany art. 169 ustawy przewiduje w ust. 5, iż warunki i tryb rekrutacji na studia w przypadku przeprowadzania egzaminów wstępnych, powinny uwzględniać szczególne potrzeby kandydatów na studia, będących osobami niepełnosprawnymi.

przyznawana jest na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia. Rozszerzono także katalog podmiotów otrzymujących tę dotację na uczelnie niepubliczne, a ponadto przy podziale omawianej dotacji uwzględniana jest także liczba doktorantów (stacjonarnych i niestacjonarnych), będących osobami niepełnosprawnymi w uczelniach publicznych i niepublicznych.

Dotacja ta, na podstawie art. 94 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, jest udzielana z budżetu państwa z części, których dysponentem są: minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej i minister właściwy do spraw zdrowia.

Na potrzeby określenia dotacji na 2013 r. udzielonej z części 38 „Szkolnictwo wyższe” uczelnie publiczne i niepubliczne nadzorowane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, uczelnie prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe finansowane z budżetu państwa na podstawie odrębnych przepisów oraz uczelnie wojskowe w zakresie kształcenia osób cywilnych wykazały, iż kształcą 27.423 studentów oraz 702 doktorantów będących osobami niepełnosprawnymi, co łącznie stanowi liczbę 28 125 osób¹³¹.

• **Pomoc materialna dla studentów i doktorantów niepełnosprawnych¹³².**

Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w uzyskaniu wykształcenia wyższego realizowane jest również w ramach systemu pomocy materialnej dla studentów i doktorantów poprzez udzielanie stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych.

Stypendium to ma charakter powszechny, co oznacza, iż jedynym warunkiem ubiegania się o to stypendium jest niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem właściwego organu.

Równocześnie z tym stypendium, osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać także pozostałe świadczenia – związane z trudną sytuacją materialną lub dobrymi wynikami w nauce lub osiągnięciami naukowymi, artystycznymi lub sportowymi (stypendia socjalne, stypendia rektora dla najlepszych studentów i zapomogę).

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*¹³³ wprowadziła do systemu pomocy materialnej zmiany, dzięki którym od 1 października 2012 r. stypendia i zapomogi, w tym stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych przysługują również doktorantom odbywającym studia doktoranckie w jednostkach naukowych. Dotychczas ta grupa doktorantów nie mogła otrzymywać stypendiów i zapomóg. Środki na pomoc materialną dla jednostek naukowych są przekazywane z części budżetu będącej w dyspozycji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

Z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego „*Szkoły wyższe i ich finanse w 2012 r.*” wynika, iż w roku akademickim 2012/2013 (według stanu na 30.IX) stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych¹³⁴ otrzymało 27.350 studentów i doktorantów. Średnie miesięczne stypendium wynosiło 267,65 zł.

¹³¹W załączniku 17 zamieszczono informację o niepełnosprawnych studentach na uczelniach medycznych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia

¹³² Na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego są zamieszczane informacje dotyczące pomocy materialnej i udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych osób niepełnosprawnych w szkołach wyższych.

W sprawach osób niepełnosprawnych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego współpracuje z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

¹³³ Dz. U. Nr 84, poz. 455 z późn. zm.

¹³⁴ Liczba osób niepełnosprawnych, które otrzymały stypendia specjalne (według stanu na 30.IX).

Rok akademicki	Liczba stypendystów		
	ogółem	z tego	
		studenci	doktoranci
2008/2009	24 624	24 296	328
2009/2010	26 990	26 553	437
2010/2011	28 816	28 280	536
2011/2012	27 965	27 317	648
2012/2013	27 350	26 611	739

Źródło danych – publikacja GUS „Szkolnictwo wyższe i ich finanse w ...”, za lata 2008 – 2012.

W roku akademickim 2012/2013 zarówno liczba studentów i doktorantów korzystających ze wsparcia w postaci stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych, jak i średnia miesięczna wysokość tego stypendium wzrosły w relacji do roku 2008/2009 (*liczba stypendystów o 11%, a wysokości stypendium o 16%*), co potwierdza skuteczność zadań ustawowych realizowanych przez resort szkolnictwa wyższego na rzecz wspierania kształcenia osób niepełnosprawnych na poziomie wyższym.

Od 2011 roku odnotowuje się niewielki spadek liczby studentów otrzymujących stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, co jest związane głównie ze zmianami systemowymi wprowadzającymi zasadę otrzymywania świadczeń pomocy materialnej na jednym kierunku studiów (*przed 1 października 2011 roku stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych mogło być pobierane przez studenta na każdym kierunku, na którym studiował*).

- **Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.**

W 2013 r. zadania w zakresie wyrównania szans w zdobyciu wykształcenia przez osoby niepełnosprawne oraz przygotowania osób niepełnosprawnych, poprzez stałe podwyższanie kwalifikacji, do rywalizacji o zatrudnienie na otwartym rynku pracy, były realizowane przez samorządy powiatowe w ramach modułu II – „pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym” programu „Aktywny Samorząd” finansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Wysokość udzielonego dofinansowania uzależniona była od sytuacji majątkowej osoby niepełnosprawnej, stopnia niepełnosprawności, czy wysokości opłaty za naukę (czesnego).

- **Wsparcie studiujących osób niepełnosprawnych w ramach realizacji projektów**

- dofinansowywanych z budżetu państwa i ze środków Unii Europejskiej.**

Ze środków budżetu państwa (w ramach części 38 – *Szkolnictwo wyższe*) finansowane lub dofinansowywane są projekty inwestycyjne na infrastrukturę szkolnictwa wyższego oraz projekty współfinansowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych. W latach 2010 – 2013 były realizowane niżej wymienione projekty, bezpośrednio adresowane do osób niepełnosprawnych¹³⁵.

Należy wspomnieć również o znaczącej roli funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w eliminowaniu barier utrudniających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym.

Projekty realizowane w ramach XIII Priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko¹³⁶ mają na celu tworzenie udogodnień i rozwiązań sprzyjających zapewnieniu równości szans, w tym równości w dostępie do instytucji szkolnictwa wyższego.

Jako przykład można podać rozwiązania architektoniczno – budowlane wpływające na poprawę warunków funkcjonowania osób niepełnosprawnych lub w podeszłym wieku, takie jak specjalne podjazdy, przejścia i windy umożliwiające dojazd wózkom inwalidzkim, oznaczenia dla niedowidzących, dostosowane sanitariaty, ułatwienia komunikacyjne, specjalne miejsca w audytoriach oraz inne udogodnienia dla osób niewidomych, niesłyszących i głuchoniemych.

Przewidziane są także stanowiska laboratoryjne przeznaczone dla osób niepełnosprawnych, w tym dla osób niedowidzących, niedosłyszących lub z ograniczeniami ruchowymi.

Na realizację XIII Priorytetu POIiŚ na lata 2007 – 2013 przeznaczono ogółem ok. 588 mln euro.

¹³⁵ Wykaz realizowanych projektów zamieszczono w załączniku 8 – likwidacja barier funkcjonalnych.

¹³⁶ Jako przykłady przedsięwzięć realizowanych w ramach omawianego priorytetu można wymienić m. in. projekty Politechniki Łódzkiej – utworzenie Centrum Technologii Informatycznych Politechniki Łódzkiej oraz budowę nowoczesnego obiektu dydaktyczno-laboratoryjnego Wydziału Mechanicznego o nazwie Fabryka Inżynierów XXI wieku, projekt Uniwersytetu Warszawskiego pod nazwą Centrum Nowych Technologii „Ochota” Uniwersytetu Warszawskiego, czy też projekt Politechniki Poznańskiej pod nazwą Centrum Dydaktyczne Wydziału Technologii Chemicznej Politechniki Poznańskiej.

- **Wydłużenie czasu trwania prawniczego egzaminu zawodowego dla osób niepełnosprawnych.**

W roku 2013 Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało rozporządzenia, które uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie regulowanej materii. Są to rozporządzenia¹³⁷: w sprawie przeprowadzenia egzaminu adwokackiego i radcowskiego oraz w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej, a także w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzenia egzaminu wstępnego i notarialnego.

Powyższe rozporządzenia, oprócz rozporządzenia w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej, powtarzają unormowania dotyczące wydłużonego czasu trwania prawniczego egzaminu zawodowego dla osób niepełnosprawnych zawarte w uprzednio obowiązujących rozporządzeniach dotyczących egzaminu adwokackiego, radcowskiego oraz notarialnego.

Natomiast rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej wprowadziło m. in. unormowania dotyczące wydłużonego czasu trwania kolokwium, w przypadku gdy zdającym jest osoba niepełnosprawna.

4. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.

Wszyscy uczniowie, w tym uczniowie niepełnosprawni mają ustawowo¹³⁸ zagwarantowaną możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także przez nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia w przedszkolach, szkołach i placówkach m.in. pedagogów, psychologów, logopedów, doradców zawodowych i innych specjalistów.

W 2013 r. na terenie Polski funkcjonowało 578 publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym 19 poradni specjalistycznych, a także 187 niepublicznych poradni, w tym 21 niepublicznych poradni specjalistycznych¹³⁹.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne zapewniają profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych poprzez prowadzenie m.in. działań diagnostycznych, terapeutycznych, a także realizację działań profilaktycznych.

Odbiorcy usług poradni to zarówno dzieci – w wieku już od urodzenia, młodzież, rodzice, jak i nauczyciele.

Do zadań poradni należy: diagnozowanie dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy bezpośredniej uczniom oraz rodzicom, realizacja zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieraniu nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych oraz wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek.

- **Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.**

W 2013 r. uelastyczniono procedury organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej¹⁴⁰ uczniom w przedszkolu, szkole lub placówce oraz uproszczono sposób dokumentowania tych działań oraz umożliwiono sprawniejsze wypełnianie głównych celów tej pomocy, czyli rozpoznawania i zaspokajania indywidualnych potrzeb uczniów oraz wspierania rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i

¹³⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzenia egzaminu adwokackiego (Dz. U. poz. 1666).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzenia egzaminu radcowskiego (Dz. U. poz. 1685).
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji notarialnej (Dz. U. poz. 1668).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 września 2013 r. w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzenia egzaminu wstępnego i notarialnego (Dz. U. poz. 1135).

¹³⁸ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w art. 1 pkt 4 zagwarantowała wszystkim uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

¹³⁹ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 18.

¹⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532).

dydaktycznych, a tym samym umożliwiono szybsze reagowanie na potrzeby dzieci.¹⁴¹

Pomoc dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnym, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, świadczona była przez poradnie poprzez prowadzenie warsztatów, zajęć terapeutycznych, ćwiczeń, wykładów, udzielanie porad, itp. W okresie sprawozdawczym wiele osób korzystało z różnych form bezpośredniej pomocy w formach indywidualnych i grupowych.

- **Wydawanie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.**

Podstawą do objęcia ucznia niepełnosprawnego kształceniem specjalnym jest orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane z uwagi na niesłyszenie, słabe słyszenie, niewidzenie, słabe widzenie, niepełnosprawność ruchową, w tym afazję, na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, autyzm, w tym zespół Aspergera, lub niepełnosprawności sprzężone (gdy występują co najmniej dwie z wymienionych niepełnosprawności).

Orzeczenie to wydaje, na pisemny wniosek rodziców (opiekunów prawnych) dziecka, zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej.

Orzeczenie zobowiązuje szkołę do zapewnienia uczniowi dostosowanego do jego potrzeb i możliwości kształcenia oraz w zależności od potrzeb, odpowiednich form pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Orzeczenie jest podstawą specjalnej organizacji nauki i metod pracy w formie wybranej przez rodzica dziecka, tj. w szkole ogólnodostępnej, integracyjnej, specjalnej (każdego typu) oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych.

Z analizy danych wygenerowanych z Systemu Informacji Oświatowej za lata 2008-2013, dotyczących dzieci i młodzieży posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wynika, że w odniesieniu do lat 2008 – 2012 liczba dzieci i młodzieży¹⁴²:

- ⇒ niesłyszacej utrzymuje się na podobnym poziomie we wszystkich typach szkół. W roku 2013 ogólna liczba uczniów niesłyszających zmniejszyła się, co może być wynikiem zmian demograficznych,
- ⇒ słabosłyszacej nieznacznie wzrosła w roku szkolnym 2013/2014, w szkołach ponadgimnazjalnych: liceum ogólnokształcącym i technikum,
- ⇒ słabowidzacej wzrosła w roku szkolnym 2013/2014 w szkołach podstawowych, gimnazjach, i szkołach ponadgimnazjalnych: w liceach ogólnokształcących i w technikach,
- ⇒ niepełnosprawnej ruchowo wzrosła w roku szkolnym 2012/2013 w przedszkolach i punktach przedszkolnych,
- ⇒ upośledzona umysłowo w stopniu lekkim zmniejszyła się w szkole podstawowej, gimnazjum i zasadniczej szkole zawodowej. Jednak jest to największa grupa wśród uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego,
- ⇒ upośledzona umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym nieznacznie zmniejszyła się,
- ⇒ z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera znacząco wzrosła w latach 2008-2013.

W 2013 r. zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, wydały 105.538 orzeczeń¹⁴³.

¹⁴¹ Rozporządzenie z dnia 1 lutego 2013 r. Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199).

¹⁴² Źródło: dane wygenerowane z Systemu Informacji Oświatowej Ministerstwa Edukacji Narodowej za lata 2008-2013 zostały zamieszczone w załączniku 13.

¹⁴³ Szczegółową informację zamieszczono w załączniku 18, w tym dane dotyczące liczby opinii wydanych w roku szkolnym 2012/2013 przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bez wyodrębnienia liczby opinii wydanych dla dzieci.

- **Zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.**

Rodzaj i zakres usług oferowanych uczniom niepełnosprawnym.

Wszyscy uczniowie, w tym uczniowie niepełnosprawni, mają ustawowo zagwarantowaną możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej¹⁴⁴.

Taką pomoc świadczą poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także nauczyciele i specjaliści prowadzący zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach, w tym pedagodzy, psychologzy, logopedzi, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni. Od 2008 roku liczba poradni psychologiczno-pedagogicznych utrzymuje się na podobnym poziomie¹⁴⁵.

Do udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej zobowiązane są również przedszkola, szkoły i placówki. Podstawą do uruchomienia pomocy dziecku jest rozpoznanie jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych w tym zakresie – dostrzeżenie zarówno trudności dziecka, jak i jego szczególnych uzdolnień w celu udzielenia odpowiedniego wsparcia.

Kadra poradnictwa to specjaliści przygotowani do realizacji zadań związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą. Są to w szczególności psychologzy, pedagodzy, logopedzi, doradcy zawodowi, jak również rehabilitanci ruchowi (fizjoterapeuci), czy lekarze różnych specjalności¹⁴⁶.

Ważną formą pracy specjalistów zatrudnionych w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych jest udzielanie pomocy pośredniej, polegającej na wydawaniu orzeczeń. Orzeczenia stanowią odpowiednio podstawę organizowania kształcenia specjalnego, indywidualnego nauczania, indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego oraz zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

W 2013 r. zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, wydały 105.538 orzeczeń¹⁴⁷.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, publiczne i niepubliczne, wydają¹⁴⁸ również opinie w sprawach związanych z edukacją i wychowaniem. W roku szkolnym 2011/2012 poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydały 448.465 opinie, natomiast w roku 2012 - 406.474, a w roku szkolnym 2012/2013 – 375.503 dla dzieci i młodzieży¹⁴⁹.

Poradnie realizowały swoje zadania także poprzez różnorodne formy pomocy świadczonej dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnej, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, a więc poprzez prowadzenie warsztatów, zajęć terapeutycznych, ćwiczeń, wykładów, udzielanie porad itp.¹⁵⁰.

Poradnie od wielu lat prowadzą badania przesiewowe¹⁵¹ programami „Słyszę”, „Widzę” oraz „Mówię”. Badania przesiewowe pełnią ważną rolę profilaktyczną w zapobieganiu niepowodzeniom dzieci w nauce. W 2008 r. objęły nimi łącznie 53.830 osób, w 2013 r. – 31.576 dzieci i młodzieży.

¹⁴⁴ Art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. Nr 256, poz.2572, z późn. zm.).

¹⁴⁵ Liczba poradni psychologiczno-pedagogicznej w latach 2008-2013 została zamieszczona w załączniku 18.

¹⁴⁶ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 18.

¹⁴⁷ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 18.

¹⁴⁸ Liczba wydanych orzeczeń została zamieszczona w załączniku 18.

¹⁴⁹ System Informacji Oświatowej nie wyodrębnia się liczby opinii wydanych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych.

¹⁵⁰ Szczegółowe informacje zostały zamieszczone w załączniku 18.

¹⁵¹ Liczba przeprowadzonych badań przesiewowych została zamieszczona w załączniku 18.

5. pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,

Osoby niepełnosprawne wspierane są na rynku pracy¹⁵², przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (m.in. Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) oraz przez organizacje pozarządowe¹⁵³.

• **Ogólne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy.**

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o *promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*¹⁵⁴ nie przewiduje szczególnych rozwiązań dla osób niepełnosprawnych. Odniesienie do niepełnosprawności osoby w ustawie o *promocji zatrudnienia (...)* zawarte zostało tylko w:

- ◇ art. 2 ust. 1 pkt 2, gdzie wskazane zostało, że status bezrobotnego może uzyskać również osoba niepełnosprawna, spełniająca pozostałe warunki określone w ustawie, o ile jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie pełnego wymiaru czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie lub w danej służbie [...],
- ◇ art. 49, w którym wskazano, że bezrobotny niepełnosprawny jest także zaliczany do grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w stosunku do której mogą być dodatkowo stosowane działania określone w art. 50–61a ustawy,
- ◇ art. 105, zgodnie z którym przedsiębiorcy Polskiego Związku Głuchych i Polskiego Związku Niewidomych oraz Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, Zakład Opieki dla Niewidomych w Laskach oraz zakłady aktywności zawodowej nie opłacają składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Dane zawarte w sprawozdaniu MPiPS-01 odnoszą się do osób bezrobotnych i poszukujących pracy, zgodnie z definicją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.¹⁵⁵

⇒ **Zakaz dyskryminacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy.**

Ustawa o *promocji zatrudnienia (...)* zawiera przepisy zapewniające ochronę przeciwko dyskryminacji z różnych przyczyn, w tym w związku z niepełnosprawnością. Przepisy ustawy¹⁵⁶ chronią przestrzeganie zasady równego traktowania w dostępie i korzystaniu z usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Mając na uwadze powyższe, szczegółowe przepisy ustawy zawierają zakaz dyskryminacji w zakresie:

- ◇ ustalania kryteriów wydawania zezwoleń na pracę cudzoziemców,
- ◇ zasad działalności agencji zatrudnienia,
- ◇ prowadzenia pośrednictwa pracy,
- ◇ przyjmowania ofert pracy zgłaszanych przez pracodawców,
- ◇ poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej,
- ◇ kierowania i korzystania ze szkoleń.

Do postępowań o naruszenie zasady równego traktowania stosuje¹⁵⁷ się przepisy ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

¹⁵² Źródła danych statystycznych dotyczących rynku pracy osób niepełnosprawnych zostały omówione w części .I - Podstawowe dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych w latach 2008-2013.

¹⁵³ Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm) oraz ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674, z późn.zm.).

¹⁵⁴ Dz. U. z 2013 r. poz. 674, z późn. zm.

¹⁵⁵ Szczegółowe informacje statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych na rynku pracy zostały przedstawione w I części „Informacji...”

¹⁵⁶ Art. 2a ustawy o promocji zatrudnienia (...)

¹⁵⁷ Zgodnie z art. 2b ustawy o *promocji zatrudnienia (...)*

Ponadto, ustawa o promocji zatrudnienia (...) zawiera również przepisy karne dotyczące postępowania w przypadku naruszenia zakazów dyskryminacji – art. 121 ust. 3 i art. 123. W myśl tych przepisów, kto prowadząc agencję zatrudnienia, nie przestrzega zasady zakazu dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, pochodzenie etniczne, narodowość, orientację seksualną, przekonania polityczne i wyznanie lub ze względu na przynależność związkową albo też ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientację seksualną odmówi zatrudnienia kandydata na wolnym miejscu zatrudnienia lub miejscu przygotowania zawodowego, podlega karze grzywny nie niższej niż 3.000 zł.

⇒ Propozycja zmian w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w odniesieniu do osób niepełnosprawnych.

W 2013 r. prowadzono prace nad projekcie ustawy o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw, w którym zaproponowano wprowadzenie zmiany w art. 70 ust. 1 ustawy polegającej na tym, że w przypadku zwolnień monitorowanych pracodawca obowiązany będzie uzgodnić powiatowym urzędem pracy zakres i formy pomocy dla swoich pracowników, z uwzględnieniem pracowników będących osobami niepełnosprawnymi.

Umożliwi to pozyskiwanie danych statystycznych dotyczących zwolnień osób niepełnosprawnych z przyczyn dotyczących zakładu pracy niezbędnych do monitorowania sytuacji osób niepełnosprawnych.

Ponadto, w związku z wprowadzeniem w projekcie ustawy nowych instrumentów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, w tym bonu na zasiedlenie oraz szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych między starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową, projekt ten przewiduje również zmianę w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹⁵⁸. Zmiana polega na uzupełnieniu zawartego w art. 11 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...) katalogu usług lub instrumentów określonych w ustawie o promocji zatrudnienia (...) - z których osoba niepełnosprawna, zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, może korzystać na zasadach takich jak bezrobotni - o te nowe instrumenty tak, aby również osoby niepełnosprawne mogły z nich skorzystać.

• **Propozycje wsparcia osób niepełnosprawnych w rządowych dokumentach strategicznych¹⁵⁹.**

⇒ Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014¹⁶⁰.

W ramach Krajowego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia w roku 2012¹⁶¹ realizowano szereg działań adresowanych do osób niepełnosprawnych, mających na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie. Prowadzone działania były skierowane zarówno do osób niepełnosprawnych: kontynuujących naukę, bezrobotnych, absolwentów, osób upośledzonych w znacznym stopniu, jak i do pracodawców zatrudniających te osoby, a także niepełnosprawnych przedsiębiorców. Dzięki działaniom podejmowanym w 2012 r.:

- ◇ 652 niepełnosprawnych absolwentów zostało skierowanych na staż aktywizujący,
- ◇ 4.502 osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym zakończyły udział w projektach aktywizacyjnych,
- ◇ dofinansowano wynagrodzenia 225.567 pracownikom – osobom niepełnosprawnym (w przeliczeniu na etat),

¹⁵⁸Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.

¹⁵⁹ Departament Rynku Pracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej koordynuje realizację dwóch dokumentów o charakterze strategicznym. Realizatorzy poszczególnych działań składają sprawozdania, na podstawie których przygotował tę informację. Warto podkreślić, że od września 2013 r. w MPiPS trwają prace nad Dokumentem Implementacyjnym Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (DI SRKL). Dokument ten będzie zawierał zbiór szczegółowych działań mających realizować kierunki interwencji przewidziane w SRKL, w tym kierunki działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

¹⁶⁰ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku. 19.

¹⁶¹ Dane pochodzą ze sprawozdania z realizacji Krajowego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia 2012-2014 w 2012 r., ponieważ podmioty sprawozdające się nie dostarczyły jeszcze danych za 2013 rok. Dane nie były publikowane w „Informacji...” za rok 2012.

- ◇ ok. 32 900 osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą otrzymało refundację obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne,
- ◇ w ramach kształcenia ustawicznego wsparciem objęto 16.520 osób niepełnosprawnych.

⇒ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, która została przyjęta przez Radę Ministrów 18 czerwca 2013 r.¹⁶² zawiera propozycje rozwiązań ukierunkowanych na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych.

Wśród kierunków interwencji przewidzianych dla Celu szczegółowego 1: *Wzrost zatrudnienia* znajdują się:

- ◇ ograniczanie czynników zniechęcających do zatrudniania lub podejmowania i utrzymywania aktywności zawodowej oraz zwiększenie atrakcyjności (opłacalności) pracy dla osób o niskiej zdolności do zatrudnienia, np. osób starszych, kobiet, osób niepełnosprawnych,
- ◇ wyrównywanie szans różnych grup społeczno-demograficznych na rynku pracy, w tym osób niepełnosprawnych.

Wśród kierunków interwencji przewidzianych dla Celu szczegółowego 3: *Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym* znajdują się:

- ◇ ograniczenie skali ubóstwa i zagrożenia ubóstwem, w szczególności wśród dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych,
- ◇ powszechność dostępu do usług publicznych oraz aktywności zawodowej na otwartym rynku pracy dla osób niepełnosprawnych.

W Strategii zarysowane zostały propozycje szczegółowych działań na rzecz osób niepełnosprawnych:

- ◇ rozwijanie systemu pozafinansowego wsparcia dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi - dostęp do usług, wyrównywanie dysfunkcji, którego celem jest zwiększenie udziału dzieci niepełnosprawnych w przedszkolach oraz szkolnictwie powszechnym i zmniejszenie ograniczeń dla rodziców wynikających ze sprawowania opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością,
- ◇ system włączania osób niepełnosprawnych do otwartego rynku pracy - poza chronionym rynkiem pracy (zakładami aktywności zawodowej i zakładami pracy chronionej) prowadzący do wzrostu zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy oraz zwiększający atrakcyjność podejmowania zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy, jak też zmniejszający stygmatyzację osób niepełnosprawnych i przyczyniający się do osiągnięcia lepszej spójności społecznej,
- ◇ zwiększenie udziału dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, którym pozwala na to rodzaj niepełnosprawności, w szkolnictwie ogólnodostępnym, tak aby mogły one wyrównywać swoje szanse edukacyjne, społeczne i zawodowe na jak najwcześniejszym etapie życia. Służyć temu będzie systematyczne wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek ze strony instytucji do tego powołanych, takich jak poradnie psychologiczno – pedagogiczne czy placówki doskonalenia nauczycieli.

Ponadto, problematyce osób niepełnosprawnych w tym dokumencie poświęcone są następujące wskaźniki służące monitorowaniu:

- ◇ wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64. Wartość docelowa tego wskaźnika w roku 2020 powinna wynieść 27 %,
- ◇ odsetek dzieci niepełnosprawnych uczęszczających do szkół ogólnodostępnych w relacji do ogólnej liczby dzieci niepełnosprawnych objętych edukacją szkolną. Wartość docelowa tego wskaźnika w roku 2020 ma wynieść 50%.

• **Szczególne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy.**

Szczególne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy zostało zawarte w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w której m.in. określono zadania i działania jednostek samorządu terytorialnego (województw i powiatowych) w zakresie aktywizacji zawodowej osób

¹⁶² Uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. (M.P. poz. 640).

niepełnosprawnych, w tym powiatowych urzędów pracy, a także określono zadania i działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

**⇒ Bezrobotne osoby niepełnosprawne zarejestrowane
w powiatowych urzędach pracy.**

Osoba niepełnosprawna może uzyskać status osoby bezrobotnej, jeżeli jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w połowie pełnego wymiaru czasu pracy i spełnia warunki określone w art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.¹⁶³ Będąc osobą bezrobotną może korzystać z usług i instrumentów rynku pracy na takich samych zasadach jak osoba bezrobotna pełnosprawna. Przepisy wspomnianej ustawy nie przewidują specjalnych regulacji odnoszących się tylko i wyłącznie do osób niepełnosprawnych.

W 2013 r.¹⁶⁴ liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy¹⁶⁵, jako bezrobotne oraz poszukujące pracy¹⁶⁶ i niepozostające w zatrudnieniu wynosiła 135.700.

Udział osób niepełnosprawnych bezrobotnych bądź poszukujących pracy w ogólnej liczbie osób bezrobotnych i poszukujących pracy zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy wynosił 6%.

Odsetek osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrze powiatowego urzędu pracy powyżej 12 miesięcy wśród ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych w końcu grudnia 2013 r. wynosił blisko 43,9%.

Liczba wolnych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych zgłaszanych do powiatowych urzędach pracy przez pracodawców systematycznie rośnie od 2008 roku. Udział miejsc pracy oferowanych osobom niepełnosprawnych w ogóle zgłaszanych miejsc pracy wynosił w ub.r. 6,8%.

Oferty pracy subsydiowanej dla osób niepełnosprawnych zajmują w 2013 roku 2,5%, oferty z sektora publicznego zajmują 2,1% a oferty pracy sezonowej 7% (w 2008 roku 1,4%).

**⇒ Działania samorządów powiatowych i samorządów województw
w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych¹⁶⁷**

Samorządy powiatowe i samorządy województw realizowały w 2013 r. własne zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych¹⁶⁸ wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- ♦ Samorządy powiatowe otrzymały w 2013 r. środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na realizację zadań ustawowych w wysokości 650.144.441 zł.¹⁶⁹, tj:

* na realizację zadań dotyczących rehabilitacji zawodowej wykorzystano 64.655.852 zł.
(9,96 % ogółu środków

przekazanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych)

Nr	Nazwa zadania ¹⁷⁰	Kwota dofinanso wania (zł.)	Liczba osób	Odsetek środków	Liczba powiatów realizujących zadania	Odsetek powiatów
----	------------------------------	--------------------------------------	----------------	--------------------	--	---------------------

¹⁶³ Dz. U. z 2013 r. poz. 674, z późn. zm.

¹⁶⁴ Na dzień 31 grudnia 2013 r.

¹⁶⁵ W ub.r. realizowane było działanie 1.1 Wsparcie systemowe instytucji rynku pracy w ramach projektu pt. *Implementacja i rozwój systemu informacyjnego publicznych służb zatrudnienia* (Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013). W kolejnych latach prowadzone będą działania związane z wdrożeniem w publicznych służbach zatrudnienia narzędzi nowoczesnej komunikacji (wortal), w ramach których zostaną zaimplementowane funkcje umożliwiające korzystanie z narzędzi przez osoby niepełnosprawne.

¹⁶⁶ Osoby niepełnosprawne podejmujące własną działalność gospodarczą nie tracą statusu osoby poszukującej pracy. Mogą zostać wyrejestrowane na własną prośbę.

¹⁶⁷ Podział środków przypadających samorządom wojewódzkim i powiatowym został dokonany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. Nr 88, poz. 808, z późn. zm.).

¹⁶⁸ Opracowano na podstawie „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w roku 2013”.

¹⁶⁹ Na podstawie wniosków starostów.

¹⁷⁰ Zadania określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

1	Zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy (art.26d)	359 842	130	0,06%	13	3,42%
	<i>w tym: w zakładach pracy chronionej</i>	306 634	92	0,05%	6	1,58%
3	Zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy (art. 26e)	30 372 029	909	4,68%	235	61,84%
	<i>w tym: w zakładach pracy chronionej</i>	4 284 778	130	0,66%	51	13,42%
4	Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy dla osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (art.11)	10 515 227	2 414	1,62%	51	13,42%
5	Jednorazowe dofinansowanie rozpoczęcia działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej (art.12a)	21 756 962	713	3,35%	233	61,32%
6	Dofinansowanie do oprocentowania kredytu bankowego (art.13)	212 934	31	0,03%	16	4,21%
7	Finansowanie szkoleń organizowanych przez kierownika powiatowego urzędu pracy (art. 38,40)	1 410 279	856	0,22%	133	35,00%
8	Zwrot kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawcę (art.41)	28 579	17	0,00%	4	1,05%
	<i>w tym: w zakładach pracy chronionej</i>	17 200	12	0,00%	1	0,26%
	Razem rehabilitacja zawodowa	64 655 852	x	9,96%	x	x

* na realizację zadań dotyczących rehabilitacji społecznej wykorzystano 584.711.974 zł.
(90,04 % ogółu środków
przekazanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych)

Nr	Nazwa zadania ¹⁷¹	Kwota Dofinansowania (zł.)	Liczba osób	Odsetek	Liczba powiatów realizujących zadania	Odsetek powiatów
1.	Dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych art.35a ust.1 pkt 7 lit.a ustawy,	48 574 810	60 282	7,48%	361	95,00%
	<i>w tym: dzieci i młodzież niepełnosprawna wraz z opiekunami</i>	16 217 926	20 332	2,50%	355	93,42%
2.	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych na indywidualne wnioski art.35a ust.1 pkt 7 lit.d	51 185 433	14 579	7,88%	366	96,32%
	<i>w tym: dzieci i młodzież</i>	6 600 370	2 274	1,02%	339	89,21%
3.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze art.35a ust.1 pkt 7 lit.c - osoby indywidualne	109 931 166	178 375	16,93%	380	100,00%
	<i>w tym: dzieci i młodzież</i>	21 967 421	21 867	3,38%	380	100,00%

¹⁷¹ Zadania określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.).

4.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie - posiadających osobowości prawnej art.35a ust.4	261 182	44	0,04%	30	7,89%
	<i>w tym: dzieci i młodzież</i>	<i>104 069</i>	<i>17</i>	<i>0,02%</i>	<i>14</i>	<i>3,68%</i>
5.	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki art.35a ust.1 pkt 7 lit.b	8 371 248	190 357	1,29%	286	75,26%
	<i>w tym: dzieci i młodzież</i>	<i>1 685 220</i>	<i>40 701</i>	<i>0,26%</i>	<i>232</i>	<i>61,05%</i>
6.	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej art.35a ust.1 pkt 8 - ogółem	407 885 709	680	x	354	93,16%
	<i>w tym: dofinansowanie ze środków PFRON</i>	<i>362 514 776</i>	<i>678</i>	<i>55,83%</i>	<i>354</i>	<i>93,16%</i>
7.	Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym art.36 ust. 4	3 769 407	271	0,58%	52	13,68%
8.	Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza - przewodnika art. 35a ust.1 pkt 7 lit.f	103 952	39	0,02%	16	4,21%
	Razem rehabilitacja społeczna	584 711 974	x	90,04%	x	x

- ♦ Samorządy województw otrzymały¹⁷² w 2013 r. środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na realizację wszystkich zadań ustawowych w wysokości 128.273.641 zł.¹⁷³

Na realizację zadania dotyczącego rehabilitacji zawodowej, tj. na dofinansowanie kosztów tworzenia i działalności zakładów aktywności zawodowej wykorzystano 58.474.843, zł (45,6% ogółu środków przekazanych samorządom województw przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych).

W 2013 r. marszałkowie województw dofinansowali koszty działania 4 nowoutworzonych zakładów aktywności zawodowej¹⁷⁴, w których zatrudniono 395 osób niepełnosprawnych, w województwach: kujawsko-pomorskim, podlaskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim.¹⁷⁵

Na koniec ub.r. ogółem funkcjonowały 74 zakłady aktywności zawodowej, w których zatrudnionych było 2.950 osób niepełnosprawnych, w tym 1.019 mieszkańców wsi.

Zakłady aktywności zawodowej powstałe przed 01.01.2013 r.
według charakteru działalności gospodarczej.

Nr	Województwo	ogółem	z tego o charakterze.		
			wytwórczym	usługowym	wytwórczym i usługowym
		liczba	liczba	liczba	liczba
1	Dolnośląskie	4	1	1	2
2	Kujawsko-Pomorskie	6	0	2	4
3	Lubelskie	5	0	0	5
4	Lubuskie	0	0	0	0
5	Łódzkie	1	0	1	0

¹⁷² Według algorytmu.

¹⁷³ Na podstawie wniosków marszałków.

¹⁷⁴ W 2013 r. działalność rozpoczęły również 3 zakłady aktywności zawodowej, których koszty tworzenia nie były finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

¹⁷⁵ Dofinansowany w ub. r. nowy zakład aktywności zawodowej w woj. Dolnośląskim rozpoczął działalność w 2014 r.

6	Małopolskie	6	0	2	4
7	Mazowieckie	6	0	1	5
8	Opolskie	2	0	0	2
9	Podkarpackie	8	0	4	4
10	Podlaskie	1	0	0	1
11	Pomorskie	2	1	1	0
12	Śląskie	8	0	2	6
13	Świętokrzyskie	2	0	0	2
14	Warmińsko-Mazurskie	5	0	0	5
15	Wielkopolskie	9	0	0	9
16	Zachodniopomorskie	2	1	0	1
x	Suma	67	3	14	50

⇒ ***Działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹⁷⁶ w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy i ich zatrudnienia.***

* *Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych.¹⁷⁷*
(art. 26a ustawy).

W 2013 r. dofinansowano wynagrodzenia 359.079 pracowników niepełnosprawnych¹⁷⁸, w tym 239.840 zatrudnionych w zakładach pracy chronionej, 118.146 – na otwartym rynku pracy i 1.093 – na mieszanym rynku pracy.

Z dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych skorzystało 24.590 pracodawców, w tym 1.505 prowadzących zakłady pracy chronionej, 23.062 z otwartego rynku pracy, 23 z mieszanego rynku pracy.

* *Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne.*
(art. 25a ustawy).

Ze środków Państwowego Funduszu rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje się – zgodnie z ustawą¹⁷⁹ - składki na ubezpieczenia społeczne¹⁸⁰:

- ◇ osobom niepełnosprawnym prowadzącym działalność gospodarczą,
- ◇ niepełnosprawnym rolnikom lub rolnikom zobowiązanym do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika.

W 2013 r. 34.636 osób niepełnosprawnych skorzystało w refundacji składek na ubezpieczenie społeczne, w tym: 31.728 – osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą, 2.164 – rolników niepełnosprawnych i 744 – niepełnosprawnych domowników rolników.

⇒ *Dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych.*
(art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy)

Pracodawca prowadzący zakład pracy chronionej może otrzymać - zgodnie z ustawą¹⁸¹ - dla tego zakładu ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych dofinansowanie w wysokości do 50 % oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystywania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych.

¹⁷⁶ Centrali i oddziałów wojewódzkich. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizował w 2013 r. ustawowe zadania dotyczące rehabilitacji zawodowej i zatrudniania osób niepełnosprawnych określone w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Opracowano na podstawie „Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.

¹⁷⁷ Dane według „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w roku 2013”.

Wyплаты dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w 2013 roku wyniosły: na chronionym rynku pracy - 2.380.375.578 zł (73,81% środków wypłaconych), na otwartym rynku pracy - 843.487.260,54 zł (26,15% środków wypłaconych) i na „mieszanym” rynku pracy - 1.217.273,83 zł (0,04 % środków wypłaconych).

¹⁷⁸ Liczba osób niepełnosprawnych według wypłat na koniec 2013 r.

¹⁷⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

¹⁸⁰ W 2013 roku wypłacono środki w wysokości 78.674.126 zł (100,00 % środków zaplanowanych).

¹⁸¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Wysokość dofinansowania jest m.in. uzależniona od liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych i ich stopnia niepełnosprawności¹⁸².

Dofinansowanie otrzymało 122 pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej, w których zatrudnionych było około 12.078 osób niepełnosprawnych¹⁸³.

⇒ Zwrot kosztów budowy lub rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych (art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy)

Prowadzący zakład pracy może – zgodnie z ustawą¹⁸⁴ - na wniosek, otrzymać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zwrot kosztów: budowy lub rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych, administracyjnych. Zwrot kosztów dotyczy wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych i może być przyznany pracodawcy prowadzącemu zakład pracy chronionej, u którego wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%¹⁸⁵.

W 2013 r. z tej formy wsparcia skorzystało 167 pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej zatrudniających 32.450 osób niepełnosprawnych¹⁸⁶.

• **Wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy.**

Realizacja projektów realizowanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz programów pomocowych adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych¹⁸⁷.

Osoby niepełnosprawne mogą korzystać ze wsparcia w ramach wszystkich działań Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki ponieważ zostały zaliczone do grupy osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.

⇒ Działania systemowe realizowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Poddziałanie 1.3.6 PO KL)¹⁸⁸.

Projekty systemowe uruchomione w 2013 roku w ramach Poddziałania 1.3.6:

- ☞ „Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy”, okres realizacji: 03.2013 – 05.2014, wartość projektu: 5 mln zł,
- ☞ „Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy II”, okres realizacji: 12.2013 – 02.2015, wartość projektu: 5 mln zł,
- ☞ „Wsparcie osób z rzadko występującymi niepełnosprawnościami i niektórymi niepełnosprawnościami sprzężonymi w wieku 45+ na rynku pracy”, okres realizacji: 03.2013 – 05.2014, wartość projektu: 7,5 mln zł,

¹⁸² Podstawą rozpatrywania wniosków w 2013 roku było rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 kwietnia 2009 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 70, poz. 603).

¹⁸³ W przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy. Wydatkowano kwotę 3.179.393 zł (57,81 % środków zaplanowanych).

¹⁸⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

¹⁸⁵ Podstawą rozpatrywania wniosków w 2013 roku było Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 kwietnia 2009 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 70, poz. 603).

¹⁸⁶ Wydatkowano 6.751.128 zł (78,97 % środków zaplanowanych), w tym 5.018.061 zł. na zwrot kosztów transportowych i administracyjnych (ponad 74% ogółu wydatków).

¹⁸⁷ Informacja Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju oraz Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

¹⁸⁸ W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, Priorytet I „Zatrudnienie i integracja społeczna”, Działanie 1.3 „Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej”. W 2013 r. zaplanowano realizację 17 projektów, w tym kontynuację 8 projektów z lat poprzednich tj. 2011 r. i 2012 r. oraz rozpoczęcie 9 nowych projektów, które zostały uruchomione.

Projekty realizowane w ramach Priorytetu I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, są ukierunkowane na wsparcie instytucji rynku pracy oraz instytucji działających w obszarze pomocy i integracji społecznej, których celem jest podniesienie efektywności funkcjonowania tych instytucji oraz poprawa jakości świadczonych przez nie usług oraz udoskonalenie już istniejących mechanizmów, które pozwolą na racjonalizację systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych oraz osób wykluczonych społecznie m.in. poprzez rozbudowę systemu wymiany informacji i doświadczeń pomiędzy jednostkami świadczącymi pomoc oraz wypracowanie jednolitych standardów świadczonych usług i zintegrowanych programów szkoleń, służących wypracowywaniu wspólnych metod działania w ww. obszarach.

- ☞ „Wsparcie osób z rzadko występującymi niepełnosprawnościami i niektórymi niepełnosprawnościami sprzężonymi w wieku 45+ na rynku pracy II”, okres realizacji: 12.2013 – 02.2015, wartość projektu: 7,5 mln zł,
- ☞ „Wsparcie środowiska osób niepełnosprawnych z terenów wiejskich i małomiasteczkowych”, okres realizacji: 04.2013 – 03.2015, wartość projektu: 28 mln zł,
- ☞ „Wsparcie absolwentów we wchodzeniu na rynek pracy”, okres realizacji: 03.2013 – 05.2014, wartość projektu: 7,5 mln zł,
- ☞ „Wsparcie absolwentów we wchodzeniu na rynek pracy II”, okres realizacji: 12.2013 – 02.2015, wartość projektu: 7,364 mln zł,
- ☞ „Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/lub niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego III”, okres realizacji: 08.2013 – 01.2015, wartość projektu: 7,5 mln zł,
- ☞ „Ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach”, okres realizacji: 03.2013 – 02.2015, wartość projektu: 5,8 mln zł.

Wszystkie projekty realizowane są w partnerstwie z podmiotami mającymi doświadczenie w realizacji zadań związanych z aktywizacją zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnościami.

Projekty systemowe, realizowane w ramach Poddziałania 1.3.6, kierowane są do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z rzadko występującymi niepełnosprawnościami, rodzin i najbliższego otoczenia osób niepełnosprawnych oraz instytucji i podmiotów bezpośrednio realizujących działania na ich rzecz.

Fundamentalne zasady podejścia do aktywizacji osób z niepełnosprawnościami, uczestniczących w projektach, opierają się na kompleksowym i zindywidualizowanym wsparciu, szczegółowej diagnozie funkcjonalnej oraz na tworzeniu odpowiednich warunków aktywności, tj. oferowaniu celowego i dostosowanego do indywidualnych potrzeb doradztwa zawodowego, pomocy prawnej, psychologicznej oraz umożliwieniu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, praktycznej nauki zawodu, staży rehabilitacyjnych.

Działania te otwierają szanse osobom z niepełnosprawnościami na uzyskanie zatrudnienia oraz ułatwiają im wychodzenie z bezradności społeczno-zawodowej i wykluczenia społecznego.

Projekty wdrażają nowatorskie podejście w zakresie zorganizowanych, kompleksowych działań na rzecz uczestników/czek projektów, wpływających również na wzrost kompetencji „miękkich”, czyli umiejętności funkcjonowania na rynku pracy oraz zwiększenia inicjatywy, motywacji, a także przedsiębiorczości osób z niepełnosprawnościami.

Wpływają na podniesienie świadomości istoty bycia aktywnym zawodowo nie tylko w środowisku osób z niepełnosprawnościami ale także oddziałują na świadomość społeczną najbliższego otoczenia i społeczności lokalnych.

W ramach Poddziałania możliwa jest realizacja następujących działań:

- * ekspertyz i badań dotyczących diagnozy potrzeb, efektywności form wsparcia oraz aktywizacji zawodowej i społecznej wobec osób niepełnosprawnych, powiązanych z konkretnymi działaniami wdrożeniowymi,
- * ogólnokrajowych i ponadregionalnych projektów aktywizacji zawodowej i integracji społecznej, skierowanych do osób niepełnosprawnych i ich otoczenia (ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania nowoczesnych technologii oraz projektów promujących elastyczne i innowacyjne formy zatrudnienia),
- * promocji najlepszych rozwiązań z zakresu pomocy osobom niepełnosprawnym,
- * kampanii informacyjnych skierowanych m.in. do pracodawców w celu zachęcania ich do zatrudniania osób niepełnosprawnych.

W latach 2008 – 2013 udział w projektach zakończyło 10.580 osób niepełnosprawnych (w tym w roku 2013 udział w projektach zakończyło 4.512 osób), które

uzyskały wsparcie z zakresu indywidualnej diagnozy, indywidualnego planu działania, szkoleń zawodowych warsztatów aktywizacji zawodowej, staży rehabilitacyjnych.

Działanie 7.4 - Niepełnosprawni na rynku pracy.

W roku 2013 wdrażane było również Działanie 7.4 PO KL, w ramach którego realizowano projekty konkursowe, których celem jest aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych oraz poprawa ich dostępu do zatrudnienia.

Wdrażane programy aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych (w ramach których dla każdego z uczestników realizowane są indywidualne plany działania opracowywane w oparciu o analizę predyspozycji zawodowych danej osoby) obejmują co najmniej dwie spośród przewidzianych form wsparcia (m.in. pośrednictwo pracy, subsydiowanie zatrudnienia, staże, kursy, wyposażenie stanowiska pracy, sfinansowanie kosztów zatrudnienia w ZAZ czy zatrudnienie wspomagane).

Realizowane mogą być również działania o charakterze środowiskowym, w tym w szczególności działania edukacyjne i integracyjne, mające na celu adaptację pracownika w środowisku pracy.

⇒ Wypracowanie rozwiązań systemowych gwarantujących dostępność europejskich funduszy strukturalnych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Pod koniec roku 2013 Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju nawiązało ścisłą współpracę z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Biurem Rzecznika Praw Obywatelskich oraz organizacjami pozarządowymi zrzeszonymi w ramach grupy ON Inclusion 14-20, skupiającej pozarządowych i akademickich ekspertów działających na rzecz osób niepełnosprawnych¹⁸⁹.

Z inicjatywy Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju odbyło się kilka spotkań roboczych poświęconych wypracowaniu rozwiązań systemowych gwarantujących dostępność europejskich funduszy strukturalnych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Efektem konsultacji było opracowanie przez Ministerstwo dokumentu pn. *Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020*, a także włączenie do projektu nowego programu operacyjnego finansowanego ze środków EFS¹⁹⁰ w latach 2014 - 2020 działań na rzecz przygotowania polityk publicznych do pełnej implementacji postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020 to dokument, którego głównym celem jest stworzenie ramowego planu, wskazującego kierunki i zakres działań, jakie będą podejmowane na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy z zakresu równości szans osób z niepełnosprawnościami wśród podmiotów zaangażowanych w realizację funduszy unijnych.

Dokument ten stanowi jednocześnie odpowiedź na wymagania postawione przez Komisję Europejską państwom członkowskim w ramach warunkowości ogólnej ex-ante, dotyczącej równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.

Zaplanowane w *Agendzie* działania poświęcone będą podniesieniu świadomości pracowników systemu zarządzania i wdrażania funduszy europejskich, a także projektodawców na temat realizacji zasady równości szans i dostępności wszystkich produktów i usług oraz infrastruktury objętej finansowaniem funduszy europejskich.

¹⁸⁹ Grupa ON Inclusion 14-20, skupia ekspertów pozarządowych oraz akademickich działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami (w tym reprezentantów środowiska) i jest częścią szerszej inicjatywy polskiego sektora pozarządowego – Grupy 12 postulatów oraz Stałej konferencji ds. konsultacji funduszy europejskich 2014-2020.

Celem działania grupy ON Inclusion 14-20 jest wypracowanie i włączenie do głównego nurtu rozwiązań systemowych gwarantujących dostępność Funduszy UE w perspektywie 2014-2020 dla osób z różnymi niepełnosprawnościami oraz współtworzenie efektywnych polityk publicznych na rzecz tego środowiska. Działalność ON Inclusion zainicjowali 24 stycznia 2013 r. członkowie Grupy 12 postulatów – Przemysław Żydok (Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym) oraz Agata Gawska (Fundacja Aktywizacja, d. Fundacja Pomocy Matematykom i Informatykom Niesprawnym Ruchowo), którzy przyjęli na siebie rolę koordynacyjną prac grupy.

¹⁹⁰ Europejski Fundusz Społeczny.

⇒ Zainspirowanie regionalnych instytucji do programowania wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych w okresie 2014-2020.

W dniach 28-29 października 2013 r. Ministerstwo zorganizowało konferencję poświęconą zagadnieniom związanym z realizacją horyzontalnej zasady antydyskryminacyjnej i dostępności w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami oraz działaniom na rzecz skutecznej integracji tych osób z rynkiem pracy. Uczestnikami spotkania byli zarówno przedstawiciele regionów, organizacji pozarządowych, Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jak i reprezentanci innych państw.

Pierwszy dzień spotkania miał charakter międzynarodowy – przedstawione zostały doświadczenia i plany Hiszpanii w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych z wykorzystaniem środków europejskich. O doświadczeniach innych państw UE w zakresie zapewniania dostępności dla tych osób opowiedzieli przedstawiciele Europejskiego Obserwatorium Niepełnosprawności i Funduszy Strukturalnych (InNet16). Zaprezentowane zostały także przykłady polskich nowatorskich metod aktywizacji osób niepełnosprawnych, które wypracowywane są w ramach projektów innowacyjnych PO KL.

W drugim dniu spotkania skoncentrowano się na pokazaniu europejskiej polityki w zakresie włączenia społecznego osób niepełnosprawnych, a także planów polskiego rządu w zakresie reform na rzecz integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Celem spotkania było przede wszystkim zainspirowanie regionalnych instytucji do programowania wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych w okresie 2014-2020.

⇒ Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Od 2007 r. początku realizacji programu do końca czerwca 2013 roku udział w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki rozpoczęło 231,9 tys. osób niepełnosprawnych¹⁹¹, wśród których 55% stanowiły kobiety.

Osoby niepełnosprawne stanowiły 3,4% ogółu osób, które do połowy 2013 roku przystąpiły do udziału w projektach współfinansowanych z PO KL.

Najwięcej niepełnosprawnych uczestników (131,9 tys. osób) brało udział w projektach Priorytetu VII *Promocja integracji społecznej* skierowanego do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i borykających się z dyskryminacją na rynku pracy.

Dość dużo, bo ok. 47,2 tys. osób uczestniczyło w projektach Priorytetu VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* ukierunkowanego na pomoc osobom bezrobotnym i biernym zawodowo na rynku pracy.

W komponencie centralnym PO KL wsparcie dla osób niepełnosprawnych jest skupione głównie w Poddziałaniu 1.3.6 *PFRON*, w którym realizowane są projekty systemowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W projektach w ramach Priorytetu I PO KL udział zakończyło do końca 2013 r. ok. 10,6 tys. osób niepełnosprawnych, z czego 42% uczestników to kobiety.

W komponencie regionalnym wsparcie dla osób niepełnosprawnych realizowane było głównie w Priorytecie VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* i VII *Promocja integracji społecznej*.

W Priorytecie VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* przewidziano koncentrację wsparcia m.in. na osobach niepełnosprawnych jako doświadczających największych trudności dotyczących wejścia oraz utrzymania się na rynku pracy.

W ramach projektów uczestnicy otrzymali wsparcie szkoleniowo-doradcze, stażowe i inne formy aktywizacji zawodowej, a także pomoc w założeniu własnej firmy.

W projektach z tego zakresu do końca 2013 r. zakończyło udział ok. 42,3 tys. osób niepełnosprawnych (60% stanowiły kobiety).

Najwięcej osób niepełnosprawnych zakończyło udział w projektach w województwach: wielkopolskim (prawie 4 tys. osób), kujawsko-pomorskim (3,8 tys. osób), małopolskim

¹⁹¹ Szczegółowe dane dotyczące udziału osób niepełnosprawnych w realizacji programów poszczególnych priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zostały zamieszczone w załączniku 20.

(3,7 tys. osób) oraz śląskim i dolnośląskim (po ok. 3,5 tys. osób) zaś najmniej w opolskim, podlaskim (po ok. 1,5 tys. osób), podkarpackim i zachodniopomorskim (po ok. 1,7-1,8 tys. osób).

W Działaniach 6.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych* i 6.2 *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia* można było uzyskać wsparcie ukierunkowane na podjęcie działalności gospodarczej.

Do końca 2013 r. środki na prowadzenie własnej firmy uzyskało łącznie w całej Polsce 5,1 tys. osób niepełnosprawnych (44% stanowiły kobiety).

Najwięcej osób niepełnosprawnych skorzystało z tych środków w województwie wielkopolskim, łódzkim i pomorskim, a najmniej w opolskim.

Największy udział osób niepełnosprawnych zanotowano w Priorytecie VII *Promocja integracji społecznej PO KL* (blisko 18% uczestników projektów), co wiązało się z uruchomieniem w jego ramach działania dedykowanego dla osób niepełnosprawnych, tj. Działania 7.4 *Niepełnosprawni na rynku pracy*.

Na koniec 2013 r. liczba osób niepełnosprawnych, które zakończyły udział w projektach z tego Działania wynosiła 700 osób (64% stanowiły kobiety).

Najwięcej osób niepełnosprawnych skorzystało ze wsparcia w województwie małopolskim, łódzkim i świętokrzyskim.

Biorąc pod uwagę podpisane dotychczas umowy planowane jest w tym Działaniu wsparcie ok. 7,4 tys. osób niepełnosprawnych, natomiast docelowo założono, że pomoc otrzyma ok. 11 tys. osób z niepełnosprawnościami.

⇒ Innowacyjny model aktywizacji zawodowej uczestników warsztatów terapii zajęciowej.

W ramach projektów innowacyjnych wdrażanych w ramach Działania 1.1 i Działania 1.2 (Priorytetu I *Zatrudnienie i integracja społeczna* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 realizowane są dwa projekty pt. *Innowacyjny model aktywizacji zawodowej uczestników warsztatów terapii zajęciowej* oraz *Pomocna dłoń. Weryfikacja systemu mentorskiego, jako procesu umożliwiającego podjęcie pracy przez osoby niepełnosprawne umysłowo na polskim rynku pracy*. Realizacja przedmiotowych projektów rozpoczęła się w roku 2012.

W ramach pierwszego projektu zostanie wypracowany model zakładania i prowadzenia Spółdzielni Socjalnych osób prawnych przy warsztatach terapii zajęciowej, przy współpracy lokalnego środowiska (partnerstw publicznych – prywatnych – społecznych), komplementarny do bieżących programów wtz, wykorzystujący m.in. praktykę zleceń zadań publicznych, instrumenty prawne (klauzule społeczne) i rozwiązania funkcjonujące w UE.

W przypadku drugiego projektu powstanie program wraz ze szczegółową instrukcją efektywnego wdrożenia systemu mentorskiego, na który składać się będzie opracowany i sprawdzony program szkoleniowy dla kadry terapeutyczno-pedagogicznej, kryteria wyboru trenerów, strategia pozyskiwania przedsiębiorców i ich pracowników do zatrudniania i pracy z osobami z Zespołem Downa.

**• Osoby niepełnosprawne
w programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.**

W 2013 r. w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹⁹² kontynuowana była realizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

¹⁹² W 2012 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020* (SZRWRiR), opracowaną w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Uchwała o przyjęciu SZRWRiR weszła w życie z dniem opublikowania w Dzienniku Urzędowym „Monitor Polski” tj. w dniu 9 listopada 2012 r. W powyższej strategii zaprojektowane zostały działania służące zapobieganiu i ograniczaniu wykluczenia społecznego oraz aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich. Są to: rozwój i promocja ekonomii społecznej; wzmacnianie i rozwój kapitału społecznego oraz promocja i rozwój usług opiekuńczych nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Realizacja ww. działań wymaga odpowiednich działań w krajowej polityce społecznej i na rynku pracy jak również właściwego ujęcia zagadnień związanych z osobami niepełnosprawnymi w programach operacyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), państwa członkowskie zapewniają zapobieganie wszelkiej dyskryminacji ze względu m.in. na niepełnosprawność.

Obowiązek ten jest odzwierciedlony w przepisach krajowych w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej ramach działań PROW 2007-2013:

1. Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów;
2. Modernizacja gospodarstw rolnych;
3. Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej;
4. Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych;
5. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej;
6. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw;
7. Grupy producentów rolnych;
8. Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności;
9. Działania informacyjne i promocyjne;
10. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” dla operacji odpowiadającej warunkom przyznania pomocy w ramach działań, o których mowa w pkt 5 i 6 oraz dla tzw. „małych projektów”.

We wspomnianych działaniach brak jest ograniczeń w zakresie przyznawania wsparcia osobom niepełnosprawnym.

- **Przygotowanie służby medycyny pracy do sprawowania opieki profilaktycznej nad pracownikiem niepełnosprawnym.**

W 2013 r. zakończono realizację projektu pn. „Rozwiązania opieki profilaktycznej nad pracownikami niepełnosprawnymi”,¹⁹³ którego celem było:

- ↳ zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na zatrudnienie poprzez odpowiednie przygotowanie służby medycyny pracy do sprawowania opieki profilaktycznej nad pracownikiem niepełnosprawnym,
- ↳ opracowanie kryteriów orzekania o możliwości wykonywania pracy w połączeniu z zasadami dobrej praktyki w odniesieniu do osób niepełnosprawnych.

Upowszechniano wyniki badań w publikacjach oraz wystąpieniach konferencyjnych. Przygotowano 2 monografie dla pracowników służby medycyny pracy oraz dla pracodawców i pracowników służb bhp.

- **Opracowanie bazy danych i listy zawodów odpowiednich dla osób niepełnosprawnych.**

W ub.r. Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy opracował¹⁹⁴ „Przewodnik po zawodach dla osób niepełnosprawnych”, broszurę zawierającą listę zawodów odpowiednich dla osób z niepełnosprawnością ruchową i psychiczną oraz z dysfunkcją narządu słuchu i wzroku, a także publikację dla kadr urzędów pracy, osób niepełnosprawnych oraz pracodawców.

Opracowano także bazę danych opartą na wiedzy eksperckiej dotyczącą zawodów odpowiednich dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Upowszechniano wyniki badań w publikacjach oraz wystąpieniach konferencyjnych.

- **Zatrudnienie osób niewidomych i słabowidzących w Głównej Bibliotece Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w związku z rozszerzeniem jej działalności**

- **w zakresie upowszechniania czytelnictwa osób niewidomych i słabowidzących¹⁹⁵.**

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego z dniem 1 stycznia 2013 r. rozszerzyła swoją działalność¹⁹⁶ o trzy merytoryczne zadania w zakresie:

¹⁹³ Projekt Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego realizowany był w latach 2011-2013 w ramach programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - II etap. Wykonawcą projektu był Instytut Medycyny Pracy w Łodzi.

¹⁹⁴ Projekt „Ocena możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych w zawodach uwzględnionych w „Przewodniku po zawodach” był realizowany w latach 2011-2013 w ramach programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - II etap

¹⁹⁵ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 21.

- ☞ wypożyczania osobom niewidomym i słabowidzącym swoich dotychczasowych zbiorów i zbiorów przekazanych przez Bibliotekę Centralną Polskiego Związku Niewidomych,
- ☞ digitalizacji zbiorów dla potrzeb osób niewidomych i słabowidzących,
- ☞ upowszechniania czytelnictwa w środowisku osób niewidomych i słabowidzących.

W bibliotece zatrudniono 15 osób niepełnosprawnych, w tym 14 niewidomych i słabowidzących wykwalifikowanych pracowników do obsługi czytelnictwa.

W ub.r. rozpoczęto przygotowania do digitalizacji wytypowanych publikacji i udostępniania ich osobom niewidomym i słabowidzącym, a także zakupu urządzeń niezbędnych dla osób niewidomych i słabowidzących, zarówno pracowników jak i użytkowników, w tym m.in.: zestawów (komputer, skaner i program odczytu ekranu), linijek brajlowskich, drukarek brajlowskich.

W celu zapewnienia dobrej jakości i wysokiego standardu oferowanych usług, realizowany jest od ub.r. program podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników Biblioteki, przy czym osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności zatrudnione w Dziale Zbiorów dla Niewidomych podjęły studia zaoczne w zakresie: informatyki oraz informacji naukowej i bibliologii.

• Projektowanie obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach.

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy od lat realizuje zadania w celu umożliwienia spełnienia praw osób niepełnosprawnych w zakresie prawa do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny pracy¹⁹⁷.

W 2013 r. rozpoczęto realizację projektu systemowego pn. „*Ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach*”¹⁹⁸. Zostaną opracowane i będą upowszechniane ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach.

Opracowanie ramowych wytycznych przyczyni się do:

- ☞ podniesienia świadomości pracodawców nt. korzyści płynących z projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych,
- ☞ podniesienia wiedzy lekarzy medycyny pracy, służb kontrolnych, architektów, pracodawców z zakresu projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach,
- ☞ zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na znalezienie pracy na otwartym rynku pracy.

W 2013 r. zakończono realizację projektu pn. „*Zasady projektowania i adaptacji miejsc pracy do możliwości i potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową i sensoryczną*”¹⁹⁹.

- ☞ Zbadano wzajemny wpływ niepełnosprawności ruchowej i sensorycznej na koordynację ruchową i sprawność kończyn górnych na podstawie pomiaru dokładności sterowania oraz usystematyzowanie minimalnych wymagań w zakresie projektowania obiektów i pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób z niepełnosprawnością ruchową lub sensoryczną.
- ☞ Opracowano procedurę badawczą, przeprowadzono badania porównawcze dokładności sterowania czterech grup:
 - * osób z niepełnosprawnością ruchową (paraplegicy),
 - * osób z niepełnosprawnością sensoryczną (osoby niewidzące i osoby niesłyszące),
 - * osób bez oznak niepełnosprawności.

¹⁹⁶ Zgodnie z zarządzeniem nr 31 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 grudnia 2012 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego.

¹⁹⁷ Zadania zrealizowane w latach 2008-2010 zostały zamieszczone w załączniku 22.

¹⁹⁸ Zakończenie realizacji projektu przewidziano w 2015 r. Projekt realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (2007-2013) Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Działanie 1.3 Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej Poddziałanie 1.3.6 PFRON.

¹⁹⁹ Projekt realizowany był w latach 2011-2013 w ramach Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - II etap.

✚ Opracowano materiały szkoleniowe i przeprowadzono szkolenie dotyczące przystosowania stanowisk pracy do możliwości i potrzeb osób z niepełnosprawnością dla ponad 400 osób (w Warszawie, Wrocławiu, Gorzowie Wielkopolskim, Gnieźnie i Halinowie). Upowszechniano wyniki badań w publikacjach oraz wystąpieniach konferencyjnych.

• **Programy dotyczące profilaktyki chorób zawodowych i powrotu do pracy.**

Ministerstwo Zdrowia pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej II stopnia (Instytucja Wdrażająca) dla Działania 2.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących oraz poprawa jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia”. W ramach programu realizowane były następujące projekty, adresowane pośrednio do osób niepełnosprawnych:

✚ Projekt „Opracowanie kompleksowych programów ukierunkowanych na powroty do pracy”.²⁰⁰ W ramach projektu m.in. opracowano 3 kompleksowe programy ukierunkowane na powroty do pracy obejmujące 7 grup chorób zawodowych (m.in. z zakresu głosu, pylicy płuc, chorób alergicznych).

✚ Projekt „Opracowanie kompleksowych programów profilaktycznych”²⁰¹. W ramach projektu m.in. opracowano 8 kompleksowych programów profilaktycznych obejmujących 10 chorób zawodowych i 2 związanych z pracą (z zakresu: ochrony słuchu, chorób skóry, chorób alergicznych, chorób zakaźnych lub pasożytniczych, chorób układu ruchu obwodowego układu nerwowego, chorób układu krążenia oraz zagrożeń psychospołecznych).

• **Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej.**

Z inicjatywy Szefa Służby Cywilnej we współpracy z Pełnomocnikiem Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w 2012 r. odbyła się konferencja pn. *„Osoby niepełnosprawne jako kandydaci na wolne stanowiska w służbie cywilnej”*. Uczestnikami byli przedstawiciele organizacji pozarządowych i instytucji zajmujących się sprawami osób niepełnosprawnych jak również przedstawiciele administracji rządowej.

Celem konferencji było rozpowszechnienie informacji na temat przepisów dotyczących pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw. W trakcie konferencji przedstawione zostały również kwestie dotyczące szans edukacyjnych i możliwości kariery zawodowej osób niepełnosprawnych. Jako wynik konferencji przygotowany został dokument *„Osoby niepełnosprawne jako kandydaci na wolne stanowiska w służbie cywilnej - podsumowanie konferencji i wnioski na przyszłość”*.

W roku 2012 oraz w 2013 Departament Służby Cywilnej przeprowadził konsultacje dla przedstawicieli urzędów administracji rządowej pod hasłem *„Dowiedz się więcej, działaj sprawniej – dzień otwarty dla służby cywilnej”*. W ramach stanowisk konsultacyjnych przygotowano cieszące się dużą popularnością stanowisko, przy którym pracownicy odpowiedzialni za realizację polityki kadrowej w urzędach mogli uzyskać informacje związane z prawidłowym stosowaniem przepisów dotyczących pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

Do udziału w przedsięwzięciu zaproszeni zostali również przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, którzy wyjaśniali zainteresowanym osobom kwestie związane z prawidłowym stosowaniem przepisów dotyczących uprawnień i obowiązków zatrudnionych osób niepełnosprawnych.

Z inicjatywy Szefa Służby Cywilnej w siedzibie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów zorganizowane zostały warsztaty *„Służba cywilna pracodawcą osób niepełnosprawnych”*. W warsztatach uczestniczyli przedstawiciele komórek kadrowych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, ministerstw, urzędów wojewódzkich oraz urzędów centralnych. W trakcie

²⁰⁰ Ostateczna kwota wydatkowana w projekcie: 2 049 520,93 PLN. Beneficjent: Instytut Medycyny Pracy w Łodzi. Okres realizacji: 01.04.2008 r.–31.08.2011 r.

²⁰¹ Ostateczna kwota wydatkowana w projekcie: 8 636 686,71 PLN. Beneficjent: Instytut Medycyny Pracy w Łodzi w partnerstwie z Instytutem Medycyny Wsi w Lublinie. Okres realizacji: 01.04.2008 r.–28.02.2013 r.

spotkania przedstawiciel Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych przedstawił prezentację na temat zarządzania niepełnosprawnością w miejscu pracy, a następnie uczestnicy odbyli zajęcia warsztatowe.

W 2013 r. przedstawiciele Departamentu Służby Cywilnej uczestniczyli w targach pracy pn. „Z Ochotą do pracy” zorganizowanych przez Wydział Spraw Społecznych i Zdrowia Dzielnicy Ochota, przy współpracy z Urzędem Pracy m.st. Warszawy adresowanych w szczególności do absolwentów uczelni wyższych oraz do osób niepełnosprawnych.

W listopadzie 2013 r., w ramach prowadzonej polityki informacyjnej z zakresu przepisów ustawy o służbie cywilnej zwiększających szanse osób niepełnosprawnych na zatrudnienie w służbie cywilnej, przedstawiciele Departamentu Służby Cywilnej spotkali się z pracownikami Uniwersytetu Warszawskiego oraz Politechniki Warszawskiej. W trakcie spotkania przeprowadzono dyskusję na temat możliwości zapoznania niepełnosprawnych studentów z zasadami ubiegania się o zatrudnienie w korpusie służby cywilnej, jak również z możliwościami rozwoju zawodowego w ramach tej służby.

Rozpoczęta współpraca zaowocowała zaproszeniem przedstawiciela Departamentu Służby Cywilnej na spotkanie z Prodziekanami ds. Studenckich Politechniki Warszawskiej. Przedstawiciel Departamentu zaprezentował informacje na temat funkcjonowania służby cywilnej, w tym zasad naboru, oraz wyjaśnił zasadę pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

W ramach upowszechnienia informacji na temat zasad zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej przedstawiciel Departamentu Służby Cywilnej wziął udział w listopadzie 2013 r. w panelu dyskusyjnym konferencji *„Postaw na pracę – potencjał niepublicznych agencji zatrudnienia osób niepełnosprawnych i korzyści ze współpracy”* organizowanej przez Fundację Aktywizacja pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Przedstawiciel Departamentu przekazał informacje dotyczące funkcjonowania służby cywilnej, zasady korzystania z pierwszeństwa w zatrudnieniu przez osoby niepełnosprawne oraz przedstawił przykładowe ogłoszenia o naborach do służby cywilnej. Jednocześnie podkreślił potrzebę współpracy różnych środowisk w celu dotarcia do osób niepełnosprawnych z istotnymi dla nich informacjami.

Na stronie Departamentu Służby Cywilnej umieszczony został film dla osób niesłyszących wyjaśniający zasadę pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych w naborach do służby cywilnej.

- **Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej²⁰².**

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw²⁰³, ustawowo zostały zobligowane m.in. ministerstwa i urzędy centralne²⁰⁴ do zamieszczania informacji w ogłoszeniach o naborze dotyczącej: wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwie (urzędzie), konieczności złożenia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

Jeżeli wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnianiu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się ona w gronie wyłonionych w toku naboru, nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe.

W ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza się również – zgodnie z ustawą - informację dotyczącą charakteru pracy na stanowisku, sposobu wykonywania zadań, miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy,

²⁰² Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2013 r. w ministerstwach i urzędach centralnych oraz w innych jednostkach na podstawie nadesłanej informacji przez ministrów i kierowników urzędów centralnych. zostało zamieszczone w załączniku 23 (zestawienie liczbowe) i 24 (opis działań) oraz w załączniku 55 (informacja Komendy Głównej Policji o projektach realizowanych przez jednostki organizacyjne policji w 2013 r. i w latach 2008-2013).

²⁰³ Dz. U. Nr 201, poz. 1183. Ustawa weszła w życie z dnia 26 listopada 2011 r.

²⁰⁴ Tylko urzędy centralne, których dotyczy ustawa z dnia 19 sierpnia 2011r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw.

w tym zamieszczane są informacje istotne dla osób niepełnosprawnych chcących ubiegać się o zatrudnienie.

W roku 2013 w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej umieszczano - *oprócz obowiązkowych informacji wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw* - zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze. Niektóre ministerstwa i urzędy centralne dokonywały naboru osób niepełnosprawnych na stanowiska pomocnicze i robotnicze poza korpusem służby cywilnej.

Ministerstwa i urzędy centralne starając się dotrzeć do jak największej rzeszy osób niepełnosprawnych, podejmowały współpracę z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych oraz z powiatowymi urzędami pracy.

W ministerstwach i urzędach centralnych organizowane były dla osób niepełnosprawnych praktyki studenckie i absolwenckie, staże zawodowe oraz wolontariat.

Dodatkowo, publikowane ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, w większości przypadków były przesyłane drogą mailową do organizacji pozarządowych i fundacji pomagających osobom niepełnosprawnym poszukującym pracy współpracujących z resortem lub urzędem centralnym²⁰⁵.

Niektóre instytucje jak np. Ministerstwo Edukacji Narodowej czy Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, udostępniały osobom niepełnosprawnym, m.in. za pośrednictwem internetu, opracowane poradniki dotyczące naboru na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej oraz zamieszczały na swojej stronie internetowej zaproszenie dla osób niepełnosprawnych do odbywania praktyk²⁰⁶.

Z nadesłanej informacji wynika, że wprawdzie resorty i urzędy centralne są zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych, to jednak nie mają wpływu na to, jakie osoby niepełnosprawne decydują się aplikować na wolne stanowiska pracy.

Niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych wiąże się z faktem, iż niewiele osób niepełnosprawnych składa swoje aplikacje w odpowiedzi na opublikowane ogłoszenia o naborze w służbie cywilnej.

Zbyt mały odsetek osób niepełnosprawnych bierze udział w procesach naboru na wolne stanowiska w służbie cywilnej, a większość tych osób niepełnosprawnych, które w takim naborze uczestniczyło nie spełniało wymogów formalnych zawartych w ogłoszeniu, dotyczących m.in. stażu pracy, doświadczenia czy wykształcenia.

Nieliczne są również sytuacje, w których osoby niepełnosprawne zostają zakwalifikowane do etapu rozmów kwalifikacyjnych²⁰⁷.

Zatem problem nieosiągnięcia przez pracodawców wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest dość złożony i wymaga inicjatywy i zaangażowania obu zainteresowanych stron: ministerstw i urzędów centralnych oraz osób niepełnosprawnych.

• Wyniki kontroli dotyczącej zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej²⁰⁸.

W 2013 r. przygotowano *Informację o wynikach kontroli z przeprowadzonej na zlecenie Prezesa Rady Ministrów kontroli w zakresie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej w okresie 26.11.2011 - 05.09.2012*²⁰⁹. Sformułowane w wyniku kontroli zalecenia pokontrolne zostały przez objęte nią urzędy wykonane bądź są w trakcie realizacji.

Jak wynika z informacji przedstawianych przez Szefa Służby Cywilnej nastąpił wzrost (jakkolwiek nieznaczny) zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej z poziomu

²⁰⁵ Przykład Ministerstwa Gospodarki.

²⁰⁶ Np. Ministerstwo Sprawiedliwości.

²⁰⁷ Zakwalifikowanie do etapu rozmów kwalifikacyjnych możliwe jest po przejściu z wynikiem pozytywnym wcześniejszych etapów rekrutacji.

²⁰⁸ Działania systemowe w latach 2010 – 2012 Szefa Służby Cywilnej w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej zostały zamieszczone w załączniku 26.

²⁰⁹ Kontrola realizacji przepisów ustawy o służbie cywilnej w zakresie uwzględniania pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych została przeprowadzona w II półroczu 2012 r - *na zlecenie Szefa Służby Cywilnej* - Departament Kontroli i Nadzoru Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, w związku z niskim poziomem zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędach administracji rządowej.

2,8% w 2011 r. do poziomu 3,2% w roku 2012 oraz czterokrotny wzrost liczby osób niepełnosprawnych składających swoje oferty w naborach w 2012 r. w stosunku do roku 2011.

- **Kontrola przestrzegania przepisów dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych²¹⁰.**

Z informacji Państwowej Inspekcji Pracy wynika, że w 2013 r. kontrole w zakresie dostosowania warunków materialnego środowiska pracy oraz technicznego bezpieczeństwa pracy do obowiązujących zasad i przepisów bhp koncentrowały się na spełnianiu wymagań dotyczących obiektów i pomieszczeń pracy, w szczególności likwidacji barier architektonicznych, zapleczy higienicznosanitarnych, wentylacji, oświetlenia i ogrzewania, stanowisk i procesów pracy, maszyn i urządzeń technicznych, urządzeń i instalacji energetycznych oraz transportu²¹¹.

W 2013 r. przeprowadzono 2.170 kontroli w 1870 zakładach pracy lub ich jednostkach organizacyjnych, w których ogółem było zatrudnionych zatrudniających 168.800 pracowników niepełnosprawnych. Sprawdzono warunki zatrudnienia 62.200 osób niepełnosprawnych, spośród których 16.000 posiadało lekki stopień niepełnosprawności.

⇒ Kontrole w związku ze skargami złożonymi przez osoby niepełnosprawne.

W ub.r. inspektorzy pracy przeprowadzili 185 kontroli w 144 zakładach w związku ze skargami złożonymi przez osoby niepełnosprawne. W trakcie kontroli związanych z badaniem skarg złożonych przez pracowników niepełnosprawnych inspektorzy pracy wydali 20 decyzji w sprawach bezpieczeństwa i higieny pracy. Skierowali również do pracodawców 268 wniosków w sprawach prawnej ochrony pracy.

W związku z popełnieniem 79 wykroczeń przeciwko prawom pracownika, ukarali pracodawców grzywnami w drodze 32 mandatów na łączną kwotę 41,1 tys. zł, zastosowali 11 środków oddziaływania wychowawczego oraz skierowali 6 wniosków do sądu o ukaranie. Wydali także 13 decyzji nakazujących wypłatę wynagrodzeń lub innych świadczeń 272 pracownikom niepełnosprawnym w ogólnej kwocie 293.500. zł.

⇒ Kontrole zakładów posiadających status zakładu pracy chronionej

Skontrolowano 438 pracodawców posiadających status zakładu pracy chronionej²¹², które zatrudniały 60.183 pracowników, w tym 46.252 pracowników niepełnosprawnych, spośród których 14.676 posiadało lekki stopień niepełnosprawności.

Sprawdzano spełnianie wymagań bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczących użytkowanych obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy oraz przystosowanie i dostępność stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych, ciągów komunikacyjnych dla zatrudnionych osób niepełnosprawnych.

⇒ Kontrole zakładów ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej

O uzyskanie statusu zakładu pracy chronionej ubiegało się 81 pracodawców²¹³, zatrudniających 10.340 pracowników, w tym 6.983 pracowników niepełnosprawnych, wśród których 1.827 posiadało lekki stopień niepełnosprawności. Wydano 89 opinii (decyzji), w tym 2 negatywne.

Wśród zakładów ubiegających się o status zakładu pracy chronionej największą grupę stanowiły zakłady sklasyfikowane w sekcji „Usługi administrowania i działalność wspierająca” prowadzące działalność ochroniarską oraz utrzymania porządku (sprząatanie) – 55%, przetwórstwa przemysłowego - 22% oraz handlową - 7%.

²¹⁰ Wyniki kontroli przeprowadzonej w 2013 r. przez Państwową Inspekcję Pracy.

²¹¹ Szczegółowa informacja dotycząca kontroli przeprowadzonej w 2013 r. przez Państwową Inspekcję Pracy została zamieszczona w załączniku 25.

²¹² Zakłady te prowadziły działalność w 513 lokalnych jednostkach organizacyjnych (znajdujących się poza siedzibą pracodawcy), w których pracowało 10 585 osób niepełnosprawnych, w tym 3 524 osoby ze stopniem lekkim.

²¹³ Zakłady te prowadziły działalność w 40 jednostkach lokalnych, w których pracowało 1 636 osób niepełnosprawnych.

⇒ Kontrole zakładów nieposiadających statusu i nieubiegających się o jego nadanie, przystosowujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych

Przeprowadzono 887 kontroli u 772 pracodawców z otwartego rynku pracy, przystosowujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych. W zakładach tych zatrudniono ogółem 36.251 pracowników.

Kontrolami objęto 1008 stanowisk pracy zorganizowanych dla 1 022 osób niepełnosprawnych, w tym 485 ze stopniem lekkim. W tej liczbie było:

- ◇ 37 stanowisk pracy dla 37 osób niepełnosprawnych (15 ze stopniem lekkim) przystosowanych na podstawie art. 26 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ◇ 971 stanowisk pracy dla 986 osób niepełnosprawnych (470 ze stopniem lekkim) wyposażanych na podstawie art. 26e ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych wymagało 166 stanowisk. Wydano ogółem 911 opinii, w tym 24 negatywnych dotyczących stanowisk pracy dla 24 osób niepełnosprawnych.

⇒ Kontrole zakładów pracy chronionej ubiegających się o rozszerzenie statusu na inne jednostki organizacyjne (oddziały)

Pracodawcy posiadający status zakładu pracy chronionej skierowali 245 wniosków do okręgowych inspektoratów pracy o wydanie opinii dotyczących spełniania przez 273 nowo utworzone oddziały (jednostki organizacyjne) warunków ustawowych uprawniających do uzyskania dla nich statusu zakładu pracy chronionej. W wyniku 218 kontroli przeprowadzonych u 172 pracodawców inspektorzy pracy wydali 239 opinii (decyzji), w tym 3 negatywne.

W kontrolowanych oddziałach było zatrudnionych 10.318 pracowników, w tym 7.820 osób niepełnosprawnych, w tym 1.835 niepełnosprawnych ze stopniem lekkim.

⇒ Kontrole w zakładach pracy chronionej tworzących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych.

Inspektorzy pracy przeprowadzili 108 kontroli u 87 pracodawców posiadających status prowadzącego zakład pracy chronionej. Skierowali 120 wniosków o wydanie opinii dotyczącej stanowisk pracy zorganizowanych dla osób niepełnosprawnych. Skontrolowano 154 stanowiska pracy dla 162 osób niepełnosprawnych, w tym 69 ze stopniem lekkim. Wydano 118 opinii pozytywnych.

Większość złożonych wniosków (119) wiązała się z możliwością wykorzystania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wyposażenie stanowisk pracy organizowanych dla osób niepełnosprawnych.²¹⁴ Wnioski te dotyczyły 153 stanowisk pracy dla 161 osób niepełnosprawnych, w tym 68 z lekkim stopniem niepełnosprawności. Tylko 28 z tych stanowisk wymagało przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Kontrole jednostek /zakładów/ ubiegających się o przyznanie statusu zakładu aktywności zawodowej lub o „rozszerzenie” statusu na inne obiekty lub pomieszczenia

Przeprowadzono 20 kontroli na wniosek 18 jednostek ubiegających się o wydanie opinii umożliwiającej uzyskanie statusu zakładu aktywności zawodowej lub opinii związanej z „rozszerzeniem” statusu, a także ubiegających się o wydanie opinii dotyczącej stanowisk pracy organizowanych dla osób niepełnosprawnych. Zakłady te zatrudniały 741 osób. Ogółem ocenie podlegały warunki zatrudnienia 374 osób niepełnosprawnych. Wydano 18 pozytywnych opinii (decyzji). Wśród nich 10 związanych było z uzyskaniem statusu zakładu aktywności zawodowej.

⇒ Kontrole jednostek posiadających status zakładu aktywności zawodowej

W 19 zakładach aktywności zawodowej przeprowadzono 19 planowych kontroli, które w tych zakładach przeprowadzane są nie rzadziej niż co 3 lata. Zakłady zatrudniały 1.093 osoby, z których 919 było niepełnosprawnych, w tym 19 w stopniu lekkim.

²¹⁴Na podstawie art. 26e ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

⇒ Kontrole warunków pracy osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnionych w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej (otwarty rynek pracy), które nie ubiegały się o zwrot kosztów organizacji stanowiska pracy²¹⁵

Przeprowadzono 130 kontroli u 128 pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne. Zakłady zatrudniały 21.091 pracowników. Skontrolowano 295 stanowiska pracy, na których pracowało 390 osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Kontrole wykazały, że 2 stanowiska nie były przystosowane do potrzeb 9 osób niepełnosprawnych.

⇒ Kontrole warunków pracy osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnionych w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej, których stanowiska pracy w latach poprzednich podlegały ocenie Państwowej Inspekcji Pracy.²¹⁶

Przeprowadzono 101 kontroli u 100 pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, którzy w latach ubiegłych występowali z wnioskiem do Państwowej Inspekcji Pracy o opinię. Zakłady zatrudniały 6.708 pracowników. Skontrolowano 137 stanowisk pracy, na których pracowało 149 osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Kontrole wykazały, że 1 stanowisko nie było przystosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej.

⇒ Wnioski z przeprowadzonych kontroli: lekceważenie przepisów prawa pracy.

W ocenie inspektorów pracy znaczna liczba stwierdzonych nieprawidłowości nie wynikała z trudności ekonomicznych, ale z lekceważenia przepisów prawa pracy, nieprawidłowej organizacji pracy, tolerowania odstępstw od podstawowych zasad bezpieczeństwa pracy. Znacząca część podjętych działań korygujących lub zapobiegawczych nie wymagała długiego czasu i dużych nakładów finansowych.

W zakresie użytkowania obiektów i pomieszczeń najczęściej stwierdzano nieprawidłowości związane z przystosowaniem obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy do potrzeb wynikających z dysfunkcji osób niepełnosprawnych.

W zakresie bezpieczeństwa użytkowania urządzeń i instalacji elektrycznych najczęściej stwierdzano brak pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej podstawowej i przy uszkodzeniu urządzeń i instalacji elektrycznych lub były one niekompletne.

Inspektorzy pracy, podobnie jak w latach ubiegłych, niejednokrotnie stwierdzali przypadki nierzetelnego prowadzenia przez pracodawców ewidencji czasu pracy osób niepełnosprawnych zatrudnionych przy pilnowaniu. Ewidencja ta była rozbieżna z dokumentacją prowadzoną w miejscu wykonywania pracy (dziennikami służb), z której wynikało że praca była wykonywana ponad ustaloną normę.

Nie zmienił się znacząco odsetek zakładów pracy chronionej, w których nie były przestrzegane przepisy o czasie pracy. Ustalono, że 23 pracodawców zatrudniało 160 pracowników niepełnosprawnych w czasie pracy przekraczającym obowiązujący wymiar dobowy i tygodniowy. Ponadto 11 pracodawców zatrudniało 130 pracowników niepełnosprawnych w godzinach nadliczbowych bez zgody lekarza przeprowadzającego badania profilaktyczne lub sprawującego nad nimi opiekę, 5 pracodawców nie przestrzegało zakazu zatrudniania pracowników niepełnosprawnych w porze nocnej (dotyczyło to 21 pracowników).

Na niższym niż w latach poprzednich, ale wciąż dość znacznym poziomie, utrzymuje się odsetek zakładów pracy chronionej, w których nie są przestrzegane przepisy dotyczące szkoleń w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

U 3 pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej wystąpiły zaległości w wypłacie, brak wypłaty lub zaniżenie wysokości wynagrodzeń dla 214 pracowników na kwotę 265.688 zł.

²¹⁵ Na podstawie art. 26 ust. 6 i art. 26e ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

²¹⁶ Na podstawie art. 26 ust. 6 i art. 26e ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- **Kontrole przeprowadzone**

- przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych²¹⁷.**

Działalność kontrolna Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych²¹⁸ prowadzona była w 2013 r. głównie w oparciu o założenia wynikające z identyfikacji ryzyk stwierdzonych w trakcie realizacji zadań kontrolnych w latach 2010-2012, analizy skarg i zawiadomień o nieprawidłowościach, informacji z instytucji zewnętrznych oraz analizy procedur funkcjonujących w Funduszu.

W 2013 r. przeprowadzono 1434 kontrole i 2.741 czynności sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowania i rehabilitacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (SODiR). Kontrole przeprowadzono m.in. w: 118 zakładach pracy chronionej, 141 organizacjach pozarządowych, 199 jednostkach samorządu terytorialnego, 24 jednostkach prowadzących działalność gospodarczą i w zakresie 239 postępowań sprawdzających oraz u 46 pracodawców, którzy uzyskali miesięczne dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych, a także przeprowadzono czynności sprawdzające w 239 podmiotach, które złożyły wnioski o dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych.

- **Kontrole przeprowadzone przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej²¹⁹.**

Biuro Kontroli Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej corocznie prowadzi planowe i doraźne kontrole w działach: praca, zabezpieczenie społeczne i rodzina²²⁰. W 2013 roku Biuro Kontroli przeprowadziło łącznie 110 kontroli problemowych, w tym: 92 kontrole zewnętrzne, 7 kontrole wewnętrznych²²¹ oraz 11 kontroli w trybie uproszczonym.

Działania kontrolowanych podmiotów na rzecz osób niepełnosprawnych przeciwdziałały dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu tych osób i miały pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych w merytorycznym zakresie uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Zakres działań kontrolnych ukierunkowany był w latach 2008-2013²²² m.in. na usprawnienie jednostek samorządu terytorialnego, w tym powiatowych urzędów pracy i obejmował w szczególności:

- ⇒ wykonywanie i finansowanie przez powiatowe urzędy pracy zadań wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych,
- ⇒ gospodarowanie środkami Funduszu Rozwoju Przedsiębiorczości przez podmioty, którym powierzono środki w ramach realizacji projektu *Rozwój Małej Przedsiębiorczości TOR*,
- ⇒ realizację zadań ustawowych wynikających z art. 23 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy.

- **Działania mające na celu upowszechnienia stosowania klauzul społecznych przy realizacji zamówień publicznych, sprzyjających zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.**

²¹⁷ Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.

²¹⁸ Kontrole przeprowadzili: Wydział Kontroli Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Oddziały Wojewódzkie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W ramach wykonywanych kontrolnych zadań Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych współpracował z instytucjami zewnętrznymi, w tym m.in. z: Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Generalnym Inspektoratem Pracy i Okręgowymi Inspektoratami Pracy, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Komendami Rejonowymi Policji, Prokuratorami Rejonowymi i Okręgowymi, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, czy Centralnym Biurem Śledczym Komendy Głównej Policji.

²¹⁹ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 27.

²²⁰ Do zadań kontrolnych Biura Kontroli MPiPS należy w szczególności: przygotowywanie, koordynacja przygotowywania i wykonywanie planów kontroli; prowadzenie kontroli organów i jednostek podległych lub nadzorowanych przez Ministra w zakresie określonym odrębnymi przepisami; prowadzenie kontroli jednostek i organizacji zewnętrznych w zakresie dysponowania środkami finansowymi przyznanymi przez Ministra oraz wykonywania wynikających z tego obowiązków; prowadzenie kontroli realizacji spraw zleconych przez Ministra innym jednostkom i organizacjom oraz wykorzystania przyznaných środków budżetowych; prowadzenie planowych i doraźnych kontroli departamentów.

²²¹ W Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej oraz w jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

²²² Zgłaszanych przez Ministrów, Sekretarzy, Podsekretarzy Stanu, Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów komórek organizacyjnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Szef Służby Cywilnej zwrócił się do dyrektorów generalnych urzędów z prośbą o rozważenie możliwości korzystania z klauzuli społecznej - w związku inicjatywą Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania dotyczącą stosowania w ogłoszeniach o zamówieniach publicznych tzw. klauzuli społecznej dotyczącej osób niepełnosprawnych przewidzianej w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych²²³ - przynajmniej w 5% ogłoszeń o zamówieniach publicznych.

6. zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym.

• Osoby niepełnosprawne korzystające z pomocy i integracji społecznej.

Pomoc i integracja społeczna jest elementem systemu zabezpieczenia społecznego, który ze swej istoty działa na rzecz zapewnienia, także osobom niepełnosprawnym, stosownego wsparcia umożliwiającego poprawę poziomu bezpieczeństwa socjalnego i samodzielności życiowej. Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Politykę w zakresie pomocy i integracji społecznej prowadzą gminne, powiatowe i regionalne jednostki samorządu terytorialnego. Działania podejmowane w ramach pomocy społecznej zmierzają do wsparcia osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiają im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna podejmuje także działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomoc społeczna przyznawana jest na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²²⁴. Pomoc finansowa przyznawana jest w oparciu o kryterium dochodowe, które dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 542 zł, a dla osoby w rodzinie - 456 zł.

W 2013 roku świadczenia pomocy społecznej (bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę) przyznano 1.987.597 osobom, z czego 1.981.796 osób otrzymało świadczenia pomocy społecznej realizowane i finansowane ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego, głównie gmin.

Z powodu niepełnosprawności pomocy społecznej udzielono 412.880 osobom. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż do Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej nie docierają informacje mogące świadczyć o dyskryminowaniu osób niepełnosprawnych w dostępie do świadczeń pomocy społecznej.

Świadczeniami pieniężnymi pomocy społecznej, które mogą być udzielane osobom niepełnosprawnym są: zasiłek stały, zasiłek okresowy oraz zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, przyznawane między innymi w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej.

W 2013 r. świadczenia w postaci zasiłku stałego udzielono 207.034 osobom. Kwota tych świadczeń wynosiła 862.840.759 zł. Zasiłek stały przysługuje osobom pełnoletnim niezdolnym do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnym do pracy.

W tym samym okresie zasiłku okresowego udzielono 52.381 osobom niepełnosprawnym. Kwota tych świadczeń wynosiła 51.390.383 zł.

Świadczeniami z pomocy społecznej, których celem jest m.in. umożliwienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji są świadczenia niepieniężne, przyznawane w ramach zadań własnych gminy, w formie pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego.

Praca socjalna ma na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, w tym także osób i rodzin z osobami niepełnosprawnymi. W 2013 r. pomocy w tej formie udzielono 994.709 rodzinom. Z poradnictwa specjalistycznego skorzystało 143.390 rodzin.

Osobom niepełnosprawnym wymagającym pomocy w czynnościach dnia codziennego przysługuje pomoc w postaci usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych.

²²³ Dz. U. z 2013 r. poz. 907, z późn. zm.

²²⁴ Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm.

W 2013 r., w ramach zadań własnych gminy przyznano pomoc w formie usług opiekuńczych 86.967 osobom, natomiast ze specjalistycznych usług opiekuńczych skorzystało 4.191 osób. Ponadto w tym okresie przyznano pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych 11.612 osobom z zaburzeniami psychicznymi. Pomoc w tej formie udzielana jest w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczanych do realizacji gminnym jednostkom samorządu terytorialnego.

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone także w ośrodkach wsparcia. Takie jednostki mogą być tworzone i prowadzone w ramach zadań własnych gminy lub powiatu albo w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczonych do realizacji gminie lub powiatowi (ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Gminy i powiaty mogą zlecać prowadzenie takich ośrodków podmiotom niepublicznym. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. W 2013 r. funkcjonowało 1.481 gminnych ośrodków wsparcia na 69.469 miejsc oraz 279 powiatowych ośrodków wsparcia na 9.829 miejsc.

W 2013 roku dokonano podziału środków rezerwy celowej budżetu państwa na zadania związane z rozwojem sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Wojewodowie przekazali wnioski o dofinansowanie 462 zadań (w tym uruchomienie 1958 nowych miejsc) na kwotę 78.339.478 zł. Dofinansowanie na ogólną kwotę 32 mln zł otrzymało 297 zadań we wszystkich województwach. Środki te pozwoliły w niektórych przypadkach na osiągnięcie przez domy standardu usług, kontynuację bądź zakończenie procesów inwestycyjnych, realizację niezbędnych remontów, zakup wyposażenia a także uruchomienie 948 nowych miejsc. Powstało 19 nowych środowiskowych domów samopomocy na 466 miejsc ogółem.

Osoby niepełnosprawne wymagające całodobowej pomocy mogą ubiegać się o miejsce w domu pomocy społecznej. Na koniec 2013 roku w całej Polsce funkcjonowało 783 ponadgminnych domów pomocy społecznej, na ogólną liczbę 77.632 miejsc, w tym 151 domów dla osób przewlekłe somatycznie chorych na 15.183 miejsc, 171 domów dla osób przewlekłe psychicznie chorych z liczbą 21.282 miejsc, 111 domów dla osób w podeszłym wieku na 8.238 miejsc, 134 domy dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na 12.394 miejsca, 56 domów dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie na 3.994 miejsca oraz 9 domów dla osób niepełnosprawnych fizycznie na 914 miejsc.

W roku 2013 do domów pomocy społecznej przyjęto ogółem 10.662 mieszkańców, z czego 364 osoby na podstawie skierowań wydanych przed dniem 1 stycznia 2004 roku. Gminy prowadziły 23 domy pomocy społecznej o zasięgu lokalnym na ogólną liczbę 1.107 miejsc.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 7 a ustawy o pomocy społecznej minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego także podejmuje działania, które służą wsparciu osób niepełnosprawnych. Takim działaniem jest finansowe wspieranie projektów służących realizacji zadań określonych w programie Ministra Pracy i Polityki Społecznej „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”. Corocznie na ten cel Minister Pracy i Polityki Społecznej przeznacza środki w wysokości 3 mln zł.

Do zakresu merytorycznego Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 50, poz. 475) § 1 pkt 1 wpisują się przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 267, poz. 2259 z późn. zm.). Realizacja programu została określona na lata 2006-2009, a następnie przedłużona do roku 2013.

Działania realizowane w ramach programu dotyczą pomocy żywnościowej dla osób wymagających takiej pomocy. Skierowane są, oprócz dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej, także dla uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej oraz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji z różnych powodów, które wymienione zostały w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w szczególności do osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych.

W ramach programu osoby mogą otrzymywać posiłek, świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności albo świadczenie rzeczowe w postaci produktów

żywnościowych. Pomoc w zakresie dożywiania jest udzielana przy podwyższonych do 150 % kryteriach dochodowych określonych w ustawie o pomocy społecznej.

Osoba samotnie gospodarująca może więc ubiegać się o pomoc w ramach programu, jeżeli jej dochód nie przekracza kwoty 813 zł, natomiast dochód na osobę w rodzinie nie może przekraczać kwoty 684 zł. W uzasadnionych przypadkach może być zapewniony także dowóz posiłków. Organizację dowozu zapewnia gmina, na terenie której realizowany jest program.

Poprzez działania programowe gminy uzyskują wsparcie w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewnienia posiłku osobom jego pozbawionym, ze szczególnym uwzględnieniem osób z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich.

Program ma przyczynić się do: długofalowego działania w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczanie zjawiska niedożywienia; upowszechniania zdrowego stylu żywienia; poprawę poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach; rozwój w gminach bazy żywieniowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.

Program jest programem wieloletnim, finansowanym z budżetu państwa i budżetów gmin. W roku 2013 środki finansowe przeznaczone na realizację programu i zapisane w ustawie budżetowej wynosiły 550 mln zł.

Z danych statystycznych z realizacji programu za rok 2013 r. wynika, że łącznie pomocą oferowaną w ramach programu objęto 1.936.217 osób, z czego 901.611 osób otrzymało pomoc w związku z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, m.in. osoby niepełnosprawne.

Dla tych osób wydano łącznie 17.568.446 posiłków, w tym na wsi 1.297.171 posiłków. Najwięcej osób z omawianej grupy korzystało z pełnego obiadu lub jednego dania gorącego – odpowiednio 56.397 osób i 46.356 osób. Pełen obiad był najczęściej udzielaną formą pomocy. Liczba wydanych posiłków w tej formie wyniosła 9.733.075. Łączny koszt posiłków dla osób otrzymujących pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej (dotacja celowa z budżetu państwa i środki własne gmin) wyniósł 93.538.899 zł. Koszt jednego posiłku kształtował się na poziomie 5,32 zł.

Pomocą w formie zasiłku celowego w ramach programu objęto ogółem 1.255.213 osób, którym udzielono 2.360.779 świadczeń na łączną kwotę 330.352.106 zł. Pomoc w tej formie kierowana była głównie do osób, które otrzymywały wsparcie na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej – 796.110 osób, w tym na wsi 329.208 osób.

Ze świadczenia rzeczowego skorzystało ogółem 87.679 osób. Łączny koszt świadczeń rzeczowych wyniósł 9.502.508 zł. Największą liczbę osób korzystających ze świadczenia rzeczowego stanowiły, podobnie jak w przypadku zasiłku celowego, osoby otrzymujące pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej – 49.863 osoby, w tym na wsi 22.829 osób.

Z ogólnej liczby osób, którym udzielono pomocy w formie posiłku, do 63.593 osób zorganizowano dowóz posiłków. Większość, bo niespełna 83 % liczby osób, korzystających z tej formy pomocy, stanowiły osoby z obszarów wiejskich. W 2013 r. środki wydatkowane na realizację dowozu posiłków wyniosły 9.983.731 zł, z tego 43 %, tj. 4.294.477 zł na wsi.

W roku 2013 przyjęto uchwałę Nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020²²⁵.

- **Poprawa warunków życia mieszkańców i warunków pracy personelu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.**

Ministerstwo Zdrowia, jako Instytucja Pośrednicząca, realizowało w ub.r. 4 programy²²⁶ skierowane na poprawę jakości życia pensjonariuszy domów pomocy społecznej oraz placówek opiekuńczo wychowawczych z województw: lubelskiego,

²²⁵ M.P. z 2013 r. poz. 1024.

²²⁶ Programy są kontynuowane w 2014 r.

świętokrzyskiego, małopolskiego oraz podkarpackiego, w ramach Obszaru tematycznego: *ochrona zdrowia* Szwajcarsko-Polski Program Współpracy (SPPW)²²⁷.

Celem programów jest znaczne podniesienie poziomu świadczonych usług w domach pomocy społecznej oraz w placówkach opiekuńczo wychowawczych ponad obowiązujące standardy. Poprawie ulegną warunki życia mieszkańców jak i warunki pracy personelu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Efektem podjętych działań będzie wzrost ilości przeprowadzonych zajęć terapeutycznych, rehabilitacyjnych oraz poprawa aktywności życiowej podopiecznych. Zostanie także ułatwiony dostęp do terapii zajęciowej oraz rehabilitacji medycznej.

W ramach 4 programów zostały przeprowadzone w 2012 r. nabory wniosków, w wyniku których podpisano w 2013 r. łącznie 34 umowy na dofinansowanie projektów beneficjentów końcowych. W ramach projektów realizowane są od 2013 r. działania polegające na modernizacji oraz rozbudowie infrastruktury domów pomocy społecznej, zakupie sprzętu i wyposażenia oraz szkoleniach dla kadry²²⁸.

- **Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy społecznej i opracowanie standardu pracy socjalnej z osobą niepełnosprawną i jej rodziną.**

W 2013 r. kontynuowane było (w ramach Priorytetu I *Zatrudnienie i integracja społeczna* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013) działanie 1.2 *Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej* w ramach projektu pt. *Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy i integracji społecznej* realizowane jest szkolenie specjalistyczne w zakresie specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny – przygotowanie ogólne i specjalistyczne w kierunku pracy socjalnej z osobami niepełnosprawnymi fizycznie.

W latach 2008 – 2013 udział w szkoleniu zakończyło 400 osób.

Ponadto w ramach projektu pt. *Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej* opracowano dwa modele standardów dotyczących osób niepełnosprawnych, tj. *Standard pracy socjalnej z osobą z niepełnosprawnością i jej rodziną, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi* oraz *Standard poradnictwa specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi*.

Standardy zostały przetestowane pilotażowo przez partnerstwa lokalne zawiązane pomiędzy jednostkami samorządu lokalnego i organizacjami pozarządowymi, faza testowania zakończyła się w grudniu 2013 r.²²⁹.

- **Osoby niepełnosprawne korzystające z systemu świadczeń rodzinnych.**

Ze świadczeń rodzinnych (z wyłączeniem świadczeń opiekuńczych) w 2013 r. korzystało 137.752 rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi²³⁰.

Funkcjonujący w ub.r. system świadczeń rodzinnych zawierał następujące świadczenia skierowane do osób niepełnosprawnych lub rodzin, w których wychowywane są osoby niepełnosprawne:

✎ dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka (250 zł miesięcznie na dziecko niepełnosprawne, tj. o 80 zł więcej niż na dzieci nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności);

- * *Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - ogółem 111,5 tys,*

- * *Wydatki z budżetu państwa (dane roczne)- ogółem 234 111 tys. zł.*

✎ dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego (60 zł miesięcznie na dziecko w wieku do 5 lat, 80 zł – na dziecko w wieku 6 - 24 lata);

²²⁷ Na ten cel przeznaczonych zostało ze środków SPPW łącznie 21 931 907 CHF.

²²⁸ Szczegółowe informacje na temat realizowanych programów zamieszczono w załączniku 5.

²²⁹ Prace nad rekomendacjami do projektu rozporządzenia ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego dotyczące wdrożenia standardów usług we wszystkich jednostkach instytucji pomocy i integracji społecznej zaplanowano w 2014 r.

²³⁰ Szczegółowe dane o strukturze tych rodzin ze względu na typ rodziny, liczbę dzieci oraz wysokość dochodu na osobę w rodzinie zamieszczono w załączniku 28.

- * *Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - ogółem 145 tys., z tego 25,2 tys. na dziecko do 5 r. ż. i 119,8 tys. na dziecko powyżej 5 r. ż.,*
- * *Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) - ogółem 133 163 tys. zł, z tego 18 176 tys. zł na dziecko do 5 r. ż. i 114 987 tys. zł na dziecko powyżej 5 r. ż.,*
- ☞ *dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania (90 zł miesięcznie dla dzieci niepełnosprawnych uczących się w szkole podstawowej, gimnazjum lub szkole ponadgimnazjalnej na zamieszkanie w miejscu pobierania nauki innym niż miejsce zamieszkania);*
- * *Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) – 21,5 tys.,*
- * *Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) -23 232 tys. zł*
- ☞ *zasiłek pielęgnacyjny (153 zł miesięcznie – dla osoby niepełnosprawnej);*
- * *Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) - ogółem 927,4 tys., w tym niepełnosprawne dzieci do 16 r. ż. – 213 tys., osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym –409,9 tys., osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym – 278,1 tys.,*
- * *Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) - ogółem 1 702 756 tys. zł, w tym niepełnosprawne dzieci do 16 r. ż. – 391 013 tys. zł, osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym – 752 557 tys. zł, osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym –510 519 tys. zł,*
- ☞ *świadczenie pielęgnacyjne (od 1 lipca 2013 r. w kwocie 620 zł, a już od maja 2014 r. w kwocie 800 zł., przysługuje bez względu na wysokość dochodów matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135, z późn. zm.), lub innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r. poz. 788 i 1529) ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeśli niepełnosprawność osoby nad którą sprawowana jest opieka powstała do 18 roku życia lub 25 roku życia w trakcie nauki w szkole lub szkole wyższej, a opiekun osoby niepełnosprawnej nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki). Za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne opłacane są ze środków budżetu państwa, składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne.*
- * *Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) – 163,9 tys. (w I półroczu - 226,4 tys., w II półroczu – 101,5 tys.),*
- * *Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) – 1 072 407 tys. zł,*
- * *Dodatkowo wydatki na ubezpieczenia: emerytalne, rentowe i zdrowotne – 307,952 tys. zł.*
- ☞ *specjalny zasiłek opiekuńczy, jest świadczeniem, o jakie mogą występować osoby, które nie mają prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, (w kwocie 520 zł miesięcznie przysługuje osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, po spełnieniu przesłanki rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny, jeśli dochód na osobę nie przekracza 623 zł). Za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy opłacane są ze środków budżetu państwa, składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne.*
- * *Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) – 5,9 tys. (w I półroczu – 1,1 tys., w II półroczu – 10,8 tys.),*
- * *Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) – 35 672 tys. zł,*
- * *Dodatkowo wydatki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne – 9,746 tys. zł.*
- ☞ *dodatek do świadczenia pielęgnacyjnego wypłacany w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 2013 r. w kwocie 100 zł dla osób, które do dnia 31 grudnia 2012 r. były uprawnione do świadczenia pielęgnacyjnego.*

- * Liczba świadczeniobiorców (przeciętnie miesięcznie) – 48,1 tys. (w I półroczu -93,9 tys., w II półroczu – 2,2 tys.),
- * Wydatki z budżetu państwa (dane roczne) – 57 710 tys. zł.

⇒ Projekt ustawy przywracający wsparcie materialne dla osób, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Dnia 1 stycznia 2013 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw²³¹, zgodnie z którą z dniem 30 czerwca 2013 r. wygasły decyzje przyznające świadczenie pielęgnacyjne, wydane na podstawie przepisów obowiązujących do 31 grudnia 2012 r.

Rozwiązanie to zostało jednak uznane przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 5 grudnia 2013 r. (sygn. akt K 27/13) za niekonstytucyjne.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, we współpracy z Kancelarią Prezesa Rady Ministrów, Rządowym Centrum Legislacji oraz Ministerstwem Finansów, przygotowało projekt ustawy o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, przywracający wsparcie materialne w wysokości 520 zł miesięcznie dla osób, które od 1 lipca 2013 r. utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. Ustawa, która jest realizacją wyroku Trybunału Konstytucyjnego weszła w życie w dniu 15 maja 2014 r. Zasiłek dla opiekuna będzie wypłacany z wyrównaniem i odsetkami od dnia 1 lipca 2013 r.

⇒ Dodatkowe wsparcie dla osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego.

W okresie od 1 kwietnia do 31 grudnia 2013 r. Rada Ministrów, na podstawie rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu wspierania osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego²³² przyznała dodatkową pomoc w wysokości 200 złotych miesięcznie dla opiekunów osób niepełnosprawnych pobierających świadczenie pielęgnacyjne. Na ten cel uruchomiono z budżetu państwa środki w wysokości 180 031 tys. zł.

Pomoc dla osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego, w wysokości 200 złotych miesięcznie, jest kontynuowana od stycznia do grudnia 2014 r. na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu wspierania osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego²³³.

• **Dostęp osób niepełnosprawnych do budownictwa socjalnego**²³⁴.

W roku 2013 kontynuowano realizację programu wsparcia budownictwa socjalnego²³⁵. Zadaniem programu jest przede wszystkim pomoc samorządom w realizacji przedsięwzięć mających na celu pozyskiwanie lokali socjalnych. Jego uzupełnienie stanowi jednak komponent wspierający tworzenie mieszkań chronionych (dla m.in. osób niepełnosprawnych), noclegowni i domów dla bezdomnych.

Możliwość ubiegania się o pomoc z budżetu państwa na realizację tego typu mieszkań i placówek socjalnych mają zatem oprócz gmin także inne podmioty, do których ustawowych lub statutowych zadań należy zapewnienie schronienia lub mieszkania potrzebującym, w tym także organizacje pożytku publicznego.

W ub.r. na dofinansowanie programu wsparcia budownictwa socjalnego przeznaczono z budżetu państwa kwotę 90 mln zł (przyznano finansowe wsparcie na kwotę ok. 80,2 mln zł).

²³¹ Dz. U. z dnia 31 grudnia 2012 r. poz. 1548.

²³² Dz. U. poz. 413.

²³³ Dz. U. poz. 1548 i z 2013 r. poz. 1557.

²³⁴ Przepisy ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 150) nie stwarzają barier w zakresie dostępu do mieszkań dla osób niepełnosprawnych, w tym: do lokali socjalnych, zamiennych, docelowych w mieszkaniowym zasobie gminy.

²³⁵ Na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz. U. Nr 251, poz. 1844, z późn. zm.)

W ramach przyznanej w 2013 r. pomocy powstanie 1.714 lokali mieszkalnych (684 lokale socjalnych, 10 mieszkań chronionych, 1020 mieszkań komunalnych) oraz 141 miejsc noclegowych²³⁶.

W latach 2008-2013 w ramach realizacji programu finansowego wsparcia budownictwa socjalnego przyznano ogółem finansowe wsparcie na kwotę 394,8 mln zł. Utworzono dzięki temu 10.230 lokali mieszkalnych (6.738 lokali socjalnych, 3.384 mieszkań komunalnych, 108 mieszkań chronionych) oraz 840 miejsc noclegowych.

- **Promocja i rozwój usług opiekuńczych nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.**

W dniu 25 kwietnia 2012 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę w sprawie przyjęcia *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020* (SZRWRiR), opracowaną w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Uchwała o przyjęciu SZRWRiR weszła w życie z dniem opublikowania w Dzienniku Urzędowym „Monitor Polski” tj. w dniu 9 listopada 2012 r. W powyższej strategii zaprojektowane zostały działania służące zapobieganiu i ograniczaniu wykluczenia społecznego oraz aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich. Są to: rozwój i promocja ekonomii społecznej; wzmacnianie i rozwój kapitału społecznego oraz promocja i rozwój usług opiekuńczych nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Realizacja strategii wymaga odpowiednich działań w krajowej polityce społecznej i na rynku pracy jak również właściwego ujęcia zagadnień związanych z osobami niepełnosprawnymi w programach operacyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

- **Zabezpieczenie społeczne kombatantów i osób represjonowanych.**

Pośród ogółu kombatantów i innych osób uprawnionych²³⁷ niektórzy posiadają dodatkowo status inwalidy wojennego, inwalidy-cywilnej ofiary represji bądź też osoby niepełnosprawnej na podstawie odrębnych przepisów. Warto jednak podkreślić, że cecha niepełnosprawności czy inwalidztwa nie jest czynnikiem istotnym z punktu widzenia nabycia statusu kombatanta czy ofiary represji.

W 2013 roku, tak jak w latach poprzednich, działania Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych na rzecz osób niepełnosprawnych były związane przede wszystkim z realizacją zadań określonych w art. 19 ustawy kombatanckiej i dotyczyły przyznawania pomocy pieniężnej skierowanej do znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej kombatantów i innych uprawnionych. W tym trybie przyznawano środki na częściowe pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno – ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego.

Od 2011 roku na skutek nowelizacji ustawy kombatanckiej, znoszącej obowiązek opiniowania wniosków przez ośrodki pomocy społecznej, uproszczona została procedura ubiegania się o tę pomoc. Informacje o sytuacji życiowej wnioskodawców, w tym także osób niepełnosprawnych, Urząd uzyskuje wyłącznie w ramach prowadzonego przez siebie postępowania dowodowego. Brak konieczności kontaktu z ośrodkami pomocy społecznej, która to postrzegana była przez środowisko kombatanckie pejoratywnie, pozwoliła objąć pomocą pieniężną większą ilość kombatantów, w tym osoby niepełnosprawne. Dla porównania w roku 2011 złożono 17.549 wniosków, w 2012 roku 18.725, a w 2013 roku 18.568, w 2011 roku pomoc przyznano 14.698 osobom, w 2012 roku 15.787, a w 2013 roku 15.561.

Kierownik Urzędu, działając na podstawie art. 19 ustawy kombatanckiej, przekazuje na rzecz Związku Inwalidów Wojennych RP pulę środków budżetowych, z przeznaczeniem na pomoc pieniężną dla osób pobierających rentę inwalidy wojennego. W roku 2013 przekazano na tę rzecz 1 000 000 zł, w latach 2008-2013 łączną kwotę 5 100 000 zł. Z uwagi na znaczenie środowiska skupionego w ZIW RP, przedstawiciel tej organizacji pozarządowej

²³⁶ W 2014 r. w budżecie państwa na finansowe wsparcie budownictwa socjalnego i chronionego zaplanowana została kwota 80 mln zł.

²³⁷ Ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2012 r. poz. 400, z późn. zm.).

sprawuje funkcję stałego członka Rady do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, która jest organem doradczym Kierownika UdSKiOR.

- **Broszura informacyjna „Ulga rehabilitacyjna”**

W latach 2008-2013 Ministerstwo Finansów przygotowywało broszurę informacyjną „Ulga rehabilitacyjna” (wersja drukowana oraz elektroniczna). Broszura zawiera informacje na temat sposobu i warunków skorzystania z ulgi w podatku dochodowym od osób fizycznych w związku z wydatkami ponoszonymi na cele rehabilitacyjne. Adresowana jest do osób niepełnosprawnych lub posiadających na utrzymaniu osoby niepełnosprawne²³⁸. Broszura przygotowywana jest w okresie rozliczeń rocznych i dostępna w Ministerstwie Finansów, we wszystkich izbach i urzędach skarbowych w całej Polsce oraz w innych urzędach współpracujących podczas akcji rozliczeń rocznych. Dostępna jest również na stronie internetowej www.finance.mf.gov.pl oraz na stronie internetowej ogólnopolskiej kampanii informacyjno-edukacyjnej Szybki PIT (www.szybkipit.pl), uruchamianej w okresie rozliczeń rocznych, dostosowywanej do wymagań WCAG 2.0”.

Dodatkowo co roku w ramach akcji rozliczeń rocznych są organizowane dyżury telefoniczne w Ministerstwie Finansów, redakcjach gazet i w telewizji śniadaniowej, które informują o możliwościach związanych z rozliczeniem podatku i skorzystania z ww. ulgi. Na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów, stworzono zakładkę *Ministerstwo Finansów /Jak załatwić sprawę/ Sprawa do załatwienia/ Informacja dla osób niepełnosprawnych ruchowo.*

7. życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej.

- **Działania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane w zakresie budownictwa.**

Przepisy prawa zwracają szczególną uwagę na kwestie związane z ochroną praw osób niepełnosprawnych. Odzwierciedleniem tego są zapisy zawarte w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane²³⁹, które między innymi normują działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy i utrzymywania obiektów budowlanych w sposób nieograniczający praw tych osób.

Tym samym, w latach 2008-2013 nie dokonano żadnych zmian w przepisach ustawy Prawo budowlane, gdyż ustawa odpowiednio respektuje prawa osób niepełnosprawnych, poprzez:

- ◇ nałożenie na inwestora obowiązku projektowania i budowania obiektów budowlanych w sposób zapewniający niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich (art. 5 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy). Szczegółowe regulacje w tym zakresie określone zostały w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie²⁴⁰,

²³⁸ Nakład w 2008 r. wyniósł 90,1 tys., w kolejnych latach znacznie przekraczał 100 tys. (np. w 2013 r. było to 150,1 tys.).

²³⁹ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.) zawiera rozwiązania dotyczące obowiązku uwzględniania potrzeb osób niepełnosprawnych - jako warunku koniecznego - przy projektowaniu i budowie nowych obiektów.

Wszystkie obiekty użyteczności publicznej i wielorodzinnego budownictwa mieszkaniowego, które po 1 stycznia 1995 r. m.in. wybudowano muszą być - zgodnie z przepisami prawa - dostępne dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Każdy projekt budowlany - w odniesieniu do obiektów użyteczności publicznej i wielorodzinnego budownictwa mieszkaniowego - powinien zawierać m.in. opis dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Projekt budowlany obiektów budowlanych użyteczności publicznej (do obiektów budowlanych użyteczności publicznej zalicza się m.in. drogi publiczne) powinien zawierać projekt architektoniczno-budowlany, określający oprócz funkcji, formy i konstrukcji obiektu budowlanego, charakterystyki energetycznej i ekologicznej, proponowanych niezbędnych rozwiązań technicznych materiałowych, ukazujących zasady nawiązania do otoczenia, także opis dostępności dla osób niepełnosprawnych.

²⁴⁰ Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.

- ◇ niedopuszczalność udzielania odstępstw od warunków technicznych, które powodowałyby ograniczenia dostępności obiektów budowlanych dla osób niepełnosprawnych (art. 9 ust. 1 ww. ustawy),
- ◇ rezygnację z obowiązku uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę dla pochylni przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ nałożenie na projektanta obowiązku zamieszczenia w projekcie architektoniczno-budowlanym opisu dostępności obiektu budowlanego dla osób niepełnosprawnych (art. 34 ust. 3 pkt 2 ww. ustawy),
- ◇ uznanie zmian dotyczących korzystania z obiektów budowlanych przez osoby niepełnosprawne za istotne odstępstwo od projektu budowlanego – wymagające zmiany decyzji o pozwoleniu na budowę (art. 36a ust. 5 pkt 4 ww. ustawy),
- ◇ obowiązek przeprowadzenia kontroli przez właściwy organ, na etapie odbioru technicznego obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego, pod względem spełnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich (art. 59a ust. 2 pkt 2 lit. f ww. ustawy).

Jednym z aktów wykonawczych do ustawy Prawo budowlane jest rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Obowiązujące przepisy rozporządzenia, mające zastosowanie przy projektowaniu, budowie i przebudowie oraz przy zmianie sposobu użytkowania budynków oraz budowli nadziemnych i podziemnych spełniających funkcje użytkowe budynków, a także do związanych z nimi urządzeń budowlanych, zawierają szereg zapisów odnoszących się do sposobu zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych do budynków i otaczającej przestrzeni²⁴¹.

Jednocześnie należy zauważyć, że w przypadku obiektów istniejących często nie jest możliwe zapewnienie dostępności dla osób niepełnosprawnych. Brak możliwości ich dostosowania może wynikać m.in.: z braku miejsca w obiekcie, z układu konstrukcyjnego budynku, a w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub objętych ochroną konserwatorską m.in. z uwagi na brak możliwości ingerencji w historyczną tkankę budynku, wynikającą z wytycznych konserwatorskich lub z uwagi na brak zgody konserwatora.

Przepisy rozporządzenia w takich przypadkach dają możliwość skorzystania z procedury opisanej § 2 ust. 2 - 4, zgodnie z którą przy nadbudowie, rozbudowie, przebudowie oraz przy zmianie sposobu użytkowania budynków o powierzchni użytkowej nieprzekraczającej 1.000 m² oraz budynków o powierzchni użytkowej przekraczającej 1.000 m², o których mowa w art. 5 ust. 7 pkt 1-4 i 6 ustawy Prawo budowlane, wymagania, mogą być spełnione w sposób inny niż określony w rozporządzeniu, stosownie do wskazań ekspertyzy technicznej właściwej jednostki badawczo-rozwojowej albo rzeczoznawcy budowlanego oraz do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych, uzgodnionych z właściwym komendantem wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej lub państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym, odpowiednio do przedmiotu tej ekspertyzy.

Dla pozostałych budynków istniejących o powierzchni użytkowej przekraczającej 1.000 m² wymagania, mogą być spełnione w sposób inny niż określony w rozporządzeniu, stosownie do wskazań ekspertyzy technicznej uzgodnionej jw., z wyłączeniem wymagań charakterystyki energetycznej.

W przypadku budynków i terenów wpisanych do rejestru zabytków lub obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ekspertyza, o której mowa powyżej, podlega również uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

²⁴¹ Szczegółowe omówienie przepisów zostało zamieszczone w załączniku 29.

- **Egzekwowanie przepisów zawartych w ustawie – Prawo Budowlane.**

Przestrzeganie przepisów, zawartych w ustawie – *Prawo budowlane*, również w zakresie dotyczącym osób niepełnosprawnych egzekwują właściwe organy administracji architektoniczno-budowlanej oraz nadzoru budowlanego, a także Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego jako centralny organ administracji rządowej²⁴².

Powyższe działania mają bezpośredni wpływ na eliminowanie potencjalnych trudności dla osób niepełnosprawnych, które wynikają m.in. z barier architektonicznych. *Ustawa – Prawo budowlane* przewiduje generalną zasadę, polegającą na zapewnieniu niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do budynków instytucji publicznych.**

Ogólnodostępne budynki i pomieszczenia resortów oraz urzędów centralnych, a także otoczenie budynków - *jak wynika z nadesłanej szczegółowej informacji*²⁴³ - w przeważającej większości są już dostępne dla osób niepełnosprawnych narządu ruchu, w tym, poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących.

Jest to w znacznej mierze efekt działań Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, który na początku 2008 r. wystąpił do ministrów i kierowników niektórych urzędów centralnych z prośbą o przekazanie informacji, w formie odpowiedzi na pytania ankietowe, na temat rzeczywistego stanu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków zajmowanych przez podległy im aparat administracyjny.

Na podstawie nadesłanych w 2008 r. odpowiedzi opracowany został „Raport z badania na temat dostępności budynków administracji rządowej i urzędów centralnych dla osób niepełnosprawnych”, w którym wskazano na konieczność pilnego podjęcia działań związanych z wprowadzaniem ułatwień dla osób niepełnosprawnych i dostosowywania budynków zajmowanych przez administrację publiczną do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez likwidowanie barier funkcjonalnych.

Z tego „Raportu...” wynikało jednoznacznie, że w 2007 r. ministerstwa i urzędy centralne nie były w znacznej większości dostosowane w pełni do potrzeb osób niepełnosprawnych o zróżnicowanych rodzajach schorzeń (narządy: ruchu, wzroku i słuchu oraz upośledzenie umysłowe) i, że w tym zakresie nie prowadzono odpowiednich działań.

Ponawiana przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych coroczna prośba – w ramach przygotowywania informacji o realizacji uchwały Sejmu RP – Karta Praw osób Niepełnosprawnych w danym roku – kierowana do Ministrów i Kierowników urzędów centralnych o przekazanie informacji dotyczącej podjętych i zrealizowanych działań w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych w siedzibach resortów i urzędów, skutkowałą coraz większym zaangażowaniem tych publicznych instytucji na rzecz likwidacji barier funkcjonalnych, głównie architektonicznych.

- **Likwidacja barier m.in. w mieszkaniach osób niepełnosprawnych.**

Osoby niepełnosprawne mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będących w dyspozycji samorządów powiatowych, likwidacji: barier architektonicznych (w większości w mieszkaniach), w komunikowaniu się i technicznych²⁴⁴.

²⁴²Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego jest centralnym organem administracji rządowej w sprawach określonych w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.) oraz ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. Nr 92, poz. 881, z późn. zm.) W ramach swoich kompetencji Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego nie posiada prawa inicjatywy ustawodawczej, które w zakresie właściwym do dokonywania zmian w przepisach ustawy – *Prawo budowlane* oraz w aktach wykonawczych, wydanych na jej podstawie, przysługuje Ministrowi Infrastruktury i Rozwoju. W związku z powyższym, brak jest podstaw prawnych dla podejmowania w GUNB prac o charakterze legislacyjnym.

²⁴³ Szczegółowa informacja nadesłana przez ministerstwa i urzędy centralne o podejmowanych w 2013 i w latach poprzednich inicjatywach na rzecz likwidacji barier funkcjonalnych, w szczególności architektonicznych została zamieszczona w załączniku 8.

²⁴⁴ W realizacji tego zadania w 2013 r. w stosunku do roku 2012 nastąpił spadek o 46,6% w odniesieniu do kwoty wykorzystanych środków i o 45,1% w odniesieniu do liczby osób niepełnosprawnych. Źródło: Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.

W 2013 r. Starostowie z 366 powiatów podpisali z 14.579 osobami niepełnosprawnymi umowy, na podstawie których wypłacono środki w kwocie 51.185.433 zł.²⁴⁵ Wsparcie finansowe otrzymało:

- * 5.617 osób na likwidację barier architektonicznych - 35.085.187 zł (średnie dofinansowanie 6.246 zł.),
- * 4.561 osoba na likwidację barier w komunikowaniu się - 6.942.837,00 zł. średnie dofinansowanie 1.522 zł.),
- * 4.401 osoba na likwidację barier technicznych - 9.157.409,00 zł. średnie dofinansowanie 2.081 zł.)

Dofinansowanie otrzymało 12.305 dorosłych osób niepełnosprawnych i 2.274 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (5.071 – to mieszkańców wsi).

- **Dostosowanie obiektów służby zdrowia do potrzeb pacjentów niepełnosprawnych.**

Ministerstwo Zdrowia pełni rolę Instytucji Pośredniczącej w ramach osi XII Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Podczas oceny wniosków o dofinansowanie premiowane są projekty, w których elementem inwestycji są zmiany techniczne istniejącej lub tworzenie nowej infrastruktury, korzystnie wpływające na poprawę dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Podczas przeprowadzanej oceny merytorycznej II stopnia, jednym z weryfikowanych elementów była ocena projektu w zakresie zastosowania rozwiązań technicznych pod kątem dostosowania obiektów do potrzeb pacjentów, w szczególności osób niepełnosprawnych np. oznaczenia dla niedowidzących, inne dostosowania dla niewidomych, niedosłyszących, głuchoniemych, upośledzonych, a także wszelkie dodatkowe rozwiązania architektoniczno-budowlane korzystnie wpływające na poprawę warunków osób niepełnosprawnych.²⁴⁶

Zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 roku *w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą*²⁴⁷ do końca 2016 roku wszystkie placówki udzielające świadczeń zdrowotnych będą musiały spełniać określone wymogi, które dotyczyć będą m.in. zniesienia barier architektonicznych.

Niezrealizowanie zawartych rozporządzeniu wytycznych powoduje brak możliwości podpisania kontraktu na udzielanie świadczeń zdrowotnych z Narodowym Funduszem.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do lokali wyborczych.**

Wyborcy posiadający orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności²⁴⁸ mają możliwość skorzystania – *zgodnie z ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r.- Kodeks wyborczy*²⁴⁹ - z głosowania korespondencyjnego²⁵⁰ oraz głosowania przez pełnomocnika²⁵¹, a osoby niewidome lub niedowidzące mogą głosować przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a²⁵².

²⁴⁵ Zgłoszone w ub.r. przez osoby niepełnosprawne wnioski opiewały na 203.985.886 zł.

²⁴⁶ Szczegółowe informacje zamieszczono w załącznik 5.

²⁴⁷ Dz. U. 2012 r. poz. 739.

²⁴⁸ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.)

²⁴⁹ Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.

²⁵⁰ Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji w sprawie trybu doręczania i przekazywania przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym wyborców niepełnosprawnych. Rozporządzenie zostało podpisane w dniu 20 listopada 2013 r. i weszło w życie w dniu 26 grudnia 2013 r. Rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.). W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2012 r. poz. 1529), która wprowadziła pojęcie „operatora wyznaczonego” konieczne były zmiany w rozporządzeniu regulującym doręczanie i przekazywanie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym wyborców niepełnosprawnych.

²⁵¹ Tj. udzielić pełnomocnictwa do głosowania w ich imieniu w wyborach. Przepisy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 września 2010 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (Dz. U. Nr 170, poz. 1146) oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 lipca 2011 r. w sprawie sporządzenia aktu pełnomocnictwa do głosowania w wyborach: do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (Dz. U. Nr 157, poz. 936), umożliwiają głosowanie osobom niepełnosprawnym przez pełnomocników.

²⁵² Osoba niepełnosprawna (wyborca) ma również prawo – zgodnie z ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.) - do uzyskiwania informacji o wyborach oraz możliwość głosowania w lokalu dostosowanym do potrzeb osób

Charakter kontaktu osób mających trudności w komunikowaniu się podczas czynności związanych z oddaniem głosu nie wymagają komunikacji werbalnej. Jednakże osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, może pomagać w głosowaniu inna osoba²⁵³; pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter; nie może ona polegać na sugerowaniu wyborcy sposobu głosowania lub na głosowaniu w zastępstwie tego wyborcy; dopuszczalne jest, aby na życzenie osoby niepełnosprawnej w pomieszczeniu za zasłoną przebywała osoba udzielająca pomocy.

Wszystkie informacje dotyczące wyborów, np. informacje o tworzeniu komitetów wyborczych, zgłaszaniu kandydatów, warunkach udziału w głosowaniu, w tym osób niepełnosprawnych oraz o siedzibach obwodowych komisji wyborczych, dostępne są w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl. Ponadto podczas każdego wyborów dostępna jest wizualizacja przeprowadzanych wyborów, na której przedstawiane są wszelkie niezbędne informacje oraz dane statystyczne.

W 2013 r. Państwowa Komisja Wyborcza, w ramach swoich ustawowych kompetencji, sprawowała nadzór nad przeprowadzanymi, w toku kadencji, wyborami uzupełniającymi, przedterminowymi i ponownymi, referendum lokalnymi oraz wyborami uzupełniającymi do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.²⁵⁴ Nadzór ten dotyczył m. in. realizacji uprawnień dla wyborców niepełnosprawnych określonych w przepisach prawa wyborczego, tj. m. in. sporządzenia pełnomocnictw do głosowania dla wyborców niepełnosprawnych oraz w przypadku wyborów uzupełniających do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz referendum lokalnych, zapewnienia głosowania przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, a także zapewnienia w gminach informacji dla wyborców niepełnosprawnych.

Państwowa Komisja Wyborcza opracowywała i ogłaszała na bieżąco na swojej stronie internetowej www.pkw.gov.pl informacje o zarządzonych i przeprowadzonych w toku kadencji wyborach i referendach. Serwis internetowy Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Państwowa Komisja Wyborcza w 2013 r. prowadziła również działania związane z przygotowaniem wyborów do Parlamentu Europejskiego, które zostaną przeprowadzone w 2014 r. W związku z tym Komisja przygotowywała projekty m. in.:

- ⇒ uchwały dotyczącej nowego wzoru kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a;
- ⇒ uchwały dotyczącej m. in. trybu przekazywania kart do głosowania oraz wraz z nakładkami na karty do głosowania sporządzonymi w alfabecie Braille'a, m. in. zapewniającej przeznaczenie dla każdego lokalu wyborczego dwóch egzemplarzy nakładek na karty sporządzonych w alfabecie Braille'a;
- ⇒ informacji o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych;

niepełnosprawnych. Zgodnie bowiem z art. 37a Kodeksu wyborczego wyborca niepełnosprawny wpisany do rejestru wyborców w danej gminie ma prawo do uzyskiwania informacji o:

- 1) terminie wyborów oraz godzinach głosowania;
- 2) właściwym dla siebie okręgu wyborczym i obwodzie głosowania;
- 3) lokalach obwodowych komisji wyborczych przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania wyborcy niepełnosprawnego;
- 4) warunkach dopisania wyborcy niepełnosprawnego do spisu wyborców w obwodzie głosowania, w którym znajduje się lokal obwodowej komisji wyborczej przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- 5) komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatów i listach kandydatów;
- 6) warunkach oraz formach głosowania.

Informacje te są przekazywane wyborcy niepełnosprawnemu, na jego wniosek, przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) telefonicznie lub w drukowanych materiałach informacyjnych, w tym w formie elektronicznej. We wniosku, o którym mowa, wyborca podaje nazwisko, imię (imiona) oraz adres stałego zamieszkania.

Stosownie natomiast do art. 27 § 1 Kodeksu wyborczego wyborca niepełnosprawny może także głosować w wybranym przez siebie lokalu wyborczym, spośród obwodów głosowania, w których znajdują się lokale dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego zamieszkania. W tym celu powinien on złożyć wniosek o dopisanie do spisu wyborców w obwodzie właściwym dla tego lokalu wyborczego.

Wniosek składa się w urzędzie gminy najpóźniej w 14 dniu przed dniem wyborów. W takim przypadku wyborca zostanie skreślony ze spisu wyborców w obwodzie właściwym dla miejsca stałego zamieszkania.

²⁵³ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy.

²⁵⁴ W okręgach wyborczych Nr 73 i Nr 55.

⇒ informacji o upływie terminów związanych z uprawnieniami wyborców niepełnosprawnych.

- **Badania odbiorcze, okresowe i doraźne urządzeń, służących osobom niepełnosprawnym do przemieszczania się w ograniczonym zasięgu²⁵⁵.**

Urząd Dozoru Technicznego wykonywał w 2013 r. (podobnie jak w latach poprzednich) czynności dozoru technicznego, w szczególności badania odbiorcze, okresowe i doraźne urządzeń, służących do przemieszczania osób niepełnosprawnych w ograniczonym zasięgu tj. platform podnoszących, poruszających się po torze pionowym lub pochyłym²⁵⁶, jak również sprawdzał kwalifikacje osób konserwujących te urządzenia.

Za wykonane czynności pobierane były opłaty zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki w sprawie wysokości opłat za czynności jednostek dozoru technicznego. Wysokość opłat z tytułu wykonywania czynności dozoru technicznego dla osób fizycznych wykorzystujących urządzenia przeznaczone do przemieszczania osób niepełnosprawnych dla potrzeb własnych wynosiła 17,7% stawki określonej w rozporządzeniu, tj. kwota 20 zł. i 46,60 zł w latach 2008-2011, natomiast w latach 2012-2013 kwota 21 zł i 49 zł. w zależności od udźwigu urządzenia.

- **Realizacja inwestycji drogowych uwzględniająca potrzeby osób niepełnosprawnych.**

Z informacji Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad wynika, że wszelkie inwestycje drogowe²⁵⁷ polegające na budowie, przebudowie lub remoncie dróg krajowych, są przygotowywane i realizowane z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych, co wynika także z szeregu aktualnie obowiązujących przepisów prawa.

⇒ Warunki techniczne umożliwiające osobom niepełnosprawnym korzystania z dróg publicznych, drogowych obiektów inżynierskich, autostrad płatnych.

Osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich powinny mieć zapewnione niezbędne warunki techniczne, użytkowe i techniczno-budowlane do korzystania z:

- * dróg publicznych²⁵⁸,
- * drogowych obiektów inżynierskich i ich usytuowania²⁵⁹,
- * autostrad płatnych²⁶⁰,
- * skrzyżowań linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowania²⁶¹ zapewniających dogodne warunki dla ruchu pieszych, w tym również dla osób niepełnosprawnych.

²⁵⁵ W latach 2008-2011 Urząd Dozoru Technicznego brał czynny udział w pracach legislacyjnych związanych z wdrożeniem do prawa polskiego Dyrektywy Maszynowej 2006/42/WE. Na zaproszenie Komisji Europejskiej przedstawiciel UDT uczestniczył w opracowaniu przewodnika do dyrektywy. Pierwsze jego wydanie zostało opublikowane na stronach internetowych Komisji w grudniu 2009 r. Na prośbę Ministerstwa Gospodarki, Urząd Dozoru Technicznego zorganizował i koordynował weryfikację polskiej wersji językowej przewodnika. Przewodnik został opracowany w 2011 r. i jest dostępny na stronie: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/mechanical/files/machinery/guide-appl-2006-42-ec-2nd-201006_pl.pdf

²⁵⁶ Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 2012 r. w sprawie rodzajów urządzeń technicznych podlegających dozorowi technicznemu (Dz. U. poz. 1468).

²⁵⁷ Wszystkie inwestycje drogowe realizowane przez GDDKiA są przygotowywane w oparciu o przepisy techniczno-budowlane, uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych

²⁵⁸ Zgodnie z § 1 ust. 3 pkt 3 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43, poz. 430, z 2010 r. Nr 65, poz. 407, z 2012 r. poz. 560 i z 2013 r. poz. 181). Szczegółowe rozwiązania zostały przewidziane w: § 44 ust. 6, § 53 ust. 2, § 115 ust. 4-5, § 116 ust. 1, § 120 ust. 4, § 127 ust. 13, § 164 ust. 3, § 165.

²⁵⁹ Zgodnie z § 1 ust. 3 pkt 7 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 maja 2000 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 63, poz. 735, z 2010 r. Nr 65, poz. 408, z 2012 r. poz. 608 i z 2013 r. poz. 528). Szczegółowe rozwiązania zostały przewidziane w: § 59 ust. 2, § 82 ust. 2, § 131 ust. 1, § 133 ust. 2 i 5.

²⁶⁰ Zgodnie z § 1 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 16 stycznia 2002 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących autostrad płatnych (Dz. U. Nr 12, poz. 116 i z 2010 r. Nr 65, poz. 409). Szczegółowe rozwiązania zostały przewidziane w: § 63 ust. 6 i § 64 ust. 1, § 107 ust. 4 i § 111.

²⁶¹ Zgodnie z § 30 ust. 1 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 26 lutego 1996 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 33, poz. 144 i z 2000 r. Nr 100, poz. 1082).

Przepisy techniczno-budowlane są konsekwencją ogólnej zasady zawartej w art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane²⁶², zgodnie z którą obiekt budowlany wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Odstępstwa od warunków technicznych²⁶³, są dopuszczalne w szczególnie uzasadnionych przypadkach, pod warunkiem, że nie powodują ograniczenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Projekt budowlany obiektów budowlanych użyteczności publicznej, do których niewątpliwie zalicza się drogi publiczne, powinien zawierać projekt architektoniczno-budowlany, określający oprócz funkcji, formy i konstrukcji obiektu budowlanego, charakterystyki energetycznej i ekologicznej, proponowanych niezbędnych rozwiązań technicznych materiałowych, ukazujących zasady nawiązania do otoczenia, także opis dostępności dla osób niepełnosprawnych²⁶⁴.

Odstąpienie od zatwierdzonego projektu budowlanego lub innych warunków pozwolenia na budowę jeżeli dotyczy zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, będzie zawsze wymagało uzyskania decyzji o zmianie pozwolenia na budowę, nawet jeżeli zmiana ta ma charakter nieistotny²⁶⁵.

⇒ Zwolnienia z opłat i obowiązek wyznaczenia miejsc parkingowych, określenie minimalnej liczby miejsc parkingowych.

Oznakowane pojazdy konstrukcyjnie przeznaczone do przewozu osób niepełnosprawnych o obniżonej sprawności ruchowej lub pojazdy zaopatrzone w kartę parkingową zwolnione są od ponoszenia opłat za przeprawy promowe na drogach publicznych²⁶⁶.

Organ właściwy do zarządzania ruchem w uzgodnieniu z zarządcą drogi zobowiązany jest do wyznaczenia w strefie płatnego parkowania miejsc przeznaczonych na parkowanie oznakowanych pojazdów konstrukcyjnie przeznaczonych do przewozu osób niepełnosprawnych o obniżonej sprawności ruchowej lub pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową.²⁶⁷

23 października 2013 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy - Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw²⁶⁸, stanowiąca inicjatywę poselską. Celem ustawy jest przede wszystkim wyeliminowanie lub co najmniej znaczące ograniczenie przypadków posługiwania się przez kierowców sfałszowanymi kartami parkingowymi.

Wspomniana ustawa wprowadza - z dniem 1 września 2014 r. - do ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych²⁶⁹ przepis określający zasady wyznaczania stanowisk postojowych dla pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową. Zgodnie z art. 12a, organ właściwy do zarządzania ruchem na drogach, wyznaczając miejsca przeznaczone na postój pojazdów, wyznacza stanowiska postojowe dla pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową: na drogach publicznych, w strefach zamieszkania²⁷⁰.

Stanowiska postojowe w miejscu przeznaczonym na postój pojazdów wyznacza się w liczbie nie mniejszej niż:

➤ 1 stanowisko – jeżeli liczba stanowisk wynosi 6-15,

²⁶² Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm..

²⁶³ Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy - Prawo budowlane.

²⁶⁴ Zgodnie z art. 34 ust. 3 pkt 2 ustawy - Prawo budowlane.

²⁶⁵ Zgodnie z art. 36a ust. 5 pkt 5 ustawy - Prawo budowlane. Jest to pewnego rodzaju obostrzenie przepisów w celu zapewnienia korzystnych warunków dla osób niepełnosprawnych.

²⁶⁶ Art. 13 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 260, z późn. zm.).

²⁶⁷ Art. 13b ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 260, z późn. zm.).

²⁶⁸ Dz. U. z 2013 r. poz. 1446.

²⁶⁹ Dz. U. z 2013 r. poz. 260, z późn. zm.

²⁷⁰ W strefach zamieszkania, o których mowa w art. 2 pkt 16 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym, w strefach ruchu, o których mowa w art. 2 pkt 16a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym.

- 2 stanowiska – jeżeli liczba stanowisk wynosi 16-40,
- 3 stanowiska – jeżeli liczba stanowisk wynosi 41-100,
- 4% ogólnej liczby stanowisk – jeżeli ogólna liczba stanowisk wynosi więcej niż 100.

Intencją wprowadzonych zmian było zapewnienie przez zarządzających przestrzeniami, na których możliwy będzie postój samochodów, minimalnej liczby miejsc zarezerwowanych dla pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową. Obowiązek ten dotyczy obszarów dróg publicznych, stref zamieszkania oraz stref ruchu. Tym samym np. na drogach publicznych dotyczy to postojów pojazdów samochodowych na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania.

- **Poprawa bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych w ruchu drogowym.**

Realizowane w 2013 r. działania poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym na drogach krajowych, obejmowały szereg rozwiązań organizacyjnych i technicznych, wychodzących naprzeciw oczekiwaniom osób niepełnosprawnych²⁷¹.

Zamontowano 111 szt. sygnalizatorów akustycznych na przejściach dla pieszych; obniżono 61 szt. przycisków sygnalizacji świetlnej dla pieszych; wybudowano 536 szt. przejść dla pieszych z obniżonymi krawężnikami; wyłożono 162 szt. dojeżdżaczy dla pieszych płytami o specjalnej strukturze powierzchni, rozpoznawalnej stopami przez osoby niewidome; wybudowano 18 szt. pochylni wjazdowych na mosty i kładki z przejściami dla pieszych.

- **Osoby niepełnosprawne w publicznym transporcie zbiorowym²⁷².**

W dokumencie *Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025* założono priorytet dotyczący poprawy jakości transportu w miastach, w tym poprzez poprawienie konkurencyjności transportu publicznego względem indywidualnego, poprawę warunków ruchu pieszego i rowerowego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Osiągnięcie tego celu następuje w drodze zastosowania rozwiązań systemowych uwzględniających zarówno obszar planowania, wykonania jak i jakości usługi transportowej.

⇒ ***Transport kolejowy²⁷³.***

◇ ***Zmiany w projektowaniu i budowie peronów.***

W 2013 r. zakończono krajowy etap prac legislacyjnych nad projektem rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 10 września 1998 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie²⁷⁴ uwzględniający merytorycznie wyniki konsultacji społecznych (w tym osób niepełnosprawnych) oraz uzgodnień międzyresortowych.

Kolejnym etapem prac legislacyjnych jest procedura notyfikacyjna projektu rozporządzenia do Komisji Europejskiej.

Rozporządzenie ma służyć dostosowaniu stanu prawnego do aktualnego stanu wiedzy technicznej w budownictwie kolejowym.

Projekt wprowadza m.in. zmiany w zakresie projektowania i budowy peronów przez określenie parametrów technicznych strefy zagrożenia, dotykowego pasa ostrzegawczego, czy trasy wolnej od przeszkód, które to rozwiązania zapewnią będą bezpieczeństwo poruszania się podróżnym, w szczególności niepełnosprawnym ruchowo, niedowidzącym i niewidzącym

⇒ ***Działania w zakresie poprawy podróżowania przez osoby niepełnosprawne koleją.***

Urząd Transportu Kolejowego prowadzi zakrojone na szeroką skalę działania mające na celu poprawę jakości podróżowania koleją. Jednym z kluczowych obszarów jest nadzór

²⁷¹ W latach 2008-2013: zamontowano 556 szt. sygnalizatorów akustycznych na przejściach dla pieszych; obniżono 101 szt. przycisków sygnalizacji świetlnej dla pieszych; wybudowano 1.999 szt. przejść dla pieszych z obniżonymi krawężnikami; wyłożono 640 szt. dojeżdżaczy dla pieszych płytami o specjalnej strukturze powierzchni, rozpoznawalnej stopami przez osoby niewidome; zainstalowano 24 windy oraz wybudowano 40 szt. pochylni wjazdowych na mosty i kładki z przejściami dla pieszych.

²⁷² Informacja Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

²⁷³ Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578) podniosła wymiar ulg: do 93% dla osób niewidomych uznanych za niezdolnych do samodzielnej egzystencji, przy przejazdach transportem kolejowym w pociągach osobowych, do 49% dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji przy przejazdach transportem kolejowym w pociągach osobowych, do 51% dla osób niewidomych uznanych za niezdolnych do samodzielnej egzystencji, przy przejazdach transportem kolejowym w pociągach innych niż osobowe.

²⁷⁴ Dz. U. Nr 151, poz. 987.

nad przestrzeganiem praw pasażerów niepełnosprawnych wynikający z Rozporządzenia (WE) Nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 roku.

Priorytetem dla UTK jest podejmowanie działań na rzecz podróżnych o ograniczonej możliwości poruszania się w celu wypracowania jednolitego modelu obsługi klienta niepełnosprawnego i udzielania mu pomocy w podróży.

Bardzo istotną kwestią jest sposób przyjmowania przez przewoźnika zgłoszenia potrzeby otrzymania pomocy w podróży i jego potwierdzenia oraz sprawna realizacja zlecenia. Intencją Urzędu Transportu Kolejowego jest ujednolicenie całego procesu obsługi osób o ograniczonej możliwości poruszania się w przypadku wszystkich przewoźników oraz jasne zdefiniowanie kto dokładnie może liczyć na pomoc i w jakich sytuacjach.

Należy pamiętać, że pasażerowie o ograniczonej możliwości poruszania się wymagają niezawodności całego łańcucha transportowego. Jedno brakujące ogniwo, jak np. niedziałająca winda lub przejście między peronami, które można pokonać tylko po schodach, mogą sprawić, iż podróż stanie się całkowicie niemożliwa.

W okresie od 2011 do 2013 roku przy Prezesie Urzędu Transportu Kolejowego działał Zespół ds. Osób z Niepełnosprawnością. Jego zadaniem było opiniowanie, doradztwo oraz inicjowanie działań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i wysokiej jakości przewozów kolejowych osobom z ograniczoną możliwością poruszania się.

W ramach prac Zespołu, w roku 2013, zostały pozytywnie zaopiniowane Rekomendacje Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego dotyczące zakresu oraz jakości obsługi osób o ograniczonej możliwości poruszania się, stanowiące ogólną charakterystykę obecnego poziomu świadczonych usług kolejowych w przewozach pasażerskich, a zarazem wskazują obszary wymagające szczególnego zaangażowania oraz wspólnej pracy przewoźników, zarządców infrastruktury, zarządców dworców, regulatora rynku oraz sektora organizacji pozarządowych.

Dokument ten zawiera pakiet rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo oraz podnoszących jakość pasażerskich przewozów w transporcie kolejowym. Intencją Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego jest zaakcentowanie potrzeby niezwłocznego wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań funkcjonalno – organizacyjnych spełniających oczekiwania pasażerów o ograniczonej możliwości poruszania się, którzy w myśl prawa wspólnotowego powinni podlegać szczególnej ochronie, zapewniającej niedyskryminujący dostęp do korzystania z usług przewoźników kolejowych.

◇ Przykłady działań na rzecz podróżnych niepełnosprawnych:

Kupno biletu w pociągu, interaktywny formularz zgłoszenia pomocy,
informacja internetowa m.in. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych,
ulotki w języku Braille'a.

W 2013 roku UTK wydał przewoźnikom zalecenie uregulowania kwestii przejazdu osób niepełnosprawnych oraz o ograniczonej możliwości poruszania się wraz z przewodnikiem w sytuacji gdy zakupują bilet w pociągu.

W takiej sytuacji zarówno od osób o ograniczonej możliwości poruszania się jak i od opiekuna nie powinna być pobierana opłata dodatkowa za wystawienie biletu w pociągu zarówno w sytuacji ujawnienia podróżnych w pociągu oraz w sytuacji gdy opiekun zgłosi się do pracownika drużyny konduktorskiej w celu nabycia odpowiednich biletów na przejazd.

Kolejnym z przykładowych efektów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w roku 2013 było podjęcie działań zakończonych udostępnieniem przez spółkę PKP Intercity na swojej stronie internetowej interaktywnego formularza dla osób niepełnosprawnych oraz o ograniczonej możliwości poruszania się, który osoba potrzebująca pomocy przy organizacji podróży może wypełnić i tym samym wysłać zgłoszenie.

Dodatkowym ułatwieniem jest możliwości zaplanowania podróży z przesiadkami, a co ważniejsze nie tylko pociągami Spółki PKP Intercity, ale dowolnym przewoźnikiem uruchamiającym pasażerskie połączenia kolejowe na terenie kraju.

Urząd przygotował także ulotki informujące o prawach pasażerów w ruchu kolejowym, w tym osób o ograniczonej możliwości poruszania się. UTK wydał również ulotki informacyjne dla niewidomych i niedowidzących w języku Braille'a.

Jednym z narzędzi edukacyjnych Urzędu jest strona internetowa: www.pasazer.info.pl adresowana do pasażerów i miłośników kolei. Na stronie tej znajdują się informacje na temat rozkładów jazdy, przepisów prawa przewozowego, sposobów rozwiązywania sporów z przewoźnikami oraz możliwości złożenia skargi.

Na stronie został zamieszczony link opisujący udogodnienia dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się dostępne na poszczególnych dworcach w Polsce.

◇ *Dostęp osób niepełnosprawnych do dworców i stacji kolejowych.*

Dążenie do zapewnienia nieograniczonego dostępu do dworców i stacji kolejowych dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się jest dla Urzędu Transportu Kolejowego kwestią priorytetową.

W opinii Urzędu sytuacje, w których urządzenia mające gwarantować dostęp do stacji i peronów nie działają lub działają nieprawidłowo powinny być za wszelką cenę eliminowane. Niestety nierzadko mają one miejsce w wyniku aktów wandalizmu, których nie zawsze da się uniknąć, a których skutki są niezwykle uciążliwe.

Potrzeba zapewnienia dostępu do dworców i stacji osobom o ograniczonej możliwości poruszania się, jak również konieczność podejmowania działań minimalizujących ewentualne utrudnienia powstałe w wyniku awarii i uszkodzeń urządzeń takich jak windy, platformy, schody ruchome są niezwykle ważne dla Urzędu Transportu Kolejowego i stanowią przedmiot codziennej pracy pracowników Urzędu Transportu Kolejowego. Niestety wyeliminowanie wszelkich utrudnień i barier jest procesem skomplikowanym i czasochłonnym.

Niemniej jednak w ramach swoich kompetencji Urząd Transportu Kolejowego w każdym przypadku stwierdzenia nieprawidłowości podejmuje wszelkie możliwe kroki zmierzające do ich usunięcia oraz zminimalizowania utrudnień powstających dla podróżnych.

W związku z realizacją przez UTK projektu „mapa dostępności Warszawy” została nawiązana współpraca ze Stowarzyszeniem Integracji Stołecznej Komunikacji (SISKOM), w ramach której ma zostać opracowana mapa w pierwszym etapie obejmująca obszar miasta stołecznego Warszawa, natomiast w kolejnych rozszerzana o następne miasta i województwa.

W ramach projektu monitorowany jest stan realizacji modernizacji i dostosowania dworców przez PKP PLK do potrzeb osób niepełnosprawnych i osób „o ograniczonej możliwości poruszania się, oraz stopień dostosowania obiektów dworcowych na terenie m.st. Warszawy. Ze szczególnym uwzględnieniem udogodnień dla podróżnych, które są obecnie dostępne na warszawskich stacjach i przystankach (np. windy, platformy schodowe, informacja megafonowa etc.).

Odnosząc się do kwestii niepokojących tendencji w obszarze urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych należy wskazać przede wszystkim brak zapewnienia ze strony przewoźników oraz zarządców dworców kolejowych w dalszym ciągu odpowiedniego poziomu infrastruktury gwarantującej należyłą obsługę osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

Modernizowane dworce wciąż są przebudowywane według różnych standardów, co w żaden sposób nie zaspokaja potrzeb wszystkich osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

Modernizowane lub nowo powstające obiekty kolejowe nie uwzględniają potrzeby budowania uniwersalnego zapewniającego dostęp dla wszystkich osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Bardzo często zdarza się, że obiekty z założenia dostępne dla osób niepełnosprawnych są niedostępne dla np. osób o niskim wzroście czy matek z dziećmi, które też należy zaliczyć do grupy osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

Termin osoby o ograniczonej możliwości poruszania się ujęty został w decyzji Komisji Europejskiej 2008/164/WE²⁷⁵ i w opinii UTK powinien być w pełni stosowany w przypadku wszystkich inwestycji kolejowych związanych z obsługą ruchu pasażerskiego. Definicja pojęcia zawiera zbiór osób uznawanych za osoby o ograniczonej możliwości poruszania się. Należy do nich zaliczyć:

- ◇ osoby na wózkach inwalidzkich lub osoby o ograniczonej sprawności ruchowej (mające trudności z chodzeniem, na skutek urazów lub złamania kończyn),
- ◇ osoby podróżujące z małymi dziećmi,
- ◇ osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem,
- ◇ osoby starsze,
- ◇ kobiety w ciąży,
- ◇ osoby niewidome i słabowidzące,
- ◇ głuche i słabosłyszące,
- ◇ osoby mające trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (które mają problemy z komunikowaniem się lub rozumieniem języka pisanego albo mówionego - w tym osoby z zagranicy, które nie znają języka miejscowego),
- ◇ osoby niepełnosprawne psychicznie lub intelektualnie,
- ◇ osoby niskiego wzrostu (w tym dzieci).

Definicja obejmuje ograniczenia trwałe i czasowe. Podkreślenia wymaga fakt, że za osobę o ograniczonej możliwości poruszania się należy uznać opiekuna podróżującego z małym dzieckiem lub/oraz z dzieckiem w wózku dziecięcym.

Osobom tym należy się pomoc ze strony przewoźnika lub zarządcy dworca kolejowego w odbyciu planowanej podróży, a także miejsce w przedziale, w którym opiekun może bez przeszkód podróżować z dzieckiem w rozłożonym wózku dziecięcym, nie utrudniając podróży innym osobom. Uprawnienie to nie jest respektowane u wszystkich przewoźników.

Otrzymać należytą pomoc, zrozumienie ze strony przewoźnika lub zarządcy dworca powinny również osoby z czasowym ograniczeniem ruchowym (złamaną kończyną), a także osoby starsze.

Do grupy osób niepełnosprawnych o ograniczonych możliwościach ruchowych w wielu krajach zaliczane są również osoby otyłe. Tego problemu nie uwzględnia wspomniana specyfikacja interoperacyjności. Przedsiębiorstwa przewozowe różnych gałęzi transportu, w tym kolei, zaczynają mieć problemy w odniesieniu do tej kwestii np. z przygotowaniem odpowiednich miejsc dla takich podróżnych.

Niemniej jednak należy podkreślić, że zarówno ze strony przewoźników, jak również zarządców dworców widoczna jest wola stworzenia jasnych i klarownych wytycznych, na podstawie których będą w stanie w należyty sposób realizować zadania związane z obsługą niepełnosprawnych podróżnych.

Jednocześnie warto dodać, że przewoźnicy bardzo chętnie korzystają z pomocy organizacji zrzeszających osoby niepełnosprawne w tworzeniu procedur oraz rozwiązań dotyczących obsługi osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

◇ Przebudowa dworców kolejowych.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju dokonując weryfikacji wniosków PKP S.A. w zakresie dofinansowania przebudowy dworców kolejowych, zwraca uwagę na konieczność zapewnienia, w ramach publicznej części realizowanych projektów, zwiększenia dostępności obiektów dworcowych dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się zgodnie z zapisami decyzji Komisji nr 2008/164/WE z dnia 21 grudnia 2007 r. dotyczącej Technicznej Specyfikacji Interoperacyjności w zakresie aspektu „Osoby o ograniczonej możliwości poruszania się” transeuropejskiego systemu kolei konwencjonalnej i transeuropejskiego systemu kolei dużych prędkości²⁷⁶ – zwanej TSI PRM.

²⁷⁵ Decyzja Komisji z dnia 21 grudnia 2007 r. dotycząca technicznej specyfikacji interoperacyjności w zakresie aspektu „Osoby o ograniczonej możliwości poruszania się” transeuropejskiego systemu kolei konwencjonalnych i transeuropejskiego systemu kolei dużych prędkości (Dz. Urz. UE L 64 z 07.03.2008).

²⁷⁶ Dz. Urz. UE L 64 z 07.03.2008, str. 72.

Dostosowanie dworca kolejowego do osób o ograniczonej możliwości poruszania się obejmuje przede wszystkim działania dążące do likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych (np. budowę pochylni, podjazdów, dźwigów osobowych, ścieżek dotykowych), a także działań polegających na budowie obniżonych okienek kasowych i przebudowie toalet – dostosowanych do potrzeb tych osób.

Realizacja zapisów specyfikacji (TSI PRM) ma zapewnić udogodnienia dla osób niepełnosprawnych na terenie obiektów infrastrukturalnych, obiektów dworcowych i peronów oraz umożliwić pokonanie bariery peron-wagon, a także pozwoli na wygodną i bezpieczną podróż w wagonie. W specyfikacji TSI PRM przedstawione są warunki, które muszą być spełnione w celu osiągnięcia zgodności z tzw. wymaganiami zasadniczymi.

W Specyfikacjach Istotnych Warunków Zamówienia na budowę nowej infrastruktury kolejowej oraz modernizację istniejącej infrastruktury, jak również zakup nowego taboru oraz na modernizację istniejącego taboru, zarządcy infrastruktury i przewoźnicy kolejowi powinni uwzględniać wymagania TSI PRM.

◇ Warunki technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie.

Od 13 sierpnia 2011 roku obowiązuje rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 17 czerwca 2011 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie. Przedmiotowe rozporządzenie jest pierwszym, które dokonało szczegółowej regulacji wymagań technicznych dotyczących kwestii zapewnienia dostępności obiektów obsługi podróżnych dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Aktem tym wprowadzono szereg technicznych rozwiązań ułatwiających osobom niepełnosprawnym korzystanie z obiektów metra.

◇ Działania inwestycyjne związane z remontami i modernizacją linii kolejowych.

Zarządca infrastruktury kolejowej w Polsce – PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. – prowadzi działania inwestycyjne związane z remontami i modernizacją linii kolejowych.

Działania te dotyczą drogi kolejowej, obiektów inżynierskich, urządzeń trakcji elektrycznej, sterowania ruchem pociągów, oraz szeroko rozumianej infrastruktury towarzyszącej, tj. peronów i ich wyposażenia, wiat peronowych, dróg dojścia podróżnych do peronu, informacji dla podróżnych.

Istotne zadanie w tym zakresie dotyczy wyeliminowania barier jakie mogą napotkać osoby na wózkach inwalidzkich, osoby starsze, z ciężkim lub nieporęcznym bagażem, z dziećmi, niskiego wzrostu, kobiet w ciąży itp.

Prowadzone inwestycje PKP PLK S.A. uwzględniają wymagania takich osób i w ten sposób przyczyniają się do poprawy dostępności infrastruktury kolejowej. Odbyna się to poprzez przygotowanie modernizacji linii kolejowych wraz z przystankami osobowymi, z jednoczesnym uwzględnieniem:

- * budowy pochylni lub wind o różnych konstrukcjach - przy przejściach pod torami,
- * budowy zejść i zjazdów z peronów, o pochyleniu dostępnym np. dla wózków inwalidzkich,
- * przebudowy istniejących już peronów,
- * modernizacji i budowy nowych przejść podziemnych,
- * budowy podjazdów,
- * propozycji wprowadzania właściwego oznakowania np. piktogramów.

◇ Zasadnicze wymagania dotyczące interoperacyjności systemu kolei.

7 listopada 2013 roku zostało opublikowane Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie interoperacyjności systemu kolei.²⁷⁷ W załączniku nr 2 do rozporządzenia zostały dodane zasadnicze wymagania dotyczące interoperacyjności systemu kolei dla podsystemów i składników interoperacyjności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej w celu umożliwienia tym osobom dostępu na równych zasadach z innymi osobami do stacji kolejowych, peronów, taboru kolejowego i innych pomieszczeń.

²⁷⁷ Dz. U. poz. 1297.

◇ Odnowa taboru PKP IC S.A w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych.

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 przy wsparciu środków unijnych w 2013 r. zakończono projekt „Odnowa taboru PKP IC S.A. dla relacji Przemysł - Szczecin etap I”.

Zakres przeprowadzonej modernizacji obejmuje m.in. dostosowanie drzwi wejściowych, korytarzy, przedziałów do potrzeb osób niepełnosprawnych, platformę wjazdową do wagonu, nowoczesne toalety przystosowane do potrzeb osób o ograniczonej mobilności.

Ponadto w ramach Programu realizowane są inne projekty taborowe przez takich przewoźników jak PKP Intercity S.A., Przewozy Regionalne sp. z o.o. czy Koleje Mazowieckie, które w swoich specyfikacjach muszą uwzględniać wymagania dotyczące potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ **Transport drogowy.**

◇ Homologacja pojazdów silnikowych i ich przyczep.

22 czerwca 2013 r. weszła w życie ustawa z dnia 10 października 2012 r. o zmianie ustawy – *Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw*²⁷⁸, która dokonała implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy 2007/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 września 2007 r. ustanawiająca ramy dla homologacji pojazdów silnikowych i ich przyczep oraz układów, części i oddzielnych zespołów technicznych przeznaczonych do tych pojazdów.

Jako konsekwencję wdrożenia dyrektywy, przedmiotowa ustawa wprowadza procedurę homologacji typu pojazdu, w tym pojazdów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych, zharmonizowaną w ramach całej Unii Europejskiej.

Wymagania techniczne obowiązujące w unijnej procedurze homologacji typu w odniesieniu do pojazdów osobowych oraz autobusów przystosowanych dla osób niepełnosprawnych są określone w załączniku IV oraz dodatku 3 załącznika XI do dyrektywy nr 2007/46/WE, które zostały wdrożone poprzez przepisy rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 25 marca 2013 r. w sprawie homologacji typu pojazdów samochodowych i przyczep oraz ich przedmiotów wyposażenia lub części²⁷⁹.

W toku procedury homologacji dokonuje się weryfikacji wymagań technicznych określonych przepisami unijnych dyrektyw albo regulaminów EKG ONZ, celem potwierdzenia, że konstrukcja oraz wyposażenia danego typu pojazdu zapewnia odpowiedni poziom bezpieczeństwa oraz komfort jazdy niepełnosprawnym uczestnikom ruchu drogowego.

W przypadku badań homologacyjnych nowego typu pojazdu przeznaczonego do przewozu osób niepełnosprawnych sprawdzeniu podlegają mocowania dodatkowych siedzeń, noszy oraz wózków inwalidzkich, a także ramp, podjazdów, najazdów, platform, wind oraz podnośników do załadunku wózka inwalidzkiego.

⇒ **Transport morski.**

◇ Możliwości korzystania z usług przewozu pasażerskiego i rejsów wycieczkowych.²⁸⁰

19 września 2013 r. weszła w życie ustawa o zmianie niektórych ustaw dotyczących praw pasażerów podróżujących drogą morską i drogą wodną śródlądową²⁸¹ mająca na celu zapewnienie wykonania postanowień Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1177/2010 z dnia 24 listopada 2010 r. o prawach pasażerów podróżujących drogą morską i drogą wodną śródlądową oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 2006/2004.

²⁷⁸ Dz. U. poz. 1448.

²⁷⁹ Dz. U. z 2013 r., poz. 407, z późn. zm.

²⁸⁰ Mając na uwadze powyższe, ww. ustawa z dnia 19 września 2013 r. wprowadziła zmiany w następujących ustawach:

- ustawie z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1502, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (Dz. U. z 2009 r. Nr 217, poz. 1689, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (Dz. U. z 2012 r. poz. 1173, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludze śródlądowej (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 857, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 223, poz. 2268, z późn. zm.).

²⁸¹ Dz. U. poz. 1014.

Wymienione rozporządzenie nakazuje, by osoby niepełnosprawne miały możliwości korzystania z usług przewozu pasażerskiego i rejsów wycieczkowych porównywalne z możliwościami, jakimi dysponują inni obywatele i posiadały takie same prawa jak wszyscy inni obywatele w zakresie swobodnego przemieszczania się, wolności wyboru oraz niedyskryminacji.

Ponadto przy podejmowaniu decyzji dotyczących projektowania nowych portów i terminali oraz w ramach poważnych remontów organy odpowiedzialne za te obiekty powinny uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie dostępu. Zgodnie z rozporządzeniem, również przewoźnicy powinni uwzględniać potrzeby takich osób przy podejmowaniu decyzji dotyczących projektowania lub modernizowania statków pasażerskich.

◇ Procedura składania skarg na naruszenia praw pasażerów
w transporcie morskim i w żegludze śródlądowej²⁸².

Wdrożone zmiany polegają przede wszystkim na określeniu procedur składania skarg na naruszenia praw pasażerów w transporcie morskim i w żegludze śródlądowej. Przewidują również możliwość nałożenia kary do wysokości 50 000 zł w razie stwierdzenia takich naruszeń.

Skargi na naruszenia praw pasażerów w transporcie morskim rozpatrywane²⁸³ będą przez: dyrektora Urzędu Morskiego w Szczecinie – w przypadku skarg na rejsy wykonywane z portów zachodniego wybrzeża (np. Świnoujście) oraz dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni - w przypadku skarg na rejsy wykonywane z portów wybrzeża wschodniego (np. Gdyni, Gdańsk).

Skargi na naruszenia praw pasażerów z związku z rejsami wykonywanymi z portów wybrzeża środkowego, będących we właściwości terytorialnej Dyrektora Urzędu Morskiego w Słupsku, kierowane powinny być do Dyrektora Urzędu Morskiego w Szczecinie.

Skargi na naruszenia praw pasażerów w żegludze śródlądowej rozpatrywane²⁸⁴ będą przez dyrektora Urzędu Żeglugi Śródlądowej w Szczecinie.

⇒ **Transport lotniczy**²⁸⁵.

Trwają prace legislacyjne, dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju w sprawie Krajowego Programu Ułatwień w Lotnictwie Cywilnym. Paragraf 8 pkt 2 projektowanego rozporządzenia będzie zakładał możliwość dostarczenia przez przewoźnika lotniczego informacji w zakresie praw osób niepełnosprawnych, o których mowa w rozporządzeniu (WE) nr 1107/2006 w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą²⁸⁶.

²⁸² Przeprowadzona pod koniec stycznia 2014 r. analiza stosowania ww. przepisów przez urzędy morskie oraz urzędy żeglugi śródlądowej wskazała, że jak dotąd wszelkie skargi załatwiane są w ramach procedury reklamacji przez przewoźników i operatorów terminali, bez potrzeby korzystania z procedury odwoławczej – do właściwego Dyrektora urzędu, wyznaczonego zgodnie z ww. przepisami. W ramach stosowania tych przepisów, urzędy zapewniają, by przewoźnicy i operatorzy terminali informowali pasażerów o przysługujących im prawach. Przeprowadzono również stosowne szkolenia zarówno dla załóg, jak i dla personelu lądowego.

²⁸³ Rozporządzenie z dnia 13 września 2013 r. w sprawie określenia dyrektora urzędu morskiego właściwego do rozpatrywania skarg w sprawie naruszeń praw pasażerów podróżujących drogą morską (Dz. U. poz. 1073).

²⁸⁴ Rozporządzenie z dnia 13 września 2013 r. w sprawie określenia dyrektora urzędu żeglugi śródlądowej właściwego do rozpatrywania skarg w sprawie naruszeń praw pasażerów podróżujących drogą wodną śródlądową (Dz. U. poz. 1073).

²⁸⁵ Od 2008 r. trwały prace legislacyjne dotyczące projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw, którego celem było między innymi dostosowanie prawa krajowego do przepisów rozporządzenia (WE) nr 1107/2006 w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą (Dz. Urz. UE L 204 z 27.07.2006, str. 1). Zgodnie z art. 205a i 205b znowelizowanej w 2011 r. w wyniku zakończenia prac nad ww. projektem²⁸⁵ ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2013 r. poz. 1393), Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego jest zobowiązany do kontroli przestrzegania przepisów rozporządzenia nr 1107/2006 oraz rozpatrywania skarg osób niepełnosprawnych lub osób o ograniczonej sprawności ruchowej w sprawie domniemanego naruszenia przepisów wyżej wskazanego rozporządzenia. Ponadto w tym okresie prowadzono prace legislacyjne dotyczące rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego²⁸⁵, które w 2012 r. zgodnie z § 44 ust. 2 wprowadziło obowiązek informacyjny przewoźnika lotniczego na rzecz osoby z ograniczoną możliwością poruszania się o czasie niezbędnym do przeprowadzenia kontroli sprzętu ułatwiającego podróżowanie, który ma istotny wpływ na zdrowie lub życie pasażera lub zapewnia komfort podróży i jest wykorzystywany przez osoby z ograniczoną możliwością poruszania się.

²⁸⁶ Rozporządzenie (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 1).

Jednocześnie w dniu 19 listopada 2013 r. ówczesny Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, działając na podstawie art. 19 ust. 2 i 3 ustawy - Prawo lotnicze, powołał członków składu Rady Ochrony i Ułatwień Lotnictwa Cywilnego.

Zgodnie z art. 19 ust. 5 ustawy - Prawo lotnicze do zadań Rady należy m. in. inicjowanie i opiniowanie spraw oraz pośredniczenie w wymianie opinii i doświadczeń, dotyczących ułatwień w lotnictwie cywilnym. W ramach Rady Ochrony i Ułatwień powołany został w 2014 r.²⁸⁷ Zespół ds. ułatwień w lotnictwie cywilnym, którego zadaniem jest dotyczyły m.in. inicjowanie i opiniowanie spraw oraz pośredniczenie w wymianie doświadczeń, w odniesieniu do pasażerów o ograniczonej możliwości poruszania się oraz praw pasażerów niepełnosprawnych.

◇ Pomoc osobom niepełnosprawnym podróżującym drogą lotniczą.

Specjalistycznie wyszkolony personel Lotniska im. Chopina w Warszawie zapewnia bezpłatną asystę oraz udziela odpowiedniej pomocy osobom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności ruchowej podróżującym drogą lotniczą - począwszy od punktu zgłoszenia aż do zajęcia fotela w samolocie oraz w drodze powrotnej. Potrzebę asysty można zgłosić kupując bilet lub po dotarciu na terminal.

W zależności od zgłoszonych potrzeb personel lotniska zapewnia:

- ✧ asystę od punktu zgłoszenia aż do zajęcia miejsca w samolocie lub od miejsca w samolocie do wyjścia z Terminala,
- ✧ asystę cząstkową np. tylko przy wejściu/wyjściu z samolotu lub do właściwego wyjścia do samolotu,
- ✧ pomoc przy formalnościach związanych z odprawą, kontrolą bezpieczeństwa, kontrolą celną i graniczną.

Ponadto nadzorowane przez ministra właściwego do spraw transportu Przedsiębiorstwo Państwowe „Porty Lotnicze” dysponuje nowoczesnymi lekkimi i solidnymi wózkami przeznaczonymi do transportu osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej zarówno po terenie Terminala, płycie lotniska jak i na pokładzie samolotu.

Oferta asysty dotyczy każdej osoby, której możliwość poruszania się jest ograniczona podczas korzystania z transportu na skutek jakiegokolwiek niesprawności fizycznej (zmysłowej lub ruchowej, trwałej lub przejściowej), upośledzenia lub niesprawności umysłowej lub każdej innej przyczyny niepełnosprawności lub wieku i której sytuacja wymaga specjalnej uwagi oraz dostosowania usług dostępnych dla wszystkich pasażerów do szczególnych potrzeb takiej osoby²⁸⁸.

◇ Ochrona praw osób niepełnosprawnych w transporcie lotniczym.

Kwestie równego traktowania osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej w odniesieniu do transportu lotniczego regulowane są w obszarze Unii Europejskiej przepisami rozporządzenia (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą²⁸⁹.

Celem niniejszego aktu prawnego jest zapewnienie, aby osoby niepełnosprawne oraz osoby o ograniczonej sprawności ruchowej miały takie same prawo, jak wszyscy inni

²⁸⁷ Prace nad powołaniem Zespołu rozpoczęto w 2013 r.

²⁸⁸ Przykładowe wsparcie pasażerów niepełnosprawnych lub mających trudności z poruszaniem się:

- ✧ AMBULIFT – pojazd umożliwiający osobom nie poruszającym się samodzielnie po schodach (WCHS, WCHC) na komfortowe i bezpieczne dostanie się na pokład samolotu w przypadku, gdy wejście pasażerów nie odbywa się przez rękaw pasażerski. Podnośny ambulans (ambulift) jest zaprojektowany tak, by każda osoba nim przewożona mogła sprawnie dotrzeć na pokład każdego typu samolotu, od najmniejszej maszyny po wielkiego jumbo-jeta,
- ✧ (WCHC) – WHEELCHAIR CABIN – pasażer poruszający się na stałe na wózku, musi być wniesiony/dowieziony do fotela w kabinie pasażerskiej. Na pokładzie do tego celu wykorzystywany jest tzw. wózek wąski,
- ✧ (WCHR) – WHEELCHAIR RAMP – pasażer poruszający się na wózku. Pasażer może wejść/zejść po schodach i samodzielnie przejść do swego miejsca w kabinie, ale ma problemy z pokonywaniem dłuższych dystansów,
- ✧ (WCHS) – WHEELCHAIR STAIRS – pasażer poruszający się na wózku, nie może samodzielnie wejść/zejść po schodach. Może samodzielnie przejść do swojego miejsca w kabinie.
- ✧ DEAF – pasażer niesłyszący lub niedosłyszący,
- ✧ BLND – pasażer niewidzący lub niedowidzący,
- ✧ DPNA – pasażer z upośledzeniem umysłowym,
- ✧ DEAF/BLND - pasażer niewidzący i niesłyszący.

²⁸⁹ Rozporządzenie nr 1107/2006 weszło w życie dnia 26 lipca 2008 r., z wyjątkiem art. 3 i 4, które stosuje się od dnia 26 lipca 2007 r.

obywatele, do swobodnego przemieszczania się środkami transportu lotniczego, wolności ich wyboru i niedyskryminacji.

Działania na rzecz ochrony praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą podejmuje Urząd Lotnictwa Cywilnego.²⁹⁰ Wspomniane czynności w 2013 r. były realizowane przede wszystkim w ramach kompetencji dwóch komórek organizacyjnych Urzędu Lotnictwa Cywilnego, tj. Komisji Ochrony Praw Pasażerów (KOPP) oraz Departamentu Ochrony i Ułatwień w Lotnictwie Cywilnym.

Prezes Urzędu Lotnictwa Cywilnego kontroluje²⁹¹ przestrzeganie przepisów m.in. unijnego Rozporządzenia 1107, a szczególności rozpatruje skargi²⁹². Zgodnie z art. 209 b ust.1 ustawy Prawo lotnicze, kto działa z naruszeniem obowiązków lub warunków wynikających z przepisów rozporządzeń, o których mowa w art. 205 a ust.1 ustawy, lub nie wykonuje albo nienależyte wykonuje zobowiązania wynikające z przepisów wyżej wymienionych rozporządzeń, podlega karze pieniężnej w wysokości określonej w załączniku nr 2 do ustawy (od 200 zł do 8.000 zł).

Wspomniane czynności są realizowane przede wszystkim w ramach kompetencji dwóch komórek organizacyjnych Urzędu Lotnictwa Cywilnego, tj. Komisji Ochrony Praw Pasażerów (KOPP) oraz Departamentu Ochrony i Ułatwień w Lotnictwie Cywilnym.

Komisja Ochrony Praw Pasażerów podejmuje działania na rzecz ochrony praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą w zakresie i na podstawie m.in. następujących aktów prawnych: rozporządzenia (WE) nr 1107/2006, ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze, Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

Warto zaznaczyć, iż skargi na naruszenie przepisów Rozporządzenia 1107 zaczęły wpływać do KOPP praktycznie od czasu wejścia w życie ww. aktu prawnego, jednakże zjawisko to ma charakter marginalny.

Prezes ULC, wielokrotnie zwracał się do podmiotów realizujących lotniczą działalność gospodarczą z informacją o Rozporządzeniu 1107 w celu uzyskania zapewnienia, iż będą oni w stanie prawidłowo wywiązać się z obowiązków nakładanych przez przedmiotowy akt prawny²⁹³.

◇ Podniesienie świadomości pasażerów, przewoźników lotniczych oraz zarządzających portami w zakresie praw osób niepełnosprawnych.

W latach 2008-2013 Urząd Lotnictwa Cywilnego²⁹⁴ realizował szereg zadań mających na celu podniesienie świadomości społecznej (*przede wszystkim zaś świadomości pasażerów, przewoźników lotniczych oraz zarządzających portami lotniczymi*) w zakresie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą, jak również pogłębienie wiedzy na temat tego zagadnienia mające skutkować ciągłym udoskonalaniem rozwiązań legislacyjnych w powyższym zakresie. Do wspomnianych działań zaliczyć można:

↳ spotkania z przedstawicielami przewoźników lotniczych, lotnisk, organizacji osób niepełnosprawnych (m.in. w dniu 18 marca 2008 roku ULC zorganizował konferencję

²⁹⁰ M.in. na podstawie ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2013 r. poz. 1393).

²⁹¹ Zgodnie z art. 205a ust.1 ustawy -Prawo lotnicze.

²⁹² Należy podkreślić, iż do czasu wejścia w życie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przepisów wykonawczych do rozporządzenia 1107 (art. 205a ustawy - Prawo lotnicze) w zakresie rozpatrywania skarg pasażerów niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej możliwości ruchowej podróżujących drogą lotniczą, tj. do dnia 26 sierpnia 2011 roku Prezes ULC nie był uprawniony do rozpatrywania skarg na naruszenie Rozporządzenia 1107 w formie decyzji administracyjnej oraz nakładania w następstwie tego kar administracyjnych za naruszenie przepisów ww. aktu prawnego. Tym samym, do dnia 26 sierpnia 2011 roku Prezes ULC za pośrednictwem m.in. KOPP miał jedynie możliwość podejmowania czynności o charakterze nadzorczo-kontrolnym w zakresie przestrzegania przepisów Rozporządzenia 1107. Godnym zaznaczenia jest, że mimo braku możliwości rozpatrywania skarg do czasu wejścia w życie wspomnianej już nowelizacji ustawy Prawo lotnicze, KOPP opracował procedurę rozpatrywania skarg zgodną z Kodeksem postępowania administracyjnego (KPA), przygotował ewidencję wpływających skarg oraz stworzył kanały komunikacji z większością przewoźników operujących z polskich lotnisk oraz z organami wykonującymi funkcje analogiczne do KOPP w innych krajach Unii Europejskiej.

²⁹³ Przed implementacją przepisów rozporządzenia 1107 do krajowego porządku prawnego skontrolowano największe polskie porty lotnicze pod kątem ich przygotowania do mających wejść w życie regulacji dotyczących praw osób niepełnosprawnych. W przypadku stwierdzenia niezgodności, formułowano zalecenia Prezesa ULC kierowane do zarządzającego portem lotniczym w celu usunięcia stwierdzonych uchybień.

²⁹⁴ KOPP we współpracy z Departamentem Ochrony i Ułatwień w Lotnictwie Cywilnym w ULC

poświęconą prawidłowemu wdrożeniu przepisów Rozporządzenia 1107 z udziałem przewoźników lotniczych, zarządzających portami lotniczymi, przedstawicieli organizacji pozarządowych /m.in. z Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych/, pracowników Ministerstwa Infrastruktury oraz Straży Granicznej),

- ✍ prowadzenie korespondencji z przewoźnikami lotniczymi oraz zarządzającymi portami lotniczymi głównie dotyczącej przestrzegania przez nich przepisów Rozporządzenia 1107,
- ✍ udział w szkoleniach dotyczących praw osób niepełnosprawnych (m.in. udział w szkoleniu ECAC: “Legal responsibilities and best practices for National Enforcement Bodies”, które odbyło się w Rydze w dn. 28 lutego 2011 r.- 4 marca 2011 r.,
- ✍ udzielanie informacji indywidualnym pasażerom oraz mediom w zakresie praw osób niepełnosprawnych,
- ✍ uaktualnianie zawartości strony internetowej ULC (www.ulc.gov.pl) w zakresie praw osób niepełnosprawnych, w tym poprzez umieszczanie tam krajowych, unijnych, jak i międzynarodowych aktów prawnych oraz specjalnego przewodnika, który jest pomocną lekturą przed wybraniem się w podróż drogą lotniczą (każdy zainteresowany może ściągnąć ww. materiały po kliknięciu na zakładkę KOPP - „Prawa Pasażera” na głównej stronie ULC),
- ✍ udział w konferencjach międzynarodowych poświęconych kwestiom praw niepełnosprawnych pasażerów (m.in. udział 15 marca 2011 roku w spotkaniu organizowanym pod auspicjami KE w Brukseli na temat implementacji Rozporządzenia 1107),
- ✍ udział w grupach roboczych w ramach Dyrektoriatu Generalnego ds. Mobilności i Transportu poświęcone zagadnieniom związanym z Rozporządzeniem 1107 (najbliższe spotkanie w Brukseli w dniu 18 lutego br. dotyczyło zagadnień szeroko pojętej tematyki praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej możliwości poruszania się, podróżujących drogą lotniczą).

◇ Kontrola przestrzegania praw osób niepełnosprawnych w transporcie lotniczym.

Urząd Lotnictwa Cywilnego²⁹⁵ od 2008 r. pozostawał w kontakcie z zarządzającymi portami lotniczymi oraz przewoźnikami lotniczymi w zakresie merytorycznej pracy nad prawidłowym wypełnianiem wymogów prawa UE oraz dokonywał przeglądu stosowania Rozporządzenia nr 1107/2006²⁹⁶ na zasadzie wizyt we wszystkich portach lotniczych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej z udziałem przedstawicieli zarządzających portami lotniczymi oraz polskich przewoźników lotniczych. W przypadku stwierdzenia niezgodności stanu faktycznego z wymogami Rozporządzenia nr 1107/2006 formułowane były zalecenia Prezesa ULC mające na celu zwrócenie uwagi na istniejące uchybienia oraz ich usunięcie.

Warto nadmienić, że po wejściu w życie znowelizowanej ustawy - Prawo lotnicze ULC stwierdza się między innymi, że osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej posiadają zagwarantowane prawo do udzielenia pomocy przez zarządzających portami lotniczymi w taki sposób, aby osoby te mogły skorzystać z lotu, na który mają rezerwację.

Dodatkowo, istotnym wydaje się także fakt, że polscy przewoźnicy lotniczy zapewniają, iż w przypadku odmowy przyjęcia rezerwacji z przyczyn, o których mowa w art. 4 ust. 1 lit. a lub b Rozporządzenia nr 1107/2006 (*tj. względów bezpieczeństwa lub jeśli rozmiar samolotu lub jego drzwi czynią fizycznie niemożliwym przewóz osoby niepełnosprawnej*), podejmują starania w celu zaproponowania osobie niepełnosprawnej i o ograniczonej sprawności ruchowej możliwego do zaakceptowania rozwiązania alternatywnego.

²⁹⁵ Departament Ochrony i Ułatwień w Lotnictwie Cywilnym (LOB).

²⁹⁶ ULC bierze aktywny udział w pracach nad dokumentami dotyczącymi interpretacji i stosowania przepisów rozporządzenia nr 1107/2006, zarówno na forum Komisji Europejskiej oraz Europejskiej Konferencji Lotnictwa Cywilnego (ECAC).

ULC pozostaje także w kontakcie z zarządzającymi lotniskami oraz przewoźnikami lotniczymi w zakresie merytorycznej pracy nad prawidłowym wypełnianiem wymogów prawa UE w zakresie stosowania rozporządzenia nr 1107/2006, a także pełni rolę organu wykonawczego w przedmiocie danej sprawy.

W latach 2009-2011 dokonano przeglądu stosowania Rozporządzenia nr 1107/2006 w dziesięciu portach lotniczych oraz u czterech przewoźników lotniczych.

Jednocześnie w 2012 r., mając na uwadze, iż została wprowadzona ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo lotnicze oraz niektórych innych ustaw, która zakończyła przedłużający się proces nowelizacji przedmiotowego aktu prawnego, LOB przeprowadził, w myśl art. 205 a ust. 1 pkt. 3 ustawy Prawo lotnicze, cztery kontrole zarządzających portami lotniczymi oraz jedną kontrolę polskiego przewoźnika.

Przeprowadzone w latach 2009-2013 kontrole²⁹⁷ wykazały, iż zarówno zarządzający portami lotniczymi, jak i przewoźnicy lotniczy gwarantują prawo do pomocy dla pasażerów niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej poprzez świadczenie odpowiednich usług. Warto zauważyć, iż nie stwierdzono niepokojących tendencji w przedmiotowym obszarze, co potwierdza także bardzo niska liczba skarg ze strony pasażerów.

Odnosząc się do powyższego należy zaznaczyć, że fakt respektowania przepisów rozporządzenia potwierdzają prowadzone przez ULC statystyki dotyczące skarg osób niepełnosprawnych i o ograniczonej sprawności ruchowej na naruszenia jego zapisów²⁹⁸.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do świadczonych powszechnych usług pocztowych²⁹⁹.**

Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, sprawuje kontrolę w zakresie zapewnienia przez operatora świadczącego usługi powszechne osobom niepełnosprawnym dostępu do świadczonych powszechnych usług pocztowych³⁰⁰. Celem przeprowadzanej corocznie przez kontroli jest uzyskanie informacji czy operator świadczący powszechne usługi pocztowe (operator wyznaczony) zapewnia – zgodnie z prawem³⁰¹ -osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych przez siebie usług powszechnych.

Przeprowadzona w losowo wytypowanych placówkach pocztowych³⁰² kontrola wykazała, że część skontrolowanych urzędów nie spełnia w pełnym zakresie kryteriów określonych prawem.

W skontrolowanych placówkach Poczty Polskiej S.A., najlepiej wypełnianym obowiązkiem w stosunku do osób niepełnosprawnych:

- ◇ był dostęp do nadawczych skrzynek pocztowych³⁰³ (umieszczenie nadawczej skrzynki pocztowej na wysokości umożliwiającej swobodne wrzucanie korespondencji osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim),
- ◇ było prawidłowe oznakowanie okienka do obsługi osób niepełnosprawnych, tj. oznaczenie specjalnym piktogramem. Trzecim w kolejności elementem, spełniającym wymóg przystosowania do obsługi osób niepełnosprawnych było prawidłowe usytuowanie okienka (94,2% skontrolowanych placówek).

Najslabiej wypełnianym kryterium w kontrolowanych placówkach pocztowych:

- ◇ była możliwość skorzystania bez pomocy osób trzecich z podstawowych informacji dotyczących świadczenia usług i udogodnień przewidzianych dla niepełnosprawnych,
- ◇ było zapewnienie możliwości samodzielnego wjazdu osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich do kontrolowanych placówek.

²⁹⁷ Kontrole w zakresie wdrażania zapisów rozporządzenia 1107/2006 są zaplanowane także na rok 2014.

²⁹⁸ Szczegółowe informacje zostały zamieszczone w załączniku 31.

²⁹⁹ Szczegółowe informacje zostały zamieszczone w załączniku 30.

³⁰⁰ Stosownie do treści art. 122 ust. 2 pkt 1 lit. c) ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (Dz. U.1529),

³⁰¹ art. 62 ustawy - Prawo pocztowe.

³⁰² W maju 2013 roku pracownicy Delegatury UKE przeprowadzili kontrole w 481 wylosowanych urzędach pocztowych, co stanowiło ok. 5,7% liczby wszystkich placówek Poczty Polskiej S.A. (według danych uzyskanych od operatora na dzień 31 grudnia 2012 r. na terenie kraju funkcjonowało 8459 placówek pocztowych, w tym 4060 placówek na obszarach miejskich oraz 4399 na terenach wiejskich). W obszarach miejskich kontroli poddano 311 urzędów, czyli ok. 7,7% wszystkich placówek miejskich, natomiast w obszarach wiejskich skontrolowano 170 urzędów, co stanowiło ok. 3,9% wszystkich placówek wiejskich

³⁰³ Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 29 kwietnia 2013 r w sprawie warunków wykonywania usług powszechnych przez operatora wyznaczonego (Dz.U. poz.545) i weszło w życie 24 maja 2013 r. Rozporządzenie określa m.in. minimalny procentowy udział nadawczych skrzynek pocztowych operatora wyznaczonego umieszczanych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej, poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce pocztowej lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę. Procentowy udział nadawczych skrzynek pocztowych, o których mowa powyżej, w ogólnej liczbie nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w miejscowym obszarze pocztowym przez operatora wyznaczonego - nie może być niższy niż 95%.

Z przeprowadzonej w 2013 r. kontroli wynika także, że najgorzej spełnionym kryterium było ogłaszanie niezbędnych informacji o usługach, warunkach ich świadczenia oraz udogodnieniach, na jakie mogą liczyć osoby niepełnosprawne.

Poziom przystosowania kontrolowanych w 2013 r. placówek pocztowych Poczty Polskiej S.A. do obsługi osób niepełnosprawnych nie poprawił się znacząco w stosunku do lat ubiegłych i może być w dalszym ciągu uznany za niewystarczający.

- **Portal o kąpieliskach, w tym informacja o kąpieliskach przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych**

Główny Inspektorat Sanitarny koordynuje Serwis kąpieliskowy, który jest portalem informacyjnym o jakości wody w kąpieliskach, zawierającym dane podstawowe kąpieliska oraz informacje o infrastrukturze kąpieliska w postaci ikonografii. Wprowadzono również znak informujący potencjalnego użytkownika kąpieliska, czy dostęp i teren kąpieliska są przystosowane dla osób niepełnosprawnych, w tym na wózkach inwalidzkich.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do informacji przestrzennej³⁰⁴.**

Główny Geodeta Kraju podjął i realizował w roku 2013 następujące działania:

- * dodrukowano 200 kompletów *Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących*³⁰⁵.
- * dostosowano do zróżnicowanych potrzeb osób niepełnosprawnych formę publikowania informacji na nowej stronie internetowej Urzędu oraz na profilach serwisów społecznościowych. W serwisach zastosowano rozwiązania skierowane do osób słabowidzących, polegające na użyciu kontrastowej kolorystyki ułatwiającej czytanie, dodatkowo istnieje możliwość zmiany wielkości czcionki (tzw. trzy A).

- **Zobowiązanie wszystkich dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych**

do zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do tych usług.

21 stycznia 2013 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 16 listopada 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo telekomunikacyjne oraz niektórych innych ustaw³⁰⁶, która nałożyła na wszystkich dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych obowiązek zapewnienia³⁰⁷ - w miarę możliwości technicznych, użytkownikom końcowym będącym osobami niepełnosprawnymi, dostępu do świadczonych usług telefonicznych, równoważnego dostępowi do usług telefonicznych, z jakiego korzysta większość użytkowników końcowych.

W ub. r. rozpoczęto prace nad *projektem rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych przez dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych*.³⁰⁸ Projekt określa szczegółowe wymagania dotyczące świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych przez dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych. Projekt nakłada na dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych m.in.:

- * obowiązek zapewnienia (w części jednostek obsługujących użytkowników końcowych) obsługi osób niepełnosprawnych na stanowiskach wyposażonych w odpowiednie urządzenie umożliwiające komunikację z osobą niesłyszącą lub niemówiącą oraz ułatwiające komunikację z osobą słabowidzącą, a także urządzenie umożliwiające komunikację audiowizualną osoby niesłyszącej lub niemówiącej z tłumaczem polskiego języka migowego lub systemu językowo – migowego w czasie rzeczywistym,
- * obowiązek udostępnienia w sposób jednoznaczny, łatwy i zrozumiały sporządzonych na papierze przy użyciu dużej czcionki oraz w postaci elektronicznej w formacie tekstowym na stronie internetowej - informacji o wszystkich udogodnieniach dla osób

³⁰⁴ Szczegółowe działania podjęte przez Głównego Geodetę Kraju w latach 2008-2013 zamieszczono w załączniku 32.

³⁰⁵ Na realizację tego zadania wydatkowano w 2013 r. z budżetu Urzędu 133.154,88 zł.

³⁰⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 1445.

³⁰⁷ Art. 79c ustawy Prawo telekomunikacyjne.

³⁰⁸ Szczegółowe wymagania dotyczące świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych przez dostawców publicznie dostępnych usług telekomunikacyjnych, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia użytkownikom końcowym będącym osobami niepełnosprawnymi dostępu równoważnego dostępowi do usług telefonicznych z jakiego korzysta większość użytkowników końcowych - zostaną określone w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw łączności. Obecnie w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji trwają prace nad tym rozporządzeniem, a UKE bierze aktywny udział w tworzeniu przepisów rozporządzenia.

niepełnosprawnych oferowanych przez dostawcę usług oraz m.in. ogólnych warunków umów, cenników i regulaminów,

- * obowiązek przystosowania części udostępnianych aparatów publicznych do używania przez osoby niepełnosprawne i umieszczania ich w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich przez takie osoby,
- * obowiązek oferowania na żądanie osoby niepełnosprawnej telekomunikacyjnego urządzenia końcowego, niezbędnego do zapewnienia jej dostępu do świadczonej usługi telefonicznej.

Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej został zobowiązany - art. 79c ust. 2 ustawy Prawo telekomunikacyjne - do publikowania na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Komunikacji Elektronicznej informacji o dostępnych na rynku urządzeniach końcowych przystosowanych do używania przez użytkowników końcowych będących osobami niepełnosprawnymi.

Wymagania dotyczące zapewnienia udogodnień dla osób niepełnosprawnych do czasu tej nowelizacji spoczywały jedynie na przedsiębiorcy wyznaczonym do świadczenia usługi powszechnej w stacjonarnej publicznej sieci telefonicznej³⁰⁹.

- **Rozpoczęcie prac nad złożonym systemem (Platformą EPL) umożliwiającym m.in. osobom niepełnosprawnym**

- załatwianie w formie elektronicznej wszelkich spraw administracyjnych**

W ub.r. Urząd Komunikacji Elektronicznej rozpoczął realizację projektu³¹⁰, który polega na zaprojektowaniu i wdrożeniu złożonego systemu (Platformy EPL), umożliwiającego klientom załatwianie wszelkich spraw administracyjnych drogą elektroniczną, jak również zwiększającego dostępność zasobów informacyjnych UKE w formie cyfrowej zainteresowanym konsumentom i podmiotom rynku telekomunikacyjnego i pocztowego w Polsce.

Projekt ma zapewnić obywatelom (przedsiębiorcom i konsumentom) na terenie całego kraju kompleksową, zdalną obsługę administracyjną obejmującą składanie wniosków i sprawozdań, otrzymywanie zwrotnych informacji i śledzenie biegu sprawy, jak również zwrotne otrzymywanie dokumentów (w tym decyzji administracyjnych) bez konieczności wizyty w Urzędzie. Elektroniczna obsługa interesanta to kluczowy sposób rozwiązania problemów osób niepełnosprawnych, którzy dzięki nowoczesnym technologiom teleinformatycznym, nie będą podlegać wykluczeniu informacyjnemu.

Osoby bez możliwości ich fizycznego opuszczania, będą miały dostęp do wszelkich informacji niezbędnych do zapoczątkowania działalności, czy też dostaną możliwość zgłaszania swoich potrzeb istotnych dla poprawy warunków życia, w szczególności związanych z komunikacją elektroniczną.

Projekt da im możliwości rozwiązywania problemów w najważniejszych, codziennych sprawach konsumenckich (poczta, telefon, Internet, telewizja kablowa).

- **Certyfikacja usług telekomunikacyjnych³¹¹ - wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w dostępie do usług telekomunikacyjnych.**

Urząd Komunikacji Elektronicznej realizował w 2013 r. Program *Certyfikat w kategorii Bez Barier* w celu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w dostępie do usług telekomunikacyjnych.

Program ma za zadanie zwiększenie aktywności osób niepełnosprawnych na rynku usług telekomunikacyjnych. Głównym celem programu jest stworzenie specjalnej obsługi, w tym oferty handlowej, dla tych grup osób oraz poprawa kwalifikacji, umiejętności

³⁰⁹ Przedsiębiorcą wyznaczonym do świadczenia usługi powszechnej w okresie od dnia 8 maja 2006 r. do dnia 8 maja 2011 r. był Orange Polska S.A. (dawniej: Telekomunikacja Polska S.A.). Orange Polska S.A. jako wiodący dostawca usług telekomunikacyjnych w Polsce wspiera świadczenie udogodnień dla osób niepełnosprawnych.

³¹⁰ W 2012 r. zostało podpisane Porozumienie o dofinansowanie projektu „Budowa platformy e-usług Urzędu Komunikacji Elektronicznej”, zawarte pomiędzy Władzą Wdrażającą Programy Europejskie a Urzędem Komunikacji Elektronicznej. Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacja projektu powinna zakończyć się w 2014 r.

³¹¹ Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej prowadzi Program certyfikacji usług telekomunikacyjnych w celu wspierania równoprawnej i skutecznej konkurencji w zakresie świadczenia usług telekomunikacyjnych, a także zapewnienia użytkownikom maksymalnie najlepszej ochrony przed nadużyciami, w tym przestępczością w sieci.

i efektywności funkcjonowania osób niepełnosprawnych na rynku usług telekomunikacyjnych, dzięki czemu będą mogli korzystać z nowych technologii oraz nowych i tańszych form komunikacji.

Program zakłada promocję działań przedsiębiorców telekomunikacyjnych spełniających określone warunki poprzez przyznanie Certyfikatu Prezesa UKE w kategorii *Bez Barrier*. Program ma również za zadanie zainteresowanie niepełnosprawnych ofertą kierowaną specjalnie do nich.

„Podręcznik Dobrych Praktyk - WCAG 2.0”

Pod patronatem Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej ukazał się „Podręcznik Dobrych Praktyk - WCAG 2.0” opracowany przez Fundację Widzialni. Publikacja wyjaśnia, w jaki sposób należy przygotować serwisy internetowe, aby były dostępne dla jak największej liczby użytkowników wykluczonych cyfrowo.

W pierwszej części w sposób bardzo przystępny podręcznik prowadzi czytelnika przez świat osób, które z różnych powodów są pozbawione możliwości korzystania z zasobów cyfrowego świata. Opisuje, w jaki sposób korzystają z Internetu osoby niewidome, niedowidzące, głuche, starsze, które w codziennym życiu są narażone na tzw. wykluczenie cyfrowe.

Druga część podręcznika jest skierowana do twórców stron www, administratorów, redaktorów oraz osób pragnących tworzyć strony internetowe zgodnie ze światowym standardem WCAG (Web Content Accessibility Guidelines), i opisuje jak je budować, aby osoby cyfrowo wykluczone, a wśród nich osoby niepełnosprawne, mogły z nich bez przeszkód korzystać.

Podręcznik jest dostępny bez żadnych opłat w formie elektronicznej na stronie internetowej Fundacji Widzialni.

Warto podkreślić, że od maja 2012 roku funkcjonuje w Polsce Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych³¹² zobowiązujące wszystkie instytucje publiczne do dostosowania swoich serwisów internetowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych i wszystkich, którzy z różnych powodów nie mogą w pełni skorzystać z zasobów Internetu. Zgodnie z zapisami rozporządzenia strony www powinny być dostosowane do międzynarodowego standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) uznanego w wielu krajach Europy.

- **Dostępność Systemu Kierowania Ruchem klientów (SKR) dla osób z dysfunkcją słuchu i wzroku.**

We wszystkich terenowych jednostkach organizacyjnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wdrożony został System Kierowania Ruchem klientów (SKR³¹³), który umożliwia sprawne zarządzanie ruchem oraz czasem oczekiwania klientów na obsługę w Salach Obsługi Klientów.

System jest także przyjazny osobom z niepełnosprawnością słuchu i wzroku. Posiada on funkcję wizualno-fonicznego przywoływania klientów do poszczególnych stanowisk obsługi, a w dyspenserze (biletomacie) wprowadzono funkcję zwiększania wielkości czcionki. Funkcjonalność systemu kierowania ruchem umożliwia również klientom rezerwację (za pośrednictwem Internetu, telefonu i urzędomatów) terminu, godziny oraz tematu spotkania w wybranej jednostce Zakładu. W najbliższej przyszłości planowane jest rozszerzenie usługi o możliwość wskazania udziału podczas zarezerwowanej wizyty osoby posługującej się językiem migowym (PJM, SJM) lub sposobem komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOBN).

- **Urzędomaty obsługujące osoby niepełnosprawne**

³¹² Dz. U. z 2012 r. poz. 526.

³¹³ System wdrożono od kwietnia 2012 r. w ramach projektu „Platforma Usług Elektronicznych dla Klientów ZUS (PUE)” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W 2013 r. kontynuowane było, rozpoczęte w 2012 r., wdrażanie w placówkach Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kolejnych usług dla klientów w ramach Platformy Usług Elektronicznych, tj. Samoobsługowych Urządzeń Informacyjnych (SUI), inaczej zwanych urzędomatami - umożliwiającymi klientom składanie papierowych dokumentów ubezpieczeniowych/wniosków lub dowolnego pisma dotyczącego zakresu działania Zakładu i odbiór potwierdzenia ich złożenia.

Aktualnie urządzenia te funkcjonują w 158 placówkach ZUS. Są one dedykowane także osobom nieposiadającym dostępu do Internetu, a chcącym sprawdzić swoje dane na Platformie Usług Elektronicznych lub odwiedzić serwisy internetowe ZUS. W większości placówek są dostępne 7 dni w tygodniu, 24 godziny na dobę, a więc mogą skorzystać z nich osoby, które nie mogą odwiedzić placówki ZUS w godzinach jej urzędowania. Ponadto pozwalają na kontakt z konsultantem Centrum Obsługi Telefonicznej w godzinach 8.00-18.00.

W urzędomatach zastosowano szereg rozwiązań umożliwiających obsługę osobom niepełnosprawnym. Urządzenie wyposażono w pętlę indukcyjną generującą pole elektromagnetyczne (oraz ewentualny wzmacniacz zapewniający prawidłowe działanie pętli), które to pole może być odbierane przez większość aparatów słuchowych. Klawiatura urządzenia posiada układ QWERTY, z oznaczeniami w języku Braill-a lub innym systemem umożliwiającym korzystanie z klawiatury dla osób niewidzących i niedowidzących. Jest ona umiejscowiona w taki sposób, aby nie nastęczała problemów w dostępie do niej przez osoby niepełnosprawne.

Możliwym rozwiązaniem jest uaktywnienie wirtualnej klawiatury dla osoby niepełnosprawnej ruchowo, poprzez wyświetlenie jej na ekranie. Na potrzeby osób niepełnosprawnych przyciski i regulatory znajdują się w widocznym i łatwo dostępnym miejscu urzędomatu, blisko urządzeń, z którymi są funkcjonalnie powiązane. Służą wsparciu użytkownika w zakresie obsługi komunikacji z urządzeniami urzędomatu (np. ekran dotykowy, ekran monitora, głośność).

Urzędomat wyposażony jest w funkcjonalność odczytu tekstu (na głos) znajdującego się na ekranie. Wsparcie dla użytkowników niepełnosprawnych pod względem możliwości zmiany poziomu głośności - dotyczy dźwięków transmitowanych przez słuchawkę urzędomatu, słuchawki podłączone do gniazda słuchawkowego, jak również samo urządzenie (dźwięki akcji klawiatury, etc.). Funkcja regulacji głośności słuchawki, słuchawek oraz głośnika urzędomatu jest dostępna z poziomu urządzenia oraz z poziomu aplikacji.

Oprogramowanie urządzenia zapewnia możliwość korzystania z udostępnionych funkcjonalności przez osoby niepełnosprawne (m.in. osoby niewidome, osoby niedowidzące, osoby niesłyszące, osoby z zaburzeniami motorycznymi, osoby z zaburzeniami funkcji poznawczych, osoby z zaburzeniami rozpoznawania barw tzw. daltoniści) zapewniając: odczyt treści prezentowanych na ekranie, pełną obsługę wyłącznie przy pomocy klawiatury (poprzez przestrzeganie podstawowych zasad dostępności), m.in.: kontrolowanie porządku w czytaniu (kolejności elementów odczytywanych) i w nawigacji za pomocą klawiatury (logiczny porządek przenoszenia kursora), wykorzystaniu etykiet tekstowych dla wszystkich elementów (kontrolerek), zastosowaniu alternatywnych treści tekstowych dla elementów graficznych, zapewnienia alternatywnej zawartości tekstowej dla mediów typu wideo/audio, stosowanie zrozumiałego i prostego słownictwa w języku polskim (bez obcojęzycznych terminów), używanie jako wyróżnika informacji - nie tylko barw, ale również alternatywnej formy, np. kształtu, zastosowanie dobrego kontrastu grafiki i odpowiedniej kombinacji kolorów (m.in. dostosowanej dla daltonistów).

³¹⁴ Zakład Ubezpieczeń Społecznych podejmuje szereg działań w celu ułatwienia osobom niepełnosprawnym obsługi spraw w placówkach ZUS m.in. poprzez likwidację barier architektonicznych oraz barier komunikacyjnych, a także umożliwienie im alternatywnej obsługi spraw - elektronicznie oraz telefonicznie. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym możliwości elektronicznej obsługi spraw przy pomocy odpowiednio przystosowanych narzędzi jest jednym z działań Zakładu wspierających ideę przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu osób niepełnosprawnych, co w konsekwencji przyczynia się do wyrównywania ich szans społecznych.

Do potrzeb osób niepełnosprawnych dostosowano także monitor w taki sposób, aby osoby nie miały trudności z odczytem tekstu ekranowego. Na przykład poprzez regulację wysokości monitora pozwalającą na dostosowanie do potrzeb użytkownika, wyodrębnienie osobnego monitora z nakładką dotykową w celu zamieszczenia go na wysokości umożliwiającej odczyt tekstu ekranowego przez osoby na wózkach. Głośnik umożliwia emisję dźwięków aplikacji oraz systemu urzędomatu. Zakres głośności dźwięku w słuchawce oraz słuchawkach podłączonych do gniazda słuchawkowego jest tak dobrany, aby osoba z niedosłuchem mogła ustawić dźwięk na tyle głośno, żeby nawet bez aparatu mogła w miarę bezproblemowo porozumiewać się.

**• Składanie wniosków, dokumentów, zadawanie pytań
oraz dostęp do danych zapisanych na ich indywidualnych kontach
w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych.**

W ramach Platformy Usługi Elektronicznych³¹⁵ wdrożono także:

- ◇ Portal Informacyjny (NPI) - umożliwiający m.in. składanie wniosków i dokumentów oraz zadawanie pytań przez Internet, jak również zapewniający klientom dostęp do danych zapisanych na ich indywidualnych kontach w ZUS,
- ◇ Centrum Obsługi Telefonicznej (COT) - serwis informacyjno-usługowy, umożliwiający łatwy dostęp do ogólnej informacji z zakresu ubezpieczeń społecznych, a także do spersonalizowanych informacji dotyczących np. danych zgromadzonych na indywidualnym koncie z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz ubezpieczenia zdrowotnego oraz świadczeń wypłacanych przez ZUS (emerytur, rent, zasiłków).

Portal Informacyjny ZUS został zaimplementowany zgodnie z zaleceniami WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) oraz wytycznymi WAI-ARIA (Accessible Rich Internet Applications) opisanymi przez „World Wide Web Consortium. W trakcie realizacji projektu wykonawca projektu wspierał się w tym zakresie wiedzą ekspercką organizacji, których celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, jak również przeprowadzał konsultacje (user experience) z udziałem niewidomych konsultantów, które potwierdzały możliwość korzystania z portalu przez osoby niepełnosprawne.

**• Obsługa niepełnosprawnych interesantów
w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych,
w szczególności z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku i słuchu
oraz z upośledzeniem umysłowym³¹⁶**

W 2013 r. kontynuowano działania na rzecz poprawy jakości bezpośredniej obsługi klientów z niepełnosprawnością w placówkach ZUS³¹⁷. Działania te miały na celu:

- ◇ likwidację barier architektonicznych utrudniających osobom z niepełnosprawnością ruchu dostęp do Sal Obsługi Klientów poprzez:
 - * organizację wejścia do placówek ZUS z poziomu zerowego albo budowę podjazdów albo instalację wind lub platform umożliwiających przemieszczanie się na wózku inwalidzkim,
 - * montaż drzwi wejściowych automatycznie otwieranych,
 - * likwidację progów, stopni, śliskich nawierzchni, wąskich ciągów komunikacyjnych itp.,
 - * zapewnienie toalet odpowiednio przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchu,
 - * wyznaczenie najbliższej wejścia do budynku ZUS, w którym znajduje się Sala Obsługi Klientów co najmniej dwóch miejsc parkingowych odpowiednio oznakowanych przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych,

³¹⁵ Od 14 czerwca 2012 r.

³¹⁶ Szczegółowa informacja dotycząca świadczenia w latach 2008 – 2013 usług dla osób niepełnosprawnych została zamieszczona w załączniku 33.

³¹⁷ Szczegółowa informacja dotycząca działań ZUS w latach 2008 – 2013 na rzecz poprawy jakości bezpośredniej obsługi klientów z niepełnosprawnością została zamieszczona w załączniku 34.

- ◇ zapewnienie profesjonalnego zachowania podczas obsługi klientów niepełnosprawnych w zależności od rodzaju ich niepełnosprawności poprzez szkolenia pracowników bezpośrednio obsługujących klientów w Salach Obsługi Klientów,
- ◇ usuwanie barier komunikacyjnych utrudniających porozumiewanie się z osobami z niepełnosprawnością słuchu poprzez naukę języka migowego pracowników Sal Obsługi Klientów.

Zakład trzykrotnie organizował szkolenia dla naczelników Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji z technik obsługi klientów z różnego rodzaju niepełnosprawności. Ponadto udostępnił dla pracowników Zakładu szkolenie elektroniczne z technik obsługi klientów, w tym z umiejętności obsługi osób z niepełnosprawnością.

W 2013 r. przeszkolono 284 pracowników zaangażowanych w bezpośrednią obsługę klientów w placówkach ZUS z technik obsługi klientów z różnego rodzaju niepełnosprawnością.

- **Wsparcie administracji rządowej i samorządowej w tworzeniu elektronicznych usług publicznych**

świadczonych na rzecz m.in. obywateli niepełnosprawnych i przedsiębiorców³¹⁸.

W 2013 r. Urząd Komunikacji Elektronicznej kontynuował realizację projektu pt. *System Informacyjny o infrastrukturze szerokopasmowej i portal Polska Szerokopasmowa*.

Celem Projektu jest utworzenie infrastruktury teleinformacyjnej o zasięgu ogólnokrajowym, zapewniającej wsparcie administracji rządowej i samorządowej, dla zarządzania i koordynacji projektów dotyczących rozwoju infrastruktury szerokopasmowej (sieci szkieletowych i dostępowych) na obszarach wymagających interwencji oraz usług społeczeństwa informacyjnego. Infrastruktura ta oraz zasoby informacyjne zgromadzone w ramach Projektu, wspomagają działania zarówno administracji rządowej jak i samorządowej, tworząc zaplecze dla elektronicznych usług publicznych świadczonych dla obywateli i przedsiębiorców. Dodatkowym celem Projektu jest promocja usług społeczeństwa informacyjnego wśród obywateli na obszarach zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.

Portal Polska Szerokopasmowa stanowi zespół zintegrowanych portali i subportali internetowych zawierających informacje dla przedsiębiorców, obywateli oraz administracji publicznej, a także materiały informacyjno-edukacyjne poświęcone problemom inwestycji szerokopasmowych, łączności cyfrowej, cyfryzacji, nowych mediów i szeroko pojętej komunikacji elektronicznej.

Portal jest miejscem, które w najszybszy, profesjonalny sposób przedstawia problematykę związaną z realizacją inwestycji szerokopasmowych. Codziennie ukazują się w nim nowe informacje o realizowanych projektach, cyfryzacji oraz zastosowaniach Internetu. Serwis publikuje też opracowania prawne, których celem jest ułatwienie samorządom i operatorom przeprowadzanie inwestycji w sieci szerokopasmowe.

- **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka oraz Program Operacyjny Pomoc Techniczna na rzecz likwidacji barier funkcjonalnych.**

Wszystkie projekty³¹⁹ turystyczne realizowane w ramach działania 6.4 *Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym* PO IG zawierają elementy umożliwiające niepełnosprawnym osobom korzystanie z obiektów lub szlaków turystycznych.

W projektach udostępniających infrastrukturę muzealną szczególną uwagę zwraca się na niwelowanie barier architektonicznych (podjazdy, windy), czy też dostosowanie prezentacji ekspozycji dla osób niewidzących i niesłyszących (podpisy w języku Braille'a, audioprzewodniki, przewodnik w języku migowym).

³¹⁸ 25 września 2009 r. została podpisana umowa o dofinansowanie projektu pt. *System Informacyjny o infrastrukturze szerokopasmowej i portal Polska Szerokopasmowa*, realizowanego w ramach 7. osi priorytetowej Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka.

³¹⁹ W ramach procedury wyboru projektów w POIG zostało utworzone kryterium formalne, którego spełnienie jest możliwe wyłącznie w przypadku, gdy projekt jest zgodny z politykami horyzontalnymi wymienionymi w art. 16 i 17 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006. Oznacza to, że każdy projekt musi mieć co najmniej neutralny wpływ na politykę równości szans. Kryterium to ma zastosowanie przy wyborze wszystkich projektów w ramach PO IG.

W wielu projektach zastosowano rozwiązania architektoniczne umożliwiające zwiedzanie osobom niepełnosprawnym. Przykładem może być projekt Miasta Gdańska pt. *Program ożywienia dróg wodnych w Gdańsku* (wartość całkowita projektu wynosi 37,84 mln PLN). Efektem zrealizowanej inwestycji jest modernizacja części nabrzeży oraz budowa przystanków tramwaju wodnego. Nowopowstała infrastruktura zawiera rozwiązania techniczne umożliwiające korzystanie z infrastruktury przez osoby niepełnosprawne, tj.: podjazdy, ciągi komunikacyjne, punkty informacyjne na takich wysokościach, aby mogły z niej korzystać wszystkie grupy turystów.

Podobnie w ramach projektu *Szlaki nowej przygody w zabytkowej Kopalni Soli „Wieliczka”*³²⁰, zgodnie z zasadą tworzenia społeczeństwa otwartego i dostępnego dla wszystkich, wzięto pod uwagę potrzebę usuwania barier utrudniających lub uniemożliwiających osobom z niepełnosprawnościami osiągnięcie równych szans i uczestnictwa w korzystaniu z produktów będących wynikiem realizacji Projektu. Dzięki zastosowanym rozwiązaniom technologicznym trasa została w maksymalny sposób – na jaki pozwala zabytkowy obiekt górniczy – udostępniona wszystkim turystom, nie wyłączając osób niepełnosprawnych.

Zgodność projektu z polityką równych szans dotyczy wszystkich projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013. Projekt powinien mieć co najmniej neutralny lub pozytywny wpływ na powyższą politykę. Neutralny wpływ na politykę równych szans oznacza, że projekt nie prowadzi do dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną, religię lub światopogląd.

Projekt może zostać uznany za posiadający pozytywny wpływ na politykę równości szans, jeżeli np. jego realizacja przyczyni się do likwidacji barier w dostępie do zatrudnienia. Co do zasady projekty realizowane w ramach POPT 2007-2013 mają neutralny wpływ na politykę w zakresie równości szans.

- **Internetowe platformy wspierające politykę niedyskryminacji.**

Tworzone w ramach 7. osi priorytetowej³²¹ internetowe platformy dziedzinowe zawierają rozwiązania wspierające politykę niedyskryminacji. Przykładem jest rozbudowany w ramach projektu *GEOPORTAL2* portal www.geoportal.gov.pl (wartość całkowita projektu wynosi 120,34 mln PLN). Udostępniony system informatyczny umożliwia wszystkim zainteresowanym równy dostęp do danych i dokumentów Państwowego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego, oszczędzając ich czas i obniżając koszty. Część usług świadczonych przez służbę geodezyjną i kartograficzną można zamówić drogą elektroniczną. Ponadto w projekcie *GEOPORTAL 2* uwzględniono potrzeby dostępności do informacji osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem osób niedowidzących. W projekcie zastosowano inicjatywę Web Accessibility Initiative (WAI) opracowaną przez World Wide Web Consortium (W3C). Wybór standardów i inicjatyw konsorcjum W3C nie jest przypadkowy, gdyż stanowią one standard zalecany do stosowania w przypadku organizacji użyteczności publicznej.

- **Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób niepełnosprawnych**³²².

Projekty realizowane w ramach działania 8.3 *Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – eInclusion* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka doskonale wpisują się w problematykę usuwania barier technicznych, ale również mentalnych zagrażających osobom wykluczonym cyfrowo oraz stwarzają dla tych osób warunki pełnej partycypacji w życiu społeczno-gospodarczym. Ponadto dzięki uczestnictwu w tego typu projektach osoby niepełnosprawne zagrożone wykluczeniem cyfrowym mają możliwość integracji społecznej, co za tym idzie następuje proces ich aktywizacji na różnych płaszczyznach np. w zakresie edukacji, kultury, działalności gospodarczej, sportu, pracy, dostępu do informacji oraz usług, etc.

³²⁰ Wartość całkowita projektu wynosi 55,93 mln PLN.

³²¹ W ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka.

³²² Informacja Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji.

W projekcie pt. *Dać szansę Tyszanom – Internet dla zagrożonych wykluczeniem cyfrowym* (wartość całkowita projektu wynosi 884,88 tys. PLN) realizowanego przez miasto Tychy udział wzięło m.in. 30 osób z umiarkowanym lub znacznym stopniem niepełnosprawności. Poza otrzymaniem wysokiej jakości sprzętu komputerowego wraz z bezpłatnym Internetem, osoby te wzięły udział w szkoleniach z umiejętności korzystania z komputera i Internetu.

Dodatkowo został im także przekazany specjalistyczny sprzęt ułatwiający korzystanie z komputera tak jak np.: klawiatura Braille'owska, klawiatury z powiększonymi opisami, oprogramowanie „JAWS for Windows Professionals” umożliwiający osobom niewidomym samodzielne obsługiwanie komputera za pomocą mowy syntetycznej oraz monitora Braille'owskiego.

**• Wdrożenie niektórych przepisów Unii Europejskiej
w zakresie równego traktowania³²³.**

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania podejmował w latach 2008-2013 działania legislacyjne, których skutkiem było wejście w życie ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania³²⁴. Ustawa określiła obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania. Ze względu na niepełnosprawność ustawa zakazała nierównego traktowania w zakresie:

- ↳ podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych,
- ↳ warunków podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej lub zawodowej, w tym w szczególności w ramach stosunku pracy albo pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej,
- ↳ przystępowania i działania w związkach zawodowych, organizacjach pracodawców oraz samorządach zawodowych, a także korzystania z uprawnień przysługujących członkom tych organizacji,
- ↳ dostępu i warunków korzystania z instrumentów rynku pracy i usług rynku pracy określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, oferowanych przez instytucje rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy i usług rynku pracy oferowanych przez inne podmioty działające na rzecz zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu.

Ponadto, z powodu przesłanki niepełnosprawności, ustawa zakazała zachęcania do nierównego traktowania oraz nakazywania nierównego traktowania.

W sytuacji naruszenia zasady równego traktowania wobec osób legitymujących się przesłanką niepełnosprawności, ustawa wprowadziła możliwość dochodzenia odszkodowań na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego³²⁵.

Ustawa wprowadziła również instytucję odwróconego ciężaru dowodu. Osoby niepełnosprawne wobec których naruszono zasadę równego traktowania są zobowiązane jedynie do uprawdopodobnienia tego faktu.

◇ Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016.

W grudniu 2013 roku Rada Ministrów przyjęła Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016. Program został przygotowany w Biurze Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania i jest pierwszym dokumentem rządowym, który porusza problematykę równego traktowania grup narażonych na dyskryminację³²⁶.

³²³ W ramach organizacji Dnia Różnorodności, który odbył się w październiku 2010 roku w Warszawie, będącego kluczowym elementem kampanii Unii Europejskiej „Za różnorodnością. Przeciw dyskryminacji” Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania wydał informator przedstawiający aspekty prawne przeciwdziałania dyskryminacji

³²⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 254, poz. 1700, z późn. zm.

³²⁵ Dz. U. z 2013 r. poz. 267, z późn. zm.

³²⁶ W okresie od maja 2009 do grudnia 2013 r. do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów wpłynęło ok. 270 spraw z zakresu dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność lub stan zdrowia, w sprawie których Biuro Pełnomocnika podjęło interwencje.

W Programie tym zostały wymienione konkretne działania z zakresu równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji oraz wskazane podmioty odpowiedzialne i współpracujące przy ich realizacji, w tym na rzecz osób z niepełnosprawnością. Do najważniejszych należą między innymi:

- ✎ Promowanie zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz włączającego systemu edukacji, tak aby jak największa grupa uczniów z niepełnosprawnością kształciła się jak najbliżej miejsca zamieszkania³²⁷,
- ✎ Prowadzenie działań uświadamiających skierowanych do ogółu społeczeństwa uwrażliwiających na zjawisko przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnością,
- ✎ Inicjowanie i promowanie działań mających na celu dostosowanie przedszkoli, szkół i uczelni do potrzeb osób z niepełnosprawnością,
- ✎ Dostosowywanie materiałów edukacyjnych, w tym elektronicznych, do rodzaju niepełnosprawności uczniów i studentów,
- ✎ Działania promocyjne mające na celu podnoszenie poziomu świadomości i wiedzy wśród kadry akademickiej, administracyjnej i technicznej uczelni na temat warunków funkcjonowania osób z niepełnosprawnością,
- ✎ Wprowadzanie do prawa budowlanego projektowania uniwersalnego jako realizacji zapisów Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych,
- ✎ Włączenie tematyki projektowania uniwersalnego na poziomie uczelni w ramach kierunku architektura,
- ✎ Integracja dzieci z niepełnosprawnością na poziomie systemu edukacji (zwiększenie możliwości uczenia się w zintegrowanej grupie rówieśniczej).

◇ Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia.

W latach 2011-2013 realizowany był projekt „Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia”. Projekt został zrealizowany z Priorytetu V: Dobre Rządzenie, Działanie 5. 1.: Wzmocnienie potencjału administracji rządowej, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w partnerstwie ze Szkołą Główną Handlową (Partner SGH) i Uniwersyteciem Jagiellońskim (Partner UJ).

Celem ogólnym projektu było podjęcie działań zmierzających do przygotowania administracji rządowej na wszystkich poziomach do tworzenia i monitorowania prawa oraz opracowywania i wdrażania odpowiednich strategii uwzględniających zasadę równości.

W ramach projektu „Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia” w każdym ministerstwie, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, urzędzie wojewódzkim i wybranych instytucjach publicznych powołanych zostało łącznie 51 Koordynatorów ds. Równego Traktowania. Przeprowadzono również kampanię społeczną promującą ideę równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji – „Widzisz? Reaguj!”.

Celem kampanii „Widzisz? Reaguj!” było zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko dyskryminacji – w szczególności dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność i płeć. Głównymi kanałami komunikacyjnymi kampanii był spot reklamowy „Oko” i portal Sieć Równości.

Spot informował, jakie działania dyskryminują i zachęcał do reagowania – odsyłał do strony internetowej: www.siecrownosci.gov.pl, pełnił funkcję edukacyjną i informacyjną. Promował treści związane z tolerancją i równym traktowaniem.

W ramach projektu „Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia” Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania zorganizowało również konferencje

Od czerwca do września 2012 roku odbywały się spotkania Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania z przedstawicielami ruchu Rodzin Osób Niepełnosprawnych (Rodziny ON) oraz Fundacji Toto Animo. Spotkania poświęcone były szczególnej sytuacji rodzin opiekujących się osobami z niepełnosprawnością, całkowicie niezdolnymi do samodzielnej egzystencji.

³²⁷ Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania zorganizował w czerwcu 2011 r. konferencję „Małżeństwo nie dla wszystkich? Kodeks rodzinny i opiekuńczy krzywdzi osoby „dotknięte chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym.” Było to jedno z serii działań Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania (prowadzonych od grudnia 2009 roku) na rzecz zmiany art. 12 ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz bezpośrednim następstwem spotkania, które Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania zorganizował w dniu 6 kwietnia 2011 roku w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

regionalne „Administracja przeciw dyskryminacji”, z których 6 dotyczyło dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

◊ Wsparcie urzędów administracji samorządowej
w realizacji zasady równości i polityki równego traktowania.

W ub.r. realizowany był Projekt „*Równość standardem dobrego samorządu*”, który uzyskał dofinansowanie w ramach konkursu zamkniętego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki³²⁸.

Projekt ma na celu wsparcie urzędów administracji samorządowej w Polsce w realizacji konstytucyjnej i unijnej zasady równości i polityki równego traktowania, w tym przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na m. in. niepełnosprawność. Projekt jest realizowany przez Fundację Feminoteka w okresie 01.02.2011 - 30.04.2014.

Do celów szczegółowych należą:

- * zwiększenie świadomości pracowników urzędów samorządowych co do konieczności realizacji polityki równości w zakresie świadczonych usług publicznych,
- * zwiększenie kompetencji pracowników urzędów samorządowych w zakresie realizacji polityki równości,
- * ocena stopnia wdrażania polityki równości i jej monitorowanie.

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działanie 5.2. – Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej.

• **Przeciwdziałanie dyskryminacji dzieci przewlekle chorych.**

W okresie 2009-2010 r. zostały powołane Zespoły opiniodawczo-doradcze działające przy Pełnomocniku Rządu do Spraw Równego Traktowania, a wśród nich między innymi: Zespół ds. przeciwdziałania dyskryminacji dzieci przewlekle chorych. W wyniku prac Zespołu ds. przeciwdziałania dyskryminacji dzieci przewlekle chorych powstało pięć publikacji pod wspólnym tytułem „One są wśród nas”.

Każdy z informatorów zawierał szczegółowe informacje na temat postępowania z dzieckiem przewlekle chorym (cukrzyca, hemofilia, padaczka i astma) w szkole i przedszkolu, przybliżał nauczycielom, rodzicom i uczniom specyficzne problemy funkcjonowania dzieci przewlekle chorych, a także wskazywał kierunki i sposoby rozwiązywania ewentualnych problemów.

• **Projektowanie uniwersalne.**

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w swoim działaniu zwraca szczególną uwagę na promocję oraz realizację dostępności i eliminowania barier utrudniających osobom niepełnosprawnym samodzielne funkcjonowanie w życiu społecznym.

Od 2010 r. upowszechnienia się zasadę uniwersalnego, która stwarza osobom niepełnosprawnym możliwości w korzystaniu (na równych prawach z innymi obywatelami) m.in. z obiektów i usług, środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych.

Organizowane są cykliczne konferencje dotyczące uniwersalnego projektowania. Opublikowana została także polska wersja językową norweskiego raportu „Projektowanie uniwersalne. Objasnienie koncepcji” i przesyłana do uczelni, instytucji publicznych i do organizacji pozarządowych. Informacja o uniwersalnym projektowaniu została także zamieszczona na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (www.niepelnosprawni.gov.pl).

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania w trosce o zapewnienie wszystkim obywatelom równego statusu związanego z codziennymi warunkami bytowymi, uznając konieczność podejmowania stosownych działań systemowych zmierzających do niwelowania barier infrastrukturalnych, z którymi bardzo duża część społeczeństwa musi się na co dzień borykać, podjął inicjatywę opracowania planu działań na rzecz upowszechnienia

³²⁸ Projekt nr 3/POKL/5.2.1/2009/IN.

w Polsce idei projektowania uniwersalnego - a co za tym idzie, podniesienia poziomu dostępności przestrzeni publicznej.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania powołał³²⁹ Zespół do spraw zapewnienia powszechnej dostępności budynków i przestrzeni publicznej.

Zadania zespołu obejmowały: monitorowanie i analizowanie występowania dyskryminacji i wykluczania osób spowodowane przez występujące bariery infrastrukturalne i brak dostępności; rekomendowanie kierunków działań zmierzających do zapewnienia powszechnej dostępności budynków, przestrzeni publicznej i budynków użyteczności publicznej; koordynację wypracowania założeń Krajowego Planu Działań na rzecz Idei Projektowania Uniwersalnego oraz Powszechnej Dostępności proces tworzenia przyjaznego środowiska dla wszystkich; inicjowanie propozycji rozwiązań legislacyjnych, zmierzających do wyeliminowania zjawisk dyskryminacji występującej w kontekście istniejących, wszelkich barier infrastrukturalnych.

- **Dostęp do programów telewizyjnych osób z niepełnosprawnością narządu wzroku oraz osób z niepełnosprawnością narządu słuchu. Działania na rzecz pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych w telewizji³³⁰.**

Przepisy prawa³³¹ zobowiązują nadawców telewizyjnych do przeznaczania co najmniej 10% kwartalnego czasu nadawania na audycje z udogodnieniami dla osób z dysfunkcją narządu wzroku oraz z dysfunkcją narządu słuchu.

Obowiązek ten polega na zobowiązaniu nadawców do tego by co najmniej 10 % programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, posiadało udogodnienia dla tych osób takie jak audiodeskrypcja, napisy dla niesłyszących oraz tłumaczenia na język migowy.

Ponadto, art. 47g ustawy o radiofonii i telewizji zobowiązuje dostawców audiowizualnych usług medialnych na żądanie do stopniowego wprowadzania tego typu udogodnień w dostarczanych audycjach. W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego trwa całłościowy przegląd ustawy o radiofonii i telewizji pod kątem możliwej nowelizacji jej przepisów. Elementem tego przeglądu są również przepisy dotyczące osób z niepełnosprawnościami. Planowane jest m.in. zwiększenie procentowej kwoty udziału audycji z udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych.

Wymienione techniki stosowanych udogodnień nie powinny być – w zamierzeniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – technikami zamiennymi. Dla osób niesłyszących i niedosłyszących od urodzenia język migowy jest pierwszym językiem i nie każda z tych osób zna pisany język polski i potrafi czytać napisy.

Każda z wymienionych technik skierowana jest do innego odbiorcy. W związku z tym proponowane 10 % powinno odnosić się proporcjonalnie do każdej z nich. W ten sposób chciano uniknąć sytuacji, że dostawca usług medialnych, zastosuje jedną, najmniej kosztowną technikę, wypełniając w ten sposób zapisy ustawy.

Podobne przepisy odnoszą się do usług na żądanie, w których to odbiorca decyduje jaką audycję ogląda. Zgodnie z ustawą dostawcy takich usług również mają obowiązek stopniowego wprowadzania udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji posiadając fakultatywne upoważnienie (art. 18 a ust. 2 ustawy) do obniżenia kwartalnego czasu nadawania przeznaczonego na audycje z udogodnieniami, wydała 28 maja 2013 r. rozporządzenie w sprawie niższego udziału w niektórych programach telewizyjnych audycji z udogodnieniami odbioru dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu.

³²⁹ W okresie 2009-2010 r.

³³⁰ Informacja Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

³³¹ Dyrektywa (2010/13/UE) Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych, która w art. 7 stwierdza: Państwa członkowskie zachęcają dostawców usług medialnych podlegających ich jurysdykcji do zapewniania, by świadczone przez nich usługi stawały się stopniowo dostępne dla osób z upośledzeniami wzroku lub słuchu oraz nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji z 2011 roku, która w art. 18 a ust. 1.

W rozporządzeniu uwzględniono wyłącznie nadawców programów o ograniczonym zasięgu ludnościowym, ograniczonym dziennym czasie nadawania (dla jednej grupy nadawców do 2 godzin oryginalnego programu, dla drugiej grupy – do 5 godzin oryginalnego programu w kwartale) i wyspecjalizowanych programów muzycznych.

W roku 2013 Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji prowadziła kontrolę przestrzegania art. 18a ust. 1 ustawy o RTV polegającą na analizie kwartalnych sprawozdań, które koncesjonowani nadawcy telewizyjni i telewizja publiczna nadsyłają do Biura Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Sprawozdania zawierają dane o trzech rodzajach udogodnień, czyli o napisach dla niedosłyszących, tłumaczeniu na język migowy i audiodeskrypcji.

Powyższą analizą objęto 58 programów telewizyjnych (w tym 10 programów nadawcy publicznego TVP), które były emitowane od początku 2013 r. oraz posiadały co najmniej 0,03% udziału w rynku ogólnopolskim wg. wskaźnika SHR wyliczonego przez Nielsen Audience Measurement, a także programy TV Trwam, Religia TV oraz EDUSAT istotne z innych względów niż komercyjne. Do analizy zostały również włączone programy sportowe grupy Polsat, program dziecięcy Nickleodeon Polska i Kino Polska rozpowszechniane w czwartym, kodowanym multipleksie naziemnym.

Ponadto w Departamencie Monitoringu Biura Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji przeprowadzono analizę tygodniowej próby 8 wybranych programów nadawanych z wykorzystaniem nowej platformy dystrybucyjnej - naziemnej telewizji cyfrowej w standardzie technicznym DVB-T.

W ramach przedmiotowego monitoringu³³² zbadano między innymi poprawność wykonania art. 18 a ust.1 ustawy następujących programów: TVN Siedem, Puls2, Polo TV, TTV, TV6, Polsat Sport News, ATM Rozrywka rozpowszechnionych w okresie od 6 do 12 maja 2013 r. oraz programu ESKA TV rozpowszechnionego w okresie od 31 sierpnia do 6 września 2013 r.

Celem Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji rozłożonym na kilka lat jest osiągnięcie poziomu 50% treści przystosowanych dla niepełnosprawnych do roku 2020³³³.

Odrębnym zagadnieniem jest dążenie, aby nadawcy przeznaczali coraz więcej czasu w programach na audycje z udogodnieniami, których wytworzenie jest bardziej kosztowne niż wytworzenie napisów dla niesłyszących oraz języka migowego, a mianowicie z audiodeskrypcją.

Ważnym krokiem zmierzającym do osiągnięcia tych celów było doprowadzenie do podpisania przez nadawców telewizyjnych porozumienia w sprawie sposobu wywiązywania się z obowiązku ustawowego, o którym mowa w art. 18 a ust. 1.

W dniu 5 czerwca 2013 r. przedmiotowe porozumienie podpisali następujący nadawcy: Telewizja Polska SA, Telewizja POLSAT, Telewizja TVN, Telewizja PULS, Polskie Media SA, ATM Grupa SA, Stavka Sp. z o.o.

Pierwszym okresem rozliczającym zobowiązania nadawców zawartym w przedmiotowym dokumencie, był III kwartał 2013 roku. Po przeanalizowaniu raportów za miesiące czerwiec, lipiec i sierpień 2013 r., należy pozytywnie ocenić wprowadzenie samoregulacji.

Porozumienie zawarło siedmiu nadawców rozpowszechniających 15 programów ogólnopolskich oraz 16 programów regionalnych (telewizji publicznej). Solidarnie przyjęto, że na audiodeskrypcję przeznaczać będą 11 godzin programu TVP1, TVP2, Polsat, TVN oraz

³³² Wyniki monitoringu tygodniowej próby programu pochodzącej z II i III kw. 2013 r.

Nazwa monitorowanego programu	Monitorowany okres	Czas audycji z udogodnieniami w badanym okresie [h]
TVN Siedem	6-12 maja 2013 r	16
Puls 2	6-12 maja 2013 r	5,5
Polo TV	6-12 maja 2013 r	0
TTV	6-12 maja 2013 r	11
TV6	6-12 maja 2013 r	13
Polsat Sport News	6-12 maja 2013 r	0
ATM Rozrywka	6-12 maja 2013 r	0
ESKA TV	30.08 – 6.09 2013	0

Źródło: Departament Monitoringu Biura KRRiT

³³³ Cel ten jest akceptowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego m.in. w projektowanej nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji.

6 godzin programu TVP Polonia, TVP Kultura, TVP Historia, TVN 7, TN4, TV 6, Puls, Puls2, TTV, ATM Rozrywka. W programach regionalnych Telewizji Polskiej SA i Polsat Sport News zobowiązano się do przeznaczenia 10 godzin audycji zawierających tłumaczenie na język migowy (JM).

W większości przypadków sygnatariusze porozumienia realizowali w III i IV kwartale 2013 r. dobrowolnie przyjęte zobowiązania, co należy zatem ocenić pozytywnie.

W październiku 2013 roku, pamiętając o pierwszej rocznicy wejścia do polskiego porządku prawnego Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych oraz o jednym z najważniejszych przesłań Forum debaty publicznej zorganizowanym przez Kancelarię Prezydenta RP pt. *„Rola telewizji w przełamywaniu barier”* (2012 r.), a także o postulatach środowisk osób niepełnosprawnych i Rzecznika Praw Obywatelskich, Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji skierował do 9 nadawców telewizyjnych pisma z prośbą o przekazanie informacji na temat ich dotychczasowej praktyki w zakresie sposobów pokazywania wizerunku osób niepełnosprawnych w programach naziemnej telewizji cyfrowej.

Komunikat prasowy podsumowujący uzyskane od nadawców odpowiedzi stwierdza między innymi: *„Krajowa Rada podziela stanowisko instytucji i środowisk osób niepełnosprawnych, że sposób pokazywania w mediach elektronicznych ludzi z dysfunkcjami jako pełnoprawnych obywateli, którzy z sukcesem potrafią pełnić różnorodne role społeczne, rodzinne i zawodowe przyczynia się do podniesienia świadomości społecznej oraz eliminuje istniejące stereotypy” oraz „KRRiT z nadzieją przyjmuje deklaracje nadawców dotyczące zwiększania udziału tematyki poświęconej osobom niepełnosprawnym, a także zwraca uwagę na społeczną potrzebę silniejszego akcentowania ich pozytywnego wizerunku. Tematyka ta jest stale obecna w pracach prowadzonych przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji”.*

- **Dostępność dla osób niepełnosprawnych stron www. ministerstw i urzędów centralnych³³⁴.**

Ministerstwa i urzędy centralne poinformowały, że ich serwisy są już zbudowane lub są w trakcie przebudowy, zgodnie z kryteriami (międzynarodowym standardem) Web Content Accessibility Guidelines 2.0³³⁵ (WCAG), na podstawie § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. *w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych*³³⁶.

Rozporządzenie Rady Ministrów sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności³³⁷ m.in. zobowiązuje wszystkie instytucje publiczne oraz podmioty realizujące zadania publiczne do dostosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych oraz osób, które z różnych powodów nie mogą w pełni skorzystać z zasobów Internetu, swoich serwisów internetowych do końca kwietnia 2015 r. Realizacja tego przepisu związana jest z przeciwdziałaniem wykluczeniu cyfrowemu m.in. osób niepełnosprawnych.

W ub.r. instytucje publiczne realizowały audyt stron internetowych pod kątem zgodności z wymaganiami WCAG 2.0, aby móc potem wdrożyć zaleceń poaudytowe.

- **Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych – osoby niepełnosprawne³³⁸.**

Uregulowania prawne dotyczące społecznych zamówień publicznych, w tym także zapisy umożliwiające wsparcie osób niepełnosprawnych w ramach prowadzonych postępowań przetargowych, zostały zawarte w przygotowanych w latach 2008 – 2011 dwóch zmianach ustawy – Prawo zamówień publicznych.³³⁹ są promowane w ramach działalności informacyjno – promocyjnej prowadzonej przez Urząd Zamówień Publicznych.

³³⁴ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 41.

³³⁵ Wskazówek Dostępności Treści w Sieci.

³³⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 526.

³³⁷ Rozporządzenie reguluje m.in. konieczność zwiększenia dostępności do usług eAdministracji dla osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem osób niewidomych i niedowidzących.

³³⁸ Działania zrealizowane przez Urząd Zamówień Publicznych.

³³⁹ W latach 2010 – 2012 w ramach realizacji Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2010 – 2012, Urząd Zamówień Publicznych zorganizował 3 edycje szkoleń oraz 3 doroczne konferencje poświęcone tematyce zielonych i społecznych zamówień publicznych. W wydarzeniach tych nacisk położony został na promowanie rozwiązań prawnych dotyczących

Przepisy dotyczące sytuacji osób niepełnosprawnych zostały ujęte w art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw³⁴⁰ który dodawał do art. 29 ustawy – Prawo zamówień publicznych ust. 4.

Przepis art. 29 ust. 4 w brzmieniu nadanym ww. ustawą stanowi implementację art. 26 Dyrektywy 2004/18/WE (dyrektywa klasyczna), zgodnie z którym zamawiający może określić szczególne warunki dotyczące względów społecznych i środowiskowych związane z realizacją zamówienia, o ile są one zgodne z prawem Unii Europejskiej oraz zostały wskazane w ogłoszeniu o zamówieniu lub specyfikacji istotnych warunków zamówienia.

Zgodnie z ww. przepisem art. 29 ust. 4 pkt. 1 lit. b Prawa zamówień publicznych zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, dotyczące zatrudnienia osób niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Przepisy dotyczące sytuacji osób niepełnosprawnych zostały ujęte w art. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo zamówień publicznych oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych³⁴¹, który nadał nowe brzmienie art. 22 ustawy – Prawo zamówień publicznych. Przepis art. 22 ust. 2 Prawa zamówień publicznych w brzmieniu nadanym ww. ustawą implementował postanowienia art. 19 dyrektywy klasycznej oraz stanowił odzwierciedlenie jej motywu 28.

Zgodnie z przepisem ww. art. 22 ust. 2 Prawa zamówień publicznych zamawiający mają możliwość zastrzeżenia w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielane zamówienia publicznego będą się mogli ubiegać wyłącznie wykonawcy, u których ponad 50 % zatrudnionych pracowników stanowią osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Celem wprowadzenia omawianego przepisu było wsparcie wykonawców zatrudniających osoby niepełnosprawne w ubieganiu się o zamówienia publiczne oraz integracja lub reintegracja osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

⇒ Przykład zastosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.³⁴²

W toku prac nad opracowaniem planu zamówień i zakupów finansowanych ze środków publicznych na rok 2013 wszystkie komórki organizacyjne Ministerstwa Finansów³⁴³ zostały poinstruowane o konieczności przeanalizowania definiowanych przez siebie zamówień i zakupów pod kątem możliwości zastosowania w nich klauzul społecznych.

Ponadto szczegółowo zostały zaprezentowane i scharakteryzowane poszczególne rodzaje klauzul dopuszczonych przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych.

Przedstawiono także przykładowe rozwiązania, które mogą zostać wykorzystane w postępowaniach o zamówienia publiczne, w tym zakresie. Ponadto w oparciu o zgłoszenia przedłożone do planu zamówień i zakupów finansowanych ze środków publicznych wyselekcjonowana została grupa zamówień, w których zastosowanie klauzul społecznych wydaje się być możliwe do zastosowania.

aspektów społecznych w zamówieniach publicznych oraz prezentację przykładów realizacji społecznych zamówień publicznych z punktu widzenia zamawiającego oraz wykonawcy reprezentującego podmioty ekonomii społecznej. W szkoleniach i konferencjach zorganizowanych w ramach Krajowego Planu Działań na lata 2010 - 2012 wzięło udział łącznie około 600 osób.

Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych i sposoby ich uwzględnianie w ramach prowadzonego postępowania przetargowego, także w zakresie wsparcia potrzeb i integracji osób niepełnosprawnych, były także tematem jednego z serii 10 warsztatów szkoleniowych na temat procedur udzielania zamówień publicznych zorganizowanych przez Urząd Zamówień Publicznych w 2012 i 2013 r. Warsztaty były skierowane do grup liczących po 150 przedstawicieli administracji publicznej. Ponadto w latach 2011 - 2013 przedstawiciele Urzędu Zamówień Publicznych brali aktywny udział w wydarzeniach promujących stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych organizowanych przez podmioty wspierające ekonomię społeczną, w tym w organizowanych corocznie Ogólnopolskich Spotkaniach Ekonomii Społecznej (OSSES).

³⁴⁰ Dz. U. Nr 91, poz. 742.

³⁴¹ Dz. U. Nr 206, poz. 1591.

³⁴² Informacja Ministerstwa Finansów.

³⁴³ Dążąc do obniżenia wpłat na PFRON określonego w art. 22 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.) podjęto ustalenia w sprawie stosowania klauzul społecznych do udzielania zamówień publicznych.

W uzgodnieniach prowadzonych z komórkami merytorycznie odpowiedzialnymi za poszczególne zadania przyjęto wstępne założenia dotyczące warunków zastosowania klauzul. Dodatkowo zmodyfikowano systemy informatyczne wspomagające proces udzielania zamówień publicznych oraz wewnętrzne formularze stosowane w postępowaniach o zamówienie tak, aby móc ułatwić zarządzanie zamówieniami publicznymi, w których zastosowano klauzule społeczne.

W wyniku zastosowania powyższych działań w 2013 r., w postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych, w tym zamówień wyłączonych ze stosowania ustawy – Prawo zamówień publicznych ze względu na ich wartość, wskaźnik wartości zamówień publicznych udzielanych z zastosowaniem klauzul społecznych wyniósł w Ministerstwie Finansów: 18,94%.

- **Planowane inicjatywy w ramach Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych 2013-2016.**³⁴⁴

W związku z zakończeniem realizacji inicjatyw w ramach *Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2010-2012*, Urząd Zamówień Publicznych opracował kolejny dokument, którego celem jest dalsza popularyzacja uwzględniania aspektów środowiskowych oraz społecznych w postępowaniach przetargowych m.in. poprzez działania informacyjno-szkoleniowe.

Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych 2013-2016 przyjęty przez Komitet ds. Europejskich 3 kwietnia 2013 r. stanowi podstawę do kontynuacji przez Urząd oraz resorty i instytucje współpracujące szeregu inicjatyw skierowanych do instytucji zamawiających, wykonawców w rozumieniu ustawy Prawo zamówień publicznych oraz opinii publicznej.

W obecnej czteroletniej perspektywie, Urząd Zamówień Publicznych planuje realizację m.in. następujących działań:

- przeprowadzenie szkoleń skierowanych do zamawiających z zakresu m.in. uwzględniania aspektów społecznych w procedurach przetargowych (m.in.: zamówienia zastrzeżone, rażąco niska cena);
- organizacja konferencji na temat aspektów społecznych w zamówieniach publicznych;
- * utrzymanie zakładki „Społeczne zamówienia publiczne” na stronie UZP i jej bieżąca aktualizacja,
- * opracowanie podręcznika zawierającego przykłady skutecznego stosowania instrumentów umożliwiających uwzględnienie aspektów społecznych w organizowanych postępowaniach przetargowych,
- * analiza rozwiązań prawnych przewidzianych w nowych dyrektywach w sprawie zamówień publicznych pod kątem implementacji do prawa krajowego,
- * opracowanie podręcznika dot. zmian prawnych wynikających z nowych dyrektyw unijnych w zakresie zamówień publicznych pod kątem regulacji związanych ze społecznymi zamówieniami publicznymi,
- * opracowanie ankiety skierowanej do zamawiających nt. posiadanej wiedzy (w tym znajomości przepisów, dostępnych opinii prawnych oraz materiałów informacyjnych) oraz doświadczeń w praktycznej realizacji zrównoważonych zamówień publicznych,
- * badanie liczby zamówień zastrzeżonych w ogólnej liczbie zamówień opublikowanych w Biuletynie Zamówień Publicznych.

W ramach bieżącego dokumentu planistycznego, UZP zorganizował w 2013 r. serię trzech szkoleń oraz VII doroczną konferencję poświęconą zrównoważonym zamówieniom publicznym. Wśród prezentowanych zagadnień uwzględniono tematykę klauzul społecznych w zamówieniach wraz z obszernym omówieniem zidentyfikowanych dobrych przykładów na szczeblu lokalnym i centralnym. W konferencji uczestniczyło ok. 220 osób.

³⁴⁴ Działania zrealizowane przez Urząd Zamówień Publicznych.

- **Kampania informacyjno-promocyjna.**

- „*Dzień Otwarty Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dla Osób Niepełnosprawnych*”.

Zakład corocznie, począwszy od roku 2007, organizuje kampanię informacyjno-promocyjną na terenie całego kraju pod nazwą „Dzień Otwarty w ZUS dla Osób Niepełnosprawnych”.

Celem przedsięwzięcia jest upowszechnianie wiedzy o prawach osób niepełnosprawnych oraz udostępnienie zainteresowanym kompleksowej informacji w obszarze zagadnień związanych z ubezpieczeniami społecznymi oraz możliwościami aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W tym dniu, we wszystkich oddziałach ZUS dyżurują eksperci Zakładu oraz przedstawiciele Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i innych organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych. Udzielają oni informacji dotyczących świadczeń z ubezpieczeń społecznych, orzecznictwa lekarskiego, rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Doradzają również jak efektywnie szukać pracy i optymalnie przygotować się do procesu rekrutacji. Zainteresowani mogą się dowiedzieć jak otworzyć własną działalność gospodarczą. Eksperci informują o różnych formach dofinansowania z PFRON oraz możliwości uczestniczenia w projektach Funduszu.

Organizacja Dnia Otwartego w terenowych placówkach Zakładu pozwala dostosować przedsięwzięcie do potrzeb i możliwości lokalnych środowisk co poprzez różnorodność form i inicjatyw czyni Dzień Otwarty przedsięwzięciem potrzebnym i oczekiwanym przez odbiorców.

Wszystkie przedsięwzięcia realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych są organizowane w sposób pozwalający dotrzeć do jak największej liczby osób zainteresowanych i dlatego Zakład przywiązuje wielką wagę do nawiązywania, kontynuowania i poszerzania współpracy w zakresie upowszechniania wiedzy dotyczącej praw osób niepełnosprawnych z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz tych osób, szczególnie w wymiarze lokalnym, a także z lokalnymi mediami. Współpraca w tym zakresie jest na bieżąco realizowana przez wszystkie placówki Zakładu.

- „*Informator dla Osób Niepełnosprawnych*”

Z inicjatywy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych uaktualniono i wydano w nakładzie 30 000 egzemplarzy „Informator dla Osób Niepełnosprawnych”, który zawiera kompleksową informację dotyczącą m.in. orzekania o niezdolności do pracy, renty z tytułu niezdolności do pracy i renty socjalnej oraz uprawnień pracowniczych osób niepełnosprawnych. Ponadto zawiera informacje o działalności i programach PFRON adresowanych do osób niepełnosprawnych oraz zadaniach realizowanych ze środków tego Funduszu.

- **Udogodnienia dla osób niepełnosprawnych³⁴⁵ w zakresie:**

⇒ wydania dowodu osobistego.³⁴⁶ Osoba niepełnosprawna będzie mogła³⁴⁷:

- złożyć wniosek o wydanie dowodu osobistego:
 - * w miejscu pobytu osoby niepełnosprawnej,
 - * w formie dokumentu elektronicznego.
- załączyć do wniosku o wydanie dowodu osobistego fotografię przedstawiającą wnioskodawcę w okularach z ciemnymi szklami, jeżeli jest osobą posiadającą wrodzone lub nabyte wady narządu wzroku,
- odebrać dowód osobisty za pośrednictwem pełnomocnika, jeżeli wniosek o wydanie dowodu przyjęty był w miejscu pobytu osoby niepełnosprawnej,
- zgłosić utratę lub uszkodzenie dowodu osobistego w formie dokumentu elektronicznego;

⇒ ewidencji ludności³⁴⁸, osoba niepełnosprawna może:

³⁴⁵ Informacja Ministra Spraw Wewnętrznych.

³⁴⁶ Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (wejście w życie dnia 1 stycznia 2015 r.), (art. 26 ust.1, art. 24 ust. 3, art. 29 ust. 2, art. 30 ust. 4, art. 47 ust. 2.;

³⁴⁷ Od 1 stycznia 2015 r.

³⁴⁸ Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (wejście w życie dnia 1 stycznia 2015 r.).

- dopełnić przez pełnomocnika obowiązek meldunkowy (art.24 ust.4),
- zgłosić w formie dokumentu elektronicznego zamiar wymeldowania lub wyjazdu za granicę oraz powrotu z zagranicy (art.25 ust. 5),
- zgłosić przez pełnomocnika zamiar zameldowania, wymeldowania, wyjazdu za granicę i powrotu z zagranicy³⁴⁹ (art.1 pkt 2);
- skorzystać w formie elektronicznej z dostępu do własnych danych przetwarzanych w rejestrze PESEL (art.45 ust.1),
- złożyć wniosek o sprawdzenie swoich danych w rejestrze PESEL i o usunięcie niezgodności w danych drogą elektroniczną (art.11 ust. 3);

⇒ ewidencji ludności i dowodów osobistych³⁵⁰. Osoba niepełnosprawna:

- ma możliwość - *w razie ubiegania się o wydanie dowodu osobistego, w szczególnie uzasadnionym przypadku* - złożenia wniosku o wydanie tego dokumentu nie bezpośrednio do organu gminy właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego wnioskodawcy, lecz za pośrednictwem organu gminy właściwego ze względu na miejsce pobytu czasowego³⁵¹,
- w przypadku braku³⁵² możliwości złożenia wniosku czy odbioru dokumentu w przewidzianym przepisami w trybie z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, może złożyć zawiadomienie o zaistnieniu takiej sytuacji do organu gminy, który zobowiązany jest przyjąć wniosek w miejscu pobytu tej osoby, chyba że nie pozwalają na to okoliczności,
- posiadająca wrodzone lub nabyte wady narządu wzroku³⁵³, ma możliwość załączenia do wniosku o wydanie dowodu osobistego fotografii przedstawiających je w okularach z ciemnymi szklami,
- może złożyć przez pełnomocnika zawiadomienie o utracie dowodu osobistego³⁵⁴, w przypadku niemożności osobistego dokonania tej czynności z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody;

⇒ spraw paszportowych prowadzone są prace legislacyjne³⁵⁵ na mocy których będzie przewidziana możliwość:

- ubiegania się przez obywatela polskiego przebywającego za granicą o paszport tymczasowy bez wymogu osobistego stawiennictwa przy składaniu wniosku i wymogu osobistego odbioru tego paszportu (art.13 ust.5),
- nie zamieszczania w dokumentach paszportowych osób niepełnosprawnych podpisu posiadacza, jeżeli osoby te z powodu niepełnosprawności nie mogą złożyć podpisu samodzielnie (art. 18 ust.3),
- nie zamieszczania w dokumentach paszportowych wydawanych osobom, od których pobranie odcisków palców jest fizycznie niemożliwe, obrazu linii papilarnych (art.18 ust.4);
- uregulowano sprawę osób z wrodzonymi lub nabytymi wadami narządu wzroku, ubiegających się o wydanie paszportu albo paszportu tymczasowego, które mogą złożyć fotografię przedstawiającą ją w okularach z ciemnymi szklami (*w takim przypadku do wniosku o wydanie dokumentu paszportowego załącza się orzeczenie o niepełnosprawności osoby do 16 roku życia lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby, która ukończyła 16 lat*),
- wydania osobie paszportu albo paszportu tymczasowego, która posiada orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności,

³⁴⁹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2012r o zmianie ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r. poz. 1407), która weszła w życie 31 grudnia 2012 r.

³⁵⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z 6 dnia lutego 2009 r. w sprawie wzoru dowodu osobistego oraz trybu postępowania w sprawach wydawania dowodów osobistych, ich unieważniania, wymiany, zwrotu lub utraty.

³⁵¹ § 4 ust. 1 rozporządzenia.

³⁵² § 5 ust. 3, § 15 ust. 2.

³⁵³ § 7 ust. 3.

³⁵⁴ § 24 ust. 3.

³⁵⁵ Prace legislacyjne dotyczą: ustawy z dnia 4 września 2008 r. o zmianie ustawy o dokumentach paszportowych oraz ustawy o opłacie skarbowej (Dz.U. Nr 8, poz. 51) oraz) rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 sierpnia 2010 r. w sprawie dokumentów paszportowych (Dz. U. Nr 152, poz. 1026).

a także osobie, której stan zdrowia nie pozwala na wykonanie fotografii spełniającej wymogi biometrii – z fotografią spełniającą jedynie minimalne wymogi określone w przepisach przedmiotowego rozporządzenia,

- postępowania organów paszportowych w sytuacjach, w których od osób ubiegających się o wydanie dokumentu paszportowego, nie ma fizycznej możliwości pobrania linii papilarnych (*np. brak palców, dłoni, nieczytelne linie papilarne*), a co za tym idzie, umieszczenia ich w paszporcie.

- **Inne działania w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych.**

- ◇ Korzystne dla osób niepełnosprawnych nowe zasady badań lekarskich dotyczących wykonywania zawodu detektywa³⁵⁶. Kandydat na detektywa oraz licencjonowany detektyw mają obowiązek posiadać zdolność psychiczną do wykonywania czynności detektywistycznych stwierdzoną orzeczeniem lekarskim. Oznacza to, że zawód detektywa mogą wykonywać także osoby niepełnosprawne np. ruchowo³⁵⁷.
- ◇ Wsparcie osób niepełnosprawnych posiadających status weterana działań poza granicami państwa³⁵⁸ i weterana poszkodowanego w działaniach poza granicami państwa³⁵⁸.
- ◇ Działanie zapobiegające zajmowaniu przez osoby nieuprawnione dodatkowego stanowiska postojowego (P-18) i miejsca dla pojazdu osób niepełnosprawnych (P-24), usankcjonowane prawnie w formie mandatu karnego³⁵⁹.
- ◇ Wyeliminowanie nieprawidłowości w zakresie Kart Parkingowych.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych aktywnie uczestniczyło w przygotowaniu noweli ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw.

Celem tej regulacji było wyeliminowanie lub co najmniej znaczące ograniczenie przypadków posługiwania się przez kierowców sfałszowanymi kartami parkingowymi, znaczące ograniczenie przypadków, w których kierowcy posługują się kartami wydanymi osobom które zmarły oraz stworzenie służbom uprawnionym do kontroli pojazdów lepszych możliwości sprawdzenia prawidłowości wykorzystywania karty parkingowej w sytuacji, gdy kierowca twierdzi, że przewozi osobę niepełnosprawną.

Dla umożliwienia sprawnej identyfikacji kierowców posługujących się kartami parkingowymi i wyeliminowania nieprawidłowości w tym zakresie, przewidziano utworzenie centralnej ewidencji kart parkingowych. Ewidencję tę prowadzić będzie minister właściwy do spraw wewnętrznych.

W ramach realizacji projektu *CEPiK2.0* mając na względzie konieczność zapewnienia sprawnego procesu gromadzenia i aktualizacji danych gromadzonych w nowej ewidencji oraz ich bezpieczeństwa zostanie zapewniony zarówno interfejs dostępowy, jak i prosta aplikacja umożliwiająca podmiotom uprawnionym zasilenie CEPiK i uzyskanie informacji z zakresu kart parkingowych.

W efekcie podjęte działania, zarówno w sferze prawnej jak i zmian technicznych w obrębie SI CEPiK powinny przyczynić się do zmniejszenia nieprawidłowości w zakresie korzystania z kart parkingowych, co pozwoli zwiększyć ilość miejsc parkingowych, szczególnie w centrach dużych miast, rzeczywiście dostępnych dla pojazdów osób niepełnosprawnych.

³⁵⁶ Działanie Ministra Spraw Wewnętrznych. Nowela ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o usługach detektywistycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 6, poz. 17) – obowiązująca od dnia 11 lipca 2011 r. wprowadziła m.in. nowe zasady badań lekarskich i psychologicznych osób zamierzających wykonywać lub wykonujących zawód detektywa.

³⁵⁷ Potwierdza to rozporządzenie wykonawcze Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie albo posiadających licencję detektywa (Dz. U. Nr 251, poz. 1511).

³⁵⁸ Zgodnie z do ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz.U. z 2011 r. Nr 202, poz. 1203).

Szczegółowy wykaz aktów wykonawczych opracowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zamieszczono w załącznik 37.

³⁵⁹ Są to : rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 czerwca 2011 r. w sprawie usuwania pojazdów, których używanie może zagrażać bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu drogowego albo utrudniających prowadzenie akcji ratowniczej (Dz. U. Nr 143, poz. 846) oraz rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości grzywnien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń (Dz. U. Nr 14, poz. 68).

- **Zmiany w zakresie regulacji dotyczących zdolności do czynności prawnych osób niepełnosprawnych.**

Ministerstwo Sprawiedliwości opracowało w ub.r. projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw.

Projekt dotyczy zmian w zakresie regulacji dotyczących zdolności do czynności prawnych osób niepełnosprawnych. W projekcie przewidziano następujące rozwiązania³⁶⁰:

- ⇒ zastąpienie ubezwłasnowolnienia innymi środkami. Przyjmuje się zasadę pełnej zdolności do czynności prawnej osoby dorosłej i – jako wyjątki od tej zasady – ograniczenia możliwości korzystania z tej zdolności, gdy jest to konieczne ze względu na stan osoby dotkniętej niepełnosprawnością. Zakres tych ograniczeń ma być ustalony w sposób indywidualny, z uwzględnieniem sytuacji konkretnej osoby,
- ⇒ rezygnację z kilku odrębnych instytucji obecnie funkcjonujących (opieki nad ubezwłasnowolnionymi całkowicie, kurateli nad ubezwłasnowolnionymi częściowo, a także kurateli dla osoby niepełnosprawnej) i zastąpienie ich instytucją opieki, która może przybrać różne formy,
- ⇒ odstąpienie od ubezwłasnowolnienia całkowitego jako przeszkody do zawarcia związku małżeńskiego,
- ⇒ zniesienia dotychczasowych przeszkód małżeńskich w postaci choroby psychicznej i niedorozwoju umysłowego, z jednoczesnym wprowadzeniem nowej przesłanki uniemożliwiającej zawarcie małżeństwa, w postaci zaburzeń psychicznych, które nie pozwalają osobie nimi dotkniętej kierować swoim postępowaniem oraz uświadomić sobie znaczenia i konsekwencji obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa.

- **Pilotażowy program „Aktywny samorząd”.**

380 samorządów powiatowych realizowało w 2013 r. - na zasadzie porozumienia - program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych- „Aktywny samorząd”.

Podstawowym celem programu było zmniejszenie lub wyeliminowanie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, w dostępie do edukacji i pracy. Program obejmował następujące formy wsparcia:

- ⇒ likwidacja bariery transportowej (zakup i montaż oprzyrządowania do posiadanego samochodu oraz pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B),
- ⇒ likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym (zakup sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, jak również dofinansowanie szkoleń dotyczących jego obsługi),
- ⇒ likwidacja barier w poruszaniu się (pomoc w zakupie i utrzymaniu sprawności technicznej wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, pomoc w zakupie i utrzymaniu sprawności technicznej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne),
- ⇒ pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej;
- ⇒ pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym;
- ⇒ szkolenia kadr samorządów oraz organizacji pozarządowych z zakresu problematyki niepełnosprawności.

Ze wsparcia programu skorzystało 26.785 osób niepełnosprawnych

8. posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne³⁶¹ korzystają z prawa do posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska m.in. w formie tworzonych organizacji pozarządowych

³⁶⁰ Projekt założeń jest po uzgodnieniach wewnątrzresortowych i oczekuje na akceptację członków kierownictwa Ministerstwa Sprawiedliwości przed jego skierowaniem do konsultacji publicznych, opiniowania i uzgodnień międzyresortowych

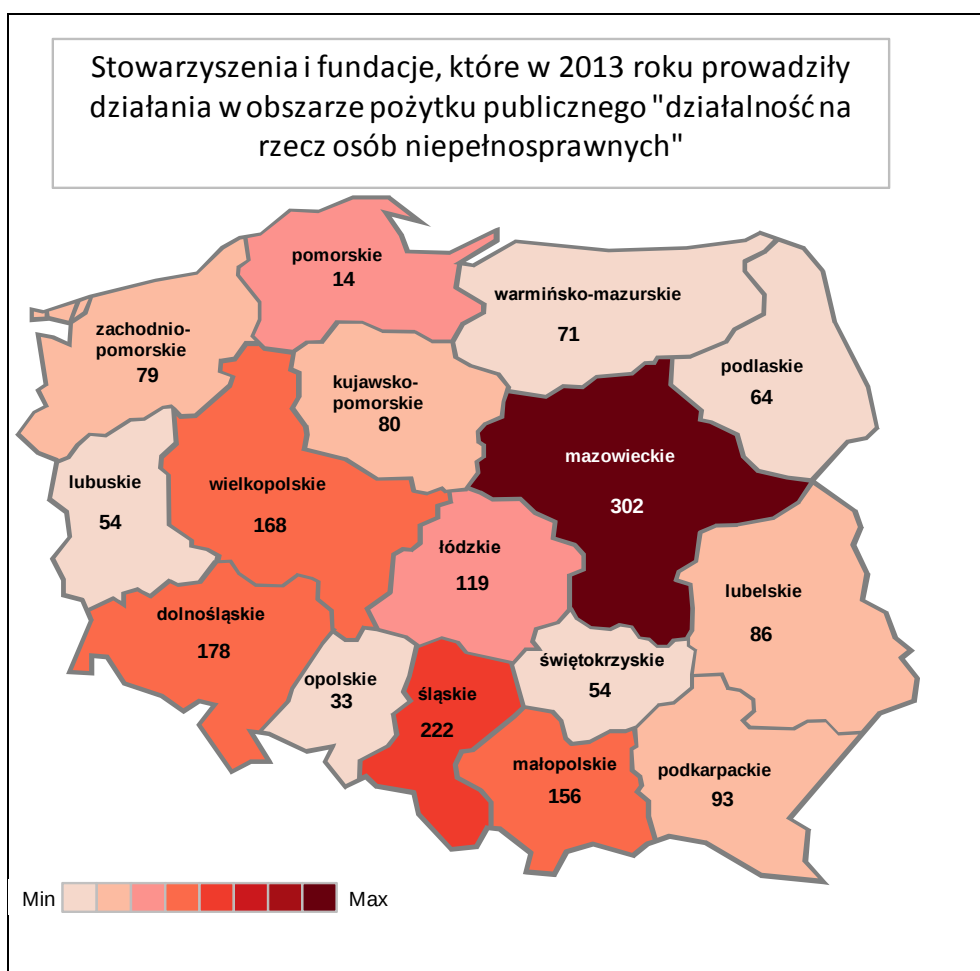
o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim pozarządowych (np. stowarzyszeń, fundacji).

⇒ Dane podstawowe (ogólne).

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej zwróciło się do Stowarzyszenia Klon/Jawor³⁶² z prośbą o wygenerowanie z ogólnej bazy danych organizacji pożytku publicznego portalu www.ngo.pl, tych organizacji pozarządowych, które w 2013 r. zaktualizowały dane w bazie ngo.pl i zadeklarowały, że prowadzą w obszarze pożytku publicznego działalność na rzecz osób niepełnosprawnych.

Z informacji nadesłanej przez Stowarzyszenie Klon/Jawor wynika, że ogółem w 2013 r. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych prowadziły 1.903 organizacje pożytku publicznego o charakterze ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym (powiatowym i gminnym)³⁶³, które funkcjonowały w 597 gminach,³⁶⁴ tj. w 24% ogółu gmin w kraju.

W 2013 r. najwięcej organizacji pozarządowych prowadzących działalność w obszarze pożytku publicznego na rzecz osób niepełnosprawnych było w województwach³⁶⁵: mazowieckim (302), śląskim (222), dolnośląskim (178), wielkopolskim (168) i podkarpackim (156)³⁶⁶.

³⁶¹ W tym rodziny i najbliższe otoczenie osób niepełnosprawnych.

³⁶² Stowarzyszenie Klon/Jawor jest największym źródłem wiedzy o organizacjach pozarządowych w Polsce oraz aktywności społecznej Polaków i Polek. Od 13 lat dostarcza informacje o samoorganizującym się społeczeństwie: organizacjach pozarządowych, ruchach obywatelskich, filantropii, wolontariacie oraz społecznym zaangażowaniu Polaków i Polek.

³⁶³ Szczegółowy wykaz organizacji pozarządowych na rzecz osób niepełnosprawnych został zamieszczony w załączniku 39.

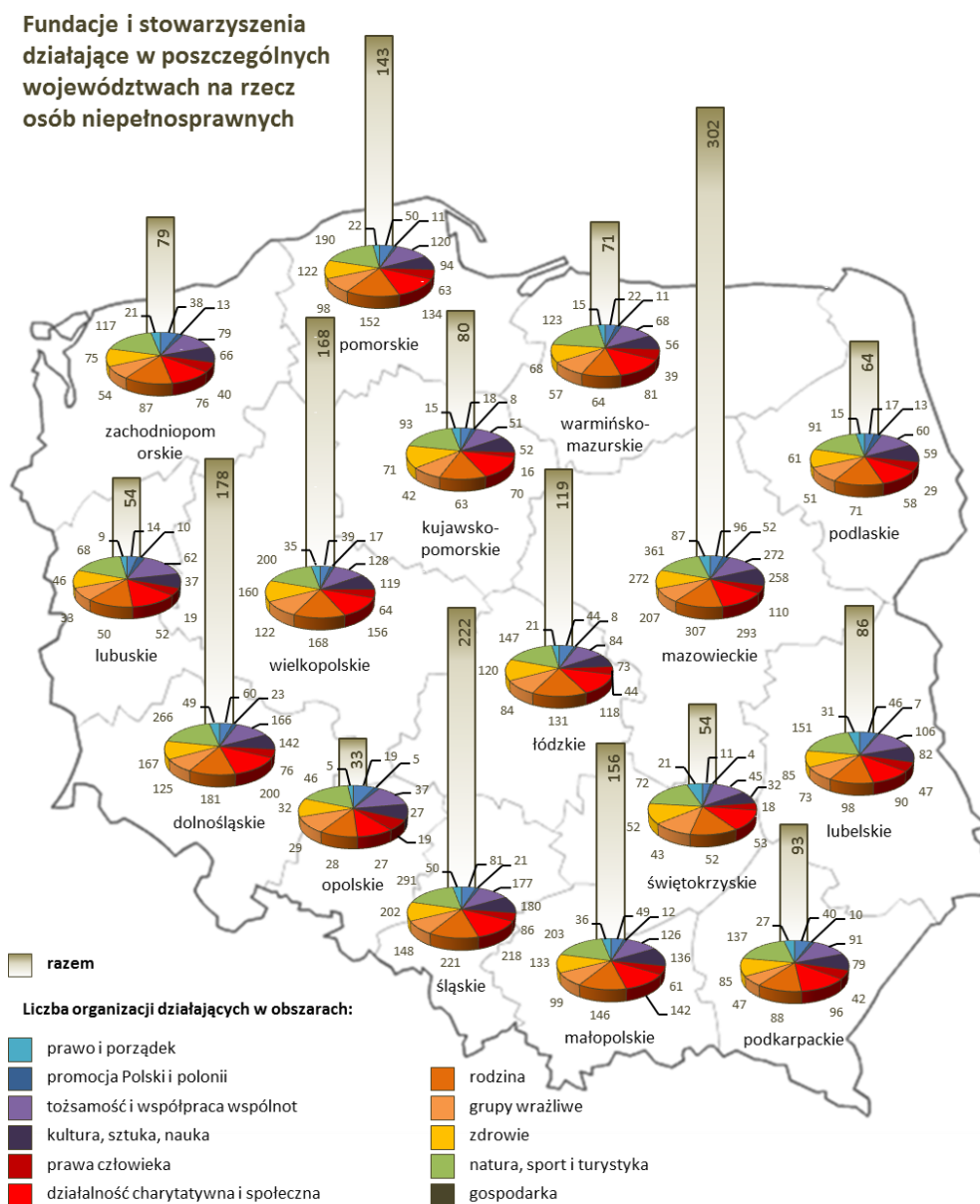
³⁶⁴ Na dzień 1 stycznia 2014 r. było w Polsce 2479 gmin (1566 – wiejskich, 608 – miejsko-wiejskich i 305 miejskich). Źródło: krajowy rejestr urzędowy podziału terytorialnego kraju TERYT, Główny Urząd Statystyczny. Wykaz gmin w których działają organizacje pozarządowe na rzecz osób niepełnosprawnych został zamieszczony w załączniku 38.

³⁶⁵ Mapki stowarzyszeń i fundacji działających w województwach i w powiatach zostały przedstawione w załączniku 44.

³⁶⁶ Mapkę na podstawie danych Stowarzyszenia Klon/Jawor opracowała Paulina Sakowska - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Organizacje pozarządowe prowadziły działalność na rzecz osób niepełnosprawnych w obszarach³⁶⁷: prawo i porządek; promocja Polski i Polonii; tożsamość i współpraca wspólnot; kultura, sztuka, nauka; prawa człowieka; działalność charytatywna i społeczna; rodzina; grupy wrażliwe (zagrożone wykluczeniem społecznym); ochrona zdrowia; nauka, sport, turystyka; gospodarka.

Liczba organizacji pozarządowych działająca we wspomnianych obszarach w poszczególnych województwach³⁶⁸.

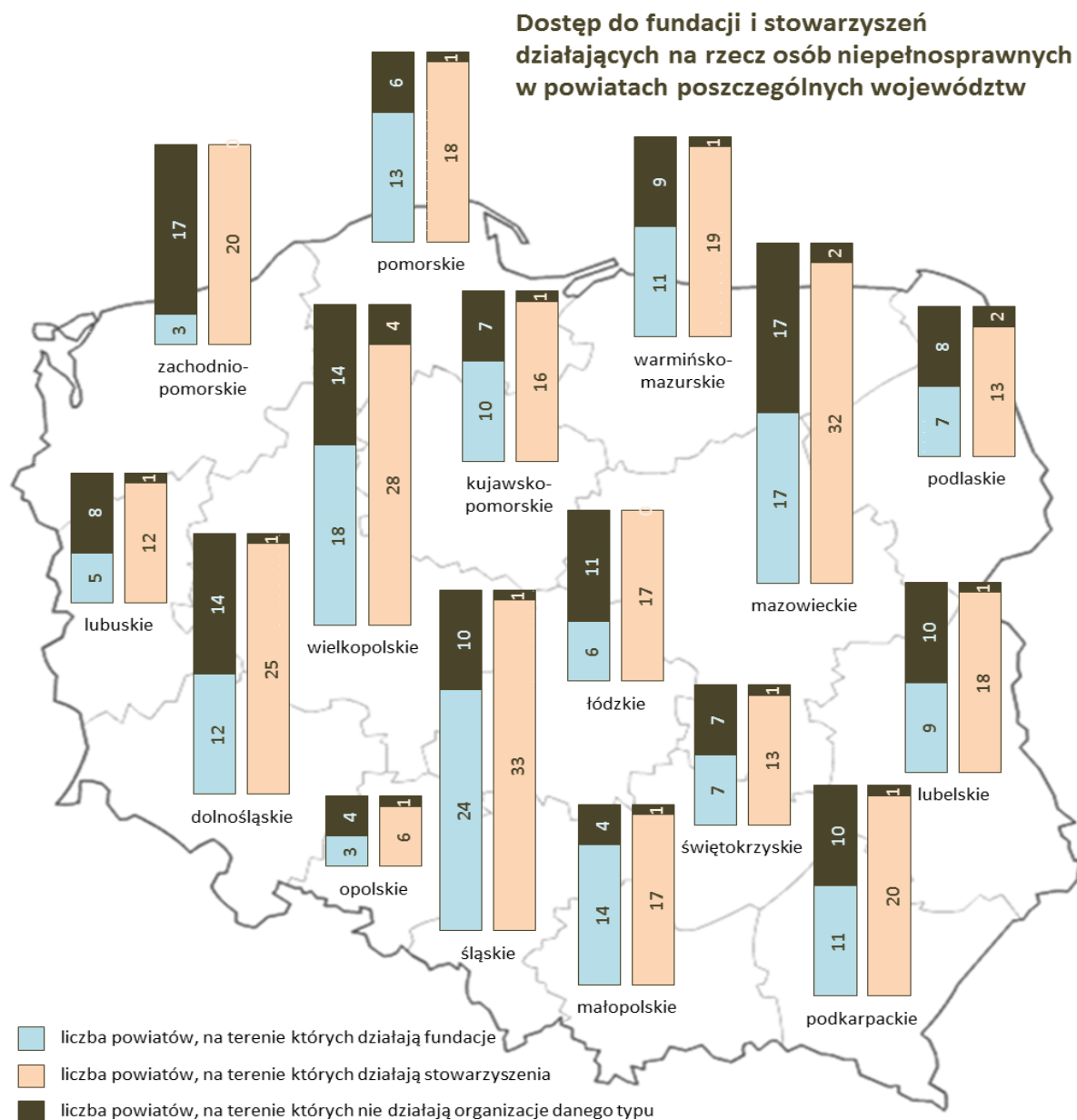
Osoby niepełnosprawne mieszkające w 205 powiatach (54% ogółu powiatów)³⁶⁹ mogą aktywnie uczestniczyć w działalności organizacji pozarządowych działających na rzecz i osób niepełnosprawnych w tych samorządowych jednostkach. W 175 powiatach nie funkcjonują organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych, co nie oznacza, że osoby niepełnosprawne mieszkające w tych powiatach nie korzystają ze wsparcia powiatowych organizacji pozarządowych.

³⁶⁷ Szczegółowy wykaz obszarów działalności stowarzyszeń i fundacji w 2013 r na rzecz osób niepełnosprawnych i w pozostałych obszarach pożytku publicznego wygenerowany z bazy danych Stowarzyszenia Klon/Jawor został zamieszczony w załączniku 40. Na mapce wykaz ten został uszeregowany w 11 obszarów tematycznych.

³⁶⁸ Mapkę na podstawie danych Stowarzyszenia Klon/Jawor opracowała Luiza Klimkiewicz - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

³⁶⁹ Na dzień 1 stycznia 2014 r. było w Polsce 380 jednostek samorządu powiatowego (314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu). Źródło: krajowy rejestr urzędowy podziału terytorialnego kraju TERYT, Główny Urząd Statystyczny.

Dostęp osób niepełnosprawnych do udziału w działalności organizacji pozarządowej w powiecie³⁷⁰.

⇒ Wsparcie organizacji pozarządowych ze środków publicznych.

Organizacje reprezentujące osoby niepełnosprawne lub działające na rzecz tych osób świadczą im różnorodne wsparcie w formie np. usług w zakresie ochrony zdrowia, rehabilitacji leczniczej, zwłaszcza dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, rehabilitacji zawodowej i społecznej, w tym m.in. poradnictwa i doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy, wsparcia na rynku pracy, imprez kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych turystycznych³⁷¹.

Organy administracji publicznej mogą wspierać lub powierzać realizację zadań publicznych m.in. organizacjom pozarządowym.³⁷²

Organizacje pozarządowe realizują zadania zlecane, w większości w formie konkursowej, przez m.in. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO), Fundusz Rozwoju Kultury

³⁷⁰ Mapkę na podstawie danych Stowarzyszenia Klon/Jawor opracowała Luiza Klimkiewicz - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

³⁷¹ Szczegółowe obszary działalności organizacji pozarządowych zostały zamieszczone w załączniku 40.

³⁷² M.in. na podstawie art. 151 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. poz. 885, z późn. zm.) oraz art. 11 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.).

Fizycznej, Narodowy Fundusz Zdrowia, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, a także m.in. prowadzą przychodnie rehabilitacyjne, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

Organizacje pozarządowe³⁷³ mogą realizować zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, na zlecenie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz na zlecenie samorządu województwa lub samorządu powiatowego³⁷⁴.

W 2013 r. organizacje pozarządowe realizowały ustawowe zadania³⁷⁵ zlecone przez:

⇒ marszałków 14 samorządów wojewódzkich, którzy podpisali 878 umów³⁷⁶ na kwotę 14.845.397 zł., zrealizowano 874 umowy, na które wypłacono środki w wysokości ogółem 14.716.472 zł³⁷⁷

↳ Współpraca marszałków samorządów województw z organizacjami pozarządowymi w zakresie zlecania realizacji ustawowych zadań na rzecz osób niepełnosprawnych najpełniej się uwidoczniła w województwie lubelskim, mazowieckim, pomorskim i wielkopolskim.

↳ Marszałkowie: śląskiego i zachodniopomorskiego samorządowego województwa nie zlecali organizacjom pozarządowym realizacji ustawowych zadań dotyczących osób niepełnosprawnych.

⇒ starostów 52 powiatów (ok. 13% ogółu powiatów), którzy podpisali 269 umów na kwotę 3.797.463 zł. W ramach zawartych umów została wypłacona kwota w wysokości ogółem 3.769.407 zł.³⁷⁸, w tym największy udział miały następujące zadania:

- * prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć usprawniających (38,1%),
- * organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej (13,3%),
- * prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek (12,9%),
- * organizowanie lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych (11,8%).

↳ Współpraca starostów z organizacjami pozarządowymi w zakresie zlecania realizacji ustawowych zadań na rzecz osób niepełnosprawnych najpełniej się uwidoczniła w województwie: śląskim, dolnośląskim, wielkopolskim i pomorskim.

↳ Starostowie z województw: lubuskiego i opolskiego nie zlecali w ub.r. organizacji pozarządowym realizacji ustawowych zadań.

⇒ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych³⁷⁹ podpisał umowy z 659 organizacjami pozarządowym na realizację ustawowych zadań adresowanych do osób niepełnosprawnych³⁸⁰ wydając prawie 168 mln zł.

Organizacje pozarządowe korzystały w ub.r. również m.in. z oferty programowej Programu Operacyjnego Funduszu Inicjatyw Obywatelskich³⁸¹.

³⁷³ Zgodnie z postanowieniami art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

³⁷⁴ Ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych i samorządów województw. Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. Nr 29, poz. 172).

³⁷⁵ Zgodnie z art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, mogą być realizowane przez m.in. fundacje oraz organizacje pozarządowe.

³⁷⁶ W 2013 r. wpłynęło 1.827 wniosków z fundacji i organizacji pozarządowych prowadzących działalność o charakterze regionalnym w ramach ustawowych zadań zlecanych na kwotę 45.934.857 zł.

³⁷⁷ 11,5% ogółu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będących w 2013 w dyspozycji marszałków.

³⁷⁸ 0,6% ogółu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będących w 2013 w dyspozycji starostów.

³⁷⁹ 16 lutego 2011 r. Zarząd PFRON uchwałą nr 25/2011 przyjął „Zasady wspierania realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym przez PFRON”, których tekst jednolity stanowi załącznik do uchwały nr 137/2012 Zarządu PFRON z dnia 10 października 2012 r. zmienionej uchwałą nr 29/2013 z dnia 16 kwietnia 2013 r. 18 września 2013 r. Zarząd PFRON uchwałą nr 61/2013 przyjął nowe „Zasady wspierania realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, zlecanych organizacjom pozarządowym przez PFRON” Zadania zlecały w trybie konkursowym i pozakonkursowym: Centrala i Oddziały Wojewódzkie PFRON.

³⁸⁰ Zlecenie w formie konkursowej.

³⁸¹ Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, planowany jako trzyletnie przedsięwzięcie (2005-2007), powstał w celu pobudzania oraz wspierania rozwoju inicjatyw obywatelskich z udziałem sektora organizacji pozarządowych. Funkcjonowanie Rządowego Programu FIO miało charakter komplementarny w stosunku do już istniejących rozwiązań i praktyk w tym zakresie. W ramach Rządowego Programu FIO, w 2005 r. odbyły się dwa konkursy, a w latach 2006 i 2007 – po jednym konkursie. W 2008 r. Rządowy Program był

Celem głównym PO FIO³⁸² było zwiększenie udziału organizacji pozarządowych oraz podmiotów kościelnych i związków wyznaniowych prowadzących działalność pożytku publicznego w realizacji zadań publicznych, w ramach kształtowanych i prowadzonych na zasadach partnerstwa i pomocniczości polityk publicznych przez realizację celów szczegółowych, tj.:

- ⇒ zwiększenie aktywności i świadomości obywateli i wspólnot lokalnych,
- ⇒ rozwój potencjału sektora organizacji pozarządowych,
- ⇒ zwiększenie zaangażowania sektora organizacji pozarządowych na rzecz usług społecznych w zakresie integracji i aktywizacji społecznej oraz zabezpieczenia społecznego,
- ⇒ wspieranie rozwoju polskiego modelu ekonomii społecznej.

W programie FIO w 2008 r. w ramach kierunku 1: Zabezpieczenie Społeczne wyodrębniono obszar 1.3. Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych.

Z kolei w Programie Operacyjnym FIO na lata 2009-2013 w ramach priorytetu 3. Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne, wyodrębniono obszar wsparcia 8. Integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych.

W tabeli przedstawiono zestawienie dotyczące liczby ofert złożonych oraz dofinansowanych w obszarach w poszczególnych latach:

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich					
rok	priorytet	obszar	oferty złożone	oferty dofinansowane	kwota dotacji
2008	1	3	251	95	5 977 758 zł
2009	3	8	308	36	3 125 934 zł
2010	3	8	324	22	2 770 955 zł
2011	3	8	327	35	4 754 072 zł
2012	3	8	324	24	2 629 537 zł
2013	3	8	300	44	3 823 387 zł
Razem			1834	256	23 081 643 zł

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w zespołach i organach doradczych administracji publicznej.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych i działające na ich rzecz uczestniczą – z mocy prawa lub na zaproszenie – w zespołach i organach doradczych administracji publicznej:

- ⇒ Organem doradczym Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych jest Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych³⁸³ stanowiąca forum współdziałania na rzecz osób niepełnosprawnych organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych.

Osoby niepełnosprawne za pośrednictwem swoich przedstawicieli w tej Radzie mogą przedstawiać Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych m.in. propozycje:

- * przedsięwzięć zmierzających do integracji osób niepełnosprawnych,
- * rozwiązań w zakresie zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych wynikających z niepełnosprawności,
- * wydania przez odpowiednie organy lub zmiany przepisów dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych.

kontynuowany jako rezerwa celowa budżetu państwa – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Od 2009 roku FIO był realizowany w nowej formule, jako Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, w perspektywie finansowej 2009-2013. Program jest obecnie kontynuowany jako Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.

³⁸² Informacja Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (Departamentu Pożytku Publicznego).

³⁸³ Art. 42 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- ⇒ Organem doradczym Ministra Pracy i Polityki Społecznej jest powołana w grudniu 2012 r. Polska Rada Języka Migowego³⁸⁴, stanowiąca forum współpracy przedstawicieli organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych, na rzecz osób niesłyszących i niedosłyszących m.in. w zakresie:
- * ustalenia rekomendacji w celu prawidłowego stosowania komunikacji migowej,
 - * upowszechniania i promowania wiedzy o języku migowym poprzez wspieranie inicjatyw promujących rozwiązania na rzecz osób uprawnionych i upowszechniających rozwiązania wspierające komunikowanie się,
 - * sporządzenia opinii o funkcjonowaniu przepisów ustawy,
 - * opiniowania projektów dokumentów rządowych w zakresie dotyczącym funkcjonowania osób uprawnionych,
 - * wskazywania propozycji rozwiązań wpływających na funkcjonowanie osób uprawnionych, w tym związanych ze stosowaniem PJM, SJM i SKOGN³⁸⁵.
- ⇒ Decyzją Ministra Sportu i Turystyki³⁸⁶ została powołana Rada Sportu Osób Niepełnosprawnych w skład której wchodzi przedstawiciele środowiska sportu osób niepełnosprawnych, sportowcy, działacze, trenerzy, osoby będące ekspertami w poszczególnych dziedzinach sportu, której zadaniem jest m.in.:
- * opracowywanie propozycji kierunków rozwoju sportu osób niepełnosprawnych,
 - * inicjowanie działań,
 - * wspieranie i promowanie propozycji nowych zadań w sporcie osób niepełnosprawnych,
 - * przekazywanie kierownictwu Ministerstwa Sportu i Turystyki własnych opracowań i opinii oraz wniosków w sprawach związanych ze sportem osób niepełnosprawnych.
- ⇒ Przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego działa:
- ↳ Rada Organizacji Pozarządowych, która zajmując się zagadnieniem dostępu osób niepełnosprawnych do kultury, powołała *Zespół tematyczny ds. wypracowania rekomendacji w zakresie likwidacji barier w dostępie osób niepełnosprawnych do kultury*. Celem prac zespołu będzie wsparcie merytoryczne działań resortu na rzecz udostępniania kultury osobom z różnymi typami dysfunkcji lub niepełnosprawności.
 - ↳ Zespół do spraw ustalenia zasad udostępniania materiałów drukowanych osobom niewidomym i niedowidzącym³⁸⁷.
- ⇒ Przy Prezesie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych funkcjonuje od 2010 roku Zespół ds. działań Zakładu na rzecz osób niepełnosprawnych, który inicjuje i monitoruje zadania w następujących obszarach:
- popularyzacja wiedzy dotyczącej praw osób niepełnosprawnych,
 - zatrudnienie i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych,
 - usuwanie barier architektonicznych.
- ⇒ Społeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych funkcjonują z mocy prawa³⁸⁸ w każdym samorządzie województwa i w samorządzie powiatowym, jako organem opiniotwórczo- doradczym każdego marszałka i starosty.
- W skład rady wchodzi m.in. przedstawiciele organizacji pozarządowych i fundacji działających na terenie danego województwa i powiatu.
- Rady m.in. opiniuje projektów uchwał i programy przyjmowane przez sejmik województwa i powiatową radę, pod kątem potrzeb osób niepełnosprawnych.
- Organizacje pozarządowe mają realny wpływ – za pośrednictwem swojego przedstawiciela w Radzie – na ostateczną treść corocznej uchwały samorządu województwa i samorządu powiatowego określającej zadania dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

³⁸⁴ Rada powołana została na podstawie art. 19 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1243).

³⁸⁵ PJM – polski język migowy, SJM – system językowo-migowy, SKOGN – sposób komunikowania się osób głuchoniewidomych.

³⁸⁶ Z dnia 16 kwietnia 2008 r.

³⁸⁷ Powołany 13 grudnia 2012 r. zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. Urz. MKiDN z 2012 r. poz. 81)

³⁸⁸ Art. 44a i art. 44b ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne, w szczególności za pośrednictwem organizacji pozarządowych aktywnie uczestniczą w stanowieniu prawa, w pracach m.in. wspomnianych zespołów, organach doradczych, w spotkaniach i naradach, w seminariach i konferencjach organizowanych lub współorganizowanych z przedstawicielami administracji publicznej.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych i działające na ich rzecz korzystają z ustawowego prawa do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących - w myśl przepisów art. 19 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych oraz art. 16 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców, przeprowadzano konsultacje projektów aktów prawnych.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych lub działające na rzecz tych osób spełniają ważną rolę w kreowaniu polityki na rzecz osób niepełnosprawnych na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym.

Warto także nadmienić, że niektóre urzędy i instytucje publiczne współpracują z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych, np. wojsko polskie od lat wspiera organizacje pozarządowe w realizacji różnych zadań dotyczących osób niepełnosprawnych, ochotnicze hufce pracy, instytucje kultury, sportu i turystyki³⁸⁹.

• Kontrole w zakresie usprawnienia działalności organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego adresowanej bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych.

W latach 2008-2013³⁹⁰ Biuro Kontroli Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przeprowadziło planowe i doraźne kontrole w zakresie usprawnienia działalności organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego adresowanej bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych, w tym:

⇒ wykorzystania przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektów w ramach następujących programów:

- * Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,
- * Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych,
- * Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym, Programu Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- * Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych;

⇒ realizacji przez organizacje pozarządowe lub jednostki samorządu terytorialnego projektów współfinansowanych w ramach programów resortowych,

⇒ zadań wykonywanych przez powiatowe urzędy pracy;

• Zwiększania świadomości obywatelskiej osób niepełnosprawnych.

W roku 2013 kontynuowano wdrażanie Funduszu dla Organizacji Pozarządowych w ramach Grantu blokowego dla Organizacji Pozarządowych i Polsko-Szwajcarskich Regionalnych Projektów Partnerskich³⁹¹.

Wśród rodzajów obszarów tematycznych w ramach tego instrumentu wymieniono m.in. *Partycypację w polityce publicznej*. Jednym z pól działalności w ramach tego obszaru wskazano budowanie mechanizmów partycypacji i rzecznictwa na rzecz grup pomijanych lub w niewielkim stopniu reprezentowanych w publicznej debacie (np. osoby niepełnosprawne).

W ub.r. rozstrzygnięto 2 konkursy projektów, w których złożono również projekty dotyczące m.in. aktywizacji i zwiększania świadomości obywatelskiej osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto, Operator Funduszu dla Organizacji Pozarządowych - ECORYS Polska Sp. z o.o., zorganizował w latach 2011 - 2013 roku sześć konkursów. Dofinansowanie otrzymały m.in. takie projekty jak:

³⁸⁹ Szczegółowy opis współpracy resortów i urzędów centralnych z organizacjami pozarządowymi zamieszczono w załączniku 42 i 43.

³⁹⁰ Zgłaszanych przez Ministrów, Sekretarzy, Podsekretarzy Stanu, Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów komórek organizacyjnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

³⁹¹ Operatorem jest firma ECORYS Polska Sp. z o.o.

- ↳ *Pracodawco, znam swoje prawa – rozwój świadomości obywatelskiej wśród osób niepełnosprawnych*, Fundacja Aktywności Zawodowej,
- ↳ *Od wykluczenia do integracji – w obronie podstawowych praw osób z autyzmem*, Fundacja Synapsis,
- ↳ *Partycypacja. Osoby niewidome liderami komunikacji społecznej*, Polski Związek Niewidomych.

9. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

• Sport i turystyka osób niepełnosprawnych³⁹².

Sport coraz częściej stanowi narzędzie służące walce z negatywnymi zjawiskami społecznymi, bowiem jego celem jest m.in. włączanie społeczne. We współczesnych społeczeństwach sport jest jedną z ważnych, dynamicznie rozwijających się wartości kulturowych, wpływających na rozwój człowieka, jego zdrowie i jakość życia.

Sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej³⁹³, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach. Sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową składają się na kulturę fizyczną.

Osoby niepełnosprawne stanowią bardzo zróżnicowaną grupę zarówno pod względem stopnia i rodzaju niepełnosprawności, jak i innych cech wyznaczających ich potrzeby. Powoduje to konieczność zróżnicowania i zindywidualizowania działań adresowanych do tych osób.

Biorąc pod uwagę wysoki poziom, jaki sport niepełnosprawnych osiągnął w ostatnich latach, dokonany został podział na sport wyczynowy³⁹⁴ oraz sport powszechny

• Sport wyczynowy³⁹⁵.

W ustawie o sporcie objęto sportowców niepełnosprawnych tą samą regulacją, co pełnosprawnych sportowców³⁹⁶. Zawodnikom niepełnosprawnym umożliwiono uczestniczenie we współzawodnictwie sportowym na tych samych zasadach i w ramach tego samego systemu. Zgodnie z założeniami ustawy sportowcy pełnosprawni i niepełnosprawni powinni być profesjonalistami, traktowanymi w taki sam sposób w zakresie dostępności i możliwości szkoleniowych.

W ustawie o sporcie umożliwiono organizacjom działającym w obszarze sportu wyczynowego osobom niepełnosprawnym tworzenie polskich związków sportowych (art. 11), które uzyskały daleko idące uprawnienia o charakterze organizacyjno-prawnym i finansowym. Umocniono rolę Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego³⁹⁷, powierzając mu organizację narodowego ruchu paraolimpijskiego. Komitet samodzielnie wyznacza i realizuje

³⁹² Inicjatywy legislacyjne Ministerstwa Sportu i Turystyki w zakresie sportu i turystyki osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w załączniku 46.

³⁹³ Zgodnie z art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857).

³⁹⁴ Zadania w obszarze sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych w 2013 r. dofinansowywane były z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz.U. Nr 156, poz. 1051) z budżetu państwa na podstawie art. 29 ust. 1 i 7 oraz art. 32 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.), art. 47 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 885, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. poz. 1130).

W Ministerstwie Sportu i Turystyki opracowany został „Program dofinansowania zadań związanych z przygotowywaniem kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy w 2012 r.”, wprowadzony zarządzeniem nr 24 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 16 listopada 2011 r. oraz „Założenia organizacyjne i finansowe zadań z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej dotyczące sportu młodzieżowego oraz sportu osób niepełnosprawnych prowadzonych przez Departament Sportu Wyczynowego w 2012 r.”, wprowadzone zarządzeniem nr 23 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 16 listopada 2011 r., których celem było zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników, a także udział w imprezach mistrzowskich rangi krajowej i międzynarodowej.

³⁹⁵ Szczegółowa informacja dotycząca sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych w latach 2009 – 2013 została zamieszczona w załączniku 47.

³⁹⁶ Sport osób niepełnosprawnych do dnia wejścia w życie ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. (Dz.U. z 2010 r. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.) regulowany był przepisami ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675, z późn. zm.). Sport ten znajdował się poza regulacją ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. Nr 155, poz. 1298, z późn. zm.), która normowała obszar sportu wyczynowego.

³⁹⁷ Na mocy art. 26 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

cele związane z ruchem paraolimpijskim oraz współpracuje z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej w zakresie sportu, w tym opracowania i realizacji strategii rozwoju sportu. Do Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące Polskiego Komitetu Olimpijskiego³⁹⁸.

Wprowadzone zostały takie same jak w sporcie osób pełnosprawnych zasady finansowania sportu osób niepełnosprawnych³⁹⁹; polskim związkom sportowym działającym w sportach osób niepełnosprawnych i Polskiemu Komitetowi Paraolimpijskiemu mogą być zlecane zadania publiczne, związane z przygotowywaniem kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy, z pominięciem otwartego konkursu ofert.

Ze środków budżetu państwa, których dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia, finansowane są koszty opieki medycznej zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich⁴⁰⁰.

Przyznawane są stypendia sportowe członkom kadry narodowej⁴⁰¹ realizującym programy przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, mistrzostw świata lub mistrzostw Europy. 15 października 2012 r. wydane zostało rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej⁴⁰², w którym zrównano kryteria i stawki przyznawania stypendiów sportowych dla sportowców pełnosprawnych i niepełnosprawnych.

Przyznawane są nagrody pieniężne i wyróżnienia dla zawodników za wybitne osiągnięcia sportowe⁴⁰³. 2 października 2012 r. zostało podpisane rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe⁴⁰⁴, zgodnie z którym sportowcy pełnosprawni i niepełnosprawni otrzymują nagrody pieniężne na podstawie tych samych kryteriów i w jednakowej wysokości. Przyznawane są również świadczenia dla olimpijczyków, paraolimpijczyków i sportowców głuchych⁴⁰⁵.

W 2012 r. opracowane zostały poniższe programy dofinansowania zadań na 2013 r. z zakresu sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych, mające na celu zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników oraz udział w imprezach mistrzowskich rangi krajowej i międzynarodowej:

- ◇ „Program dofinansowania zadań związanych z przygotowywaniem kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy w sportach olimpijskich lub nieolimpijskich w 2013 r.” wprowadzony zarządzeniem Ministra Sportu i Turystyki nr 25 z dnia 11 grudnia 2012 r.,
- ◇ „Program dofinansowania zadań zleconych z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w zakresie szkolenia i współzawodnictwa młodzieży uzdolnionej oraz sportu osób niepełnosprawnych w 2013 r. prowadzonych przez Departament Sportu Wyczynowego” wprowadzony zarządzeniem nr 21 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 7 grudnia 2012 r.

Zadania realizowane były przez organizacje pozarządowe, których statutowym celem jest prowadzenie działalności w zakresie sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych oraz polskie związki sportowe⁴⁰⁶.

³⁹⁸ Art. 26 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

³⁹⁹ Art. 29 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

⁴⁰⁰ Art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

⁴⁰¹ Art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

⁴⁰² Dz.U. z 2012 r. poz. 1130.

⁴⁰³ Art. 34 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

⁴⁰⁴ Dz. U. z 2012 r. poz. 1107.

⁴⁰⁵ Art. 36 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

⁴⁰⁶ Polski Komitet Paraolimpijski, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”, Związek Kultury Fizycznej „Olimp”, Stowarzyszenie KF Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”, Polski Związek Sportu Niesłyszących, Stowarzyszenie Jeździeckie Osób Niepełnosprawnych „Hippoland”, Stowarzyszenie Sportu Osób Niepełnosprawnych, Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni – Razem”, Integracyjne Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Sportowe „Culani”, Stowarzyszenie Piłki Nożnej Osób Niepełnosprawnych „Amp Futbol”, Związek Koszykówki na Wózkach, Polski Związek Kajakowy, Polski Związek Jeździecki, Polski Związek Tenisa Stołowego, Polski Związek Kęglarski, Polski Związek Tenisowy, Polski Związek Żeglarski, Polski Związek Bilardowy, Polski Związek Taekwondo Olimpijskiego.

◇ W 2013 r. zrealizowano również zadanie⁴⁰⁷ pn.: „Wspieranie szkolenia sportowego w ramach przygotowań kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych oraz MŚ i ME w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych” poprzez szkolenia sportowe obejmujące członków kadry narodowej, biorących udział w przygotowaniach do startu w igrzyskach paraolimpijskich, mistrzostwach świata, mistrzostwach Europy i innych imprezach o randze międzynarodowej.

Odbyło się 88 zgrupowań i konsultacji w letnich i zimowych sportach. Głównym celem szkoleniowym było skoncentrowanie pracy treningowej nad przygotowaniem najwyższej formy sportowej zawodników niepełnosprawnych oraz zapewnienie odpowiednich warunków treningowych podczas zgrupowań sportowych.

⇒ Przygotowania do igrzysk paraolimpijskich⁴⁰⁸

Zawodnicy wzięli udział w 162 imprezach rangi międzynarodowej oraz w 132 zgrupowaniach i konsultacjach oraz konsultacjach stacjonarnych⁴⁰⁹.

W 2013 r. sportowcy niepełnosprawni zdobyli w sportach paraolimpijskich 130 medali (42 złote, 43 srebrne i 45 brązowych). Członkowie kadry narodowej objęci byli ubezpieczeniem oraz systematycznymi badaniami lekarskimi. Zakupiony został niezbędny sprzęt sportowy do prawidłowej realizacji zadań. W zadaniu uczestniczyło 549 członków kadry narodowej (131 kobiet i 418 mężczyzn).

Priorytetowo traktowano przygotowanie zawodników do udziału w Igrzyskach Paraolimpijskich Soczi'2014. Program realizowany był przez Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start” oraz Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”.

W 2013 r. przygotowaniemi do XI Zimowych Igrzysk Paraolimpijskich objęta była kadra narodowa w narciarstwie alpejskim, narciarstwie biegowym i biathlonie, oraz hokeju na „sledgech”. Realizacja przygotowań obejmowała starty zawodników w imprezach międzynarodowych oraz udział zawodników w zgrupowaniach i konsultacjach szkoleniowych.

Na podstawie osiągnięć zawodników w sezonie 2012/2013, Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski przyznał Polskiemu Komitetowi Paraolimpijskiemu 6 miejsc w narciarstwie alpejskim oraz 2 miejsca w narciarstwie biegowym i biathlonie.

⇒ Przygotowania do igrzysk głuchych

W 2013 r. zadanie realizowane było poprzez szkolenie sportowe (zgrupowania i konsultacje) obejmujące członków kadry narodowej sportowców głuchych, biorących udział w przygotowaniach do startu w letnich i zimowych igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata, mistrzostwach Europy i innych imprezach o randze międzynarodowej⁴¹⁰.

Niesłyszący sportowcy wzięli udział w 27 imprezach międzynarodowych najwyższej rangi. Odbyły się 32 zgrupowania w różnych letnich i zimowych sportach. Członkowie kadry narodowej objęci byli ubezpieczeniem oraz systematycznymi badaniami lekarskimi. Zakupiony został niezbędny sprzęt sportowy do prawidłowej realizacji zadań. W zadaniu uczestniczyło 319 członków kadry narodowej (111 kobiet i 208 mężczyzn).

W 2013 r. priorytetowo traktowano przygotowanie zawodników niesłyszących do udziału w XXII Letnich Igrzyskach Głuchych Sofia'2013.

W 2013 r. systematycznym szkoleniem sportowym przygotowującym do udziału w Igrzyskach objęto 114 zawodników i zawodniczek niesłyszących. Reprezentacja liczyła

⁴⁰⁷ Finansowanie z budżetu państwa

⁴⁰⁸ Ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej

⁴⁰⁹ W ramach programu zawarto 15 umów z 13 organizacjami. Głównym celem programu było zdobycie jak największej liczby medali w sportach paraolimpijskich, efektywne włączanie polskich zawodników do współzawodnictwa międzynarodowego i awans Polski w światowym rankingu.

⁴¹⁰ W ramach programu zawarto dwie umowy z Polskim Związkiem Sportu Niesłyszących na przygotowania do letnich igrzysk głuchych oraz przygotowania i udział w zimowych igrzyskach głuchych. W ramach wymienionych wyżej umów dofinansowaniem objęte zostały koszty związane z: organizacją zgrupowań krajowych i zagranicznych, udziałem w zawodach krajowych, zagranicznych i mistrzowskich, udziałem w Igrzyskach Głuchych, obsługą kadry szkoleniowej, monitoringiem diagnostycznym i medycznym, zakupem suplementów diety i produktów leczniczych, zakupem niezbędnego sprzętu sportowego i specjalistycznego.

72 sportowców (41 kobiet i 31 mężczyzn), startujących w 5 sportach indywidualnych oraz w 3 zespołowych grach sportowych.

XXII Letnie Igrzyska Głuchych odbywały się od 26 lipca do 4 sierpnia 2013 r. w Sofii w Bułgarii. Program Igrzysk obejmował zawody w następujących sportach: lekka atletyka, badminton, bowling, kolarstwo szosowe, kolarstwo górskie, judo, karate, biegi na orientację, strzelectwo, pływanie, tenis stołowy, taekwondo, tenis, zapasy styl wolny, zapasy styl klasyczny, koszykówka, piłka siatkowa plażowa, piłka siatkowa, piłka nożna. Polska reprezentacja z dorobkiem 4 medali – 2 złotych (pływanie), 1 srebrnego (lekkoatletyka) i 1 brązowego (judo), zajęła 18 miejsce w klasyfikacji medalowej IG w Sofii⁴¹¹.

⇒ Przygotowania do Mistrzostw Świata i Mistrzostw Europy w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych.

Głównym celem programu było skoncentrowanie pracy treningowej nad przygotowaniem najwyższej formy sportowej zawodników, aby móc zdobyć jak największą liczbę medali. W ramach programu zakupiony został także sprzęt sportowy niezbędny do prawidłowej realizacji zadań.

W 2013 r. zadanie realizowane było⁴¹² w formie szkolenia sportowego (zgrupowania i konsultacje) polegającego na przygotowaniu członków kadry narodowej do startu w mistrzostwach świata, mistrzostwach Europy i innych imprezach o randze międzynarodowej w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych.

W ramach programu odbyło się 57 zgrupowań i konsultacji, zawodnicy niepełnosprawni wzięli udział w 42 imprezach najwyższej rangi. W realizacji zadania uczestniczyło 267 członków kadry narodowej (71 kobiet i 196 mężczyzn). Sportowcy niepełnosprawni w 2013 r. zdobyli 35 medali (14 złotych, 12 srebrnych i 9 brązowych).

⇒ Stypendia dla sportowców niepełnosprawnych.

W 2013 r. przyznano⁴¹³ 183 zawodnikom kadry narodowej osób niepełnosprawnych stypendia sportowe finansowane z budżetu państwa.⁴¹⁴ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej⁴¹⁵, stypendia otrzymało 3 zawodników kadry narodowej osób niepełnosprawnych realizujących program przygotowań do Igrzysk w narciarstwie zjazdowym, narciarstwie biegowym i biathlonie.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej⁴¹⁶, za zakwalifikowanie się do Igrzysk stypendia sportowe otrzymało 50 zawodników (26 kobiet, 24 mężczyzn), natomiast za zdobycie na IG miejsc 1-8, 26 zawodników (12 kobiet, 14 mężczyzn).

• Sport powszechny⁴¹⁷.

⁴¹¹ Wyniki w zespołowych grach sportowych przedstawiały się następująco: w piłce nożnej – drużyna kobiet – 4 miejsce, w piłce siatkowej – drużyna kobiet – 5 miejsce, w piłce siatkowej plażowej – drużyna mężczyzn – 7 miejsce.

⁴¹² Zawarto 9 umów z następującymi organizacjami: Polskim Związku Sportu Niepełnosprawnych „Start” taniec na wózkach i siatkówka na stojąco, Związkiem Kultury Fizycznej „Olimp” – strzelectwo niewidomych, Związkiem Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni – Razem” – kolarstwo, piłka nożna, tenis, koszykówka i narciarstwo biegowe osób niepełnosprawnych intelektualnie, Stowarzyszeniem Kultury Fizycznej Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS” – warcaby, szachy, bowling i showdown, Stowarzyszeniem Piłki Nożnej Osób Niepełnosprawnych „Amp-Futbol” – piłka nożna osób po amputacji, Polskim Związkiem Kręglarskim, Polskim Związkiem Sportu Niesłyszących – szachy, Polskim Związkiem Taekwondo Olimpijskiego, Polskim Związkiem Bilardowym.

⁴¹³ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. z 2012 r., poz. 1130) zawodnicy niepełnosprawni otrzymywali z budżetu państwa stypendia sportowe.

⁴¹⁴ Zawodnicy kadry narodowej osób niepełnosprawnych reprezentowali na stepujące stowarzyszenia: Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”, Związek Kultury Fizycznej „Olimp”, Stowarzyszenie KF, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”, Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni Razem”, Polski Związek Sportu Niesłyszących, Polski Związek Kręglarski, Polski Związek Kajakowy, Polski Związek Tenisa Stołowego.

⁴¹⁵ Dz.U. z 2012 r. poz. 1130.

⁴¹⁶ Dz.U. z 2012 r. poz. 1130.

⁴¹⁷ Szczegółowa informacja dotycząca finansowania sportu powszechnego osób niepełnosprawnych została zamieszczona w załączniku 48.

Zadania⁴¹⁸ w obszarze sportu powszechnego osób niepełnosprawnych dofinansowywane są ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej będących w dyspozycji Ministra Sportu i Turystyki,⁴¹⁹ tj.:

- ◇ organizacja zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych,
- ◇ organizacja imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ prowadzenie zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych – program „Animator sportu osób niepełnosprawnych”,
- ◇ organizacja obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych,
- ◇ promocja sportu osób niepełnosprawnych,
- ◇ zakup sprzętu sportowego dla osób niepełnosprawnych

⇒ Konkurs ofert na dofinansowanie zadań
z zakresu rozwijania sportu osób niepełnosprawnych

Corocznie ogłaszany jest konkurs ofert⁴²⁰ na dofinansowanie zadań z zakresu rozwijania sportu osób niepełnosprawnych, który w obszarze sportu powszechnego realizowany jest w ramach zadania: „Promowanie i wspieranie rozwoju sportu dla wszystkich”, działania: „Wspieranie przedsięwzięć w zakresie upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych”. Powyższe zadania mogą być realizowane przez organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie sportu osób niepełnosprawnych.

Wśród organizacji aplikujących o środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki, są zarówno organizacje ogólnopolskie, posiadające swoje struktury regionalne, oddziały lub zrzeszone w centralnej strukturze kluby np. Polski Związek Sportu Osób Niepełnosprawnych „Start”, Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”, Polska Federacja Sportu Niesłyszących, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji, Szkolny Związek Sportowy, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, jak również lokalne, czy też uczniowskie kluby sportowe.

⇒ Rekreacja ruchowa osób niepełnosprawnych w starszym wieku.

Od 2008 roku w Ministerstwie Sportu i Turystyki realizowany jest program „Rekreacja ruchowa osób niepełnosprawnych w starszym wieku”, skierowany do osób niepełnosprawnych po 50 roku życia. Program ten uwzględniając potrzeby osób starszych, ukierunkowany jest do pobudzenia i wykorzystania ich potencjału. Ponadto, wychodzi naprzeciw zmianom zachodzącym w naszym społeczeństwie, obejmując udział starszych osób w systematycznych zajęciach sportowych, imprezach i obozach.

Celem programu jest:

- ◇ włączanie społeczne starszych osób niepełnosprawnych (50+),
- ◇ zwiększenie aktywności i efektywności działań organizacji realizujących programy sportowe dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ zwiększenie aktywności fizycznej wśród osób niepełnosprawnych w starszym wieku – każdy bez względu na status społeczny, stopień sprawności i wiek ma prawo do udziału w sporcie,
- ◇ tworzenie alternatywnej formy spędzania wolnego czasu,
- ◇ promocja zdrowego stylu życia i aktywności ruchowej wśród osób niepełnosprawnych w starszym wieku,
- ◇ uwzględnienie potrzeb i stwarzanie warunków dla osób starszych, by w jak najdłuższym okresie pozostawali w sprawności i dobrym zdrowiu.

Program realizowany jest przez jednostki terenowe dużych organizacji o zasięgu ogólnopolskim, a także przez mniejsze organizacje o zasięgu regionalnym, których zakres

⁴¹⁸ Zgodnie z § 7 pkt 1, 2, 5, 6, 8, 9 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz.U. Nr 156, poz. 1051).

⁴¹⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz.U. Nr 156, poz. 1051).

⁴²⁰ Na podstawie rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej

działania obejmuje rozwijanie sportu wśród osób niepełnosprawnych. Zajęcia prowadzone są w sekcjach, systematycznie przez cały rok w wymiarze 2-3 razy tygodniowo po 2-3 godziny. Zajęcia i imprezy sportowe odbywają się na salach gimnastycznych, basenach a także na obiektach otwartych, boiskach i stadionach.

W 2013 r. starsze osoby niepełnosprawne brały udział w: zajęciach sportowych (396 uczestników), imprezach sportowych (1494 uczestników), obozach sportowych (424 uczestników).

• **Infrastruktura sportowa.**

Rozbudowa oraz unowocześnienie istniejącej bazy sportowej, która przekłada się w wymiarze społecznym na zwiększenie dostępu społeczeństwa do nowoczesnej infrastruktury sportowej, jest dofinansowywana przez Ministerstwo Sportu i Turystyki inwestycją sportową, która również przystosowana jest dla osób niepełnosprawnych.

W latach 2008-2012 zrealizowano 2.137 inwestycji dofinansowanych ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, wsparto finansowo budowę 2604 kompleksów „Orlik” oraz 119 lodowisk „Biały Orlik”. Obiekty te w małych, wiejskich gminach oprócz sportowego charakteru zwykle pełnią szersze zadania społeczne, stanowią swoiste centrum sportowo – kulturalne, udostępnione społeczności lokalnej bez żadnych ograniczeń czy podziałów ze względu na płeć, wiek czy niepełnosprawność. W ten sposób dodatkowo pełnią integracyjną rolę lokalnej społeczności, jak również przeciwdziałają wykluczeniu osób niepełnosprawnych.

W roku 2013 realizowanych było łącznie 749 zadań inwestycyjnych polegających na przebudowie, remontach i budowie obiektów sportowych, w tym:

- ◇ 474 inwestycji terenowych („Wojewódzkie wieloletnie programy rozwoju bazy sportowej”),
- ◇ 86 inwestycji remontowych („Program rozwoju inwestycji sportowych”),
- ◇ 139 inwestycji przyszkolnych („Program rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej”),
- ◇ 50 – inwestycji strategicznych („Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu”).

Wśród powyższej liczby zadań inwestycyjnych znajdowało się 277 inwestycji kontynuowanych z lat poprzednich oraz 422 inwestycje noworozpoczynane, spośród których 231 zadań zostało rozliczonych do końca 2013 roku.

• **Seminaria i konferencje dotyczące sportu osób niepełnosprawnych.**

Ministerstwo Sportu i Turystyki podejmowało także inicjatywy dotyczące sportu osób niepełnosprawnych o charakterze międzynarodowym poprzez organizację i udział w wymienionych poniżej wydarzeniach.

- ◇ *Międzynarodowe seminarium „Sport osób niepełnosprawnych jako narzędzie przewyższania dyskryminacji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu”, Warszawa, 17-18 styczeń 2011 r.*

Ministerstwo Sportu i Turystyki wraz z EPAS (Rada Europy) oraz Europejskim Komitetem Paraolimpijskim zorganizowało w Warszawie międzynarodowe seminarium „*Sport osób niepełnosprawnych jako narzędzie przewyższania dyskryminacji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu*”. Podczas spotkania omówiono wyzwania dnia codziennego dla osób niepełnosprawnych uprawiających sport w Europie, kwestie reprezentacji osób niepełnosprawnych w ruchu sportowym, a także wpływ mediów na sport osób niepełnosprawnych, zaangażowanie młodzieży poprzez edukację i wydarzenia sportowe, oraz określono największe wyzwania w sporcie wyczynowym osób niepełnosprawnych.

- ◇ *Europejska Konferencja Ekspercka nt. „Wyrównywanie szans poprzez sport jako element polityki społecznej”, Wrocław 18-19 lipca 2011 r.*

W ramach konferencji zaplanowano panel dyskusyjny poświęcony integracji osób niepełnosprawnych poprzez sport pt. „Równość i sprawność”. Do dyskusji w panelu zaproszeni zostali wybitni eksperci europejscy, osoby od lat zaangażowane w rozwój sportu osób niepełnosprawnych i przedstawiciele ruchu paraolimpijskiego. Podczas dyskusji miała miejsce wymiana doświadczeń i wiedzy na temat znaczenia sportu

w życiu osób niepełnosprawnych, a w szczególności czynników wpływających na zainteresowanie sportem i motywacji do bycia aktywnym przez całe życie. Podkreślono także rolę samorządów lokalnych, centralnych i instytucji europejskich w kształtowaniu warunków rozwoju sportu osób niepełnosprawnych.

- ◇ *Europejska Konferencja Ekspercka pt. "Od wolontariusza do lidera sportu", Warszawa 13-14 września 2011 r.*

Podczas konferencji przeprowadzono debatę na temat rozwoju wolontariatu sportowego oraz wykorzystania potencjału wolontariuszy akcyjnych w działalności na rzecz sportu na poziomie najbliższym obywatelom – w klubach sportowych, w tym w klubach oferujących zajęcia dla osób niepełnosprawnych.

Jako przykłady dobrych praktyk w zakresie zarządzania wolontariatem przytoczono przykład wolontariatu akcyjnego na Europejskich Letnich Igrzyskach Olimpiad Specjalnych oraz wolontariatu stałego w stowarzyszeniu Olimpiady Specjalne Polaka. Wolontariat sportowy, zarówno jako działanie na rzecz osób niepełnosprawnych, jak i sposób na zaangażowanie się osób niepełnosprawnych w obszarze sportu, był również omawiany podczas paneli dyskusyjnych, na które zaproszeni byli eksperci, praktycy i wolontariusze z całej Europy.

- ◇ *V Międzynarodowa Konferencja Ministrów ds. Sportu UNESCO (MINEPS V), Berlin 29 - 31 maja 2013 r.*

W spotkaniu udział wzięli ministrowie i wyżsi urzędnicy ze 137 krajów świata, w tym przedstawiciel Polski. Uczestnicy dyskutowali o kluczowych wyzwaniach współczesnego sportu, w tym o znaczeniu sportu dla walki z wykluczeniem osób niepełnosprawnych. Rekomendacje sformułowane podczas dyskusji znalazły odzwierciedlenie w dokumencie pn. „Deklaracja berlińska”, który będzie podstawą działań UNESCO w zakresie sportu w najbliższych latach, jak również stanowić powinien istotny punkt odniesienia dla działań rządów we wskazanych obszarach. Znalazły się w nim postulaty takie jak m.in.: tworzenie warunków organizacyjnych służących do zwiększania obecności osób niepełnosprawnych i grup społecznie wykluczonych we władzach sportowych i na stanowiskach decyzyjnych, promowanie obecności w środkach przekazu i poświęcanie uwagi osobom niepełnosprawnym i grupom społecznie wykluczonym na równym poziomie ze wszystkimi pozostałymi, zwiększenie dostępności obiektów sportowych, w tym informacje w łatwym do zrozumienia języku lub w alfabecie Braille’a.

⇒ Klub kibiców niepełnosprawnych

Lokalny ośrodek projektu Kibice Razem Śląsk Wrocław od 2011 r. realizuje działania we współpracy z niepełnosprawnymi kibicami, zrzeszonymi w Klubie Kibiców Niepełnosprawnych⁴²¹.

Działania te obejmowały m.in. wspólną obsługę „Ambasady kibiców” podczas meczów UEFA EURO 2012, włączanie osób niepełnosprawnych w działania edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej, pomoc koordynatorów ośrodka w organizacji wyjazdów kibiców niepełnosprawnych na mecze, organizację i udział w konferencjach poświęconych kibicom (w tym kibicom niepełnosprawnym), prowadzenie świetlicy przeznaczonej dla osób niepełnosprawnych we wrocławskim lokalu projektu oraz wypracowanie i przedstawianie koordynatorom centralnym projektu (PZPN i MSiT) rekomendacji na rzecz większego zaangażowania kibiców niepełnosprawnych w sport.

• Turystyka osób niepełnosprawnych⁴²².

⁴²¹ Działania lokalnego ośrodka projektu Kibice Razem, współfinansowane są przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (2011-2013 r.).

⁴²² Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt 7 lit. b ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych organizatorzy (głównie organizacje pozarządowe) imprez w zakresie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych mogą

„Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku”, jako rządowy dokument programowy dla sektora turystyki w Polsce, rekomenduje na II poziomie realizacji działania, w tym m.in. na rzecz osób niepełnosprawnych, w realizację których powinny być zaangażowane wszystkie podmioty działające na rzecz rozwoju turystyki w Polsce (*jednostki samorządu terytorialnego, regionalne i lokalne organizacje turystyczne, organizacje pozarządowe, prywatni przedsiębiorcy, itp.*).

W dokumencie tym sformułowano zapisy, które mają charakter wskazań kierunkowych do działalności, która podejmowana jest w oparciu o własne plany poszczególnych podmiotów i finansowana ze środków poszczególnych uczestników (*np. z budżetów samorządów terytorialnych, środków własnych oraz dotacji organizacji pozarządowych czy środków własnych przedsiębiorców turystycznych*).

Osoby niepełnosprawne uwzględnione zostały m.in. w następujących, wybranych zapisach:

- ◇ Infrastruktura turystyczna musi cechować się odpowiednim standardem, dostępnością komunikacyjną i dostępnością dla osób niepełnosprawnych... (Cel operacyjny I.2 – Rozwój infrastruktury turystycznej),
- ◇ Działanie „Rozwój infrastruktury atrakcji turystycznych” (Działanie I.2.1) powinno być realizowane m.in. poprzez: udogodnienia techniczne dla specyficznych grup turystów, np. dzieci, osób niepełnosprawnych, grup edukacyjnych,
- ◇ Działanie „Rozwój infrastruktury noclegowej oraz gastronomicznej” (Działanie I.2.3) powinno sprzyjać ukształtowaniu urozmaiconej infrastruktury noclegowej i gastronomicznej, dostępnej dla odbiorców o różnych oczekiwaniach i możliwościach finansowych, zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych, skoordynowanej z charakterem oferty turystycznej, spełniającej ustalone standardy jakościowe,
- ◇ Podjęcie działań w ramach celu operacyjnego „Rozwój wiodących typów turystyki” (Cel operacyjny I. 5) powinno doprowadzić do odkrywania nowych niszowych produktów turystycznych związanych z wyróżniającymi się kompetencjami kraju i regionów w dziedzinie turystyki, jak też głównymi zjawiskami zachodzącymi na rynku turystycznym, w tym potrzebami określonych grup odbiorców, w szczególności osób niepełnosprawnych, dzieci i osób starszych,
- ◇ Wspieranie rozwoju turystyki uzdrowiskowej, medycznej, rehabilitacyjnej oraz turystyki typu wellness (Działanie I.5.1) jest podyktowane m.in. dużymi możliwościami wprowadzenia innowacji, w tym technologicznych, w ofercie tego typu turystyki, w tym dla osób niepełnosprawnych.

W „Kierunkach rozwoju turystyki do 2015 roku” wskazano także, iż ważnym elementem kształtowania kadr dla turystyki jest przygotowanie odpowiednich kadr do obsługi turystów niepełnosprawnych.

⇒ Konkurs ofert na dofinansowanie zadań publicznych z zakresu turystyki.

Działania związane z udziałem osób niepełnosprawnych w turystyce są realizowane na bieżąco przez podmioty uczestniczące w rozwoju rynku turystycznego⁴²³.

Ministerstwo Sportu i Turystyki corocznie przeprowadza otwarty konkurs ofert na dofinansowanie zadań publicznych z zakresu turystyki, realizowanych przez jednostki spoza sektora finansów publicznych.

otrzymać dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, będących w dyspozycji samorządów powiatowych.

W dofinansowanych przez 286 powiatów wspomnianych imprezach uczestniczyło w ub.r. 190.357 osób niepełnosprawnych, w tym 145.656 osób dorosłych i 40.701 dzieci i młodzieży (50.649 – to mieszkańcy wsi). W 2013 r. wykorzystano o 37,1% mniej środków w porównaniu z rokiem 2012.

⁴²³ Na podstawie Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie. Załącznik nr 8 do rozporządzenia określa „Minimalne wymagania w zakresie dostosowania obiektów hotelarskich do osób niepełnosprawnych” (Dz.U. z 2006 r. Nr 22, poz. 169 oraz z 2011r. Nr 259, poz. 1553). Do końca roku 2013 także na podstawie Rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 4 marca 2011 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz.U. Nr 60, poz. 302). Zgodnie z Załącznikiem nr 1 do rozporządzenia pod nazwą „Program podstawowego szkolenia ogólnego dla kandydatów na przewodników turystycznych” organizatorzy szkoleń zobowiązani byli uwzględniać w zajęciach szkoleniowych „oprowadzanie wycieczek dla niepełnosprawnych”. Zgodnie z Załącznikiem nr 10 organizatorzy szkoleń dla kandydatów na pilotów wycieczek zobowiązani są do uwzględnienia w programach szkoleń zagadnień związanych z „turystyką osób niepełnosprawnych oraz innych grup nietypowych”.

Pierwsze z rozporządzeń jest, a drugie było do końca 2013 r., przepisem wykonawczym do ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz.U. z 2004 r., Nr 223, poz. 2268 z późn. zm.).

W ramach konkursu ofert zrealizowano następujące zadania na rzecz osób niepełnosprawnych z dofinansowaniem Ministerstwa Sportu i Turystyki:

- ◇ „*Sprawnie dla niepełnosprawnych – podnoszenie jakości usług turystycznych w obsłudze osób niepełnosprawnych*”⁴²⁴ Zadanie polegało na organizacji szkolenia specjalistycznego skierowanego do osób zainteresowanych obsługą turystów niepełnosprawnych oraz wydaniu podręcznika na temat podnoszenia jakości usług turystycznych w obsłudze osób niepełnosprawnych. Publikację w nakładzie 1000 egzemplarzy przekazano bezpłatnie do regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych, szkół i uczelni kształcących kadry dla turystyki oraz izb turystycznych w celu przekazania ośrodkom organizującym szkolenia dla pilotów wycieczek i przewodników turystycznych w całym kraju.
- ◇ „*Wzrost kompetencji kadry turystycznej Szlaku Piastowskiego*”⁴²⁵ – zadanie polegające na przeszkoleniu podstawowym z języka migowego oraz umiejętności interpersonalnych przewodników terenowych, pracowników informacji turystycznej oraz pracowników recepcji. W wyniku szkolenia zdecydowanie zwiększono dostępność Szlaku Piastowskiego dla osób posługujących się językiem migowym. Podwyższono także standard usług turystycznych dzięki podniesieniu umiejętności w zakresie profesjonalnego traktowania osób posługujących się językiem migowym zarówno jako turysty indywidualnego jak i grupowego.
- ◇ „*Koncepcja rozwoju liniowych produktów kulturowych Dolnego Śląska ze szczególnym uwzględnieniem ich włączenia w przebieg ogólnopolskich i międzynarodowych szlaków kulturowych*”⁴²⁶. W opracowaniu uwzględniono potrzeby turystów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
- ◇ „*Portal turystyczny dla osób niepełnosprawnych – Kaszuby bez barier*”⁴²⁷ – zadanie polegające na stworzeniu strony internetowej z bazą o obiektach turystycznych z terenu Kaszub. Na witrynie umieszczono ujednolicone w formie informacje, które obejmują krótki opis najbardziej charakterystycznych walorów obiektu, informacje praktyczne (adres, nr telefonu, godziny otwarcia, zdjęcia obiektu itp.), a także o dostępności dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją ruchu, słuchu, wzroku oraz dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Uzupełnieniem informacji jest mapa dojazdowa. Portal nie tylko dostarcza informacji, ale również aktywizuje osoby z niepełnosprawnością. Użytkownicy mogą zakładać profile, oceniać, wypowiadać się na forum, a także zamieszczać własne artykuły. Stworzono również formularz kontaktowy, pozwalający na wysyłanie wiadomości na adres mailowy przez gości portalu.
- ◇ W świecie „*Poza Ciszą i Ciemnością*”⁴²⁸ – zadanie polegające na przeszkoleniu 119 przewodników miejskich i muzealnych pod kątem obsługi turystów niepełnosprawnych sensorycznie. W trakcie szkolenia wysoko wykwalifikowani specjaliści zapoznali uczestników z dysfunkcjami sensorycznymi, podstawami języka migowego, podstawami orientacji w przestrzeni osób niewidzących, a także audiodeskrypcji dla niesłyszących. Przeprowadzono także warsztaty z audiodeskrypcji dla niesłyszących. Przeszkoleni przewodnicy podjęli zadanie stworzenia opisów audiodeskrypcji do wybranych przez siebie obiektów turystycznych.
- ◇ „*Senior asystent w turystyce osób niewidomych*”⁴²⁹ – zadanie polegające na wyszkoleniu 24 seniorów, jako asystentów 24 osób niewidzących i słabowidzących w uprawianiu turystyki oraz konkretnym wsparciu tych osób ze strony wyszkolonych asystentów w trakcie zajęć praktycznych. Szkolenie służyło przełamywaniu barier psycho-fizycznych w uprawianiu turystyki przez osoby niewidzące i słabowidzące, które wzięły udział w szkoleniu. Dodatkowym efektem realizacji zadania było

⁴²⁴ Zadanie zrealizowane zostało przez Forum Turystyki Regionów w 2008 r. – dofinansowanie MSiT - 43 000 zł.

⁴²⁵ Zadanie zrealizowane zostało przez Gminną Organizację Turystyczną w Sianowie w 2008 r. – dofinansowanie MSiT - 13 000 zł.

⁴²⁶ Zadanie zrealizowane zostało przez Dolnośląską Organizację Turystyczną w 2008 r. – dofinansowanie MSiT - 52 000 zł.

⁴²⁷ Zadanie zostało zrealizowane przez Stowarzyszenie Turystyki „Bez Barier” w 2011 r. – dofinansowanie MSiT - 18 000 zł.

⁴²⁸ Zadanie zostało zrealizowane w 2012 r. przez Fundację Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” – dofinansowanie MSiT w wysokości 18 600 zł.

⁴²⁹ Zadanie zostało zrealizowane przez Krakowski Klub Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących w 2012 r. – dofinansowanie MSiT w wysokości 29 472 zł.

spopularyzowanie aktywności turystycznej wśród niewidomych i słabowidzących wśród członków Klubu i na terenie całego Krakowa (ok. 160 osób).

Ponadto turystyczne organizacje pozarządowe organizują szereg imprez turystycznych z zakresu turystyki społecznej, w tym dofinansowywanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, z udziałem osób niepełnosprawnych.

Według posiadanych przez MSiT informacji, tylko w roku 2010 w różnego rodzaju imprezach zorganizowanych np. przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze wzięło udział 24.735 osób niepełnosprawnych, w imprezach organizowanych przez Ludowe Zespoły Sportowe – około 500 osób, w imprezach organizowanych przez Stowarzyszenie Zarządców Obiektów Rekreacyjno-Turystycznych – ponad 2 600 osób.

⇒ Publikacje pokonferencyjne i poseminaryjne.

Ministerstwo Sportu i Turystyki dofinansowuje również publikacje pokonferencyjne i poseminaryjne, które zawierają artykuły i referaty związane między innymi z problematyką osób niepełnosprawnych w kontekście możliwości uprawiania turystyki. Jako przykład można wskazać następujące artykuły:

- ◇ Turystyka osób niepełnosprawnych. Szanse i bariery – w publikacji zatytułowanej „*Turystyka i sport dla wszystkich w promocji zdrowego stylu życia*”, Gdańsk, 2008,
- ◇ Rola turystyki w procesie rewalidacji osób niepełnosprawnych – w publikacji j.w.,
- ◇ Dostosowanie systemów informacji turystycznej do turystyki przemysłowej niepełnosprawnych – założenia do systemu – w publikacji pt. Konsument na rynku turystycznym. Informacja turystyczna w Europie, Katowice, 2010,
- ◇ Uwarunkowania uprawiania form turystyki aktywnej przez osoby niepełnosprawne z uwzględnieniem aspektów rodzinnych – w publikacji pt. Turystyka rodzinna a zachowania prospołeczne, Warszawa, 2011,
- ◇ Dostosowanie usług turystycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych, informacja turystyczna w publikacji Perspektywy i kierunki rozwoju turystyki społecznej, Łódź 2011,
- ◇ Rozważania nad turystyką i rekreacją osób niepełnosprawnych – w publikacji j.w.

W publikacji „Finansowanie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw turystycznych ze środków UE – praktyczny przewodnik”, opracowanej ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki i wydanej w 2009 r. zalecano wielokrotnie, iż w projektach dotyczących budowy lub modernizacji infrastruktury z zakresu turystyki niezbędne jest dostosowanie jej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych lub działające na ich rzecz w zakresie: rekreacji, sportu, turystyki i kultury, korzystały w ub.r.(podobnie jak w latach poprzednich) ze wsparcia:

- ⇒ Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, w ramach ogłaszanego corocznie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki konkursu dla organizacji pozarządowych.⁴³⁰ na dofinansowanie zadań z zakresu rozwijania sportu osób niepełnosprawnych.
- ⇒ Samorządów powiatowych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących ich dyspozycji, w ramach dofinansowania sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych⁴³¹.

Starostowie 286 powiatów przeznaczyli w ub.r. 6.979.386 zł. - podpisując z organizacjami pozarządowymi 2.278 umów - na dofinansowanie uczestnictwa 151.076 osób niepełnosprawnych w imprezach i przedsięwzięciach.

- **Wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w dostępie do kultury⁴³²**

⁴³⁰ Wśród organizacji aplikujących o środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki są zarówno organizacje ogólnopolskie, posiadające swoje struktury regionalne, oddziały lub zrzeszone w centralnej strukturze kluby (np. Polski Związek Sportu Osób Niepełnosprawnych „Start”, Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”, Polska Federacja Sportu Niepełnosprawnych, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji, Szkolny Związek Sportowy, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, jak i lokalne, czy też uczniowskie kluby sportowe.

⁴³¹ Art. 35a ust. 1 pkt 7 lit. b ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Na ten cel wydatkowano w 2013 r. 1,3% ogółu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji samorządów powiatowych, tj. 8.690.476 zł. (organizacje sektora finansów publicznych i spoza sektora finansów publicznych). W 2013 roku wykorzystano mniej środków (w porównaniu z rokiem 2012) o kwotę 4.927.030 zł, co stanowi spadek o 37,1%.

W koordynowanej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego do 2020 r.*, przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r., zawarta jest zasada zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu m.in. na niepełnosprawność oraz zasada wyrównywania szans grup i środowisk wykluczonych społecznie lub zagrożonych społeczną marginalizacją.

⇒ *Działania⁴³³ na rzecz dostępu osób niepełnosprawnych do dóbr kultury, dofinansowane w ramach*

Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.⁴³⁴

Nie ma specjalne Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przeznaczonych wyłącznie do wspierania osób niepełnosprawnych.

Dotacje przyznawane są na różnego rodzaju działania o charakterze kulturalnym w ramach ogólnie rozumianego wspierania polskiego dziedzictwa kulturowego⁴³⁵.

W roku 2013 złożono 89 wniosków na zadania skierowane wyłącznie do osób niepełnosprawnych, z czego dofinansowanie otrzymało 45 projektów na łączną kwotę 3 388 280 zł. (na rok 2013 r.).

Przykład:

- * w latach 2008-2013 w ramach Programu Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wybrano 112 projektów, z czego 65 adresowanych było pośrednio do osób niepełnosprawnych. Najważniejszymi działaniami prowadzącymi do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych w przypadku Programu Promesa było umieszczenie w kryteriach oceny projektów konkursowych zagadnień związanych m.in. ze skierowaniem do wielu grup społecznych, w tym do grup zagrożonych ryzykiem wykluczenia; powszechną dostępnością obiektów; dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- * w ramach mecenatu państwa nad kulturą ludową corocznie ogłasza i realizuje program pn. „*Dziedzictwo Kulturowe, priorytet 3. Kultura ludowa*” skierowany m.in. do różnych grup społecznych, w tym do osób z niepełnosprawnościami⁴³⁶.

⇒ *Zwiększenie dostępu osób niewidomych i słabowidzących do wydarzeń kulturalnych.*

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w celu zwiększenia dostępu osób niewidomych i słabowidzących do wydarzeń kulturalnych od kilku lat realizuje i wspiera inicjatywy wykorzystujące technikę audio-deskrypcji.

Jednym z narzędzi wspierających te działania jest program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Edukacja kulturalna”, w ramach którego finansowane są m.in. działania służące wyrównywaniu szans w dostępie do kultury oraz przeciwdziałaniu izolacji społecznej osób z niepełnosprawnościami⁴³⁷, w tym z dysfunkcjami wzroku.

„*ABC Gość niepełnosprawny w muzeum*” to wydany w grudniu 2013 r. przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów podręcznik – efekt organizowanych szkoleń dla muzealników w ciągu ostatnich dwóch lat. To wydawnictwo dostępne jest również na: <http://www.nimoz.pl/pl/wydawnictwa/wydawnictwa-nimoz/abc-gosc-niepelnosprawny-w-muzeum>

Samorządowe Muzeum Regionalne w Stalowej Woli jest od 2010 r. instytucją wiodącą w dziedzinie obsługi gości niepełnosprawnych. Muzeum pod patronatem

⁴³² Przystępując do przygotowania informacji w ramach działu kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego z realizacji w 2013 r. sejmowej uchwały Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, zostały zebrane informacje w resorcie oraz w jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra kultury i Dziedzictwa Narodowego o działaniach podejmowanych w 2013 r. na rzecz osób niepełnosprawnych, w ramach posiadanych merytorycznych kompetencji, w tym także o bezpośrednich lub pośrednich działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2008 – 2013, ze szczególnym uwzględnieniem osiągniętych rezultatów w postępie realizacji praw osób niepełnosprawnych oraz najważniejszych inicjatyw prowadzących do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

⁴³³ W 2013 r.

⁴³⁴ Zestawienie zadań związanych z działaniami na rzecz dostępu do dóbr kultury osób niepełnosprawnych, dofinansowane w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2013 r. zostało zamieszczone w załączniku 49.

⁴³⁵ Z uwagi na to, że szereg zadań wspieranych i finansowanych w ramach Programów jest skierowany do wszystkich obywateli, w związku z tym trudne jest wskazanie wszystkich projektów, które angażują osoby niepełnosprawne.

⁴³⁶ Przedsięwzięcia dofinansowane w latach 2008-2013 w ramach tego projektu zostały zamieszczone w załączniku 49.

⁴³⁷ Szczegółowe informacje w zakresie działań podejmowanych przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich oraz niektóre muzea na rzecz osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w załączniku 16.

Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, w koalicji z muzeami ukraińskimi prowadzi projekt pn. „Muzea bez barier” oraz autorski, nagradzany projekt pn. „Dostępne Muzeum”(szczegóły w załączonej informacji z Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli).

Dyrekcja Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli, po wprowadzeniu udogodnień architektonicznych (2010 r.) odnotowała aż 250 % wzrost liczby gości niepełnosprawnych. Na muzealnym dziedzińcu od 2008 r. prezentowana jest stała plenerowa wystawa rzeźby „Galeria przez dotyk” stworzona specjalnie dla osób niewidomych i niedowidzących z podpisami w alfabecie Brajla.

• **Dostęp osób niepełnosprawnych do muzeów i ekspozycji muzealnych.**

Polskie muzea przechodzą etap dynamicznej transformacji od instytucji elitarnych do centrów edukacji, ośrodków dialogu społecznego, w których odbiorca, także niepełnosprawny jest zapraszany do współpracy.

W wielu muzeach prowadzone są specjalne działania mające na celu ułatwienie dostępu do zbiorów osobom niepełnosprawnym⁴³⁸. Muzeum pozbawione barier społecznych, intelektualnych i architektonicznych staje się wyjątkowym miejscem, w którym osoby z dysfunkcjami mają możliwość kontaktu ze sztuką. Takie muzeum może w pełni wykorzystać swój potencjał wystawienniczy i edukacyjny.

Dzięki instytucjom wiodącym, takim jak Muzeum Regionalne w Stalowej Woli, osoby niepełnosprawne są nie tylko gośćmi muzealnymi lecz również działają w Radzie ds. Gości Niepełnosprawnych, uczestniczą w plenerach malarskich (Muzeum Narodowe w Krakowie), ich prace są prezentowane na wystawach ceramicznych (Narodowe Muzeum Morskie) i innych.

W muzeach, dla których organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także wielu instytucjach samorządowych sukcesywnie likwidowane są bariery utrudniające osobom niepełnosprawnym kontakt ze sztuką. Trudności w przeprowadzaniu przedsięwzięć modernizacyjnych pojawiają się najczęściej w związku z zabytkowym charakterem obiektu, brakiem prawa własności bądź ograniczeniami finansowymi. W Muzeum Papiernictwa w Dusznikach zainstalowało windę w XVI-wiecznej piwnicy, wyrównało różnicę poziomów pomiędzy salami wystawowymi. Muzeum Okręgowe w Toruniu, mające siedzibę w zabytkowym ratuszu, uruchomiło przeszkloną windę w szybie kominowym. Zamek w Lublinie, będący siedzibą Muzeum Lubelskiego, po generalnym remoncie jest całkowicie dostępny i posiada wszelkie udogodnienia dla gości niepełnosprawnych. Architektoniczne udogodnienia były również możliwe w neoklasycystycznym zamku Lubomirskich z XVIII w., które mieści Muzeum Regionalne w Stalowej Woli. Sukiennice, Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie dysponują windą zewnętrzną. Pałac w Rogalinie, Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu ma zainstalowaną windę i inne udogodnienia dla osób niepełnosprawnych.

Zdecydowana większość muzeów opracowuje specjalną ofertę dla osób niepełnosprawnych, z uwzględnieniem ich potrzeb, możliwości fizycznych i psychicznych. Zwiedzanie muzeów, lekcje muzealne i programy często przygotowywane są na prośbę i zlecenie różnych placówek współpracujących w tym zakresie z muzeami. Pracownicy działów edukacyjnych są w kontaktach z przedstawicielami tych placówek, z pedagogami, osobami zajmującymi się profesjonalnie niepełnosprawnymi, z rodzicami i opiekunami dzieci. Z ich pomocą i fachową radą opracowują zajęcia dydaktyczne dla tej grupy odbiorców.

Każdy rodzaj upośledzenia gości wymaga od personelu muzealnego innego przygotowania do zaprezentowania zbiorów. Instytucje muzealne przystosowują w coraz większym stopniu ekspozycje do odwiedzin osób z dysfunkcją wzroku. Niewidomi i niedowidzący odbierają sztukę głównie poprzez dotyk, muzea muszą więc być do tego przygotowane. Rozwiązaniem są zmniejszone kopie i odlewy eksponatów, a do ich objaśniania - wypukłe makiety (np. w Muzeum Zamkowym w Malborku, w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie).

⁴³⁸ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 35 i 8.

W Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie osoby słabowidzące mogą skorzystać z odpowiednio zaprogramowanej wersji zawierającej większe czcionki prezentacji multimedialnych. Prezentacje zawierają również funkcję powiększania wyświetlanej zawartości. Odpowiednio dobrany kontrast podpisów obiektów Muzealnych również został zaprojektowany specjalnie z myślą o osobach niedowidzących. Ponadto we współpracy z Fundacją "Poza Ciszą i Ciemnością" w roku 2012 zostały podjęte działania mające na celu udostępnienie ekspozycji i sal muzealnych osobom z dysfunkcją wzroku i słuchu. Opracowano dla osób niewidomych i niedowidzących audiodeskrypcję elementów wizualnych i audiowizualnych wybranych sal i eksponatów oraz wyprodukowano tyflografiki wybranych obiektów muzealnych. Przygotowano wideotłumaczenia na język migowy krótkich filmów wystawy stałej.

Muzea przygotowują specjalnie oznakowane „ścieżki zwiedzania”, opisy wystaw w wersji dźwiękowej, podpisy pod eksponatami i katalogi w alfabecie Braille’a, dla niedowidzących – duże litery, kontrastowe tło.

W coraz większym stopniu muzea wykorzystują też technikę audio - deskrypcji. Technika ta za pomocą dodatkowych, werbalnych opisów udostępnia odbiór treści wizualnych osobom niewidomym i słabo widzącym. Teksty łączą treści merytoryczne z informacjami ułatwiającymi poruszanie się po wnętrzu. Opisy, wykorzystujące porównania, odwołujące się do zjawisk znanych z życia codziennego, skonstruowane zgodnie z zasadą "od ogółu do szczegółu", ułatwiają stworzenie w umyśle wyobrażenia.

- **Baza danych stanu przystosowania muzeów Polsce.**

Ważnym narzędziem ułatwiającym dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym jest Internet. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przywiązuje dużą wagę do tworzenia nowoczesnych stron internetowych przez instytucje przez siebie prowadzone i nadzorowane. Rozbudowane portale internetowe instytucji muzealnych stają się ich częścią integralną a zarazem łatwo dostępnym źródłem informacji o zbiorach (często publikowanych on-line) oraz o historii muzeum i regionu z nim związanym. Na przykład Wirtualne Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie jest integralną częścią Muzeum. Na wortalu, oprócz przejrzystych informacji praktycznych o Muzeum, znajduje się także Pasaż Wiedzy, czyli ogromna baza zebranych informacji dotycząca zarówno samego pałacu w Wilanowie, jego właścicieli i mieszkańców, jak również szerokiego kontekstu historii, historii sztuki, kultury, obyczaju, tradycji sarmackich. Dzięki temu stanowi narzędzie ułatwiające dostęp do zbiorów i opowieści Muzeum osobom niemającym bezpośredniego dostępu do muzeum rzeczywistego, w tym niepełnosprawnym. Przy projektowaniu Wirtualnego Muzeum uwzględniono działanie syntezy mowy, które odczytują treści dostępne na wortalu.

Działalność Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów ma na celu m.in. wspieranie muzeów w zwiększaniu ich dostępności dla osób niepełnosprawnych, ułatwianie osobom niepełnosprawnym i ich opiekunom dotarcie do informacji oraz pomaganie im w planowaniu muzealnych wizyt.

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NiMOZ) we współpracy z Fundacją Kultury bez Barier oraz Fundacją Polska bez Barier prowadzi cykl szkoleń skierowanych do pracowników muzeów, galerii i instytucji zajmujących się działalnością wystawienniczą. W maju 2013 r. odbyła się pierwsza edycja szkolenia „Gość niepełnosprawny w muzeum - muzeum bez barier”.

W grudniu 2011 r. NiMOZ stworzył bazę danych dotyczących stanu przystosowania muzeów Polsce i ich programów względem osób niepełnosprawnych. Baza powstała na podstawie dobrowolnej ankiety, na którą odpowiedziały część muzeów. Link do bazy znajduje się na stronie NiMOZ: <http://www.nimoz.pl/pl/bazy-danych/baza-dobrych-praktyk/dostepnosc-muzeow-dla-osob-niepelnosprawnych-baza-muzeow>

Od tego roku ankietę z pytaniami dotyczącymi przystosowania budynków i ekspozycji oraz oferty edukacyjnej i dla osób niepełnosprawnych NiMOZ zamierza wysyłać muzeom corocznie. Najnowsze dane powinny być dostępne na stronie Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów już wiosną tego roku.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do zabytków.**

Likwidowanie barier i łagodzenie uciążliwości związanych z niepełnosprawnością ma istotne znaczenie dla przeciwdziałania wykluczenia tej grupy społecznej z dostępu do dóbr kultury, w tym dostępu do zabytków.

Przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych obiektów zabytkowych, powinno odbywać się bez istotnego naruszenia substancji zabytkowej, a także z zachowaniem integralności i autentyczności zabytku.

W przytłaczającej większości przypadków, możliwy jest kompromis między potrzebami tej grupy społecznej, a zachowaniem wartości zabytkowych obiektów historycznych (w tym m.in. świątyń, zespołów pałacowo-parkowych, obiektów użyteczności publicznej, itp.).

Podejmowane są działania – przy udziale wojewódzkich konserwatorów zabytków - mające na celu zwiększenie dostępności osób niepełnosprawnych do obiektów zabytkowych.

- **Dostęp osób niepełnosprawnych do teatru, opery, filharmonii⁴³⁹.**

Z informacji przekazanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wynika, że coraz więcej placówek kulturalnych jest dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, coraz więcej osób niepełnosprawnych korzysta z oferty programowej, niejednokrotnie specjalnie dostosowanej do ich potrzeb i możliwości.

Dla przykładu warto wspomnieć o działaniach niektórych placówek kulturalnych:

⇒ Filharmonia Narodowa w Warszawie dostępna jest dla osób z dysfunkcjami ruchu, słuchu, wzroku. Filharmonia Narodowa organizowała przyjazdy do Filharmonii młodzieży na wózkach inwalidzkich oraz koncerty dla dzieci i młodzieży z udziałem osób niepełnosprawnych (*m.in. czwartkowe Spotkania Muzyczne, poranne i popołudniowe koncerty dla dzieci, poranki i popołudnia dla Małych Melomanów*).

Dział Koncertów dla Dzieci i Młodzieży realizował koncerty poza siedzibą Filharmonii w szkołach specjalnych, gdzie docierały ekipy muzyków transportem organizowanym przez Filharmonię Narodową. We współpracy z pedagogami tych ośrodków prezentowano edukacyjne programy muzyczne, w czasie których dzieci i młodzież mogli posłuchać różnych rodzajów muzyki, a także zetknąć się z wieloma interesującymi instrumentami muzycznymi.

⇒ Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki w Warszawie oferuje stały program edukacyjny dla osób z dysfunkcją wzroku (oprowadzanie i warsztaty z audiodeskrypcją), organizuje warsztaty dla młodzieży z dysfunkcją słuchu oraz stały program edukacyjny dla osób z dysfunkcją słuchu (oprowadzanie i warsztaty z tłumaczeniem na Polski Język Migowy, a także organizuje warsztaty dla młodzieży i dorosłych z upośledzeniem umysłowym (Sztuka dostępna). Zachęta współpracuje z organizacjami pozarządowymi np. z Fundacją Synapsis przy projekcie „Kultura przyjazna osobom z autyzmem”; cykl warsztatów w Zachęcie dla młodzieży i dzieci wokół prac z kolekcji; szkolenia; opracowanie przewodnika dla publiczności ze spektrum autyzmu.

⇒ Teatr Narodowy w Warszawie od roku 1997, nie posiada barier architektonicznych uniemożliwiających swobodny dostęp osobom niepełnosprawnym.

Teatr prowadzi cykl pokazów spektakli z audiodeskrypcją, organizowanych we współpracy z Fundacją Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” oraz pokazy przedstawień z audiodeskrypcją (przeznaczone specjalnie dla osób niewidomych i słabowidzących), a także z napisami dla niesłyszących organizowane są średnio raz w miesiącu. Jako pomoc dla osób niedosłyszących, stosowane jest rozwiązanie tzw. „pętli akustycznej”, wzmacniające dźwięk dochodzący ze sceny za pośrednictwem słuchawek. W ramach programu „lekcji teatralnych” dla dzieci i młodzieży regularnie przyjmowane są grupy dzieci i młodzieży z dysfunkcją ruchową. Na widowni w sali Bogusławskiego istnieją specjalne miejsca przeznaczone dla osób z dysfunkcją ruchową, łatwe do demontażu dla osób, które nie schodzą z wózka inwalidzkiego.

Teatr Narodowy jest otwarty dla osób upośledzonych psychicznie.

⁴³⁹ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 35.

- ⇒ Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku organizuje i wykonuje formy koncertowe: koncerty symfoniczne, oratoryjne, kameralne, recitale oraz formy sceniczne: opera, musical, koncerty edukacyjne i inne, których odbiorcami są osoby niepełnosprawne.
- W roku 2013 regularnie placówkę odwiedzały osoby oraz grupy osób niepełnosprawnych. Dzieci z ograniczeniami intelektualnymi korzystały z formuły Otwartych Prób Generalnych, w ramach zajęć terapeutycznych. Oprócz tego w ciągu roku Opera otrzymała 40 zgłoszeń osób na wózkach inwalidzkich, które skorzystały z oferty artystycznej.
- W 2013 r. 716 osób niepełnosprawnych o różnych ograniczeniach uczestniczyło w organizowanych przez Operę wystawach.
- Nowy gmach Opery i Filharmonii Podlaskiej został dwukrotnie wyróżniony ze względu na dostępność dla osób niepełnosprawnych.
- Instytucja dysponuje 36 kpl. urządzeń umożliwiających odbiór koncertów przez osoby z uszkodzeniem słuchu oraz ma przygotowane warunki techniczne na sali koncertowej do wprowadzenia audiodeskrypcji.
- ⇒ Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy w celu zachęcenia do aktywnego uczestnictwa w koncertach oferuje grupom słuchaczy niepełnosprawnych specjalne, tanie bilety a na audycje muzyczne wstęp bezpłatny (na podstawie pisemnego wniosku różnych stowarzyszeń, związków, ośrodków, warsztatów zajęciowych, itp. w Bydgoszczy i w regionie), ułatwiając tym samym szeroki dostęp do największych dzieł muzycznych w wykonaniu wybitnych artystów ze świata. Na koncerty okolicznościowe, jak z okazji Dnia Dziecka, Mikołajki czy w czasie ferii zimowych, grupom dzieci niepełnosprawnych oferuje instytucja bezpłatne wejście, pozyskuje w tym celu sponsorów.
- ⇒ Opera Nova w Bydgoszczy jest właścicielem gmachu operowego wraz z częścią sal kongresowych, który jest dostosowany do korzystania przez osoby niepełnosprawne (szerokości przejść, pochylnie, windy, toalety). W ramach działań służących większej dostępności sztuki operowej dla widzów z niesprawnością słuchową, biuro obsługi widowni dysponuje słuchawkami, które są wypożyczane zainteresowanym osobom. Dla zorganizowanych grup z dysfunkcją wzroku lub słuchu Opera rezerwuje miejsca na widowni bliżej sceny, bardziej dla tych osób dostosowane, a dla opiekunów grup przekazuje bilety nieodpłatnie.

• **Dostęp osób niepełnosprawnych do zbiorów Biblioteki Narodowej⁴⁴⁰.**

Biblioteka Narodowa łączy funkcje tradycyjnego udostępniania zbiorów z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W roku 2013 zwracano uwagę na znaczenie optymalizacji warunków technologicznych, w których osoby niepełnosprawne mogą w pełni korzystać z informacji, publikacji BN i zbiorów dostępnych on-line.

Konstrukcja witryn internetowych Biblioteki Narodowej umożliwia osobom niepełnosprawnym posługującym się oprogramowaniem specjalistycznym sprawne dotarcie do poszukiwanych informacji.

Na terenie Biblioteki Narodowej funkcjonuje uruchomiony pod koniec roku 2012 Punkt Dostępu Osób Niepełnosprawnych do Zbiorów Biblioteki Narodowej.

W roku 2013 zbiory biblioteczne były stale udostępniane w dostępnych formatach cyfrowych, z wykorzystaniem stanowisk komputerowych przystosowanych do potrzeb czytelników z dysfunkcjami sensorycznymi i motorycznymi, a także powiększalników telewizyjnych i urządzenia wzmacniającego komunikowanie z osobami z dysfunkcjami słuchu.

⁴⁴⁰ Biblioteka Narodowa w 2013 r. zapewniała realizację prawa osób niepełnosprawnych do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym przede wszystkim poprzez udostępnianie zbiorów gromadzonych, opracowywanych i przechowywanych, zgodnie z działalnością statutową Biblioteki Narodowej.

Osoby z niepełnosprawnościami miały możliwość uzyskania dostępu do zbiorów⁴⁴¹ przetworzonych w ogólnodostępnym systemie reprografii i digitalizacji do formatów publikacji użytkowanych przez osoby niepełnosprawne.

Na rozmieszczonych w czytelnich i w informatorium stanowiskach wyposażonych w sprzęt i oprogramowanie dedykowane osobom niepełnosprawnym w godzinach otwarcia Biblioteki Narodowej osoby niepełnosprawne mogły również samodzielnie przetwarzać zbiory i odczytywać je w dostępnych formatach.

W roku 2013 podejmowano także działania na rzecz realizacji szczególnego prawa osób niepełnosprawnych do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych poprzez udogodnienie dostępu do Biblioteki Narodowej⁴⁴², a co za tym idzie poszerzenie dostępu do informacji i stworzenie możliwości komunikacji międzyludzkiej.

Służyły temu przede wszystkim szkolenia pracownicze dotyczące znajomości predyspozycji, funkcjonowania i komunikowania z osobami niepełnosprawnymi⁴⁴³. W skali całej Biblioteki Narodowej liczba przeszkolonych pracowników wynosi około 25% zatrudnionych.

Biblioteka Narodowa przy zaangażowaniu specjalistów zewnętrznych przygotowała ofertę szkoleń dla innych bibliotek i instytucji kultury. W roku 2013 zainicjowano szkolenia dla pracowników instytucji zewnętrznych w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami.

W związku z planami dalszego dostosowywania Biblioteki Narodowej do potrzeb komunikowania się zróżnicowanych grup osób niepełnosprawnych w roku 2013 podjęto rozpoznanie możliwości podniesienia poziomu dostępności informacji dla osób z dysfunkcjami słuchu. Przeprowadzone zostały konsultacje z organizacjami prowadzącymi działalność na rzecz osób głuchych i słabosłyszących. Przedstawiciele Biblioteki Narodowej wzięli udział w seminariach i spotkaniach dotyczących dostosowania instytucji do potrzeb osób z dysfunkcjami słuchu.

• **Terapia pacjentów szpitali psychiatrycznych przez sztukę.**

Od dwóch lat Zamek Królewski w Warszawie realizuje projekt „*Terapia przez sztukę*” przeznaczony dla pacjentów szpitali psychiatrycznych. Pacjenci mają możliwość uczestniczenia w zajęciach bezpłatnie, co ma szczególne znaczenie wobec faktu drastycznego cięcia dofinansowania na cele terapeutyczne w ośrodkach dziennych przy szpitalach psychiatrycznych. Pacjenci pod opieką osoby z Działu Oświatowego, posiadającej specjalne kwalifikacje mogą zapoznać się ekspozycją stałą a także z wystawami czasowymi.

Nie wszyscy pacjenci szpitali psychiatrycznych mogą odwiedzić Zamek Królewski. Dla tych, którzy nie mają tej możliwości, realizujemy program prelekcji prowadzonych przez pracownika Zamku odbywających się na terenie szpitala. Wykłady te dla pacjentów są również bezpłatne. 20 bezpłatnych zajęć dla pacjentów szpitali psychiatrycznych w ramach programu *Terapia przez sztukę*.

Digitalizacja dóbr kultury

⁴⁴¹ W roku 2013 ani wśród pracowników BN będących osobami niepełnosprawnymi, ani wśród osób z niepełnosprawnościami korzystających z usług BN, nie odnotowano zgłoszeń przypadków dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, ani żadnych innych przypadków naruszania praw osób niepełnosprawnych w związku z realizacją zadań służbowych przez pracowników lub realizacją zadań statutowych instytucji, w tym udostępnianiem zbiorów bibliotecznych.

⁴⁴² Budynek A gmachu głównego Biblioteki Narodowej, w którym zlokalizowane są ogólnodostępne czytelnie, spełnia podstawowe warunki dostępności przestrzeni ze względu na oznaczenie wejść przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, podjazdy zewnętrzne i pochylnie wewnętrzne, przystosowane windy łączące poziomy przestrzeni bibliotecznej.

W roku 2013 w ramach prac remontowych nastąpiła kontynuacja przystosowania przestrzeni budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poprzez oddanie do użytku dostosowanych pomieszczeń sanitarnych – łazienki dla osób niepełnosprawnych w części budynków przeznaczonych dla czytelników.

⁴⁴³ W roku 2013 przeszkolono w zakresie kontaktowania się i podstawowej wiedzy o relacjach z osobami niepełnosprawnymi 50 pracowników Oddziału Służby Ochrony Biblioteki Narodowej. Biblioteka Narodowa zapewnia zatrudnienie osobom wszystkich ustawowych stopni niepełnosprawności (w stopniu znacznym, umiarkowanym oraz lekkim), o zróżnicowanych rodzajach niepełnosprawności. Osoby niepełnosprawne zatrudniane w Bibliotece Narodowej pracują na stanowiskach zgodnie z predyspozycjami i własnymi kwalifikacjami.

oraz dostęp osób niepełnosprawnych do twórczości⁴⁴⁴

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi działania mające na celu ułatwianie dostępu do twórczości osobom niepełnosprawnym poprzez stymulowanie dialogu pomiędzy środowiskami osób niewidomych i niedowidzących, a wydawcami książek i prasy.

Celem dialogu jest osiągnięcie satysfakcjonującego poziomu wydań utworów drukowanych w formatach dostępnych dla osób niewidomych i niedowidzących, udostępnianych przez wydawców na zasadach licencyjnych lub w ramach dozwolonego użytku przewidzianego w art. 33¹ ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁴⁴⁵.

Motywacją do podjęcia prac w tej formule stanowi niesatysfakcjonujący poziom dostępności osób niepełnosprawnych do utworów mających postać druku. Pomimo obowiązywania prawa przewidującego ułatwiony dostęp do twórczości niewidomym i niedowidzącym, zgodnie z danymi przedstawionymi przez Polski Związek Niewidomych, jedynie nie więcej niż 5% publikacji drukowanych jest dostępnych w formatach, z którymi osoby te mogą się zapoznawać.

Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w obawach wydawców przed wprowadzaniem do nielegalnego obrotu kopii elektronicznych formatów książek i czasopism przekazywanych niepełnosprawnym. W związku z tym uznano za konieczne ustalenie zasad wytwarzania i dystrybucji formatów utworów drukowanych, które byłyby bezpieczne dla wydawców, a jednocześnie zapewniały pełniejszy dostęp do kultury osobom z wadami wzroku.

Zarządzeniem z dnia 13 grudnia 2012 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego powołał Zespół ds. ustalenia zasad udostępniania materiałów drukowanych osobom niewidomym i niedowidzącym. Zespół pełni funkcję platformy zajmującej się omawianiem i proponowaniem sposobów ułatwiania osobom niewidomym i niedowidzącym korzystania w największym możliwym stopniu z oferty wydawnictw książkowych i prasowych dostępnych na rynku polskim.

W ramach dotychczasowych prac poddano analizie praktyczne przeszkody uniemożliwiające zapewnienie odpowiedniej podaży formatów umożliwiających dostęp do dzieł drukowanych osobom niepełnosprawnym, omówiono potrzeby osób niewidomych i niedowidzących w zakresie dostępu do książek i prasy, zdefiniowano kto może być beneficjentem przepisów dotyczących dozwolonego użytku na rzecz osób niepełnosprawnych, określono kryteria jakie powinni spełniać tzw. zaufani pośrednicy (podmioty dokonujące konwersji materiałów drukowanych na dostępne dla niewidomych i niedowidzących formaty) oraz poddano analizie stosowane zabezpieczenia techniczne. W przyszłości w ramach prac Zespołu analizie poddane zostaną koszty wytwarzania formatów dostępnych, w celu oszacowania w jakim stopniu możliwe będzie angażowanie środków publicznych w dofinansowanie projektów związanych ze zwiększeniem udostępniania materiałów drukowanych osobom z niepełnosprawnością wzroku.

- **Ułatwienia dostępu do utworów opublikowanych osobom niewidomym i niedowidzącym oraz osobom z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi im zapoznanie się z drukiem.**

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w latach 2011 - 2013 prowadziło intensywne prace związane z przyjęciem traktatu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) w sprawie ułatwienia dostępu do utworów opublikowanych osobom niewidomym i niedowidzącym oraz osobom z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi im zapoznanie się z drukiem.

Treść traktatu została przyjęta 28 czerwca 2013 r. podczas Konferencji Dyplomatycznej w Marakeszu. Polska reprezentowała w negocjacjach stanowisko grupy regionalnej 17 państw Europy Środkowej i bałtyckich (tzw. CEBS).

⁴⁴⁴ Informacje o działaniach Narodowego Instytutu Audiowizualnego na rzecz osób niewidomych i niesłyszących zostały zamieszczone w załączniku 51.

⁴⁴⁵ Dz. U. z 2006 r. Nr 90 poz. 631, z późn. zm.

Państwa, które zostaną stronami traktatu, będą musiały wprowadzić do krajowych regulacji przepisy o dozwolonym użytku na rzecz jego beneficjentów w taki sposób, aby beneficjenci mogli w ułatwiony sposób korzystać z krajowych i zagranicznych książek i prasy.

Zgodnie z zaproponowanym w traktacie modelem przepisy o dozwolonym użytku mają umożliwić uprawnionym podmiotom (np. organizacjom non – profit lub instytucjom rządowym działającym na rzecz beneficjentów) dystrybuowanie i publiczne udostępnianie kopii utworów w formatach dostępnych dla osób niewidomych lub z dysfunkcjami utrudniającymi zapoznanie się z materiałami drukowanymi.

Wskazane podmioty będą mogły takim osobom udostępniać kopie utworów w danym kraju oraz za granicą. Zgodnie z traktatem beneficjenci będą mogli również sporządzić kopię utworu przeznaczoną do prywatnego użytku.

Przepisy krajowe nie będą mogły jednak naruszać normalnego korzystania z utworu i godzić w interesy twórcy. Aby zaangażować wydawców w tworzenie formatów dostępnych dla osób niewidomych państwa będą mogły na własnych terytoriach stosować zasadę tzw. dostępności handlowej. Polega ona na tym, że korzystanie z utworów w ramach dozwolonego użytku w danym kraju będzie możliwe, jeśli na jego terytorium nie będzie można komercyjnie nabyć utworu w formacie dostępnym dla niewidomych. Traktat zawiera również postanowienia dotyczące ochrony zabezpieczeń technicznych utworów i gwarantuje ochronę prywatności beneficjentów.

Polska znalazła się wśród 129 państw, które podpisały akt końcowy traktatu, akceptując jego treść. Obecnie trwają przygotowania do podjęcia przez Radę Ministrów uchwały umożliwiającej podpisanie traktatu przez Rzeczpospolitą i otwarcie procedury ratyfikacyjnej.

- **Działania na rzecz aktywności społecznej m.in. starszych osób niepełnosprawnych.**

W 2013 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej projekt *Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020*, który został przyjęty przez Radę Ministrów 24 grudnia 2013 r.

Celem rządowego programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych, w tym niepełnosprawnych poprzez ich aktywność społeczną. Program stanowi kontynuację programu realizowanego w latach 2012-2013. Działania ujęte w rządowym programie mają umożliwić wykorzystanie potencjału ludzi starszych, w tym i niepełnosprawnych poprzez zaangażowanie ich w szeroko rozumianą aktywność społeczną.

Program oparty jest na wsparciu organizacji działających w sferze pożytku publicznego poprzez dofinansowanie realizowanych projektów dla osób starszych, w tym i niepełnosprawnych w czterech priorytetowych obszarach: edukacji, aktywności społecznej promującej integrację wewnątrz i międzypokoleniową, partycypacji społecznej i usług społecznych dla osób starszych, w tym niepełnosprawnych.

Warto podkreślić, że jednym z kryteriów oceny merytorycznej oferty złożonej przez organizacje w zakresie realizacji rządowego programu jest infrastruktura (osobowa i rzeczowa) pozbawiona barier funkcjonalnych.

Ponadto Rada Ministrów przyjęła w 2013 r. w formie uchwały *Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020*, w których ujęto różne aspekty życia i funkcjonowania seniorów, m.in. związane ze zdrowiem i samodzielnością, aktywnością zawodową, uczestnictwem w kulturze, zaangażowaniem obywatelskim.

III.

Informacja o funkcjonowaniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się⁴⁴⁶.

Obowiązki i uprawnienia wynikające z ustawy.

1 kwietnia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się która m.in. określa zasady obsługi osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się (osoby uprawnione).

Zgodnie z przepisami w/w ustawy osoba uprawniona ma prawo do skorzystania z pomocy osoby przybranej (osoba, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia porozumienia z osobą uprawnioną i udzielenia jej pomocy w załatwieniu spraw w podmiotach zobowiązanych) w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi, tj. organami administracji publicznej, jednostkami systemu, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej, straży gminnej oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach.

Organ administracji publicznej jest zobowiązany do udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, w szczególności poprzez:

- ⇒ korzystanie z poczty elektronicznej,
- ⇒ przysyłanie wiadomości tekstowych, w tym z wykorzystaniem wiadomości SMS, MMS lub komunikatorów internetowych,
- ⇒ komunikację audiowizualną, w tym z wykorzystaniem komunikatorów internetowych,
- ⇒ przysyłanie faksów,
- ⇒ strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych; oraz
- ⇒ upowszechniania informacji o w/w usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie.

Ponadto organ administracji publicznej zapewnia m.in. dostęp do świadczenia usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) i sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN).

Świadczenie to może być realizowane również przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się. Świadczenie jest bezpłatne dla osoby niepełnosprawnej⁴⁴⁷.

Organ administracji publicznej zamieszcza wszystkie niezbędne informacje o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych.

Informacja o realizacji ustawy.

Informację sporządzono na podstawie danych przekazanych z 55 resortów, urzędów centralnych i innych instytucji.

Z przeanalizowanej informacji wynika, osoby niepełnosprawne w niewielkim stopniu korzystały z ustawowych uprawnień.

Informację na temat liczby osób uprawnionych korzystających z pomocy osoby przybranej, lub ze świadczenia usług tłumacza języka migowego, przekazało 38 organów administracji publicznej, za okres od 1 kwietnia 2012 r. do 31 grudnia 2013 r.

W tym okresie w 32 urzędach nie było konieczności obsługi osoby uprawnionej.

⁴⁴⁶Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1243 z późn. zm.

⁴⁴⁷ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.).

Najwięcej osób korzystało z pomocy w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w Salach Obsługi Klienta:

- około 5 tys. osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się skorzystało z pomocy pracownika ZUS, posługującego się SJM lub PJM,
- około 60 osób skorzystało w trakcie dwumiesięcznego pilotażu w ZUS z obsługi przy udziale tłumacza on-line,
- około 165 osób skorzystało ze świadczenia usług tłumacza języka migowego,
- około 1200 osób skorzystało z pomocy osoby przybranej.

Ponadto:

- w Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad usług tłumacza języka migowego skorzystała 1 osoba,
- w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego 33 osoby skorzystały z pomocy osoby przybranej, 1 osoba wnioskuje o świadczenie usług tłumacza języka migowego,
- w Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji 1 osoba skorzystała z pomocy osoby przybranej,
- w Ministerstwie Środowiska 1 osoba skorzystała z pomocy osoby przybranej,
- w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej 3 osoby skorzystały ze świadczenia usług tłumacza języka migowego.

Informację o udostępnianych środkach wspierających komunikowanie się przekazało 34 organów administracji publicznej.

- Wszystkie organy udostępniają adresy e-mail oraz numery faksów.
W 5 organach dodatkowo uruchomiono usługę sms/mms, w 6 osoby uprawnione mogą skontaktować się przez e-puap, zaś 4 organy uruchomiły dodatkowo konta na różnych komunikatorach internetowych.
- 30 organów administracji publicznej przekazało informację na temat udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, upowszechniania informacji o w/w usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie oraz o zamieszczeniu wszystkich niezbędnych informacji o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych.

Organy te przeważnie umieszczają informację na stronach internetowych organu, w BIP, oraz na tablicach informacyjnych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych dodatkowo informuje osoby uprawnione poprzez organizacje pozarządowe działające na rzecz tych osób.

Ponadto:

- ◇ Agencja Rynku Rolnego dopiero opracowuje informację na temat usług pozwalających na komunikowanie się oraz zasad postępowania w przypadku obsługi osób uprawnionych,
- ◇ Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich wdrożenie przepisów ustawy planowało na koniec marca 2014 r.,
- ◇ Główny Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa – z uwagi na zmianę strony internetowej, zakładkę z informacjami dla osób uprawnionych planuje uruchomić w ciągu 2014 r.

Z informacji przekazanych przez 41 organów administracji publicznej wynika, że 25 z nich zapewnia świadczenie usług tłumacza języka migowego świadczone przez pracownika organu. W większości przypadków pracownicy ukończyli 60 godzinny kurs, znacznie mniej 120 godzinny kurs, kilku zaś posługuje się biegle Polskim Językiem Migowym i/lub Systemem Językowo-Migowym.

Świadczenie usługi tłumacza języka migowego realizowaną przez tłumacza języka migowego zapewnia 15 organów. Z usługi tłumacza języka migowego on-line korzysta tylko Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Dofinansowanie kosztów szkolenia i tłumacza – przewodnika

Zgodnie z ustawą o języku migowym (...) osoby uprawnione, członkowie rodzin tych osób oraz osoby mające stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi mogą korzystać z wybranej przez siebie formy szkolenia PJM, SJM, SKOGN lub tłumacza-przewodnika⁴⁴⁸.

Koszt tych szkoleń może zostać dofinansowany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Wysokość dofinansowania kosztów szkolenia nie może być wyższa niż 20% przeciętnego wynagrodzenia⁴⁴⁹.

W latach 2012-2013 zrealizowano 2.589 wniosków⁴⁵⁰ osób uprawnionych, członków rodzin tych osób oraz osób mających stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi w sprawie dofinansowania kosztów szkolenia lub tłumacza-przewodnika.

Wydatkowano na ten cel - ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych - 959.690 zł.⁴⁵¹

Działania Polskiej Rady Języka Migowego.

Ustawa o języku migowym i innych środkach komunikowania się reguluje także kwestię utworzenia Polskiej Rady Języka Migowego.

Rada jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Do zakresu działania Rady należą:

- 1) ustalanie rekomendacji w celu prawidłowego stosowania komunikacji migowej;
- 2) upowszechnianie i promowanie wiedzy o języku migowym poprzez wspieranie inicjatyw promujących rozwiązania na rzecz osób uprawnionych i upowszechniających rozwiązania wspierające komunikowanie się;
- 3) sporządzanie opinii o funkcjonowaniu przepisów ustawy, opiniowanie projektów dokumentów rządowych w zakresie dotyczącym funkcjonowania osób uprawnionych;
- 4) wskazywanie propozycji rozwiązań wpływających na funkcjonowanie osób uprawnionych, w tym związanych ze stosowaniem PJM, SJM i SKOGN.

Rada składa się z 17 członków, w tym z Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych. Członkiem Rady może zostać osoba znająca PJM, SJM lub SKOGN lub zajmująca się zawodowo tą problematyką.

W skład Rady powołuje się:

- 1) po jednym przedstawicielu ministra właściwego do spraw: oświaty i wychowania, nauki i szkolnictwa wyższego, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wewnętrznych oraz informatyzacji;
- 2) przedstawiciela:
 - a) Ministra Sprawiedliwości,
 - b) Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji

oraz przedstawicieli zainteresowanych środowisk, organizacji, stowarzyszeń lub instytucji, które zgłaszają swoich kandydatów na członków Rady.

Obecna kadencja Rady została powołana z dniem 29 listopada 2012 r. W okresie od powołania do 31 grudnia 2013 r. odbyło się 6 posiedzeń Rady.

W tym okresie powołano dwa zespoły problemowe: ds. certyfikacji tłumaczy i wykładowców PJM, SJM i SKOGN oraz ds. edukacji dzieci niesłyszących.

Podjęto też 5 uchwał dotyczących wyboru Przewodniczącego Rady, powołania w/w zespołów problemowych, zapewnienia tłumaczy języka migowego osobom niesłyszącym studiującym oraz zapewnienia tłumacza języka migowego podczas egzaminu na prawo jazdy.

⁴⁴⁸ Art. 18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

⁴⁴⁹ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 45.

⁴⁵⁰ Osoby zainteresowane złożyły w latach 2012-2013 5.242 wnioski o dofinansowanie kosztów szkolenia i tłumacza-przewodnika

⁴⁵¹ Szczegółowa informacja dotycząca dofinansowania kosztów szkolenia i tłumacza-przewodnika została zamieszczona w załączniku

IV. Podsumowanie.

W podsumowaniu wybrano z opisu zadań zrealizowanych lub zapoczątkowanych w 2013 r. i częściowo w latach poprzednich przez ministerstwa i urzędy centralne, niektóre najważniejsze działania o charakterze systemowym, innowacyjnym i szczególnego znaczenia dla urzeczywistniania sejmowej uchwały „Karta Praw osób Niepełnosprawnych”.

W podsumowaniu zasygnalizowano także zaobserwowane tendencje wzrostowe i spadkowe w zakresie realizacji praw przysługujących osobom niepełnosprawnym.

Dane statystyczne (podsumowanie)

- ⇒ Populacja osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej wynosiła w 2013 r. 3.332 tys. osób, z czego:
 - ↳ 2.755 tys. osób było biernych zawodowo,
 - ↳ 578 tys. osób było aktywnych zawodowo, a wśród nich:
 - * 481 tys. pracowało,
 - * 97 tys. osób bezrobotnych;
- ⇒ Udział osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej – w odniesieniu do ogółu ludności - zmniejszył się z 13,9% w 2001 r. do 10,7% w 2013 r., czyli w ciągu 12 lat spadł o 3,2%, w tym udział osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wynosił: w 2001 r. – 10,9%, w 2008 r. – 8,7% i w 2013 r. – 8,3%;
- ⇒ W latach 2009 – 2012 w wieku produkcyjnym było 2 mln osób niepełnosprawnych, a w 2013 r. - 1,6 mln;
- ⇒ W latach 2001 – 2013 zmieniła się struktura rozkładu osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej:
 - ↳ wzrósł udział osób z orzeczoną:
 - * znacznym stopniem niepełnosprawności - z 22,4% do 28,5%,
 - * z umiarkowaną stopniem niepełnosprawności - z 35,3% do 41,5%.
 - ↳ spadł udział osób z orzeczoną lekką stopniem - z 42,3% do 30%.

Najważniejsze działania podjęte w 2013 r. i w latach 2008-2013.

1. Systemowe zmiany w edukacji osób niepełnosprawnych w latach 2008-2013.

Stworzenie ram prawnych do wdrożenia i upowszechnienia idei edukacji włączającej.

- Podejmowane przez Ministra Edukacji Narodowej w latach 2008-2013 działania stanowiły podstawę do tworzenia ram prawnych dla wdrażania w przedszkolach, szkołach i placówkach, będących w systemie oświaty, działań, ukierunkowanych na upowszechnianie idei edukacji włączającej.
- Włączanie uczniów niepełnosprawnych do kształcenia we wszystkich typach szkół i placówek, w tym szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych, umożliwia elastyczny system kształcenia w Polsce, pozwalający na wybór szkoły.
- Szeroko rozumiana idea włączania uczniów niepełnosprawnych do kształcenia w szkołach ogólnodostępnych zawiera się we wprowadzanych zmianach w zakresie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego, których wdrażanie rozpoczęło się 1 września 2011 r.
- Kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych jest jednym z kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2013/2014.
- Od 2005 r. istnieje możliwość organizowania w systemie oświaty działań stymulujących rozwój małego dziecka niepełnosprawnego od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole.
- Zespoły wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w celu pobudzania jego psychoruchowego i społecznego rozwoju mogą być tworzone w przedszkolach,

innych formach wychowania przedszkolnego i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, w ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach oraz w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych.

- Z analizy danych z lat 2008-2013 wynika, że rokrocznie zwiększa się liczba dzieci niepełnosprawnych objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju w jednostkach systemu oświaty.
- Od roku 2010 w systemie oświaty wprowadzane są zmiany systemowe dotyczące organizacji kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, szczególnie w szkołach ogólnodostępnych. Zmiany te wprowadziły zobowiązanie do dokonywania rozpoznawania przez nauczycieli, wychowawców oraz specjalistów zatrudnionych w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego, szkole i placówce systemu oświaty, potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, w tym rozpoznawanie specyficznych trudności w uczeniu się, uzdolnień i predyspozycji dzieci oraz udzielanie im indywidualnego wsparcia w środowisku nauczania i wychowania.
- W latach 2008-2013 nastąpił znaczący wzrost o 81 % liczby dzieci niepełnosprawnych uczęszczających do przedszkoli specjalnych, ogólnodostępnych, ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i przedszkoli integracyjnych.

Strukturalne i programowe zmiany w kształceniu zawodowym osób niepełnosprawnych.

- Strukturalne i programowe zmiany w kształceniu zawodowym, w tym kształceniu zawodowym osób niepełnosprawnych wprowadzono w 2012 r.⁴⁵².
- Kształcenie zawodowe może być realizowane wyłącznie w zawodach ujętych w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁴⁵³. Podział zawodów na kwalifikacje, uelastyczniając proces kształcenia zawodowego, umożliwia dostosowanie go do indywidualnych potrzeb i możliwości wszystkich uczących się, w tym np. osób niepełnosprawnych.
- Spośród zawodów ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego kształcenie w kilku zawodach jest adresowane do osób niepełnosprawnych:
 - * pracownik pomocniczy obsługi hotelowej - w przypadku osób upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim kształcących się w zasadniczej szkole zawodowej,
 - * technik tyfłoinformatyk - w przypadku osób niewidomych i słabowidzących kształcących się w technikum i szkole policealnej,
 - * technik masażysta, technik realizacji dźwięku i technik prac biurowych - w przypadku osób niewidomych i słabowidzących kształcących się w technikum.

Zapewnienie osobom niepełnosprawnym warunków do kształcenia ustawicznego.

- Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez powiatowy zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego⁴⁵⁴.
- Podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych zobowiązane są do zapewnienia osobom niepełnosprawnym warunków organizacyjnych i technicznych umożliwiających ich udział w kształceniu⁴⁵⁵.

2. Znaczna poprawa w obszarze edukacji osób niepełnosprawnych.

- W latach 2008 – 2013 nastąpiła znaczna poprawa w obszarze edukacji osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej, w zakresie wykształcenia:

⁴⁵² 1 września 2012 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1206).

⁴⁵³ Dz. U. poz. 7.

⁴⁵⁴ Szczegółowe informacje zamieszczono w załączniku 12 (dane statystyczne MEN).

⁴⁵⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz. U. poz. 186, z późn. zm.).

- ⇒ wyższego – z 6,1% w 2008r. do 7,7% w 2013r.,
- ⇒ średniego (policealnym i zawodowego) – z 18,4% w 2008 r. do 20,2% w 2013 r.,
- ⇒ zasadniczego zawodowego - z 29,3% w 2008 r. do 31,5% w 2013 r.

W tym samym okresie nastąpił wyraźny spadek udziału osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej lub bez wykształcenia, aż o 5,7 pkt. proc. (z 38,9% w 2008 r. do 33,2% w 2013 r.).

- W latach 2008 – 2013 nastąpiła także znaczna poprawa w obszarze edukacji osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym, w zakresie wykształcenia:

- ⇒ wyższego – z 5,4% w 2008 r. do 9,2% w 2013r.,
- * w tym okresie nastąpił wyraźny wzrost liczby studentów niepełnosprawnych zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych,
- * ogółem liczba osób niepełnosprawnych posiadających status studenta zwiększyła się z 22,3 tys. w 2007 r. do 31,6 tys. w 2013 r., czyli wzrosła o ponad 8,5 tys.
- ⇒ zasadniczego zawodowego - z 39% w 2008 r. do 40,8% w 2013r.

Nie zanotowano natomiast zmian w zakresie wykształcenia średniego, które w tym okresie (2008 – 2013) posiadało 6,5% osób niepełnosprawnych.

Zmalała liczba osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (z 27,6% w 2008r. do 25% w 2013r.).

3. Poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy, w szczególności ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

- Sytuacja osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym na rynku pracy uległa w latach 2008 – 2013 znacznej poprawie.

Potwierdzają to m.in. dane Głównego Urzędu Statystycznego, np. w zakresie wzrostu wskaźnika zatrudnienia (z 20,8% w 2008 r. do 22,6% w 2013 r.) .

Ma to silny związek z działaniami państwa na rzecz zachęcania pracodawców do zatrudniania osób z niepełnosprawnością poprzez szeroki system wsparcia.

- Relatywnie najlepiej przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych w stopniu lekkim, a w najtrudniejszej sytuacji są osoby niepełnosprawne ze znacznym stopniem niepełnosprawności, jakkolwiek w wyniku podejmowanych działań, wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności wzrósł w 2013 roku o 1 pkt. proc. w stosunku do 2010 roku, i wynosił 8,7%.
- Duży wzrost wskaźnika zatrudnienia zaobserwowano w grupie osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności: z 20,9% w 2010 r. do 23,9% w 2013 r.
- W grupie osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności wskaźnik zatrudnienia utrzymywał się na zbliżonym poziomie z roku 2010 r.(29%) i wynosił 29,4% w 2013 r.
- Od kilku lat obserwuje się wzrost zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Rehabilitacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy.
Najwięcej osób niepełnosprawnych, spośród ogółu osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym , pracuje w zakładach pracy chronionej, jakkolwiek coraz więcej osób niepełnosprawnych jest zatrudnianych na otwartym rynku pracy.
- W latach 2008-2013 nastąpił wyraźny wzrost udziału osób niepełnosprawnych wśród ogółu pracowników niepełnosprawnych zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Rehabilitacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych:
 - * ze schorzeniami specjalnymi z 14,3% w 2008 r. do 22,8% w 2013 r.,
 - * ze znacznym stopniem niepełnosprawności - z 4,2% w 2008 r. do 6,9% w 2013 roku,
 - * ze znacznym stopniem niepełnosprawności i schorzeniami specjalnymi - z 1,7% w 2008 r. do 2,6% w 2013 r.,

- * z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności: z 38,3% w 2008 r. do 62,0% w 2013 r.,
- * z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i schorzenia specjalnymi - z 6,8% w 2008 r. do 15,5% w 2013 r.
- W latach 2008-2013 nastąpił wyraźny spadek osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności - z 57,5% w 2008 r. do 31,1% w 2013 r., oraz osób ze schorzeniami specjalnymi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności - z 5,8% w 2008 r. do 4,7% w 2013 r.
- W latach 2008 – 2013 znacznie wzrosła ogólna liczba pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Rehabilitacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych - z 9.281 w 2008 r. do 19.253 w 2013 r. (wzrost o ponad 107%), przy czym:
 - * liczba pracodawców otwartego rynku pracy wzrosła z 7.134 w 2008 r. do 17.865 w 2013r. (ponad 150%),
 - * liczba pracodawców na chronionym rynku pracy zmalała z 2.146 w 2008 r. do 1.388 w 2013 r. (ponad 35%).⁴⁵⁶
- W 2013 r. dofinansowano wynagrodzenia 359.079 pracowników niepełnosprawnych⁴⁵⁷, w tym 239.840 zatrudnionych w zakładach pracy chronionej, 118.146 – na otwartym rynku pracy i 1.093 – na mieszanym rynku pracy.

Osoby niepełnosprawne prowadzące własną działalność gospodarczą.

- Zmniejszyła się liczba osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowanych w ewidencji⁴⁵⁸ ubiegających się o refundację składek na ubezpieczenie społeczne dla danych średniomiesięcznych: o 4.521 osób w 2013 r. w porównaniu z rokiem 2011 (27.374 osoby, w 2013 – 22.853 osoby). W znacznej większości są to osoby posiadające orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności (z 57,7% w 2011 r. do 46,4% w 2013 r.).
 - Wzrósł udział osób niepełnosprawnych ze orzeczeniem o znacznym (z 6,2% w 2011 r. do 8,2% w 2013 r.) i umiarkowanym (z 36% w 2011 r. do 45,5% w 2013 r.) stopniu niepełnosprawności:
- 4. Poprawa i usprawnienie zaopatrzenia osób niepełnosprawnych w wyroby medyczne (przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze) finansowane ze środków publicznych.**

W 2013 r. dokonano – z inicjatywy Ministra Zdrowia - zmian w przepisach regulujących zasady zaopatrywania osób niepełnosprawnych w wyroby medyczne tj. w zakresie zaopatrzenia ortopedycznego i w środki pomocnicze, które weszły w życie 1 stycznia 2014 r. (zasadnicze zmiany w tym zakresie nie były dokonywane od ok. 14 lat), tj. m.in.:

- podwyższono limity finansowania większości wyrobów, np. wszystkich protez kończyn górnych i dolnych, aparatów słuchowych, kul, lasek dla niewidomych, sprzętu dla pacjentów z mukowiscydozą, poduszek przeciwoleżynowych,
- skrócono okresy użytkowania na niektóre wyroby medyczne np. obuwie ortopedyczne dla dzieci (z raz na rok do raz na 6 miesięcy), systemy wspomagające słyszenie (z raz na 10 lat do raz na 5 lat), wózki inwalidzkie wykonane ze stopów lekkich z systemem szybkiego demontażu kół, wózki inwalidzkie specjalne (z raz na 5 lat do raz na 4 lata),
- wprowadzono bezpłatny dostęp pacjentów nowotworowych w limicie do wszystkich środków absorpcyjnych finansowanych ze środków publicznych,
- wprowadzono do katalogu refundowanych wyrobów medycznych nowe pozycje - ortezę recyprokalną, urządzenie multifunkcyjne z funkcją pionizacji, stabilizacji w pozycji siedzącej, leżącej z funkcją transportową, sprzęt do indywidualnej fizjoterapii układu oddechowego dla pacjentów z mukowiscydozą,

⁴⁵⁶ Mimo zmniejszenia liczby pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej w latach 2008-2013, zatrudnienie osób niepełnosprawnych w tych zakładach nie zmniejszyło się (w grudniu 2008 r. było zatrudnionych 163.800 osób niepełnosprawnych, a w grudniu 2013 r. – 166.800). Źródło: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – dane według stanu na dzień 4.04.2014 r.

⁴⁵⁷ Liczba osób niepełnosprawnych według wypłat na koniec 2013 r.

⁴⁵⁸ Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

- objęto refundacją rękawy i nogawice uciskowe, dla pacjentów po przebytej rehabilitacji, podczas której leczono obrzęki limfatyczne pierwotne i wtórne III, IV i V stopnia,
 - poszerzono krąg osób uprawnionych do refundacji zestawów infuzyjnych do osobistej pompy insulinowej – o pacjentów powyżej 26. roku życia, przy wskazaniach medycznych leczenie cukrzycy typu I przy użyciu pompy insulinowej, z 30% udziałem własnym świadczeniobiorcy w limicie ceny,
 - rozszerzono grono lekarzy uprawnionych do wystawiania zleceń na zaopatrzenie, np. uwzględniono: lekarzy geriatrów do wystawiania zleceń na środki absorpcyjne, poduszki i materace przeciwoodleżynowe, balkoniki albo podpórki ułatwiające chodzenie, lekarzy audiologów i foniatrów do wystawiania zleceń na aparaty słuchowe, a także o lekarzy udzielających świadczeń w hospicjach domowych,
 - nadano pielęgniarce lub położnej ubezpieczenia zdrowotnego uprawnienie do kontynuowania zlecenia na zaopatrzenie w wyroby medyczne wydawane comiesięcznie: cewniki i worki do zbiórki moczu, sprzęt stomijny dla osób z wylonioną stomią, środki absorpcyjne, zestawy infuzyjne do osobistych pomp insulinowych.
- **Znaczny postęp w dostępie osób niepełnosprawnych do budynków instytucji publicznych.**
- Prowadzone w latach 2008-2013 działania w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych w siedzibach resortów i urzędów, skutkowały coraz większym zaangażowaniem tych publicznych instytucji na rzecz likwidacji barier funkcjonalnych, głównie architektonicznych.
 - Z nadesłanej informacji wynika, że ogólnodostępne budynki i pomieszczenia resortów oraz urzędów centralnych, a także otoczenie budynków w przeważającej większości są już dostępne dla osób niepełnosprawnych narządu ruchu, w tym, poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących.
 - Do końca 2016 r. wszystkie placówki udzielające świadczeń zdrowotnych będą musiały spełniać określone wymogi, które dotyczyć będą m.in. zniesienia barier architektonicznych⁴⁵⁹. Niezrealizowanie zawartych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia wytycznych powoduje brak możliwości podpisania kontraktu na udzielanie świadczeń zdrowotnych z Narodowym Funduszem.

Niepokojące tendencje

1. Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym, mimo znaczącego subsydiowanego wsparcia, wciąż pozostają w większości poza rynkiem pracy.

W 2013 r. biernych zawodowo było prawie 72% osób w wieku produkcyjnym. Z pracy utrzymywało się 16,9% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, w tym 13,7% z pracy najemnej (pozostali pracowali we własnym gospodarstwie rolnym bądź na własny rachunek poza rolnictwem indywidualnym).

Dla 57,6% osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym renta z tytułu niezdolności do pracy była w 2010 r. głównym źródłem utrzymania, zasiłek dla bezrobotnych, świadczenie przedemerytalne i inne świadczenia społeczne – dla 13%.

2. Niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej - w ministerstwach i urzędach centralnych, po wejściu w życie 26 listopada 2011 r. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw⁴⁶⁰, obligującej m.in. ministerstwa i urzędy centralne⁴⁶¹ do zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych, zgodnie z przepisami tej ustawy.

Z informacji za rok 2013 wynika, że jest niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwach i urzędach centralnych, albowiem niewiele osób

⁴⁵⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 roku w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą.

⁴⁶⁰ Dz. U. Nr 201, poz. 1183. Ustawa weszła w życie 26 listopada 2011 r.

⁴⁶¹ Tylko urzędy centralne, których dotyczy ustawa z dnia 19 sierpnia 2011r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw.

niepełnosprawnych składało swoje aplikacje w odpowiedzi na opublikowane ogłoszenia o naborze w służbie cywilnej, a większość osób niepełnosprawnych, które w takim naborze uczestniczyło nie spełniało wymogów formalnych zawartych w ogłoszeniu, dotyczących m.in. stażu pracy, doświadczenia czy wykształcenia. Nieliczne są sytuacje, w których osoby niepełnosprawne zostają zakwalifikowane do etapu rozmów kwalifikacyjnych po przejściu z wynikiem pozytywnych wcześniejszych etapów rekrutacji.

3. **Mimo znacznego postępu w latach 2008-2013 w zakresie wykształcenia osób niepełnosprawnych to jednak osoby te są nadal gorzej wykształcone niż osoby sprawne.** Z danych statystycznych wynika, że wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest tym wyższy im wyższe wykształcenie posiadają te osoby.

Projektowane działania (inicjatywy).

1. **Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w szczególności biernych zawodowo w wieku produkcyjnym jest priorytetowym długofalowym działaniem, zwłaszcza w kontekście zmian demograficznych, jakie zachodzą w naszym kraju.**

Kontynuowane będą prace systemowe i legislacyjne w zakresie nowych form i metod wsparcia osób niepełnosprawnych i udzielania im profesjonalnej pomocy na rynku pracy, w szczególności osób niepełnosprawnych ciężko poszkodowanych, które nie będąc w stanie samodzielnie uzyskać i utrzymać zatrudnienia są w większości zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym zawodowym.

W coraz większym stopniu będzie adresowane do tej grupy osób niepełnosprawnych wsparcie ze środków publicznych. Przewiduje się także wprowadzenie ustawowych zmian określających nowe formy usług, np. zindywidualizowanego wsparcia na rynku, pracy, asystenta osoby niepełnosprawnej.

Realizowane będą także projekty systemowe, współfinansowane ze środków Unii Europejskiej adresowane do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z rzadko występującymi niepełnosprawnościami, rodzin i najbliższego otoczenia osób niepełnosprawnych oraz instytucji i podmiotów bezpośrednio realizujących działania na ich rzecz.

2. **Kontynuowanie finansowego wsparcia dla studiujących osób niepełnosprawnych.**
3. **Prowadzenie corocznych działań w zakresie pełnego dostępu budynków ministerstw i urzędów centralnych dla osób niepełnosprawnych.**
4. **Prowadzenie promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej** m.in. w formie szkoleń kadry służby cywilnej, spotkań konferencyjnych i seminaryjnych poświęconych problematyce pracy osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej. Pojęte zostaną działania m.in. zachęcające ministerstwa i urzędy centralne do nawiązania ściślejszej współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się wsparciem osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Załączniki

(część 2 – szczegółowa)

do

**„Informacji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2013 roku
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r.
„Karta Praw Osób Niepełnosprawnych”**

Warszawa, 2014 r.

Spis treści

1. Załącznik 1 - Wykaz Ministrów (ministerstw) i Urzędów Centralnych/, Innych Podmiotów, które poinformowały o działaniach podejmowanych w 2013 r. na rzecz osób niepełnosprawnych.....	str.4-5.
2. Załącznik 2 – Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw osób Niepełnosprawnych.....	6
3. Załącznik 3 - Dane dotyczące osób niepełnosprawnych pozyskiwane badań prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny.....	7-9
4. Załącznik 4 - Wykaz wybranych aktów prawnych określających poszczególne zakresy gwarantowanych świadczeń zdrowotnych.....	10
5. Załącznik 5 - Projekty Ministerstwa Zdrowia współfinansowane ze środków europejskich adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogące mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych...11-15	
6. Załącznik 6 - Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej prowadzona w latach 2008-2013 przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.....	16
7. Załącznik 7 - Świadczenia fizjoterapeutyczne dla osadzonych i przyjęcia pacjentów do Oddziału dla Przewlekłe Chorych w latach 2008 – 2013.....	17
8. Załącznik 8 - Likwidacja barier funkcjonalnych w ogólnodostępnych budynkach ministerstw i wybranych urzędów centralnych.....	18-124
<i>Aneks do Załącznik 8</i> - Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków Państwowej Inspekcji Pracy.....	125 --138
9. Załącznik 9 - Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych działania warsztatów terapii zajęciowej.....	139
10. Załącznik 10 - Prace legislacyjne Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzone w latach 2008 – 2013 na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność.....	140- 145
11. Załącznik 11 - Systemowe działania Ministerstwa Edukacji Narodowej na rzecz uczniów niepełnosprawnych.....	146-147
12. Załącznik 12 - Dane statystyczne Ministerstwa Edukacji Narodowej.....	148-159
1) Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka.	
2) Wychowanie przedszkolne.	
3) Kształcenie specjalne – edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.	
4) Ośrodki szkolno-wychowawcze.	
5) Edukacja dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.	
6) Kształcenie zawodowe.	
7) Środki finansowe przeznaczane na edukację – subwencja oświatowa (wagi).	
8) Dorosłe osoby niepełnosprawne ¹ uzupełniające wykształcenie lub kontynuujące naukę w szkołach dla dorosłych.	
9) Zawód: asystent osoby niepełnosprawnej.	
13. Załącznik 13 - Dzieci i młodzież posiadająca orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego - analiza danych wygenerowanych z Systemu Informacji Oświatowej za lata 2008-2013.....	160-165
14. Załącznik 14 - Dofinansowanie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zakupu podręczników w latach 2010 – 2013.....	166-172
15. Załącznik 15 -Projekty realizowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.....	173-175
16. Załącznik 16 - Program/projekt „Edukacja kulturalna”.....	176-178

¹ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.)

17. Załącznik 17 - Niepełnosprawni studenci na uczelniach medycznych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia.....	179
18. Załącznik 18 - Dane statystyczne Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczące poradni psychologiczno – pedagogicznych.....	180-184
19. Załącznik 19 - Szczegółowa informacja dotycząca Krajowego Planu Działania na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014.....	185-186
20. Załącznik 20 - Projekty realizowane w latach 2010-2013 przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych współfinansowane ze środków Unii Europejskiej - wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy.....	187
21. Załącznik 21 - Działania podjęte w 2013 r. przez Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego na rzecz osób niepełnosprawnych.....	188- 189
22. Załącznik 22 - Programy, projekty i zadania zrealizowane przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy w latach 2008-2010 oraz 2011-2013. na rzecz osób niepełnosprawnych.....	190-194
23. Załącznik 23 - Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2013 r. w ministerstwach i urzędach centralnych oraz w innych jednostkach na podstawie nadesłanej informacji przez ministrów i kierowników urzędów centralnych.....	195-198
24. Załącznik 24 - Zatrudnienie w 2013 r. osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej - informacja nadesłana przez ministerstwa i wybrane urzędy centralne.....	199-230
25. Załącznik 25 - Działania zrealizowane w 2013 r. przez Państwową Inspekcję Pracy, w ramach merytorycznych kompetencji, na rzecz osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie oceny warunków pracy osób niepełnosprawnych i stanowisk pracy na których są zatrudnione te osoby.....	231-235
26. Załącznik 26 - Systemowe działania Szefa Służby Cywilnej podejmowane w latach 2010 – 2012 na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej....	236
27. Załącznik 27 - Kontrole przeprowadzone w latach 2008 – 2013 przez Biuro Kontroli Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w działach: praca, zabezpieczenie społeczne i rodzina.....	237-245
28. Załącznik 28 - Szczegółowe dane o strukturze rodzin pobierających świadczenia rodzinne ze względu na typ rodziny, liczbę dzieci oraz wysokość dochodu na osobę w rodzinie.....	246
29. Załącznik 29 - Warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.....	247-249
30. Załącznik 30 - Dostęp osób niepełnosprawnych do świadczonych powszechnych usług pocztowych.....	250-253
31. Załącznik 31 - Skargi osób niepełnosprawnych w lotnictwie cywilnym.....	254-255
32. Załącznik 32- Działania podjęte przez Głównego Geodetę Kraju na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2008 – 2013.....	256-257
33. Załącznik 33 - Przygotowanie pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do świadczenia usług dla osób niepełnosprawnych.....	258-260
34. Załącznik 34 - Zakres i tematyka zadań realizowanych i finansowanych przez Zakład ubezpieczeń Społecznych w latach 2008 – 2013.....	261
35. Załącznik 35 - Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych w obszarze teatru, muzyki, tańca i sztuk wizualnych....	262-281
36. Załącznik 36 - Informacja o uczniach z niepełnosprawnościami w roku szkolnym 2012/2013 uczących się w szkołach artystycznych prowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	282
37. Załącznik 37 - Wsparcie osób niepełnosprawnych posiadających status weterana działań poza granicami państwa i weterana poszkodowanego w działaniach poza granicami państwa.....	283
38. Załącznik 38 – Liczba samorządów gminnych, w których funkcjonują organizacje pozarządowe deklarujące w 2013 r. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych w obszarze pożytku publicznego.....	284-297

39. Załącznik 39 - Wykaz organizacji pozarządowych, które w obszarze pożytku publicznego prowadziły w 2013 r. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych (bezpośrednią i pośrednią).....	298-340
40. Załącznik 40 - Obszary działalności stowarzyszeń i fundacji w 2013 r na rzecz osób niepełnosprawnych i w pozostałych obszarach pożytku publicznego.....	341
41. Załącznik 41 - Dostępność strony www. dla osób niepełnosprawnych w ministerstwach i urzędach centralnych.....	342-347
42. Załącznik 42 - Współpraca administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych (wybrane instytucje).....	348-352
43. Załącznik 43 - Działania podjęte lub zrealizowane w 2013 r. na rzecz osób niepełnosprawnych przez Ochotnicze Hufce Pracy.....	353-405
44. Załącznik 44 – Organizacje pozarządowe działające w 2013 r. na rzecz osób niepełnosprawnych (w województwach i powiatach).....	406-408
45. Załącznik 45 - Projekty realizowane w ramach XI priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko „Kultura i dziedzictwo kulturowe”.....	409
46. Załącznik 46 - Prace legislacyjne Ministerstwo Sportu i Turystyki na rzecz osób niepełnosprawnych.....	410-411
47. Załącznik 47 - Sport wyczynowy osób niepełnosprawnych (dane statystyczne i najważniejsze wydarzenia w latach 2008-2013).....	412-414
48. Załącznik 48 - Finansowanie sportu powszechnego osób niepełnosprawnych w latach 2009-2013.....	415-416
49. Załącznik 49 – Działania podejmowane w sferze kultury przy projektach współfinansowanych z programów rządowych (resortowych) adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych albo mogących mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych.....	417-426
50. Załącznik 50 - Prace legislacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w latach 2008 – 2013.....	427
51. Załącznik 51 - Działania Narodowy Instytutu Audiowizualnego na rzecz osób niewidomych i niesłyszących.....	428
52. Załącznik 52 - Dostęp osób niepełnosprawnych z psem asystującym do placówek handlowych i obiektów gastronomii.....	429
53. Załącznik 53 - Dofinansowanie ² w latach 2012-2013 kosztów szkolenia i tłumacza – przewodnika.....	430-431
54. Załącznik 54 - Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.....	432-434
55. Załącznik 55 - Projekty realizowane przez jednostki organizacyjne Policji w 2013 r. oraz latach 2008 - 2013 w zakresie m.in. zatrudniania osób niepełnosprawnych i współpracy z organizacjami pozarządowymi.....	435-439

² Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (art. 47 ust.1 pkt 4 lit.c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)

**Wykaz Ministrów (ministerstw) i Urzędów Centralnych/
Innych Podmiotów,
które poinformowały o działaniach podejmowanych
w 2013 r. na rzecz osób niepełnosprawnych.**

Ministrowie.

1. BARTOSZ ARLUKOWICZ - MINISTER ZDROWIA.
2. ELŻBIETA BIEŃKOWSKA - WICEPREZES RADY MINISTRÓW,
MINISTER INFRASTRUKTURY I ROZWOJU.
3. MAREK BIERNACKI - MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
4. ANDRZEJ BERNAT - MINISTER SPORTU I TURYSTYKI
5. JACEK CICHOCKI - MINISTERS – CZŁONEK RADY MINISTRÓW,
SZEFE KANCELARII PREZESA RADY MINISTRÓW.
6. MACIEJ H. GRABOWSKI - MINISTER ŚRODOWISKA
7. STANISŁAW KALEMBA - MINISTER ROLNICTWA I ROZWOJU WSI
8. WŁODZIMIERZ KARPIŃSKI- MINISTER SKARBU PAŃSTWA
9. JOANNA KLUIK-ROSTKOWSKA - MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ
10. LENA KOLARSKA-BOBIŃSKA - MINISTER NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
11. JANUSZ PIECHOCIŃSKI - WICEPREZES RADY MINISTRÓW,
MINISTER GOSPODARKI.
12. BARTŁOMIEJ SIENKIEWICZ - MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
13. RAFAŁ TRZASKOWSKI - MINISTER ADMINISTRACJI I CYFRYZACJI
14. RADOŚLAW SIKORSKI - MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
15. TOMASZ SIEMONIAK - MINISTER OBRONY NARODOWEJ
16. MATEUSZ SZCZUREK - MINISTER FINANSÓW
17. BOGDAN ZDROJEWSKI - MINISTER KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Urzędy /Kierownicy/.

- 1 Agencja Nieruchomości Rolnych
- 2 Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
- 3 Agencja Rezerw Materiałowych
- 4 Agencja Rynku Rolnego
- 5 Centralny Instytut Ochrony Pracy
- 6 Centralny Zarząd Służby Więziennej
- 7 Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
- 8 Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
- 9 Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych
- 10 Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
- 11 Główny Inspektorat Farmaceutyczny
- 12 Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
- 13 Główny Inspektorat Sanitarny
- 14 Główny Inspektorat Transportu Drogowego
- 15 Główny Inspektorat Weterynarii
- 16 Główny Urząd Geodezji i Kartografii
- 17 Główny Urząd Miar
- 18 Główny Urząd Nadzoru Budowlanego
- 19 Główny Urząd Statystyczny
- 20 Instytut Rozwoju Służb Społecznych
- 21 Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
- 22 Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej
- 23 Komenda Główna Policji,
- 24 Komenda Główna Straży Granicznej,

- 25 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- 26 Narodowy Fundusz Zdrowia
- 27 Ochotnicze Hufce Pracy
- 28 Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa
- 29 Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- 30 Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
- 31 Polski Komitet Normalizacyjny
- 32 Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych
- 33 Urząd Dozoru Technicznego
- 34 Urząd Komunikacji Elektronicznej
- 35 Urząd Lotnictwa Cywilnego
- 36 Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- 37 Urząd Patentowy
- 38 Urząd Regulacji Energetyki
- 39 Urząd Transportu Kolejowego
- 40 Urząd Zamówień Publicznych
- 41 Wyższy Urząd Górniczy
- 42 Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Inne podmioty

- 1. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.
- 2. Główny Inspektor Pracy - Państwowa Inspekcja Pracy.
- 3. Krajowe Biuro Państwowej Komisji Wyborczej.
- 4. Rzecznik Praw Obywatelskich.

UCHWAŁA
SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 1 sierpnia 1997 r.
Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.³

§ 1.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Sejm stwierdza, iż oznacza to w szczególności prawo osób niepełnosprawnych do:

1. dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
2. dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
3. dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
4. nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
5. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
6. pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
7. zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
8. życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej,
9. posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
10. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

§ 2.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzając, iż powyższe prawa wynikają z Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka, Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego, wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw.

§ 3.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do składania corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, informacji o podjętych działaniach w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

³ M.P. Nr 50, poz. 475.

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych pozyskiwane badań prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny.

⇒ **Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)**

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych pozyskiwane są kwartalnie w ramach Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Wyniki badania (w tym dane dotyczące osób niepełnosprawnych) prezentowane są cyklicznie w publikacji „Aktywność ekonomiczna ludności Polski”. Tablice dotyczące zbiorowości osób niepełnosprawnych (5.1–5.10) są prezentowane na płycie CD stanowiącej integralną część publikacji. Publikacja dostępna jest także na stronie internetowej GUS pod adresem:

http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2189_PLK_HTML.htm.

Rozdział 5. ww. publikacji zawiera szczegółowe informacje w zakresie:

- ⇒ aktywności ekonomicznej (tj. faktu wykonywania pracy, pozostawania bezrobotnym lub biernym zawodowo) osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej według:
 - * stopnia niepełnosprawności,
 - * typu gospodarstwa domowego,
 - * wybranych cech demograficznych;
- ⇒ pracujących niepełnosprawnych według:
 - * wymiaru czasu pracy oraz stopnia niepełnosprawności,
 - * wymiaru czasu pracy oraz sekcji PKD,
 - * statusu zatrudnienia;
- ⇒ bezrobotnych niepełnosprawnych według:
 - * kategorii bezrobotnych,
 - * okresu poszukiwania pracy,
 - * metod poszukiwania pracy;
- ⇒ osób niepełnosprawnych biernych zawodowo według przyczyn bierności i stopnia niepełnosprawności.

⇒ Ponadto, w grudniu 2012 r. ukazała się publikacja „*Osoby niepełnosprawne na rynku pracy w 2011 r.*” (dostępna na stronie internetowej GUS pod adresem: www.stat.gov.pl/gus/5840_13867_PLK_HTML.htm) opracowana na podstawie uogólnionych wyników BAEL oraz badania modułowego *Osoby niepełnosprawne na rynku pracy*, przeprowadzonych w II kwartale 2011 r. W publikacji zawarto szczegółowe dane statystyczne oraz analityczne dotyczące:

- ⇒ osób cierpiących na długotrwałe dolegliwości lub choroby,
- ⇒ osób odczuwających trudności w wykonywaniu podstawowych czynności,
- ⇒ wpływu dolegliwości zdrowotnych, chorób albo trudności w wykonywaniu podstawowych czynności na:
 - * ograniczenie liczby godzin pracy,
 - * ograniczenie rodzaju wykonywanej pracy,
 - * ograniczenie możliwości docierania do pracy i powrotu z pracy do domu,
 - * konieczność korzystania z pomocy innych osób w wykonywaniu pracy,
 - * konieczność korzystania ze specjalnego wyposażenia lub adaptacji miejsca pracy,
 - * konieczność korzystania ze specjalnych warunków pracy.

W zasadniczym badaniu BAEL zastosowano kryterium prawne niepełnosprawności. Do osób niepełnosprawnych według kryterium prawnego zalicza się osoby w wieku 16 lat i więcej, które posiadają prawnie przyznane orzeczenie o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy.

Podmiotem badania modułowego *Osoby niepełnosprawne na rynku pracy* były osoby w wieku 15-64 lata, które cierpiały na długotrwałe dolegliwości zdrowotne lub choroby (trwające, lub według przewidywań, mogące trwać co najmniej 6 miesięcy) oraz osoby,

którym wykonywanie podstawowych czynności sprawiało duże trudności w życiu codziennym (trudności długotrwałe, tj. takie, które trwały lub - według przewidywań - mogły trwać minimum 6 miesięcy).

Tak więc badaniem modułowym objęto wszystkie osoby biologicznie niepełnosprawne, w tym także posiadające orzeczenie o niepełnosprawności.

Z uwagi na reprezentacyjny charakter wskazanych wyżej badań (dane zbierane są z określonej liczby losowo wybranych mieszkań - obecnie ok. 54,7 tys. - a następnie uogólniane na populację generalną na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań), najniższym poziomem podziału administracyjnego, na którym udostępniane są dane jest województwo. Dane na niższych poziomach podziału terytorialnego obciążone są zbyt dużym błędem losowym, podobnie jak dodatkowe przekroje w ujęciu wojewódzkim.

⇒ **Badanie „Pracujący w gospodarce narodowej”⁴**

Na formularzu Z-06 „Sprawozdanie o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy”, którym objęte są jednostki o liczbie pracujących powyżej 9 osób, z **osób pracujących, dla których jednostka sprawozdawcza jest głównym miejscem pracy** (dz. 4 w. 02) są wyszczególnione **osoby niepełnosprawne** (dz. 4 w. 12). Dane te są zamieszczone w publikacji „Pracujący w gospodarce narodowej”, dostępnej na stronie internetowej GUS pod adresem: www.stat.gov.pl/gus/5840_670_PLK_HTML.htm.

⇒ **Badanie popytu na pracę realizowane na formularzu Z-05.**

W przypadku badania „Popytu na pracę” prowadzonego na formularzu Z-05, zakres pozyskanych danych obejmuje:

- ↳ liczbę pracujących osób niepełnosprawnych,
- ↳ liczbę osób niepełnosprawnych pracujących na stanowiskach specjalnie dostosowanych do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności,
- ↳ liczbę zakładów, które są obecnie zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Część z tych informacji znajduje się w publikacji, dostępnej na stronie internetowej GUS pod adresem: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1848_PLK_HTML.htm.

⇒ **Badanie „Bezrobocie rejestrowane**

Kolejnym źródłem danych o osobach niepełnosprawnych jest „Sprawozdanie o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu” - MPiPS-07 (prowadzone przez urzędy pracy). Dysponentem badania jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych). Badanie przeprowadzane jest dwa razy w roku, tj. na koniec czerwca i grudnia danego roku, w zakresie: liczby i struktury osób niepełnosprawnych bezrobotnych oraz poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu według stopnia i przyczyn niepełnosprawności, napływu do bezrobocia oraz odpływu z bezrobocia według cech demograficznych, społecznych i zdrowotnych w powiązaniu z czasem pozostawania bez pracy, ofert pracy.

W ramach statystyki publicznej Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej⁵ prowadzi badanie „*Bezrobotni oraz poszukujący pracy zarejestrowani w urzędach pracy*”, dla którego źródłem danych są sprawozdania MPiPS-01 „*O rynku pracy*”, MPiPS-02 „*O przychodach i wydatkach Funduszu Pracy*” oraz MPiPS-07 „*O osobach niepełnosprawnych bezrobotnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu*”. Źródłem, z którego można pozyskać informacje o osobach niepełnosprawnych jest także „Sprawozdanie o rynku pracy” - MPiPS-01 (przeprowadzane z częstotliwością miesięczną)⁶.

⁴ Dane za 2013 r. będą dostępne w 2014 r.

⁵ Komórki organizacyjne Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej tj. Departament Rynku Pracy wspólnie z Departamentem Funduszy oraz Biurem Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

⁶ Dane zawarte w sprawozdaniu MPiPS-01 odnoszą się do osób bezrobotnych i poszukujących pracy, zgodnie z definicją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

Dostarcza ono informacji w zakresie: liczby niepełnosprawnych nowo zarejestrowanych, podjęć pracy przez osoby niepełnosprawne, niepełnosprawnych posiadających prawo do zasiłku, oraz z zał. 1 do ww. sprawozdania, dane o osobach niepełnosprawnych wg: wieku, wykształcenia, czasu pozostawania bez pracy (kwartał) oraz z zał. 5 dane o osobach niepełnosprawnych zamieszkałych na wsi wg: wieku, wykształcenia, czasu pozostawania bez pracy (półroczne).

Dane te znajdują się w publikacji, dostępnej na stronie internetowej GUS pod adresem: www.stat.gov.pl/gus/5840_676_PLK_HTML.htm.

⇒ **Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.**

W Narodowym Spisie Powszechnym 2011 dane o osobach niepełnosprawnych (zarówno dorosłych jak i dzieciach) były pozyskiwane w badaniu reprezentacyjnym (na ok. 20% próbie wylosowanych mieszkań) na zasadzie dobrowolności udzielania odpowiedzi. Informacje o niepełnosprawności (biologicznej lub prawnej) opracowywano w spisie, w oparciu o deklarację respondenta/respondentki.

⇒ W grudniu 2013 roku ukazała się publikacja „**Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno – ekonomiczna. Część I. LUDNOŚĆ**”. Zamieszczona również na stronie GUS http://www.stat.gov.pl/gus/5840_14998_PLK_HTML.htm. Opracowanie zawiera charakterystykę osób niepełnosprawnych według kategorii niepełnosprawności, płci, wieku, miejsca zamieszkania, stanu cywilnego prawnego, poziomu wykształcenia, kontynuacji nauki, aktywności ekonomicznej, źródeł utrzymania, grup schorzeń, okresu trwania ograniczeń sprawności oraz zróżnicowania regionalnego występowania niepełnosprawności. Wspomniana wyżej publikacja, jest pierwszą częścią opracowania tematycznego, poświęconego osobom niepełnosprawnych. W I kwartale 2014 roku ukaże się część II publikacji przedstawiająca m.in. charakterystykę gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi.

⇒ Dane o osobach niepełnosprawnych do poziomu powiatów można również odnaleźć w Banku Danych Lokalnych pod adresem: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.dims?p_id=141171&p_token=0.07175266420799564.

**Wykaz wybranych aktów prawnych
określających poszczególne zakresy gwarantowanych świadczeń zdrowotnych.**

1. ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.);
2. ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 217, późn.zm.);
3. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. U. poz. 1248);
4. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą (Dz. U. Nr 139, poz. 1133);
5. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego (Dz. U. poz. 1462);
6. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. poz. 1522);
7. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 grudnia 2013 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz. U. poz. 1565);
8. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej (Dz. U. poz. 1347);
9. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej (Dz. U. poz. 1480);
10. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego (Dz. U. poz. 1520);
11. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (Dz. U. poz. 1413);
12. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń wysokospecjalistycznych oraz warunków ich realizacji (Dz. U. poz. 1445);
13. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. poz. 931);
14. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień (Dz. U. poz. 1386, z późn.zm.).

**Projekty Ministerstwa Zdrowia
współfinansowane ze środków europejskich
adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych
albo mogące mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych.**

⇒ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.

Ministerstwo Zdrowia pełni rolę Instytucji Pośredniczącej w ramach osi XII Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

Projekty wdrażane w ramach Działania 12.1 oraz Działania 12.2 XII Priorytetu PO IiŚ zapewniają brak dyskryminacji na poszczególnych etapach wdrażania m.in. ze względu na niepełnosprawność.

Podczas oceny wniosków o dofinansowanie premiowane są projekty, w których elementem inwestycji są zmiany techniczne istniejącej lub tworzenie nowej infrastruktury, korzystnie wpływające na poprawę dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Podczas przeprowadzanej oceny merytorycznej II stopnia, jednym z weryfikowanych elementów była ocena projektu w zakresie zastosowania rozwiązań technicznych pod kątem dostosowania obiektów do potrzeb pacjentów, w szczególności osób niepełnosprawnych np. oznaczenia dla niedowidzących, inne dostosowania dla niewidomych, niedosłyszących, głuchoniemych, upośledzonych, a także wszelkie dodatkowe rozwiązania architektoniczno-budowlane korzystnie wpływające na poprawę warunków osób niepełnosprawnych.

Jednak bezpośrednie dostosowanie obiektów dla potrzeb osób niepełnosprawnych nie stanowi głównego elementu inwestycji.

⇒ Przykłady projektów realizujących dostosowanie dla osób niepełnosprawnych:

- * Projekt nr POIS. 12.02.00-00-006/12 pn. „*Ponadregionalne Centrum Onkologii Dziecięce we Wrocławiu - „Przylądek Nadziei”, Rozbudowa Akademickiego Szpitala Klinicznego we Wrocławiu o nowy blok Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej*”.

W ramach ww. projektu planowane są udogodnienia architektoniczne takie jak toalety przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, podjazdy, wydzielone miejsca parkingowe dla niepełnosprawnych ruchowo, windy, brak progów w przejściach. Ponadto, w ramach przedsięwzięcia planuje się zastosowanie systemu informacji głosowej w windach, dzięki czemu osoby niedowidzące będą mogły orientować się w rozkładzie przestrzennym oddziałów Kliniki;

- * Projekt nr POIS. 12.02.00-00-003/12 pn. „*Poprawa jakości diagnostyki obrazowej i leczenia poprzez wymianę systemu rezonansu magnetycznego w Wojskowym Instytucie Medycznym w Warszawie*”.

Dostęp do Zakładu Kliniki Radiologii, w której będzie zlokalizowany zakupiony sprzęt medyczny, jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Pełen zakres usług rezonansu magnetycznego będzie dostępny również dla osób niepełnosprawnych bądź unieruchomionych czasowo.

W budynku Instytutu są utworzone specjalne podjazdy, oznakowania, drzwi wejściowe, toalety, korytarze oraz windy do użyteczności osób z ograniczoną sprawnością ruchową.

⇒ Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Ministerstwo Zdrowia pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej II stopnia (Instytucja Wdrażająca) dla Działania 2.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących oraz poprawa jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia”.

W ramach ww. programu realizowane były następujące projekty, adresowane pośrednio do osób niepełnosprawnych:

- * Projekt „Opracowanie kompleksowych programów ukierunkowanych na powroty do pracy”.⁷ W ramach projektu m.in. opracowano 3 kompleksowe programy ukierunkowane na powroty do pracy (z zakresu głosu, pylicy płuc, chorób alergicznych), obejmujące 7 grup chorób zawodowych;
- * Projekt „Opracowanie kompleksowych programów profilaktycznych”.⁸ W ramach projektu m.in. opracowano 8 kompleksowych programów profilaktycznych obejmujących 10 chorób zawodowych i 2 związanych z pracą (z zakresu: ochrony słuchu, chorób skóry, chorób alergicznych, chorób zakaźnych lub pasożytniczych, chorób układu ruchu obwodowego układu nerwowego, chorób układu krążenia oraz zagrożeń psychospołecznych).

⇒ **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego
i Norweski Mechanizm Finansowy**

na lata 2004-2009 oraz 2009-2014 (MF EOG i NMF 2004-2009, 2009-2014)

Ministerstwo pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Priorytetu *Opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem* w ramach MF EOG i NMF na lata 2004-2009. Realizacja projektów MF EOG i NMF na lata 2004-2009 zakończyła się do kwietnia 2011 r.

Poniżej przedstawiono szczegółowe informacje na temat projektów dofinansowanych w ramach MF EOG i NMF 2004-2009 zawierających działania skierowane do osób niepełnosprawnych:

- * **PL0043** *Utworzenie integracyjnych ogólnodostępnych stref rekreacji dziecięcej w Bydgoszczy*

Celem projektu było zbudowanie pięciu integracyjnych placów zabaw na terenie szkół, w których uczą się dzieci niepełnosprawne. W aspekcie społecznym projekt przyczynił się do:

- poprawy jakości życia mieszkańców poprzez stworzenie atrakcyjnej, prozdrowotnej, bezpłatnej formy spędzania wolnego czasu w dzielnicach, w których dotkliwie odczuwalny był brak infrastruktury rekreacyjnej;
- zapewnienia dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnej, ciekawego programu zajęć, których efektem jest poprawa kondycji fizycznej dzieci, ich rozwój intelektualny, emocjonalny i społeczny;
- wzmocnienia integracji społecznej w środowisku lokalnym, w tym otwartości i uwrażliwienia na problemy osób niepełnosprawnych;
- rozwoju twórczych praktyk pedagogicznych.

- * **PL0046** *Promocja zdrowia, opieki i wychowania poprzez rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej szkół*

W wytworzonych i oddanych w użytkowanie 10 ogólnodostępnych strefach rekreacji dziecięcej na terenie powiatu wejherowskiego zachowano priorytet ogólnodostępności rozbudowanej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej szkół.

Na obiektach tych stref zorganizowano ogólnodostępne zajęcia pozalekcyjne i imprezy sportowo-rekreacyjne otwarte dla wszystkich chętnych dzieci, młodzieży i dorosłych. Podczas zajęć, pod nadzorem opiekunów pedagogicznych, medycznych i instruktorów sportu, realizowany był Powiatowy Program Promocji Zdrowia, Opieki i Wychowania, którego istotą obok działań promocyjnych był czynny sport, ćwiczenia i rekreacja na wolnym powietrzu.

Działanie to przyczyniało się bezpośrednio do podnoszenia świadomości i kondycji zdrowotnej dzieci i młodzieży oraz kreowania kultury aktywnego, zdrowego i bezpiecznego spędzania czasu wolnego i stylu życia. To zaś zgodnie z celem projektu stało się szczególnie istotną inwestycją społeczną o długoletnim i trwałym oddziaływaniu.

⁷ Ostateczna kwota wydatkowana w projekcie: 2 049 520,93 PLN. Beneficjent: Instytut Medycyny Pracy w Łodzi. Okres realizacji: 01.04.2008 r.–31.08.2011 r.

⁸ Ostateczna kwota wydatkowana w projekcie: 8 636 686,71 PLN. Beneficjent: Instytut Medycyny Pracy w Łodzi w partnerstwie z Instytutem Medycyny Wsi w Lublinie. Okres realizacji: 01.04.2008 r.–28.02.2013 r.

Realizacja projektu przyczyniła się też w sposób istotny do wzajemnej integracji w środowisku szkolnym: uczniów nauczycieli, wychowawców, opiekunów i rodziców, służb powiatowych oraz społeczności lokalnej.

- * **PL0048** *Promocja zdrowia w gminie Stare Babice poprzez stworzenie strefy rekreacji dziecięcej*

Celem projektu była promocja zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży, a w szczególności zaangażowanie dzieci niepełnosprawnych. W ramach niniejszego projektu realizowane były zajęcia sportowe na wybudowanych obiektach – strefach rekreacji dziecięcej, w tym specjalne zajęcia przeznaczone dla dzieci niepełnosprawnych oraz zajęcia integracyjne.

- * **PL0055** *Kształtowanie świadomości zdrowego stylu życia poprzez udostępnianie stref rekreacji na terenie miasta i gminy Karlino*

W ramach realizacji projektu:

- wybudowano 12 wielofunkcyjnych boisk (w tym 5 boisk do piłki nożnej i 11 placów zabaw);
- zorganizowano 122 imprezy sportowo-rekreacyjne. W zaplanowanym programie imprez sportowych przewidziano zabawy integracyjne z niepełnosprawnymi dziećmi, spartakiady osób niepełnosprawnych i inne działania mające na celu włączenie młodzieży niepełnosprawnej w imprezy rekreacyjne na terenie miasta Karlino i okolicznych wsi.

- * **PL0057** *Rozwój usług edukacyjnych i rehabilitacyjnych w Ośrodku „Radość Życia” w Sandomierzu*

Celem projektu było stworzenie szkoły przygotowującej do pracy osoby niepełnosprawne intelektualnie. Rodzaj prowadzonych zajęć był dopasowany do jednostkowych uwarunkowań uczniów.

W ramach programu edukacyjno-rehabilitacyjnego prowadzone były takie zajęcia jak: funkcjonowanie osobiste i społeczne, którego celem jest utrwalenie i poszerzenie zakresu posiadanej wiedzy, kształcenie kompetencji społecznych, zdolności adaptacyjnych i nabywanie nowych umiejętności umożliwiających samodzielne, niezależne funkcjonowanie tych uczniów poprzez m.in.: kształtowanie umiejętności posługiwania się narzędziami, maszynami i urządzeniami oraz opanowanie prostych umiejętności i czynności pracy, rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu i jej związku z kulturą Polski, przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, pełnienia różnych ról społecznych; muzykoterapia, zajęcia teatralne, hydroterapia, ćwiczenia ogólnousprawniające w obrębie całego ciała, terapia sztuką – zajęcia plastyczne usprawniające manualnie oraz praktyki. W ramach zadania zatrudniono nauczycieli, terapeutów, rehabilitantów, pomocników nauczycieli oraz osoby do prowadzenia praktyk.

- * **PL0353** *„Żyjmy zdrowo – razem” integracja społeczna, profilaktyka zdrowotna oraz promocja zdrowego stylu życia wśród dzieci w wieku przedszkolnym*

Projekt skierowany był do dzieci w wieku przedszkolnym, zakładał także integrację dzieci niepełnosprawnych na terenie Gminy Przemęt. W ramach projektu odbyły się zajęcia oraz imprezy w grupach integracyjnych prowadzone przez specjalistów z różnych dziedzin. Osoby zatrudnione w placówkach przedszkolnych uczęszczały na specjalistyczne studia podyplomowe ułatwiające pracę także z dziećmi niepełnosprawnymi.

- * **PL0358** *„3 w 1” – zwiększenie dostępu do zintegrowanych usług rehabilitacyjno-edukacyjno-społecznych dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin na Zamojszczyźnie*

W ramach realizacji projektu przeprowadzono prace modernizacyjne w ośrodku Rehabilitacyjno-Terapeutycznym dla dzieci niepełnosprawnych w Zamościu. Wykorzystując zakupiony w ramach projektu sprzęt medyczny i rehabilitacyjny zapewniono kompleksową opiekę specjalistyczną w zakresie usług rehabilitacyjno-edukacyjno-społecznych dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin. Przeprowadzono

szereg szkoleń podnoszących kwalifikacje personelu oraz zrealizowano dodatkowe programy terapeutyczne, w tym treningi niezależnego życia, dla ponad 170 niepełnosprawnych osób.

- * **PL0379** *Utworzenie otwartej strefy rekreacji dziecięcej na terenie miasta Skwierzyna*
Celem projektu było ułatwienie dzieciom i młodzieży, w tym osobom niepełnosprawnym dostępu do sportowych zajęć pozaszkolnych poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, a tym samym możliwość ogólnej poprawy ich zdrowia fizycznego i psychicznego oraz zmniejszenia występowania wśród nich defektów fizycznych.
- * **PL0384** *Program rozwoju ogólnopolskiej sieci ośrodków telerehabilitacji słuchowej*
W ramach projektu beneficjent utworzył ogólnopolską sieć ośrodków rehabilitacji słuchowej, której celem jest poprawa dostępności do najnowocześniejszych usług medycznych dla osób niepełnosprawnych. W ramach projektu beneficjent zakupił planowany sprzęt, łączy internetowe oraz oprogramowanie. Beneficjent podjął także współpracę z ośrodkami partnerskimi, zatrudnił personel oraz przeprowadził specjalistyczne szkolenia dla osób zaangażowanych w realizację projektu.
- * **PL0482** *Ogólnodostępne strefy rekreacji dziecięcej na terenie miasta Gniezna*
Celem projektu był remont i doposażenie 11 placów zabaw oraz realizacja ogólnodostępnych zajęć ogólnorozwojowych i integracyjnych dla dzieci i młodzieży do 18. roku życia. Integralną częścią projektu były organizowane zajęcia ogólnorozwojowe i integracyjne dla dzieci niepełnosprawnych z pełnosprawnymi oraz ćwiczenia korekcyjne na wyremontowanych placach zabaw. Takie działania w sposób pozytywny przygotowują dzieci i młodzież do życia w zintegrowanej społeczności. Podczas zajęć ogólnorozwojowych specjalna uwaga poświęcona była dzieciom niepełnosprawnym. W szkołach i ośrodkach szkolno-wychowawczych podejmowane były działania mające na celu zachęcanie dzieci niepełnosprawne do udziału w zajęciach.

Wszystkie powyższe przedsięwzięcia, z wyjątkiem projektów PL 0046 i PL0358 realizowane były w I kwartale 2011 r. Realizacja projektów PL 0046 i PL0358 zakończyła się w 2010 r.

W pozostałych projektach dofinansowanych w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2004-2009 również mogły uczestniczyć osoby niepełnosprawne, jednakże nie były one predefiniowanymi odbiorcami projektów.

W ramach II edycji MF EOG i NMF, obejmującej lata 2009-2014 Ministerstwo Zdrowia pełni rolę Operatora dwóch programów operacyjnych: PL 07 *Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demograficzno-epidemiologicznych* oraz PL 13 *Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu*.

Głównym celem programu PL07 jest poprawa stanu zdrowia społeczeństwa polskiego poprzez rozwój i dostosowanie opieki medycznej do rzeczywistego stanu zdrowia populacji oraz czynników demograficznych. Wyróżniono trzy obszary tematyczne, w ramach których istnieje możliwość uzyskania dofinansowania na realizację projektu:

- * Poprawa opieki perinatalnej - świadczenia z zakresu profilaktyki, diagnostyki i leczenia w celu zwiększenia liczby urodzeń;
- * Lepsze dostosowanie opieki zdrowotnej w celu sprostania potrzebom szybko rosnącej populacji osób przewlekle chorych i niesamodzielnych oraz osób starszych;
- * Profilaktyka chorób nowotworowych mająca na celu zmniejszenie wskaźnika zachorowalności i śmiertelności z powodu nowotworów w Polsce.

Nabór wniosków w programie PL 07 zakończył się 28 czerwca 2013 r.

W chwili obecnej trwa ocena formalna i merytoryczno-techniczna złożonych dokumentów aplikacyjnych. Program PL13 składa się z projektu predefiniowanego przyczyniającego się do stworzenia strategii międzysektorowej i narzędzi ograniczania nierówności w zdrowiu realizowanego przez Departament Ubezpieczenia Zdrowotnego Ministerstwa Zdrowia we

współpracy z Norweskim Dyrektoriatem do Spraw Zdrowia oraz z projektów pilotażowych dotyczących szeroko zakrojonych działań w zakresie zdrowia publicznego w społecznościach lokalnych w wybranych powiatach.

Nabór wniosków do projektów pilotażowych dotyczących promocji zdrowia oraz profilaktyki zdrowotnej dla społeczności lokalnych będzie odbywał się w drodze konkursu, którego ogłoszenie planowane jest na I kwartał 2014 r.

⇒ **Szwajcarsko-Polski Program Współpracy (SPPW).**

Ministerstwo Zdrowia pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej w ramach **Obszaru tematycznego: ochrona zdrowia SPPW**. W ramach przedmiotowego programu realizowane są 4 programy skierowane na poprawę jakości życia pensjonariuszy domów pomocy społecznej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych z województw: lubelskiego, świętokrzyskiego, małopolskiego oraz podkarpackiego. Na ten cel przeznaczonych zostało ze środków SPPW łącznie 21 931 907 CHF.

Celem programów jest znaczne podniesienie poziomu świadczonych usług w ww. placówkach ponad obowiązujące standardy.

Poprawie ulegną warunki życia mieszkańców jak i warunki pracy personelu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Efektom podjętych działań będzie wzrost ilości przeprowadzonych zajęć terapeutycznych, rehabilitacyjnych oraz poprawa aktywności życiowej podopiecznych. Zostanie także ułatwiony dostęp do terapii zajęciowej oraz rehabilitacji medycznej. W ramach 4 programów zostały przeprowadzone w 2012 r. nabory wniosków, w wyniku których podpisano w 2013 r. łącznie 34 umowy na dofinansowanie projektów beneficjentów końcowych.

W ramach projektów realizowane są od 2013 r. działania polegające na modernizacji oraz rozbudowie infrastruktury domów pomocy społecznej, zakupie sprzętu i wyposażenia oraz szkoleniach dla kadry.

Szczegółowe informacje na temat realizowanych programów:

Nr programu	Tytuł programu	Instytucja Realizująca	Okres realizacji programu	Kwota grantu CHF
KIK/56	Poprawa infrastruktury domów pomocy społecznej i/lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz podnoszenie kwalifikacji personelu w tym również pielęgniarek i pielęgniarzy	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie	01.01.2012 - 30.06.2015	4 683 01 2
KIK/55	Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo-wychowawczych	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie	16.01.2012 - 31.12.2014	5 171 50 9
KIK/57	Podniesienie jakości usług świadczonych w Jednostkach Organizacyjnych Pomocy Społecznej w celu wzmocnienia podmiotowości i aktywności życiowej podopiecznych	Świętokrzyski Urząd Wojewódzki w Kielcach	01.01.2012 - 31.12.2015	5 962 39 9
KIK/58	Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie	01.01.2012 - 30.06.2015	6 114 98 7

**Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej
prowadzona w latach 2008-2013 przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.**

Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 69 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych prowadził program prewencji rentowej.

W ramach tego programu kierowano na rehabilitację leczniczą do ośrodków rehabilitacyjnych współpracujących z Zakładem osoby zagrożone długotrwałą niezdolnością do pracy nabytą na skutek choroby, urazu lub wypadku.

Wśród adresatów tej usługi jest liczna grupa osób niepełnosprawnych z orzeczoną rentą, świadczeniem rehabilitacyjnym, a także jednym z trzech stopni niepełnosprawności.

Ubezpieczonemu podczas pobytu w ośrodku rehabilitacyjnym ustala się indywidualny program rehabilitacji, z uwzględnieniem schorzenia i rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności organizmu.

Zakład dysponuje miejscami w ośrodkach rehabilitacyjnych położonych w różnych regionach Polski, gdzie rehabilitacja prowadzona jest w systemie stacjonarnym (z pobytem w ośrodku) lub ambulatoryjnym.

W latach 2008 - 2013 r. rehabilitację leczniczą odbyło ponad 433 576 tysięcy osób, w tym blisko 17 tysięcy osób skierowanych z powodu schorzeń będących następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

Poniżej przedstawiono liczbę ubezpieczonych, którzy ukończyli rehabilitację leczniczą w podziale na poszczególne lata.

Rok	Liczba osób, które ukończyły rehabilitację leczniczą	
	ogółem	po wypadku przy pracy lub przebytej chorobie zawodowej
2008	67 169	2 840
2009	73 389	3 230
2010	74 507	3 235
2011	73 828	2 689
2012	71 258	2 453
2013	73 425	2 355

**Świadczenia fizjoterapeutyczne dla osadzonych
i przyjęcia pacjentów do Oddziału dla Przewlekłe Chorych⁹
w latach 2008 – 2013.**

Świadczenia fizjoterapeutyczne dla osadzonych w latach 2008-2013.

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zabiegi fizjoterapeutyczne w więziennych podmiotach leczniczych	48794	50473	51644	60333	61839	68456
Zabiegi fizjoterapeutyczne w pozawięziennych podmiotach leczniczych	176	84	65	75	53	23
Łącznie- zabiegi	48970	50557	51709	60408	61892	68479

Zestawienie ilości łóżek leczniczych i przyjęć pacjentów do Oddziału dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarnej i Oddziału Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym Nr 2 w Łodzi w latach 2008- 2013.

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Oddział Rehabilitacji leczniczej ZK Nr 2 w Łodzi- ilość przyjętych pacjentów	60	61	51	65	117	135
Oddział Rehabilitacji leczniczej ZK Nr 2 w Łodzi- ilość łóżek	9	9	9	9	20	20
Oddział Wewnętrzny dla przewlekłych chorych ZK Czarne ilość przyjętych pacjentów	31	26	97	31	29	27
Oddział Wewnętrzny dla przewlekłych chorych ZK Czarne ilość łóżek	25	25	25	25	25	25

⁹ Informacja Ministerstwa Sprawiedliwości.

**Likwidacja barier funkcjonalnych
w ogólnodostępnych budynkach
ministerstw i wybranych urzędów centralnych.¹⁰**

• Ministerstwo Zdrowia

Budynki Ministerstwa Zdrowia są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wejścia do budynków (zarówno przy ul. Miodowej 15, jak i Długiej 38/40 w Warszawie) mają odpowiednie zabezpieczenia w postaci barierek przy pochylniach oraz posiadają odpowiednią szerokość (tj. 1 m).

Komunikacja wewnątrz budynków dostosowana jest również dla osób niepełnosprawnych. Na parkingu Ministerstwa Zdrowia dostępne są 3 miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych (przy ul. Miodowej 15 – 2 miejsca, a przy ul. Długiej 38/40 – 1 miejsce).

Dojścia do wszystkich budynków są utwardzone, z odpowiednimi oznakowaniami podjazdów dla osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Przed budynkami znajdują się oznakowane miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych. Drzwi wejściowe do wszystkich budynków posiadają właściwą szerokość, a wysokość progów w drzwiach nie przekracza 2 cm. Wejścia i halle budynków posiadają powierzchnię antypoślizgową.

Działania Ministerstwa Zdrowia związane z przystosowaniem posiadanych pomieszczeń biurowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych są determinowane zabytkowym charakterem zajmowanych obiektów. Remonty i inwestycje muszą być przeprowadzane zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).

Z uwagi na powyższe wymogi w budynkach nie było możliwe zainstalowanie wind, natomiast poszczególne budynki zostały wyposażone w przenośne transportery, tzw. schodołazy, obsługiwane z pomocą osób trzecich.

Budynki, z wyjątkiem budynku A przy ulicy Miodowej w Warszawie, zostały wyposażone w toalety przystosowane do samodzielnego korzystania przez osoby niepełnosprawne. Toalety mieszczą się na parterach budynków i są odpowiednio oznakowane.

Dostosowanie siedziby Ministerstwa Zdrowia do potrzeb pracowników niepełnosprawnych było jednym z zagadnień kontroli NIK w 2012 r.¹¹ Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie działalność Ministerstwa Zdrowia w zakresie dostosowania budynków i pokoi do wymogów pracowników niepełnosprawnych, przy uwzględnieniu ograniczeń wynikających z faktu, że budynki te są obiektami zabytkowymi.

Pozytywnie oceniono również terminowe i w należytej wysokości wnoszenie wpłat na PFRON oraz przestrzeganie praw pracowników niepełnosprawnych.

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie przedstawiła wniosków pokontrolnych, podkreślając jednocześnie potrzebę kontynuowania działań mających na celu zwiększenie stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W 2013 r. Ministerstwo Zdrowia nie planowało nakładów na eliminację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych. Dokonywano jedynie drobnych prac remontowych przy naprawie nawierzchni podjazdów do budynków oraz odnowiono oznakowanie miejsc postojowych dla pojazdów osób niepełnosprawnych.

• Ministerstwo Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości od wielu lat przystosowywało ogólnodostępne części budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych.

¹⁰ Informacje nadesłane przez ministerstwa i urzędy centralne dotyczą 2013 r. i lat poprzednich. Informacja dotycząca obszaru kultury została zamieszczona w załączniku 35, a dotycząca działań Ochotniczych Hufców Pracy w załączniku 43.

¹¹ Kontrola NIK Nr I/12/2012 – zatrudnianie osób niepełnosprawnych w wybranych ministerstwach, urzędach centralnych i państwowych jednostkach organizacyjnych.

Budynki, którymi administruje Ministerstwo Sprawiedliwości są w pełni dostępne i przystosowane dla osób niepełnosprawnych, przy czym w dwóch przypadkach, tj. budynkach objętych opieką konserwatorską (obiekt przy Al. Ujazdowskich 19 i al. Róż 2 w Warszawie), planowane są remonty, w ramach których:

- ◊ w budynku przy Al. Ujazdowskich 19 (wpisanym do rejestru zabytków pod nr 749 – decyzja z dnia 01.07.1965 r.) wykonano projekt remontu wewnątrz, uwzględniający zmianę windy osobowej na windę z nową kabiną o większych gabarytach i sanitariat dla osób niepełnosprawnych na II piętrze [aktualnie budynek jest częściowo wyłączony z użytku];
- ◊ w budynku przy Al. Róż 2 (wpisanym do rejestru zabytków pod nr 595 – decyzja z dnia 01.07.1965 r.), w którym obecnie wykonywany jest kapitalny remont, w ramach prowadzonych robót zostanie wymieniona istniejąca winda osobowa na windę o zwiększonych gabarytach, a dodatkowo na I piętrze jeden z sanitariatów będzie dostosowany dla osób niepełnosprawnych [w okresie remontu budynek nie jest użytkowany].

Do wszystkich obiektów, które nie są objęte opieką konserwatorską, zapewniony jest wjazd osobom na wózkach inwalidzkich przy pomocy wind zewnętrznych (*Al. Ujazdowskie 11, ul. Czerniakowska 100*), transporterów schodowych (*ul. Chopina 1*) i podjazdu (*ul. Zwycięzców 34*).

Wszystkie te obiekty posiadają windy osobowe, umożliwiające poruszanie się i dostęp na każde piętro budynków, gdyż windy te zostały wyposażone w przyciski sterujące, umożliwiające odczyt osobom niewidomym i niedowidzącym, jak również sygnalizację dźwiękową informującą o pozycji windy.

Zlikwidowane zostały bariery w postaci progów i różnic w poziomie podłóg pokoi i korytarzy. Ponadto wszystkie budynki Ministerstwa, nie będące zabytkami, posiadają toalety dostosowane dla osób niepełnosprawnych.

Wszystkie budynki projektowane i realizowane od 1995 r. spełniają wymagania przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.) i są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Akceptację projektów i pozwolenia na budowę wydają służby architektoniczne, a pozwolenia na użytkowanie Powiatowi Inspektorzy Nadzoru Budowlanego

Również w jednostkach resortu sprawiedliwości w omawianym okresie były podjęte działania na rzecz dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Informacja o podjętych i zrealizowanych przez jednostki resortu sprawiedliwości w roku 2013 działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych.

Lp.	Wyszczególnienie	Ilość budynekó w
1	2	3
I	Ogółem ilość obiektów, będących w trwałym zarządzie sądów (I=II+III+IV)	594
II	Ilość obiektów, które są całkowicie dostępne do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	275
III	Ilość obiektów, które są niedostępne do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	126
IV	Ilość obiektów, które są częściowo dostępne do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	193
V	Ilość obiektów, które są planowane do dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogólnodostępnej części budynku	81

Nowo wybudowane obiekty w 2013 r. w resorcie sprawiedliwości, w których został zapewniony dostęp dla osób niepełnosprawnych, dotyczy to budynków dla Sądu Okręgowego w: Kielcach i Tarnowie oraz Sądu Rejonowego w: Olecku, Myszkowie i Słubicach

Budynki istniejące są sukcesywnie przystosowywane - w ramach remontu - do potrzeb osób niepełnosprawnych. W sytuacji, w której jednostki sądowe zlokalizowane są w budynkach zabytkowych likwidacja barier architektonicznych uzależniona jest od zgody konserwatora zabytków.

Dostępność dla osób niepełnosprawnych budynków
będących w trwałym zarządzie sądów powszechnych.

Lp.	Wyszczególnienie	Nazwa jednostki organizacyjnej
1.	Kompleksowe usunięcie barier architektonicznych w obiektach.	Sąd Apelacyjny w: Gdańsku. Sąd Okręgowy w: Legnicy. Sąd Rejonowy w : Kielcach, ul. Malików146a, Olecku, Człuchowie.
2.	Zakup i montaż dźwigu osobowego (windy).	Sąd Okręgowy w: Krośnie. Sąd Rejonowy: dla Wrocławia Fabrycznej-Sąd Gospodarczy, Lublin-Zachód, Wejherowo, Koszalin.
3.	Zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy we Włocławku. Sąd Rejonowy w: Sochaczewie, Suwałkach, lokal RODK w Warszawie, ul. Złota 81, Zawierciu, Turku, Kole, Grudziądzu, Włocławku, Trzciance, Lubartowie, Gorzowie Wielkopolskim i Międzyrzeczu.
4.	Dostosowanie węzła sanitarnego dla niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w: Katowicach, Koszalinie. Sąd Rejonowy w: Suwałkach, lokal RODK w Warszawie, ul. Złota 81, Al. Solidarności 58 i ul. Skierniewicka 21 w Warszawie, Wrocław-Krzyki, Lublin-Zachód, Przysusze, Chrzanowie, Świeciu z siedzibą w Tucholi.
5.	Wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w: Koszalinie. Sąd Rejonowy w: Mławie, budynek A przy ul. Kocjana w Warszawie, Drawsku Pomorskim.
6.	Wykonanie poszerzenia otworów drzwiowych z wymianą drzwi.	Sąd Okręgowy w: Nowym Sączu. Sąd Rejonowy w : Suwałkach, lokal RODK przy ul. Złotej 81 w Warszawie, Chrzanowie, Świeciu z siedzibą w Tucholi.
7.	Likwidacja progów.	Sąd Rejonowy w: Przysusze.
8.	Dostosowanie miejsc na parking dla osób niepełnosprawnych.	Sąd Okręgowy w: Opolu, Krakowie. Sąd Rejonowy w : Przasnyszu, Wodzisławiu Śląskim, Tychach, Sosnowcu, Lesznie, Grudziądzu.
9	Inne	Sąd Okręgowy w: Łodzi (poręczce przy schodach), Legnicy (zakup dzwonka i schodołazu), Krakowie (dostosowanie dziennika podawczego do obsługi niepełnosprawnych interesantów) Sąd Rejonowy w: Prudniku-Wydział Zamiejscowy w Głubczycach (zakup dzwonka i schodołazu), Poznań-Stare Miasto (dostosowanie BOI dla potrzeb osób niepełnosprawnych), Chełmie (zakup schodołazu), Chełmie z siedzibą w Wąbrzeźnie (zakup schodołazu), Gorzowie Wielkopolskim z siedzibą w Strzelcach Krajeńskich (zakup schodołazu).

- **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**

Ministerstwo znajduje się w zabytkowych budynkach, w których występują liczne bariery architektoniczne uniemożliwiające samodzielne przemieszczanie się osób poruszających się na wózkach inwalidzkich zarówno w między kondygnacjami jak i w poziomie poszczególnych kondygnacji (zabytkowe klatki schodowe i liczne schody pomiędzy różnymi poziomami podłóg, zbyt wąskie drzwi wejściowe). Z tych też powodów interesanci niepełnosprawni ruchowo załatwiani są w recepcji na parterze budynków.

W 2013 r. na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego wykonana została ekspertyza stanu dostępności budynków urzędu w Warszawie przy ul. Krakowskie Przedmieście 15/17 dla osób z niepełnosprawnością ruchową oraz koncepcja usunięcia szeregu barier architektonicznych w tych budynkach.

Koncepcja ta będzie podstawą do opracowania projektów budowlanych niezbędnych do przeprowadzenia remontów pomieszczeń z przystosowaniem ich dla potrzeb osób niepełnosprawnych¹².

W latach 2008 – 2013 wykonano w Ministerstwie jedynie remont Biura Podawczego z wejściem od ul. Krakowskie Przedmieście. Biuro Podawcze jest w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych. W tym celu przebudowano bramę wjazdową wykonując odpowiednie spadki podłogi umożliwiające wjazd wózkiem inwalidzkim. Ponadto na dziedzińcu Ministerstwa wydzielono miejsce parkingowe wyłącznie dla osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo udostępnia możliwość skomunikowania się z urzędem poprzez stronę urzędu oraz BIP, poprzez pocztę elektroniczną oraz telefonicznie.

Wszystkie informacje dotyczące informacji: numery telefonów, adresy poczty elektronicznej, formularz kontaktowy - znajdują się na stronie www.mkidn.gov.pl oraz bip.mkidn.gov.pl.

Informacja w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych w instytucjach kultury:

⇒ Instytut Adama Mickiewicza.

Siedziba Instytutu - Pałac Cukrowników jest obiektem objętym ochroną konserwatora zabytków. Zatem, ani poprzednio, ani w ubiegłym roku nie podjęto żadnych działań zmierzających do dostosowania ogólnodostępnych części budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych. Usunięcie występujących w nim barier architektonicznych wymagałoby naruszenia materii podlegającej ochronie konserwatorskiej.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. Instytut nie zatrudnia osób niepełnosprawnych. W ubiegłym roku wpłacił kwotę 64 942 zł na Państwowy Fundusz Osób Niepełnosprawnych. Realizowane w 2013 roku projekty Instytutu nie poruszały tematyki niepełnosprawnych.

⇒ Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie.

W 2013 r. wykonano kolejne prace remontowe w budynku będącym siedzibą Centrum w celu sukcesywnego dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, w ogólnodostępnej części budynku.

W wyniku wykonanych prac powstał trakt komunikacyjny na poziomie piwnic łączący windę z pomieszczeniami konferencyjno-wystawowymi. Umożliwia on dostęp osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich.

W latach 2008-13 w siedzibie Centrum przeprowadzono działania mające na celu przystosowanie toalet dla osób niepełnosprawnych.

W roku 2013 Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie nie zatrudniało osób niepełnosprawnych. W związku z powyższym wpłacało na konto PFRON co miesiąc odpowiednią kwotę, zgodnie z obowiązującymi przepisami.

¹² W 2014 r. planowane jest wdrożenie niektórych rozwiązań.

⇒ Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia.

Z uwagi na warunki umowy najmu siedziby Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia (CPRDiP), na podstawie której odpowiedzialność za wszelkie adaptacje spoczywa na właścicielu lokalu nie dokonywano żadnych adaptacji pomieszczeń ogólnodostępnych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Według stanu zatrudnienia na dzień 31 grudnia 2013 r. Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia nie zatrudniało osób niepełnosprawnych. Nie jest zobowiązane do wnoszenia wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, gdyż zatrudnia mniej niż 25 osób w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

W 2013 roku Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia nie podejmowało projektów o tematyce osób niepełnosprawnych.

• **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

W 2012 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego pozytywnie przeszło kontrolę dotyczącą barier architektonicznych, utrudniających lub uniemożliwiających zatrudnienie osób niepełnosprawnych.

W 2013 r. podjęto następujące działania na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie funkcjonowania urzędu:

- ◇ w ramach przeglądu serwisowego wyremontowano panel sterujący windą wzbogacając klawisze o oznaczenia dla osób niedowidzących,
- ◇ stanowiska pracy osób niepełnosprawnych oraz osób z chorobami kręgosłupa zostały wyposażone w fotele rehabilitacyjne (zakupiono 42 szt. foteli),
- ◇ uruchomiono nową stronę internetową zgodnie z dokumentem Web Content Accessibility Guidelines ver. 2.0. (WCAG 2.0 – wytyczne dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych).

Projekty finansowane z części 38 – Szkolnictwo wyższe
z wyłączeniem Regionalnych Programów Operacyjnych

Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza	Likwidacja barier architektonicznych dla niepełnosprawnych w budynkach "L" Wydziału Budowy Maszyn i Lotnictwa Politechniki Rzeszowskiej.
Politechnika Warszawska	Budowa wejścia głównego i rozbudowa Dziekanatu Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i wymogów przepisów przeciwpożarowych.
Politechnika Warszawska	Adaptacja pomieszczeń dla potrzeb Biblioteki Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa Politechniki Warszawskiej, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i wymagań przepisów przeciwpożarowych.
Politechnika Warszawska	Wykonanie rewitalizacji wraz z przebudową Gmachu Głównego Politechniki Warszawskiej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i wymagań przepisów przeciwpożarowych.

–
Projekty współfinansowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych
w latach 2008 – 2013

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie	Modernizacja obiektów dydaktycznych PWSZ w Głogowie, polegająca na rozbudowie budynku B i przebudowie piwnicznych ciągów instalacyjnych budynku A wraz z termomodernizacją i dostosowaniem obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	Multimedialne Centrum e-Edukacji i Wspierania Kształcenia Osób Niepełnosprawnych UMK w Toruniu

Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Modernizacja sal wykładowych Politechniki Krakowskiej z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych Wydział Mechaniczny al. Jana Pawła II 37, Kraków
---	---

• **Ministerstwo Skarbu Państwa.**

W miarę posiadanych środków finansowych od lat realizowane są w Ministerstwie inwestycje ukierunkowane przede wszystkim na podniesienie funkcjonalności nieruchomości z uwzględnieniem zwiększonych wymagań w zakresie dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych, m.in.:

- ◊ na terenie dziedzińca wewnętrznego Ministerstwa, w pobliżu stanowiska pracy służby ochrony, usytuowanego przy wjeździe na teren MSP od ul. Żurawiej, wydzielono oznakowane miejsca parkingowe dla osoby niepełnosprawnej poruszającej się na wózku inwalidzkim.
- ◊ miejsce spełnia wszystkie wymagania określone w obowiązujących przepisach prawa.
- ◊ na stronie internetowej Ministerstwa w zakładce „pomoc” zamieszczona jest informacja o:
 - * miejscu parkingowym oraz
 - * możliwości złożenia wniosku o skorzystanie z usług tłumacza migowego,
- ◊ zmieniono organizację głównego wejścia do budynku MSP od ul. Wspólnej poprzez przebudowę wjazdu dla osób niepełnosprawnych i instalację w głównym wejściu do budynku automatycznych drzwi rozsuwanych oraz wyposażenie schodów w holu głównym w pochylnię i transporter przyschodowy,
- ◊ urządzenia dźwigowe są przystosowane do wjazdu wózków inwalidzkich; mają na odpowiedniej wysokości przyciski sterujące umożliwiające odczyt w alfabecie Braille, sygnalizację dźwiękową oraz syntezatory mowy,
- ◊ wewnętrzne ciągi komunikacyjne mają posadzki antypoślizgowe, a w klatkach schodowych zamontowane są poręcze,
- ◊ 42 szt. ciężkich drzwi pełniących rolę „kurtyn przeciwpożarowych” wyposażono w elektrozamykacze, ułatwiające swobodne poruszanie się osobie na wózku inwalidzkim lub z dysfunkcją ruchową,
- ◊ na poziomie -1 budynku zlokalizowana jest toaleta przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dojście do niej lub dojazd jest możliwy przy pomocy dźwigu osobowego lub przez korytarze z poziomu wewnętrznego parkingu.

Ponadto w 2013 roku przystosowano dwie kolejne toalety do potrzeb osób niepełnosprawnych. Toalety te zlokalizowane są na parterze i V piętrze budynku MSP.

Wszystkie ciężkie drzwi, pełniące rolę „kurtyn przeciwpożarowych”, wyposażono w elektrozamykacze, dzięki temu, osoby poruszające się na wózku inwalidzkim lub z dysfunkcją ruchową mogą swobodnie przemieszczać się po gmachu ministerstwa. Łatwość poruszania się takich osób po budynku MSP potwierdziła kontrola NIK.

W trakcie kontroli osoba niepełnosprawna, poruszająca się na wózku inwalidzkim, testowała przystosowanie zarówno samego budynku MSP, jak i terenu wokół, dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym.

Występujące w budynku drobne bariery architektoniczne i utrudnienia dla osób niepełnosprawnych będą sukcesywnie likwidowane w ramach prowadzonych w MSP bieżących remontów i modernizacji oraz w miarę posiadanych środków finansowych i możliwości technicznych budynku, który wpisany jest do rejestru konserwatora zabytków.

W 2014 roku kontynuowane będą prace, rozpoczęte w 2013 roku, a związane z sukcesywną wymianą wszystkich wind w budynku ministerstwa. Wszystkie nowe windy będą przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym z dysfunkcją ruchu. Planowane jest również przystosowanie kolejnej łazienki na potrzeby osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Środowiska.**

W latach 2008-2013 Ministerstwo podjęło skuteczne działania w zakresie poprawy realizacji praw osób niepełnosprawnych, związanych z likwidacją występujących w siedzibie Ministerstwa oraz jego otoczeniu barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Budynek Ministerstwa przy ul. Wawelskiej 52/54 w Warszawie spełnia wymagania dostępności dla osób niepełnosprawnych, określonych w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.).

Zostało to potwierdzone oględzinami przeprowadzonymi w dniu 3 października 2012 r. z udziałem biegłego powołanego przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów.

W latach 2008-2012, w ramach dostosowania budynku Ministerstwa dla potrzeb osób niepełnosprawnych, zrealizowano inwestycje na łączną kwotę 880 tys. zł polegające na wykonaniu podjazdu do budynku, przebudowie toalet, sal konferencyjnych, modernizacji wind oraz przebudowie holu głównego.

Ponadto, wyznaczono miejsca parkingowe przeznaczone i przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych na terenie dziedzińca Ministerstwa. Osoby niepełnosprawne ruchowo oraz osoby niewidome z psem przewodnikiem lub osobą towarzyszącą mają dostęp do pomieszczeń i mogą liczyć na asystę i pomoc w poruszaniu się po gmachu Ministerstwa Środowiska.

W ramach realizowanych zadań na bieżąco dokonywane są analizy dostępności siedziby Ministerstwa dla osób niepełnosprawnych podczas podejmowania wszelkich prac remontowych i adaptacyjnych. Dalsza likwidacja barier architektonicznych będzie postępować w miarę posiadanych środków, podczas kolejnych prac remontowo-modernizacyjnych.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych.**

Środowisko pracy w MSZ nie stanowi przeszkody w dostępie i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ruchowo. Budynki Ministerstwa i ich otoczenie spełniają zasadnicze wymagania dostępności dla osób niepełnosprawnych określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.).

Wejścia do wszystkich budynków MSZ nie stanowią przeszkód dla osób niepełnosprawnych.

Wyznaczono odpowiednie miejsca parkingowe, zapewniony został dojazd windami z poziomu terenu na wszystkie kondygnacje użytkowe, ciągi komunikacyjne umożliwiają poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich.

Wykładziny podłogowe są odpowiednio zamocowane. We wszystkich obiektach Ministerstwa zapewniona jest pomoc osób trzecich (opiekun osoby wizytującej MSZ, i ochrona gmachu). MSZ posiada wyznaczone miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych w garażach podziemnych, natomiast miejsca parkingowe na zewnątrz budynku jest wyznaczane po uprzednim zgłoszeniu do Komendanta BOR i za jego zgodą, dogodnie dla parkującego pojazdu.

W 2013 r. zlikwidowano ostatnią barierę architektoniczną poprzez przeniesienie Biura Podawczego w miejsce, w którym nie występują ograniczenia dostępu osób niepełnosprawnych. Ponadto w jednej z toalet przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych zamontowano stosowne uchwyty.

- **Ministerstwo Gospodarki**

W zakresie dostępności do obiektów Ministerstwa Gospodarki dla osób niepełnosprawnych w roku:

2008:

- ◇ zainstalowano na zewnątrz budynków sygnalizację przywoławczą (m.in. dzwonki, instalację domofonową, kamery), co umożliwia udzielenie pomocy przez pracowników MG osobie niepełnosprawnej, która miałaby problemy z wejściem do budynków;

- ◇ usytuowano w siedzibie głównej Ministerstwa przy Pl. Trzech Krzyży 3/5 na poziomie parteru w strefie swobodnego dostępu pomieszczeń ogólnodostępnych dla interesantów w tym dla osób niepełnosprawnych (m.in. stanowisko podawcze kancelaryjne, recepcje, sale konferencyjne);
- ◇ ułatwiono dostęp oraz dostosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych toalety zlokalizowanej przy salach konferencyjnych, blisko pomieszczeń ogólnodostępnych i wejścia głównego do obiektu;

2009:

- ◇ podjęto rozmowy z Fundacją Integracja w sprawie przeprowadzenia w budynkach Ministerstwa Gospodarki audytu architektonicznego, który polegałby na ocenie aktualnej dostępności budynków Ministerstwa, w tym przystosowanie ciągów komunikacji poziomej i pionowej, toalet, pomieszczeń WC oraz innych pomieszczeń ogólnie dostępnych dla potrzeb osób o różnym typie i stopniu niepełnosprawności.
Centrum Integracja przygotowała ofertę powyższego audytu dla Ministerstwa Gospodarki.
W efekcie na zlecenie Ministerstwa Gospodarki został opracowany przez *Fundację Integracja* audyt architektoniczny budynków Ministerstwa Gospodarki przy Pl. Trzech Krzyży 3/5 i ul. Żurawiej 4a.
Zawarte w ukończonym w grudniu 2011 r. audycie wnioski i propozycje służą do przygotowywania i sukcesywnego realizowania dalszych działań ukierunkowanych na poprawianie dostępu do obiektów Ministerstwa oraz usuwanie barier architektonicznych, stosownie do potrzeb niepełnosprawnych pracowników resortu oraz osób niepełnosprawnych odwiedzających budynki Ministerstwa;

2010:

- ◇ wykonano podjazd (pochylnie) przy wejściach do budynku z dziedzińca wewnętrznego obiektu przy Placu Trzech Krzyży 3/5, wyremontowano nawierzchnie parkingu oraz wyznaczono miejsce postojowe dla osób niepełnosprawnych na terenie obiektu przy ul. Żurawiej 4a;

2011:

- ◇ zainstalowano obustronne poręcze przy szerokich schodach w holu wysokim w budynku przy Pl. Trzech Krzyży 3/5;
- ◇ podjęto działania planistyczno-organizacyjne celem dostosowania i uruchomienia dodatkowego wejścia do budynku MG - Plac Trzech Krzyży 3/5, które nie będzie posiadało barier architektonicznych w dostępie dla osób niepełnosprawnych;
- ◇ ułatwiono dostęp oraz dostosowano drugą toaletę dla potrzeb osób niepełnosprawnych zlokalizowaną przy sali konferencyjnej „Pod Kopułą”;
- ◇ umieszczono (począwszy od 2008 roku) kolejne oznakowania graficzne ułatwiające znalezienie właściwych pomieszczeń przez osoby niepełnosprawne przemieszczające się wewnątrz budynków (m.in. czytelne oznakowanie toalet, wind, punktów informacyjnych, recepcji);
- ◇ wyznaczono, odpowiednią dla aktualnych potrzeb osób niepełnosprawnych, ilość stanowisk parkingowych, w tym jednego miejsca na parkingu przy Pl. Trzech Krzyży 3/5;

2012:

- ◇ w budynku MG przy Pl. Trzech Krzyży 3/5 udostępniono wejście od ul. Wspólnej przystosowane dla osób niepełnosprawnych (pracownicy obsługujący interesantów zostali przeszkoleni w zakresie przyjmowania osób niepełnosprawnych z wykorzystaniem ww. wejścia);
- ◇ umieszczono oznakowania graficzne na zewnątrz budynku, co ułatwia znalezienie właściwego wjazdu do budynku dla wózków inwalidzkich,
- ◇ stworzono specjalne miejsce do obsługi osób niepełnosprawnych (stolik przy recepcji w holu głównym);

2013:

- ◊ w budynkach MG wymieniono windy osobowe (Pl. Trzech Krzyży 3/5 – 2 szt., ul. Żurawia 4a – 2 szt.), z uwzględnieniem maksymalizacji powierzchni kabin oraz częściowym dostosowaniem ich wyposażenia pod kątem osób niepełnosprawnych (przyciski podświetlane, oznaczone alfabetem Braille’a).

• Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na bieżąco podejmuje działania na rzecz poprawy dostępności obiektów dla osób niepełnosprawnych, sukcesywnie niwelując bariery architektoniczne i komunikacyjne w tym zakresie.

W ramach tych działań obiekt przy ul. Batorego 5 został całkowicie przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Zarówno dostęp do budynku, jak i szerokość ciągów komunikacyjnych oraz drzwi wewnętrznych dostosowane są do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Budynek wyposażony jest w windy ułatwiające poruszanie się osobom niepełnosprawnym, a łazienka na parterze budynku dostosowana jest do potrzeb tych osób. W części budynku przy ul. Rakowieckiej 2a, w którym mieści się Biuro Przepustek i Punkt Przyjęć Interesantów, w celu zapewnienia obsługi interesantów, w szczególności z dysfunkcją narządu ruchu, zostały zamontowane stosowne windy.

Budynki przy ul. Pawińskiego 17/21 są częściowo dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych – zamontowane są windy, zaś łazienka na parterze jest przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Przed wejściami do tych budynków brak jest jednak odpowiedniej platformy lub windy.

W budynku przy ul. Domaniewskiej 36/38 są zainstalowane windy, a szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi wewnętrznych dostosowana jest do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, natomiast samodzielny dostęp do wejścia budynku jest utrudniony. Brakuje również łazienki przystosowanej do korzystania przez osoby niepełnosprawne.

Przed wejściami głównymi wszystkich budynków znajdują się oznakowane miejsca parkingowe przeznaczone dla osób niepełnosprawnych.

Ogółem w okresie 2009-2013 w obiektach Ministerstwa zamonotowano 2 windy wewnętrzne, wymieniono 6 dźwigów osobowych, a także zamontowano balustrady na pochylni przy wejściu głównym w budynku przy ul. Batorego 5 dla osób niepełnosprawnych.

Samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

W latach 2008-2013 samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej MSW, dla których Minister Spraw Wewnętrznych jest organem założycielskim, wzorem lat ubiegłych przeprowadziły liczne inwestycje mające na celu zwiększenie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej oraz poprawę warunków pobytu dla osób niepełnosprawnych, w szczególności poprzez przeprowadzenie inwestycji w niżej wymienionych obszarach:

Lp.	Obszar	Efekty rzeczowe	Liczba spoz
1.	Ułatwienie dostępu do budynków spzoz	Likwidowanie barier architektonicznych, poprzez budowanie pochylni wraz z barierkami ochronnymi, wymianę drzwi wejściowych do budynków o odpowiedniej szerokości, również niekiedy z systemem kurtyn powietrznych, remonty schodów zewnętrznych, tworzenie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych.	14
2.	Dostosowywanie ciągów komunikacyjnych	Likwidowanie barier architektonicznych, poprzez eliminowanie różnic w poziomach podłóg (likwidowanie progów), poszerzanie otworów drzwiowych i wymiana drzwi o odpowiedniej szerokości, stosowanie odpowiednich wykładzin antypoślizgowych, montowanie poręczy i uchwytów przyściennych.	17

3.	Zapewnienie komunikacji pomiędzy piętrami budynku	Wymiana dźwigów windowych w już istniejących sztybach i budowa nowych sztybów wewnątrz lub na zewnątrz budynku, które dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych (wewnętrzne uchwyty przyściennie, bezpośrednia łączność z osobami nadzorującymi pracę windy, zastosowanie odpowiednich rozwiązań dla osób niewidomych).	12
4.	Dostosowywanie pomieszczeń	Wymiana drzwi do pomieszczeń przeznaczonych dla pacjentów o odpowiedniej szerokości, stosowanie odpowiednich wykładzin antypoślizgowych, przebudowa pomieszczeń w celu zwiększania powierzchni użytkowej, dostosowanie punktów rejestracji umożliwiających dostęp dla niepełnosprawnych na wózkach.	19
5.	Dostosowywanie pomieszczeń sanitarno-higienicznych	Powiększanie otworów wejściowych i montowanie nowych drzwi, dostosowywanie wielkości pomieszczeń do wymagań umożliwiających swobodne przemieszczanie się osób niepełnosprawnych, wykonywanie posadzek z płytek, które nie powodują niebezpieczeństwa poślizgu, montowanie pryszniców z wpustem podłogowym, mocowanie uchwytów w kabinach natryskowych, wyposażanie pomieszczeń w specjalistyczne regulowane krzesła do kąpieli i maty antypoślizgowe, montowanie nadstawek na sedesy oraz odpowiednich uchwytów przyściennych, a także budowanie nowych pomieszczeń sanitarno-higienicznych, które w pełni spełniają potrzeby osób niepełnosprawnych.	20

Większość samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej planuje w kolejnych latach przeprowadzanie inwestycji mających na celu poprawę istniejącej infrastruktury i dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, zarówno ze środków pochodzących z budżetu państwa, jak i przy własnym wkładzie finansowym.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.**

⇒ Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków Ministerstwa:

W 2013 roku kontynuowano i zakończono – rozpoczęte w 2010 roku – roboty budowlane polegające na przebudowie pomieszczeń: piwnicy, parteru i antresoli zlokalizowanych w budynku A przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5.

Zakres robót obejmował m.in. wykonanie nowego wejścia dostosowanego dla osób niepełnosprawnych i likwidację dotychczasowych barier architektonicznych.

Przebudowa umożliwiła swobodny dostęp osobom niepełnosprawnym do budynku i zapewniła im łatwą komunikację w jego wnętrzu. W ramach realizacji robót:

- ◇ wykonano wejście do budynku na poziomie chodnika zewnętrznego – wejście do obiektu odbywa się bez żadnych barier,
- ◇ wykonano automatyczne drzwi wejściowe do obiektu ułatwiające dostęp osobom niepełnosprawnym,
- ◇ zniwelowano różnice poziomów na całej powierzchni parteru, wyeliminowano wszelkie progi, schody itp.,
- ◇ na korytarzach parteru ułożono posadzkę z wyraźnym, kontrastowym wzorem ułatwiającym rozpoznanie ciągów komunikacyjnych,

- ◇ zniwelowano część zewnętrznych barier architektonicznych dotychczas utrudniających dojazd do obiektu, tj. nierówną i uszkodzoną powierzchnię chodnika,
- ◇ wykonano nowy sanitariat dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ◇ oznakowano parter budynku w sposób ułatwiający jego użytkowanie przez osoby słabowidzące,
- ◇ w piwnicach ułożono specjalistyczną, antypoślizgową posadzkę.

W 2013 roku wykonano remont pomieszczeń biurowych na piętrach: IV i V, w budynku przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5. W ramach robót:

- ◇ usunięto progi w drzwiach do pokoi biurowych,
- ◇ wykonano nową numerację pokoi dostosowaną dla potrzeb osób słabowidzących,
- ◇ na korytarzach ułożono antypoślizgową wykładzinę z wyraźnym, kontrastowym wzorem wskazującym kierunek ciągów komunikacyjnych.

Podczas planowania wydatków w zakresie robót budowlanych uwzględniana jest likwidacja istniejących barier architektonicznych utrudniających niepełnosprawnym dostęp i korzystanie z obiektów.

W związku z powyższym stworzono *Wieloletni plan robót budowlanych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej na lata 2013-2017*, w którym zawiera się również harmonogram prac w zakresie dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, a w szczególności:

- ◇ Nowogrodzka 1/3/5, budynek A – przebudowa holu wejściowego na parterze od strony ul. Brackiej (dotychczasowe wejście główne) – lata 2014-2015,
- ◇ Nowogrodzka 1/3/5, budynek B – rozbudowa budynku – lata 2015-2017 i dalej,
- ◇ Nowogrodzka 1/3/5, budynek A – remont klatek schodowych z wymianą wind – rok 2016,
- ◇ Nowogrodzka 1/3/5, budynek A – kontynuacja remontów pokoi biurowych – rok 2014,
- ◇ Bracka 4 – rozbudowa budynku – lata 2015-2017 i dalej.

Realizacja ww. zadań jest uzależniona od przyznania Ministerstwu środków finansowych w kolejnych latach budżetowych.

⇒ Zakres dostosowania budynków wykorzystywanych przez MPiPS dla osób niepełnosprawnych, według stanu na 31 grudnia 2013 roku:

↳ Nowogrodzka 1/3/5 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy i jedna platforma transportowa, które umożliwiają wjazd osobie na wózku inwalidzkim, oraz łazienki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

↳ Nowogrodzka 11 (pomieszczenia wynajmowane przez MPiPS):

Budynek przy ul. Nowogrodzkiej 11 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

↳ Tamka 3 (pomieszczenia wynajmowane przez MPiPS):

Budynek przy ul. Tamka 3 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiające poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy i jedna

platforma transportowa, które umożliwiają wjazd osobie na wózku inwalidzkim, oraz łazienka dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

↳ Bracka 4 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Brackiej 4 jest niedostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na konstrukcję budynku utrudnione jest poruszanie się w nim osób niepełnosprawnych. W budynku brak jest windy umożliwiającej wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz brak jest łazienki dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

↳ Żurawia 4a (pomieszczenia użytkowane przez MPiPS - budynek w trwałym zarządzie Ministerstwa Gospodarki):

Budynek przy ul. Żurawiej 4a jest dostępny i częściowo dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Głównym problemem jest brak łazienki dostosowanej dla osób niepełnosprawnych.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych, umożliwiającą poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim.

↳ Żurawia 22 (pomieszczenia wynajmowane przez MPiPS):

Budynek przy ul. Żurawiej 22 jest dostępny i częściowo dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Głównym problemem jest brak łazienek dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiającą poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim.

↳ Limanowskiego 23 (budynek w trwałym zarządzie MPiPS):

Budynek przy ul. Limanowskiego 23 jest dostępny i dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wewnątrz zapewniona jest odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych umożliwiającą poruszanie się osobom na wózku inwalidzkim, a także drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości. W budynku znajdują się dwie windy umożliwiające wjazd osobie na wózku inwalidzkim oraz łazienki dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach.

• **Ministerstwo Finansów.**

W 2013 r. Ministerstwo Finansów zakupiło na potrzeby osób niepełnosprawnych fotel rehabilitacyjny oraz krzesło profilaktyczno-rehabilitacyjne.

Ponadto w ramach remontu elewacji gmachu Ministerstwa Finansów wykonano oczyszczenie gzymsu cokołowego podjazdu dla osób niepełnosprawnych wraz z zamocowaniem i uzupełnieniem odspojonej okładziny granitowej.

Ministerstwo Finansów uzyskało także zgodę w formie uszczegółowienia zaleceń Stołecznego Konserwatora Zabytków na zastosowanie platformy schodowej przy wejściu środkowym od strony ul. Czackiego. Niestety problemem jest w tym przypadku brak akceptacji Stołecznego Konserwatora Zabytków odnośnie wyburzenia klatki schodowej z parteru do piwnicy w celu powiększenia powierzchni wejścia, aby zapewnić dogodną komunikację.

Ponieważ w Ministerstwie Finansów nie ma pracowników poruszających się na wózkach inwalidzkich, nie ma więc konieczności szczególnego dostosowywania pomieszczeń pracy dla tego typu niepełnosprawności.

Jednakże w przypadku zaistnienia takiej konieczności stanowisko pracy zostanie dostosowane odpowiednio do rodzaju niepełnosprawności.

Natomiast osobom z innym stopniem niepełnosprawności zapewniono swobodne wykonywanie czynności roboczych w wygodnej dla nich pozycji, przy umieszczeniu obsługiwanych urządzeń w optymalnym zasięgu kończyn oraz dopasowanie niektórych wymiarów stanowiska pracy do wymiarów ciała użytkownika poprzez regulację wysokości siedziska.

W ramach modernizacji sanitariatów polegającej na budowie wentylacji mechanicznej, planowana jest na każdej kondygnacji gmachu Ministerstwa Finansów przebudowa jednego kompleksu łazienek - męskiej i damskiej na trzy pomieszczenia z wygospodarowaniem łazienki dla osób niepełnosprawnych. Zadanie realizowane będzie sukcesywnie w miarę pozyskiwanych środków na modernizację jednego pionu sanitarnego.

Działania związane ze stworzeniem bezpiecznych i dogodnych warunków pracy osobom niepełnosprawnym mające na celu likwidację barier architektonicznych realizowane są sukcesywnie w ramach bieżących prac remontowych i inwestycyjnych w zależności od wielkości przyznawanych środków finansowych a przede wszystkim w oparciu o zalecenia:

- ◇ z wykonywanych przeglądów stanu technicznego budynku, zgodnie z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.),
- ◇ z wykonywanych przez służby bhp oraz w ramach prac Komisji ds. BHP przeglądów stanowisk pracy oraz doraźnych przeglądów pomieszczeń budynku,
- ◇ z protokołów pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli.

W 2008 roku przeprowadzone zostały modernizacje pomieszczeń biurowych i ciągów komunikacyjnych w części gmachu obejmujące parter blok A1, I piętro blok A1, A1' i B2 oraz III piętro blok A1 i A1'. Miały one na celu przede wszystkim poprawę warunków socjalnych pracowników ze szczególnym uwzględnieniem norm i przepisów BHP i przeciwpożarowych, jednakże uwzględniały w zakresie swoich robót dostosowanie drzwi wejściowych do pokoi biurowych oraz łazienek do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2009 roku przeprowadzone zostały roboty budowlane mające na celu poprawę stanu technicznego budynku, dostosowanie pomieszczeń biurowych oraz ciągów komunikacyjnych do aktualnych przepisów sanitarno-higienicznych i przeciwpożarowych oraz warunków bhp tj.

- ◇ remont posadzek i montaż wykładziny podłogowej na korytarzu I piętra bloku B3,
- ◇ remont posadzek i montaż płyt kamiennych na korytarzach I i II piętra bloku D2,
- ◇ modernizacja pomieszczeń biurowych i ciągów komunikacyjnych w części gmachu na parterze bloku A1'

a także przeprowadzono remont nawierzchni płyty parkingowej od strony ul. Krakowskie Przedmieście mający na celu likwidację barier dla osób niepełnosprawnych poprzez naprawę nadmiernych nierówności nawierzchni i miejsc zagrożonych zapadnięciem.

Wypełniając zalecenia pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli z 2009 r., która pozytywnie oceniła dotychczasowe prace mające na celu likwidację barier techniczno-architektonicznych względem osób niepełnosprawnych w kolejnych latach zrealizowano poniższe prace remontowe:

- ◇ wymieniono drzwi wejściowe do gmachu Ministerstwa Finansów od strony ul. Świętokrzyskiej na drzwi pozwalające na swobodny przejazd wózka inwalidzkiego - 2010 r.,
- ◇ wykonano remont podestu i schodów wejściowych do budynku D3/D2 od strony parkingu przy ul. Traugutta wraz z wykonaniem pochylni wjazdowej na podest 2011 r.,
- ◇ wykonano remont nawierzchni przed wejściem głównym poprzez likwidację niskiego stopnia przed drzwiami wejścia głównego i przed schodami – 2011 r.,

- ◇ w toalecie dla osób niepełnosprawnych zamontowano, uchwyty, pojemnik na ręczniki jednorazowe oraz umywalkę na wysokości dostosowanej dla osoby poruszającej się na wózku; wypełniając tym samym zalecenia NIK – 2010 r.,
- ◇ zorganizowano zgodnie z obowiązującymi przepisami dwa miejsca postojowe przeznaczone wyłącznie dla osób niepełnosprawnych – 2012 r.

Ponadto w roku 2010 i 2011 Ministerstwo Finansów zakupiło meble biurowe, które posiadają deklarację producenta o zgodności z Polskimi Normami, odpowiadają wymogom przeciwpożarowym oraz spełniają warunki BHP i zapisy zawarte w przepisach *rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowiskach wyposażonych w monitory ekranowe* (Dz. U. Nr 148, poz. 973).

Również w 2011 roku dokonano zakupu 1 szt. krzesła profilaktyczno-rehabilitacyjnego posiadającego pełen zakres regulacji umożliwiający dopasowanie do sylwetki, eliminującego napięcie i zmęczenie mięśni kręgosłupa oraz zapewniającego elastyczną pracę kręgosłupa na odcinku łuku lędźwiowego.

W 2012 roku zrealizowane zostało zadanie inwestycyjne polegające na wykonaniu dokumentacji projektowej dwóch parkingów w okolicach bram przejazdowych na terenie głównego dziedzińca gmachu MF obejmujące m.in. wykonanie dodatkowego stanowiska dla osoby niepełnosprawnej a w roku bieżącym w zależności od uzyskanych dodatkowych środków inwestycyjnych planuje się realizację ww. inwestycji.

W celu stworzenia dogodnych warunków pracy w obowiązującym zarządzeniu Nr 38/BOC/2010 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Finansów z dnia 22.12.2010 r. w sprawie wprowadzenia „*Instrukcji kontroli ruchu osobowego, materiałowego i pojazdów oraz trybu wydawania referentek w Ministerstwie Finansów*”, pracownikom o stwierdzonej niepełnosprawności ruchowej potwierdzonej orzeczeniem ZUS zapewniono możliwość otrzymania w pierwszej kolejności przydział miejsca parkingowego na parkingach.

Osoby niepełnosprawne zatrudnione w izbach i urzędach skarbowych traktowane są na równi z pracownikami pełnosprawnymi, pracują zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem oraz możliwościami. Zostały im udostępnione takie same możliwości podnoszenia kwalifikacji i rozwoju, jak pozostałym pracownikom. W stosunku do zatrudnionych osób niepełnosprawnych realizowane są także zasady dotyczące skróconego czasu pracy i dodatkowego urlopu wypoczynkowego.

Do dnia 31 października 2012 r.:

- ◇ w 332 jednostkach administracji podatkowej zastosowano udogodnienia w zakresie obsługi osób niepełnosprawnych tj. wydzielono miejsca parkingowe, pochylnie, przystosowano windy oraz toalety,
- ◇ 310 jednostek posiada sale obsługi podatnika, gdzie stosowane są szczególne zasady klienta specjalnego, w tym niepełnosprawnego (głuchoniemego),
- ◇ 336 jednostek administracji podatkowej zamieściło informacje na stronach internetowych na temat pomocy udzielanej osobom niepełnosprawnym,

• **Ministerstwo Sportu i Turystyki**

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków Ministerstwa Sportu i Turystyki, które mieści się w dwóch nieruchomościach przy ulicy Senatorskiej 12 i 14 w Warszawie:

- ◇ w budynku przy ulicy Senatorskiej 14, w celu ułatwienia dostępu osobom niepełnosprawnych do siedziby ministerstwa zakupiono pochylnie mobilne (w miejsce pochylni stałych), które dostawiane są przez pracowników recepcji w przypadku odwiedzin przez osoby niepełnosprawne. Osoby te zapewniają również asystę i pomoc fizyczną.

Przy wejściu został również umieszczony dzwonek przywoławczy.

Na potrzeby MSiT, został zakupiony przez właściciela budynku schodolaz, który umożliwia osobom niepełnosprawnym przemieszczanie się wewnątrz budynku pomiędzy kondygnacjami.

Na parterze budynku znajduje się łazienka dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- ◊ nieruchomość przy ulicy Senatorskiej 12 również dostosowana jest dla potrzeb osób niepełnosprawnych, na wyposażeniu której także jest schodolaz i dzwonek przywoławczy przy wejściu.

W budynku znajduje się winda umożliwiające łatwe przemieszczanie się pomiędzy poszczególnymi kondygnacjami. Na I i II piętrze usunięte zostały bariery architektoniczne, co pozwala na swobodną komunikację wewnątrz budynku (odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak schodów, antypoślizgowa powierzchnia podłóg, częściowo dostosowane toalety).

Na drugim piętrze znajduje się łazienka dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo Sportu i Turystyki kontynuuje działania w celu dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych, jednakże faktyczne realizowanie poszczególnych przedsięwzięć uzależnione jest od właścicieli budynków oraz uwarunkowań związanych z decyzjami Stołecznego Konserwatora Zabytków

• Ministerstwo Obrony Narodowej.

Wszystkie obiekty znajdują się na terenach zamkniętych, w stosunku do których¹³ nie stawia się wymagań dostępności osób niepełnosprawnych.

Pomimo braku powyższego wymogu ministerstwo realizuje działania inwestycyjne i remontowe mające na celu ułatwienie dostępu do jego budynków osobom niepełnosprawnym.

W odniesieniu do osób już zatrudnionych – w zależności od rodzaju niepełnosprawności – dostosowuje się indywidualnie lokalizację i wyposażenie miejsca i stanowiska ich pracy.

Jednocześnie zgodnie z wewnętrznymi regulacjami, osoby odwiedzające ministerstwo nie poruszają się samodzielnie po obiektach. Osoby przyjmujące interesantów obowiązane są bowiem do ich odebrania z Biura Przepustek, a następnie odprowadzenia po załatwieniu sprawy.

Wyznaczono również pomieszczenie usytuowane na parterze budynku służące do przyjmowania interesantów z niepełnosprawnością ruchową.

W 2013 roku w ministerstwie wykonano szereg prac remontowych dostosowujących budynki do potrzeb osób niepełnosprawnych obejmujących likwidację progów oraz poszerzenie otworów drzwiowych. Na ukończeniu jest budowa nowej hali sportowej, która będzie wyposażona w urządzenia pozwalające na korzystanie z obiektu przez osoby niepełnosprawne.

W latach ubiegłych – w ramach Centralnego Planu Inwestycji Budowlanych resortu obrony narodowej – w kompleksach budynków ministerstwa dokonano modernizacji obejmującej: wykonanie nowego wjazdu dla niepełnosprawnych (pochylnia), poszerzenie drzwi wejściowych i pokrycie nawierzchni całego wejścia do budynku płytami granitowymi o strukturze antypoślizgowej oraz zamontowanie nowych uchwyty ze stali nierdzewnej.

Ponadto dokonano wymiany windy osobowej, przystosowując ją dla osób niepełnosprawnych oraz zamontowano urządzenia przywoławcze jako głośnomówiące i przyciski z alfabetem Braille'a.

W celu swobodnej komunikacji wewnątrz obiektu wyremontowano również klatki schodowe, które zawierają elementy niezbędne dla osób niepełnosprawnych, między innymi biegi schodowe i spoczniki z granitu. Wszystkie budynki ministerstwa oznakowane są dużymi i widocznymi tablicami informacyjnymi. Ciągi komunikacyjne posiadają piktogramy i oświetlenie ewakuacyjne oraz kierunkowe do wyjść ewakuacyjnych. Ponadto wyznaczono i oznakowano miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych.

¹³ Zgodnie z § 16 pkt 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn.zm.).

W latach 2008 – 2013 resort obrony narodowej podjął szereg działań zmierzających do poprawy realizacji praw osób niepełnosprawnych, zarówno zatrudnionych w resorcie, jak również będących beneficjentami pomocy udzielnej przez poszczególne instytucje resortu.

Działania w przedmiotowym zakresie dotyczyły przede wszystkim wyeliminowania barier architektonicznych, urbanistycznych i transportowych oraz barier w porozumiewaniu się, przekazywaniu i odbieraniu informacji, jak również barier społecznych.

W roku 2013 zakres prac dostosowawczych do potrzeb osób niepełnosprawnych w obiektach zajmowanych przez jednostki organizacyjne resortu obrony narodowej był warunkowany istniejącymi potrzebami i możliwościami finansowymi.

W Domu Emeryta Wojskowego, który jest placówką całodobową dla osób uprawnionych do zaopatrzenia emerytalnego oraz członków ich rodzin prowadzoną przez Ministra Obrony Narodowej, rozpoczęto modernizację obejmującą m.in. dostosowanie lokali mieszkalnych i łazienek do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich, likwidację progów oraz różnic w poziomie podłóg oraz zmodernizowano windy osobowe.

W sierpniu 2013 roku w budynku Centralnej Biblioteki Wojskowej zapoczątkowano działania zmierzające do likwidacji barier architektonicznych tj. wykonano pochylnie przed głównym wejściem do biblioteki, zamontowano dwie platformy przyschodowe umożliwiające dostęp do czytelni i wypożyczalni oraz zaadaptowano węzeł sanitarny na potrzeby osób niepełnosprawnych.

Realizując projekt współfinansowany ze środków unijnych w ramach programu „Infrastruktura Kultury” w Muzeum Wojska Polskiego zamontowano dziesięć platform schodowych. Ponadto w Muzeum Wojsk Lądowych wykonano szerokie przejścia przy ekspozycji głównej umożliwiające swobodny dostęp do ekspozycji osób niepełnosprawnych. Planuje się także przebudowę terenu przyległego do muzeum, w tym poszerzenie chodników komunikacyjnych oraz zbudowanie podjazdów dla wózków.

Oddany do użytku w 2012 roku budynek Muzeum Marynarki Wojennej jest dostosowany w pełni do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wszystkie wejścia, ciągi komunikacyjne odpowiadają standardom, brak jest progów, winda dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W Centralnej Bibliotece Wojskowej i muzeach wdrożono – w miarę posiadanych możliwości – pomoc w korzystaniu z ekspozycji i zbiorów osobom niepełnosprawnym. Wymienić należy, że w Muzeum Wojsk Lądowych zatrudniono pracownika z przygotowaniem pedagogicznym (przewodnika) do prowadzenia zajęć z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Ponadto zwiększono natężenia światła, a opisy eksponatów i wystaw wykonano powiększoną czcionką. Osoby niewidzące mają możliwość zapoznania się z zasobami muzeum poprzez opis słowny przewodnika.

Zakupiono urządzenia multimedialne rozszerzające możliwość przekazu informacji (monitory i infokioski) również w konstrukcji przeznaczonej dla osób poruszających się na wózkach. Z instytucjami upowszechniania kultury resortu obrony narodowej istnieje możliwość komunikowania się przez Internet, pocztę elektroniczną oraz telefon. Udogodnieniem dla osób niepełnosprawnych jest możliwość np. zamawiania książek lub innych zbiorów drogą elektroniczną.

Wojskowa Agencja Mieszkaniowa wychodząc naprzeciw potrzebom osób niepełnosprawnych przystosowała siedziby swoich oddziałów regionalnych w Bydgoszczy, Gdyni, Szczecinie, Warszawie i Zielonej Górze do ich potrzeb.

W 2013 roku WAM przeprowadziła remont budynków internatowych w Bartoszycach, Złocięcu, Nowym Dworze i w Warszawie przy ulicy Radiowej montując na poziomie parteru podjazdy dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach. Podstawę do opracowania planów inwestycyjnych WAM stanowią bieżące i perspektywiczne potrzeby wynikające z sytuacji mieszkaniowej żołnierzy oraz zebrane informacje o przyszłych lokatorach.

W 2009 roku w Wojskowej Agencji Mieszkaniowej zostały opracowane i wdrożone wytyczne Prezesa WAM określające standardy, jakim powinny odpowiadać nowo powstające lub pozyskiwane przez Agencję lokale mieszkalne. Przedmiotowe wytyczne nie pozwalają na jakiegokolwiek odstępstwa od przyjętych standardów, które mogłyby powodować ograniczenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Baza wojskowych biur emerytalnych (stanowiąca 15 instytucji) zajmujących się obsługą emerytów i rencistów wojskowych oraz członków ich rodzin, których beneficjentami są również osoby niepełnosprawne, dostosowała – w większości przypadków – swoją infrastrukturę do ich potrzeb.

Od ubiegłego roku Wojskowe Biuro Emerytalne w Łodzi funkcjonuje w nowej siedzibie – i co istotne już na etapie projektowania – podjęto przedsięwzięcia w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych uwzględniając wszelkie normy i wymogi wynikające z Karty Praw Osób Niepełnosprawnych.

Nowa siedziba biura zabezpiecza swobodną komunikację osób niepełnosprawnych na terenie biura. Planuje się również zamontować podjazd do wejścia głównego oraz uruchomienie na parterze punktu obsługi interesantów, w tym z dysfunkcjami narządów ruchu, wzroku i słuchu.

W innych biurach głównie podejmowano inicjatywy w zakresie likwidowania barier architektonicznych (powiększenie bram i drzwi wejściowych, montaż platform pochyłych i przychodowych oraz dodatkowych poręczy ułatwiających poruszanie się osób niepełnosprawnych, przystosowanie pomieszczeń sanitarnych do potrzeb osób niepełnosprawnych), rozwoju infrastruktury oraz ciągów komunikacyjnych w celu zminimalizowania potencjalnych trudności dla osób niepełnosprawnych.

Znacznym udogodnieniem jest również usytuowanie – w większości biur – bezpośrednio przed wejściem do biura miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych.

Ponadto (w wyjątkowych przypadkach) dla osób o szczególnych cechach niepełnosprawności możliwe jest wyjazdowe załatwianie spraw przez pracowników biura.

W celu zapewnienia właściwego poziomu obsługi oraz komunikacji duże udogodnienie stanowią również zorganizowane stanowiska obsługi umożliwiające kontakt z osobami z dysfunkcjami ruchu, wzroku i słuchu, posiadające niskie blaty, podświetlane tablice informacyjne oraz brak szyb odgradzających interesantów od obsługujących.

W celu zapewnienia możliwości komunikowania się z osobą doświadczającą trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się biura od wielu lat wykorzystują środki wspierające komunikowanie się, takie jak poczta elektroniczna oraz aktywna strona internetowa.

Na wyróżnienie zasługuje podjęta przez Wojskowe Biuro Emerytalne w Poznaniu inicjatywa dotycząca dostępu osobom trwale lub okresowo doświadczonym trudnością w komunikowaniu się do świadczeń usług tłumacza PJM, SJM, SKOGN.

W roku 2013 uruchomiono również specjalną zakładkę na stronie internetowej biura umożliwiającą obsługę osób niesłyszących i mających trudności w komunikowaniu się.

W latach następnych, na parterze budynku w którym usytuowane jest dane biuro dodatkowo planuje się uruchomić punkt obsługi interesantów, w tym niepełnosprawnych z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku i słuchu.

Ze środków funduszu świadczeń socjalnych emerytów wojskowych udzielana jest pomoc finansowa osobom niepełnosprawnym w formie zapomóg, zwrotu kosztów opieki paliatywno – hospicyjnej, częściowego zwrotu kosztów leczenia w sanatoriach, uzdrowiskach oraz zakładach rehabilitacyjnych (zgodnie z art. 27 ustawy o *zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin* – Dz. U. z 2013 r. poz. 666, z późn. zm.)

Zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 roku *w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą* (Dz. U. 2012 r. poz. 739), do końca 2016 roku wszystkie placówki udzielające świadczeń zdrowotnych będą musiały spełniać określone wymagania, które dotyczyć będą m.in. zniesienia barier architektonicznych.

Należy zauważyć, że niezrealizowanie zawartych w cyt. rozporządzeniu wytycznych powoduje brak możliwości podpisania kontraktu na udzielanie świadczeń zdrowotnych z Narodowym Funduszem Zdrowia.

W związku z powyższym w placówkach wojskowej służby zdrowia sukcesywnie są prowadzone prace dostosowawcze. Zauważyć należy w jednostkach organizacyjnych podległych Inspektoratowi Wojskowej Służby Zdrowia korzystną tendencję w zakresie poprawy stanu infrastruktury polegającą na wymianie wind, remoncie sanitariatów, dostosowaniu podjazdów dla wózków inwalidzkich, poprawie oznakowań miejsc parkingowych, niwelacji progów i montażu mat antypoślizgowych. Szczególny nacisk położono na niwelowanie barier architektonicznych w funkcjonujących podmiotach leczniczych. Personel medyczny został uczulony na prawidłowy tryb obsługi osób niepełnosprawnych. Dla osób niedosłyszących oraz posługujących się językiem migowym udostępniono różne środki komunikacji.

Wojskowa baza wypoczynkowa w latach 2008 – 2011 została zmodernizowana i dostosowana do potrzeb odwiedzających gości, w tym osób niepełnosprawnych. Zostały oddane do użytku dodatkowe pokoje i domki wypoczynkowe umożliwiające wypoczynek osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach wypoczynkowych oraz dostosowanie ich do potrzeb osób z dysfunkcjami wzrokowymi i słuchowymi (sygnalizacja dźwiękowa, oznaczenie kolorystyczne ciągów komunikacyjnych i pomieszczeń) pozwoliła na prowadzenie w tych budynkach turnusów rehabilitacyjnych.

W wielu jednostkach wojskowych (podległych m.in. Inspektoratowi Wsparcia Sił Zbrojnych, Dowództwu Garnizonu Warszawa oraz Dowództwu Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych) zaplanowano w Planach Remontów i Konserwacji na kolejne lata prace mające na celu przystosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wiele remontów budynków uwzględniające przedmiotowy obszar zostało zawarte w planach szczegółowych jako zestawienie priorytetowych potrzeb rzeczowych na lata 2014/2015.

W szczególności uwzględniono konieczność wykonania pochylni, likwidację różnic w poziomie podłogi oraz wydzielenie dodatkowych miejsc parkingowych. Pomimo podejmowanych działań wiele budynków zlokalizowane jest w zamkniętych kompleksach wojskowych, które są tylko częściowo dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych lub są wpisane do rejestru jako obiekty zabytkowe, co w znacznym stopniu utrudnia dostosowywanie ich infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych.

• Ministerstwo Rozwoju i Infrastruktury.

Przedsiębiorstwo Państwowe „Porty Lotnicze” oferuje w Terminalu szereg udogodnień, by umożliwić wszystkim pasażerom spokojną odprawę, a mianowicie:

- ◇ usunięte zostały wszelkie bariery architektoniczne,
- ◇ poruszaniu się służą łagodne podjazdy, obszerne windy i pochylnie oraz ruchome chodniki ułatwiające przemierzanie dłuższych dystansów,
- ◇ wybrane stanowiska odprawy biletowo-bagażowej posiadają obniżone lamy ułatwiające osobom na wózkach swobodny podjazd i dokonanie odprawy,
- ◇ wysokość kiosków odprawy samoobsługowej została dostosowana dla potrzeb osób na wózkach,
- ◇ wybrane stanowiska odpraw (biletowo-bagażowej, celnej, granicznej), punkty informacyjne w tym Biuro Kierownika Zmiany Terminala, Biuro Rzeczy Znalezionych, publiczne aparaty telefoniczne i stanowiska transferowe wyposażone są w pętle indukcyjne,
- ◇ na całym lotnisku, znajdują się toalety przystosowane do potrzeb osób z ograniczoną sprawnością ruchową,
- ◇ na każdy poziom Terminala można dostać się odpowiednio dostosowanymi windami oznakowanymi i posiadającymi opis poziomów w alfabecie Braille’a,
- ◇ w hali odbioru bagażu przy taśmach bagażowych wyznaczone zostały miejsca oczekiwania na bagaż;

- ◇ dla osób niepełnosprawnych oraz osobach o ograniczonej sprawności ruchowej przygotowano przejście do kontroli bezpieczeństwa,
- ◇ na terenie lotniska może przebywać pasażer z psem przewodnikiem,
- ◇ na wszystkich parkingach w pobliżu wind i wyjść na terminal do dyspozycji są specjalnie dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych miejsca parkingowe.

Siedziba Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, zlokalizowana w budynkach przy ul. Wspólnej 2/4 i przy ul. Chałubińskiego 4-6 w Warszawie, których Ministerstwo jest zarządcą, należy do tzw. starej substancji budowlanej, wybudowanej w latach 50-tych lub 30-tych (obiekt przy ul. Chałubińskiego 4) ubiegłego wieku. Tym samym, dostosowanie tych budynków w pełnym zakresie do potrzeb osób niepełnosprawnych wiąże się z koniecznością dokonania poważnych inwestycji, wymagających czasu i zaangażowania znacznych nakładów finansowych.

Warto także zauważyć, iż budynki usytuowane przy ul. Chałubińskiego nr 4 i nr 6 są prawnie chronione na mocy przepisów o ochronie zabytków i zostały wpisane do rejestru zabytków Wojewódzkiego Mazowieckiego Konserwatora Zabytków (bud. nr 4) oraz do gminnego zasobu zabytków nieruchomości (bud. nr 6), przez co pewne ograniczenia w dostępności infrastruktury budowlanej dla osób niepełnosprawnych mogą nie być sankcjonowane.

Tym niemniej, wieloletnie i roczne plany inwestycyjne oraz remontowe Ministerstwa zakładają sukcesywną realizację prac przystosowawczych w zakresie poprawy dostępności infrastruktury budowlanej, spełniającej wymogi prawa dotyczące osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej o funkcji biurowej.

W poszczególnych lokalizacjach przedstawia się następująco:

↳ Budynek przy ul. Wspólnej 2/4 w Warszawie

- ◇ Budynek ma zapewniony dostęp bez barier, zarówno od strony ul. Wspólnej, jak i ul. Żurawiej (normatywne szerokości drzwi wejściowych, brak progów, powierzchnie antypoślizgowe posadzek, właściwe oznakowanie wejść, kondygnacji oraz klatek schodowych);
- ◇ Przepisowe są wymiary drzwi wejściowych i korytarzy oraz schodów na klatkach schodowych;
- ◇ W budynku wszystkie kondygnacje biurowe obsługiwane są przez dźwig osobowy dostosowany do przewozu osób niepełnosprawnych. Różnica poziomów ruchu w części budynku – strefa wejścia od ul. Żurawiej oraz przy wyjściu ewakuacyjnym z sali konferencyjnej na parterze od strony ul. Wspólnej – niwelowana jest przez zainstalowane na stałe platformy schodowe, natomiast dostęp do sali konferencyjnej na 5 piętrze wspomaga mobilny „schodolaz” gąsienicowy;
- ◇ Węzły sanitarne przebudowane na potrzeby osób z dysfunkcją ruchową znajdują się na parterze, w obrębie wejść do budynku od strony ul. Wspólnej oraz od ul. Żurawiej;
- ◇ Na wyremontowanym parkingu przed budynkiem Ministerstwa od ul. Wspólnej wytyczono i oznaczono 4 miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych.

W 2013 roku, w ramach prac likwidujących bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych, dokonano wymiany trzech dźwigów osobowych, z których każdy jest dostosowany dla potrzeb niepełnosprawnych z dysfunkcją wzroku, a jeden dodatkowo uwzględnia szczególne potrzeby osób z niepełnosprawnością ruchową. Budynek dostępny jest całkowicie, w zakresie komunikacji pionowej i poziomej, dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

↳ Budynki przy ul. Chałubińskiego: nr 4 (budynek „A”) i nr 6 (budynki „B” i „C”) w Warszawie

- ◇ Wszystkie budynki biurowe przy ul. Chałubińskiego 4 i 6 mają wymaganą przepisami szerokość drzwi wejściowych. W budynku „A” zamontowana jest platforma przy-schodowa, a przy budynku „B” zbudowana została pochylnia. Umożliwia to dostęp do obiektu osobom niepełnosprawnym z dysfunkcją narządu

ruchu, poruszającym się na wózkach. Brak progów wejściowych; wejścia są wyraźne oznakowane.

- ◇ Szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych jest odpowiednia. Brak jest różnic w poziomie posadzek, co zapewnia właściwą komunikację wewnątrz budynków. Z uwagi na zabytkowy charakter obiektu, wyjątek stanowi niewielka część wysokiego parteru i część I piętra budynku „A” – w tym zakresie przewidziano alternatywną możliwość transportu wózków dla osób z dysfunkcją ruchu przez personel ochrony obiektu.
- ◇ W budynku „C” brak jest dźwigu osobowego dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- ◇ Ze względu na usytuowanie konstrukcji nośnej budynku i związaną z nią lokalizacją węzłów sanitarnych, nie ma technicznej możliwości dostosowania toalety w budynku „C” do potrzeb osób niepełnosprawnych z dysfunkcją ruchu. Osoby te mogą korzystać z przystosowanych węzłów sanitarnych w budynku „A” lub budynku „B”, z którymi to budynek „C” jest komunikacyjnie połączony, a omawiana dostępność do urządzeń higieniczno-sanitarnych zapewniona.

W 2013 roku nie były prowadzone prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych. Dostępne dla osób niepełnosprawnych są budynki „A” i „B” oraz, w niepełnym zakresie, budynek „C”.

• **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.**

Siedziba Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w Warszawie mieści się w jednym budynku położonym pomiędzy ulicami Wspólną i Żurawią.

Budynek dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dostęp do budynku dla osób niepełnosprawnych możliwy jest z obydwu ulic. Dostęp do budynku od strony ul. Żurawiej jest możliwy dla osoby niepełnosprawnej poruszającej się na wózku inwalidzkim - przy schodach do wejścia zamontowana jest platforma przychodowa, a każdy stopień schodów zabezpieczono taśmą antypoślizgową.

Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (Dz.U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.), zapewniono odpowiednio oznakowane miejsca parkingowe, obniżono krawężniki, zapewniono odpowiednią szerokości drzwi, podłogi wyłożono wykładziną antypoślizgową.

Ciągi komunikacyjne i drzwi wewnętrzne w budynku posiadają szerokość umożliwiającą poruszanie się na wózku inwalidzkim.

W budynku nie występują progi podłogowe. Na parterze trzystopniowe schody zabezpieczone są taśmą antypoślizgową oraz wyposażono je w platformy przyschodowe, które umożliwiają osobie niepełnosprawnej poruszającej się na wózku inwalidzkim samodzielne przemieszczanie się na wyższe kondygnacje budynku.

W budynku znajdują się dwie windy dostępne dla osób niepełnosprawnych. Panel sterowania windy opisany jest w alfabecie Braillea. Windy wyposażone są w urządzenia informujące o otwieraniu/zamykaniu drzwi, pozycji windy, sygnalizację dźwiękową. Przyciski umieszczone są na wysokości umożliwiającej dostęp do nich osobie na wózku.

Na każdej z sześciu kondygnacji naziemnych budynku znajduje się oznakowana toaleta dla osób niepełnosprawnych. Wewnątrz toalety osoba niepełnosprawna na wózku inwalidzkim może swobodnie manewrować wózkiem. Zamontowane są uchwyty ułatwiające obsługę. Wysokość umywalki i sedesu jest na wysokości wózka.

Mając na uwadze niezbędne racjonalne usprawnienia dla osób niepełnosprawnych, w budynku dokonano rozbudowy istniejącego Systemu Sygnalizacji Pożaru, polegającej na zainstalowaniu trzymaczy drzwiowych na drzwiach ewakuacyjnych, co znacznie usprawniło przemieszczanie się osób niepełnosprawnych ruchowo między strefami ewakuacyjnymi. Drzwi ewakuacyjne są otwarte na stałe, zaś w czasie pożaru zamkną się w celu zapobiegania rozprzestrzenienia się ognia do stref sąsiednich.

• Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

Siedziba KPRM stanowi kompleks trzech zabytkowych budynków, zlokalizowanych w Al. Ujazdowskich 1/3, Al. Ujazdowskich 5 i Al. Szucha 14.

Działania związane z usuwaniem barier architektonicznych w KPRM mają charakter ciągły i planowy. W znacznym stopniu stanowią one realizację zaleceń wynikających z „*Koncepcji zapewnienia dostępności KPRM dla osób z niepełnosprawnością*”, opracowanej w 2009 r. we współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji.

Główny gmach KPRM przy Al. Ujazdowskich 1/3, mimo swojego zabytkowego charakteru, został już niemal w całości udostępniony osobom niepełnosprawnym, m.in. poprzez rozbudowany system wind i podnośników.

Ciągi komunikacyjne są odpowiedniej szerokości, oznakowane są przystosowane toalety. Dostosowania wymaga drugie piętro w najstarszej części skrzydła B budynku przy Al. Ujazdowskich 1/3. Jest ono położone na nieco wyższym poziomie niż wyjścia z dźwigów osobowych. Bariera ta zostanie usunięta w ramach planowanego zadania inwestycyjnego „Przebudowa i remont II piętra skrzydła B (część wschodnia)”.

Budynek przy Al. Szucha 14 objęty jest zadaniem inwestycyjnym „*Przebudowa pomieszczeń i instalacji w budynku wraz z dostosowaniem obiektu dla osób niepełnosprawnych*”, które ujęte zostało w planie inwestycji CUW.

Projekt budowlany jest w fazie uzgodnień technicznych i przewiduje pełny dostęp dla osób na wózkach do biura podawczego KPRM i pokoju przyjęć interesantów, co obecnie nie jest możliwe z powodu zabytkowego charakteru gmachu i istniejących w nim rozwiązań.

W chwili obecnej interesanci niepełnosprawni poruszający się na wózkach inwalidzkich przyjmowani są w budynku Al. Ujazdowskie 1/3, gdzie znajdują się wejścia przystosowane dla tych osób.

W 2012 r. przeprowadzono audyt wewnętrzny nt. zatrudniania osób niepełnosprawnych w KPRM, z udziałem biegłego poruszającego się na wózku inwalidzkim, podczas którego działania KPRM związane z usuwaniem barier architektonicznych ocenione zostały pozytywnie z zastrzeżeniem.

W celu umożliwienia w KPRM funkcjonowania osób niepełnosprawnych:

- ◇ Na dziedzińcu oznakowane jest miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych. Jest ono zlokalizowane w pobliżu jednego z dwóch wejść do budynku, w pełni dostosowanych do potrzeb osób poruszających się na wózkach.
- ◇ W windach w budynku zamontowane są oznaczenia brajlowskie.
- ◇ W 2013 r. zorganizowano w gmachu stanowisko pracy dla osoby niepełnosprawnej poruszającej się na wózku. Pokój usytuowany jest na parterze, nieopodal wejścia głównego, które jest w pełni dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim (z obu stron schodków znajduje się wygodny podjazd i podnośnik tuż po wejściu do budynku, a informacja na ten temat zamieszczona jest na stronach BIP Kancelarii) oraz wejścia A (Biuro Przepustek), gdzie osoby z dysfunkcją narządu ruchu mogą skorzystać z szyn lub schodolazu. W pobliżu ww. pokoju funkcjonuje także toaleta dla osób niepełnosprawnych, tak aby mogły z niej korzystać bez konieczności pomocy osób trzecich.
- ◇ Uwzględniając potrzeby osób niedowidzących, schody w budynku KPRM oznaczone są taśmą ostrzegawczą.
- ◇ Kancelaria dokonuje stałej i bieżącej konserwacji urządzeń służących osobom niepełnosprawnym, w tym platform.

W ramach ustawowego obowiązku zapewnienia niezbędnego racjonalnego usprawnienia dla osób niepełnosprawnych poprawiono ergonomię stanowisk pracy, zgodnie ze zgłoszonymi pracodawcy przez te osoby potrzebami.

Ponadto w ramach działań poprawiających stan bezpieczeństwa i higieny pracy w KPRM dokonano aktualizacji karty oceny ryzyka zawodowego dla pracownika korzystającego z wózka inwalidzkiego, a także, w ramach ćwiczeń ppoż., przeprowadzono próbę ewakuacji po schodach stażysty poruszającego się na takim wózku.

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.**

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji zostało utworzone na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 listopada 2011 r. (Dz. U. Nr 250, poz. 1501). W chwili utworzenia MAC nie dysponowało własnym budynkiem i przez większość roku 2012 komórki organizacyjne Ministerstwa były zlokalizowane w pięciu różnych nieruchomościach na terenie Warszawy, będących w trwałym zarządzie innych resortów.

Po otrzymaniu trwałego zarządu nad nieruchomością położoną przy ul. Królewskiej 27 w Warszawie przystąpiono na prac budowlanych. Jednakże ze względu na bardzo zły stan techniczny budynku, który nie posiadał żadnych udogodnień umożliwiających dostęp dla osób niepełnosprawnych oraz ograniczone środki finansowe możliwe do przeznaczenia na ten cel, wszelkie prace nakierowane były na zapewnienie podstawowych warunków funkcjonowania urzędu. Prace budowlane, które objęły nieco ponad połowę powierzchni użytkowej budynku, zostały zakończone we wrześniu 2012 r., a budynek został zasiedlony w październiku.

Ministerstwo podjęło działania prowadzące do przebudowy siedziby przy ulicy Królewskiej 27 w Warszawie. Obecnie, w Urzędzie Miasta Stołecznego Warszawy znajduje się wniosek o wydanie pozwolenia na budowę w zakresie inwestycji „Przebudowa budynku położonego przy ul. Królewskiej 27”.

Niezwłocznie po przygotowaniu przez Biuro Projektów dokumentacji projektowej i jej sprawdzeniu przez MAC oraz po uzyskaniu prawomocnego pozwolenia na budowę, Ministerstwo przystąpi do realizacji prac budowlanych uwzględniających m.in. dostosowanie budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zakończenie inwestycji planowane jest na koniec roku 2017.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej.**

W budynku Ministerstwa Edukacji Narodowej przy al. Szucha 25 w Warszawie osoby niepełnosprawne ruchowo, niewidome oraz głuchonieme mają zapewnioną pomoc i asystę pracowników ochrony podczas pobytu na terenie ww. budynku, jak również mogą poruszać się wraz z psem przewodnikiem.

Opracowana została także instrukcja dotycząca organizacji przyjęć interesantów niepełnosprawnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej.

Zamieszczona została również stosowna informacja na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej (<http://bip.men.gov.pl/>), dotycząca kontaktu z urzędem dla osób niepełnosprawnych ruchowo i doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się.

Przy bramie wjazdowej MEN znajduje się oznaczony domofon, za pomocą którego osoba niepełnosprawna może wezwać pracownika ochrony, który pomoże jej dostać się do gmachu, czy też zaparkować samochód w specjalnie wyznaczonym miejscu na terenie MEN.

Dodatkowo planowane jest utworzenie przed budynkiem MEN miejsca parkingowego przeznaczonego dla osób niepełnosprawnych.

Opracowana została instrukcja dotycząca organizacji przyjęć interesantów niepełnosprawnych w Ministerstwie, a na stronie internetowej MEN zamieszczona jest informacja dla osób niepełnosprawnych, dotycząca przygotowania urzędu do przyjęcia osób niepełnosprawnych i sposobu postępowania.

W budynku jest winda przystosowana do przewozu osób niepełnosprawnych. Winda zjeżdża do poziomu parkingu, zapewniając tym osobom możliwość dotarcia na poszczególne kondygnacje budynku. Ta i wszystkie pozostałe windy dostosowane są także dla osób niewidzących – ich przyciski przywoławcze posiadają oznaczenie pięter w alfabecie Braille'a.

Ponadto Ministerstwo zakupiło schodolaz, służący do pokonywania barier architektonicznych, przeznaczony do transportu po schodach osób, które poruszają się na wózkach inwalidzkich, a także rampy podjazdowe.

Na parterze budynku znajduje się toaleta w pełni przystosowana dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

Zarysowana powyżej tendencja likwidacji barier dla osób niepełnosprawnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej zostanie nadal utrzymana.

• **Główny Urząd Statystyczny.**

We wszystkich zajmowanych budynkach pomieszczenia związane z obsługą interesantów są usytuowane na parterze. Dostosowaniu pomieszczeń stoją na przeszkodzie najczęściej – oprócz ograniczonych środków finansowych – położenie budynku, rozwiązania konstrukcyjne i architektoniczne, zabytkowy charakter lub użytkowanie w charakterze najemcy.

W Głównym Urzędzie Statystycznym w 2013 r. wykonano dokumentację projektowo-wykonawczą dostosowania jednego z wyjść z gmachu GUS dla potrzeb osób niepełnosprawnych polegającą na wykonaniu podjazdu dla wózków inwalidzkich oraz podjazdu dla karetek, co ułatwi, w nagłych wypadkach, transport chorej osoby do karetki. Ponadto wszczęto postępowanie przetargowe na wykonanie modernizacji łazienek i wykonania podjazdu do jednego z bloków gmachu oraz nabicie ćwieków w ciągach komunikacyjnych dla osób niewidomych. Realizacja tych projektów przewidziana jest w roku 2014.

W Urzędzie Statystycznym w Olsztynie przy wejściu do budynku wykonano podjazd na zewnętrznym podejściu w celu umożliwienia interesantom niepełnosprawnym wjazdu do budynku, wykonano również wymianę podłóg na antypoślizgowe przy wejściu do budynku.

W Urzędzie Statystycznym w Poznaniu przy ul. Wojska Polskiego 27/29 zakończona została w 2013 r. rozbudowa budynku, która objęła kompleksowe dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych. Szczegółowe informacje zawarte zostały w załączniku nr 1.

Dostosowanie ogólnodostępnych części budynków
zajmowanych przez Główny Urząd Statystyczny i urzędy statystyczne
do potrzeb osób niepełnosprawnych

Lp.	Nazwa urzędu	Opis dostosowania budynku	Występujące niedostosowania	Prowadzone w 2008-2013 r. prace likwidujące bariery architektoniczne
1.	Główny Urząd Statystyczny	Budynek GUS jest w dużej części dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, tj. posiada oznakowane miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych, posiada odpowiednie wejście, brak progów utrudniających wjazd wózkiem, drzwi przesuwne otwierają się automatycznie, schody w holu głównym są wyposażone w ruchome platformy do transportu wózka, wszystkie ciągi komunikacyjne nie	W budynku GUS brak pomieszczeń higieniczno-sanitarnych w bloku A i B. W istniejącym w bloku C pomieszczeniu higieniczno-sanitarnym brak sedesu podwieszanego ułatwiającego korzystanie osobom na wózkach inwalidzkich. Ponadto brak jest dostosowania wyjścia z bloku D od strony południowej o podjazd dla wózków inwalidzkich oraz nabitych ćwieków ułatwiających poruszanie się w ciągach	W 2013 r. - zmodernizowano dźwigi osobowe w bloku B i C, - poprawiono oznakowania ciągów pieszych w taki sposób, aby stały się bardziej czytelne i widoczne, - opracowano dokumentację projektowo-wykonawczą na zmodernizowanie w budynku 6 łazienek i dostosowanie ich dla potrzeb osób niepełnosprawnych

		posiadają stopni i progów. Dźwigi osobowe wyposażone są w dźwiękowy system informacji o położeniu i czynnościach dźwigu, nakładki w języku Braille’a na klawiaturę, wydłużony jest czas zamykania drzwi. Obecnie wszystkie dźwigi osobowe w gmachu są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. W budynku znajduje się odpowiednie oznakowanie znakami informacyjnymi i ewakuacyjnymi, zamontowany jest przycisk przywołujący ochronę w sytuacji gdy drzwi wejściowe budynku są zamknięte.	komunikacyjnych osobom niewidomym.	- wykonano dokumentację projektowo-wykonawczą dostosowania wyjścia z bloku D od strony południowej do potrzeb osób niepełnosprawnych polegającym na wykonaniu podjazdu dla wózków inwalidzkich oraz podjazdu dla karetek, za drzwiami wejściowymi do budynku D znajduje się przychodnia zakładowa GUS, w nagłych wypadkach ułatwi to transport chorej osoby do karetki.
2.	Urząd Statystyczny w Warszawie	- Drzwi wejściowe do budynku (do Sali REGON) jest dostosowane dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich; - W budynku występują dwie windy umożliwiające osobom niepełnosprawnym dostęp na wyższe kondygnacje; - Parking przy wejściu do Urzędu posiada wydzielone i oznakowane dwa miejsca dla osób niepełnosprawnych.	W budynku występują bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku i słuchu: - brak platformy przyschodowej w holu głównym (schody utrudniające dostęp do windy i pomieszczeń pracy), - brak toalet przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych, - brak informacji głosowej oraz oznakowania dotykowego pismem Braille’a w windach.	Nie prowadzono.

	Oddział Siedlce	–	- brak pochylni przy wejściu do budynku, - brak platformy przyschodowej (schody wewnętrzne utrudniające dostęp do pomieszczeń pracy), - brak toalet przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych.	Nie prowadzono.
	Oddział Ostrołęka	–	j.w.	Nie prowadzono.
	Oddział Ciechanów	Sala obsługi REGON dostępna z poziomu wejścia do budynku.	j.w.	Nie prowadzono.
	Oddział Radom	Wejście do budynku jest wyposażone w: - windę osobową umożliwiającą dostęp osób niepełnosprawnych do pomieszczeń REGON, - windę towarową umożliwiającą dostęp na II piętro przy obsłudze uprawnionego pracownika.	Oddział terenowy mieści się w wynajmowanym pomieszczeniu, w budynku, który nie może być modernizowany przez najemcę. - brak pochylni przy wejściu do budynku, - brak platformy przy schodowej (schody wewnętrzne utrudniające dostęp do pomieszczeń pracy), - brak toalet przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych.	Nie dotyczy.
	Oddział Płock	Drzwi wejściowe do budynku dostosowane są dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Budynek posiada windę osobową.	Oddział terenowy mieści się w wynajmowanym pomieszczeniu, w budynku, który nie może być modernizowany przez najemcę. - brak przystosowania windy do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak toalet przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych..	Nie dotyczy.

3.	Urząd Statystyczny w Białymstoku	Budynek Urzędu Statystycznego w Białymstoku wyposażony jest w platformę dla osób niepełnosprawnych umożliwiającą transport takich osób na parter budynku, gdzie znajdują się pomieszczenia obsługi interesantów. Ciągi komunikacyjne (korytarze) prowadzące do tych pomieszczeń są odpowiedniej szerokości. Budynek wyposażony jest również w odpowiedniej szerokości automatycznie otwierane drzwi wejściowe. W części ogólnodostępnej budynku Urzędu nie ma progów ani różnic w poziomach podłóg. Podłogi posiadają antypoślizgową powierzchnię.	W budynku Urzędu Statystycznego w Białymstoku brak toalety dla osób niepełnosprawnych. Niedostosowana jest również szerokość drzwi do pomieszczeń, w których mogą przebywać osoby niepełnosprawne (Informatorium, Wydział Rejestru Regon). Oddziały Urzędu w Łomży i Suwałkach posiadają bariery architektoniczne, które uniemożliwiają swobodny dostęp osobom niepełnosprawnym. Ich likwidacja jest jednak niemożliwa ze względu na to, iż są to pomieszczenia wynajmowane od innych podmiotów.	W 2008 r. w siedzibie Urzędu zamontowana została platforma dla osób niepełnosprawnych i wymieniono drzwi wejściowe umożliwiające swobodne wejście do budynku osobom niepełnosprawnym ruchowo.
4.	Urząd Statystyczny w Bydgoszczy	Urząd użytkuje cztery budynki, dwa z nich ma w trwałym zarządzie, a w pozostałych budynkach wynajmuje pomieszczenia biurowe. Budynki siedziby Urzędu oraz jednego z oddziałów są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Drugi oddział mieści się w budynku częściowo dostosowanym (przed wejściem znajduje się podjazd, drzwi wejściowe otwierane są automatycznie,	Administrowany przez Urząd budynek - ze względu na rozwiązania konstrukcyjne (wąska klatka schodowa uniemożliwiająca zamontowanie windy, brak możliwości wykonania pochylni lub podjazdów) - jest całkowicie nieprzystosowany. Planowany jest zakup szyn, najazdów teleskopowych przenośnych, które umożliwią osobom niepełnosprawnym wjazd na wózku z pomocą portiera.	Prace nie były prowadzone.

		pomieszczenie higieniczno-sanitarne zostało przystosowane dla osób niepełnosprawnych i usytuowane są na parterze).	W budynku oddziału przystosowanym częściowo brakuje oznakowanego miejsca parkingowego dla osób niepełnosprawnych, odpowiedniej windy oraz poręczy do podjazdu. W związku z koniecznością przesunięcia środków na inne, priorytetowe cele, nie udało się zrealizować prac zaplanowanych na 2013 r. (montaż podnośnika platformowego i poręczy do podjazdu).	
5.	Urząd Statystyczny w Gdańsku	Budynek US w Gdańsku jest częściowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Obsługa klientów wraz z Informatorium Pomorskiego Ośrodka Badań Regionalnych jest usytuowana na parterze budynku. Dojście do budynku prowadzi wprost z ulicy Danusi, drzwi wejściowe są odpowiedniej szerokości wraz z pochylnią spełniającą wymogi § 14 i 16 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. (Dz.U. nr 75, poz. 690). Na chodniku, przed budynkiem, wydzielono miejsce	W budynku US w Gdańsku istnieje tylko jedno pomieszczenie higieniczno-sanitarne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Winda osobowa jest niedostępna dla osób na wózkach inwalidzkich. Pomieszczenie Informatorium nie jest dostosowane do użytku osób niepełnosprawnych (przejście z pomieszczenia ogólnodostępnego do czytelnicy jest wąskie, w czytelnicy brak stanowiska dla osoby niepełnosprawnej). Na placu parkingowym wewnętrznym brak miejsc postojowych przystosowanych dla samochodów użytkowanych przez osoby niepełnosprawne. Oddziały terenowe mieszczą się w	2010 r. - wykonanie pochylni z obustronnymi poręczami, częściowo zadaszonej, położonej wzdłuż budynku i chodnika; 2011 r. - przebudowa: pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, przedsionka, holu wejściowego i ciągów komunikacyjnych, wymiana drzwi, usunięcie progów i różnic w poziomie nawierzchni, wyłożenie podłóg płytkami antypoślizgowymi, wydzielenie zastrzeżonego miejsca postojowego. 2012 r. – wyremontowano podjazd w Oddziale w

		postojowe dla osoby niepełnosprawnej, na parterze znajduje się toaleta przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Z trzech oddziałów terenowych tylko Oddział w Słupsku mieści się w budynku dostosowanym dla osób niepełnosprawnych.	wynajmowanych pomieszczeniach, w budynkach, które nie mogą być modernizowane przez najemcę.	Słupsku. W 2013 r. nie wykonano żadnych robót związanych z dostosowaniem budynków Urzędu do potrzeb osób niepełnosprawnych.
6.	Urząd Statystyczny w Katowicach	Budynek dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych – odpowiedniej szerokości drzwi wejściowe i ciągi komunikacyjne (brak schodów, progów, różnic poziomu podłóg i śliskich powierzchni), dostosowane pomieszczenie higieniczno-sanitarne, winda.	Oddziały terenowe mieszczą się w wynajmowanych pomieszczeniach, które są częściowo przystosowane i nie mogą być modernizowane przez najemcę.	2008 r. – wydzielenie i oznakowanie 2-ch miejsc postojowych; wykonanie betonowych podjazdów; 2009 r. – wyposażenie budynku w windę dla osób niepełnosprawnych; 2013 r. – prace nie były prowadzone.
7.	Urząd Statystyczny w Kielcach	Budynek częściowo przystosowany, wyposażony w platformę przyschodową. Pomieszczenia ogólnodostępne takie jak: Punkt Obsługi Interesantów (REGON), Punkt Informacyjny, Informatorium zlokalizowane są na parterze budynku.	Brak toalety dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.	W 2009 r. wykonano dodatkowe wejście ewakuacyjne, dostosowane dla osób niepełnosprawnych. W 2013 r. przedmiotowe prace nie były prowadzone.

8.	Urząd Statystyczny w Krakowie	Budynek siedziby Urzędu Statystycznego w Krakowie jest częściowo przystosowany dla osób niepełnosprawnych, wyposażony w wejściu do budynku w platformę przyschodową, pomieszczenia ogólnodostępne zlokalizowane na parterze.	Urząd Statystyczny w Krakowie nie posiada przystosowanej toalety dla osób niepełnosprawnych korzystających z wózków inwalidzkich. Szerokość drzwi w pomieszczeniach na parterze nie spełnia wymogów technicznych. Oddział terenowy w Tarnowie w budynku nieprzystosowanym dla osób niepełnosprawnych. Brak możliwości modernizacji ze względu na zabytkowy charakter budynku i usytuowanie. (działka zamyka się w obrysie budynku). Oddziały terenowe w Chrzanowie, Nowym Sączu i Zakopanem nie są przystosowane (pomieszczenia są wynajmowane i w gestii właścicieli budynków jest przystosowanie dostępu dla osób niepełnosprawnych).	W 2008 r. została zamontowana platforma przyschodowa w wejściu do budynku w Krakowie. Platforma jest corocznie dozorowana przez UDT oraz konserwowana co miesiąc przez uprawnioną firmę.
9.	Urząd Statystyczny w Lublinie	Budynek Urzędu Statystycznego w Lublinie częściowo przystosowany dla osób niepełnosprawnych – wejście do budynku bez progów, wyposażony w platformę przyschodową, pomieszczenia ogólnodostępne (z wyjątkiem Sali konferencyjnej) zlokalizowane na parterze.	Trzy oddziały terenowe (w Puławach, Radzynie Podlaskim i Zamościu) mieszczą się w budynkach nieprzystosowanych dla osób niepełnosprawnych (ze względów konstrukcyjnych). Dwa oddziały terenowe (w Białej Podlaskiej i w Chełmie) posiadają podjazd dla osób niepełnosprawnych oraz windę, co umożliwia swobodny dostęp osób	2008 r. – wyposażenie budynku Urzędu Statystycznego w Lublinie w platformę przyschodową V-64 Vimec.

			niepełnosprawnych do pomieszczeń Urzędu znajdujących się na piętrach.	
10.	Urząd Statystyczny w Łodzi	Budynek przystosowany dla osób niepełnosprawnych.	Jeden oddział terenowy mieści się w budynku nie przystosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych, pozostałe 2 oddziały w budynkach w różnym stopniu przystosowanych dla osób niepełnosprawnych. W 2013 roku zmiany nie nastąpiły.	W 2013 r. zmiany nie nastąpiły.
11.	Urząd Statystyczny w Olsztynie	Budynek nie jest w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, natomiast szerokość bram, furtek oraz swobodna komunikacja wewnątrz budynku, na parterze spełnia wymogi dla osób niepełnosprawnych.	- Brak schodolaza lub platformy przyschodowej - w celu likwidacji barier architektonicznych, od roku 2009 występowaliśmy do GUS o środki finansowe na zakup schodolaza, aby umożliwić interesantom niepełnosprawnym pokonanie kilku schodów prowadzących do Wydziału Rejestrow, Kancelarii podawczej, Informatorium, które są zlokalizowane na parterze budynku. - Brak toalet przystosowanych dla osób niepełnosprawnych.	- Przy wejściu głównym do budynku Urzędu Statystycznego w Olsztynie wykonano podjazd na zewnętrznym podejście w celu umożliwienia interesantom niepełnosprawnym wjazdu do budynku urzędu. - Wymiana podłóg na antypoślizgowe przy wejściu głównym do budynku urzędu.
	Oddział w Elblągu	Budynek w Elblągu jest własnością Skarbu Państwa w trwałym zarządzie Urzędu Statystycznego i Izby Skarbowej. W obiekcie tym jest zamontowana winda osobowa, która	Brak toalet przystosowanych dla osób niepełnosprawnych.	

		ułatwia załatwienie spraw klientom niepełnosprawnym. Budynek jest w dużym stopniu przystosowany dla osób niepełnosprawnych.		
	Oddział w Elku	Lokal użytkowy wynajmowany przez Urząd na potrzeby działalności Oddziału jest własnością Starostwa Powiatowego w Elku. Wynajmowane pomieszczenia na cele biurowe są zlokalizowane na II piętrze. Budynek nie jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Nie wiemy, czy właściciel budynku podejmował jakiegokolwiek działania zmierzające do likwidacji barier architektonicznych i dostosowania budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych.	- Brak toalet przystosowanych dla osób niepełnosprawnych, - Brak windy/schodolazu	
12.	Urząd Statystyczny w Opolu	Użytkowane budynki nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.	Ze względu na zabytkowy charakter lub rozwiązania konstrukcyjne (wąskie klatki schodowe i korytarze) nie jest możliwe dokonanie odpowiedniej modernizacji.	Prace nie były prowadzone.
13.	Urząd Statystyczny w Poznaniu	<u>Budynek Urzędu Statystycznego w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 27/29:</u> - budynek posiada platformę dla osób niepełnosprawnych, przy wejściu od frontowej strony, jak również windę, dostępną dla osób		Urząd Statystyczny w Poznaniu użytkuje 6 budynków (po przekazaniu prawa trwałego zarządu do nieruchomości przy ul. Dąbrowskiego 79 w Poznaniu, Urząd będzie posiadał 5 budynków), z czego

		niepełnosprawnych od strony podwórza; - przy wejściach z udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych (platforma lub winda) znajdują się specjalnie wydzielone miejsca parkingowe; - budynek posiada toaletę w pełni dostosowaną dla niepełnosprawnych; - odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych, drzwi do pomieszczeń umożliwiające swobodne poruszanie się osób niepełnosprawnych; - Wydział Rejestrów wyposażony w elektroniczny system przywoływania klientów, skierowany również do osób z dysfunkcją wzroku lub słuchu. <u>Budynek Urzędu Statystycznego w Poznaniu, ul. Jana Henryka Dąbrowskiego 79:</u> - wejście do budynku umożliwia wjazd osobie niepełnosprawnej na wózku inwalidzkim; - dojazd do wind powierzchnią płaską, windy są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych; - swobodna komunikacja wewnątrz budynku - odpowiednia	- - - brak przystosowanych toalet dla niepełnosprawnych - brak miejsc parkingowych.	dwa budynki – tj. budynek w Poznaniu przy ul. Wojska Polskiego 27/29 oraz budynek Oddziału w Pile są w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Kryteria te spełnia również budynek Urzędu w Poznaniu przy ul. Dąbrowskiego 79, brakuje jednak stosownych toalet. Zakończona w 2013 roku rozbudowa docelowej siedziby Urzędu, tj. budynek przy ul. Wojska Polskiego 27/29 w Poznaniu, objęła kompleksowe dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych. Planowanie prac likwidujących bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w Oddziale w Kaliszu jest utrudnione ze względu na zabytkowy charakter tego budynku, co również będzie generowało znaczne koszty takich prac. W Oddziale w Kościanie, administrator budynku (Urząd Miasta) planuje zaprojektowanie udogodnień dla osób
--	--	---	--	--

		szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi do pomieszczeń;		niepełnosprawnych i wykonanie ich przy planowanym remoncie elewacji budynku. Pomieszczenia budynku w Koninie, tamtejszy Oddział zajmuje na mocy umowy użyczenia, brak zatem stosownej podstawy prawnej do planowania remontów w tym zakresie.
	Oddział w Koninie	- odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi do pomieszczeń umożliwiające swobodne poruszanie się osób niepełnosprawnych ; - wystarczająca ilość miejsc parkingowych, w tym również dla osób niepełnosprawnych.	- brak udogodnień dla osób z dysfunkcją ruchu i poruszających się na wózku inwalidzkim ze względu na brak windy, podjazdu czy platformy dla niepełnosprawnych; - brak dostosowanych toalet;	
	Oddział w Kościanie	- przystosowane sanitariaty dla osób niepełnosprawnych; - odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi do pomieszczeń umożliwiające swobodne poruszanie się osób niepełnosprawnych; - dwa miejsca parkingowe.	- brak udogodnień dla osób z dysfunkcją ruchu i poruszających się na wózku inwalidzkim ze względu na brak windy, podjazdu czy platformy dla niepełnosprawnych, jednak przy wejściu do Urzędu znajduje się dzwonek dla osób niepełnosprawnych, który przywołuje pracownika świadczącego pomoc osobom niepełnosprawnym; - niedogodności w postaci progów między	

			pomieszczeniami;	
	Oddział w Kaliszu	- przystosowane wejście dla osób niepełnosprawnych do holu budynku od strony podwórza; - jedno miejsce parkingowe; - odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi do pomieszczeń umożliwiające swobodne poruszanie się osób niepełnosprawnych, ale brak przestrzeni manewrowych pozwalających na obrócenie wózka inwalidzkiego o 180°.	- brak przystosowanych kabin i sanitariatów; - brak udogodnień dla osób z dysfunkcją ruchu i poruszających się na wózku inwalidzkim ze względu na brak windy, podjazdu czy platformy dla niepełnosprawnych; - na I piętrze progi między pomieszczeniami; - brak przestrzeni manewrowych pozwalających na obrócenie wózka inwalidzkiego o 180°;	
	Oddział w Pile	- budynek wyposażony w pochylnię przy jednym z wejść; - dojazd do wind powierzchnią płaską, windy są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych; - odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych, drzwi do pomieszczeń umożliwiające swobodne poruszanie się osób niepełnosprawnych; - w budynku znajduje się toaleta przystosowana dla niepełnosprawnych; - dwa miejsca parkingowe przystosowane dla osób niepełnosprawnych.	niedogodności w postaci progów między pomieszczeniami;	

14.	Urząd Statystyczny w Rzeszowie	Urząd mieści się w budynkach częściowo dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (szerokie ciągi komunikacyjne wewnątrz, brak windy i dostosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych, ze względu na usytuowanie nie jest możliwe wybudowanie podjazdu; w drugim budynku podjazd, windy, szerokie drzwi, brak dostosowanych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych).	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach w różnym stopniu przystosowanych dla osób niepełnosprawnych, będących zarówno w zarządzie, jak i wynajmowanych.	W 2013 roku prace nie były prowadzone.
15.	Urząd Statystyczny w Szczecinie	Siedziba urzędu jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych	Nie występują.	Nie prowadzono.
	Oddział w Stargardzie Szczecińskim	- w całym budynku zostały zlikwidowane progi w drzwiach, - drzwi posiadają odpowiednią szerokość przystosowaną dla osób na wózkach, - budynek i schody w budynku mają odpowiednie oświetlenie, - na parterze budynku dostosowano toaletę dla potrzeb osób niepełnosprawnych, - zamontowano windę wyposażoną w poręcze i przyciski dla osób niewidomych(alfabet braille'a, zestaw głośnikowy).	Nie występują.	W 2013 r. został przeprowadzony remont budynku Urzędu Miejskiego w Stargardzie Szczecińskim, w którego pomieszczeniach znajduje się nasz Oddział.
16.	Urząd Statystyczny we	Urząd mieści się w budynku całkowicie przystosowanym dla	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach częściowo	Prace prowadzone były w IV kwartale 2012 roku w

	Wrocławiu	osób niepełnosprawnych. Wejście do budynku nie posiada progu, budynek wyposażony w odpowiednią windę, dostosowanie powierzchni higieniczno-sanitarnego, ciągi komunikacyjne wyposażone w antypoślizgowe podłogi. Pomieszczenia do obsługi interesantów położone na parterze budynku są całkowicie przystosowane dla osób niepełnosprawnych.	lub całkowicie przystosowanych.	Oddziale w Wałbrzychu. Oznaczone zostało miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych. Przy podjeździe dla osób niepełnosprawnych umiejscowiony został parking samochodowy z wyznaczonym i oznakowanym miejscem parkingowym dla osób niepełnosprawnych.
17.	Urząd Statystyczny w Zielonej Górze	Siedziba urzędu mieści się w budynku częściowo dostosowanym dla osób niepełnosprawnych.	Oddziały terenowe mieszczą się w budynkach nieprzystosowanych.	Prace nie były prowadzone.

• **Agencja Nieruchomości Rolnych.**

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków:

Rok	Liczba obiektów	
	Całkowicie dostępnych dla niepełnosprawnych	Niedostępnych dla niepełnosprawnych
2008	brak danych	brak danych
2009	28	69
2010	31	69
2011	35	69
2012	35	67
2013	19	76

Agencja Nieruchomości Rolnych oraz jej jednostki podległe urzędują głównie w budynkach wynajmowanych. W związku z tym, ich dostępność dla osób niepełnosprawnych jest uzależniona od decyzji inwestycyjnych i remontowych właścicieli budynków.

Ponadto zlikwidowano Jednostki Gospodarcze Zasobu i ANR przejęła po nich część obiektów biurowych. Natomiast wraz z prywatyzacją Zasobu, ANR systematycznie zmniejsza zatrudnienie i tym samym likwiduje inne obiekty biurowe.

• **Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.**

Siedziba Centrali od 2010 r. mieści się w budynku A2 kompleksu Poleczki Bussines Park usytuowanym przy ul. Poleczki 33 w Warszawie.

Najmowane powierzchnie biurowe i techniczne, zgodnie z wymaganiami zawartymi w specyfikacji pt. „Szczegółowe informacje dla oferentów dotyczące warunków funkcjonalno-przestrzennych i techniczno-budowlanych obiektu dla Centrali ARiMR w Warszawie ...”

spełnia wymogi art. 5 ust. 1. pkt 4 ustawy Prawo budowlane oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.) w zakresie rozwiązań uwzględniających dostępność dla osób niepełnosprawnych.

Rozwiązania architektoniczne budynku są przyjazne dla osób niesprawnych ruchowo, w szczególności poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz zapewniają warunki umożliwiające korzystanie z budynku w poniższych aspektach:

- ◇ dojścia do budynku – ciągi komunikacyjne piesze i jezdne pozbawione są barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych tj. schodów, progów, bramek, śliskich nawierzchni itp.; Nachylenie ciągów pieszych na dojściach do budynku wynosi 2-3%; powierzchnia szorstka;
- ◇ budynek na kondygnacji podziemnej mieści garaż ze stanowiskami dla samochodów osobowych, w którym w bliskim sąsiedztwie dwóch pionów windowych łączących garaż z recepcją główną wyznaczono 2 stanowiska postojowe o wym. 3,6 m x 5,0 m każde, dla osób niepełnosprawnych (przypisane ARiMR);
- ◇ drzwi wejściowe do budynku - w wejściach do budynku (zaprojektowano kilka wejść) zastosowano kilka rodzajów drzwi, w tym rozsuwane, rozwierane jedno i dwuskrzydłowe oraz obrotowe. Wszystkie drzwi wejściowe przystosowane są do ruchu osób niepełnosprawnych – nie posiadają progów, skrzydła drzwiowe o szerokości 0,9 m (i szersze) w świetle ościeżnicy. W przypadkach zastosowania drzwi zewnętrznych dwuskrzydłowych szerokość skrzydła zasadniczego wynosi min. 0,9 m; w przypadku zastosowania drzwi obrotowych zamontowano przy nich drzwi rozwierane przystosowane do ruchu osób niepełnosprawnych;
- ◇ dostępność kondygnacji użytkowych – wszystkie kondygnacje użytkowe dostępne są z poziomu parteru i poziomu garażu (-1) windami (11 szt. w tym 1 towarowo-meblowa) dostępnymi dla osób niepełnosprawnych. Na każdej kondygnacji użytkowej zapewniona jest dostępność do wszystkich wind dla osób niepełnosprawnych;
- ◇ komunikacja wewnętrzna pozioma - korytarze oraz drzwi usytuowane na ciągach komunikacyjnych posiadają szerokość umożliwiającą korzystanie z wózków inwalidzkich – korytarze o szer. min. 140 cm.; drzwi jedno i dwuskrzydłowe przeszklone o szerokości skrzydła zasadniczego o szer. 1,08 m;
- ◇ toalety dla osób niepełnosprawnych - w budynku, w części najmowanej przez ARiMR, na każdej kondygnacji urządzone zostały toalety przystosowane do korzystania przez osoby niepełnosprawne, w tym poruszające się na wózkach inwalidzkich (drzwi o szer. 1,08 m, bez progów) dostępne bezpośrednio z powierzchni biurowej lub holli klatek schodowych w liczbie: parter – 1 szt., 1 piętro – 4 szt., 2 piętro – 6 szt., 3 piętro – 6 szt.
- ◇ wszystkie drzwi wewnętrzne do pomieszczeń biurowych przystosowane są do ruchu osób niepełnosprawnych – szer. w świetle ościeżnicy 0,9 m; bez progów.

Ponadto w odniesieniu do jednostek terenowych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z 330 jednostek terenowych, 102 jest całkowicie dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, natomiast 43 jednostki terenowe można uznać za częściowo dostępne dla osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na duże zróżnicowanie użytkowanych lokali pod względem czasu budowy, sposobu pierwotnego użytkowania bądź technologii wykonania, konieczne jest stosowanie różnorodnych rozwiązań usuwających ewentualne bariery, co generuje znaczne koszty. Zasadniczym celem jest przygotowanie lokali w standardzie umożliwiającym swobodny dostęp beneficjentów.

W pozostałych 185 jednostkach terenowych użytkowanych przez ARiMR prace dostosowawcze przeprowadzane będą w miarę posiadanych środków finansowych.

Pracownicy niepełnosprawni, podobnie jak pracownicy pełnosprawni objęci są profilaktyczną opieką lekarską (badania lekarskie wstępne, okresowe i kontrolne).

Podobnie jak w latach ubiegłych, w ARiMR jest utworzony Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych, z którego korzystają wszyscy pracownicy.

W ARiMR są przestrzegane wszystkie prawa i obowiązki przewidziane w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

• **Agencja Rynku Rolnego.**

Agencja Rynku Rolnego użytkuje na podstawie umowy najmu siedemnaście obiektów na terenie całego kraju (Centrala i 16 Oddziałów Terenowych), które nie stanowią własności ARR.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. w 12 budynkach tj. w ponad 70% użytkowanych przez ARR lokalach istnieje możliwość dotarcia przez osoby niepełnosprawne do wyznaczonych stref dla beneficjentów. Właściciel budynku, który użytkuje OT ARR w Szczecinie, pomimo deklaracji w dalszym ciągu nie przeprowadził prac dostosowawczych w ww. zakresie

• **Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich.**

Centrum RZL wynajmuje pomieszczenia w budynku Centrum LIM, położonego przy Al. Jerozolimskich 65/79, zajmując powierzchnię biurową na trzech kondygnacjach.

Wejście główne usytuowane jest na poziomie 0, do którego prowadzi utwardzona nawierzchnia, co umożliwia osobom niepełnosprawnym swobodny dostęp do pomieszczeń Centrum RZL. Na poziomie +2, na który można dostać się za pomocą windy, znajduje się toaleta w pełni dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wszystkie drzwi wewnętrzne spełniają wymogi Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych. Jednocześnie brak jest dostępu do pomieszczeń znajdujących się na poziomie +1, do których prowadzi tylko ciąg schodów.

• **Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego.**

Siedziba Działu Zbiorów dla Niewidomych mieści się w pomieszczeniach wynajmowanych od Polskiego Związku Niewidomych. Budynek jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W głównej siedzibie GBPiZS, mieszczącej się w budynku administrowanym przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przeprowadzono w 2012 r. prace budowlane.

Budynek jest dostosowany dla osób niepełnosprawnych (windy, pochylnie). Bezpośrednie wejście do pomieszczeń Biblioteki wyposażone jest w pochylnię. Nie zainstalowano windy ułatwiającej dostęp do pomieszczeń bibliotecznych. Czytelnia i Wypożyczalnia mieszczą się na I piętrze. W Czytelni przygotowywane jest odpowiednio oznakowane stanowisko dla osoby niepełnosprawnej.

• **Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad.**

Struktura organizacyjna GDDKiA składa się z centrali i 16 Oddziałów terenowych oraz wyodrębnionego lokalizacyjnie Zespołu Historii Drogownictwa.

Siedziba Centrali GDDKiA znajduje się w wynajmowanym budynku i jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami ruchu, zarówno pracowników jak i interesantów.

Z 17 wyodrębnionych jednostek terenowych:

- ◇ do końca 2013 r. przystosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych obiekty będące siedzibami Oddziałów w 9 lokalizacjach oraz budynek będący siedzibą Zespołu Historii Drogownictwa poprzez wykonanie:
 - * platform przyschodowych,
 - * sanitariatów na parterach budynków,
 - * pochylni zewnętrznych,
 - * wymiany drzwi wejściowych do budynków,
 - * dźwigów osobowych w dwóch lokalizacjach,
 - * pasów antypoślizgowych oraz prezentacji multimedialnej dla osób głuchoniemych w siedzibie Zespołu Historii Drogownictwa;
- ◇ w 2 lokalizacjach prace nad dostosowaniem siedziby Oddziału dla potrzeb osób niepełnosprawnych zostały wykonane jedynie w ograniczonym zakresie z uwagi na bariery architektoniczne (konstrukcje budynków z lat 70-tych) poprzez m.in.

zaadoptowanie na parterze budynków pomieszczeń do obsługi osób niepełnosprawnych, dostosowanie na parterze toalet, montaż pochylni zewnętrznych lub likwidację progów wejściowych;

- ◇ budynek siedziby Oddziału GDDKiA we Wrocławiu zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych w wyniku remontu budynku, który będzie przeprowadzony w latach 2014-2015;
- ◇ w pozostałych 6 lokalizacjach siedziby Oddziałów nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i nie planuje się tych prac. Przyczyną zaistniałej sytuacji jest brak możliwości dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych z uwagi na:
 - * brak możliwości technicznych (konstrukcje budynków bardzo stare) umożliwiających jego dostosowanie, które wiązało by się z gruntowną przebudową obiektów wymagającą zaangażowania znacznych środków finansowych,
 - * obiekty stanowią współwłasność kilku podmiotów.

Inne działania realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych.

- ✧ Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad zleca na rzecz zakładów pracy chronionej i firm zatrudniających osoby niepełnosprawne świadczenia usług w zakresie ochrony mienia, nadzoru nad budynkami, sprzątnięcia i prac administracyjnych.
- ✧ W 2013 r. dwa Oddziały Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad zlecały na rzecz zakładów pracy chronionej i firm zatrudniających osoby niepełnosprawne świadczenia usług w zakresie ochrony mienia, nadzoru nad budynkami, sprzątnięcia i prac administracyjnych.

• Główny Geodeta Kraju.

Urząd ma siedzibę w budynku zarządzanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. W ubiegłych latach zarządca dokonał częściowej adaptacji budynku obejmującej głównie wejście do budynku, dzięki czemu zostały usunięte bariery architektoniczne utrudniające dotychczas dostęp do budynku osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich (podjazdy, szerokie wejścia).

Na parterze budynku są pomieszczenia sanitarne przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo, natomiast pomieszczenia biurowe (pokoje) w siedzibie Urzędu mają nieduże powierzchnie, co przy dużym zagęszczeniu pracowników nadal stanowi przeszkodę dla osób poruszających się z utrudnieniem

Urząd posiadał gospodarstwo pomocnicze – Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (CODGiK), które z dniem 1 stycznia 2011 r., w związku z reformą sektora finansów publicznych, zostało przekształcone w samodzielną instytucję gospodarki budżetowej o tej samej nazwie, dla której Główny Geodeta Kraju pełni funkcję organu założycielskiego.

Obecna siedziba CODGiK, znajdująca się na nieruchomości zabudowanej będącej w trwałym zarządzie Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, została zaprojektowana z myślą o potrzebach osób niepełnosprawnych.

W ogólnodostępnej części zamontowano odpowiedniej szerokości bramę i furtkę oraz pochylnie przy wejściu do budynku, a także zapewniono swobodną komunikację wewnątrz budynku dzięki zastosowaniu odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, brakowi schodów, progów i różnic w poziomie podłóg oraz zamontowaniu windy.

• Główny Inspektorat Farmaceutyczny.

Urząd nie posiada własnego budynku. Siedziba Urzędu mieści się w pomieszczeniach wynajmowanych i używanych na podstawie porozumienia odpowiednio z Ministerstwem Zdrowia z siedzibą w Warszawie przy ul. Miodowej 15 Warszawa oraz Federacją Związków Zawodowych „Metalowcy” z siedzibą w Warszawie przy ul. Długiej 29.

W związku z powyższym oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami, obowiązek gospodarowania i dostosowywania ogólnodostępnych części budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych spoczywa po stronie właścicieli budynków.

Umowa najmu oraz porozumienie zawarte z ww. jednostkami nie przewidują udziału GIF w tych czynnościach. Budynki zawierają bariery funkcjonalne..

Siedziba GIF do 30 czerwca 2013 r.

Urząd nie posiada własnego budynku. Od 1 lipca 2013r. siedziba Urzędu mieści się w pomieszczeniach wynajmowanych i używanych na podstawie umowy - budynek ul. Senatorska 12 Warszawa. W związku z powyższym oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami, obowiązek gospodarowania i dostosowywania ogólnodostępnych części budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych spoczywa po stronie właścicieli budynków. Umowa najmu nie przewiduje udziału Urzędu w tych czynnościach.

Budynek zawiera odpowiedniej szerokości wejścia, platformę przychodową na żądanie (przycisk dla osoby niepełnosprawnej informujący ochronę, która instaluje pochylnie), swobodna komunikacja wewnątrz budynku, odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, winda, antypoślizgowe powierzchnie, dostosowanie toalet w trakcie realizacji.

• **Główny Urząd Nadzoru Budowlanego.**

Budynek przy ul. Kruczej 38/42 w Warszawie, pozostaje w trwałym zarządzie Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego.

Podstawową barierą architektoniczną uniemożliwiającą osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim dostęp na wszystkie kondygnacje są zbyt małe wymiary wind.

W roku 2013 dostosowano wnętrza wind do możliwości osób niedowidzących, poprzez montaż tablicy przywoławczej oznakowanej znakami Brailla'a, a także zainstalowanie w nich systemu głośnomówiącego.

L p .	Elementy dostosowania budynku.	Stwierdzony stan	Wymagania¹⁴	Ogólna ocena
1 .	Bramy, furtki, pochylnie przy wejściu, platformy przyschodowe	nie występują, natomiast zapewniony jest swobodny dostęp do holu głównego na parterze budynku, gdzie usytuowane są pomieszczenia do obsługi interesantów z zewnątrz (w tym Kancelaria Ogólna Urzędu, część Departamentu Skarg i Wniosków oraz pokój przyjęć interesantów)	§ 16	wymóg spełniony
	Miejsca postojowe	przed budynkiem znajdują się 2 wydzielone i oznakowane miejsca postojowe dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne; szerokość: 3,6 m, długość: 5,5 m	§ 18,21 szerokość: 3,6 m, długość: 5 m	wymóg spełniony
2 .	Komunikacja wewnątrz budynku	nie zapewniony dojazd na wszystkie kondygnacje	§ 54 ust. 2	wymóg nie spełniony
	szerokość drzwi wejściowych do budynku	szerokość skrzydła głównego: 0,97 m wysokość: 2 m	§ 61,62 szerokość: 0,9 m wysokość: 2 m	wymóg spełniony
	szerokość drzwi wewnątrz budynku	szerokość skrzydła głównego: 0,90 m wysokość: 1,92 lub 2 m		wymóg częściowo spełniony

¹⁴ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakimi powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.).

	szerokość ciągów komunikacyjnych	umożliwia dogodne przemieszczanie się		wymóg spełniony
	brak schodów, progów, różnic w poziomie poszczególnych kondygnacjach	nie występuje zróżnicowany poziom podłóg	§ 74	wymóg spełniony
	antypoślizgowa powierzchnia podłóg	powierzchnie podłóg nie są śliskie	§ 305 ust.1	wymóg spełniony
	winda	wejście do wind osobowych o szerokości: 0,80 m; szerokość windy: 0,96 m; długość windy: 1,25 m; poręcz na wysokości 0,9 m; tablica przywoławcza oznakowana znakami Braill'a na wysokości 0,9 m; informacja głosowa	§ 193 ust. 2, 2a szerokość: 1,1 m długość: 1,4 m poręcz na wysokości 0,9 m tablica przywoławcza na wysokości 0,8-1,2 m z oznakowaniem dla osób niewidomych i informacja głosowa	wymóg częściowo spełniony – brak możliwości technicznych powiększenia szybowych
	dostosowanie toalet	na parterze budynku znajduje się toaleta przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych	§ 86 przestrzeń manewrowa o wym. 1,5 x 1,5 m	wymóg spełniony
3	Obsługa niepełnosprawnych interesantów, w szczególności z dysfunkcji narządu ruchu, wzroku i słuchu	interesanci niepełnosprawni obsługiwani są w pomieszczeniach odpowiednio dostosowanych, usytuowanych na parterze budynku; w holu głównym na parterze umieszczona jest tablica informacyjna umożliwiająca osobom z dysfunkcją wzroku odczytanie odpowiednich informacji, poza tym pracownicy ochrony służą niezbędną pomocą osobom niepełnosprawnym. Zapewniona została również możliwość skorzystania z pomocy tłumacza języka migowego.		wymóg spełniony

• **Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa¹⁵**

Posiada dostosowaną zarówno siedzibę w Warszawie jak i Centralne Laboratorium w Toruniu do potrzeb osób niepełnosprawnych (ogólnodostępne części budynku, bramki, drzwi przy wejściu do budynku, korytarze wewnątrz budynku, drzwi i ciągi komunikacyjne w budynkach są odpowiedniej szerokości).

Brak jest progów i różnic w poziomie podłóg, podłogi pokryte są antypoślizgową wykładziną, powierzchnia podłóg i toalety odpowiednio są przystosowane.

¹⁵ Organ Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

- **Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.**

Budynek **Głównego Inspektoratu Sanitarnego** jest budynkiem nowym, oddanym do użytku w kwietniu 2011 roku w pełni przyjaznym dla osób niepełnosprawnych, również dla osób z dysfunkcją ruchu. Budynek będący siedzibą urzędu dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Główny Inspektorat Transportu Drogowego.**

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków urzędu:

- ◇ najem powierzchni w kompleksie Park Postępu, Warszawa ul. Postępu 21 A i D –siedziba główna - brak barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.
Budynek wyposażony w podjazdy, windy i toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych;
- ◇ trwałe zarząd w budynku przy ul. Przyczółkowa 109A w Warszawie - siedziba Centrum Automatycznego Nadzoru nad Ruchem Drogowym – teren i budynek przystosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Wejście główne wyposażone jest w podjazd dla wózków inwalidzkich.
W ramach prac remontowych trwających w budynku wydzielono i przystosowano pomieszczenie toalety dla osób niepełnosprawnych.
Pomieszczenia obsługi petentów znajdują się na parterze i dostęp dla osób niepełnosprawnych jest zapewniony;
- ◇ trwałe użytkowanie na mocy porozumienia z GDDKiA – budynek kontroli szczegółowej na terenie byłego przejścia granicznego w Budzisku – budynek jednokondygnacyjny, w chwili obecnej budynek nie posiada toalety dla osób niepełnosprawnych.
Dostęp do budynku dla osób niepełnosprawnych częściowo utrudniony;
- ◇ najem powierzchni w kompleksie Prosta 69 w Warszawie – siedziba Biura do Spraw Transportu Międzynarodowego – brak barier architektonicznych dla niepełnosprawnych.
Budynek wyposażony w podjazdy, windy i toalety;
- ◇ Większość biur w Delegaturach Terenowych Głównego Inspektoratu jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych (Delegatura Centralna, Delegatura Południowo – Wschodnia, Delegatura Północna i Delegatura Północno – Wschodnia). Utrudniony dostęp w niektórych Delegaturach spowodowany jest stanem technicznym budynków (Delegatura Wschodnia, Delegatura Południowa, Delegatura Południowo – Zachodnia, Delegatura Północno – Zachodnia, Delegatura Śląska, Delegatura Wielkopolska). Podkreślić należy, że siedziby Delegatur nie są własnością GITD, lecz są wynajmowane od innych podmiotów.

- **Główny Urząd Miar.**

Siedziba urzędu przy ul. Elektoralnej 2 w Warszawie stanowi kompleks siedmiu połączonych w całość budynków, z których pięć podlega nadzorowi konserwatora zabytków, co w znacznym stopniu ogranicza możliwości dostosowywania jego ogólnodostępnych części do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Budynek posiada odpowiedniej szerokości wejścia i przejścia pozwalające dostać się na teren Urzędu, a także swobodnie poruszać się wewnątrz budynku.

Komunikacja odbywa się bez pomocy platform przyschodowych, a pracownicy Punktu Obsługi Klienta zobowiązani są do udzielania niezbędnej pomocy przy wejściu do urzędu.

Dla osób z ograniczoną możliwością poruszania się udostępnione jest wejście z dostępem do windy umożliwiającej korzystanie z niej przez osoby poruszające się na wózkach.

W 2010 r. przeprowadzono remont sanitariatów, cztery z nich przystosowując do potrzeb osób niepełnosprawnych.

• **Instytut Rozwoju Służb Społecznych.**

Główna siedziba Instytutu Rozwoju Służb Społecznych jest wynajmowana i usytuowana w śródmiejskiej kamienicy w Warszawie i nie można zrealizować prac przystosowujących pomieszczenia i klatkę schodową do potrzeb osób niepełnosprawnych. Instytut zatrudnia jedną osobę z orzeczeniem niepełnosprawności. Usytuowanie, zagospodarowanie i wyposażenie pomieszczeń pomaga jej w sprawnym i komfortowym wykonywaniu swoich zadań. Zakres i rodzaj wykonywanych przez nią czynności jest dostosowany do jej możliwości fizycznych. Zatrudniona niepełnosprawna osoba ze względu na konieczność rehabilitacji korzysta ze skróconego czasu pracy.

Będący własnością Instytutu Rozwoju Służb Społeczny obiekt szkoleniowy w Białobrzegach (ul. Wczasowa 15A, 05-127 Białobrzegi) jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych w następującym zakresie:

- ◇ podjazd do głównego wejścia do budynku,
- ◇ podjazd do dużej sali wykładowej na I piętrze,
- ◇ podjazd na drugim piętrze do korytarza z pokojami hotelowymi,
- ◇ winda dla osób niepełnosprawnych (parter - 2 piętro w niższej części budynku)
- ◇ 8 pokoi z łazienkami jest przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych:
 - * drzwi szer. 90 cm,
 - * relingi przy toaletach, umywalkach i prysznicach,
 - * umywalki szerokie, płaskie, zamontowane na odpowiedniej wysokości,
 - * baterie umywalkowe przystosowane dla niepełnosprawnych (wydłużona część otwierająca wodę),
 - * lustro zamontowane na odpowiedniej wysokości,
 - * jeden poziom posadzek w łazienkach, bez barier architektonicznych,
 - * duża przestrzeń łazienek pozwalająca na swobodne przebywanie osoby niepełnosprawnej i opiekuna.

Prace prowadzące do dostosowania obiektu w powyższym zakresie zostały wykonane w latach 2009 / 2010. Wszelkie planowane w obiekcie prace remontowe i modernizacje realizowane będą z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych.

• **Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.**

W ramach prowadzonej działalności inwestycyjnej w 2013 r., Kasa w 37 jednostkach organizacyjnych zrealizowała następujące prace dostosowawcze do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchową, w tym poruszających się na wózku, oraz obsługi osób z dysfunkcją wzroku:

L.p.	Oddział Regionalny (OR)	Placówka Terenowa	Zakres rzeczowy zrealizowany w 2013 r.
1.	BIAŁYSTOK	Augustów	oznakowanie stanowisk postojowych dla osób niepełnosprawnych
		Dąbrowa Biał.	j.w.
		Mońki	j.w.
		Siemiatycze	j.w.
		Bielsk Podl.	j.w.
		Wysokie Maz.	j.w.
2.	GDĄŃSK	Kościerzyna	oznakowanie stanowisk postojowych dla osób niepełnosprawnych
		Tczew	j.w.
		Bytów	j.w.
		Kwidzyn	j.w.
		Kartuzy	j.w.
		Chojnice	oznakowanie stopni schodów
		Kościerzyna	j.w.
		Słupsk	j.w.

		Kartuzy	dostosowanie bram i furtek wejściowych prowadzących do wejść do budynku
		OR	likwidacja progów i różnic w poziomach podłóg
		Sztum	wyłożenie podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową
3.	KOSZALIN	OR	dostosowanie sanitariatów dla osób niepełnosprawnych
		OR	likwidacja progów i różnic w poziomach podłóg
		Stargard Szcz.	j.w.
		OR	wyłożenie podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową
		Stargard Szcz.	j.w.
4.	KRAKÓW	OR	oznakowanie stanowisk postojowych dla osób niepełnosprawnych
		Miechów	j.w.
		Myślenice	j.w.
		Sucha Besk.	j.w.
		Nowy Sącz	j.w.
		Limanowa	j.w.
		Nowy Targ	j.w.
5.	LUBLIN	Radzyń Podl.	oznakowanie stanowisk postojowych dla osób niepełnosprawnych
		Tomaszów Lubelski	remont pochylni dla osób niepełnosprawnych, wyłożenie podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową
6.	OLSZTYN	Działdowo	dostosowanie sanitariatów dla osób niepełnosprawnych, wykonanie pochylni dla osób niepełnosprawnych
7.	POZNAŃ	Środa Wlkp.	remont pochylni dla osób niepełnosprawnych
		Kościan	dostosowanie bram i furtek wejściowych prowadzących do wejść do budynku
		Konin	wyłożenie podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową
		Śrem	j.w.
		Turek	j.w.
8.	WARSZAWA	Płońsk	oznakowanie stanowisk postojowych dla osób niepełnosprawnych
		Łosice	j.w.
		Płock	j.w.
		Pułtusk	remont pochylni dla osób niepełnosprawnych
		Sochaczew	likwidacja progów i różnic w poziomie podłóg

Z powyższego zestawienia wynika, że dostosowanie budynków na potrzeby osób niepełnosprawnych polegało przede wszystkim na:

- * oznakowaniu stanowisk postojowych dla osób niepełnosprawnych,
- * likwidacji progów i różnic w poziomach podłóg,
- * wyłożeniu podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową,
- * dostosowaniu sanitariatów dla osób niepełnosprawnych,
- * dostosowaniu bram i furtek wejściowych prowadzących do wejść do budynku,
- * oznakowaniu stopni schodów pasem kontrastowym o odpowiedniej szerokości,
- * wykonaniu remontu pochylni dla osób niepełnosprawnych, itp.

W 2013 r. została zakończona budowa nowej siedziby Placówki Terenowej KRUS w Puławach oraz poddano rozbudowie i modernizacji lokal Placówki Terenowej KRUS w Wyszku. Nieruchomości te zostały dostosowane do obsługi osób niepełnosprawnych.

Zakupiony został nowy lokal na potrzeby Placówki Terenowej KRUS w Gorzowie Wielkopolskim – również przystosowany w pełni do obsługi osób niepełnosprawnych.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r., spośród 273 jednostek organizacyjnych Kasy, 203 jednostki organizacyjne zlokalizowane są w obiektach pozostających w trwałym zarządzie Kasy, natomiast pozostałe 70 – w obiektach wynajmowanych (w tym 10 jednostek w lokalach lub budynkach wynajmowanych od Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników).

Do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchową, poprzez zbudowany podjazd, windę lub zorganizowane wejście z poziomu terenu, dostosowanych jest 255 budynków i lokali Kasy (ok. 94%), natomiast ogółem do obsługi osób niepełnosprawnych dostosowanych jest 199 obiektów (ok. 73%).

Problemy z likwidacją występujących utrudnień dla osób niepełnosprawnych mają miejsce w 73 obiektach Kasy, w tym głównie w obiektach wynajmowanych, gdzie ewentualna likwidacja barier leży w gestii ich właścicieli.

Powyższe problemy występują także w jednostkach organizacyjnych Kasy, mieszczących się w budynkach zabytkowych, objętych ochroną konserwatorską, ewentualnie wpisanych na listę dóbr kultury współczesnej i wymagających uzyskania stosownych zezwoleń, jak również w obiektach, których układ konstrukcyjny ogranicza zakres prac adaptacyjnych i modernizacyjnych wewnątrz budynku.

Większość najmowanych przez KRUS lokali znajduje się na parterze budynków. W przypadku najmu lokali na wyższych kondygnacjach, dostęp dla osób niepełnosprawnych jest poprzez windę, zamontowane przy schodach schodolazy, lub gdy istnieje taka możliwość – zlokalizowanie jednego pomieszczenia na parterze, dostępnego dla osób niepełnosprawnych.

Zasadą obowiązującą w KRUS jest osobista pomoc pracownika danej jednostki w poruszaniu się osoby niepełnosprawnej wewnątrz budynku, oraz umożliwienie ewentualnego kontaktu np. z kierownikiem danej jednostki, jeżeli ten pracuje na wyższej kondygnacji.

W najbliższych latach planowane są w jednostkach organizacyjnych KRUS działania związane z wykonaniem, w miarę możliwości finansowych, robót adaptacyjno-modernizacyjnych mających na celu przystosowanie kolejnych nieruchomości Kasy do zatrudnienia i obsługi osób niepełnosprawnych.

Roboty te sprowadzać się będą w głównej mierze do wykonania nowych lub przebudowy istniejących sanitariatów na poziomie dostępnym dla osób niepełnosprawnych, wykonania i oznaczenia na istniejących parkingach przy budynkach jednostek organizacyjnych KRUS – stanowisk postojowych przeznaczonych wyłącznie dla samochodów z których korzystać będą osoby niepełnosprawne oraz wyłożenia podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową.

• **Narodowy Fundusz Zdrowia.**

Fundusz użytkuje 121 obiektów, w których zlokalizowane są siedziby Centrali i Oddziałów Wojewódzkich, ich Delegatur oraz punkty obsługi świadczeniobiorców.

Z powyższej liczby, 39 obiektów jest własnością Funduszu, pozostałe są użytkowane na podstawie umów najmu lub użyczenia.

Spośród wszystkich obiektów użytkowanych przez NFZ tylko w 6 występują bariery utrudniające dostęp lub ich użytkowanie przez osoby niepełnosprawne. Trzy z nich są własnością Funduszu, pozostałe najmowane, a wśród nich jeden obiekt nie jest przeznaczony do obsługi osób niepełnosprawnych.

W 2013 roku wykonano prace, w wyniku których nastąpiła poprawa dostępności do obiektów użytkowanych przez Fundusz osobom niepełnosprawnym oraz nastąpiła poprawa jakości obsługi tych osób:

- ◇ zmieniono siedziby delegatur w Bielsku - Białej i w Gliwicach Śląskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w Katowicach na pozbawione barier architektonicznych,
- ◇ zainstalowano elektroniczny system kolejkowy w siedzibie Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w Warszawie,
- ◇ zainstalowano dźwig osobowy w siedzibie Podkarpackiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ w Rzeszowie.

W 2014 roku i latach następnych planowane są następujące działania z zakresu dostosowania siedzib Narodowego Funduszu Zdrowia do wymogów wynikających z Karty Praw Osób Niepełnosprawnych:

- ◇ budowa nowej siedziby w ramach konsolidacji siedzib dotychczasowych Oddziału Wojewódzkiego Funduszu w Bydgoszczy,
- ◇ kontynuacja działań zmierzających do pozyskania siedziby dla Oddziału Wojewódzkiego Funduszu w Krakowie,
- ◇ przebudowa siedziby Oddziału Wojewódzkiego Funduszu w Poznaniu,
- ◇ rozpoczęcie budowy siedziby dla Oddziału Wojewódzkiego Funduszu w Kielcach.

W 2012 roku zostały określone kierunki rozwoju bazy lokalowej Funduszu między innymi postępowania w zakresie wprowadzania zmian i udogodnień w dostosowaniu siedzib do potrzeb osób z różnymi ograniczeniami sprawności.

Ponadto wskazać należy, iż rozwijana będzie komunikacja z tymi osobami poprzez zaawansowane systemy informacyjne, instalowanie automatycznych drzwi wejściowych do budynków oraz w ciągach komunikacyjnych.

• **Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.**

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości wynajmuje powierzchnię biurową w czterech budynkach przy ul. Pańskiej 77/79, ul. Pańskiej 81/83, ul. Pańskiej 85 i ul. Pańskiej 85a w Warszawie. Kompleks ww. budynków przy ul. Pańskiej jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wejście główne do siedziby PARP prowadzi poprzez recepcję budynku ul. Pańska 81/83, która nie posiada barier architektonicznych. Od grudnia 2009 r. znajdują się tam stanowiska do obsługi gości, przy których pracownicy Agencji udzielają informacji zainteresowanym.

W przypadku konieczności wejścia na obszar strefy administracyjnej, niepełnosprawni mają do dyspozycji dźwigi osobowe, którymi mogą pod opieką pracownika PARP wjechać na określone piętro.

W 2010 r. na recepcjach zostały zainstalowane bramki bezpieczeństwa z elektroniczną kontrolą przejść, w tym dodatkowe, ruchome skrzydło dla osób niepełnosprawnych. Poza swobodnym wejściem do budynków przez recepcje możliwe jest także wejście do siedziby PARP od ul. Siennej, za pomocą 2 osobnych wejść, które nie posiadają barier dla osób niepełnosprawnych. Toaleta dla osób niepełnosprawnych znajduje się na recepcji w budynku ul. Pańska 77/79.

• **Państwowa Straż Pożarna.**

W zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków:

- ☞ obiekty jednostek terenowych PSP tzn. budynki komend powiatowych, miejskich i wojewódzkich (łącznie 333 obiekty) są w swoich częściach ogólnodostępnych w ok. 50-60% przystosowane w całości lub części do poruszania się osób z dysfunkcjami ruchowymi zarówno przy podjazdach jak i komunikacji wewnątrz budynku na poziomie parteru.

Obiekty PSP – ze względu na swoją specyfikę użytkowania nie posiadają wind na wyższe kondygnacje (są to budynki w zdecydowanej większości jednopiętrowe, sporadycznie dwu – i więcej piętrowe – gdzie instalacja wind jest ze względów użytkowych nieuzasadniona). Ponieważ kondygnacja lub kondygnacje ponad parterem przeznaczone są dla tzw. „podziału bojowego” tzn. załóg wyjeżdżających do akcji nie jest planowane udostępnianie tych kondygnacji dla osób niepełnosprawnych.

W pozostałych ok. 40% obiektów poprawa ich dostępności odbywa się sukcesywnie przy wykonywaniu przebudów, modernizacji i remontów obiektów. Jednostki terenowe PSP nie prowadzą obsługi interesantów, natomiast przebywanie osób niepełnosprawnych w obiektach jednostek terenowych PSP sprowadza się w zdecydowanej większości do zwiedzania garaży i pomieszczeń dyspozytorskich „straży pożarnej” oraz pokazu sprzętu

ratowniczego i pożarniczego przez młodzież szkolną, w tym osoby niepełnosprawne, które w takich przypadkach traktowane są ze szczególną pomocą strażaków.

- ✚ obiekty szkół PSP (5 obiektów) oraz Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach są przystosowane (w części ogólnodostępnej – z wyłączeniem części „podziału bojowego” szkolnych jednostek ratowniczo-gaśniczych) dla osób z dysfunkcjami ruchowymi. Dotyczy to zarówno komunikacji wewnątrz budynku jak i przystosowania toalet i parkingów. Umożliwia to nieskrępowany udział osób niepełnosprawnych w organizowanych tam spotkaniach, konferencjach i szkoleniach itd.
- ✚ w roku 2012 przystosowano (w części ogólnodostępnej – z wyłączeniem części tzw. „podziału bojowego”) obiekty PSP w Wałbrzychu, Radomiu, Płocku (centrum powiadamiania ratunkowego), Nowej Soli, Sokołowie Podlaskim i Ostrowcu Świętokrzyskim.
- ✚ obiekty Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie znajdują się na terenie „zamkniętym” – jednakże jest możliwa obsługa interesantów i gości „niepełnosprawnych” na poziomie parteru jednego z budynków. Przystosowanie dla tych osób całości tego budynku (w części ogólnodostępnej) będzie możliwe po roku 2015 – tj. zakończeniu przebudowy budynku. Drugi budynek planowany jest do przystosowania go dla osób niepełnosprawnych po roku 2016.

• **Urząd Komunikacji Elektronicznej¹⁶.**

Budynek Urzędu Komunikacji Elektronicznej i jego otoczenie są przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu oraz upośledzeniem umysłowym. Obiekt zapewnia:

- ◇ możliwości swobodnej komunikacji wewnątrz obiektu poprzez zapewnienie odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomach podłóg, zastosowanie antypoślizgowej powierzchni podłóg, windy przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych (komunikaty głosowe, możliwość korzystania z wózkiem),
- ◇ osobistą pomoc pracownika ochrony lub UKE w przemieszczaniu się wewnątrz budynku,
- ◇ czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast), stronę internetową w wersji dla niedowidzących.

Stan obecny pozwala na swobodną komunikację osób z dysfunkcjami ruchu, wzroku, słuchu z Urzędem. Ponadto w celu umożliwienia kontaktu z pracownikami Urzędu osobom z wadami słuchu zorganizowano szkolenie dla pracowników w zakresie posługiwania się językiem migowym, w którym uczestniczyło 30 osób w Centrali i delegaturach Urzędu.

Osoby niepełnosprawne są nielicznymi interesantami Urzędu Komunikacji Elektronicznej, niemniej zapewnia im się sprawną obsługę. Nie miał miejsce ani jeden przypadek odmowy załatwienia sprawy przez osobę niepełnosprawną.

Dalsza likwidacja barier architektonicznych na terenie większości delegatur jest utrudniona, ponieważ w części przypadków siedziby delegatur UKE nie stanowią własności Skarbu Państwa.

⇒ Ośrodek UKE w Boruczy (gmina Strachówka).

Na terenie ośrodka Centralnego Laboratorium Badań Technicznych oraz Centralnej Stacji Kontroli Emisji Radiowych w zakresie większości pomieszczeń nie występują bariery architektoniczne.

Otoczenie i budynek w znaczącej części przystosowane są do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu oraz upośledzeniem umysłowym. Poziom parteru jest poziomem terenu zewnętrznego (brak progów i uskoków).

¹⁶Urząd w 2014 roku będzie kontynuował rozmowy prowadzone z właścicielami i administratorami budynków, które nie stanowią własności Skarbu Państwa, mające na celu przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych tych budynków, gdzie napotykają oni na bariery architektoniczne.

Swobodna komunikacja na terenie obiektu ograniczona jest wyłącznie do poziomu parteru.

Niemniej jednak ogólnodostępne części budynku w znaczącej większości znajdują się na poziomie parteru. Z uwagi na to, iż obiekt ten właściwie nie jest wykorzystywany do obsługi klientów Urzędu nie jest wyposażony w toaletę przystosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową.

⇒ Delegatura w Poznaniu¹⁷.

Otoczenie budynku i wejście dostosowane jest dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową i posiada:

- ◇ utwardzone dojście do budynku o nachyleniu w stosunku do poziomu chodnika zgodnym z obowiązującymi przepisami (bezpośredni wjazd z chodnika na poziom parteru o bardzo małym nachyleniu),
- ◇ furtka wejściowa jest o szerokości umożliwiającej wjazd wózkiem inwalidzkim,
- ◇ podłogi antypoślizgowe,
- ◇ parking przed budynkiem z oznakowanym miejscem parkingowym dla osób niepełnosprawnych bezpośrednio przy furtce wejściowej,
- ◇ na parterze budynku znajduje się Biuro podawcze, gdzie przyjmowani są wszyscy interesanci (komunikacja na tym poziomie budynku jest dostosowana dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową),
- ◇ możliwość osobistej pomocy pracownika Urzędu poprzez wezwanie za pomocą przycisku dzwonka znajdującego się na odpowiedniej wysokości zarówno przed wejściem głównym, jak i holu budynku,
- ◇ na parterze budynku znajduje się osobna toaleta dostosowana dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózku inwalidzkim.

W związku ze zmianą w roku 2011 siedziby delegatury, budynek na etapie projektowania został maksymalnie dostosowany do obsługi osób niepełnosprawnych. W chwili obecnej delegatura w Poznaniu nie posiada opracowanego planu dalszego dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Delegatura w Olsztynie.

Budynek i jego otoczenie są przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu, z upośledzeniem umysłowym. Powyższe obejmuje:

- ◇ parking przy budynku posiadający oznakowane stanowiska (miejscza postojowe dla osób niepełnosprawnych), prawidłową szerokość bram i furtek prowadzących do wejść do budynku, utwardzone dojście do budynku, znaki informacyjne wskazujące dogodny sposób wejścia do budynku,
- ◇ pomoc pracownika (portiera) w przemieszczaniu się w otoczeniu budynku,
- ◇ przy wejściu do budynku brak schodów uniemożliwiających wjazd wózka inwalidzkiego, poręcze przy schodach awaryjnych, drzwi wejściowe do budynku o prawidłowej szerokości, wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej,
- ◇ dostępność do wszystkich pomieszczeń: biur, gabinetów,
- ◇ odpowiednią szerokość ciągów komunikacyjnych (umożliwiającą poruszanie się na wózku inwalidzkim), brak progów, brak różnic poziomów podłóg, windy umożliwiające wjazd na wózku inwalidzkim, znaki informacyjne wskazujące dogodny sposób przemieszczania się po terenie budynku oraz korzystanie z urządzeń, wind i toalet, przyciski, wyłączniki umieszczone na wysokości umożliwiającej swobodne korzystanie z nich osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim, odpowiednie oznakowanie toalet, czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast).

Do końca 2014 r. planowane jest wykonanie ogólnodostępnej toalety na jednym poziomie (parter) dostosowanej do osób niepełnosprawnych, a do 2017 r. planowana jest

¹⁷ Delegatury, które posiadają tytuł prawny do użytkowania części budynku w formie umowy najmu zawartej na czas określony, nie posiadają opracowanego planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

wymiana wind i ewentualnie zamontowanie przycisków sterujących dźwiękiem umożliwiającym odczyt w piśmie Braille'a.

W roku 2013 nie przeprowadzono żadnych działań dotyczących możliwości lepszego dostosowania obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Delegatura we Wrocławiu

Budynek i jego otoczenie jest przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu, z upośledzeniem umysłowym. Powyższe obejmuje:

- ◇ podjazd dla wózków inwalidzkich, windę przystosowaną do transportu osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- ◇ w pomieszczeniach siedziby delegatury brak progów drzwiowych, różnic w poziomie podłóg,
- ◇ przeszkoloną obsługę portierni w zakresie udzielenia pomocy w dotarciu do siedziby delegatury osobom niepełnosprawnym.

W marcu 2013r. w budynku, w którym jedną kondygnację zajmuje delegatura UKE we Wrocławiu, administrator tego budynku zamontował przy drzwiach windy na każdym piętrze nowe przyciski przywoławcze windę opisane alfabetem Braille'a tworząc tym samym udogodnienie dla osób niewidzących i słabo widzących.

⇒ Delegatura w Łodzi.

Delegatura w Łodzi zajmuje dwie kondygnacje w wynajmowanym budynku, tj. parter i pierwsze piętro; przy jednym z wejść – do których prowadzą schody zewnętrzne - zamontowany jest wideodomofon.

Niestety, ani budynek, ani pomieszczenia delegatury nie są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. Brak jest podjazdów dla wózków inwalidzkich, brak wind, odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych. Dlatego we wszystkich prowadzonych sprawach delegatura umożliwia załatwianie ich drogą korespondencyjną.

W roku 2012 wyposażono budynek, w którym mieści się siedziba delegatury, w transporter schodowy typu Scalamobil S25, który umożliwia osobie zdrowej swobodne i niezakłócone przemieszczenie osoby niepełnosprawnej poruszającej się w wózku inwalidzkim zarówno po schodach, jak i innych nierównościach powierzchni (np. progi).

Przystosowano toaletę na parterze budynku dla osób niepełnosprawnych przez zainstalowanie uchwytów ułatwiających korzystanie z urządzeń higienicznosanitarnych.

⇒ Delegatura w Kielcach.

Delegatura w Kielcach wynajmuje pomieszczenia biurowe umieszczone na XI piętrze. Winda dojeżdża tylko do X piętra. Ponadto barierę stanowią schody wejściowe do budynku. Dotychczas w przypadku zgłoszenia się osoby niepełnosprawnej właściwy pracownik schodzi do klienta w celu załatwienia sprawy.

W latach 2008 -2012 w siedzibie delegatury w Kielcach mając na uwadze obsługę osób niepełnosprawnych przeprowadzono następujące działania:

- ◇ właściciel budynku wyłożył schody wejściowe do budynku materiałem antypoślizgowym,
- ◇ wprowadzono oznakowanie ułatwiające poruszanie się po budynku z jednoznacznym oznakowaniem wejścia do pomieszczeń siedziby delegatury,
- ◇ dwie osoby zatrudnione w delegaturze ukończyły kurs języka migowego,
- ◇ dwie osoby ukończyły szkolenie w zakresie pierwszej pomocy.

W roku 2013 na parkingu przed siedzibą delegatury urządzono miejsce postojowe dla osób niepełnosprawnych oraz dwie kolejne osoby zostały przeszkolone w zakresie udzielania pierwszej pomocy. W roku 2014 w miarę posiadanych środków rozważany jest montaż sygnalizacji przywoławczej.

⇒ Delegatura w Krakowie.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku, współużytkowanego z innymi instytucjami, w tym ZUS, w którym znajduje się siedziba (VIII piętro biurowca) delegatury w Krakowie zapewnione jest poprzez:

- ◇ parking przy budynku posiadający oznakowane stanowiska/miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych,

- ◇ prawidłową szerokość drzwi wejściowych do budynku,
- ◇ utwardzone dojście do budynku,
- ◇ znaki informacyjne wskazujące dogodne wejście do budynku,
- ◇ pochylnię o prawidłowym nachyleniu, nawierzchni i obustronnych poręczach,
- ◇ sygnalizację przywoławczą przy wejściu do budynku,
- ◇ dostępność do pomieszczeń biurowych (brak schodów, progów, brak różnic poziomów podłóg),
- ◇ windę umożliwiającą wjazd na wózku inwalidzkim,
- ◇ osobistą pomoc pracownika w przemieszczaniu się wewnątrz budynku.

⇒ Delegatura w Gdyni.

W delegaturze w Gdyni są dwa budynki, w których przyjmowani są interesanci Urzędu; interesanci niepełnosprawni przyjmowani są w budynku parterowym przy parkingu samochodowym, przy wejściu do budynku jest właściwe oznakowanie.

Przy wejściu do budynku nie ma schodów i progów. W 2013 r. w budynku parterowym przystosowano toaletę dla osób niepełnosprawnych, w szczególności z dysfunkcjami narządu ruchu. Parking samochodowy ma wyznaczone oznakowane miejsce postojowe dla pojazdów osób niepełnosprawnych.

Obecnie nie planuje się dostosowania budynku piętrowego do obsługi osób niepełnosprawnych ruchowo.

⇒ Delegatura w Białymstoku

Siedziba delegatury w Białymstoku mieści się w wynajmowanym budynku na dwóch kondygnacjach, tj. parterze i pierwszym piętrze. Przy wejściu do budynku zamontowany jest domofon a jedno z wejść dzięki podjazdowi umożliwia łatwy dostęp osób niepełnosprawnych do Urzędu. Winda pozwala na swobodne przemieszczanie się między piętrami, występuje odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomie podłóg co gwarantuje swobodną komunikację wewnątrz budynku. Toaleta dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Delegatura w Rzeszowie

Dostęp do Urzędu osobom niepełnosprawnym z dysfunkcjami narządu ruchu umożliwia winda, którą po wcześniejszej informacji przekazanej przez osobę niepełnosprawną za pomocą domofonu można „wezwać” bezpośrednio na piętro, gdzie ma swoją siedzibę delegatura.

Winda jest wyposażona w poręcz a szerokość drzwi zapewnia swobodny wjazd wózka inwalidzkiego.

Powierzchnia biurowa delegatury pozbawiona jest różnic w poziomie podłóg, a wysokość progów w drzwiach wejściowych do poszczególnych pokoi wynosi maksymalnie 2,5 cm. W pokojach podłogi wyłożone są wykładzinami dywanowymi, zaś korytarz płytkami ceramicznymi o chropowatej powierzchni.

⇒ Delegatura w Siemianowicach Śląskich.

Budynki i pomieszczenia delegatury nie są w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Brak jest odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Utrudniony jest dojazd do siedziby delegatury (teren nierówny, brak drogi dla wózków inwalidzkich, możliwy dojazd od bramy wjazdowej pod siedzibę delegatury tylko samochodem). Brak odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych.

Delegatura w Siemianowicach Śląskich nie posiada opracowanego planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne są obsługiwane przez pracowników delegatury w pomieszczeniu portierni. Pracownicy dochodzą do portierni po każdorazowym zgłoszeniu przez pracowników ochrony o przybyciu osoby niepełnosprawnej.

⇒ Delegatura w Warszawie.

W roku 2013 nie były podejmowane nowe działania remontowo-budowlane w celu przystosowania siedziby delegatury dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Potrzeby te zostały uwzględnione w momencie budowy budynku przy ul. Górnośląskiej 6 i od ponad dziesięciu lat siedziba delegatury UKE w Warszawie jest całkowicie dostępna dla osób niepełnosprawnych.

W roku 2012 r. w siedzibie delegatury w Warszawie zainstalowano w windzie dla osób niepełnosprawnych system komunikatów głosowych oraz oznakowania przycisków w języku Braille'a.

⇒ Delegatura w Zielonej Górze.

Siedziba delegatury UKE w Zielonej Górze znajduje się w pomieszczeniach na parterze i I piętrze budynku 4 kondygnacyjnego, wynajmowanych od właściciela budynku, Spółdzielni Pracy Lubusz.

W budynku występują bariery architektoniczne ograniczające dostęp do siedziby delegatury osobom niepełnosprawnym. Z poziomu chodnika do drzwi wejściowych budynku zapewniony jest dostęp po 5 stopniowych schodach. Drzwi wejściowe umożliwiają przejazd wózkiem inwalidzkim. Z poziomu drzwi wejściowych budynku na parter prowadzą 9 stopniowe schody.

Klatka schodowa wyposażona jest w windę, która zatrzymuje się na półpiętrach, z których prowadzą schody 11 stopniowe na niższą i wyższą kondygnację.

Na zajmowanych przez delegaturę piętrach ciągi komunikacyjne, a także podłogi są bez progów i różnic w poziomie, co zapewnia swobodne przemieszczanie się.

Informacja o prowadzonych pracach w latach 2008 – 2012:

W roku 2010 w siedzibie delegatury przy ul. J. Dąbrowskiego 41b w Zielonej Górze, po przeprowadzce z ul. Chopina 11/13, wykonano remont adaptacyjny wynajmowanych pomieszczeń uwzględniający wymóg dostosowania korytarzy do poruszania się osób niepełnosprawnych. W latach 2008 – 2012 delegatura nie prowadziła prac adaptacyjnych w zakresie usunięcia barier architektonicznych dla niepełnosprawnych w budynku, w którym wynajmuje pomieszczenia.

W 2013 r. delegatura nie prowadziła prac adaptacyjnych w zakresie usunięcia barier architektonicznych dla niepełnosprawnych w budynku, w którym wynajmuje pomieszczenia.

⇒ Delegatura w Bydgoszczy.

Lokal delegatury w Bydgoszczy znajduje się na drugim piętrze budynku i nie jest dostępny dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

Wejście, do którego prowadzą schody zewnętrzne, przy braku windy osobowej, uniemożliwia osobom niepełnosprawnym ruchowo dostęp do pomieszczeń delegatury.

Dlatego we wszystkich sprawach prowadzonych przez delegaturę jest możliwość załatwienia ich drogą korespondencyjną.

Lokal delegatury, w całości znajduje się na jednym poziomie, a drzwi wejściowe są wystarczająco szerokie by umożliwić wjazd osoby na wózku. W lokalu delegatury możliwa jest obsługa niepełnosprawnych interesantów z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku lub słuchu.

W latach 2008 – 2012 podjęto następujące działania zmierzające do znoszenia barier dla osób niepełnosprawnych:

1. W lokalu delegatury

- * zniwelowano lub obniżono progi do wysokości nie większej niż 25 mm;
- * wprowadzono czytelne oznakowanie na korytarzach (duże litery, piktogramy);
- * poszerzono otwór drzwiowy łączący dwie części korytarza w lokalu delegatury;

2. Wokół budynku (działania w ramach Wspólnoty – 15 podmiotów)

- * zmodernizowano parking, oznakowano dwa pola dla niepełnosprawnych ruchowo;
- * utwardzono i wyrównano dojście do budynku;

- * z inicjatywy dyrektora delegatury Zarząd Wspólnoty Mieszkańców Centrum Handlowo-Usługowego w Bydgoszczy przy ul. Wojska Polskiego 23 uzgodnił miejsce lokalizacji windy zewnętrznej (a dokładniej dźwigu przystosowanego do przewozu pionowego osób niepełnosprawnych ruchowo) i oszacował koszt inwestycji.

Podczas spotkań Wspólnoty w 2013 r. temat dźwigu przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych ruchowo był poruszany na każdym spotkaniu Wspólnoty, jednak nie uzyskano porozumienia 15 współwłaścicieli w sprawie sposobu sfinansowania inwestycji.

⇒ Delegatura w Opolu.

Obsługa osób niepełnosprawnych w opolskiej delegaturze odbywa się w zakresie podstawowym. Na zewnętrznym słupku ogrodzeniowym bezpośrednio z ulicy umieszczony jest piktogram i dzwonek do przywołania pracownika. W pięciu miejscach delegatury pracownicy mają podgląd na wejście do Urzędu.

W 2012 r. została przygotowana analiza ewentualnej modernizacji obiektu w celu usprawnienia dostępu osób niepełnosprawnych do delegatury. Koszt całej inwestycji oszacowano na 87.232 zł. Prace budowlane obejmowałyby zakup platformy wjazdowej (informację uzyskano od dwóch dostawców).

Możliwość udostępnienia swobodnego wjazdu dla osób niepełnosprawnych do budynku wiązałoby się także ze zmianą strony wjazdu od innej ulicy (budynek usytuowany jest u zbiegu dwóch ulic). Ponadto należy uwzględnić dodatkowe koszty dotyczące opłat urzędowych, geodezyjnych.

W planach delegatury jest umieszczenie tablicy informacyjnej na parterze budynku w języku Braille'a oraz mniejszych tablic na piętrze dla osób niedowidzących.

⇒ Delegatura w Lublinie.

Budynek, w którym znajduje się siedziba delegatury, współużytkowany z innymi instytucjami, w tym ZUS, oraz otoczenie budynku, a także siedziba delegatury są przystosowane dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu oraz z upośledzeniem umysłowym poprzez:

- ◇ możliwość swobodnej komunikacji przy dojeździe i dojściu do budynku oraz przy poruszaniu się wewnątrz budynku poprzez:
 - * zapewnienie odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak progów i różnic w poziomach podłóg, utrudniających poruszanie się osób na wózkach lub osób używających lasek lub kul (rok 2010);
 - * zapewnienie antypoślizgowej powierzchni podłóg (rok 2011);
 - * możliwość wezwania pracownika Urzędu za pomocą oznakowanego, umieszczonego na odpowiedniej wysokości przed drzwiami wejściowymi do siedziby delegatury przycisku dzwonka (rok 2011);
 - * w toaletach umieszczono uchwyty ułatwiające korzystanie przez osoby niepełnosprawne (rok 2011);
 - * zapewnienie możliwości skorzystania przez niepełnosprawnego na wózku z windy z drzwiami rozsuwanymi (rok 2012);
 - * wydzielenie i oznakowanie miejsc parkingowych dla samochodów osób niepełnosprawnych;
 - * pomoc, w razie potrzeby, pracownika ochrony obiektu.

Ponadto:

- ◇ przeszkolenie pracownika w zakresie posługiwania się językiem do obsługi osób z dysfunkcją słuchu (rok 2008);
- ◇ tablice informacyjne przy drzwiach do pokoi, w których przyjmuje się klientów, umieszczono na wysokości, umożliwiającej swobodne odczytanie treści przez osoby poruszające się na wózku (rok 2009);
- ◇ na tablicach informacyjnych wielkość czcionki oraz kontrasty dobrano tak, aby ułatwić odczytanie tekstu przez osoby z pogorszoną jakością wzroku (rok 2009).

W roku 2012 zakończono modernizację dźwigu osobowo - towarowego w siedzibie delegatury. Modernizacja polegała na dostosowaniu do celów ratowniczych, tym samym zwiększyło się bezpieczeństwo i mobilność osób niepełnosprawnych na terenie obiektu.

W roku 2012 zainstalowano dodatkowe kinkiety do wyrównania oświetlenia korytarza w siedzibie delegatury, ułatwiające poruszanie się osobom starszym i słabowidzącym po korytarzu.

⇒ Delegatura w Szczecinie.

Otoczenie budynku i wejście jest dostosowane do potrzeb osób z niesprawnością ruchową w następujący sposób:

- ◇ parking przy budynku posiada oznakowane stanowiska/miejsca postojowe dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ obniżony krawężnik umożliwia przemieszczanie się na terenie parkingu i swobodne dotarcie z parkingu do budynku,
- ◇ prawidłowa szerokość bram i furtek prowadzących do wejść do budynku,
- ◇ utwardzone dojście do budynku,
- ◇ znaki informacyjne wskazujące dogodne wejście do budynku,
- ◇ osobista pomoc pracownika w przemieszczaniu się w otoczeniu budynku,
- ◇ drzwi wejściowe do budynku o prawidłowej szerokości,
- ◇ wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej,
- ◇ sygnalizacja przywoławcza.

Komunikacja wewnątrz budynku jest dostosowana do potrzeb osób z niesprawnością ruchową w następujący sposób:

- ◇ dostępność pomieszczeń, biur, gabinetów,
- ◇ odpowiednia szerokość ciągów komunikacyjnych (umożliwiająca poruszanie się na wózku inwalidzkim),
- ◇ drzwi wewnętrzne o odpowiedniej szerokości,
- ◇ brak progów,
- ◇ brak różnic poziomów podłóg,
- ◇ powierzchnia antypoślizgowa podłóg,
- ◇ windy umożliwiające wjazd na wózku inwalidzkim,
- ◇ przyciski lub wyłączniki umieszczone na wysokości, umożliwiającej swobodne korzystanie z nich osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim.

TP S.A., właściciel budynku, nie ma w planach dalszego dostosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne są nielicznymi interesantami Urzędu Komunikacji Elektronicznej, niemniej zapewnia im się sprawną obsługę. Nie miał miejsce ani jeden przypadek odmowy załatwienia sprawy przez osobę niepełnosprawną.

Dalsza likwidacja barier architektonicznych na terenie większości delegatur jest utrudniona, ponieważ w części przypadków siedziby delegatur UKE nie stanowią własności Skarbu Państwa.

Niemniej Urząd w 2014 roku będzie kontynuował rozmowy prowadzone z właścicielami i administratorami budynków, które nie stanowią własności Skarbu Państwa, mające na celu przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych tych budynków, gdzie napotykać oni na bariery architektoniczne.

Stan obecny pozwala na swobodną komunikację osób z dysfunkcjami ruchu, wzroku, słuchu z Urzędem.

• **Urząd Kombatantów i Osób Represjonowanych.**

W zakresie dostosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych, Urząd nie podejmuje żadnych działań z uwagi na to, że użycza pomieszczenia biurowe i magazynowe od Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju - administratora budynku przy ul. Wspólnej 2/4 na podstawie umowy użyczenia (nr 7/646/W z dnia 1 grudnia 2006 roku).

Należy jednak zaznaczyć, iż w trosce o interesantów Urzędu, w znacznej części osób w podeszłym wieku, niejednokrotnie z niepełnosprawnością ruchową,

Punkt Informacyjny jest zlokalizowany na niskim parterze budynku. Schody prowadzące do Punktu wyposażone są w platformę przyschodową dla osób na wózkach. Konieczność załatwienia spraw na wyższych piętrach, na których mieszczą się pokoje biurowe, nie jest kłopotliwa dla kombatanatów niepełnosprawnych ruchowo ze względu na dostępność wind. Ciągi komunikacyjne w budynku również przystosowane są do szczególnych potrzeb osób niepełnosprawnych.

• **Urząd Lotnictwa Cywilnego**

Siedziba urzędu w Warszawie, przy ul. Marcina Flisa 2 (budynek oddany do użytkowania w 2009 roku) jest całkowicie dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek spełnia wymagania dotyczące:

- ↳ dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku, poprzez zapewnienie:
 - ◇ odpowiedniej szerokości bram, furtek i drzwi wejściowych do budynku, utwardzonego podłoża wejścia bez schodów do obiektu – jednopoziomowe podłoże;
 - ◇ swobodnej komunikacji wewnątrz budynku dzięki:
 - * odpowiedniej szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych oraz drzwi do ogólnodostępnych pomieszczeń użytkowych,
 - * braku progów i różnic w poziomie podłóg,
 - * antypoślizgowej powierzchni podłóg – wykładziny podłogowe,
 - * windom umożliwiającym dojazd na wszystkie użytkowe kondygnacje,
 - * toaletom przystosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych;
 - ◇ obsługi niepełnosprawnych interesantów, w szczególności z dysfunkcjami narządu ruchu, wzroku i słuchu oraz z upośledzeniem umysłowym – osoby niepełnosprawne obsługiwane są na parterze obiektu..

• **Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.**

W 2012 roku przeprowadzono prace mające na celu przystosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych, w windach wymieniono przyciski na przyciski z oznakowaniem dla osób z dysfunkcją wzroku, w bocznej klatce schodowej zamontowano drzwi windy, które rozsuwają się umożliwiając dostęp osobie na wózku inwalidzkim oraz zamontowano ekran, na którym wyświetla się numer piętra.

Podczas przebudowy pomieszczeń od strony Boduena zniwelowano różnice poziomów a wszystkie ciągi komunikacji poziomu parteru oraz otwory drzwiowe przystosowano dla osób niepełnosprawnych, ponadto na parterze wykonano toaletę na potrzeby osób niepełnosprawnych.

• **Urząd Patentowy**

W latach 2008-2013 budynek Urzędu stał się w pełni dostępny dla osób niepełnosprawnych dzięki takim rozwiązaniom jak: furka z podjazdem dla wózków inwalidzkich wraz z barierką zabezpieczającą, wyznaczenie miejsc parkingowych na terenie posesji oraz rampa podjazdowa na parter budynku. Transport pionowy odbywał się windą 8-przystankową. Zapewniono także swobodną komunikację wewnątrz budynku na kondygnacjach +1 - +5, bez progów i różnic w poziomie antypoślizgowych podłóg.

Pracownicy portierni udzielali pomocy osobom niepełnosprawnym – klientom przy poruszaniu się po terenie Urzędu, a także zwracali szczególną uwagę na zapewnienie dostępności miejsc parkingowych dla tych osób. Ponadto w nowej części budynku, na kondygnacjach +1 - +5, dostępne są toalety dla osób niepełnosprawnych;

• **Urząd Regulacji Energetyki.**

Centrala Urzędu Regulacji Energetyki mieści się w wynajmowanym budynku w Warszawie, Al. Jerozolimskie 181, którego zarządcą jest Adgar Park West. Pomieszczenia Urzędu zlokalizowane są na parterze gdzie mieści się Kancelaria Ogólna URE i na II, IV, i V piętrze.

Budynek ten posiada przystosowane wejścia do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Wejścia są bez progów a szerokość głównych

drzwi wejściowych do budynku, drzwi wewnętrznych oraz ciągów komunikacyjnych jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego. Pomieszczenia higieniczno-sanitarne znajdują się na parterze.

Niedostosowanie budynku dotyczy wind.

Siedziba Oddziału Terenowego URE w Gdańsku mieści się w budynku wynajmowanym od firmy WAN44. Budynek ten jest częściowo przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Siedziba Oddziału Terenowego w Katowicach znajduje się na ostatnim piętrze czterokondygnacyjnego budynku wynajmowanego od firmy Zarządzanie Nieruchomościami Komercyjnymi CPMK Krzysztof Jaglarz. Ogólnodostępne części budynku są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez zapewnienie: wejścia do budynku z poziomu gruntu, swobodnej komunikacji wewnątrz budynku, zamontowania drzwi mających odpowiednią szerokość, brak progów oraz różnic w poziomie podłóg, wind dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. W budynku brak jest toalet specjalnie dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Oddział Terenowy URE w Krakowie mieści się w wynajmowanym budynku od firmy BJ Studio Janusz Bałazy w Krakowie. Budynek w którym mieści się siedziba Oddziału posiada windę dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych. W budynku brak jest toalet specjalnie dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i pochylni umożliwiających podjazd do budynku.

Siedziba Oddziału Terenowego URE w Lublinie mieści się w budynku wynajmowanym od firmy Telkam s.c. Jarosław Urban, Jarosław Górecki w Lublinie i jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Do budynku prowadzi podjazd o niskim stopniu nachylenia, który umożliwia podjazd pod główne drzwi wejściowe, schody przy recepcji wyposażone są w podjazd, prowadzący do dwóch wind umożliwiających dojazd na piętro, na którym mieści się siedziba Oddziału.

Oddział Terenowy URE w Łodzi mieści się w budynku wynajmowanym od firmy ABX Sp. z o.o. w Łodzi. Wejście do budynku jest pozbawione barier utrudniających podjazd na wózku inwalidzkim. Na parterze budynku znajduje się duża winda umożliwiająca poruszanie się osób niepełnosprawnych i toalety w których są zainstalowane poręcze i uchwyty dla osób niepełnosprawnych. W pomieszczeniach wynajmowanych na potrzeby działalności Oddziału brak jest toalet specjalnie dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Obiekt przy ul. Wielkiej 20 w Poznaniu w którym mieści się siedziba Oddziału Terenowego URE W Poznaniu jest własnością firmy STRATOS Nieruchomości Kwiatkowski, Pawlicki Sp. J. i jest częściowo dostosowany dla potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Szerokość głównych drzwi wejściowych budynku, drzwi wewnętrznych oraz wind jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Niedostosowanie budynku dotyczy niewystarczającej szerokości ciągów komunikacyjnych oraz braku pomieszczeń higieniczno-sanitarnych przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Administrator budynku przy ul. Żubrów 3 w Szczecinie- Spółdzielnia Mieszkaniowa „Warszewo” w którym mieści się siedziba Oddziału Terenowego URE w Szczecinie posiada przystosowane do dla osób niepełnosprawnych pomieszczenia zlokalizowane na parterze ww. budynku. Dostęp do budynku jest możliwy za pomocą pochylni przy jednym z trzech wejść do budynku, przed budynkiem na parkingu wydzielone jest stanowisko parkingowe dla osób niepełnosprawnych, na parterze znajduje się toaleta sanitarna przystosowana dla osób niepełnosprawnych a szerokość drzwi wewnętrznych zapewnia swobodną komunikację.

Wszystkie pomieszczenia OT URE w Szczecinie zlokalizowane są na I piętrze budynku. W budynku brak jest windy umożliwiającej transport osób niepełnosprawnych na I piętro.

Siedziba Oddziału Terenowego URE we Wrocławiu mieści się w budynku wynajmowanym o firmy ALARIS Sp. z o.o. Dojazd z poziomu -1(parking) lub dojście z

ulicy (z poziomu 0) bez barier do windy. Drogi komunikacyjne wewnątrz biura również zapewniają swobodne poruszanie osób niepełnosprawnych. W budynku brak jest toalet specjalnie dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Urząd Zamówień Publicznych.**

Powierzchnie zajmowane przez Urząd Zamówień Publicznych w całości umożliwiają swobodny dostęp dla osób niepełnosprawnych. W budynku wszystkie drogi komunikacyjne pozbawione są progów. Posadzki, hole windowe i klatki ewakuacyjne wykonano z wykończeniem antypoślizgowym. Windy, wejścia na powierzchnie wynajmowane oraz korytarze, wejścia do pomieszczeń posiadają odpowiednią szerokość, co zapewnia swobodę komunikacji osób niepełnosprawnych wewnątrz budynku.

Obsługę niepełnosprawnych interesantów zapewniają recepcje budynkowa i Urzędu oraz system domofonów. Na każdym piętrze wynajmowanej przez Urząd powierzchni znajduje się toaleta dla osób niepełnosprawnych.

- **Wyższy Urząd Górniczy.**

W odniesieniu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków za okres 2013 r. Wyższy Urząd Górniczy informuje, że wobec ograniczeń finansowych nie był w stanie dostosować do potrzeb osób niepełnosprawnych wszystkich budynków będących w trwałym zarządzie urzędu zlokalizowanych przy ul. Poniatowskiego 29, 29a i 31 w Katowicach,

Jednak, wychodząc naprzeciw potrzebom osób niepełnosprawnych w związku z przebudową i zmianą sposobu użytkowania części parteru budynku mieszkalnego przy ulicy Poniatowskiego 29 w 2012 r. zaadaptowano pomieszczenia na potrzeby działalności Urzędu i dostosowano w całości ogólnodostępne części budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ponadto, w perspektywie najbliższych kilku lat w budynku przy ulicy Poniatowskiego 31 planuje się montaż windy oraz remont ogólnodostępnych sanitariatów wraz z dostosowaniem ich do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Jednocześnie, Urząd zapewnia obsługę petentów niepełnosprawnych w budynkach: Okręgowego Urzędu Górniczego w Katowicach przy ulicy Obroki 87 w Katowicach, Archiwum Dokumentacji Mierniczo-Geologicznej przy ulicy Obroki 87 w Katowicach oraz Okręgowego Urzędu Górniczego we Wrocławiu przy ulicy Kotlarskiej 41 we Wrocławiu.

Budynki posiadają odpowiednią dla osób niepełnosprawnych szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych oraz nie posiadają barier w postaci schodów, progów lub różnic w poziomie podłóg. Budynki zapewniają swobodną komunikację wewnątrz poprzez dostosowanie wind do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Zakład Ubezpieczeń Społecznych.¹⁸**

W 2013 roku kontynuowano „Program dostosowania budynków własnych Zakładu do potrzeb osób niepełnosprawnych”. Poniżej przedstawiono wykaz jednostek ZUS, w których w 2013 roku zrealizowano roboty budowlane w zakresie likwidacji barier architektonicznych:

⇒ wymiana drzwi wejściowych do budynku na automatyczne:

↳ III Oddział ZUS w Warszawie (bud. VGB),

↳ Inspektoraty ZUS w Chełmie, Gdańsku – Śródmieście, Gryfinie, Hrubieszowie, Kwidzynie, Lubaniu, Radomsku, Stargardzie Szczecińskim, Świnoujściu, Tomaszowie Lubelskim, Włodawie, Trzebnicy,

⇒ wykonanie podjazdu:

↳ Inspektorat ZUS w Chełmie,

⇒ montaż platformy pionowej zewnętrznej:

↳ Oddział ZUS w Biłgoraju,

¹⁸ W ramach projektu „Poprawa jakości usług świadczonych przez ZUS na rzecz przedsiębiorców” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytetu V „Dobre rządzenie”, Działania 5.1 „Wzmocnienie potencjału administracji rządowej”, „Poddziałania 5.1.1 „Modernizacja systemów zarządzania i podnoszenie kompetencji kadr” w latach 2010-2013 prowadzone było badanie satysfakcji klientów ZUS, podczas którego m.in. zbierane były opinie nt. przystosowania placówek ZUS dla osób niepełnosprawnych i starszych.

W ramach ww. projektu prowadzone było także badanie jakości obsługi klientów - „Mystery shopping w ZUS”, w trakcie którego w II połowie 2012 r. zweryfikowano standardy obsługi klientów w placówkach ZUS m.in. w zakresie przystosowania do obsługi osób niepełnosprawnych (likwidacji barier architektonicznych, dostępności parkingów, przystosowania toalet).

- ⇒ Inspektoraty ZUS w Jaworze, Lubinie, Oświęcimiu, Żywcu,
 - ⇒ montaż windy wewnątrz budynku:
 - ⇒ Oddział ZUS w Biłgoraju (platforma),
 - ⇒ Inspektoraty ZUS w Grudziądzu, Jaworznie, Limanowej, Malborku,
 - ⇒ dostosowanie toalet:
 - ⇒ Oddział ZUS w Rzeszowie i III Oddział w Warszawie (bud. VGB),
 - ⇒ Inspektoraty ZUS w Jaworze, Jaworznie, Kraśniku, Limanowej, Lubinie, Nowym Tomyślu, Oleśnicy, Piasecznie, Puławach, Tarnowskich Górach, Trzebnicy, Wysokim Mazowieckim, Wrocławiu, Żywcu,
 - ⇒ inne – podać jakie:
 - ⇒ Inspektorat ZUS w Kluczborku – miejsce parkingowe dla niepełnosprawnych.
- Aktualnie w zasobach Zakładu znajdują się 23 budynki w pełni przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- W 138 budynkach osoba niepełnosprawna ma całkowity dostęp do sali obsługi klientów znajdującej się na parterze. W tych obiektach zapewniono odpowiednią szerokość bram i furtek, pochylni przy wejściu lub platformy przyschodowej, automatycznie otwierane drzwi wejściowe, swobodną komunikację na poziomie parteru, możliwość parkowania oraz dostęp do pomieszczenia sanitarnego.
- W pozostałych budynkach, dostosowanych częściowo, dalsze działania mające na celu zniesienie barier architektonicznych będą podejmowane w ramach "Programu dostosowania budynków Zakładu do potrzeb osób niepełnosprawnych" w roku 2014 i latach kolejnych aż do wykorzystania wszystkich możliwości technicznych.
- W latach 2008 – 2013 podjęto¹⁹ w Zakładzie szereg działań w zakresie dostosowania budynków własnych do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- Szczegółowy zakres i liczbę zadań likwidujących bariery architektoniczne wykonanych w latach 2008 - 2013 przedstawiono poniżej.

Wykaz prac dostosowawczych dla potrzeb osób niepełnosprawnych w budynkach Zakładu w latach 2008 - 2013							
Zrealizowane zadania	Rok						Ogółem
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
wejścia na teren obiektu; bramy i furtki	3	0	1	1	0	0	5
drogi wewnętrzne-utwardzone wejścia do budynku głównego	8	6	7	5	0	0	26
stanowiska postojowe	23	37	16	13	0	1	90
pochylnie dla osób na wózkach inwalidzkich	14	12	9	2	6	1	44
drzwi wejściowe do budynku	9	10	7	11	25	13	75
dźwigi osobowe	18	8	7	4	1	10	48
wyrównanie poziomów ciągów komunikacyjnych	6	6	4	1	1	0	18
pomieszczenia sanitarne	10	17	12	16	0	16	71

• Urząd Dozoru Technicznego.

Urząd Dozoru Technicznego sukcesywnie dokonuje modernizacji architektoniczno-budowlane w swoich budynkach, dostosowując je do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 3 obiektach (Gliwice, Radom, Toruń) przeprowadzono w 2013 roku prace mające na celu przystosowanie ich dla osób niepełnosprawnych..

Urząd Dozoru Technicznego w latach 2008-2013 sukcesywnie przeprowadzał modernizacje architektoniczno-budowlane w swoich budynkach, likwidując bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych.

¹⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Zmodernizowano 11 obiektów, przystosowując części ogólnodostępne. UDT posiada ogółem 32 obiekty, z czego 22 przystosowanych jest do potrzeb osób niepełnosprawnych (ponad 68%).

Dla 5 obiektów (CLDT, Katowice, Poznań, Siedlce, Rzeszów) zaplanowano przeprowadzenie lub rozpoczęcie prac dostosowawczych w ciągu najbliższych 3 lat.

• **Służba Więzienia.**

W kwestii dotyczącej dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych, uprzejmie informuję, że wszystkie nowo budowane obiekty Służby Więziennej są realizowane zgodnie z prawem²⁰ przy budowie nowych pawilonów penitencjarnych każdorazowo uwzględnia się miejsca zakwaterowania dla osób niepełnosprawnych.

W 2013 roku jednostki organizacyjne Służby Więziennej w zrealizowanych niżej wymienionych zadaniach inwestycyjnych spełniły przedmiotowe wymogi w:

- ⇒ „Adaptacja i rozbudowa części pomieszczeń budynku gospodarczego na salę widzeń w Zakładzie Karnym w Braniewie” – zapewniono właściwy dostęp do budynku osobom niepełnosprawnym oraz wykonano węzeł sanitarny dla osób niepełnosprawnych,
- ⇒ „Budowa pawilonu zakwaterowania typu zamkniętego w Zakładzie Karnym w Hrubieszowie” – wykonano podjazd i celę mieszkalną dla osób niepełnosprawnych oraz zapewniono dostęp do świetlicy,
- ⇒ „Rozbudowa budynku administracyjnego w Zakładzie Karnym w Hrubieszowie” – wykonano podjazd oraz toaletę dla osób niepełnosprawnych,
- ⇒ „Rozbudowa Zakładu Karnego w Przywarach” - wykonano podjazd do budynku ZOZ-u i celę mieszkalną dla osób niepełnosprawnych.

W zestawieniu przedstawiono działania jednostek organizacyjnych Służby Więziennej podjęte w 2013 r., które miały na celu likwidację barier architektonicznych w istniejących już obiektach.

Lp	Wyszczególnienie działania	Nazwa jednostki organizacyjnej
1.	Kompleksowe usunięcie barier architektonicznych	Areszt Śledczy w Poznaniu (korytarz w skrzydle oddziału A/III).
2.	Zakup i montaż dźwigu osobowego (windy)	Nie realizowano w 2013 roku.
3.	Zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych	Nie realizowano w 2013 roku.
4.	Dostosowanie węzła sanitarnego dla niepełnosprawnych	Zakład Karny w Przytułach Starych (montaż 2 szt. krzeseł prysznicowych w łazniach); Areszt Śledczy w Bydgoszczy (wyposażono pomieszczenie łazni w stanowisko do kąpieli dla osób niepełnosprawnych, rozbudowano pomieszczenie); Areszt Śledczy w Chojnicach (montaż uchwytów łazienkowych i taboretów w łazni, celach mieszkalnych); Zakład Karny Bydgoszcz – Fordon (wyposażono pomieszczenie łazni w stanowisko do kąpieli dla osób niepełnosprawnych); Zakład Karny w Potulicach (budynek H – izba chorych, budynek C – łazienka, łazienka centralna); Zakład Karny we Włocławku (montaż uchwytów łazienkowych i taboretów w łazni); Areszt Śledczy w Katowicach (montaż siedziska pod prysznic, wykonanie dodatkowych uchwytów); Zakład Karny w Raciborzu (ławka prysznicowa z uchwytami); Zakład Karny Nr 2 w Łodzi (montaż uchwytu),

²⁰ M.in. zgodnie z unormowaniami art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 07 lipca .1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.), przy uwzględnieniu przepisów wynikających z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. nr 75, poz. 690 z późn. zm.).

		Zakład Karny Nr 1 w Łodzi (montaż siedziska); Areszt Śledczy w Łodzi (3 zestawy siedzisk i poręczy do łazni); Areszt Śledczy w Piotrkowie Tryb. (uchwyty umywalkowe w toaletach przy Sali widzeń i poczekalni); Areszt Śledczy w Szczytnie (1 stanowisko w łazni); Zakład Karny w Kluczborku (krzesło prysznicowe i uchwyty w łazni oddz. IV Pawilon „B”); Zakład Karny we Wronkach (Pawilon „B”, łaznia oddz. I); Areszt Śledczy w Lubsku – OZ Wałowice (sanitariat w biurze przepustek z poczekalnią); Zakład Karny w Jaśle (jedno stanowisko w toalecie, umywalni i łazni); Zakład Karny w Nowogardzie; Zakład Karny w Stargardzie Szczecińskim; Areszt Śledczy w Warszawie Białołęce; Areszt Śledczy w Warszawie Grochowie; Zakład Karny w Siedlcach; Zakład Karny Nr 1 we Wrocławiu (stanowisko w łazni oddziałowej, pawilon „F”).
5.	Wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych	Zakład Karny w Białej Podlaskiej (2 szt.); Zakład Karny w Sieradzu (Pawilon zakwaterowania „A” – wyjście na place spacerowe, podjazd do sali widzeń i kantyny); Areszt Śledczy w Prudniku; Oddział Zewn. w Chmielowie; Zakład Karny w Nowogardzie.
6.	Wykonanie poszerzenia otworów drzwiowych z wymianą drzwi	Areszt Śledczy w Inowrocławiu; Oddział Zewn. w Chmielowie (wymiana drzwi wejściowych do oddz. Penitencjarnego I); Zakład Karny w Nowogardzie.
7.	Likwidacja progów, różnic w poziomie podłóg (zabezpieczenie antypoślizgowe)	Areszt Śledczy w Białymstoku (likwidacja progów w pomieszczeniach służby zdrowia).
8.	Dostosowanie miejsc na parkingu dla osób niepełnosprawnych	Areszt Śledczy w Inowrocławiu; Zakład Karny w Jastrzębiu Zdroju; Zakład Karny Nr 1 w Łodzi (utworzono 1 miejsce); Zakład Karny w Głubczycach (2 miejsca); Areszt Śledczy w Lubsku – OZ Wałowice.
9.	Przystosowanie celi mieszkalnej wraz z sanitariatem	Areszt Śledczy w Białymstoku (w celi w oddziale służby zdrowia przebudowano kącik sanitarny, poszerzono otwór drzwiowy, zlikwidowano próg, dostosowano umywalkę); Areszt Śledczy w Bydgoszczy (wyposażono sanitariat w stanowisko do kąpieli dla osób niepełnosprawnych); Zakład Karny Nr 1 w Grudziądzu (zamontowano uchwyty w kąciku sanitarnym w 6 celach); Zakład Karny we Włocławku (przystosowanie 4 cel w Pawilonie S1 – cele ambulatorium – remont pomieszczeń, montaż uchwytów w kącicach sanitarnych); Areszt Śledczy w Elblągu; Zakład Karny we Wronkach (Pawilon „G” cele 40-44, Pawilon „B” cele 121, 130, 132, 134); Zakład Karny w Rzeszowie (kompleksowy remont celi nr 204, oddział II); Zakład Karny w Warszawie Białołęce.

• **Agencja Rezerw Materiałowych.**

W 2012 r. została podpisana przez Agencję Rezerw Materiałowych nowa umowa najmu powierzchni biurowej dla potrzeb własnych Centrali ARM.

Nowy obiekt jest w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek oraz jego części ogólnodostępne pozbawione są barier architektonicznych uniemożliwiających poruszanie się i użytkowanie budynku przez osoby niepełnosprawne.

Budynki, stanowiące siedzibę Oddziałów Terenowych Agencji Rezerw Materiałowych w Lublinie, Poznaniu i Wrocławiu są w pełni dostosowane do poruszania się i funkcjonowania osób niepełnosprawnych.

Budynki, w których siedzibę mają Oddziały Terenowe Agencji Rezerw Materiałowych w Szczecinie, Olsztynie i Katowicach nie są dostosowane do poruszania się i funkcjonowania osób niepełnosprawnych. Do końca 2017 r. planowane jest przez administratora budynku, gdzie ma swoją siedzibę Oddział Terenowy ARM w Katowicach, przystosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez wybudowanie windy osobowej.

Agencja Rezerw Materiałowych użytkuje powierzchnię biurową w/w budynkach w oparciu o umowę najmu. W przypadku zatrudnienia osoby niepełnosprawnej niezwłocznie podjęte zostaną odpowiednie działania mające na celu zobligowanie administratorów/właścicieli budynków do przeprowadzenia prac adaptacyjnych na rzecz dostosowania tych obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2013 r. rozpoczęto realizację inwestycji w Dziale Obsługi Szkoleniowo-Konferencyjnej w Konstancinie-Jeziornie oraz Magazynie Zamiejscowym w Świnoujściu, polegających na modernizacji i przebudowie budynków administracyjno-socjalnych z uwzględnieniem zlokalizowania w nich podjazdów i wind, mających na względzie pełne przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ostateczne zakończenie ww. inwestycji planowane jest w roku bieżącym.

- **Główny Inspektor Weterynarii.**

Do pomieszczeń pracy GIW, znajdujących się przy ul. Wspólnej 30 oraz ul. Żurawiej 22, zapewniony jest dostęp dla osób niepełnosprawnych ruchowo (zamontowano pochylnie i ruchome podnośniki przyschodowe). Winda w budynku przy ul. Wspólnej wyposażona jest w komunikat głosowy informujący o numerze piętra. Winda przy ul. Żurawiej posiada oznaczenia pięter w języku Breila. Pomieszczenia higieniczno – sanitarne są oznaczone i dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Usytuowanie apteczek pierwszej pomocy wraz z instrukcjami jest dogodne dla wszystkich pracowników.

Osoby niepełnosprawne pracujące w GIW oraz przybywające z zewnątrz nie zgłaszały uwag dotyczących barier architektonicznych oraz innych utrudnień w komunikacji wewnętrznej.

Pomieszczenia pracy Głównego Inspektoratu Weterynarii (GIW) znajdują się przy ul. Wspólnej 30 oraz ul. Żurawiej 22. Ze względu na fakt, iż Inspektorat wynajmuje pomieszczenia w obu budynkach, działania GIW w zakresie dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych są ograniczone.

- **Polski Komitet Normalizacyjny.**

Już przed rokiem 2008 zostały podjęte działania, których celem było zapewnienie swobodnego dostępu do budynku przez osoby niepełnosprawne (wyremontowany hol, zamontowanie odpowiedniego podestu, odpowiednią szerokość posiadają drzwi w korytarzach, ciągi komunikacyjne, windy).

W styczniu 2011r. otwarto w Warszawie przy ul. Świętokrzyskiej 14 punkt sprzedaży bezpośredniej i czytelną norm wyposażone w infrastrukturę przystosowaną dla osób niepełnosprawnych (ciągi komunikacyjne oraz toaletę).

- **Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.**

Budynek będący siedzibą urzędu jest dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych.**

Obie siedziby Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych w Warszawie (przy ul. Koszykowej 53 oraz przy ul. Stawki 2) nie są własnością Urzędu.

W związku z powyższym wszelkie prace mające na celu likwidację barier funkcjonalnych dla osób niepełnosprawnych leżą w gestii właściciela budynku.

Niemniej jednak główna siedziba Biura GİODO przy ul. Stawki 2, która mieści się w budynku INTRACO, jak i budynek przy ul. Koszykowej 53, są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w podstawowym zakresie.

Oznacza to, że przy wejściu do Biura zamontowane są odpowiedniej szerokości bramki i furtki, zaś na schodach znajduje się pochyły podjazd dla wózka (siedziba przy ul. Koszykowej).

Ponadto możliwe jest swobodne przemieszczanie się osób niepełnosprawnych wewnątrz budynku, z uwagi na odpowiednią szerokość drzwi wejściowych/wyjściowych (otwierających się samoczynnie) i do poszczególnych pomieszczeń budynku (zarówno biurowych, jak i przyjęć interesantów), brak schodów, progów i różnic w poziomie podłóg oraz 4 windy o szerokich drzwiach. Natomiast na parterze siedziby Biura GİODO znajduje się toaleta dostosowana dla osób niepełnosprawnych.

• **Straż Graniczna.**

Zadania związane z dostosowaniem obiektów budowlanych do potrzeb osób niepełnosprawnych realizowane są systematycznie bezpośrednio przez Oddziały i Ośrodki Szkolenia SG. W zakresie budownictwa służbowego działalność ta polega na dostosowaniu dla niepełnosprawnych obiektów już istniejących oraz na uwzględnieniu tych potrzeb w obiektach nowobudowanych. Ustawa prawo budowlane nakłada na Straż Graniczną obowiązek projektowania i budowania obiektów budowlanych z uwzględnieniem warunków technicznych, które zapewnią niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. W związku z tym w odniesieniu do wszystkich nowoprojektowanych lub modernizowanych obiektów służbowych i budynków mieszkalnych, w których przewidziana jest możliwość przebywania osób niepełnosprawnych przyjmuje się takie rozwiązania techniczne, które w pełni umożliwią korzystanie z nich przez osoby niepełnosprawne.

W latach 2008-2013 jednostki organizacyjne Straży Granicznej realizowały inwestycje budowlane m.in. w ramach :

- ⇒ „Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu w latach 2007-2011”,
- ⇒ Funduszu Modernizacji Bezpieczeństwa Publicznego,
- ⇒ Norweskiego Mechanizmu Finansowego,
- ⇒ Funduszu Granic Zewnętrznych,
- ⇒ rezerwy celowej „Wspieranie zwalczania przemytu i podrabiania wyrobów tytoniowych”.

Już na etapie opracowywania dokumentacji technicznej uruchamianych zadań uwzględniane były stosowne wymogi techniczne które dotyczyły: uwzględnienia podjazdów dla niepełnosprawnych i wind, zastosowania odpowiednich szerokości drzwi, przejść i ciągów komunikacyjnych oraz węzłów sanitarnych.

Działania te nie są ujęte w formie planu (koncepcji, harmonogramu) dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych budynków Straży Granicznej. W ramach przydzielonych środków finansowych Straż Graniczna realizuje najpilniejsze priorytetowe zamierzenia. Jednakże, w przypadku realizacji rozbudowy, przebudowy czy nadbudowy istniejących obiektów, do których mogą mieć dostęp niepełnosprawni, a także przy budowie takich obiektów, zawsze uwzględniane są te uwarunkowania.

Działania zrealizowane lub podjęte w celu urzeczywistnienia uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. Nr 50, poz. 475) w rozbiciu na poszczególne jednostki organizacyjne Straży Granicznej:

⇒ Centralny Ośrodek Szkolenia SG w Koszalinie.

W Ośrodku obiektem przystosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych jest budynek, w którym mieści się służba zdrowia. Do pozostałych obiektów, ze względu na charakter zadań realizowanych przez Ośrodek, dostęp osób niepełnosprawnych jest

ograniczony. Jednakże, w celu umożliwienia pełnego dostępu dla interesantów Ośrodka, w obiekcie, gdzie mieści się Biuro Przepustek COS SG, umiejscowiono kancelarię jawną, do której dojścia nie ograniczają żadne bariery architektoniczne.

Centralny Ośrodek Szkolenia SG od początku 2012 roku - w związku z umową zawartą z Powiatowym Urzędem Pracy w tym mieście, kontynuuje staż dla dwóch osób niepełnosprawnych, w ramach projektu „Bez barier jesteśmy aktywni”.

⇒ Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych SG w Lubaniu.

Na terenie Ośrodka, w jednym z budynków na parterze, do którego prowadzi podjazd betonowy, przystosowano węzeł sanitarny do korzystania z niego przez osoby niepełnosprawne.

Rozpoczęto również prace remontowe w obiekcie, w którym mieści się służba zdrowia Ośrodka, polegające m.in. na dostosowaniu pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych (zakończenie robót przewidziano na rok 2016).

⇒ Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie.

Wśród budynków użytkowanych przez Centrum, jedynie budynek, w którym mieści się Komenda Centrum Szkolenia SG, dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych w wyniku zapewnienia:

- ◇ odpowiedniej szerokości drzwi i pochylni (podjazdu) przy wejściu,
- ◇ swobodnej komunikacji na parterze budynku (odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak schodów, progów i różnic w poziomie podłóg, antyślizgowa powierzchnia podłóg, wydzielona i dostosowana toaleta).

Jednocześnie należy dodać, iż Centrum Szkolenia Straży Granicznej znajduje się na zaopatrzeniu logistyczno - finansowym Warmińsko - Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej, dlatego też wszelkie prace wykonywane w obiektach będących w dyspozycji CSSG wykonywane są przez odpowiednie służby logistyczne tej jednostki organizacyjnej Straży Granicznej.

⇒ Nadbużański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Chełmie.

W tej jednostce organizacyjnej Straży Granicznej pełne dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych zostało zrealizowane w ramach prowadzonych inwestycji w Placówkach SG w: Janowie Podlaskim, Terespolu, Kodniu, Sławatyczach, Dołhobrodach, Włodawie, Zbereżu, Woli Uhruskiej, Skryhiczynie, Horodle, Hrubieszowie, Kryłowie, Dołhobyczowie, Chłopiatynie, Lubyczy Królewskiej oraz Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców i Areszcie w Celu Wydalenia w Białej Podlaskiej.

Ponadto, Wydział Techniki i Zaopatrzenia Nadbużańskiego OSG w latach 2008-2012 zrealizował dwa zadania inwestycyjne dotyczące: „Budowy Placówki Straży Granicznej w m. Bohukały” (2009) oraz „Modernizacja Placówki Straży Granicznej w m. Włodawa”(2010), których obiekty są przystosowane do przyjmowania osób niepełnosprawnych.

W Nadbużańskim OSG w Chełmie 18 obiektów jest przystosowanych do przyjmowania osób niepełnosprawnych, a dla 7 pozostałych została opracowana koncepcja modernizacji, w zakresie której jest dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych ich części. Aktualnie trwają prace budowlane w 2 obiektach, które będą dostosowane do w/w potrzeb.

⇒ Nadodrzański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Krośnie Odrzańskim.

W Oddziale są częściowo przystosowane trzy obiekty dla osób niepełnosprawnych: biuro przepustek, strzelnica oraz budynek służby zdrowia. W roku ubiegłym nie wykonano żadnych prac mających na celu dostosowania części budynków, będących w trwałym zarządzie Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wykonywano jedynie w obiektach prace typowo remontowo-konserwacyjne.

W Oddziale brak jest opracowanego harmonogramu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków w perspektywie najbliższych kilku lat, ze względu na to, że większość budynków będących w trwałym zarządzie NoOSG została wybudowana przed II wojną światową i aby dostosować je do potrzeb osób

niepełnosprawnych wymagają one przebudowy, a to wiąże się z przedsięwzięciami inwestycyjnymi, na które Oddział nie ma środków finansowych.

Ponadto w obiekcie placówki SG w Kłodzku w budynku służby zdrowia istnieje podjazd dla osób niepełnosprawnych, w placówce SG w Jeleniej Górze znajduje się sprzęt – schodolaz do transportu osób niepełnosprawnych i na wózkach oraz w pomieszczeniach placówki SG we Wrocławiu-Strachowicach (port lotniczy) znajduje się toaleta dla osób niepełnosprawnych.

⇒ Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Przemyśle.

Od 2009 roku w Bieszczadzkim Oddziale SG ma zastosowanie praktyczne, opracowana w tej jednostce *Karta oceny ryzyka zawodowego dla pracowników z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności na stanowiskach pracy*, która opisuje między innymi źródło zagrożenia, zagrożenie, możliwe skutki zagrożenia oraz środki ochrony przed zagrożeniami na stanowiskach pracy, gdzie zatrudniane są osoby niepełnosprawne. Z powyższymi informacjami zapoznają się osoby niepełnosprawne przed podjęciem zatrudnienia. Karta zawiera też ocenę ryzyka zawodowego w następujących obszarach:

- ◇ skutki zdarzenia, gdzie oceniane są poniesione straty,
- ◇ ekspozycja, od ekspozycji znikomej do stałej,
- ◇ prawdopodobieństwo (od możliwego teoretycznie do bardzo prawdopodobnego,
- ◇ ryzyko, gdzie kategoria ryzyka przedstawiona jest od ryzyka akceptowalnego do bardzo dużego.

W 2013 r. przeprowadzono remont budynku nr 25 Komendy Oddziału, zbudowano dwa podjazdy dla osób niepełnosprawnych, tym samym częściowo przystosowano budynek dla potrzeb osób niepełnosprawnych. W chwili obecnej 12 obiektów będących w dyspozycji Bieszczadzkiego Oddziału SG jest dostępnych dla osób niepełnosprawnych. Kolejnych 6 jest niedostępnych bądź częściowo dostępnych - w stosunku do 3 z nich w latach 2014 - 2016 planowane są przebudowy budynków, uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych.

W latach 2008-2011 w Oddziale prowadzone były inwestycje budowlane współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, które miały pośredni lub bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji zatrudnionych osób niepełnosprawnych.

Należy wymienić tu następujące inwestycje:

L. p.	Lokalizacja	Opis sposobu dostosowania budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych
1.	Komenda Oddziału	Budynek nr 33 - dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych: zewnętrzny podnośnik windy, przy schodach zewnętrznych (platforma przychodowa), dźwigi windy osobowe dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, stolarka drzwiowa dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, węzły sanitarne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Oddziałowa Stacja Obsługi - obiekt dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych na poziomie parteru: brak barier architektonicznych, stolarka drzwiowa dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, węzły sanitarne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.
2.	PSG Horyniec - Zdrój	Obiekt w całości dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W roku ubiegłym wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wyniósł średnio 6,94%. Według stanu na dzień 31.12.2013r. w Bieszczadzkim Oddziale Straży Granicznej zatrudnionych było 333 pracowników na 327,25 etatu, w tym 26 osoby niepełnosprawne na 24 etatach, co stanowiło 7,33% wszystkich zatrudnionych (w związku z osiągnięciem powyższego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, na Państwowy Fundusz Osób Niepełnosprawnych nie dokonano wpłaty w całym ubiegłym roku).

⇒ Nadwiślański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Warszawie.

Jedynie budynek nr 4 - parter Służby Zdrowia Nadwiślańskiego OSG jest wyposażony w pochylnię przy wejściu do budynku, odpowiednią szerokość drzwi wejściowych do budynku oraz gabinetów lekarskich, odpowiednią szerokość korytarzy, toaletę dla osób niepełnosprawnych oraz antypoślizgową powierzchnię podłóg.

Podobnie budynek Komendy Głównej Straży Granicznej, położony przy al. Niepodległości 100, wyposażony jest w:

- ◇ pochylnię z poręczami do wjazdu wózków dla osób niepełnosprawnych od strony podwórka,
- ◇ platformę dla osób niepełnosprawnych, która jest co miesiąc konserwowana przez wyspecjalizowaną firmę,
- ◇ toaletę dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ windę obsługującą wszystkie poziomy dostępne dla interesantów,
- ◇ odpowiednią szerokość bram, furtek oraz wejść do budynku.

Obiekt KGSG w Warszawie przy ul. Podchorążych 38 (bud. Nr 5), posiada odpowiednią szerokość wejścia do budynku (drzwi dwuskrzydłowe) na odpowiednim poziomie podłóg.

W 2013 roku nie zrealizowano prac likwidujących bariery funkcjonalne (np. architektoniczne) dla osób niepełnosprawnych. W aktualnym planie inwestycji i remontów nie przewiduje się przystosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Natomiast w siedzibach Placówek będących w terytorialnym zasięgu działania Nadwiślańskiego Oddziału SG, przystosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych przedstawia się następująco:

- ◇ ogólnodostępna część budynku, w którym znajduje się siedziba Placówki Straży Granicznej w Kielcach nie jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ◇ pomieszczenia służbowe Placówki Straży Granicznej w Łodzi są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ◇ budynek portu lotniczego w Bydgoszczy, w którym mieści się Placówka Straży Granicznej również jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ◇ obiekt portu lotniczego Warszawa-Okęcie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, pomieszczenia służbowe, które zajmują pracownicy i funkcjonariusze Placówki w budynku przy ul. 17-go Stycznia, również dostosowane są dla osób niepełnosprawnych,
- ◇ pomieszczenia służbowe, które zajmują funkcjonariusze i pracownicy Placówki Straży Granicznej Warszawa – Modlin nie są przystosowane do zatrudnienia osób niepełnosprawnych ruchowo.

Na szczególne podkreślenie zasługuje jednak fakt, iż wyżej wymienione zamiejscowe jednostki organizacyjne Nadwiślańskiego Oddziału Straży Granicznej korzystają z obiektów użyczonych przez inne instytucje, w związku z czym Straż Graniczna nie ma wpływu na dostosowanie obiektów dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Podlaski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Białymstoku.

W 2013 r. Podlaski Oddział SG nie realizował zadań polegających na przystosowaniu budynków ogólnodostępnych do potrzeb osób niepełnosprawnych (mimo promowanej przez lata akcji „Antybudynek”) ze względu na bardzo ograniczone środki finansowe z przeznaczeniem na inwestycje.

Zakłada się jednak, że w przypadku pozyskania funduszy na ten cel, budynki nie spełniające racjonalnych norm w zakresie ich przystosowania do osób niepełnosprawnych będą w sposób progresywny „udoskonalane” w takim stopniu, w jakim wyrazi na to zgodę Wojewódzki Konserwator Zabytków w Białymstoku.

Wszystkie nowo budowane budynki ogólnodostępne będą już spełniać wszelkie wymogi krajowych przepisów prawnych w zakresie dostępu i wykorzystania ich przez osoby niepełnosprawne, ponieważ Podlaski Oddział Straży Granicznej jest urzędem promującym zasadę „projektowania dla wszystkich” i zasadę „racjonalne usprawnienia”.

W 2012 r. wydzielono i oznakowano miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych w Komendzie Oddziału. W 2013 r. w budynku nr 7 zamontowano poręcze na klatkach schodowych, jak również dostosowano szerokość klatek schodowych do poruszania się osób niepełnosprawnych.

Całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych jest jeden obiekt tj. budynek służby zdrowia Oddziału.

Ponadto, częściowo dostosowanych do potrzeb w/w grupy osób jest 12 budynków ogólnodostępnych o charakterze administracyjnym. Wszystkie z tych budynków umożliwiają dostęp do pomieszczeń umiejscowionych na parterze budynku. W budynku Placówki Straży Granicznej w Płaskiej, Michałowie, Dubiczach Cerkiewnych, Szudziałowie, Narewce zainstalowane są windy zewnętrzne. W budynku Placówki SG w Rutce Tartak, Sejnach, Lipsku, Białowieży, Czeremsze, Mielniku, Augustowie oraz budynku nr 5A Komendy Oddziału wykonane są podjazdy na wózki dla osób niepełnosprawnych.

Ponadto w obiektach tych znajdują się toalety dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i antypoślizgowe powierzchnie podłóg. W/w obiekty są przystosowane przede wszystkim do obsługi osób z dysfunkcją narządu ruchu.

Nieprzystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych jest 12 budynków o przeznaczeniu administracyjnym.

Zgodnie z opracowanym harmonogramem w 2014 r. w budynku nr 8 Komendy Oddziału, zostanie zamontowana poręcz na klatce schodowej. W najbliższych planach jest również dostosowanie ciągów pieszych Komendy Oddziału do poruszania się osób niepełnosprawnych, jak również wykonanie podjazdu do budynku nr 1 i w nim bramki przejazdu (Biuro Przepustek). Rozważa się możliwość pozyskania środków finansowych na ten cel z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W Podlaskim OSG środkiem wspierającym wymianę informacji z osobami doświadczonymi trwale lub okresowo trudnościami w komunikowaniu jest portal internetowy. Na jego głównej stronie, w zakładce „KONTAKT”, zawarte są ogólne informacje dotyczące komunikowania się z PoOSG tj. adres poczty internetowej, numery telefonu: informacji telefonicznej, sekretariatu, rzecznika prasowego, telefonu interwencyjnego, usługi IVR, numer faksu. W okresie 01.04.2012 r. - 31.12.2013 r. Oddział nie zatrudniał na umowę o pracę, czy też umowę cywilnoprawną tłumacza PJM, SJM, SKOGN, ponieważ nie zachodziła taka potrzeba. W wyżej wskazanym terminie żadna osoba doświadczona trwale lub okresowo trudnościami w komunikowaniu się nie skorzystała z pomocy osoby przybranej, czy też tłumacza.

⇒ Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Raciborzu²¹.

Celem wdrożenia w życie zasady dostępu osób niepełnosprawnych do urzędów w latach 2008 – 2013 przeprowadzono w Śląsko-Małopolskim Oddziale Straży Granicznej w Raciborzu inwestycje kierowane bezpośrednio lub mające pośredni pozytywny wpływ na poprawę możliwości dostępu osób niepełnosprawnych do budynków będących w zarządzie Śląsko – Małopolskiego Oddziału Straży Granicznej.

☞ w 2008 r. zakończono inwestycję polegającą na budowie budynku nr 6 w Raciborzu (strzelnica, garaże, myjnia, salka multimedialna oraz zaplecze socjalne). Jest to budynek parterowy, z którego bez barier mogą korzystać osoby niepełnosprawne.

Ponadto, przeprowadzono roboty ogólnobudowlane, w tym remont sanitariatów, w budynku nr 2 w Raciborzu częściowo dostosowujący pomieszczenia do potrzeb osób niepełnosprawnych.

²¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 marca 2013 r. w sprawie zniesienia niektórych oddziałów Straży Granicznej oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej (Dz. U. poz. 342), 1 stycznia 2014 r. zniesiono Karpacki Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Nowym Sączu, zaś prawa i obowiązki wynikające z umów i porozumień, których podmiotem był Komendant Karpackiego OSG oraz sprawy przez niego wszczęte i niezakończone, przejął Komendant Śląsko-Małopolskiego Oddziału Straży Granicznej w Raciborzu.

Utwardzono także nawierzchnię ogólnodostępnego parkingu przed bramą Komendy Oddziału (wcześniej żużel, obecnie kostka betonowa umożliwiająca jazdę wózkiem inwalidzkim) oraz przeprowadzono remont nawierzchni asfaltowej dróg i placów na terenie Komendy Oddziału.

- ⇒ w 2009 r. w budynku nr 1 Komendy Śląsko-Małopolskiego OSG dostosowano jedno pomieszczenie higieniczno-sanitarne do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- ⇒ w 2010 r. przeprowadzono montaż bramy wjazdowej do Placówki SG w Opolu oraz adaptację poddasza z odpowiednią szerokością korytarzy i drzwi do pomieszczeń biurowych oraz sanitarnych.
- ⇒ w 2011 r. przeprowadzono wymianę stolarki drzwiowej wewnętrznej na terenie Placówki SG w Rudzie Śląskiej (22 skrzydła drzwiowe).
- ⇒ w 2012 r. z powodu braku środków finansowych nie przeprowadzono przedsięwzięć likwidujących bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych, jednakże furtki, wejścia do obiektów, wjazdy oraz otwory drzwiowe posiadały szerokość zapewniającą swobodny dostęp osób niepełnosprawnych i umożliwiają swobodną komunikację do oraz wewnątrz samego budynku. Nie występowały progi czy różnice w poziomie podłóg. Zastosowane wykładziny zapewniały antypoślizgowość.

Nowo pozyskany parterowy budynek w Bielsku – Białej dysponował pochylnią podjazdową dla osób niepełnosprawnych i zapewniał swobodną komunikację wewnątrz budynku.

- ⇒ w 2013 r. z powodu ograniczonych środków finansowych, wykonano jedynie podjazd z płyt karbowanych nierdzewnych do budynku nr 6 Komendy Oddziału.

W chwili obecnej należy stwierdzić brak swobodnego dostępu do budynków administracyjnych na terenie placówek w Rudzie Śląskiej oraz Opolu (budynki wielokondygnacyjne). Ponadto, w roku ubiegłym rozpoczęta została inwestycja w Bielsku – Białej, mająca na celu dostosowanie pozyskanego obiektu do wymogów Placówki SG.

W ramach prowadzonych robót budowlanych budynek zostanie w pełni dostosowany dla osób niepełnosprawnych. Dodatkowo, w ramach reorganizacji Straży Granicznej, Śląsko – Małopolski Oddział Straży Granicznej w Raciborzu przejął w trwały zarząd obiekty zlokalizowane w m. Zakopane oraz Żywiec.

Obiekt w Żywcu nie będzie dostosowywany dla potrzeb niepełnosprawnych z uwagi na planowane przekazanie go do Agencji Mienia Wojskowego w II połowie 2014 r., natomiast na terenie Placówki SG w Zakopanem jeden z budynków (administracyjny) w 2008 roku został w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, w ramach inwestycji prowadzonej przez zniesiony Karpacki Oddział Straży Granicznej w Nowym Sączu.

W 2013 r. zadania Karpackiego Oddziału Straży Granicznej w Nowym Sączu koncentrowały się głównie na przekazywaniu mienia oraz spraw wszczętych i niezakończonych następcy prawnemu, czyli Śląsko – Małopolskiemu Oddziałowi Straży Granicznej w Raciborzu, w związku z czym nie były podejmowane prace mające na celu dostosowanie ogólnodostępnych części budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych

W 2013 r. Karpacki Oddział Straży Granicznej w Nowym Sączu nie realizował żadnych prac budowlanych, których efektem byłoby dostosowanie obiektów ww. oddziału do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jednakże, na terenie obecnego Karpackiego Ośrodka w Nowym Sączu, w 2006 r. wykonano specjalny podjazd do budynku nr 4, dostosowując go do potrzeb osób niepełnosprawnych. W 2008 r. zakończono prace związane z wyposażeniem budynku nr 1 Karpackiego Ośrodka w Nowym Sączu w schodolaz, w celu umożliwienia komunikacji osobom niepełnosprawnym.

⇒ Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Kętrzynie.

W 2013 . w Warmińsko-Mazurskim Oddziale Straży Granicznej w Kętrzynie, nie były realizowane projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, programy rządowe

bezpośrednio i pośrednio skierowane do osób niepełnosprawnych oraz nie były realizowane zadania ustawowe, na które mogły by być poniesione wydatki.

W 2012 roku zakończono realizację zadania pn. „Budowa Placówki Straży Granicznej w miejscowości Górowo Iławeckie”. Przedsięwzięcie obejmowało m. in. budowę budynku administracyjnego przystosowanego w części parterowej dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Przedmiotowy budynek posiada przystosowaną dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich pochylnię, odpowiednią szerokość drzwi oraz ciągów komunikacyjnych oraz dostosowaną do potrzeb osób z dysfunkcjami ruchowymi toaletę. Poza wyżej wymienioną inwestycją, w Oddziale nie prowadzono innych prac mających na celu likwidację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Poniżej przedstawiono wykaz obiektów Oddziału, dostępnych dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją ruchową (obiekty do obsługi interesantów z zewnątrz):

- ⇒ PSG w Gołdapi (przy wejściu głównym do budynku administracyjnego platforma dla osób niepełnosprawnych, na parterze sanitariat przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- ⇒ PSG w Baniach Mazurskich (przy wejściu głównym do budynku administracyjnego pochylnia dla osób niepełnosprawnych, na parterze sanitariat przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- ⇒ PSG w Węgorzewie (przy wejściu głównym do budynku administracyjnego pochylnia dla osób niepełnosprawnych, na parterze sanitariat przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- ⇒ PSG w Bezledach obiekty w zarządzie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego.,
- ⇒ PSG w Górowie Iławeckim (brak barier architektonicznych przy wejściu głównym do budynku administracyjnego),
- ⇒ PSG w Grzechotkach (brak barier architektonicznych przy wejściu głównym do budynku administracyjnego),
- ⇒ PSG w Braniewie w wyniku rozbudowy budynku administracyjnego, na parterze wydzielono pokój obsługi klienta, przeznaczony do obsługi klientów niepełnosprawnych ruchowo (w bezpośrednim sąsiedztwie pokoju obsługi klienta znajduje się sanitariat przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych) a wejście główne do budynku jest z poziomu terenu,
- ⇒ Komenda Oddziału: budynek nr 22 - sztab Centrum Szkolenia Straży Granicznej - przy wejściu głównym do budynku pochylnia dla osób niepełnosprawnych, na parterze sanitariat przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ⇒ parter budynku nr 3 - Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej z siedzibą w Kętrzynie - przy wejściu głównym do budynku pochylnia dla osób niepełnosprawnych, schodołaz, na parterze sanitariat przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Morski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Gdańsku.

W ramach dostosowania obiektów Oddziału do potrzeb osób niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych (architektonicznych) w roku 2008 zrealizowano w zakresie dokumentacji projektowej i robót budowlanych zadanie pn. „Adaptacja pomieszczeń budynku służby zdrowia Morskiego OSG w m. Gdańsk”, w szczególności dotyczącej wykonania pochylni przy wejściu do budynku, dostosowania toalet oraz wyposażenia obiektu w urządzenie schodołaz.

Natomiast w roku 2010 zrealizowano roboty budowlane w zakresie zadania „Przebudowa obiektów Placówki SG w m. Władysławowo”, polegające na wykonaniu podjazdu przy wejściu do tego budynku.

Posiadana dokumentacja projektowa na przebudowę obiektów PSG Władysławowo przewiduje ponadto dostosowanie sanitariatów w tym budynku dla osób niepełnosprawnych. Powyższe prace zostaną wykonane w kolejnym etapie realizacji zadania, który zgodnie z opracowanym programem inwestycji planuje się na lata 2014 – 2015. Ostateczny termin realizacji zadania będzie uzależniony od przydzielenia środków finansowych na w/w cel.

Została również przygotowana dokumentacja techniczna dotycząca przebudowy obiektu Placówki SG w m. Ustka, obejmująca w swym zakresie, między innymi, zapewnienie pełnego dostępu dla osób niepełnosprawnych.

W 2014 r. planowane jest wykonanie platformy przyschodowej dla osób niepełnosprawnych w ramach termomodernizacji budynku siedziby Komendanta Morskiego Oddziału SG.

Straż Graniczna podejmując stosowne przedsięwzięcia, zmierzające do ograniczenia zjawisk niepożądanych w omawianym zakresie, a mianowicie poprzez systematyczne, w ramach posiadanych środków finansowych, zwiększanie funkcjonalności użytkowanych obiektów;

- **Urząd Transportu Kolejowego.**

UTK nie jest właścicielem ani nie sprawuje trwałego zarządu nieruchomości, w których pełni swoją działalność statutową.

Obiekty, w których działa Urząd posiada na podstawie umów najmu pomieszczeń lub porozumienia z Ministerstwem Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (obecnie MliR) o użyczeniu powierzchni biurowej wraz wyposażeniem technicznym.

W związku z powyższym w 2013 roku UTK nie prowadził prac w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków.

- **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.**

Wszystkie ogólnodostępne budynki w Warszawie (centrala) i w województwach (Oddziały Wojewódzkie) są dostępne dla osób niepełnosprawnych, nie posiadają barier funkcjonalnych.

- **Policja.**

1. **Dostępność dla osób niepełnosprawnych otoczenia budynków i wejścia obiektów siedziby Komendy Głównej Policji:**

- przy ul. Puławskiej 148/150 w Warszawie.

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	UWAGI
Utwardzone dojście do budynku.	X		
Parking przy budynku posiada oznakowane stanowisko(a) dla osób niepełnosprawnych.	X		
Obniżony krawężnik na parkingu umożliwiający przemieszczanie się i dotarcie do budynku.	X		
W przypadku ogrodzenia budynku – czy bramka (furtka ma szerokość umożliwiającą wjazd na teren wózku inwalidzkim - co najmniej 90 cm).	X		
Brak schodów prowadzących do budynku.		X	
Czy w przypadku schodów zapewniono urządzenia zapewniające likwidację tej bariery (poręcz, pochylnia, podnośnik, transporter przyschodowy)?	X		podnośnik
Drzwi do budynku odpowiedniej szerokości (co najmniej 90 cm)?	X		
Wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej.	X		
Wejście do budynku wyraźnie oznakowane.	X		
Sygnalizacja przywoławcza umożliwiającą wezwanie osoby, która mogłaby stanowić pomoc w przypadku problemów.	X		w obiektach zamkniętych - ochrona

* Dostępność wewnątrz budynku – ciągi komunikacyjne, pokoje biurowe:

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	UWAGI
Ciągi komunikacyjne i drzwi wewnętrzne o szerokości umożliwiającej poruszanie się na wózku inwalidzkim.	X		
Podłogi o powierzchni antypoślizgowej.		X	
Brak progów.	X		
Brak schodów wewnątrz budynku.		X	
W przypadku schodów – czy są poręcze, pochylnie, transportery przyschodowe wewnątrz budynku.	X		poręcze
W przypadku budynków wielopiętrowych obecność windy dostępnej dla osoby niepełnosprawnej na wózku inwalidzkim.	X		
Winda wyposażona w urządzenia informujące o pozycji windy, sygnalizację dźwiękową lub syntezy mowy (osoby niewidome i niedowidzące).		X	
Winda wyposażona w klawiaturę lub przyciski sterujące windą umożliwiające odczyt w piśmie Braille'a.	X		
Umieszczenie przycisków i włączników na wysokości umożliwiającej dostęp osobie na wózku inwalidzkim.	X		
Czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast).	X		
Wykorzystanie w tablicach inf. piktogramów lub znaków graficznych (pod kątem osób z upośledzeniem umysłowym).		X	
Czy wśród pracowników urzędu jest osoba posługująca się językiem migowym.		X	

* Dostępność zaplecza sanitarnego:

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	UWAGI
Czy w urzędzie funkcjonowała toaleta dla osób niepełnosprawnych, tak aby mogły z niej korzystać bez pomocy osób trzecich?	X		
Czy była odpowiednio oznakowana?	X		
Czy umożliwiała swobodne poruszanie się?	X		
Czy zastosowano drzwi bez progów?	X		
Czy zamontowano uchwyty ułatwiające obsługę ?	X		
Czy wysokość elementów wyposażenia, na które przesiada się osoba niepełnosprawna była zbliżona do wysokości wózka (ok. 50 cm)?	X		
Czy wysokość umywalki pozwalała na umycie rąk w pozycji siedzącej?	X		

- przy ul. Domaniewskiej 36/38 w Warszawie

* Dostępność dla osób niepełnosprawnych otoczenia budynku i wejścia:

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	UWAGI
Utwardzone dojście do budynku	X		

Parking przy budynku posiada oznakowane stanowisko(a) dla osób niepełnosprawnych.	X		
Obniżony krawężnik na parkingu umożliwiający przemieszczanie się i dotarcie do budynku.	X		
W przypadku ogrodzenia budynku – czy bramka (furtka ma szerokość umożliwiającą wjazd na teren wózku inwalidzkim - co najmniej 90 cm).	X		
Brak schodów prowadzących do budynku.		X	
Czy w przypadku schodów zapewniono urządzenia zapewniające likwidację tej bariery (poręcz, pochylnia, podnośnik, transporter przyschodowy).		X	poręcze
Drzwi do budynku odpowiedniej szerokości (co najmniej 90 cm).	X		
Wejście do budynku o powierzchni antypoślizgowej.	X		
Wejście do budynku wyraźnie oznakowane.	X		
Sygnalizacja przywoławcza umożliwiająca wezwanie osoby, która mogłaby stanowić pomoc w przypadku problemów.	X		W obiektach zamkniętych - ochrona

* Dostępność wewnątrz budynku – ciągi komunikacyjne, pokoje biurowe:

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	UWAGI
Ciągi komunikacyjne i drzwi wewnętrzne o szerokości umożliwiającej poruszanie się na wózku inwalidzkim.	X		
Podłogi o powierzchni antypoślizgowej.	X		
Brak progów.	X		
Brak schodów wewnątrz budynku.		X	
W przypadku schodów – czy są poręcze, pochylnie, transportery przyschodowe wewnątrz budynku.	X		poręcze
W przypadku budynków wielopiętrowych obecność windy dostępnej dla osoby niepełnosprawnej na wózku inwalidzkim.	X		
Winda wyposażona w urządzenia informujące o pozycji windy, sygnalizację dźwiękową lub syntezy mowy (osoby niewidome i niedowidzące).		X	
Winda wyposażona w klawiaturę lub przyciski sterujące windą umożliwiające odczyt w piśmie Braille'a.	X		
Umieszczenie przycisków i włączników na wysokości umożliwiającej dostęp osobie na wózku inwalidzkim.	X		
Czytelne tablice informacyjne (powiększony druk, duży kontrast).	X		
Wykorzystanie w tablicach inf. piktogramów lub znaków graficznych (pod kątem osób z upośledzeniem umysłowym).		X	
Czy wśród pracowników urzędu jest osoba posługująca się językiem migowym.		X	

* Dostępność zaplecza sanitarnego:

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	UWAGI
Czy w urzędzie funkcjonowała toaleta dla osób niepełnosprawnych, tak aby mogli z niej korzystać bez pomocy osób trzecich?	X		
Czy była odpowiednio oznakowana?	X		
Czy umożliwiała swobodne poruszanie się?	X		
Czy zastosowano drzwi bez progów?	X		
Czy zamontowano uchwyty ułatwiające obsługę?	X		
Czy wysokość elementów wyposażenia, na które przesiada się osoba niepełnosprawna była zbliżona do wysokości wózka (ok. 50 cm)?	X		
Czy wysokość umywalki pozwalała na umycie rąk pozycji siedzącej?	X		

W latach 2008 – 2013 prowadzono prace związane z likwidacją barier funkcjonalnych w niżej wymienionych obiektach:

- ↗ budynek KGP przy ul. Puławskiej 148/150 w Warszawie;
- ↗ budynek KGP przy ul. Domaniewskiej 36/38 w Warszawie;
- ↗ budynek „A” cz. niska KGP przy ul. Barcickiej 52/56 w Warszawie;
- ↗ budynek „A” cz. wysoka KGP przy ul. Barcickiej 52/56 w Warszawie – przygotowanie kompleksowej dokumentacji technicznej dotyczącej przebudowy budynku dla potrzeb KGP, w tym dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ↗ budynek BSW KGP przy ul. Wiśniowej 58 w Warszawie – w 2013 r. rozpoczęto przygotowanie kompleksowej dokumentacji technicznej dotyczącej przebudowy budynku, w tym dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, planowane zakończenie w 1 kwartale 2014 r.

Wymagana dostępność dla osób niepełnosprawnych nie dotyczy - *zgodnie z postanowieniami § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* – budynków zlokalizowanych na terenach zamkniętych(m.in. Szkół Policji).

2. Dostosowanie w 2013 r. do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków komend wojewódzkich Policji i Komendy Stołecznej Policji.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

Realizując obowiązek dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części obiektów na terenie garnizonu podlaskiego Policji w 2013 r. wykonano przebudowę strefy ogólnodostępnej wraz z utworzeniem sanitariatu w KPP Hajnówka oraz KPP Mońki.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. podlaskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	budowa nowego obiektu	KPP Siemiatycze	– pochylnia przy wejściu głównym; – swobodna komunikacja i obsługa niepełnosprawnych w obiekcie.
2.	2009	modernizacja	KWP Białystok ul. Sienkiewicza 65	– pochylnia przy wejściu głównym; – sanitariat i pokój przyjęć.
3.	2009	modernizacja	KMP Suwałki Puławskiego 26 A	– drzwi oraz komunikacja o odpowiedniej szerokości; – winda;

				– sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
4.	2009	modernizacja	PP w Bargłowie Kościelnym	– pochylnia przy wejściu głównym; – drzwi oraz komunikacja o odpowiedniej szerokości; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
5.	2009	modernizacja	KMP Łomża ul. Partyzantów 48B	– podjazd do budynku administracyjnego.
6.	2009	modernizacja	KPP Siemiatycze	– sanitariat dla osób niepełnosprawnych.
7.	2010	modernizacja	KP Łapy	– pokój przyjęć interesantów; – sanitariat; – pochylnia; – drzwi oraz komunikacja o odpowiedniej szerokości.
8.	2011	modernizacja	KPP Augustów	– pokój przyjęć interesantów; – sanitariat; – pochylnia; – drzwi oraz komunikacji o odpowiedniej szerokości.
9.	2013	standaryzacja	KPP Mońki	– przebudowano strefę ogólnodostępną z utworzeniem sanitariatu dostosowanego dla osób niepełnosprawnych.
10.	2013	standaryzacja	KPP Hajnówka	– przebudowano strefę ogólnodostępną z utworzeniem sanitariatu dostosowanego dla osób niepełnosprawnych.

W garnizonie podlaskiej Policji jest 9 obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych oraz są 44 obiekty niedostępne/niecałkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych

W ramach programu standaryzacji komend i komisariatów Policji w latach 2014-2015 planowane jest dostosowanie wszystkich komend miejskich i powiatowych Policji na terenie województwa podlaskiego do potrzeb osób niepełnosprawnych, celem urzeczywistnienia uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 roku – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy.

W 2013 r. w ramach realizowanych zadań remontowo-modernizacyjnych Policji woj. kujawsko-pomorskiego przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępne części budynków wraz z częściowym zagospodarowaniem terenu:

- ☞ Komisariat Policji w Koronowie: zamontowano drzwi wejściowe o szerokości 1,00 m, wykonano sanitariat dla osób niepełnosprawnych, zamontowano podnośnik dla osób niepełnosprawnych, wykonano antypoślizgową nawierzchnię podłóg.
- ☞ Komisariat Policji w Chełmży: wykonano sanitariat dla osób niepełnosprawnych, wykonano antypoślizgową nawierzchnię podłóg.

Przeprowadzone prace miały na celu likwidację barier architektonicznych i ułatwienie dostępu do obiektów policyjnych osobom z dysfunkcją narządu ruchu w postaci montażu podnośników oraz dla całej grupy osób niepełnosprawnych, w tym również niewidomych i niedowidzących, montaż szerszych drzwi, przystosowanie toalet, wykonanie nowej antypoślizgowej okładziny schodów zewnętrznych, likwidacja progów na ciągach komunikacyjnych, zastosowanie posadzki antypoślizgowej, przystosowanie pokoi biurowych do obsługi niepełnosprawnych.

Rodzaj obiektów, w których przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne (np. architektoniczne) dla osób niepełnosprawnych.

- * Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy – kompleks budynków przy ul. Powstańców Wielkopolskich,
- * Komendy Miejskie i Powiatowe Policji – KMP Bydgoszcz, KMP we Włocławku (częściowo), KMP w Grudziądzu (częściowo), KPP w Brodnicy, KPP w Mogilnie, KPP w Żninie, KPP w Nakle nad Notecią, KPP w Radziejowie, KPP w Lipnie.
- * Komisariaty Policji w dużych miastach – KP Bydgoszcz–Śródmieście, KP Bydgoszcz–Fordon, KP Bydgoszcz–Wyżyny, KP Toruń–Podgórz, KP Toruń–Rubinkowo,
- * Pozostałe Komisariaty i Posterunki Policji – KP Białe Błota, KP Ciechocinek, KP Kruszwica, KP Koronowo, PP Łabiszyn, PP Fabianki, KP Gniewkowo.

Do wykonanych prac, w zależności od obiektu, należy zaliczyć:

- ◊ wykonanie podjazdu, instalacja platformy transportu pionowego dla wózków inwalidzkich lub schodolazu oraz montaż dzwonków przyzywowych dla osób z dysfunkcją narządu ruchu;
- ◊ wymiana okładzin schodów zewnętrznych na antypoślizgowe;
- ◊ montaż zewnętrznych drzwi rozsuwanych lub otwieranych o odpowiedniej szerokości;
- ◊ likwidacja progów i różnic w poziomie posadzki w ogólnodostępnej części budynku oraz wykonanie antypoślizgowych posadzek;
- ◊ wykonanie recepcji lub innych pomieszczeń dostosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych;
- ◊ przystosowanie sanitariatów dla osób z dysfunkcją narządu ruchu.

Zastosowane w obiektach dotychczasowe rozwiązania i wykonane prace uwzględniają potrzeby osób z dysfunkcją narządu ruchu i dla tej grupy niepełnosprawnych w/w obiekty są w pełni dostępne. Można również założyć, że są w pełni dostępne również dla osób z dysfunkcją narządu słuchu, zwłaszcza zaopatrzonych w aparaty słuchowe. W pewnym stopniu uwzględniane są potrzeby osób słabo widzących czy niewidomych. W poszczególnych obiektach występują utrudnienia o zróżnicowanym stopniu, dla tej grupy niepełnosprawnych, które próbuje się niwelować wykonując antypoślizgowe nawierzchnie podłóg i okładzin schodów zewnętrznych, likwidując progi, układając nowe równe chodniki.

Ogółem stan dostosowania obiektów KWP przedstawia się następująco

Wyszczególnienie	Ilość obiektów całkowicie dostępnych dla ON	Ilość obiektów niedostępnych dla ON
Komenda Wojewódzka Policji	1	0
Komenda Powiatowa Policji	8	11
Komisariat Policji	5	3
Posterunek Policji	7	34

Obecnie w planach dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków znajdują się jednostki:

- ☞ Komenda Powiatowa Policji w Tucholi – planowana budowa nowej siedziby komendy, gdzie przewidziano: miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych, podjazd dla wózków inwalidzkich, na parterze antypoślizgową posadzkę bez progów, obszerny hol z recepcją, specjalny pokój biurowy do obsługi oraz sanitariat dla osób niepełnosprawnych. Planowany termin realizacji zadania – 2013 ÷ 2015 r. Zadanie jest wprowadzone do „Programu standaryzacji komend i komisariatów Policji na lata 2013 – 2015”. Obecnie zadanie jest na etapie uzyskania decyzji o pozwolenie na budowę na podstawie opracowanej dokumentacji projektowej.
- ☞ Komenda Powiatowa Policji w Aleksandrowie Kujawskim – w ramach modernizacji przewidziano instalację platformy transportu pionowego dla wózków inwalidzkich, wykonanie posadzek antypoślizgowych, likwidację progów, umożliwienie dostępu osobom niepełnosprawnym do pomieszczeń biurowych oraz przystosowanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych. Planowany termin realizacji robót budowlanych – 2014 ÷

2015 r. Zadanie jest wprowadzone do „Programu standaryzacji komend i komisariatów Policji na lata 2013 – 2015”. Zadanie posiada dokumentację projektowo-kosztorysową oraz decyzję o pozwoleniu na budowę.

- ✍ Komisarjat Policji w Pakości – budowa podjazdu dla osób niepełnosprawnych, budowa nowych schodów zewnętrznych z okładziną antypoślizgową i balustradą systemową. Planowany termin realizacji – 2014 r.
- ✍ Komenda Powiatowa Policji w Sępólnie Krajeńskim – rozbudowa z modernizacją, gdzie przewidziano: wykonanie nowej nawierzchni utwardzonej terenu, z wyodrębnieniem kolorystycznym chodnika, prowadzącego do wejścia dla osób niepełnosprawnych z poziomu terenu, instalację przyzywową – domofon, wymianę drzwi zewnętrznych na szersze – 1,20 m, przystosowanie pokoju oraz sanitariatu do obsługi osób niepełnosprawnych, likwidację progów i wymianę posadzek na antypoślizgowe. Planowany termin zakończenia realizacji robót budowlanych – II kw. 2014. r. Zadanie jest w trakcie realizacji.
- ✍ Komenda Powiatowa Policji w Wąbrzeźnie – planowana rozbudowa z modernizacją, gdzie przewiduje się: zakup schodołazu dla wózków inwalidzkich, wyodrębnienie poczekalni, pokoju przyjąć do obsługi i sanitariatu dla osób niepełnosprawnych, likwidację progów i wymianę posadzek na antypoślizgowe, instalację przyzywową. Planowany termin realizacji zadania – 2014 ÷ 2016 r. Podany termin uzależniony jest od uzyskania środków finansowych na realizację robót. Obecnie zadanie jest na etapie opracowania dokumentacji projektowej.
- ✍ Komenda Powiatowa Policji w Inowrocławiu – planowana w I etapie rozbudowa i modernizacja byłego kasyna wojskowego na potrzeby Policji, gdzie przewiduje się montaż windy dla osób niepełnosprawnych, poszerzenie drzwi wejściowych, wykonanie poczekalni z recepcją, pokoju przyjąć oraz sanitariatu dla osób niepełnosprawnych, likwidację progów i wymianę posadzek na antypoślizgowe. Planowany termin realizacji zadania – 2013 ÷ 2014 r. Obecnie zadanie jest na etapie uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę na podstawie opracowanej dokumentacji projektowej.
- ✍ Komenda Powiatowa Policji w Chełmnie – planowany remont kompleksowy z modernizacją, gdzie przewidziano budowę podjazdu dla osób niepełnosprawnych, wyodrębnienie recepcji, wykonanie sanitariatu dla osób niepełnosprawnych, likwidację progów oraz wymianę posadzek na antypoślizgowe. Planowany termin realizacji zadania 2015 ÷ 2017 r. Podany termin uzależniony jest od pozyskania środków finansowych na realizację robót. Obecnie zadanie jest na etapie uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę na podstawie opracowanej dokumentacji projektowej.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. kujawsko-pomorskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	budowa nowego obiektu	KP Białe Błota ul. Bezpieczna 2	– wejście z poziomu chodnika; – drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości, rozsuwane elektronicznie; – poczekalnia z recepcją; – pokój przyjąć; – sanitarium dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
2.	2008	modernizacja	KMP Bydgoszcz (budynek WRD) ul. Hławska 1	– podnośnik dla osób niepełnosprawnych; – drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości;

				– poczekalnia; – pokój przyjęć; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
3.	2008	modernizacja	KP Toruń – Rubinkowo ul. Dziewulskiego 1-3	– podnośnik dla osób niepełnosprawnych; – drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości; – poczekalnia; – pokój przyjęć; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
4.	2009	budowa nowego obiektu	KP Toruń – Podgórz ul. Poznańska 127-129	– podjazd dla osób niepełnosprawnych; – drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości, rozsuwane elektronicznie; – poczekalnia z recepcją; – pokój przyjęć; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
5.	2009	modernizacja	KPP w Nakle nad Notecią ul. Poczтова 11	– schodolaz dla osób niepełnosprawnych w budynku A (bud. główny); – poczekalnia z recepcją w budynku A; – wejście z poziomu chodnika w bud. C; – pokój przyjęć; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – posadzki antypoślizgowe; – drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości.
6.	2009	modernizacja	KWP w Bydgoszczy ul. Powstańców Wielkopolskich 7	– drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości, rozsuwane elektronicznie; – poczekalnia z recepcją; – wewnętrzna platforma dla osób niepełnosprawnych, pozwalająca na dostęp do wewnętrznej windy (udostępnienie każdej kondygnacji); – wydzielenie sanitariatów dla osób niepełnosprawnych na każdej kondygnacji, w tym poszerzenie drzwi.
7.	2011	modernizacja	KPP w Radziejowie ul. Kościuszki 31	– likwidacja ogrodzenia przed frontem budynku; – nowa nawierzchnia utwardzona przed wejściem głównym; – miejsce parkingowe dla osoby niepełnosprawnej; – nowa antypoślizgowa okładzina schodów zewnętrznych; – poręcze na półkach wieńczących bieg schodów zewn. z obu stron; – podnośnik dla osób niepełnosprawnych; – poczekalnia z recepcją; – likwidacja progów w ciągach komunikacyjnych; – antypoślizgowe posadzki; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych.

8.	2011	modernizacja	KP Gniewkowo ul. Piasta 7	–miejsce parkingowe dla osoby niepełnosprawnej; –nowy chodnik prowadzący do wejścia głównego wraz z szeroką furtką; –nowa antypoślizgowa okładzina schodów zewnętrznych; –podnośnik dla osób niepełnosprawnych wraz z sygnalizacją przywoławczą – domofonem; –drzwi wejściowe o szerokości 1,20 m, –pokój przyjęć; –sanitariat dla osób niepełnosprawnych; –antypoślizgowe posadzki.
9.	2011	modernizacja	KP Bydgoszcz – Wyżyny ul. Ogrody 19A	– nowa nawierzchnia chodnika; – nowa antypoślizgowa okładzina schodów zewnętrznych; – podnośnik dla osób niepełnosprawnych; – przebudowa wejścia do budynku polegająca na cofnięciu ściany, celem uzyskania wymaganej powierzchni manewrowej dla wózka inwalidzkiego na podeście schodów zewnętrznych; – likwidacja progów w komunikacji wewnętrznej; – drzwi zewnętrzne o szerokości 1,50 m.
10.	2012	modernizacja	KMP Grudziądz (budynek WRD) ul. Chełmińska 111	–schodołaz dla osób niepełnosprawnych; –likwidacja progów w ciągach komunikacyjnych; –antypoślizgowe posadzki; –sanitariat dla osób niepełnosprawnych.
11.	2012	budowa nowego obiektu	KPP Lipno ul. Platanowa 1	–miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych; –chodnik prowadzący do wejścia głównego; –antypoślizgowa okładzina schodów zewnętrznych; –podnośnik dla osób niepełnosprawnych; –drzwi wejściowe o szerokości 2,0 m; –pokój przyjęć; –sanitariat dla osób niepełnosprawnych; –antypoślizgowa nawierzchnia podłóg; –komunikacja wewnętrzna bez progów.
12.	2012	modernizacja	KP Bydgoszcz – Fordon ul. Wyzwolenia 122	– drzwi wejściowe o szerokości 1,20 m; – pokój przyjęć; – sanitariat dla osób niepełnosprawnych; – antypoślizgowe posadzki.
13.	2013	modernizacja	KP Koronowo ul. Paderewskiego 31	–podnośnik dla osób niepełnosprawnych; –drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości; –sanitariat dla osób niepełnosprawnych; –antypoślizgowa nawierzchnia podłóg; – komunikacja wewnętrzna bez progów.
14.	2013	modernizacja	KP Chełmża ul. Sądowa 2	–sanitariat dla osób niepełnosprawnych; –komunikacja wewnętrzna bez progów.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku

Realizując obowiązek dostosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części obiektów na terenie garnizonu pomorskiego Policji w 2013 r. zrealizowano prace budowlane uwzględniające dostęp do budynku i komunikację w nim osobom niepełnosprawnym w nw. jednostkach:

☞ Komisariat Policji w Gdańsk-Stogi, przy ul. Ugory 9 – wykonanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych.

☞ Ponadto, inspektorzy Zespołu Inwestycji i Remontów Wydziału GMT KWP w Gdańsku rozpoczęli czynności służbowe, celem rozpoznania możliwości przystosowania dla osób niepełnosprawnych dwóch obiektów: Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, przy ul. Okopowa 15 oraz Komendy Miejskiej Policji w Gdańsku, ul. Nowe Ogrody 27. Ze względu na specyfikę obu obiektów oraz jego położenie w strefie ochrony konserwatorskiej zabytków, wykonanie robót związanych z przebudową istniejących pomieszczeń we wnętrzu budynku oraz montażem podjazdu dla osób niepełnosprawnych lub innego urządzenia, musi zostać ujęte w planie remontów, jako zadanie które poprzedzone będzie uzyskaniem decyzji i uzgodnień administracyjnych.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. pomorskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	modernizacja	KP w Szemuda ul. Wejherowska 29	– montaż transportera schodowego do przewozu osoby niepełnosprawnej korzystającej z wózka inwalidzkiego; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowanie poczekalni, recepcji, sanitariatu; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
2.	2009	modernizacja	Komenda Powiatowa Policji w Kartuzach, ul. Sambora Komisariat VII Policji w Gdańsku, ul. Kartuska 245 B Posterunek Policji w Liniewie, ul. Wiśniowa 1 (bez recepcji) Komisariat Policji w Juracie ul. Ratibora 42 (nadbudowa i rozbudowa istniejącego obiektu). Komenda Powiatowa Policji w Bytowie, ul. Styp-Rekowskiego 2	– Pochylnia; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowanie poczekalni, recepcji, sanitariatu; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.

3.	2009	modernizacja	Komisariat Policji w Gdańsku Wrzeszczu, ul. Biała 1A Komenda Powiatowa Policji w Pruszczu Gdańskim, ul. Wita Stwosza 4	– platforma przychodowa; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowanie poczekalni, recepcji, sanitariatu; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
4.	2012	modernizacja	Komisariat Policji w Gniewie ul. Kościuszki 2 Komisariat Policji w Kosakowie ul. Żeromskiego 7	– pochylnia; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowanie poczekalni, recepcji, sanitariatu; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
5.	2012	budowa nowego obiektu	Komisariat Policji Gdynia ul. Korczaka 1A	– platforma przychodowa; – winda osobowa; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowanie poczekalni, recepcji, sanitariatu; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
6.	2013	modernizacja	KP Gdańsk – Stogi Ul. Ugory 7	– pochylnia

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Gorzowie Wlkp.

W roku 2013 na terenie województwa lubuskiego podjęto działania mające na celu dostosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych. Prace prowadzone były w budynku KMP Gorzów Wlkp., KPP Nowa Sól, KP Lubska, KP Szprotawa i obejmowały swoim zakresem: wykonanie podjazdu (pochylni) do budynku, montaż wind, zastosowanie odpowiedniej szerokości drzwi wejściowych oraz wewnętrznych do pomieszczeń ogólnodostępnych na parterze, zastosowanie podłogi antypoślizgowej, zlikwidowanie progów dostosowanie sanitariatów.

Stan dostosowania obiektów KWP

Lp.	Nazwa jednostki	II. obiektów całkowicie dostępnych dla ON	Ilość obiektów niedostępnych dla ON	Koncepcja dostosowania obiektów do potrzeb ON w najbliższych latach
1	Komenda Wojewódzka Policji	1	0	0
2	Komenda Powiatowa/Miejska	10	2	2
3	Komisariat Policji	10	6	6
4	Posterunek Policji	5	11	0

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. lubuskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	budowa nowej siedziby	KPP w Słubicach ul. Kazimierza Wielkiego 1	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – dostosowane pokoju przyjęć interesantów, recepcji, sanitariatów; – brak progów; – posadzki antypoślizgowe.
2.	2008	modernizacja	KPP w Krośnie Odrzańskim ul. Świerczewskiego 17	– pochylnia/podjazd; – platforma schodowa wewnątrz; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
3.	2008	modernizacja	KP w Gubinie ul. Różana 1	– pochylnia/podjazd; – platforma schodowa wewnątrz; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
4.	2009	modernizacja	KP w Rzepinie ul. Dworcowa 26	– platforma schodowa zewnętrzna; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
5.	2009	modernizacja	KP w Drezdenku ul. Niepodległości 27a	– pochylnia/podjazd; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
6.	2009	budowa nowej siedziby	KPP w Żaganiu ul. Nowogródzka 1	– zewnętrzna platforma przyścienna; – dostosowano szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.

7.	2009	modernizacja	KPP w Strzelcach Kraj. ul. Brzozowa 1	– pochylnia/podjazd; – platforma schodowa wewnątrz; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na parterze.
8.	2009	modernizacja/ dobudowa	KWP w Gorzowie Wlkp. ul. Kwiatowa 10	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
9.	2010	budowa nowej siedziby	KPP w Sulęcinie ul. Szpitalna 4	– platforma schodowa zewnętrzna; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
10.	2010	budowa nowej siedziby	PP w Cybince ul. Słubicka 44a	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
11.	2011	modernizacja	KWP w Gorzowie Wlkp. ul. Zygalskiego 2	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
12.	2011	budowa nowej siedziby	KP w Witnicy ul. Rutkowskiego 41	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe. –

13.	2011	budowa nowej siedziby	PP w Dobiegniewie ul. Staszica 9	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe.
14.	2011	budowa nowej siedziby	PP w Torzymiu „Ilanka”	– pochylnia/podjazd; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe.
15.	2012	modernizacja	KP w Skwierzynie ul. Chrobrego 15	– pochylnia/podjazd; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe na poziomie parteru.
16.	2013	Budowa nowej siedziby	KPP Nowa Sól ul. Jana Pawła II	– pochylnia/podjazd; – dostosowanie drzwi pokoju przyjęć interesantów; – dostosowanie recepcji, sanitariatu; – zlikwidowano progi; – posadzki antypoślizgowe.
17.	2013	modernizacja	KP Szprotawa ul. Niepodległości 6	– likwidacja progów; – podłogi antypoślizgowe w ciągach komunikacyjnych; – dostosowanie sanitariatu na parterze.
18.	2013	modernizacja	KP Lubsko ul. Wojska Polskiego 3	– pochylnia/podjazd; – likwidacja progów; – podłogi antypoślizgowe w ciągach komunikacyjnych; – dostosowanie sanitariatu na parterze.
19.	2013	modernizacja	KMP Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 122	– likwidacja progów; – podłogi antypoślizgowe w ciągach komunikacyjnych; – montaż windy; – dostosowanie sanitariatu na parterze.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach.

W 2013 r. KWP podjęła działania mające na celu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków:

- ☞ przystosowano obiekt KP III Częstochowa do przyjmowania osób niepełnosprawnych: wykonano pochylnie przy wejściu wraz z remontem sanitariatów

Ponadto zakończono zadania związane z:

- ☞ adaptacją obiektu na nową siedzibę KMP w Mysłowicach ul. Starokościelna 2;
- ☞ budową nowego obiektu KP w Skoczowie;
- ☞ budową nowego obiektu KP w Jasienicy.

Natomiast rozpoczęto zadania związane z:

- ☞ budową nowej siedziby KP w Kłomnicach;

- ✧ przebudową, rozbudową i nadbudową obiektu KPP w Zawierciu;
- ✧ modernizacją budynku KPP w Kłobucku;
- ✧ budową nowego KP I w Sosnowcu;
- ✧ budową nowej siedziby KP III w Gliwicach;
- ✧ remontem KP I i KP III w Katowicach;
- ✧ remontem KPP w Wodzisławiu Śląskim;
- ✧ remontem KMP w Rybniku;
- ✧ remontem KP w Pyskowicach;
- ✧ remontem KMP, KP I, KP II w Zabrze.

Liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych - 15

- ✧ budynek administracyjny KWP w Katowicach;
- ✧ budynek administracyjny KMP w Częstochowie;
- ✧ budynek administracyjny KMP w Bytomiu;
- ✧ budynek administracyjny KP V w Bytomiu;
- ✧ budynek administracyjny KPP w Bieruniu;
- ✧ budynek administracyjny KMP w Żorach;
- ✧ budynek administracyjny KMP w Rybniku;
- ✧ budynek administracyjny KP w Knurowie;
- ✧ budynek administracyjny KP VII w Katowicach;
- ✧ budynek administracyjny KPP Racibórz;
- ✧ budynek administracyjny KP Czerwionka-Leszczyny;
- ✧ budynek administracyjny KP III Częstochowa;
- ✧ budynek administracyjny KP Skoczów;
- ✧ budynek administracyjny KP Jasienica;
- ✧ budynek administracyjny KMP Mysłowice.

Liczba obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych – 85

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. śląskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	remont	KP III Zabrze KP II Ruda Śląska	- schodołaz; - likwidacja progów w poziomie parteru.
2.	2008	Zakup pierwszego wyposażenia	KP II Chorzów	- schodołaz.
3.	2008	remont	KMP Piekary Śląskie	- sanitariat;
4.	2008	remont	KP Olsztyn	- pochylnia; - likwidacja progów w poziomie parteru.
5.	2009	modernizacja	KP III Bielsko - Biała	- pochylnia; - sanitariat; - dostosowanie otworu drzwi wejściowych.
6.	2009	remont	KMP Tychy	- schodołaz; - sanitariat; - otwór drzwi wejściowych o odpowiedniej szerokości.
7.	2009	modernizacja	KP IV Sosnowiec	- likwidacja progów i różnic w poziomie podłóg parteru; - sanitariat; - dostosowanie otworu drzwi wejściowych.
8.	2009	modernizacja	KWP Katowice	- windy dostosowane do przejazdu osób niepełnosprawnych.
9.	2010	remont	KMP Chorzów	- sanitariat.

10.	2011	remont	KMP Katowice	dostosowany poprzez wykorzystanie wejścia z KWP Katowice oraz przejścia na III kondygnacji – dojazd windą.
11.	2011	remont	KP VI Katowice	wejście do budynku z kondygnacji przyziemia.
12.	2011	modernizacja	KP II Bielsko-Biała	sanitariat; otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości.
13.	2011	modernizacja	KPP Lubliniec	sanitariat; otwory drzwiowe i komunikacja o odpowiedniej szerokości; schodolaz; brak progów.
14.	2012	zakup	KP w Czerwionka-Leszczy	wyposażenie obiektu w pojazd gaśnicowy.
15.	2012	inwestycja	KPP Racibórz	sanitariaty; pochylnia przy wejściu; otwory drzwiowe i komunikacyjne o odpowiedniej szerokości; brak progów.
16.	2013	remont	KP III Częstochowa	pochylnia przy wejściu; sanitariaty.
17.	2013	inwestycja	KP Skoczów	sanitariaty; pochylnia przy wejściu; otwory drzwiowe i komunikacyjne o odpowiedniej szerokości; brak progów.
18.	2013	inwestycja	KP Jasienica	sanitariaty; pochylnia przy wejściu; otwory drzwiowe i komunikacyjne o odpowiedniej szerokości; brak progów.
19.	2013	inwestycja	KMP Mysłowice	sanitariaty; podjazd; likwidacja progów.

Na etapie projektowania znajduje się dokumentacja obejmująca m.in. dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych:

- * budynek administracyjny KMP Piekary Śląskie (przewidziany schodolaz);
- * budynek administracyjny KPP Tarnowskie Góry (przewidziany schodolaz);
- * budynek administracyjny KPP Będzin;
- * remont kompleksowy KMP Ruda Śląska (w strefie wejścia);
- * budowa nowej siedziby KP Czechowice-Dziedzice;
- * budowa nowej siedziby KMP Bielsko-Biała.

Pozostałe obiekty planuje się dostosować do wymogów przyjmowania osób niepełnosprawnych na przełomie najbliższych kilku lat, jednak będzie to uzależnione od zabezpieczenia środków finansowych na ten cel.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach.

W roku 2013 na terenie województwa świętokrzyskiego podjęto działania mające na celu dostosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Prace prowadzone były w budynku KPP Włoszczowa, KPP w Staszów, KP Dwikozy, KP Bodzentyn, KP Brody i obejmowały swoim zakresem: wykonanie stanowisk postojowych dla samochodów osób niepełnosprawnych, zlikwidowanie progów, dostosowanie wymiarów otworów drzwiowych i ciągów komunikacyjnych, zastosowanie podłogi antypoślizgowej, dostosowanie sanitariatów.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. Świętokrzyskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	modernizacja	KPP Ostrowiec Świętokrzyski	– podnośnik; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
2.	2009	modernizacja	KP Morawica	– pochylnia; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
3.	2009	budowa nowej siedziby	I KP KMP Kielce	– pochylnia; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – ciągi komunikacyjne bez progów.
4.	2009	modernizacja	KP Strawczyn KP Ożarów	– otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat; – ciągi komunikacyjne bez progów.
5.	2010	modernizacja	Budynek nr 95 KMP Kielcach	– pochylnia; – winda; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat; – ciągi komunikacyjne bez progów.
6.	2011	modernizacja	KWP Kielcach Dawne kino „Bajka”	– otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat.
7.	2012	modernizacja	KP Raków KP Dwikozy	– dostosowano sanitariat;
8.	2013	modernizacja	KPP Włoszczowa	– otwory drzwiowe, ciągi komunikacyjne o odpowiedniej szerokości; – brak schodów, progów; – antypoślizgowa nawierzchnia podłóg; – dostosowano sanitariat; – stanowisko postojowe dla samochodów osób niepełnosprawnych;
9.	2013	modernizacja	KPP Staszów	– otwory drzwiowe, ciągi komunikacyjne o odpowiedniej szerokości; – brak schodów, progów; – antypoślizgowa powierzchnia podłóg; – platforma zewnętrzna dla osób niepełnosprawnych; – winda wewnętrzna ; – dostosowano sanitariat; – stanowisko postojowe dla samochodów osób niepełnosprawnych.

10.	2013	modernizacja	KP Dwikozy	– dostosowanie wejścia do obiektu.
11.	2013	modernizacja	KP Bodzentyn	– otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – dostosowano sanitariat; – platforma pionowa wewnętrzna.
12.	2013	modernizacja	KP Brody	– dostosowano sanitariat.

- Liczba obiektów będących w trwałym zarządzie KWP w Kielcach całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych – 11
- Liczba obiektów będących w trwałym zarządzie KWP w Kielcach niedostępnych dla osób niepełnosprawnych – 27

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie.

W roku 2013 na terenie województwa małopolskiego podjęto szereg działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych dostosowując ogólnodostępne części budynków w niżej wymienionych jednostkach organizacyjnych:

- ✧ KP w Starym Sączu przy ul. Źródlanej 22 - odpowiednio ukształtowano teren zewnętrzny i przystosowano bramy dla umożliwienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wejścia głównego. Przystosowano otwory drzwiowe i ciągi komunikacyjne, wykonano posadzki antypoślizgowe, zainstalowano wideo domofony, interkom, monitoring, przystosowano węzeł sanitarny na parterze i pokój przyjęć. Obsługa niepełnosprawnych może odbywać się na parterze w rejonie recepcji.
- ✧ KP w Brzeszczach przy ul. Ofiar Oświęcimia 28 - odpowiednio ukształtowano teren zewnętrzny /podjazd / dla umożliwienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wejścia głównego. Na parterze budynku przystosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych pokój przyjęć, węzeł sanitarny, otwory drzwiowe, korytarz, posadzki, zainstalowano domofon i monitoring. Obsługa niepełnosprawnych może odbywać się na parterze w rejonie recepcji.

Dotychczas przeprowadzone prace likwidujące bariery architektoniczne, funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w budynkach administracyjnych zapewniły dostępność dla osób niepełnosprawnych do niżej wymienionych jednostek: KMP w Krakowie, KP III w Krakowie, KP VII w Krakowie, KP VI w Krakowie, KMP w Tarnowie, KP Tarnów-Centrum w Tarnowie, KP w Słomnikach, KP w Skawinie, KP w Krzeszowicach, KPP w Dąbrowie Tarnowskiej, KP w Krynicy, KP w Grybowie, KP w Mszanie Dolnej, KPP w Wadowicach, KP w Kalwarii Zebrzydowskiej, KPP w Bochni, KPP w Suchej Beskidzkiej, KP w Makowie Podhalańskim, KPP w Olkuszu, KP w Wolbromiu, KPP w Gorlicach, PP w Bobowej, KP w Rabce Zdroju, KPP w Miechowie, KPP w Brzesku, KPP w Chrzanowie, KPP w Proszowicach, KPP w Nowym Targu, KMP w Nowym Sączu, KPP w Zakopanem, KP w Czchowie, KP w Czarnym Dunajcu

Natomiast w niżej wymienionych jednostkach wykonano:

- * KPP w Oświęcimiu - udostępniono dla potrzeb osób niepełnosprawnych parter budynku. Wykonano odpowiedniej szerokości drzwi wewnętrzne, przystosowano węzeł sanitarny dla potrzeb osób niepełnosprawnych, wykonano posadzki antypoślizgowe, pokój przyjęć (brak pochylni dla niepełnosprawnych);
- * KP w Kętach - przystosowano pomieszczenia parteru dla osób niepełnosprawnych, brak pochylni dla niepełnosprawnych;
- * KP w Andrychowie - przystosowano pomieszczenia parteru dla osób niepełnosprawnych, brak pochylni dla niepełnosprawnych;
- * KPP w Myślenicach - przystosowano pomieszczenia parteru dla osób niepełnosprawnych, brak pochylni dla niepełnosprawnych;
- * KPP w Limanowej - posiada jedynie pochylnię dla osób niepełnosprawnych.

Garnizon małopolski posiada 34 obiekty dostępne dla osób niepełnosprawnych na poziomie recepcji (parteru) w tym 7 obiektów wyposażonych w dźwigi w całości dostępnych dla osób niepełnosprawnych z węzłami sanitarnymi dla osób niepełnosprawnych na parterze, 5 obiektów administracyjnych częściowo przystosowanych i 40 budynków administracyjnych (będących w trwałym zarządzie KWP) niedostępnych dla osób niepełnosprawnych. W trakcie realizacji jest remont kompleksowy budynku KP IV w Krakowie, który będzie dostępny dla osób niepełnosprawnych.

W trzyletnich projektach planów inwestycyjnych i remontowych przewiduje się likwidację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w 23 obiektach, przy czym realizacja uzależniona jest od przydzielonych środków finansowych na ten cel.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. małopolskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	modernizacja	KMP Tarnów	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie recepcji; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcję, sanitariat.
2.	2008	modernizacja	PP Bobowa	– pochylnia; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcję, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.
3.	2008	modernizacja	KP Rabka Zdrój	– platforma; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcję, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.
4.	2008	modernizacja	KP Kęty	– przystosowano pomieszczenia parteru dla osób niepełnosprawnych.
5.	2009	modernizacja	KPP Chrzanów	– pochylnia; – dźwig osobowy; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – posadzki i ciągi przystosowane do samodzielnej komunikacji osób niepełnosprawnych; – obsługa niepełnosprawnych na parterze w rejonie recepcji lub na innych kondygnacjach.

6.	2009	modernizacja	KPP Proszowice	– pochylnia; – platforma wewnątrz budynku; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcję, sanitariat; – zastosowano głośnomówiący domofon.
7.	2009	modernizacja	KPP Nowy Targ	– winda osobowa; – dźwig osobowy zewnętrzny; – otwory drzwiowe i bramy o odpowiedniej szerokości; – dostosowane pomieszczenie przyjęcia interesantów i sanitariat; – zastosowano wideomofony; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe;
8.	2009	modernizacja	KP VI Kraków	– oddano do użytku nowy obiekt w pełni dostosowany.
9.	2009	modernizacja	KPP Oświęcim	– dostosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych parter budynku, min. sanitariat, pokój przyjęć interesantów; – otwory drzwiowe o odpowiedniej szerokości; – posadzki antypoślizgowe.
10.	2011	modernizacja	KMP Nowy Sącz	– ukończono budowę obiektu dostępnego dla osób niepełnosprawnych (z wyłączeniem pom. do ćwiczeń siłowych i pom. techn. oraz strzelnicy).
11.	2012	modernizacja	KPP Zakopane	– dostosowano parter budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych m.in. pokój przyjęć interesantów, węzeł sanitarny; – odpowiednio ukształtowano teren zewnętrzny w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wejścia głównego, przystosowano bramy; – otwory drzwiowe i korytarz o odpowiedniej szerokości; – posadzki antypoślizgowe; – zainstalowano interkom i monitoring.
12.	2012	modernizacja	KP Czehów	– dostosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych pokój przyjęć interesantów, węzeł sanitarny; – otwory drzwiowe i korytarz o odpowiedniej szerokości; – posadzki antypoślizgowe; – zainstalowano domofon i monitoring.
13.	2012	modernizacja	KP Czarny Dunajec	– dostosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych parter budynku, min. węzeł sanitarny, pokój przyjęć interesantów; – otwory drzwiowe i korytarz o odpowiedniej szerokości; – posadzki antypoślizgowe.
14.	2013	modernizacja	KP Stary Sącz	– przystosowano węzeł sanitarny na parterze; – odpowiednio ukształtowano teren zewnętrzny dla umożliwienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wejścia

				głównego, przystosowano bramy; – otwory drzwiowe i korytarz o odpowiedniej szerokościowe; – posadzki antypoślizgowe; – zainstalowano wideodomofony, interkom i monitoring.
15.	2013	modernizacja	KP Brzeszcze	– przystosowano recepcję, pokój przyjęć, węzeł sanitarny na parterze; – odpowiednio ukształtowano teren zewnętrzny dla umożliwienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wejścia głównego, przystosowano bramy; – otwory drzwiowe i korytarz o odpowiedniej szerokościowe; – posadzki antypoślizgowe; – zainstalowano domofon i monitoring.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie.

W 2013 r. w województwie lubelskim przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w następujących obiektach:

- ✦ Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim;
- ✦ VII Komisariat Policji w Lublinie wraz z Policyjną Izbą Dziecka;
- ✦ Posterunek Policji w Kazimierzu Dolnym;
- ✦ Komisariat Policji w Bychawie;
- ✦ Komisariat Policji w Poniatowej.

Zestawienie dostosowania obiektów do obsługi osób niepełnosprawnych w strefie ogólnodostępnej.

Obiekty	Ilość budynków	Dostosowane						
		bariery architektoniczne			słuch			
		ogółem			w 2013r.			
		całkowicie	częściowo	brak	całkowicie	częściowo	nr alarmowy	j. migowy
Komenda Wojewódzka	7	1	1	5				
Komenda Miejska	5	2	3	0				
Komenda Powiatowa	16	8	8	0	1			
Komisariat	27	10	13	4	2	1		
Posterunek Policji	28	7	16	5	1			
Rewir Dzielnicowych	0	0	0	0				
Razem	83	28	41	14	4	1		

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. lubelskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	modernizacja i rozbudowa	KP Terespol / KMP Biała Podlaska	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcję, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe – brak progów.

2.	2008	remont	PP Nielisz / KMP Zamość	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – schodolaz; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
3.	2008	inwestycja	KPP Lubartów	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
4.	2008	inwestycja	KPP Radzyń Podlaski	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
5.	2009	remont	KP Dęblin / KPP Ryki	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – brak progów.
6.	2009	remont	KPP Janów Lubelski	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
7.	2009	remont	PP Potok Górny/ KPP Biłgoraj	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów; – posadzki antypoślizgowe.
8.	2009	remont	KP Niemce / KMP Lublin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie parteru; – brak progów.
9.	2009	inwestycja	IV KP Lublin / KMP Lublin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
10.	2009	remont	KP Janów Podlaski/ KMP Biała Podlaska	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów,

				recepcja, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
11.	2009	remont	KMP Biała Podlaska	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na parterze – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
12.	2010	remont	KMP Chełm	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych parteru – schodołaz; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
13.	2010	remont	KP Adamów/ KPP Łuków	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
14.	2011	inwestycja	VKP Lublin / KMP Lublin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
15.	2012	remont	PP Krasnobród / KMP Zamość	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych parteru; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
16.	2012	remont	KP Szczepieszyn/ KMP Zamość	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych parteru; – wejście z poziomu terenu; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
17.	2012	inwestycja	KPP Łęczna	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – schodołaz; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.

18.	2012	remont	KP Stoczek Łukowski / KPP Łuków	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – pochylnia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
19.	2012	inwestycja	KWP Lublin	– uruchomienie numeru alarmowego dla osób niepełnosprawnych.
20.	2013	inwestycja	VII KP Lublin/ KMP Lublin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – wejście z poziomu terenu; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
21.	2013	inwestycja	KPP Tomaszów Lubelski	– odpowiednią szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – winda; – wejście z poziomu terenu; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
22.	2013	remont	PP Kazimierz Dolny / KPP Puław	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – schodolaz; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – brak progów.
23.	2013	remont	KP Bychawa/KMP Lublin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych parteru; – schodolaz; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – brak progów.
24.	2013	remont	KP Poniatowa / KPP Opole Lubelskie	– dostosowano pomieszczenie sanitariatu.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Łodzi.

W roku 2013 na terenie województwa małopolskiego podjęto szereg działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych:

- ✦ Rozpoczęto remont WRD KMP w Łodzi przy ul. Stokowskiej (pochylnia, dostosowanie sanitariatów);
- ✦ Kontynuowano przebudowę IV KP KMP w Łodzi przy ul. Kopernika 29/30 (z wewnętrzną pochylnią i dostosowaniem sanitariatów);
- ✦ Zakończono przebudowę KP w Krośniewicach (podjazd, poszerzenie wejścia głównego oraz dostosowanie sanitariatów);
- ✦ Zakończono budowę nowej siedziby KPP Opoczno (podjazd, dostosowanie sanitariatów);
- ✦ Trwa remont KPP Kutno (dostosowanie sanitariatów).

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. łódzkie zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	przebudowa	KPP Brzeziny	– zakup i montaż schodolazu; – odpowiednia szerokość drzwi wejściowych.
2.	2008	adaptacja	KP Głowno	– odpowiednia szerokość drzwi wejściowych.
3.	2008	remont	KWP w Łodzi	– likwidacja stopnia równająca poziom wejścia do budynku i poziom terenu.
4.	2008	remont	KMP Skierniewice	– pochylnia.
5.	2009	budowa	KPP Zduńska Wola	– pochylnia; – dostosowanie sanitariatu.
6.	2009	przebudowa	KP Żelów	– pochylnia.
7.	2009	remont kompleksowy	V KP KMP Łódź	– zakup i montaż schodolazu.
8.	2010	remont kompleksowy	II KP KMP Łódź	– pochylnia; – przebudowa wejścia; – dostosowanie recepcji i sanitariatu.
9.	2012	remont kompleksowy	VIII KP KMP Łódź	– platforma pionowa; – odpowiednia szerokość drzwi wejściowych; – dostosowanie sanitariatu.
10.	2013	Remont kompleksowy	KP Krośniewice	– pochylnia; – poszerzenie wejścia głównego; – dostosowanie sanitariatów.
11.	2013	Budowa	KPP Opoczno	– pochylnia; – dostosowanie sanitariatów.

Aktualnie liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych wynosi 25, niedostępnych 26, w tym 8 KPP oraz 18 siedzib KP znajdujących się w trwałym zarządzie tutejszej Komendy.

Do projektu planu na lata 2013-2015 w ramach standaryzacji zgłoszono potrzebę budowy nowych bądź przebudowę i rozbudowę 17 siedzib KPP/KMP.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie.

W 2013 r. w województwie warmińsko-mazurskim przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w następujących obiektach:

- ↗ Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim;
- ↗ KPP w Działdowie ul. Grunwaldzka 8 – przeprowadzono remont schodów zewn. wraz z wykonaniem podjazdu dla osób niepełnosprawnych;
- ↗ KPP w Lidzbarku Warmińskim ul. Warmińska 7/8 – wykonano podjazd dla osób niepełnosprawnych z dzwonkiem przyzywowym oraz zmodernizowano toaletę na parterze budynku;
- ↗ KPP w Ostródzie ul. Handlowa 6 – podczas modernizacji części parteru przebudowano toaletę na parterze budynku dostosowując ją dla osób niepełnosprawnych.
- ↗ KMP w Olsztynie, bud. nr 3 przy ul. Pstrowskiego 3 - podczas prac modernizacyjnych obiektu zainstalowano windę oraz wykonano m.in. toaletę dla osób niepełnosprawnych.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. warmińsko-mazurskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych:

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1	2008	modernizacja	KPP Olecko	– pochylnia przy wejściu do budynku; – dostosowano sanitariat.

2	2009	budowa nowego obiektu	KPP Szczytno	– pochylnia przy wejściu do budynku; – dostosowano sanitariat; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – brak progów i różnic w poziomie posadzki.
3	2009	budowa nowego obiektu	KPP Węgorzewo	– pochylnia przy wejściu do budynku; – dostosowano sanitariat; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – brak progów i różnic w poziomie posadzki.
4.	2009	modernizacja	KMP Olsztyn	– dostosowano sanitariat.
5.	2011	budowa nowego obiektu	KPP Braniewo	– pochylnia przy wejściu do budynku; – dostosowano sanitariat; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – brak progów i różnic w poziomie posadzki.
6.	2011	budowa nowego obiektu	KPP w Reszlu	– pochylnia przy wejściu do budynku; – dostosowano sanitariat; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych; – brak progów i różnic w poziomie posadzki.
7	2013	modernizacja	KPP Działdowo	– remont schodów zewnętrznych wraz budową podjazdu.
8	2013	Modernizacja	KPP Lidzbark Warm.	– wykonanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych z dzwonkiem przyzywowym; – modernizacja toalety na parterze budynku.
9	2013	Modernizacja	KPP Ostróda	– modernizacja toalety na parterze budynku.
10	2013	Modernizacja	KMP Olsztyn	– zainstalowano windę oraz dostosowano toaletę.

Z posiadanych informacji wynika, że obiektów (KWP, KMP/KPP, KP) całkowicie dostępnych w części ogólnodostępnej dla osób niepełnosprawnych w garnizonie warmińsko – mazurskim jest 14, natomiast 32 obiekty w dalszym ciągu są niedostępne dla osób niepełnosprawnych.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Opolu.

W 2013 r. KWP w Opolu wykonała prace inwestycyjno-remontowe związane z dostosowaniem obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych w zakresie:

- ↳ budowy i oddania do użytkowania nowej siedziby Komisariatu Policji w Głogówku z dostosowaniem do potrzeb dla osób niepełnosprawnych;
- ↳ remontu Komisariatu Policji w Kędzierzynie-Koźlu w ramach którego zakupiono schodolaz, który umożliwia transport osoby niepełnosprawnej do części ogólnodostępnej oraz dostosowano sanitariaty.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. opolskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	dostosowanie	KPP Olesno	– zakończenie rozbudowy siedziby połączone z likwidacją barier funkcjonalnych.

2.	2009	dostosowanie	KP Praszka	– remont kompleksowy obiektu z dostosowaniem strefy wejściowej dla osób niepełnosprawnych.
3.	2009	dostosowanie	KPP Nysa	– remont kompleksowy obiektu z dostosowaniem strefy wejściowej dla osób niepełnosprawnych; – montaż podnośnika; – remont kompleksowy obiektu z wykonaniem instalacji przyzywowej oraz dostosowaniem sanitariatów.
4.	2009	dostosowanie	KP Niemodlin	– remont kompleksowy obiektu z wykonaniem instalacji przyzywowej; – dostosowanie sanitariatów.
5.	2009	budowa nowej siedziby	KPP Prudnik	– zakończenie budowy nowej siedziby z likwidacją barier architektoniczno-funkcjonalnych.
6.	2009	dostosowanie	KWP Opole	– zakończenie budowy nowej siedziby z likwidacją barier architektoniczno-funkcjonalnych; – oznakowanie schodów i różnic poziomów dla osób niedowidzących w obiekcie.
7.	2010-2013	budowa nowej siedziby	KP w Dobrodzieniu (zakończono) KP w Głogówku (zakończono)	– budowa nowej siedziby dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych.
8.	2010-2013	dostosowanie	KP Kędzierzyn - Koźle	– dostosowanie sanitariatów do potrzeb osób niepełnosprawnych; – wykonanie instalacji przyzywowej; – zakup schodolazu.
9.	2013	modernizacja	KPP Brzeg	– remont bieżący obiektu z wykonaniem instalacji przyzywowej; – dostosowanie sanitariatów.

Natomiast w latach ubiegłych przeprowadzono prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w 13 jednostkach, w związku z czym liczba obiektów dostępnych wynosi 16 a liczba obiektów niedostosowanych wynosi 15.

W perspektywie najbliższych lat jednostka planuje wykonać prace likwidujące bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych w :

- * KPP Brzeg – całkowita likwidacja bariery funkcjonalnej (podnośnik lub podjazd) nastąpi w ramach realizacji inwestycji (rozbudowa-przebudowa);
- * KPP Strzelce Opolskie – dostosowanie sanitariatów;
- * KPP Nysa – remont kompleksowy obiektu z dostosowaniem do potrzeb dla osób niepełnosprawnych;
- * I KP KMP Opole - dostosowanie sanitariatów;
- * KPP Kluczbork – zakup schodolazu oraz instalacja przycisku przyzywowego, remont sanitariatów z dostosowaniem do potrzeb niepełnosprawnych;

- * KPP Głubczyce – zakup schodołazu;
- * KPP Krapkowice – wykonanie podjazdu;
- * KP Otmuchów – całkowita likwidacja bariery funkcjonalnej przewidziana jest do wykonania w ramach realizacji inwestycji;
- * KP Zawadzkie – likwidacja bariery funkcjonalnej przewidziana jest do wykonania w ramach realizacji inwestycji;
- * KP Paczków – wykonanie podjazdu;
- * KP Dobrzeń Wielki – wykonanie instalacji przyzywowej;
- * KP Niemodlin – zakup schodołazu;
- * KP Zdzeszowice – zakup schodołazu oraz instalacja przycisku przyzywowego.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu.

W roku 2013 zrealizowano następujące zadania przystosowujące obiekty Policji w woj. wielkopolskim do obsługi osób niepełnosprawnych:

- ⇒ KWP Poznań przy ul. Kochanowskiego 2a (budynek główny) - budowa dodatkowej windy wewnętrznej przystosowanej do transportu osób niepełnosprawnych, wymiana drzwi wewnętrznych na III i IV piętrze (dostosowanie do szerokości min. 90 cm), montaż wykładziny antypoślizgowej na podestach i biegach dwóch klatek schodowych.
- ⇒ KMP Konin przy ul. Przemysłowa 2 - montaż wideo-domofonów przywoławczych przy wejściach na teren jednostki.
- ⇒ KPP Września - podnośnik (platforma) przy schodach, sanitariat na parterze.
- ⇒ KP Murowana Goślina (KMP Poznań) - dostosowano wejście wraz z podjazdem, poszerzono miejsce parkingowe.
- ⇒ KP Grunwald budynek „C” (KMP Poznań) - realizując kompleksowy remont powiększono otwory drzwiowe w pomieszczeniach.
- ⇒ KPP Jarocin - budowa nowej siedziby (inwestycja realizowana w latach 2013-2015 roku). W 2013 roku wykonano projekt nowej siedziby, który przewiduje dostosowanie jednostki do obsługi osób niepełnosprawnych.
- ⇒ KPP Gniezno, KPP Grodzisk Wlkp. - rozbudowa budynków (inwestycje realizowane w latach 2013-2015 roku). W 2013 roku wykonano projekty rozbudowy siedzib, które przewidują dostosowanie jednostki do obsługi osób niepełnosprawnych.
- ⇒ KPP Wolsztyn – adaptacja pomieszczeń i zagospodarowanie terenu (inwestycje realizowane w latach 2012-2013 roku). Obiekt jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych.
- ⇒ KPP Oborniki - nadbudowa budynku (inwestycja realizowana w latach 2012-2013 roku). Podjazd i sanitariaty dostosowane dla osób niepełnosprawnych
- ⇒ KP Luboń (KMP Poznań) - budowa nowej siedziby (inwestycja realizowana w latach 2013-2015 roku). W 2013 roku wykonano projekt budowy nowej siedziby, który przewiduje dostosowanie jednostki do obsługi osób niepełnosprawnych.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. wielkopolskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działań	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2005	modernizacja	KPP Ostrów	– obiekt dostępny dla osób niepełnosprawnych – platforma.
2.	2005	modernizacja	KPP Kępno	– obiekt dostępny dla osób niepełnosprawnych – platforma.
3.	2006	modernizacja	KPP Międzychód	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych; – sanitariaty, funkcja recepcyjna, parkingi, podjazd

4.	2008	modernizacja	KP Poznań Północ (KMP Poznań)	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych; – winda; – dostosowane pomieszczenie przyjęcia interesantów, recepcja, sanitariat, otwory drzwiowe, bramy furtki o odpowiedniej szerokości.
5.	2008	modernizacja	KPP Środa Wlkp.	– obiekt dostępny dla osób niepełnosprawnych – platforma.
6.	2009	modernizacja	KP Swarzędz (KMP Poznań)	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych – winda; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowane pomieszczenie przyjęcia interesantów, recepcja, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe;
7.	2010	modernizacja	KWP P-ń. Punkt obsługi interesanta WPA w Poznaniu przy ul. Taborowa	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych; – winda; – sanitariat.
8.	2010	modernizacja	KMP Poznań ul. Szylinga 2	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych; – 2 dźwigi, windy; – łazienki; – parkingi; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie recepcji; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcja, sanitariat.
9.	2010	modernizacja	KPP Wągrowiec	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych; – podjazd; – parkingi; – funkcja recepcyjna.
10.	2010	modernizacja	PP Kleczew (KMP Konin) (dzierżawa)	– obiekt dostępny dla osób niepełnosprawnych – platforma.
11.	2011	modernizacja	KP Czerwonak (KMP Poznań)	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych; – pochylnia dla osób niepełnosprawnych; – łazienki; – parkingi; – odpowiednią szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie recepcji; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcja, sanitariat.
12.	2012-2013	modernizacja	KWP Poznań budynek główny ul. Kochanowskiego 2a	– winda zewnętrzna , pochylnia na parterze (2012 r.); – winda wewnętrzna; – dostosowano drzwi III i IV piętrze; – wykładziny antypoślizgowe 2 klatek schodowych.

13.	2012-2013	modernizacja	KPP Oborniki	– podjazd i sanitariaty.
14.	2013	modernizacja	KMP Konin	– wideo-domofony przywoławcze przy wejściach.
15.	2013	modernizacja	KPP Wolsztyn	– obiekt całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych.
16.	2013	modernizacja	KPP Września	– podnośnik (platforma) przy schodach, sanitariat na parterze.
17.	2013	modernizacja	KP Murowana Goślina (KMP Poznań)	– dostosowano wejście do budynku wraz z podjazdem; – poszerzono miejsce parkingowe.

Według stanu na rok 2013 liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych wynosi 11 i są to: KWP Poznań - budynek główny ul. Kochanowskiego 2a, KWP Poznań - punkt obsługi interesanta WPA w Poznaniu przy ul. Taborowej 22, KMP Poznań - ul. Szylinga 2, KPP Międzychód, KPP Oborniki, KPP Wągrowiec, KPP Wolsztyn, KP Czerwonak (KMP Poznań), KP Poznań Północ (KMP Poznań), KP Swarzędz (KMP Poznań), KP Kleczew dzierżawa (KMP Konin)

Liczba obiektów częściowo dostępnych poprzez montaż platform dla osób niepełnosprawnych lub podjazdów wynosi 5 i są to: KPP Ostrów (platforma), KPP Kępno - platforma, KPP Środa Wlkp. - platforma, KPP Września - platforma, KP Murowana Goślina (KMP Poznań) – podjazd.

W latach 2014-2015 planowane są rozbudowy budynków przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych w obiektach: KPP Gniezno i KPP Grodzisk Wlkp. oraz budowy nowych jednostek KPP Jarocin i KP Luboń (KMP Poznań) całkowicie przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W założeniach koncepcyjnych KWP w Poznaniu na najbliższe lata planowana jest realizacja robót dostosowujących pozostałe 164 obiekty do potrzeb osób niepełnosprawnych. Realizacja powyższych robót będzie uzależniona od możliwości finansowych.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Radomiu.

W 2013r przeprowadzono roboty remontowe mające na celu likwidację barier funkcjonalnych tj. zapewniające swobodną komunikację przed wejściem do budynku (budowa pochylni lub montaż platformy przyschodowej) oraz komunikację wewnątrz budynku (odpowiednia szerokość drzwi, brak progów, dostosowanie toalet) w następujących jednostkach:

- ☞ KPP Wyszaków;
- ☞ KPP Ostrów Mazowiecka;
- ☞ KMP Siedlce budynek „B”;
- ☞ KPP Szydłowiec;
- ☞ KPP Żuromin;
- ☞ II KP Radom ul. Świerkowa;

W bieżącym roku zostanie oddana do użytkowania nowa siedziba KMP w Płocku i KMP w Ostrołęce dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji w Radomiu zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmiku Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	dostosowanie	KPP Sokołów Pod.	– wykonanie pochylni.
2.	2009	dostosowanie	KP Zakrzew	– wykonanie pochylni, dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
3.	2009	dostosowanie	KP Jedlińsk	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
4.	2010	dostosowanie	Radom, ul. Limanowskiego	– wykonanie pochylni, dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
5.	2011	dostosowanie	KP Iłża	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
6.	2011	dostosowanie	KWP Radom ul. 11 Listopada	– platforma przyschodowa.
7.	2011-2012	dostosowanie	KP Raciąż	– wykonanie pochylni, dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
8.	2012	dostosowanie	KP Skaryszew	– wykonanie pochylni, dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
9.	2012	dostosowanie	KP Pionki	– platforma przyschodowa, dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
10.	2012	dostosowanie	KMP Radom ul. Młodzianowska	– wykonanie pochylni.
11.	2012	dostosowanie	KMP Siedlce bud. „A” ul. Starowiejska 66	– platforma przyschodowa.
12.	2012	dostosowanie	KP Łochów	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
13.	2012-2014	Budowa nowej siedziby	KMP Ostrołęka ul. Goworowska	– trwa budowa nowej siedziby dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych.
14.	2011-2014	dostosowanie	KMP Płock, ul. Kilińskiego	– trwa budowa nowej siedziby dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych.
15.	2013	dostosowanie	KPP Wyszaków	– wykonanie pochylni.
16.	2013	dostosowanie	KPP Ostrów Mazowiecka	– platforma przyschodowa.
17.	2013	dostosowanie	KMP Siedlce bud. „B” ul. Starowiejska 66	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.

18.	2013	dostosowanie	KPP Szydłowiec	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
19.	2013	dostosowanie	KPP Żuromin	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
20.	2013	dostosowanie	II KP Radom ul. Świerkowa	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.
21.	2013	dostosowanie	KP Gniewoszków	– dostosowanie toalety dla osób niepełnosprawnych.

Całkowicie dostępnych są 23 obiekty, częściowo dostępnych – 13, natomiast pozostałe obiekty są nieprzystosowane.

Obecnie Wydział Inwestycji i Remontów KWP zs. w Radomiu jest na etapie tworzenia planu inwestycyjno-remontowego na najbliższe lata. W planie remontów na rok 2014 ujęto modernizację m.in. II KP w Radomiu przy ul. Świerkowej oraz KP w Gniewoszkowie obejmującą roboty zewnętrzne, które wpłyną na swobodną komunikację wewnątrz już wyremontowanego obiektu w 2013 r.

W projekcie inwestycji na lata 2013-2015 uwzględniono rozbudowę i przebudowę siedziby Komendy Powiatowej Policji w Gostyninie, oraz budowę w Sochaczewie i w Sierpcu, które będą w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie.

W ramach działalności inwestycyjnej w 2013 roku przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych budynek nowej siedziby KPP w Szczecinku

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. zachodniopomorskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	modernizacja	KP Nowogard	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych na poziomie recepcji; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – schodołaz; – dzwonek przyzywowy przy wejściu.
2.	2008	modernizacja	Budynek Archiwum ul. Wernyhory 5	– pochylnia; – posadzki antypoślizgowe; – sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg.
3.	2008	modernizacja	KP Szczecin Pogodno	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.
4.	2008	modernizacja	KPP Goleniów	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.

5.	2008	modernizacja	KMP Szczecin ul. Kaszubska – budynek A	– schodołaz; – posadzki antypoślizgowe.
6.	2008	modernizacja	KP Barlinek	– pochylnia; – posadzki antypoślizgowe.
7.	2011	modernizacja	KP Szczecin Niebuszewo	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.
8.	2011	modernizacja	KP Szczecin Dąbie	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowane pomieszczenie sanitariat; – posadzki antypoślizgowe.
9.	2012	modernizacja	KPP Drawsko Pomorskie	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.
10.	2012	modernizacja	KPP Łobez	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe; – zastosowano głośnomówiący domofon.
11.	2012	modernizacja	KMP Koszalin	– otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe.
12.	2012	modernizacja	KPP Gryfice	– schodołaz; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – posadzki antypoślizgowe.
13.	2012	modernizacja	KP Szczecin na Odrą	– dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – schodołaz.
14.	2013	nowa siedziba	KPP Szczecinek	– otwory drzwiowe, bramy i furtki o odpowiedniej szerokości; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, sanitariat; – brak różnicy poziomów podłóg; – posadzki antypoślizgowe; – schodołaz.

Z pośród 33 obiektów będących w zasobach KWP w Szczecinie tylko 1 obiekt jest dostępny całkowicie, 13 częściowo dostępnych, a pozostałe są nieprzystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu.

Realizując postanowienia Karty Praw Osób Niepełnosprawnych Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu w 2013 r. zrealizowała niżej wymieniony zakres prac:

- ☞ II KP Wałbrzych – dostosowano toaletę oraz zamontowano dźwig przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ☞ KMP Jelenia Góra – dostosowano toaletę i wykonano antypoślizgową nawierzchnię podłóg w ciągach komunikacyjnych;

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. dolnośląskiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2009	inwestycja	KP Żmigród	– wykonanie pochylni; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia;
2.	2009	inwestycja	KP Wrocław - Leśnica	– wykonanie pochylni; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia;
3.	2009	remont	KP Wrocław - Grabiszynek	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę.
4.	2009	remont	SRD KMP Wrocław	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę.
5.	2009	inwestycja	KP Chojnów	– dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę.
6.	2010	remont	KP Bystrzyca Kłodzka	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodołazu; – miejsce parkingowe dla niepełnosprawnych.

7.	2010	remont	KP Kudowa Zdrój	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – wykonanie pochylni.
8.	2010	remont	KP Nowa Ruda	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodolazu; – miejsce parkingowe dla niepełnosprawnych.
9.	2010	remont	KP Polanica Zdrój	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodolazu; – wykonanie pochylni.
10.	2010	remont	KP Łądek Zdrój	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – wykonanie pochylni; – miejsce parkingowe.
11.	2010	remont	KP Szklarska Poręba	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje; – wykonanie pochylni.
12.	2010	remont	KP Lubawka	– wykonanie pochylni; – odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodolazu.
13.	2010	remont	KP Jelenia Góra – Cieplice	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje; – remont pochylni.

14.	2010	remont	KP Kamiennej Górze	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje; – montaż schodolazu.
15.	2011	remont	KPP Milicz	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodolazu; – dostosowanie schodów.
16.	2011	remont	KPP Oława	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje; – montaż schodolazu; – dostosowanie schodów.
17.	2011	remont	KPP Oleśnica	– montaż automatycznie otwieranych drzwi.
18.	2011	inwestycje	KP Wrocław - Ołbin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodolazu.
19.	2012	remont	KPP Strzelin	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – montaż schodolazu; – wykonanie pochylni; – antypoślizgowa powierzchnia podłóg – wydzielenie miejsca parkingowego dla niepełnosprawnych.
20.	2012	remont i modernizacja	KP Wrocław – Stare Miasto	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – konserwacja pochylni dla niepełnosprawnych.
21.	2012	remont	KWP Wrocław	– montaż windy dla niepełnosprawnych

22.	2012	remont	KP Wrocław Śródmieście	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – antypoślizgowa powierzchnia podłóg; – remont pochylni; – poszerzenie wejścia.
23.	2012	remont	KP Wrocław – Osiedle	– dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – antypoślizgowa powierzchnia podłóg; – poszerzenie wejścia.
24.	2012	remont	KP Wrocław - Rakowiec	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć; – interesantów, recepcje, toaletę; – antypoślizgowa powierzchnia podłóg; – drzwi automatyczne.
25.	2012	remont	KP Pieńsk	– montaż platformy.
26.	2012	remont	KP Brzeg Dolny	– dostosowano toaletę;
27.	2012	remont	KP Świdnica	– odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych w obrębie strefy wejścia; – dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – wykonanie pochylni.
28.	2013	remont	II KP Wałbrzych	– dostosowano toaletę; – montaż dźwigu do transportu osób niepełnosprawnych.
29.	2013	remont	KMP Jelenia Góra	– dostosowano toaletę; – antypoślizgowa powierzchnia podłóg w ciągach komunikacyjnych.
30.	2013	remont zakup inwestycyjny	KPP Lubań	– dostosowano pokój przyjęć interesantów, recepcje, toaletę; – zakup schodolazu.
31.	2013	zakup inwestycyjny	KP Wrocław Rakowiec	– zakup schodolazu.
32.	2013	Zakup inwestycyjny	KP Wrocław Psie Pole	– zakup schodolazu.

Ponadto w latach 2008 - 2013 na 115 obiektów biurowych znajdujących się w trwałym zarządzie Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w ok. 20 jednostkach udostępniono strefy wejścia dla osób niepełnosprawnych i obecnie:

- * Budynek KWP we Wrocławiu jest w pełni dostępny dla osób niepełnosprawnych;
- * Około 40 budynków dostosowanych jest w strefie ogólnodostępnej do obsługi osób niepełnosprawnych;
- * Część budynków wyposażona została w pojedyncze elementy obsługi osób niepełnosprawnych, jak np.: schodolazy, toalety w strefie ogólnodostępnej, drzwi wejściowe o odpowiedniej szerokości.

⇒ Komenda Stołeczna Policji.

W 2013 r. KSP w Warszawie w ramach realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 roku – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych oddała do użytkowania nowy obiekt Komisariatu Policji w Jabłonnej oraz wyremontowała pomieszczenia Sekcji do Spraw Doboru Kadr Komendy Stołecznej Policji.

Inwestycje te zapewniły odpowiednie warunki obsługi niepełnosprawnych interesantów oraz użytkowania przez nich obiektów w kontekście zachowania wymaganych parametrów szerokości wejść, pochylni, platform, swobodnej komunikacji wewnętrznej, różnic poziomów podłóg oraz odpowiedniego wyposażenia obiektów.

Ponadto na terenie działania Komendy Stołecznej Policji w 2013 roku rozpoczęto budowę:

- * siedziby Komisariatu Policji w Wesołej;
- * siedziby Komisariatu Policji w Stanisławowie;
- Przygotowano również projekty rozbudowy, przebudowy i kompleksowych remontów:
- * siedziby Komendy Rejonowej Policji Warszawa I, ul. Wilcza 21;
- * siedziby Rewiru Dzielnicowych KRP Warszawa I, ul. Zakroczymska 3C;
- * siedziby Komisariatu Policji Warszawa-Wilanów, ul. Okrężna 57;
- * siedziby Komendy Powiatowej Policji w Pruszkowie, ul. Kraszewskiego 8;
- * pomieszczeń dyżurki Komendy Rejonowej Policji Warszawa II przy ul. Malczewskiego 3/5/7.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat zaprojektowano, wybudowano oraz oddania do użytkowania nowe, dostosowane do obsługi niepełnosprawnych interesantów, następujące obiekty budowlane:

- * siedziba Komendy Rejonowej Policji Warszawa VI, ul. Jagiellońska 51;
- * siedziba Komisariatu Policji w Michałowicach, ul. Kuchy 15;
- * siedziba Komisariatu Policji w Markach, ul. Sportowa 5;
- * siedziba Komisariatu Policji w Błoniu, ul. Jana Pawła II 2.

Za korzystne tendencje w obszarze urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych uznać należy również przeprowadzone roboty w istniejących dotychczas obiektach służbowych, które miały m.in. na celu dostosowanie obiektów do potrzeb użytkowych osób z dysfunkcjami sprawności. Były to w szczególności:

- * remont siedziby Komendy Rejonowej Policji Warszawa VII, ul. Grenadierów 73/75;
- * remont siedziby Komisariatu Policji w Karczewie, ul. Kościelna 57;
- * rozbudowa siedziby Komisariatu Policji w Rembertowie, ul. Plutonowych 6;
- * remont siedziby Wydziału Prewencji Komendy Rejonowej Warszawa, ul. Broniewskiego 59A;
- * remont budynku użytkowanego przez Centralne Biuro Śledcze KGP, ul. Okrzei 13;
- * remont siedziby Posterunku Policji w Zakroczymiu, ul. Warszawska 17.

W zakresie syntetycznego ujęcia informacji dotyczącej stanu dostosowania obiektów służbowych Komendy Stołecznej Policji do potrzeb osób niepełnosprawnych na koniec 2013 roku należy przyjąć:

- ◇ 53 obiekty przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych;

- ◇ 13 obiektów częściowo przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ◇ 41 obiektów niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⇒ Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie

W ramach prowadzonych przez KWP Rzeszów prac inwestycyjno – remontowych w zakresie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków podległych jednostek organizacyjnych w 2013 r. wykonano nową siedzibę Komisariatu Policji w Jedliczu.

W br. planuje się w ramach Programu standaryzacji komend i komisariatów kontynuować rozpoczęte w 2012 r. trzy inwestycje, tj. budowę nowych siedzib Komend Powiatowych Policji w Lesku, Łańcucie i Jaśle z terminem zakończenia w 2015 r. Aktualnie trwają prace projektowe dotyczące tych inwestycji. Budynki te w ogólnodostępnych częściach po oddaniu do użytkowania będą w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W br. zostaną zakończone rozpoczęte w 2013 r. dwa zadania remontowe komisariatów (KP Boguchwała i KP Radymno), w wyniku których obiekty te także będą w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Działania inwestycyjno-remontowe Policji woj. podkarpackiego zrealizowane w latach 2008 – 2013, celem realizacji uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

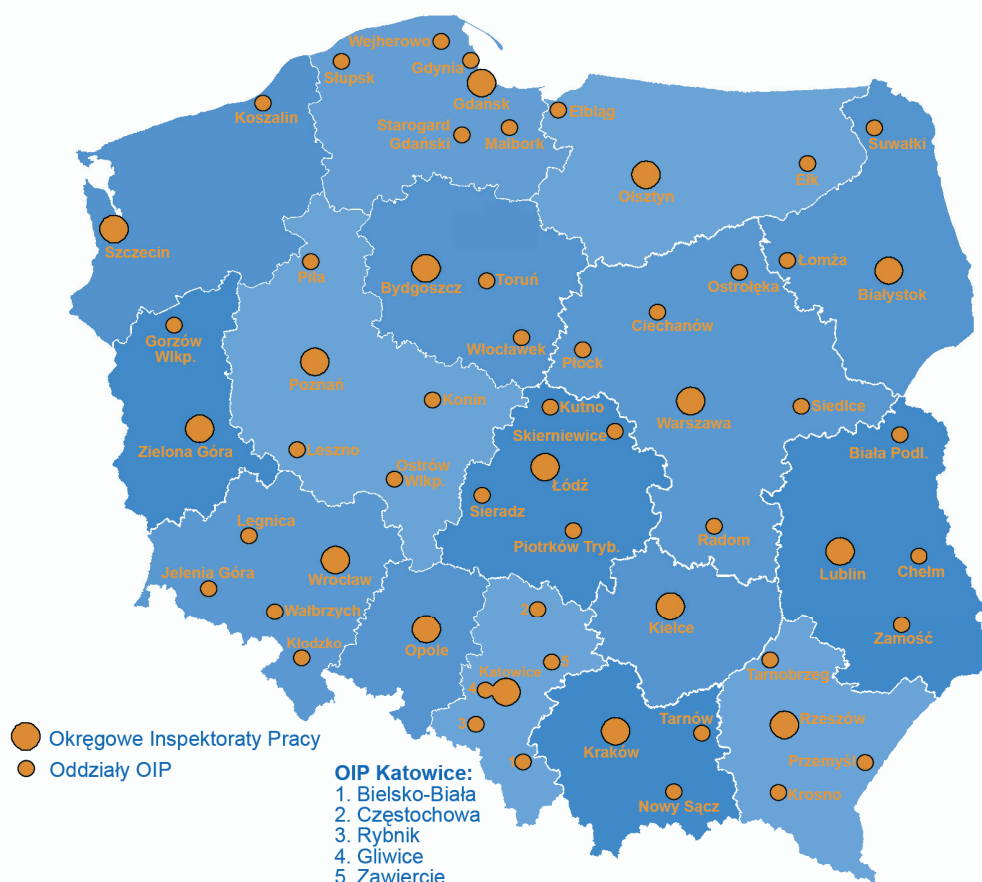
Lp.	Rok	Rodzaj działania	Jednostka	Opis działań - efekty
1.	2008	budowa nowej siedziby	KP w Sokołowie Małopolskim	– obiekt w pełni dostosowany.
2.	2008	remont	KPP w Mielcu	– podjazd dla osób niepełnosprawnych.
3.	2009	budowa nowej siedziby	KPP w Jarosławiu	– obiekt w pełni dostosowany.
4.	2009	remont	KPP w Przeworsku	– dostosowanie sanitariatu.
5.	2010	remont	KMP w Rzeszowie	– dostosowanie sanitariatu.
6.	2011	remont	PP Grodzisko Dolne	– podjazd; – dostosowanie sanitariatu.
7.	2011	remont	KPP Mielec, KP Nowa Dęba, KP Ulanów,	– dostosowanie sanitariatu.
8.	2011	remont	PP Frysztak	– dostosowanie wejścia głównego.
9.	2011	remont	KMP Krosno	– remont dwóch wind osobowych.
10.	2012	budowa nowej siedziby	KP w Głogowie Małopolskim	– obiekt w pełni dostosowany.
11.	2013	budowa nowej siedziby	KP w Jedliczu	– obiekt w pełni dostosowany.
12.	2013	remont	KMP Rzeszów	– obiekt dostosowany poprzez zakup schodolazu.

KWP w Rzeszowie posiada w trwałym zarządzie 95 obiektów (KWP, KMP, KPP, KP, PP, RD), w tym 20 obiektów jest dostępnych, a pozostałych 75 obiektów jest niedostępnych dla osób niepełnosprawnych. Część z tych obiektów planowana jest do remontu w perspektywie najbliższych lat z uwzględnieniem dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Aktualnie KWP w Rzeszowie posiada kompletną dokumentację projektową na remont dwóch obiektów (KPP Nisko i KPP Stalowa Wola), w których są uwzględnione rozwiązania umożliwiające swobodny dostęp osób niepełnosprawnych do części ogólnej obiektów tych jednostek Policji. W projektach budowlanych dotyczących remontu obiektów Policji, które będą planowane w przyszłości, znajdują się rozwiązania uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych.

Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków użytkowanych przez Państwową Inspekcję Pracy

Jednostkami organizacyjnymi Państwowej Inspekcji Pracy są Główny Inspektorat Pracy, Ośrodek Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy oraz 16 Okręgowych Inspektoratów Pracy. Zgodnie z Zarządzeniem Marszałka Sejmu RP z dnia 18.09.2001r. w sprawie ustalenia siedzib i zakresu terytorialnej właściwości okręgowych inspektoratów pracy każdy z okręgowych inspektoratów obejmuje zakresem swojej właściwości terytorialnej obszar jednego województwa. W strukturze okręgowych inspektoratów funkcjonują 43 oddziały terenowe – (patrz mapa poniżej). Terytorialny zasięg działania poszczególnych siedzib Okręgów i ich oddziałów ustalany jest na poziomie Okręgowych Inspektoratów Pracy.

Ogółem Okręgowe Inspektoraty Pracy posiadają w trwałym zarządzie lub wynajmują 59 nieruchomości przeznaczonych na siedziby Okręgów i ich oddziałów terenowych oraz 1 nieruchomość wynajmowaną na siedzibę Sekcji Badań w Gdyni.

Większość obiektów jest wynajmowanych (dzierżawionych), co znacznie ogranicza możliwości Urzędu w zakresie dostosowania ich do wymagań przepisów techniczno-budowlanych. Spis jednostek Państwowej Inspekcji Pracy, wraz z ich adresami zawiera załącznik nr 1 do niniejszego pisma.

GŁÓWNY INSPEKTORAT PRACY.

Główny Inspektorat Pracy od 1 stycznia 2014 r. mieści się przy ulicy Barskiej 28/30 w Warszawie. W nowej siedzibie nie ma barier architektonicznych, które mogłyby ograniczać osobom z dysfunkcją ruchu, dostęp do budynku lub komunikację wewnątrz budynku. Urząd mieści się w budynku sześciokondygnacyjnym.

Przed wejściem do budynku od strony ulicy Barskiej usytuowane jest jedno oznakowane miejsce parkingowe dla osób niepełnosprawnych. Z miejsca parkingowego

możliwe jest dojście po powierzchni utwardzonej (kostka brukowa) do windy dla osób niepełnosprawnych o wymiarach 97 cm*150 cm, która umożliwia wjazd na poziom parteru. Drzwi wejściowe o szerokości 120 cm, a także drzwi wewnętrzne o szerokości 90 cm spełniają wymogi § 6 i 62 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.).

Budynek wyposażony jest w dwie windy osobowe o szerokości drzwi 90 cm z tablicą przywoławczą umieszczoną na wysokości 1 m i wyposażoną w oznakowanie dla osób niewidomych i system informacji głosowej (zgodnie z §193 ust. 2, 2a ww. rozporządzenia). Kabina dźwigu ma szerokość 90 cm oraz 1,5 m długości, co stanowi rozbieżność z zaleceniami ww. rozporządzenia.

Osoby niepełnosprawne mają możliwość komunikacji bez żadnych barier wewnątrz budynku. Powierzchnie podłóg nie są śliskie, nie występują progi, możliwe jest poruszanie się po całym budynku bez korzystania ze schodów. Na parterze zlokalizowana jest specjalnie wyposażona toaleta dla osób niepełnosprawnych, o szerokości drzwi 1,2 m.

OIP BIAŁYSTOK.

1. Siedziba OIP Białystok
2. Dwa oddziały w Łomży i Suwałkach

Siedziba Okręgu w Białymstoku

W 2011 r. obiekt i teren został dostosowany pod kątem dostępności osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich ze względu na wybudowanie dwóch pochylni prowadzących na I kondygnację budynku. Na I kondygnacji budynku znajduje się toaleta dostosowana do potrzeb niepełnosprawnych, w tym z dysfunkcją ruchu. Obsługa niepełnosprawnych interesantów odbywa się na poziomie I kondygnacji w następujący sposób: po powiadomieniu przez osoby z ochrony obiektu, na I kondygnację udaje się pracownik okręgu, celem załatwienia sprawy interesanta.

Parking posiada wydzielone i oznaczone 2 stanowiska dla niepełnosprawnych. Podczas remontu generalnego toalet na III piętrze dostosowano ich wielkością dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Kolejne prace mające na celu dostosowanie ogólnodostępnych części budynku Państwowej Inspekcji Pracy Okręgowego Inspektoratu Pracy w Białymstoku i oddziałów terenowych nie są planowane w perspektywie najbliższych lat.

Oddział w Łomży

W 2007r. dokonano gruntownej przebudowy II kondygnacyjnego obiektu, dostosowując go również do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budynek i teren umożliwiają dostęp dla osób z dysfunkcją narządu ruchu. Obsługa interesantów niepełnosprawnych odbywa się na parterze obiektu. Istniejąca na parterze toaleta dostosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym, poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Oddział w Suwałkach

Siedziba oddziału w Suwałkach mieści się na IV kondygnacji, w obiekcie we wspólnocie majątkowej ze Starostwem Powiatowym w Suwałkach. W 2006r. dokonano gruntownej przebudowy obiektu, dostosowując go do potrzeb osób niepełnosprawnych. Obsługa interesantów niepełnosprawnych odbywa się na I kondygnacji (dostęp z zewnątrz za pomocą pochylni), po powiadomieniu przez pracownika ochrony budynku pracowników oddziału OIP o takiej potrzebie.

OIP BYDGOSZCZ.

1. Siedziba OIP w Bydgoszczy
2. Dwa oddziały w Toruniu i Włocławku

Siedziba Okręgu w Bydgoszczy

W siedzibie Okręgu w Bydgoszczy zainstalowany jest pojazd schodowy Treppenkuli. Po wezwaniu portiera przez osobę niepełnosprawną ruchowo (poprzez naciśnięcie dzwonka zamontowanego obok schodów) uruchamiany jest pojazd, którym osoba niepełnosprawna transportowana jest do dowolnego pomieszczenia w budynku.

W obiekcie zachowana jest odpowiednia szerokość drzwi i ciągów komunikacyjnych, brak jest progów i różnic w poziomie podłóg.

Nie dostosowano jednak żadnego z pomieszczeń higieniczno-sanitarnych do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo (przygotowanie projektu dostosowania łazienki na parterze budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych – 2014 rok, przewidywany termin realizacji zgodnie z harmonogramem prac remontowych - 2015r.- w miarę posiadanych środków w budżecie).

Oddział w Toruniu

Budynek jw. użytkowany jest na podstawie umowy najmu. Sprawę dostępu osób niepełnosprawnych rozwiązano na etapie zasiedlania pomieszczeń biurowych. Porady prawne oraz odbiór korespondencji kierowanej do oddziału zlokalizowano na parterze. Dostęp do budynku jest dogodny, bez żadnych barier architektonicznych – bezpośrednio z poziomu chodnika. W budynku nie ma windy, jednakże cała obsługa osób z dysfunkcją ruchową może odbywać się na parterze budynku, gdzie nie występują żadne progi czy różnice w poziomach podłóg. Takie rozwiązanie zapewnia swobodny dostęp osób niepełnosprawnych do siedziby oddziału, a w przypadku potrzeby przeprowadzenia rozmowy z pracownikiem, który nie znajduje się na parterze, osoba udzielająca porad prawnych dokonuje przywołania.

Drzwi wejściowe do budynku nie są wyposażone w czujnik ruchu (drzwi otwierane klamką), w związku, z czym zainstalowano dzwonek przy drzwiach wejściowych. Umożliwia to pomoc w swobodnym wejściu do budynku osobie niepełnosprawnej ruchowo.

Na parterze budynku znajduje się pomieszczenie higieniczno-sanitarne, które na chwilę obecną nie jest dostosowane do potrzeb osób z dysfunkcją ruchową (jeżdżących na wózkach). Aktualnie podejmowane są starania zmierzające do zmiany siedziby dla oddziału, w tej sprawie prowadzone są rozmowy z przedstawicielami władz samorządowych, w celu pozyskania odpowiedniego lokalu z zasobów Skarbu Państwa.

Oddział we Włocławku

Siedziba znajduje się w budynku, który pozostaje w trwałym współzarządzie: Inspekcji Pracy (w 1/4 części) oraz Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy (3/4 części). Biura oddziału znajdują się na I piętrze budynku. Osoba niepełnosprawna ruchowo po dotarciu na parter budynku zgłasza portierowi potrzebę uzyskania porady prawnej bądź przeprowadzenia rozmowy z konkretnym pracownikiem oddziału, ten dokonuje zgłoszenia zaistnienia takiej potrzeby w sekretariacie. Załatwienie sprawy następuje w wydzielonym pokoju biurowym znajdującym się na parterze budynku.

W celu ułatwienia dostępu osobom z niepełnosprawnością ruchową przez wejście główne, w roku bieżącym zostanie zamontowany przy schodach wejściowych dzwonek i zakupiony pojazd schodowy ułatwiający dostępność do budynku osobom niepełnosprawnym. Zasada jego funkcjonowania będzie podobna jak w siedzibie w Bydgoszczy.

Jedynie w przypadku lokalizacji w Toruniu obiekt otoczony jest ogrodzeniem. Bramy i furtki mają odpowiednią szerokość i nie posiadają progów utrudniających dostęp do Urzędu osobom niepełnosprawnym.

Wewnątrz budynków szerokości drzwi i ciągów komunikacyjnych również są dostosowane do potrzeb osób z dysfunkcją ruchową. Powierzchnie podłóg pokryte są płytkami gresowymi, więc nie stanowią utrudnienia dla osób poruszających się na wózkach.

OIP GDAŃSK.

1. Siedziba OIP
2. 5 Oddziałów w Słupsku, Gdyni, Starogardzie Gdańskim, Wejherowie, Malborku
3. Sekcja Badań Środowiska Pracy

Siedziba Okręgowego Inspektoratu Pracy w Gdańsku, jego pięć oddziałów oraz Sekcja Badań Środowiska Pracy tylko w części są dostępne dla osób niepełnosprawnych.

W czterech budynkach dostęp do pomieszczeń nie jest utrudniony, w pozostałych trzech budynkach barierą są schody oraz brak pochylni, platformy czy windy. W tych trzech budynkach osoba niepełnosprawna poruszająca się na wózku inwalidzkim, lub taka, która ma

problemy z poruszaniem się po schodach o własnych siłach nie jest w stanie dostać się do pomieszczeń porad prawnych lub innych pomieszczeń OIP.

W czterech oddziałach budynku mają odpowiednią szerokość drzwi zewnętrznych i wewnętrznych, a na drogach komunikacyjnych brak jest progów czy innych przeszkód utrudniających poruszanie się na wózkach inwalidzkich. W pozostałych trzech jednostkach istnieją bariery, w postaci np. zbyt wąskich drzwi wejściowych do pomieszczeń.

W trzech budynkach są toalety dostosowane dla osób niepełnosprawnych, w których są także zamontowane uchwyty ułatwiające osobom niepełnosprawnym korzystanie z toalety.

Jeden oddział nie posiada antypoślizgowych powierzchni dróg, w pozostałych sześciu wymogi są spełnione.

Budynki Okręgowego Inspektoratu Pracy w Gdańsku oraz jego oddziały są własnością prywatnych właścicieli. Państwowa Inspekcja Pracy jest tylko dzierżawcą obiektów. Wszystkie działania mające na celu uczynienie zajmowanych budynków i ich otoczenia bardziej przyjaznych dla osób niepełnosprawnych są przez to mocno ograniczone.

OIP KATOWICE.

1. Siedziba OIP Katowice

2. 5 Oddziałów w Rybniku, Częstochowie, Gliwicach, Zawierciu, Bielsku Białej

Aktualnie w trzech lokalizacjach tj. w siedzibie OIP w Katowicach oraz w Oddziałach w Rybniku i Częstochowie zapewniono dostęp osobom niepełnosprawnym do pomieszczeń, w których udzielane są porady prawne. Ponadto, planowana jest zmiana lokalizacji siedziby Okręgowego Inspektoratu Pracy w Katowicach. Podczas adoptowania budynku na cele statutowe Państwowej Inspekcji Pracy przewiduje się uwzględnić pełne dostosowanie ogólnodostępnych części budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2013 r. został wykonany projekt na przebudowę wejścia do Oddziału OIP w Gliwicach w celu dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych. Na 2014 r. planowana jest przebudowa schodów oraz zamontowanie platformy przyschodowej przy wejściu do tego obiektu.

W Oddziale OIP w Zawierciu, przeniesionym w dniu 20.12.2013 r. do nowej lokalizacji, właściciel budynku na czas udzielania porad prawnych osobom niepełnosprawnym udostępnia pomieszczenie na parterze budynku. Do wejścia głównego do budynku prowadzi podjazd, po którym mogą poruszać się osoby niepełnosprawne na wózkach inwalidzkich.

W Oddziale OIP w Bielsku-Białej nie prowadzono w 2013 r. prac likwidujących bariery funkcjonalne dla osób niepełnosprawnych. W siedzibie tego oddziału dostęp osób niepełnosprawnych do windy utrudnia 8 stopni schodów (pomieszczenia oddziału znajdują się na IV piętrze budynku). W 2014 r. planowana jest zmiana lokalizacji tego oddziału do budynku, w którym znajduje się winda i nie występują inne bariery utrudniające dostęp osobom niepełnosprawnym do pomieszczeń porad prawnych.

W siedzibie Okręgowego Inspektoratu Pracy w Katowicach, jak i w jego oddziałach w: Częstochowie, Bielsku-Białej, Rybniku, Zawierciu i Gliwicach, brak jest toalet dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach.

OIP KIELCE.

1. Siedziba OIP w Kielcach

Budynek, w którym znajduje się siedziba Okręgowego Inspektoratu Pracy w Kielcach posiada podjazd dostosowany dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózku inwalidzkim. Drzwi wejściowe do budynku są dwuskrzydłowe (szerokość skrzydła to 90-100 cm). Wewnątrz budynku korytarze są szerokie, przy poradach prawnych i przy wyjściach z windy znajduje się przestronny hol umożliwiający swobodne poruszanie się osobom niepełnosprawnym. Nie występują różnice poziomów. Podłogi korytarzy klatki schodowej wyłożone są płytkami gresowymi, natomiast korytarze siedziby Okręgowego Inspektoratu Pracy w Kielcach na II i III piętrze budynku wyłożone są wykładziną PCV typu tarkett.

W budynku znajduje się winda, która umożliwia osobom niepełnosprawnym dostęp do pomieszczeń usytuowanych na II i III piętrze. Na III piętrze budynku znajduje się toaleta

dostosowana dla osób niepełnosprawnych (obok porad prawnych). Obiekt jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami ruchowymi.

OIP KRAKÓW.

1. Siedziba OIP w Krakowie
2. 2 Oddziały w Nowym Sączu i Tarnowie

Siedziba Okręgu w Krakowie

Administratorem budynku, zajmowanego przez Państwową Inspekcję Pracy Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie jest NSZZ „Solidarność” Region Małopolska, jako właściciel ponad połowy budynku. Administrator w 2008 r. zrealizował inwestycje mające na celu usunięcie barier architektonicznych, a mianowicie:

- zainstalowano w budynku podjazd – platformę, umożliwiającą przemieszczanie się osób niepełnosprawnych,
- wybudowano dźwig przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich (budynek posiada 8 kondygnacji)
- dźwig wyposażony jest w system głośnomówiący (dla osób słabo widzących i niewidomych).

Budynek, w którym mieści się Urząd jest obiektem zabytkowym wpisanym do rejestru zabytków, co ogranicza możliwości przebudowy i dostosowania w inny sposób do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo.

Oddział w Tarnowie

Budynek nie jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Do chwili obecnej nie wykonano żadnych inwestycji w w/w. temacie, gdyż w pierwszej kolejności należałoby zlecić opracowanie koncepcji architektonicznej wraz z kosztorysem rozwiązań konstrukcyjnych, umożliwiających przemieszczanie się osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich, co wiąże się z dużymi nakładami finansowymi.

Oddziału w Nowym Sączu

Budynek nie jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych . Wg. informacji uzyskanych od właściciela obiektu rozważa on w przyszłości, w miarę możliwości finansowych, możliwość dokonywania zmian mających na celu przystosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych.

OIP LUBLIN.

1. Siedziba OIP w Lublinie
2. Oddziały w Białej Podlaskiej, Chełmie, Zamościu,

Siedziba Okręgu w Lublinie

Do budynku wykonano podjazd, umożliwiający dostęp do poziomu parteru, gdzie znajduje się pomieszczenie, w którym udzielane są porady prawne. Na wyższe poziomy budynku, gdzie znajdują się pomieszczenia Okręgowego Inspektoratu Pracy w Lublinie można dostać się windą (o odpowiedniej szerokości). W całym budynku brak jest toalety przystosowanej do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Osoby niepełnosprawne z dysfunkcją narządów słuchu mogą być obsługiwane przy udziale tłumacza języka migowego np. z PZG, natomiast osobom z dysfunkcją narządów wzroku zapewniana jest pomoc w dotarciu do pomieszczeń, w których udzielane są porady prawne.

Oddział w Białej Podlaskiej

Do budynku wykonano jedno dojście z poziomu otaczającego terenu (dostęp tylko do poziomu parteru). Brak jest możliwości swobodnego poruszania się po całym budynku, w tym również między pokojami użytkowymi przez Państwową Inspekcję Pracy. W budynku zapewniono toaletę przystosowaną do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Obsługa osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózku inwalidzkim odbywa się na parterze w holu budynku lub pomieszczeniu udostępnionym przez właściciela budynku, osoby z dysfunkcją narządów słuchu mogą być obsługiwane przy udziale tłumacza języka migowego np. z PZG, natomiast osobom z dysfunkcją narządów wzroku zapewniana jest pomoc w dotarciu do pomieszczeń, w których udzielane są porady prawne.

Oddział w Chełmie

Do budynku wykonano podjazd, umożliwiający dostęp tylko do poziomu parteru. Brak możliwości swobodnego poruszania się po całym budynku, w tym również między pokojami użytkowymi przez Państwową Inspekcję Pracy. W budynku zapewniono toaletę przystosowaną do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Obsługa osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózku inwalidzkim odbywa się na parterze w holu budynku, osoby z dysfunkcją narządów słuchu mogą być obsługiwane przy udziale tłumacza języka migowego np. z PZG, natomiast osobom z dysfunkcją narządów wzroku zapewniana jest pomoc w dotarciu do pomieszczeń, w których udzielane są porady prawne.

Oddział w Zamościu

Do budynku wykonano podjazd, umożliwiający dostęp tylko do poziomu parteru. Brak jest możliwości swobodnego poruszania się po całym budynku, w tym również między pokojami użytkowymi przez Państwową Inspekcję Pracy. Brak jest toalety przystosowanej do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Obsługa osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózku inwalidzkim odbywa się na parterze w holu budynku lub w pomieszczeniu udostępnianym przez właściciela budynku, osoby z dysfunkcją narządów słuchu mogą być obsługiwane przy udziale tłumacza języka migowego np. z PZG, natomiast osobom z dysfunkcją narządów wzroku zapewniana jest pomoc w dotarciu do pomieszczeń, w których udzielane są porady prawne.

W związku z faktem, iż wszystkie pomieszczenia OIP w Lublinie użytkowane są na zasadzie najmu w 2013 r. nie przeprowadzano prac likwidujących bariery funkcjonalne (np. architektoniczne) dla osób niepełnosprawnych. Poprawa warunków dostępności do pomieszczeń użytkowanych przez Oddziały OIP w Lublinie jest możliwa w przypadku zmiany siedziby Oddziału lub w przypadku przeprowadzania prac modernizacyjnych przez właściciela budynku. To samo dotyczy toalet przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

OIP ŁÓDŹ.

1. Siedziba OIP w Łodzi
2. 4 Oddziały w Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Skierniewicach, Kutnie

Siedziba OIP w Łodzi

Siedziba Okręgu zlokalizowana jest częściowo na parterze budynku, na pierwszym i drugim piętrze oraz cztery pokoje na piętrze trzecim. W celu umożliwienia osobom z niepełnosprawnością ruchową korzystania z udzielanych przez Sekcję Prawną bezpłatnych porad prawnych, pomieszczenie do tego przeznaczone zostało zlokalizowane na parterze. Budynek posiada podjazdy dla wózków inwalidzkich na zewnątrz budynku jak i wewnątrz. Podjazdy zapewniają osobom niepełnosprawnym swobodny dostęp do pomieszczenia, w którym udzielane są porady oraz do windy, którą osoba niepełnosprawna może przemieścić się do kancelarii oraz pokoi inspektorów pracy, znajdujących się na I i II piętrze budynku. Powierzchnia wykładzin w poszczególnych pomieszczeniach oraz korytarzu, a także brak różnic w poziomie pomieszczeń zapewnia pełną swobodę poruszania się. Pomieszczenia higieniczno-sanitarne zlokalizowane na parterze ww. budynku nie posiadają żadnych pochyłości dla osób niepełnosprawnych.

Oddział w Piotrkowie Trybunalskim

Oddział Terenowy Państwowej Inspekcji Pracy w Piotrkowie Trybunalskim zlokalizowany jest w pomieszczeniach na I i II piętrze trzykondygnacyjnego budynku, którego właścicielem jest INVEST-BANK S.A. Wynajmujący nie zapewnił żadnych udogodnień dla osób niepełnosprawnych.

Brak jest w budynku dźwigu i urządzeń ułatwiających poruszanie się po schodach niepełnosprawnym z upośledzeniem narządów ruchu. Drzwi wejściowe na poziomie terenu, prowadzące do budynku z obu stron tj. zarówno od strony ulicy jak i od strony wewnętrznego parkingu nie zapewniają możliwości wjechania wózkiem bez otwierania drugiego ich skrzydła, podobnie jak drzwi wejściowe I i II piętra prowadzące z klatki schodowej bezpośrednio do pomieszczeń Inspekcji Pracy. Wśród pomieszczeń higieniczno-sanitarnych udostępnionych Państwowej Inspekcji Pracy brak jest ubikacji dla niepełnosprawnych

poruszających się na wózkach, a żadna z urządzonych ubikacji nie posiada pochwytów dla niepełnosprawnych. Właściciel budynku, od którego Państwowa Inspekcja Pracy wynajmuje ww. pomieszczenia planuje zainstalowanie w najbliższym czasie uniwersalnego schodolaza gąsiennicowego, umożliwiającego transport po schodach osób na wózkach inwalidzkich.

Oddział w Kutnie

Pomieszczenia jednostki organizacyjnej w Kutnie mieszczą się na IV piętrze sześciokondygnacyjnego budynku, którego właścicielem jest firma INFO-COMP. Budynek wyposażony jest w windę osobową obsługującą wszystkie kondygnacje. Toaleta na IV piętrze dostosowana została do potrzeb osób niepełnosprawnych: szerokość drzwi, powierzchnia manewrowa i kubatura spełniają wymagania dla tego typu pomieszczeń dla osób niepełnosprawnych. Łazienka jest ponadto wyposażona w instalację przywoławczą. W toalecie nie ma jedynie uchwytów ułatwiających osobom niepełnosprawnym korzystanie z urządzeń sanitarnych. Budynek został wyposażony przez właściciela w podjazd dla wózków inwalidzkich, który umożliwia wjazd wózka do budynku, gdzie znajduje się winda umożliwiająca dostęp dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim do pomieszczeń biurowych wynajmowanych przez Inspekcję Pracy.

Oddział w Skierniewicach

Właścicielem pomieszczeń biurowych wynajmowanych na potrzeby Oddziału w Skierniewicach jest Urząd Gminy w Skierniewicach. Znajdują się one na IV piętrze pięciokondygnacyjnego budynku z lat 60 ubiegłego wieku. Budynek nie został wyposażony w windę, jednak w przypadku interesantów niepełnosprawnych, istnieje możliwość przyjęcia ich w udostępnianej przez Urząd Gminy sali konferencyjnej, która znajduje się na parterze budynku bezpośrednio przy wejściu. Wejście główne do budynku odbywa się pięciostopniowymi schodami, przy których są poręcze. Z informacji uzyskanych od właściciela budynku, w którym wynajmowane są powierzchnie biurowe w Skierniewicach wynika, iż brak jest planów dostosowywania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych

Oddział w Sieradzu

Budynek jest własnością firmy SKALIMEX-BORÓW S.A. Wynajmowane powierzchnie są zlokalizowane na parterze oraz I piętrze budynku. Na parterze znajduje się: sekretariat oddziału, pokój do udzielania porad prawnych, pokój kierownika oddziału oraz cztery pokoje inspektorów pracy, kuchnia i sanitariaty. Na I piętrze znajdują się pozostałe pokoje inspektorów pracy oraz sala konferencyjna i sanitariaty. W budynku znajduje się winda dla osób niepełnosprawnych, która umożliwia swobodny dostęp do pomieszczeń oddziału i korzystanie z pomocy jego pracowników. Drzwi prowadzące do pomieszczeń zajmowanych przez oddział są szerokie, dzięki czemu niepełnosprawni mają do nich łatwy dostęp. Powierzchnie podłóg w poszczególnych pomieszczeniach i brak progów zapewniają możliwość swobodnego poruszania się osobom niepełnosprawnym. Na parkingu należącym do budynku i bezpośrednio do niego przylegającym wydzielone oraz oznakowane zostały miejsca parkingowe przeznaczone dla osób niepełnosprawnych. Pomieszczenia higieniczno-sanitarne użytkowane przez Oddział nie posiadają żadnych przystosowań dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

OIP OLSZTYN.

1. Siedziba OIP Olsztyn
2. 2 Oddziały w Elku i Elblągu

Siedziba Okręgu w Olsztynie

W siedzibie zapewniono podjazd, który osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich umożliwia swobodne dotarcie z poziomu chodnika na poziom parteru. Na parterze budynku wydzielono pomieszczenie, w którym udzielane są porady prawne i przyjmowane skargi. Takie rozwiązanie umożliwia dostęp osobom niepełnosprawnym, w szczególności osobom z dysfunkcjami ruchu. Pozostałe pomieszczenia biurowe znajdują się na III i IV piętrze budynku.

Oddział w Elblągu

W Elblągu zainstalowano urządzenie radiowe do „przyzywania” na poziom parteru pracownika udzielającego porad prawnych, gdyż pomieszczenia oddziału znajdują się na I piętrze budynku. Uwzględniając powyższy stan, należy stwierdzić, iż na dzień dzisiejszy obiekty użytkowane przez Okręgowy Inspektorat Pracy w Olsztynie nie są całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych. Głównym powodem powyższego jest okoliczność, iż wszystkie użytkowane budynki zostały, wybudowane w okresie, kiedy nie obowiązywały wymogi dotyczące swobodnej komunikacji wewnątrz budynku.

Oddział w Elku

W siedzibie w Elku nie realizowano w 2013 roku działań w zakresie przystosowania posiadanych obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Okręgowy Inspektorat Pracy w Olsztynie nie miał wpływu na odpowiednie rozwiązania projektowe funkcjonujące w użytkowanych obiektach. W ramach planowanych inwestycji Okręgowy Inspektorat Pracy w Olsztynie w najbliższych latach, w zależności od posiadanych środków oraz zaangażowania pozostałych członków wspólnoty lokalowej funkcjonującej w budynku siedziby Okręgowego Inspektoratu Pracy, zamierza podjąć dalsze działania na rzecz ułatwienia dostępu do urzędu osobom niepełnosprawnym poprzez m.in. zamontowanie windy umożliwiającej dotarcie osób niepełnosprawnych do pomieszczeń okręgu zlokalizowanych na wyższych kondygnacjach.

OIP OPOLE.

1. Siedziba OIP Opole

Okręgowy Inspektorat Pracy w Opolu od 1 października 2012r. zajmuje nowy budynek. Budynek jest nowoczesną jednostką z infrastrukturą dostosowaną w pełni do potrzeb osób niepełnosprawnych. Teren, na którym znajduje się siedziba Okręgowego Inspektoratu Pracy w Opolu posiada odpowiedniej szerokości bramy dojazdowe oraz wydzielone miejsca parkingowe przeznaczone dla osób niepełnosprawnych. Miejsca te znajdują się w bezpośredniej bliskości wejścia do budynku. Drzwi i ciągi komunikacyjne posiadają odpowiednie szerokości dostosowane do swobodnej komunikacji; na poszczególnych kondygnacjach nie ma różnic poziomów podłóg oraz progów. W budynku funkcjonuje winda dla osób niepełnosprawnych umożliwiająca komunikację do każdej z kondygnacji siedziby inspektoratu. Toalety na pierwszej i drugiej kondygnacji są w pełni dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

OIP POZNAŃ.

1. Siedziba OIP Poznań

2. 4 Oddziały w Pile, Koninie, Lesznie i Ostrowie Wielkopolskim

Siedziba Okręgu w Poznaniu

Siedziba Okręgowego Inspektoratu Pracy w Poznaniu mieści się w budynku Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników i zlokalizowana jest na piętrach: I i od VIII do IX. W roku 2013 Okręgowy Inspektorat Pracy wynajął od właściciela budynku dodatkową powierzchnię biurową (245 m²) zlokalizowaną na pierwszym piętrze dla pracowników Sekcji Prawnej i Sekcji Prewencji i Promocji. W wyniku przeniesienia stanowisk dotyczących udzielania porad prawnych i przyjmowania skarg, ułatwiony jest dostęp do urzędu na I piętrze dla osób z niepełnosprawnością ruchową za pomocą platformy do przewozu osób niepełnosprawnych obsługiwanej przez pracowników ochrony obiektu.

Ponadto budynek, w którym zlokalizowana jest siedziba, całkowicie dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych. Brak jest progów i różnic w poziomie podłóg, istnieje możliwość swobodnej komunikacji wewnątrz budynku i pomiędzy poszczególnymi piętrami, drzwi i korytarze są odpowiedniej szerokości. W budynku zainstalowane są dźwigi osobowe oraz toalety dla osób niepełnosprawnych.

Oddział w Lesznie

Budynek Oddziału w Lesznie jest własnością LOB S.A. Siedziba Oddziału mieści się na II piętrze budynku. Wejście do budynku jest dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przy wejściu znajduje się pochylnia dla wózków. Wewnątrz budynku szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi zapewnia swobodną komunikację. W budynku brak dźwigu

osobowego i pochylni na schodach umożliwiających dostęp osobom z dysfunkcją narządu ruchu do Oddziału OIP. Obsługa niepełnosprawnych interesantów zorganizowana jest w ten sposób, że na parterze budynku znajduje się oznakowany domofon Państwowej Inspekcji Pracy, przy pomocy którego osoba niepełnosprawna może porozumieć się z sekretariatem Oddziału. W takim przypadku pracownik udzielający porad schodzi na parter i udziela stosownej porady.

Oddział w Pile

W 2013 r. przeniesiono siedzibę Oddziału w Pile z dotychczasowej lokalizacji mieszczącej się w budynku przy ul. Sikorskiego 35, będącym własnością PZU S.A. do nowej lokalizacji w Pile przy ul. Dzieci Polskich 26. Zmiana siedziby związana była z decyzją Ministra Skarbu Państwa nr 20/12 z dnia 19 marca 2012 r. o ustanowieniu trwałego zarządu na rzecz PIP OIP w Poznaniu na części nieruchomości położonej w Pile przy ul. Dzieci Polskich 26, z przeznaczeniem na potrzeby statutowe. W 2012 roku rozpoczęto prace budowlane zapewniające kompleksowy remont nowej siedziby oddziału w Pile z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych (w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich), w części przydzielonej naszemu Urzędowi. Prace remontowe zostały ukończone w 2013 roku. Siedziba Oddziału mieści się na I piętrze budynku i stanowi 13,15% udziału w nieruchomości wspólnej. Pozostałą część budynku zajmuje Delegatura Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu (80,06% udziału w nieruchomości wspólnej) oraz Starosta Piłski (6,79 % udziału w nieruchomości). W budynku brak jest dźwigu osobowego i pochylni na schodach umożliwiających dostęp do budynku oraz wyższych kondygnacji, w związku z czym wejście na I piętro (do Oddziału OIP) dla osób ze schorzeniami ruchu jest utrudnione i możliwe jedynie przy pomocy osób trzecich. W przypadku załatwiania spraw urzędowych przez osoby niepełnosprawne, które nie mogą wejść na I piętro przyjęto zwyczajowo obsługę prawną petenta w holu na parterze budynku.

Jednocześnie informujemy, że po faktycznym zasiedleniu nowej siedziby Oddziału w Pile zostały podjęte rozmowy z większościowym udziałowcem przedmiotowej nieruchomości (Urząd Wojewódzki w Poznaniu) w zakresie zapewnienia pełnej dostępności osobom niepełnosprawnym do pomieszczeń oddziału.

Ponadto, Okręgowy Inspektorat Pracy w Poznaniu skierował pismo do Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu w sprawie pozyskania informacji na temat planów dostosowania ogólnodostępnych części tego budynku dla potrzeb osób niepełnosprawnych (w tym likwidacji barier architektonicznych) oraz zapewnienia pełnej dostępności osobom niepełnosprawnym do pomieszczeń naszego Oddziału.

Oddział w Koninie

Budynek Oddziału w Koninie jest własnością firmy ANIMAR. Siedziba oddziału mieści się na parterze, I i II piętrze budynku. Wejście do budynku jest dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, przy wejściu znajduje się pochylnia dla wózków. Wewnątrz budynku na parterze znajduje się kancelaria oraz pokój do udzielania porad prawnych, co zapewnia pełną dostępność dla osób niepełnosprawnych, które mogą się swobodnie przemieszczać. Szerokość ciągów komunikacyjnych i drzwi zapewnia swobodną komunikację. W budynku brak dźwigu osobowego i pochylni na schodach umożliwiającego dostęp do wyższych kondygnacji (I i II piętro), w związku z czym wejście dla osób ze schorzeniami ruchu jest utrudnione.

Oddział w Ostrowie Wielkopolskim

Siedziba mieści się w piętrowym budynku będącym w wieczystym użytkowaniu Państwowej Inspekcji Pracy. W budynku brak jest dźwigu osobowego i pochylni na schodach, w związku z czym wejście na I piętro dla osób ze schorzeniami ruchu jest utrudnione i możliwe jedynie przy pomocy osób trzecich. Natomiast parter budynku jest całkowicie dostępny dla osób niepełnosprawnych. W ramach budowy parkingu samochodowego w 2007 roku przed budynkiem oddziału wyodrębniono specjalne miejsca parkingowe z podjazdem dla osób niepełnosprawnych tuż przy wejściu głównym do budynku. W ramach remontu budynku w 2008 roku zamontowano nowe drzwi wejściowe o szerokości 100 cm oraz wybudowano nowe pomieszczenia porad prawnych na parterze budynku, bezpośrednio za wejściem

głównym. Drzwi wejściowe do biura porad oraz przestronny hall umożliwiają swobodną komunikację osobom niepełnosprawnym. W 2011 roku zrealizowano remont pomieszczeń higieniczno-sanitarnych z przystosowaniem dla osób niepełnosprawnych (toaleta znajdującej się na parterze obok biura porad prawnych, tak aby była łatwo dostępna dla osób niepełnosprawnych). W 2013 roku przeprowadzono kompleksowy remont siedziby z wymianą sieci elektrycznej i teletechnicznej budynku.

OIP RZESZÓW.

1. Siedziba OIP w Rzeszowie
2. 3 Oddziały w Krośnie, Przemyślu, Tarnobrzegu

Siedziba Okręgu w Rzeszowie oraz Oddziału w Przemyślu i Tarnobrzegu są w pełni dostosowane w części ogólnodostępnej, do poruszania się osób niepełnosprawnych, w tym również osób korzystających przy poruszaniu się z urządzeń pomocniczych takich jak np. wózek inwalidzki czy kule. Obiekty te w 2013 roku nie wymagały podjęcia dodatkowych działań w tym zakresie.

Nowa siedziba (1 czerwca 2013 r.) oddziału w Krośnie jest architektonicznie przystosowana dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Aktualnie wszystkie obiekty są już całkowicie dostępne dla osób niepełnosprawnych.

OIP SZCZECIN.

1. Siedziba OIP w Szczecinie
2. 1 Oddział w Koszalinie

Siedziba OIP w Szczecinie

Budynek jest dostępny dla osób niepełnosprawnych.

Od ulicy głównej wydzielono utwardzoną drogę komunikacyjną z bramą dwuskrzydłową, na drodze zniwelowano różnicę poziomów. Jedno skrzydło bramy wjazdowej jest otwarte podczas godzin pracy Urzędu. Na odcinku drogi od bramy wjazdowej do budynku nie ma ruchu kołowego – samochody wyjeżdżają bramą usytuowaną z drugiej strony budynku.

Bezpośrednio przy budynku Urzędu wykonano podjazd dla osób z dysfunkcją kończyn dolnych, umożliwiający osobom niepełnosprawnym dogodny dojazd do drzwi zewnętrznych. Do budynku prowadzą drzwi dwuskrzydłowe o szerokości 135 cm. Porady prawne udzielane są na parterze budynku. W przypadku osób niepełnosprawnych poruszających się na wózku inwalidzkim, osoba udzielająca porad przyjmuje interesantów w sali konferencyjnej, do której prowadzą drzwi dwuskrzydłowe o szerokości 120 cm. W sali konferencyjnej spotykają się także z inspektorami pracy niepełnosprawni pracodawcy. Toaleta na parterze budynku pod względem wymiarów przystosowana została dla osób poruszających się wózkami inwalidzkimi. Nie zostały zamontowane pochwyty przy umywalce i muszli ustępowej, ułatwiające osobom niepełnosprawnym samodzielne korzystanie z urządzeń sanitarnych. Gotowe, oferowane na rynku oprzyrządowania nie mogły zostać zamontowane ze względu na brak możliwości ich zamontowania (ścianki kartonowo-gipsowe). Nie można było również zamontować gotowych pochwyty mocowanych do posadzki, ze względu na rury kanalizacyjne. Po uzyskaniu pochwyty odpowiadających ze względów konstrukcyjnych ograniczeniom występującym w toaletach, pochwyty takie zostaną zamontowane – nastąpi to najprawdopodobniej jeszcze w I półroczu 2014 r.

Oddział w Koszalinie

Do budynku prowadzi bieg schodowy. W celu udostępnienia obiektu dla osób z dysfunkcją kończyn dolnych w latach ubiegłych wykonano na podwórzu podjazd, umożliwiający swobodny dostęp do drzwi wejściowych od strony podwórza (wyjście ewakuacyjne) oraz zamontowano dźwig schodowy, umożliwiający wjazd na I kondygnację (8 stopni biegu schodowego). Przed wejściem głównym znajduje się tablica informująca osoby niepełnosprawne o możliwości dostępu do obiektu. Ponadto, zamontowano strzałki kierujące te osoby do drzwi ewakuacyjnych budynku. Przy drzwiach wejściowych od strony podwórza znajduje się dzwonek, którego sygnał odbierany jest w pomieszczeniu pracowników administracji. Wyznaczona osoba otwiera drzwi i obsługuje dźwig schodowy. Szerokość drzwi zewnętrznych (dwuskrzydłowe) 160 cm, wewnętrznych 170 cm (dwuskrzydłowe

szklane). Osoby niepełnosprawne mają możliwość osobistego kontaktu z pracownikami, udzielającymi porad prawnych na parterze obiektu. W przypadku konieczności kontaktu osoby niepełnosprawnej z inspektorem pracy, osoby te obsługiwane są także na parterze budynku. Brak jest na parterze budynku toalet. Toalety znajdują się w piwnicy oraz na piętrze budynku. Osoby niepełnosprawne z dysfunkcją kończyn dolnych nie mają możliwości skorzystania z toalety w budynku. Brak jest możliwości wykonania toalety na parterze budynku.

Porady prawne udzielane są również poza siedzibami Urzędu w 11 obiektach gmin, powiatów oraz siedzibach związków zawodowych. Osoby niepełnosprawne mają możliwość korzystania z informacji bez konieczności podróży do Szczecina lub Koszalina. Korzystają z tej formy poradnictwa osoby niepełnosprawne o różnych schorzeniach i niesprawnościach.

OIP WARSZAWA.

1. Siedziba OIP w Warszawie

2. 5 Oddziałów w Ciechanowie, Ostrołęce, Płocku, Radomiu, Siedlcach

Okręgowy Inspektorat Pracy w Warszawie użytkuje powierzchnie biurowe wraz z Oddziałami w 6-ciu budynkach na terenie woj. mazowieckiego na podstawie umowy najmu - nie posiada obiektów własnych.

Siedziba OIP w Warszawie

Siedziba Okręgowego Inspektoratu Pracy w Warszawie, gdzie użytkowane pomieszczenia biurowe zostały zlokalizowane na II, III, IV i V piętrze z dostępem do nich dwoma klatkami schodowymi z windami. Obiekt ten jest dostosowany dla osób niepełnosprawnych. Przy wejściu do budynku jest zainstalowany dzwonek dla osób niepełnosprawnych. Portier informuje osobę niepełnosprawną o miejscu do parkowania na terenie podwórka przy obiekcie oraz o możliwości wejścia/wjazdu wózkiem inwalidzkim od strony podwórka przystosowanym dla osób niepełnosprawnych. Wydzielono pomieszczenia higieniczno-sanitarne znajdujące się na I piętrze (pomieszczenia z umywalkami i WC), bez progów i z odpowiednimi uchwytami. Dojazd do w/w pomieszczeń jest umożliwiony windą.

Oddział w Ciechanowie

Użytkowane pomieszczenia biurowe zostały zlokalizowane na wysokim parterze. Obiekt ten nie jest dostosowany dla osób niepełnosprawnych – brak windy, pochylni. Wejście do budynku znajduje się na wysokości około 0,7 m (4 stopnie schodów) powyżej poziomu odniesienia (chodnika). Po przekroczeniu drzwi wejściowych na parter budynku prowadzą kolejne schody wewnętrzne (dziewięć stopni) obustronną poręczą. Pomieszczenia higieniczno-sanitarne, drogi komunikacyjne oraz pomieszczenia pracy oddziału znajdują się na tej samej wysokości, bez progów i odpowiednich pochwytów. Nie wydzielono oddzielnego pomieszczenia tego typu dla osób niepełnosprawnych korzystających z wózków inwalidzkich. W oddziale funkcjonuje instalacja dźwiękowa (przycisk na obiekcie portierni uruchamiający dzwonek w pomieszczeniu udzielania porad) pozwalająca przywołać na zewnątrz obiektu pracownika, w celu kontaktu z osobą niepełnosprawną ze schorzeniem uniemożliwiającym poruszanie się po schodach (nie odnotowano przypadków takiego kontaktu z osobami niepełnosprawnymi w 2013 r.).

Oddział w Ostrołęce

Siedziba Oddziału mieści się na II piętrze budynku. Z poziomu chodnika wejście do budynku po 3 stopniach schodów. Komunikacja na II piętro wewnątrz budynku wyłącznie po schodach. Drogi komunikacyjne oraz pomieszczenia pracy bez progów. Pomieszczenia higieniczno-sanitarne bez pochwytów, bez oddzielnego pomieszczenia tego typu dla osób niepełnosprawnych korzystających z wózków inwalidzkich. Przy drzwiach wejściowych zamontowany jest dzwonek w celu przywołania pracowników oddziału do umożliwienia kontaktu osobom niepełnosprawnym korzystającym z dodatkowych urządzeń technicznych np. wózka inwalidzkiego w załatwieniu swojej sprawy.

Obecnie trwają poszukiwania nieruchomości dla oddziału, która min. dostosowana będzie do potrzeb osób niepełnosprawnych

Oddział w Płocku

Siedziba zlokalizowana jest na 3-cim piętrze. Wejście do budynku odbywa się po czterech schodach, brak pochylni i windy. Wejścia do poszczególnych pomieszczeń pracy i pomieszczeń higieniczno-sanitarnych bez progów i bez pochwytów oraz innych urządzeń wspomagających dla osób niepełnosprawnych. W przypadku konieczności obsługi interesanta niepełnosprawnego, pracownicy portierni zlokalizowanej przy wejściu do budynku wykonują telefon informujący pracowników oddziału o takiej potrzebie. W 2013r. przypadku takiego nie odnotowano. Poza tym pokoje, korytarze, toalety wynajmowane przez nas na III p. nie posiadają tzw. barier architektonicznych.

Oddział w Radomiu

Siedziba oddziału zlokalizowana jest na II piętrze. Budynek bez pochylni (schody przed wejściem o wysokości około 85 cm) z windą, spełnia pozostałe wymagania dla osób niepełnosprawnych.

Oddział w Siedlcach

Siedziba Oddziału PIP w Siedlcach przystosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych - zapewnia im swobodę w poruszaniu się. Siedziba oddziału jest zlokalizowana na parterze. Nie jest wyposażona w pochylnię przy wyjściu. Lokalizacja w bezpośrednim sąsiedztwie Polskiego Związku Głuchych, jak też jej doposażenie techniczne, umożliwia obsługę niepełnosprawnych z dysfunkcjami słuchu, świadczoną przez pracownicę oddziału w Siedlcach.

Pomieszczenia pracy siedziby i oddziałów OIP w Warszawie zostały zlokalizowane w obiektach najmowanych z częściowymi udogodnieniami dla potrzeb osób niepełnosprawnych, korzystających z wózków inwalidzkich.

W oddziałach nie przystosowanych, tj. posiadających bariery architektoniczne wprowadzono procedury postępowania w przypadku zgłoszenia się interesanta niepełnosprawnego w stopniu uniemożliwiającym mu pokonanie różnic poziomów.

OIP WROCLAW.

1. Siedziba OIP we Wrocławiu

2. 4 Oddziały w Jeleniej Górze, Kłodzku, Legnicy, Wałbrzychu

Siedziba OIP Wrocław

W 2013 r. w Okręgowym Inspektoracie Pracy we Wrocławiu nie przeprowadzano żadnych prac mających na celu likwidację barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Aktualnie dostosowane dla osób niepełnosprawnych są obiekty Państwowej Inspekcji Pracy Okręgowego Inspektoratu Pracy we Wrocław oraz Oddziałów w Jeleniej Górze i Wałbrzychu. W obiektach tych zapewniono odpowiednią szerokość drzwi wejściowych i bram oraz pochylni, a także antypoślizgowe powierzchnie płaskie. Zorganizowano swobodną komunikację wewnątrz budynków bez progów. W każdym z tych obiektów dostosowano 1 kabinę ustępową dla osób niepełnosprawnych z odpowiednią przestrzenią manewrową oraz zainstalowanymi uchwytyami przy urządzeniach sanitarnych. Wydzielono stanowiska postojowe dla osób niepełnosprawnych odpowiednio oznakowane.

Natomiast budynki, w których znajdują się pozostałe Oddziały Państwowej Inspekcji Pracy Okręgowego Inspektoratu Pracy Wrocław tj. w Kłodzku i w Legnicy nie są w pełni przystosowane dla osób niepełnosprawnych.

Oddział w Kłodzku

Oddział w Kłodzku mieści się w bloku mieszkalnym, na III kondygnacji. W budynku nie zapewniono dźwigu osobowego, a ciąg komunikacyjny stanowi klatka schodowa. W związku z powyższym utrudniony jest dostęp osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu kończyn dolnych do pomieszczeń oddziału. Ze względu na opisaną powyżej barierę architektoniczną obsługa osób niepełnosprawnych odbywa się w holu budynku za pomocą domofonu, przy którym znajduje się informacja o możliwości obsługi niepełnosprawnych interesantów z dysfunkcją narządu ruchu po przyciśnięciu przycisku przywołującego pracownika administracyjnego.

Oddział w Legnicy

Oddział w Legnicy zlokalizowany jest w zabytkowym budynku, objętym opieką konserwatorską, stąd wykonanie jakichkolwiek prac przystosowujących na potrzeby osób niepełnosprawnych wymaga uzyskania decyzji konserwatora zabytków. W Oddziale w Legnicy, dostępność dla osób niepełnosprawnych realizowana jest poprzez zlokalizowanie na parterze sekcji poradnictwa prawnego oraz dostosowanie wymiarów drzwi wejściowych do potrzeb osób niepełnosprawnych i zlikwidowanie progów na ciągach komunikacyjnych na parterze.

W perspektywie działań zmierzających do zminimalizowania barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych planowane jest w Legnicy poszerzenie furtki wejściowej oraz montaż dzwonka przy drzwiach wejściowych, który posłuży osobom niepełnosprawnym ruchowo zasygnalizowanie chęci wejścia do siedziby Oddziału.

OIP ZIELONA GÓRA.

1. Siedziba OIP Zielona Góra
2. Oddział w Gorzowie Wielkopolskim

Siedziba OIP w Zielonej Górze

W chwili obecnej użytkowane są dwie nieruchomości lokalowe, które nie spełniają warunków pełnego dostępu dla osób niepełnosprawnych. Działania wykonane przed kilkoma laty w obiektach, w których mieszczą się jednostki organizacyjne Okręgowego Inspektoratu Pracy, obejmowały montaż pochwytów przy schodach wejściowych do siedziby Okręgu w Zielonej Górze. Siedziba Okręgowego Inspektoratu Pracy w Zielonej Górze, przekazana jednostce organizacyjnej w trwały zarząd, mieści się na III i IV kondygnacji budynku. Budynek nie jest wyposażony w windę, nie posiada pochylni oraz platformy przyschodowej przy wejściu. Na poszczególnych kondygnacjach nie ma progów i różnic poziomów podłóg, toalety nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak antypoślizgowych powierzchni posadzek.

Oddział w Gorzowie Wielkopolskim

Siedziba Oddziału Okręgowego Inspektoratu Pracy w Gorzowie Wielkopolskim zlokalizowana jest na jednej kondygnacji na II piętrze budynku. Jest to lokal użytkowany na podstawie umowy najmu, który nie jest wyposażony w windę, nie posiada pochylni i platformy przyschodowej. Podłogi nie są wykonane z materiałów antypoślizgowych, znajdują się na jednym poziomie (brak progów), pomieszczenia sanitariatów niedostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Obsługa niepełnosprawnych interesantów w naszych jednostkach organizacyjnych możliwa jest za pośrednictwem telefonicznego numeru porad prawnych oraz poczty, w tym poczty elektronicznej e-mail.

Dla lokali będących w posiadaniu nie opracowano planu dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych. Rozważane jest natomiast, w perspektywie najbliższych lat, zainstalowanie dźwigu osobowego w siedzibie Okręgowego Inspektoratu Pracy przez Wspólnotę Lokalową (budynek należący do dwóch właścicieli: Państwowej Inspekcji Pracy i Telefonii DIALOG S.A.)

OS PIP WROCŁAW.

Siedziba OS PIP Wrocław

Ośrodek Szkolenia PIP we Wrocławiu zajmuje dwa budynki, w tym jeden budynek szkoleniowo-biurowy z wejściem od ulicy Kopernika 5 i budynek hotelowy przy ul. Kopernika 9. Pierwszy z nich jest w pełni dostosowany do poruszania się osób niepełnosprawnych tj. z dysfunkcją narządu ruchu. Osoby poruszające się na wózkach mają możliwość dostania się do budynku bezpośrednio z poziomu ulicy wejściem głównym, które prowadzi do windy, a po skorzystaniu z podjazdu (pochylni) drugim wejściem tj. od strony parkingu. W budynku tym znajdują się dwie windy, za pomocą których można się dostać na każdy poziom budynku.

Drugi budynek – hotelowy – nie został dotychczas dostosowany dla osób z dysfunkcją narządu ruchu ze względu na ograniczenia wynikające z faktu, że jest to obiekt zabytkowy (wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa dolnośląskiego pod nr

A/2690/283), a konstrukcja budynku uniemożliwia zastosowanie wind, podjazdów i innych podobnych rozwiązań. Jednakże z końcem 2013 roku podjęto decyzję o rozpoczęciu prac koncepcyjnych mających na celu ewentualne przystosowanie całości bądź części obiektu dla osób poruszających się na wózkach tak, aby umożliwić im korzystanie ze stołówki, kawiarenki, a także zwiedzanie tego niezwykle ciekawego obiektu architektury modernizmu międzywojennego.

Zgodnie z wytycznymi kierownictwa Głównego Inspektoratu Pracy, w ogłoszeniach o naborze kandydatów do pracy umieszczamy adnotację, że zapraszamy do składania ofert również osoby o orzeczonej niepełnosprawności.

**Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych działania warsztatów terapii zajęciowej
(powstałych przed 01.01.2013 r.)**

Nr	Wg województw	Dofinansowanie ze środków PFRON działania warsztatów terapii zajęciowej powstałych przed 01.01.2013 r.								
		liczba WTZ	kwota dofinansowania	liczba uczestników WTZ	w tym		WTZ prowadzone przez ZPCH			liczba powiatów
					osoby dorosłe	młodzież	liczba WTZ	kwota dofinansowania	liczba uczestników	
1	dolnośląskie	41	21 324 058	1 447	1 412	35	0	0	0	24
2	kujawsko-pomorskie	37	19 125 501	1 300	1 298	2	0	0	0	21
3	lubelskie	58	29 792 251	2 007	1 976	31	2	846 424	55	24
4	lubuskie	19	9 527 256	647	642	5	3	1 354 500	85	13
5	łódzkie	40	19 838 859	1 372	1 372	0	5	2 482 440	165	22
6	małopolskie	61	34 604 259	2 345	2 345	0	2	1 196 010	75	22
7	mazowieckie	73	35 018 624	2 388	2 306	82	6	3 253 469	216	36
8	opolskie	15	6 649 728	445	439	6	0	0	0	11
9	podkarpackie	37	23 147 331	1 578	1 526	52	2	1 249 440	83	25
10	podlaskie	25	11 992 422	824	820	4	3	1 361 232	92	17
11	pomorskie	43	20 248 024	1 359	1 326	33	0	0	0	17
12	śląskie	53	36 850 889	2 461	2 231	230	1	561 015	35	36
13	świętokrzyskie	25	15 985 044	1 080	1 067	13	0	0	0	14
14	warmińsko-mazurskie	35	20 557 884	1 400	1 346	54	0	0	0	21
15	wielkopolskie	83	41 427 148	2 795	2 708	87	1	443 880	30	33
16	zachodniopomorskie	27	15 376 294	1 048	1 001	47	0	0	0	18
	Ogółem	672	361 465 572	24 496	23 815	681	25	12 748 410	836	354

Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2013 r.

**Prace legislacyjne Ministerstwo Edukacji Narodowej
prowadzone w latach 2008 – 2013
na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych
osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym posiadających
orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność.**

Rozwiązania zawarte zostały m.in. w rozporządzeniach Ministra Edukacji Narodowej
w sprawach:

2008 :

- *orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072);
- *podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17); w którym szczególną uwagę zwrócono na konieczność zindywidualizowanego wspomagania rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

2009:

- *organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci* (Dz. U. Nr 23, poz.133). W rozporządzeniu określone zostały warunki organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci, mającego na celu pobudzanie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, w tym kwalifikacje wymagane od osób prowadzących wczesne wspomaganie, a także formy współpracy z rodziną dziecka. Wczesne wspomaganie może być organizowane w przedszkolu i w szkole podstawowej, w tym w specjalnych, w ośrodkach oraz w publicznej i niepublicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, jeżeli mają one możliwość realizacji wskazań zawartych w opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, w szczególności dysponują środkami dydaktycznymi i sprzętem, niezbędnymi do prowadzenia wczesnego wspomagania;
- *szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli* (Dz. U. Nr 50, poz. 400, z późn. zm.) – określono kwalifikacje niezbędne do prowadzenia zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka od momentu wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole.

2010:

- *szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno- pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (Dz. U. Nr 228 poz.1488), które podkreśliło zadania poradni, w szczególności w zakresie współpracy z przedszkolem, szkołą i placówką w kwestii rozpoznawania u uczniów specyficznych trudności w uczeniu się, w tym ryzyka wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się u uczniów klas I-III szkoły podstawowej, a także przy opracowaniu i realizowaniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych; w przepisach wskazano także na możliwość uzyskania przez dzieci i młodzież oraz ich rodziców informacji o wynikach diagnozy przeprowadzonej w poradni, określono wykaz i sposób prowadzenia dokumentacji;
- *zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz. U. Nr 228, poz. 1487); w przepisach wskazano, że pomoc psychologiczno-pedagogiczna zapewniana jest w przedszkolach, szkołach i placówkach; w organizacji udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej świadczonej uczniom, ich rodzicom i nauczycielom, podkreśla się indywidualne podejście do dziecka potrzebującego wsparcia w rozwijaniu zdolności

i zainteresowań czy pokonywaniu trudności, udzielanego jak najbliżej miejsca edukacji - w jego przedszkolu, szkole lub placówce systemu oświaty;

- *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych* (Dz. U. Nr 228, poz. 1490),
- *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach* (Dz. U. Nr 228, poz. 1489);

Ww. akty prawne nałożyły na przedszkola, szkoły i oddziały ogólnodostępne, przedszkola, szkoły i oddziały integracyjne oraz przedszkola, szkoły i oddziały specjalne oraz ośrodki, obowiązek zapewnienia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym: realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego; odpowiednich, ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, warunków do nauki, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęć rewalidacyjnych, a także przygotowanie uczniów do samodzielności w życiu dorosłym; w przepisach wskazano, że kształcenie ucznia niepełnosprawnego odbywa się w oparciu o indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny;

- *warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 228, poz. 1491)²²; w przepisach wskazano, że nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych oraz dostosować wymagania edukacyjne do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w tym ucznia z niepełnosprawnością.

2011:

- *rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości oraz zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* (Dz. U. Nr 109, poz. 631); w przepisach wskazano, że nauczyciel ma obowiązek indywidualizować pracę z uczniem niepełnosprawnym, zarówno na obowiązkowych, jak i dodatkowych zajęciach edukacyjnych” następująco: „w przepisach wskazano, że nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z każdym uczniem na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych oraz dostosować wymagania edukacyjne do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w tym ucznia niepełnosprawnego.

2012:

- *ramowych planów nauczania w szkołach publicznych* (Dz. U. poz. 204); w przepisach określono obowiązek uwzględnienia w szkolnym planie nauczania zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych w określonym wymiarze;
- *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych* (Dz. U. poz. 982);
warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. poz. 981);
W wspomnianych regulacjach wydłużono wiek kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach ponadgimnazjalnych do końca roku szkolnego, w którym uczeń kończy 24 rok życia;

²² Rozporządzenie zmieniające.

- *egzaminów eksternistycznych* (Dz.U.poz.188); wprowadzono możliwość dostosowania warunków i formy przeprowadzania egzaminów eksternistycznych do potrzeb i możliwości osób niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim lub z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- *placówek doskonalenia nauczycieli* (Dz. U. poz. 1196)²³, którego zmiana wynikała z potrzeby dostosowania systemu doskonalenia nauczycieli do potrzeb przedszkoli, szkół i placówek tak, aby stał się on elementem spójnego, nowoczesnego i bardziej efektywnego systemu wspomagania przedszkoli, szkół i placówek, w skład którego wejdą, obok placówek doskonalenia nauczycieli także poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz biblioteki pedagogiczne;
- *szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli* (Dz. U. poz. 426)²⁴;

Wprowadzone wymienione przepisy umożliwiają dzieciom niepełnosprawnym szerszy dostęp do wczesnego wspomagania rozwoju, poszerzono katalog osób posiadających kwalifikacje do prowadzenia zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka

- *klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego* (Dz. U. poz. 7), przewiduje następujące zawody, w których kształcenie zarezerwowano tylko dla osób niepełnosprawnych:
 - * technik realizacji dźwięku, technik tyfloinformatyk – w przypadku osób niewidomych i słabowidzących;
 - * technik masażysta, technik prac biurowych – w przypadku osób niewidomych i słabowidzących, kształcących się na poziomie technikum;
 - * pracownik pomocniczy obsługi hotelowej – w przypadku osób upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim.

Z nowego rozporządzenia wyłączono zawód technik dźwięku, który został na wniosek właściwego ministra wykreślony z klasyfikacji, ponieważ umiejętności właściwe dla tego zawodu obejmuje zawód technik realizacji dźwięku.

- *kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych* (Dz. U. poz. 186, z późn. zm.), zgodnie z którym podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych zapewniają warunki organizacyjne i techniczne umożliwiające udział w kształceniu osobom niepełnosprawnym.

W 2012 r. minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania w *rozporządzeniu w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela* (Dz. U. poz. 131), określił standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, uwzględniając:

- 1) efekty kształcenia w zakresie:
 - * wiedzy merytorycznej i metodycznej,
 - * wiedzy pedagogicznej i psychologicznej, w tym w zakresie wychowania, z uwzględnieniem przygotowania do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
 - * przygotowania w zakresie stosowania technologii informacyjnej,
 - * poziomu znajomości języka obcego,
- 2) czas trwania studiów oraz studiów podyplomowych, wymiar i sposób organizacji praktyk.

²³ Rozporządzenie zmieniające.

²⁴ Rozporządzenie zmieniające.

Zmieniając standardy kształcenia nauczycieli, założono, że każdy absolwent studiów wyższych zrealizowanych na podstawie przepisów ww. rozporządzenia będzie posiadał przynajmniej w stopniu podstawowym wiedzę pedagogiczną i psychologiczną, w tym w zakresie wychowania, z uwzględnieniem przygotowania do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Przepisy nowego rozporządzenia dają gwarancję, że po zakończeniu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela absolwent m.in.:

- 1) posiada wiedzę psychologiczną i pedagogiczną pozwalającą na rozumienie procesów rozwoju, socjalizacji, wychowania i nauczania – uczenia się, w tym m.in.:
 - * projektowania i prowadzenia badań diagnostycznych w praktyce pedagogicznej, poszerzoną w odniesieniu do odpowiednich etapów edukacyjnych i uwzględniającą specjalne potrzeby edukacyjne uczniów z zaburzeniami w rozwoju,
 - * specyfiki funkcjonowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów szczególnie uzdolnionych,
- 2) posiada umiejętności i kompetencje niezbędne do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły m.in. do samodzielnego przygotowania i dostosowania programu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów, w tym m.in.:
 - * ma umiejętności diagnostyczne pozwalające na rozpoznawanie sytuacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, opracowywanie wyników obserwacji i formułowanie wniosków,
 - * potrafi pracować z uczniami, indywidualizować zadania i dostosowywać metody i treści do potrzeb i możliwości uczniów (w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz zmian zachodzących w świecie i w nauce,
- 3) jest praktycznie przygotowany do realizowania zadań zawodowych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) wynikających z roli nauczyciela, w tym m.in. ma świadomość:
 - * konieczności prowadzenia zindywidualizowanych działań pedagogicznych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) w stosunku do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
 - * znaczenia profesjonalizmu, refleksji na tematy etyczne i przestrzegania zasad etyki zawodowej; wykazuje cechy refleksyjnego praktyka,
 - * istnienia etycznego wymiaru diagnozowania i oceniania uczniów.

2013:

- *szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (Dz. U. poz. 199), w których wprowadzono regulacje umożliwiające dostosowania systemu poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego do potrzeb przedszkoli, szkół i placówek tak, aby stał się on elementem spójnego, nowoczesnego i bardziej efektywnego systemu wspomagania przedszkoli, szkół i placówek, w skład którego wejdą, obok poradni psychologiczno-pedagogicznych również placówki doskonalenia nauczycieli oraz biblioteki pedagogiczne;
- *szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* (Dz. U. poz. 369), w którym do zakresu bibliotek wprowadzono ww. zadania związane z organizacją i prowadzeniem wspomagania szkół i placówek oraz sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli i dyrektorów szkół;
- *organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej* (Dz. U. poz. 380), w przepisach zrezygnowano z dotychczasowego ograniczenia możliwości tworzenia szkoły ponadgimnazjalnej wyłącznie w sytuacji, gdy w jej skład wchodziły co

najmniej dwa oddziały, umożliwiając zapewnienie realizacji obowiązku nauki uczniom szkół ponadgimnazjalnych także w sytuacji, gdy ich liczba umożliwia utworzenie tylko jednego oddziału; ponadto wprowadzono przepisy umożliwiające dyrektorowi odpowiednio przedszkola lub szkoły zezwolenie na odstąpienie od udziału ucznia w zajęciach edukacyjnych w sytuacji, kiedy stan zdrowia uniemożliwia mu udział w tych zajęciach, wprowadzono również przepis umożliwiający dyrektorowi przedszkola i dyrektorowi szkoły w uzgodnieniu z organem prowadzącym, określenie liczby uczniów odpowiednio w oddziale przedszkolnym oraz w oddziale szkoły, wskazano na możliwość tworzenia klas łączonych złożonych z uczniów tego samego etapu edukacyjnego, wprowadzono zmianę w liczebności grup polegającą na rezygnacji z określania minimalnej liczby uczniów w grupie wychowawczej, co dało możliwość utworzenia grupy wychowawczej w każdej sytuacji;

- *warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim* (Dz. U. poz. 529), rozporządzenie uwzględniło zmiany legislacyjne w systemie oświaty, zdrowia i polityki społecznej, jakie miały miejsce w ostatnich kilkunastu latach, tj. od czasu wydania dotychczas obowiązującego rozporządzenia oraz doświadczenia płynące z praktyki nabytej w tym okresie, jak również postulaty zgłaszane przez środowisko oświatowe, w tym przedstawicieli przedszkoli, szkół, placówek systemu oświaty (w tym poradni psychologiczno-pedagogicznych), kuratoriów oświaty, organów prowadzących przedszkola, szkoły i placówki oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych;
- *zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz. U. poz. 532), w którym uelastyczniono procedury organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom w przedszkolu, szkole lub placówce oraz uproszczono sposób dokumentowania tych działań oraz umożliwiono sprawniejsze wypełnianie głównych celów tej pomocy, czyli rozpoznawania i zaspokajania indywidualnych potrzeb uczniów oraz wspierania rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych, a tym samym umożliwiono szybsze reagowanie na potrzeby dzieci;
- *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych* (Dz. U. poz. 957)²⁵,
- *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach* (Dz. U. poz. 958)²⁶,
Ww. rozporządzenia doprecyzowują przepisy dotyczące indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego, opracowywanego dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, uwzględniając rozwiązania zawarte w ww. rozporządzeniu w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach;
- *organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci* (Dz. U. poz. 1257), wydanie nowego rozporządzenia wynikało ze zmiany art. 71b ust. 2a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, wprowadzonej art. 1 pkt 15 lit. a ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, która umożliwiła organizację zajęć wczesnego wspomagania rozwoju również w innych formach wychowania przedszkolnego.

²⁵ Rozporządzenie zmieniające.

²⁶ Rozporządzenie zmieniające.

Ponadto, w roku 2013 rozpoczęto prace nad wydaniem nowych rozporządzeń, które zastąpią następujące akty prawne:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz. U. Nr 173, poz. 1072);
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. *w sprawie sposobu i trybu organizowania obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży* (Dz. U. Nr 175, poz. 1086).

Wprowadzane zmiany uwzględniają postulaty zgłaszane przez środowisko oświatowe, uczelni wyższych, organów prowadzących szkoły i placówki, a także organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.

Systemowe działania Ministerstwa Edukacji Narodowej na rzecz uczniów niepełnosprawnych.

W okresie od marca 2010 r. do grudnia 2011 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej realizowało w partnerstwie z Akademią Pedagogiki Specjalnej w Warszawie projekt systemowy pn. *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Projekt przygotowywał nauczycieli w szkołach i placówkach do:

- * zapewnienia świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliżej dziecka/ucznia, w środowisku jego nauczania i wychowania, tj. w szkole i placówce systemu oświaty;
- * rozpoznawania zdolności, predyspozycji czy trudności dziecka jak najwcześniej, już na I etapie edukacyjnym w szkole podstawowej;
- * realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Projekt przygotował 489 liderów, którzy zorganizowali dla ponad 50 tys. nauczycieli spotkania informacyjno-konsultacyjne na obszarze całej Polski.

Odbyły się również spotkania dla przedstawicieli nadzoru pedagogicznego, przedstawicieli organów prowadzących szkoły i placówki oraz przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych. Zorganizowano także konferencje podsumowujące prowadzone przez liderów oraz spotkania z przedstawicielami uczelni wyższych, a także konferencje podsumowujące projekt.

Do wszystkich przedszkoli, szkół i placówek przekazano nieodpłatnie za pośrednictwem kuratoriów oświaty, materiały dydaktyczne dla dyrektorów, nauczycieli i rodziców, wspomagające w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami, w tym z uczniem niepełnosprawnym. Materiały te również udostępniono na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz portalu edukacyjnym Scholaris. Została również uruchomiona platforma informacyjno-komunikacyjna, poprzez którą oprócz zamieszczonych, wymienionych wyżej materiałów, eksperci udzielali odpowiedzi na zgłaszane przez dyrektorów i nauczycieli pytania.

W ramach projektu przeprowadzono również w 103 szkołach, w tym 62 podstawowych i 41 gimnazjach, pilotaż nowych rozwiązań prawnych. 103 szkoły biorące udział w pilotażu, otrzymały narzędzia do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się oraz pracy terapeutycznej ze swoimi uczniami.

W związku z potrzebą specjalistycznego doskonalenia nauczycieli w zakresie pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, Ministerstwo Edukacji Narodowej przygotowało przepisy, które umożliwiają tworzenie systemu wspomagania przedszkoli, szkół i placówek.

Przygotowując rozwiązania w tym zakresie, Ministerstwo Edukacji Narodowej kierowało się wynikami analiz przeprowadzonych m. in. w ramach projektu pn. „Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego” (projekt realizowany przez MEN w ramach POKL, Priorytet III Wysoka jakość oświaty, Poddziałanie 3.3.1 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli).

Efektom tych prac jest zmiana rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 200, poz. 1537 i z 2012 r. poz. 1196) oraz wydanie nowego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 199), które weszło w życie z dniem 16 marca 2013 r.

Wspomniane regulacje zobowiązują placówki doskonalenia nauczycieli i poradnie psychologiczno-pedagogiczne do realizacji zadań przez:

- ⇒ organizowanie i prowadzenie wspomagania szkół i placówek, polegającego na zaplanowaniu i przeprowadzeniu działań mających na celu poprawę jakości pracy szkoły lub placówki w zakresie wynikającym z zadań lub z potrzeb wspomaganej przedszkola, szkoły lub placówki obejmującego m.in.:
- * pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły lub placówki,
 - * ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły lub placówki,
 - * zaplanowanie form wspomagania i ich realizację,
 - * wspólną ocenę efektów i opracowanie wniosków z realizacji zaplanowanych form wspomagania;
- ⇒ organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, specjalistów wychowawców i specjalistów udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zatrudnionych w szkołach i placówkach oraz dyrektorów szkół i placówek, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą w celu doskonalenia swojej pracy, w szczególności przez wymianę doświadczeń.

Oferta wspomagania szkół, tworzona przez placówki doskonalenia nauczycieli oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne będzie zatem wynikać z analizy indywidualnej sytuacji przedszkola, szkoły czy placówki, odpowiadać na ich specyficzne potrzeby, obejmować cały proces wspomagania, poczynając od przeprowadzenia, we współpracy z przedszkolem, szkołą lub placówką, diagnozy potrzeb, poprzez pomoc w realizacji zaplanowanych działań, towarzyszenie w trakcie wprowadzanej zmiany, aż po wspólną ocenę efektów i współpracę przy opracowaniu wniosków do dalszej pracy.

Wspomaganie przyczyni się do podnoszenia poziomu osiągnięć uczniów i wyrównywaniu ich szans edukacyjnych, w oparciu o analizę efektów kształcenia, w szczególności wyników ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej przedszkola, szkoły lub placówki, oraz wynikach sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych.

Powyższe rozwiązania zaczną obowiązywać od 1 stycznia 2016 r. Do tego czasu stosowanie nowych form wspomagania jest możliwe, ale nie obowiązkowe.

Wprowadzane zmiany zwiększą dostępność form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli wszystkich typów szkół i placówek.

System wspomagania szkół i placówek umożliwi dostosowywanie oferty placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych do rzeczywistych potrzeb danej szkoły lub placówki, a wprowadzenie nowych długofalowych form wspomagania - w ramach których nauczyciele nie tylko zdobędą potrzebną im wiedzę i umiejętności, ale również otrzymają pomoc w wykorzystywaniu tej wiedzy i umiejętności w pracy zawodowej - zwiększy motywację nauczycieli do aktywnego uczestnictwa w doskonaleniu zawodowym.

Dane statystyczne Ministerstwa Edukacji Narodowej.

1. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka.
2. Wychowanie przedszkolne.
3. Kształcenie specjalne – edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
4. Ośrodki szkolno-wychowawcze.
5. Edukacja dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.
6. Kształcenie zawodowe.
7. Środki finansowe przeznaczane na edukację – subwencja oświatowa (wagi).
8. Dorosłe osoby niepełnosprawne²⁷ uzupełniające wykształcenie lub kontynuujące naukę w szkołach dla dorosłych.
9. Zawód: asystent osoby niepełnosprawnej.

1. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka.

Działaniami wczesnego wspomagania objętych było 25.625 dzieci, w największej liczbie – 7.986 dzieci w przedszkolach oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 7.145. W specjalnych ośrodkach wychowawczych działaniami wczesnego wspomagania rozwoju objęto 12 dzieci.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci
według wieku dzieci i typu jednostki organizacyjnej w 2013 r.²⁸

Nazwa typu jednostek	Wiek												Razem
	mniej niż 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0	
Przedszkole	17	96	334	990	1 647	2 132	1 926	722	90	28	4	0	7 986
Szkoła podstawowa	20	115	201	388	579	792	857	482	277	272	257	0	4 240
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	282	323	546	995	1 408	1 451	1 335	612	157	28	8	0	7 145
Poradnia specjalistyczna	11	17	46	48	77	78	63	38	4	0	0	0	382
Specjalny Ośrodek Wychowawczy	0	0	2	0	0	1	1	2	2	1	3	0	12
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	33	197	372	568	719	815	787	308	60	15	3	0	3 877
Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy umożliwiający upośledzonym umysłowo realizację obowiązku szkolnego i nauki	0	141	177	273	326	331	290	82	10	4	0	24	1 658
Zespół wychowania przedszkolnego	0	0	0	8	12	2	0	0	0	0	0	0	22
Punkt przedszkolny	1	0	6	86	107	66	32	5	0	0	0	0	303
Razem	364	889	1 684	3 356	4 875	5 668	5 291	2 251	600	348	275	24	25 625

Liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju dziecka według wieku
w latach 2008-2013.

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka												
Wiek dziecka												
Stan liczbowy ²⁹	mniej niż 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Razem
2007	336	507	771	1 212	1 889	2 380	3 258	1 978	762	667	660	14 420
2008	194	474	748	1 323	1 971	2 635	3 096	2 109	790	520	486	14 346

²⁷ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.)

²⁸ Według danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) na dzień 30 września 2013 r.

²⁹ Na dzień 30 września danego roku.

2009	115	480	913	1 559	2 244	2 717	3 308	1 892	695	485	289	14 697
2010	164	614	1 112	2 005	2 704	3 121	3 083	1 644	476	258	168	15 349
2011	257	630	1 326	2 398	3 344	4 059	3 620	1 647	566	332	213	18 392
2012	283	724	1 390	2 836	4 032	4 738	4 679	1 991	590	415	313	21 991
2013	388	889	1684	3356	4875	5668	5291	2251	600	348	275	25 625

2. Wychowanie przedszkolne.

Wychowaniem przedszkolnym objętych było 1 297 229 dzieci, w tym 17 280 dzieci posiadało orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Wychowanie przedszkolne dzieci według wieku w 2013 r. (z podziałem na wieś, miasto).³⁰

Rodzaje placówek		Liczba placówek	Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym						
			Ogółem	wiek w latach					
				2,5 – 3	3	4	5	6	7 i powyżej
przedszkole	miasto	6 988	731 809	14 950	170 053	206 202	206 726	131 346	2 532
	wieś	3 449	221 150	5 005	44 373	63 259	64 345	43 632	536
oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	miasto	2 346	123 058	129	1 597	2 990	47 585	69 111	1 646
	wieś	6 583	182 116	740	8 533	17 386	80 120	74 122	1 215
punkt przedszkolny	miasto	779	13 924	1 162	5 106	4 903	2 138	565	50
	wieś	1 242	23 297	892	7 911	11 008	3 047	428	11
zespół wychowania przedszkolnego	miasto	13	351	20	152	142	37	0	0
	wieś	97	1 524	33	581	776	110	22	2
Razem		21 497	1 297 229	22 931	238 306	306 666	404 108	319 226	5 992

Dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wg rodzajów niepełnosprawności w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2013/2014³¹

Nazwa typu jednostek	Nazwa specyfiki jednostki	Rodzaj niepełnosprawności									Razem
		z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	nieślyszący	slaboslyszący	z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	z upośledzeniem umysłowym w st. umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
Przedszkole	ogólnodostępne, w tym integracyjne	1 522	33	514	197	808	1 403	1 164	3 143	3 945	12 729
	specjalna	1 306	12	174	85	34	0	806	368	917	3 702
Zespół wychowania przedszkolnego	ogólnodostępne, w tym integracyjne	1	0	0	0	1	0	0	2	8	12
Punkt przedszkolny	ogólnodostępne, w tym integracyjne	132	1	12	9	9	50	35	109	480	837
Razem		2 961	46	700	291	852	1 453	2 005	3 622	5 350	17 280

³⁰ Według danych SIO, stan na dzień 30 września 2013 r.

³¹ Według danych SIO, stan na dzień 30 września 2013 r.

**Liczba dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego
w wychowaniu przedszkolnym w latach 2008-2012.³²**

Typ placówki	ogólnodostępna, w tym integracyjna/specjalna	2008-2009*			2011-2012***			2012-2013*****		
		liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością ³³	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością ³⁴	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością ³⁵
Przedszkole	ogólnodostępna, w tym integracyjna	7 963	732 702	4 596	9 233	859 103	7 294	9 681	909 053	8 332
	specjalna	75	1 451	1 454	118	2 167	2 167	142	2 454	2 454
	Razem	8 038	734 153	6 047	9 351	861 270	9 461	9 823	911 507	10 786
Zespół wychowania przedszkolnego	ogólnodostępna, w tym integracyjna/specjalna	83	1 767	0	106	1 617	8	102	1 732	14
Punkt przedszkolny	ogólnodostępna, w tym integracyjna/specjalna	126	2 375	3	1 405	25 048	262	1 623	30 495	560
oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	ogólnodostępna, w tym integracyjna/specjalna	9 033	180 835	1 024	9 044	272 574	2 190	8 916	272 733	1 863
Razem		17 280	919 130	7 074	19 906	1 160 509	11 921	20 464	1 216 467	13 223

3. Kształcenie specjalne – edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

**Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego
w poszczególnych typach szkół w 2013 r.³⁶**

Nazwa typu jednostek	Nazwa specyfiki jednostki	Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego
Przedszkole	ogólnodostępne, w tym integracyjne	12 729
	specjalna	3 702
Szkola podstawowa	ogólnodostępne, w tym integracyjne	36 839
	specjalna	23 278
Gimnazjum	ogólnodostępne, w tym integracyjne	22 614
	specjalna	25 786

³² (*Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009", GUS; ****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012", GUS; *****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013",

³³ Liczba uczniów z niepełnosprawnością poza placówkami specjalnymi.

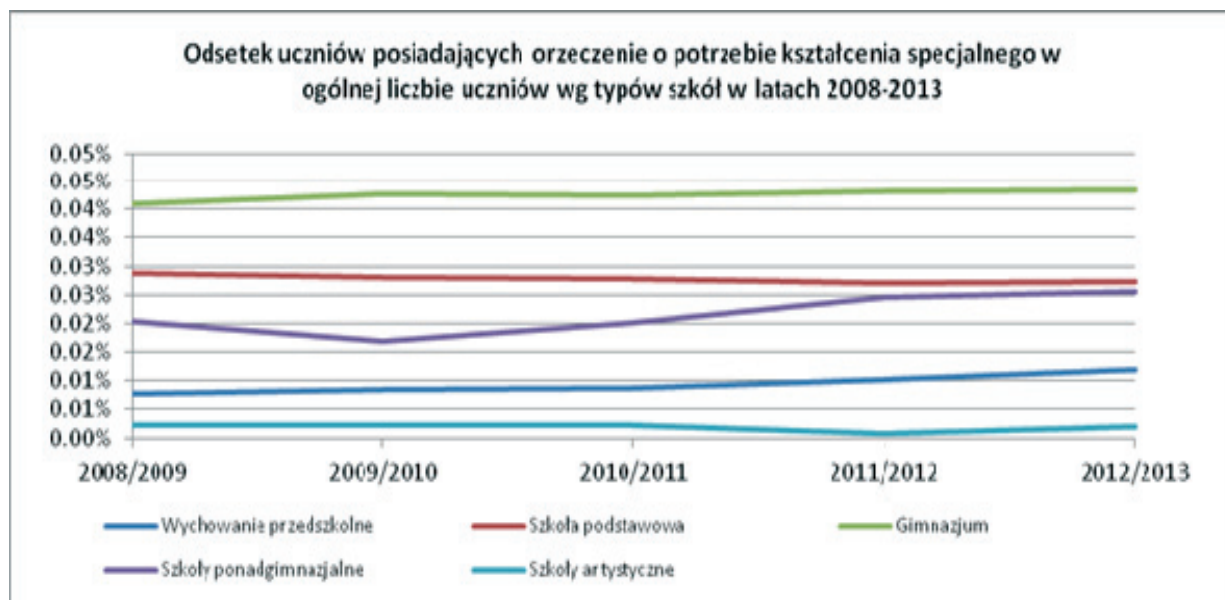
³⁴ Liczba uczniów z niepełnosprawnością poza placówkami specjalnymi.

³⁵ Liczba uczniów z niepełnosprawnością poza placówkami specjalnymi.

³⁶ Stan według SIO na dzień 30 września 2013 r.

Zasadnicza szkoła zawodowa	ogólnodostępne, w tym integracyjne	2 597
	specjalna	12 547
Liceum ogólnokształcące	ogólnodostępne, w tym integracyjne	3 375
	specjalna	1 214
Liceum profilowane	ogólnodostępne, w tym integracyjne	106
	specjalna	84
Technikum	ogólnodostępne, w tym integracyjne	1 781
	specjalna	775
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	specjalna	6
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	ogólnodostępne, w tym integracyjne	9
	specjalna	78
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	ogólnodostępne, w tym integracyjne	95
	specjalna	388
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	specjalna	10 936
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	ogólnodostępne, w tym integracyjne	5
Sześćioletnia szkoła muzyczna I stopnia	ogólnodostępne, w tym integracyjne	69
Czteroletnia szkoła muzyczna I stopnia	ogólnodostępne, w tym integracyjne	42
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	ogólnodostępne, w tym integracyjne	6
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	ogólnodostępne, w tym integracyjne	7
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	ogólnodostępne, w tym integracyjne	16
Czteroletnie liceum plastyczne	ogólnodostępne, w tym integracyjne	22
Policealna szkoła artystyczna	ogólnodostępne, w tym integracyjne	19
Czteroletnia szkoła muzyczna II stopnia	ogólnodostępne, w tym integracyjne	1
Zespół wychowania przedszkolnego	ogólnodostępne, w tym integracyjne	12
Punkt przedszkolny	ogólnodostępne, w tym integracyjne	837
Razem		159 975

Odsetek uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczających do wszystkich typów szkół.

Liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego
w szkole podstawowej w latach 2008-2012³⁷.

Szkoła podstawowa ogólnodostępna, w tym integracyjna i specjalna	2008-2009*			2011-2012****			2012-2013*****		
	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawności ami
ogólnodostępna, w tym integracyjna	13 291	2 268 486	39 877	12 986	2 163 399	35 247	12 769	2 137 346	35 740
specjalna	776	25 883	25 883	786	23 773	23 773	781	23 411	23 411
Razem	14 067	2 294 369	65 760	13 772	2 187 172	59 020	13 550	2 160 757	59 151

Liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego
w gimnazjum w latach 2008-2012.³⁸

Rodzaj gimnazjum	2008-2009*			2011-2012****			2012-2013*****		
	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością	liczba placówek	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów z niepełnosprawnością
ogólnodostępne, w tym integracyjne	7 334	1 393 692	26 848	6 501	1 181 390	23 526	6 531	1 133 709	22 608
specjalne	824	31 400	31 400	830	28 632	28 623	840	27 949	27 949
Razem	8 158	1 425 092	58 248	7 331	1 210 022	52 149	7 371	1 161 658	50 557

³⁷ (*Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009", GUS; ****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012", GUS; *****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013", GUS).

³⁸ (*Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009", GUS; ****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012", GUS; *****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013", GUS).

Liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego
w szkołach ponadgimnazjalnych w latach 2008-2012³⁹.

Typ szkoły	Rodzaj szkoły	2008-2009*			2011-2012****			2012-2013*****		
		liczba szkół	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów niepełnosprawnych	liczba szkół	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów niepełnosprawnych	liczba szkół	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów niepełnosprawnych
Zasadnicza szkoła zawodowa	ogólnodostępna, w tym integracyjna	1 414	222 859	2 336	1 376	196 811	1 898	1 378	183 716	2 403
	specjalna	370	16 334	16 334	378	14 099	14 061	379	13 468	13 413
	razem	1 784	239 193	18 670	1 754	210 910	15 959	1 757	197 184	15 816
Liceum ogólnokształcące	ogólnodostępna, w tym integracyjna	2 334	655 394	3 433	2 298	605 156	2 995	2 293	577 462	3 239
	specjalna	44	1 880	1 755	47	965	878	59	1 084	1 036
	razem	2 378	657 274	5 188	2 345	606 121	3 873	2 352	578 546	4 275
Liceum profilowane	ogólnodostępne, w tym integracyjne	920	72 018	950	346	26 220	358	278	14 564	226
	specjalne	19	525	520	16	348	348	10	183	183
	razem	939	72 543	1470	362	26 568	706	288	14 747	409
Technikum	ogólnodostępne, w tym integracyjne	2 301	549 389	1337	2 038	528 246	1 315	1 978	520 103	1 588
	specjalna	17	555	555	22	587	587	29	666	666
	razem	2 318	549 944	1892	2 060	528 833	1 902	2 007	520 769	2 254

Liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego
w szkołach ponadgimnazjalnych w latach 2008-2012.⁴⁰

Typ szkoły	Rodzaj szkoły	2008-2009*			2011-2012****			2012-2013*****		
		liczba szkół	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów niepełnosprawnych	liczba szkół	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów niepełnosprawnych	liczba szkół	liczba uczniów ogółem	liczba uczniów niepełnosprawnych
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	ogólnodostępne, w tym integracyjne	28	890	21	26	1 074	15	20	422	10
	specjalne	40	743	536	62	1 304	1 304	58	694	694
	razem	68	1 633	557	88	2 378	1 319	78	1 116	704

³⁹ (*Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009", GUS; ****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012", GUS; *****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013", GUS).

⁴⁰ (*Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009", GUS; ****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012", GUS; *****Źródło: "Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013", GUS).

Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	ogólnodostępne, w tym integracyjne	149	4 988	17	79	2 995	33	61	1 593	17
	specjalne	16	294	294	16	235	235	14	152	152
	razem	165	5 282	311	95	3 230	268	75	1 745	169
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	ogólnodostępne, w tym integracyjne	3 261	322 829	215	411	37 261	150	421	39 415	103
	specjalne	17	355	355	20	352	352	20	399	399
	razem	3 278	323 184	570	431	37 613	502	441	39 814	502
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy (dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi)	specjalne	400	9061	8 754	448	10 373	10 356	461	10 723	10 723
Szkoły artystyczne	ogólnodostępne, w tym integracyjne	809	63 844	148	750	72 756	63	747	73 494	143

4. Ośrodki szkolno-wychowawcze.

Liczba wychowanków
specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych
w roku szkolnym 2013/2014.

Typ jednostki	Liczba wychowanków
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	2 095
Specjalny Ośrodek Wychowawczy	14 475

Liczba wychowanków
specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych
w latach 2008-2013.

Nazwa	Lata					
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Specjalny ośrodek wychowawczy	2 583	2 156	2 030	1 933	1 901	2 095
Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	18 728	17 929	17 074	16 344	15 487	14 475
Razem	21 311	20 085	19 104	18 277	17 388	16 570

5. Edukacja (zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze)

dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.

Liczba osób upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim według typów szkół/placówek,
w których realizowane były zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze
w roku szkolnym 2013/2014⁴¹

Typ jednostki	Liczba osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim
Przedszkole	384
Szkoła podstawowa	6 176

⁴¹ Według SIO, stan na dzień 30 września 2013 r.

Gimnazjum	1 000
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	35
Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy ⁴²	2 550
Razem	10 145

Liczba dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim objętych zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi w latach 2008-2013.

Lata szkolne	Liczba uczestników zajęć
2008/2009	11 629
2009/2010	10 743
2010/2011	10 203
2011/2012	10 306
2012/2013	10 218
2013/2014	10 145

Liczba dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim objętych zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi w latach 2011-2013 przedstawia się następująco:
w 2011 r. - 10 306 osób uczestniczyło w zajęciach, zorganizowanych w:

- * szkołach podstawowych - 6 315 osób;
- * ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o systemie oświaty - 2 311 osób;
- * gimnazjach - 1 066 osób;
- * przedszkolach - 368 osób;
- * poradniach psychologiczno-pedagogicznych - 228 osób;
- * poradniach specjalistycznych - 18 osób;

w 2012 r. - 10 218 osób uczestniczyło w zajęciach, zorganizowanych w:

- * szkołach podstawowych - 6 266 osób;
- * ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o systemie oświaty – 2 433 osoby;
- * gimnazjach – 969 osób;
- * przedszkolach – 516 osób;
- * poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 34 osoby;

w 2013 - 10 145 osób uczestniczyło w zajęciach, zorganizowanych w:

- * szkołach podstawowych – 6 176 osób;
- * ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o systemie oświaty – 2 550 osób;
- * gimnazjach – 1 000 osób;
- * przedszkolach – 384 osoby;
- * poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 35 osób.

6. Kształcenie zawodowe.

Wybory zawodów oraz liczba absolwentów z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności przystępujących do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w latach 2008-2013.

RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	LICZBA ABSOLWENTÓW NIEPEŁNOSPRAWNYCH PRZYSTĘPUJĄCYCH DO EGZAMINÓW POTWIERDZAJĄCYCH KWALIFIKACJE ZAWODOWE W LATACH 2008-2013
niesłyszący	kucharz małej gastronomii 672, technik informatyk 405, technik żywienia i gospodarstwa domowego 171, cukiernik 89, kucharz 88, technik poligraf 87, krawiec 85, technik mechanik 80, stolarz 77, technik prac biurowych 75, monter-elektronik 61, fototechnik 57, technik organizacji usług gastronomicznych 49, technik technologii odzieży 48, ogrodnik 41, technik usług kosmetycznych 37, technik archiwista 35, technik masażysta 32

⁴² Ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki

upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim	kucharz małej gastronomii 6883, cukiernik 1039, sprzedawca 982, pracownik pomocniczy obsługi hotelowej 910, ślusarz 726, ogrodnik 662, stolarz 497, krawiec 494, malarz-tapeciarz 467, mechanik pojazdów samochodowych 377, murarz 318, piekarz 256, fryzjer 244, monter instalacji i urządzeń sanitarnych 157, introligator 148, posadzkarz 147, technolog robót wykończeniowych w budownictwie 99
niepełnosprawność ruchowa	technik informatyk 331, technik administracji 104, technik ekonomista 66, technik elektroniki 53, mechanik-monter maszyn i urządzeń 38, monter-elektronik 38, kucharz małej gastronomii 37, elektryk 29, introligator 29, sprzedawca 28, drukarz 27, krawiec 27, cukiernik 22
niewidomi i słabowidzący	technik masażysta 575, technik prac biurowych 159, kucharz małej gastronomii 59, technik informatyk 63, ogrodnik 48, technik administracji 38, sprzedawca 28, mechanik-monter maszyn i urządzeń 24, ślusarz 24, technik architektury krajobrazu 24, technik handlowiec 24, elektromechanik 22, technik hotelarstwa 24, technik realizacji dźwięku 16, technik ekonomista 16
niepełnosprawność i sprzężone	kucharz małej gastronomii 55, technik informatyk 24, krawiec 22, pracownik pomocniczy obsługi hotelowej 17, monter-elektronik 13, technik administracji 13, introligator 11, ogrodnik 11, mechanik-monter maszyn i urządzeń 10, technik masażysta 10

Liczba osób, które przystępowały do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w latach 2008-2013 z podziałem na niepełnosprawności.

LATA	LICZBA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH, KTÓRE PRZYSTĘPOWAŁY DO EGZAMINU ZAWODOWEGO* W LATACH 2008-2013				
	niesłyszący	z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	niepełnosprawni ruchowo	niewidomi i słabowidzący	z niepełnosprawnościami sprzężonymi
2008	537	169	204	168	brak danych
2009	394	2 561	182	216	23
2010	368	2 728	156	250	69
2011	426	2 817	169	251	87
2012	418	3 307	191	299	60
2013	83	1 162	71	144	20
razem	2 226	12 744	973	1 328	259

*dotyczy osób, które przystępowały do obu etapów egzaminu w 2013 r.

7. Środki finansowe budżetu państwa przeznaczone na edukację – w części oświatowej subwencji ogólnej (wagi).

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej.

W algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2013 (załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2013 (Dz. U. poz. 1541) uwzględnione zostały dodatkowe wagi obejmujące dzieci i młodzież niepełnosprawną:

- 1) **$P_2 = 1,40$ dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim** - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),
- 2) **$P_3 = 2,90$ dla uczniów niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją** - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),
- 3) **$P_4 = 3,60$ dla uczniów niesłyszących, słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym** (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),
- 4) **$P_5 = 9,50$ dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim** realizujących obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poprzez uczestnictwo w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych organizowanych przez szkoły podstawowe i gimnazja, dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),
- 5) **$P_6 = 0,80$ dodatkowo dla niepełnosprawnych uczniów w oddziałach integracyjnych** w szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),

- 6) $P_{31} = 4,000$ dla dzieci niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym lub głębokim - objętych wychowaniem i kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także w innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),
- 7) $P_{33} = 0,500$ dodatkowo dla wychowanków internatów i burs, będących uczniami szkół specjalnych,
- 8) $P_{36} = 6,500$ dla wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, którzy korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach (waga P_{36} wyklucza się z wagami P_{32} i P_{33}),
- 9) $P_{39} = 9,500$ dla wychowanków ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz dla dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi i z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, będących wychowankami przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także innych form wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia),
- 10) $P_{41} = 0,840$ dla dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, szkołach podstawowych, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych, poradniach psychologiczno-pedagogicznych (na podstawie opinii, o których mowa w art. 71b ust. 3 i 3a ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia).

Kalkulacja kwot części oświatowej subwencji ogólnej
dla jednostek samorządu terytorialnego w latach 2009 – 2013.

Kwota subwencji (w tys. zł)*						
Waga	2009	2010	2011	2012	Waga	2013
P_2	507 614	542 731	513 623	508 342	P_2	497 438
P_3	179 849	193 171	197 386	205 922	P_3	231 701
P_4	576 723	621 160	649 071	671 278	P_4	689 430
P_5	1 086 897	1 163 652	1 280 669	1 419 693	P_5	1 595 175
P_6	63 842	68 967	71 481	76 844	P_6	83 315
P_{22}	44 351	47 907	45 835	48 425	P_{24}	50 739
P_{23}	71 846	75 653	76 996	73 471	P_{25}	74 946
P_{28}	130 141	139 046	143 177	174 806	P_{31}	203 151
P_{30}	0,734	0,872	0,604	0,632	P_{33}	499
P_{33}	637 656	683 807	678 454	700 812	P_{36}	684 715
P_{34}	183 063	197 738	226 703	233 456	P_{37}	274 836
P_{35}	3 145	3 229	0,846	0,816	P_{38}	5 178
P_{36}	297 030	320 628	409 443	490 652	P_{39}	580 309
P_{38}	49 001	52 548	61 801	77 112	P_{41}	96 373
Razem	3 831 892	4 111 109	4 356 089	4 682 261		5 067 805

*brak danych za rok 2008.

Należy również zaznaczyć, że z ogólnej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej wyodrębnia się - zgodnie z art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2008 r. Nr 88, poz. 539, z późn. zm.) - rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej. Rezerwą części oświatowej subwencji ogólnej dysponuje minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach kryteriów podziału tej rezerwy jednostka samorządu terytorialnego prowadząca przedszkole integracyjne lub specjalne, szkołę lub placówkę systemu oświaty może ubiegać się o dofinansowanie prac remontowych (tzw. remonty bieżące), likwidujących utrudnienia występujące w budynkach przedszkoli, szkół i placówek systemu oświaty i ich najbliższym otoczeniu, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchów osobom niepełnosprawnym.

Począwszy od roku 2009, jednostki samorządu terytorialnego mogły ubiegać się o zwiększenie części oświatowej subwencji ogólnej z rezerwy ustawowej, o której mowa w art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.), z tytułu dofinansowania remontów bieżących mających na celu likwidację barier architektonicznych w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych. Wymogi formalne niezbędne do pozytywnego rozpatrzenia wniosków określone zostały w ustalanych corocznie kryteriach podziału ww. rezerwy.

Samorządy mogą - *korzystając z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej* - likwidować bariery architektoniczne w prowadzonych przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty.

W 2013 roku na ten cel przeznaczono 14.705 tys. zł, a z dofinansowania skorzystało 296 szkół i placówek systemu oświaty.

Podział środków finansowych z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej z tytułu dofinansowania remontów bieżących mających na celu likwidację barier architektonicznych w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych.

Rok	Kwota (w tys. zł)	Liczba JST	Liczba szkół i placówek	Uwagi
2009	8 138	141	175	Dofinansowanie dotyczyło wyłącznie szkół i placówek ogólnodostępnych.
2010	4 401	127	157	Dofinansowanie dotyczyło wyłącznie szkół i placówek ogólnodostępnych.
2011	7 374	105	118	Dofinansowanie dotyczyło zarówno szkół i placówek ogólnodostępnych, jak również szkół i placówek specjalnych.
2013	14 705	208	296	Dofinansowanie dotyczyło zarówno szkół i placówek ogólnodostępnych, jak również szkół i placówek specjalnych.

W roku 2012, ze względu na zmniejszenie rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej z 0,6% do 0,25% w stosunku do lat ubiegłych, nie przewidziano dofinansowania remontów bieżących, w tym również mających na celu likwidację barier architektonicznych w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych.

Zwiększenie rezerwy do 0,4% w roku 2013 umożliwiło ponowne zwiększenie liczby kryteriów w stosunku do roku poprzedniego.

8. Dorośle osoby niepełnosprawne⁴³ uzupełniające wykształcenie lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych.

Liczba dorosłych osób niepełnosprawnych⁴⁴ uzupełniających wykształcenie lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych wg SIO, stan na dzień 30 września 2013 r.

Nazwa typu jednostek	Liczba niepełnosprawnych uczniów
Gimnazjum	8
Liceum ogólnokształcące	110
Liceum profilowane	1
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	12
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	3
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	144
Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych	9
Kolegium Pracowników Służb Społecznych	22
Razem	309

⁴³ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.)

⁴⁴ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.)

9. Zawód: asystent osoby niepełnosprawnej
Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe
w zawodzie asystent osoby niepełnosprawnej
w latach 2008-2013.

ROK		ASYSTENT OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ		
		nie zdało	zdało	zdawalność [%]
Lato	2008	25	68	73,12
Zima		55	456	89,24
Lato	2009	9	56	86,15
Zima		90	352	79,64
Lato	2010	9	48	84,21
Zima		22	296	93,08
Lato	2011	16	117	87,97
Zima		57	370	86,65
Lato	2012	22	104	82,54
Zima		32	378	92,20
Lato	2013	1	9	90,00
Zima		2	177	98,90
Razem		340	2 431	87,73%

**Dzieci i młodzież posiadająca orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego
- analiza danych wygenerowanych z Systemu Informacji Oświatowej
za lata 2008-2013.**

Przedstawiane poniżej tabele zawierają dane za lata 2008-2013, dotyczące dzieci i młodzieży posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydawane przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych: niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnościami sprzężonymi (gdy występują co najmniej dwie z ww. niepełnosprawności).

Dane dotyczą liczby dzieci i młodzieży uczęszczających do wszystkich typów szkół i placówek, bez podziału na szkoły ogólnodostępne, integracyjne i specjalne.

Uczniowie niesłyszący

Analiza danych wygenerowanych z Systemu Informacji Oświatowej za lata 2008-2013, dotyczących dzieci i młodzieży posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wykazuje, że liczba uczniów posiadających orzeczenia wydawane dla dzieci niesłyszących, w latach 2008-2012 utrzymuje się na podobnym poziomie we wszystkich typach szkół. W roku 2013 ogólna liczba uczniów niesłyszących zmniejszyła się, co może być wynikiem zmian demograficznych.

Tabela nr 1. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (niesłyszący).

Nazwa typu jednostek	Lata szkolne					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	186	183	175	215	245	282
Szkoła podstawowa	739	712	667	647	694	700
Gimnazjum	591	503	488	498	513	499
Zasadnicza szkoła zawodowa	324	357	331	292	239	213
Liceum ogólnokształcące	133	151	140	171	186	231
Liceum profilowane	243	212	203	195	110	47
Technikum	102	130	145	164	244	303
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	58	39	35	73	66	0
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	144	126	110	130	94	52
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	178	174	148	157	164	146
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	1	0	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	1	1	1	2	2	2
Czteroletnie liceum plastyczne	1	6	5	3	4	4
Policealna szkoła artystyczna	1	1	1	1	0	0
Punkt przedszkolny	0	1	2	3	3	9
Razem	2701	2596	2451	2552	2564	2488

Uczniowie niewidomi

Liczba uczniów niewidomych posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego utrzymuje się od 2008 roku na zbliżonym poziomie.

Tabela nr 2. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (niewidomi).

Nazwa typu jednostek	Lata szkolne					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	48	51	50	54	37	45
Szkoła podstawowa	176	163	143	126	121	122
Gimnazjum	108	109	106	96	79	67
Zasadnicza szkoła zawodowa	12	8	11	24	25	21
Liceum ogólnokształcące	63	51	42	42	51	56
Liceum profilowane	2	0	1	1	0	0
Technikum	54	53	44	44	47	48
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	2	6	2	2	0	0
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	51	53	67	51	26	28
Sześćioletnia szkoła muzyczna I stopnia	34	36	39	35	37	0
Czteroletnia szkoła muzyczna I stopnia	31	28	22	14	12	0
Czteroletnia szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	0	0	1
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	3	4	3	4	3	2
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	4	2	2	4	3	5
Punkt przedszkolny	0	0	0	0	1	1
Razem	588	564	532	497	442	397

Uczniowie słabosłyszący.

Nieznacznie wzrosła liczba uczniów, którym wydano orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na słabe słyszenie. W roku szkolnym 2008-2009 we wszystkich typach szkół było 7098 dzieci i młodzieży słabosłyszących, natomiast w roku szkolnym 2012/2013 liczba ww. uczniów wynosiła 8030.

W roku 2013 nastąpiło zwiększenie liczby uczniów słabosłyszących w szkołach ponadgimnazjalnych: liceum ogólnokształcącym i technikum.

Tabela nr 3. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (słabosłyszący).

Nazwa typu jednostek	Lata szkolne					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	458	494	558	648	710	842
Szkoła podstawowa	3154	3172	3253	3352	3519	3659
Gimnazjum	2004	1996	2058	2170	2175	2181
Zasadnicza szkoła zawodowa	223	237	265	266	252	266
Liceum ogólnokształcące	484	581	602	549	630	650
Liceum profilowane	196	178	135	101	54	27
Technikum	310	339	373	447	522	580
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	17	26	17	10	9	0
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	117	70	68	69	41	18
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	123	96	80	73	75	77
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	2	0	0	0	0	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0	0	1	1	0
Sześćioletnia szkoła muzyczna I stopnia	0	0	0	1	1	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	3	3	3	5	5	7

Czteroletnie liceum plastyczne	7	6	6	9	11	10
Policealna szkoła artystyczna	0	2	9	12	13	18
Szkoła pomaturalna animatorów kultury	0	0	1	1	0	0
Zespół wychowania przedszkolnego	0	0	0	1	1	1
Punkt przedszkolny	0	6	6	7	11	9
Razem	7098	7206	7434	7722	8030	6720

Uczniowie słabowidzący

W roku szkolnym 2013/2014 wzrosła liczba uczniów słabowidzących uczęszczających do szkół podstawowych, gimnazjów, i szkół ponadgimnazjalnych: liceów ogólnokształcących i techników, w stosunku do roku szkolnego 2012/2013. Do przedszkola w roku szkolnym 2008/2009 uczęszczało 406 dzieci słabowidzących, w roku szkolnym 2011/2012 - 530, natomiast w roku szkolnym 2013/2014 – 688 dzieci.

Tabela nr 4. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (słabowidzący).

Nazwa typu jednostek	Lata szkolne					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	406	441	469	530	663	688
Szkoła podstawowa	2211	2187	2295	2431	2647	2958
Gimnazjum	1485	1463	1435	1533	1661	1767
Zasadnicza szkoła zawodowa	174	145	172	167	217	188
Liceum ogólnokształcące	494	465	493	512	559	566
Liceum profilowane	99	73	55	35	20	9
Technikum	334	339	354	412	418	465
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	11	23	32	16	12	0
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	3	1	2	0	0	0
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	76	61	81	66	58	59
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	3	3	0	0	0	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	0	0	0	0	1
Sześćioletnia szkoła muzyczna I stopnia	13	10	7	9	18	0
Czteroletnia szkoła muzyczna I stopnia	15	16	15	20	22	0
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	2	2	3	2	0	1
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0	0	0	1	2
Czteroletnie liceum plastyczne	0	0	1	5	1	3
Policealna szkoła artystyczna	0	0	1	0	1	1
Zespół wychowania przedszkolnego	0	0	1	0	0	0
Punkt przedszkolny	0	2	3	5	11	12
Razem	5327	5231	5419	5743	6309	6720

Uczniowie niepełnosprawni ruchowo.

Wszystkich uczniów z niepełnosprawnością ruchową uczęszczających do przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek systemu oświaty w roku szkolnym 2012/2013 było 11 784. W stosunku do lat poprzednich wzrosła liczba dzieci i młodzieży z tą niepełnosprawnością uczęszczających do przedszkoli i punktów przedszkolnych.

Tabela nr 5. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (niepełnosprawność ruchowa).

Nazwa typu jednostek	Lata szkolne					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	1341	1585	1912	2427	2887	3511
Szkoła podstawowa	3625	3621	3735	3947	4754	5343
Gimnazjum	2041	2060	2006	2013	1962	2231
Zasadnicza szkoła zawodowa	216	206	200	191	184	15144
Liceum ogólnokształcące	1188	1234	1341	1233	1330	1328
Liceum profilowane	310	224	188	127	84	40
Technikum	361	352	471	441	434	450
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	28	40	54	49	24	0
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	20	20	14	14	4	1
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	91	114	97	125	144	114
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	7	25	0	0	0	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	1	1	2	1	2
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	0	0	1
Sześćioletnia szkoła muzyczna I stopnia	0	1	1	1	0	0
Czteroletnia szkoła muzyczna I stopnia	0	1	0	0	0	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0	1	1	2	0
Czteroletnie liceum plastyczne	7	4	5	3	2	1
Zespół wychowania przedszkolnego	0	1	0	2	0	2
Punkt przedszkolny	0	12	20	45	62	109
Razem	9236	9501	10046	10621	11874	13334

Uczniowie upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim

Z analizy danych zgromadzonych w Systemie Informacji Oświatowej wynika, że maleje liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim.

W roku szkolnym 2008/2009 było 61 285 uczniów z ww. rodzajem niepełnosprawności, natomiast w roku 2013/2014 jest ich 49 391. Liczba ww. uczniów spada w szkole podstawowej, gimnazjum i zasadniczej szkole zawodowej. Niemniej jednak jest to największa grupa wśród uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Tabela nr 6. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim).

Nazwa typu jednostek	Lata					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	0	0	0	937	1154	1403
Szkoła podstawowa	22419	21189	20129	19155	18306	17775
Gimnazjum	23599	22704	21922	20766	19297	18008
Zasadnicza szkoła zawodowa	14562	13906	13426	12549	12345	11643
Liceum ogólnokształcące	101	129	131	113	162	185
Liceum profilowane	60	54	58	54	37	15
Technikum	73	84	105	144	203	266

Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	388	550	886	1032	510	6
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	12	23	26	27	10	7
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	10	6	13	4	5	8
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	61	113	0	0	0	0
Sześćoletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	0	0	1	1	1	1
Sześćoletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	2	0	0	0	3
Czteroletnie liceum plastyczne	0	0	0	0	1	1
Zespół wychowania przedszkolnego	0	0	0	0	3	0
Punkt przedszkolny	0	0	0	22	32	50
Razem	61285	58760	56697	54804	52066	49391

Uczniowie upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym

W latach 2008-2013 liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym nieznacznie się zmniejszyła. W roku szkolnym 2012/2013 liczba uczniów z ww. niepełnosprawnością wyniosła 29 048, natomiast w roku szkolnym 2013/2014 – 27 797.

Tabela nr 7. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w latach 2008-2013 (upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym).

Nazwa typu jednostek	Lata					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	2501	2677	2612	2126	1965	1970
Szkoła podstawowa	11504	10908	10840	10420	10021	9492
Gimnazjum	10319	9867	9708	9107	8592	8090
Zasadnicza szkoła zawodowa	567	486	280	338	299	290
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	7084	7497	7834	8041	8132	7920
Zespół wychowania przedszkolnego	0	2	1	0	0	0
Punkt przedszkolny	2	22	19	25	39	35
Razem	31977	31459	31294	30057	29048	27797

Uczniowie z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

Analiza danych zgromadzonych w Systemie Informacji Oświatowej za lata 2008-2013 wykazała, że w tym okresie znacząco wzrosła liczba uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na autyzm, w tym zespół Aspergera.

Tabela nr 8. Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (autyzm, w tym zespół Aspergera).

Nazwa typu jednostek	Lata					
	2008 /2009	2009 /2010	2010 /2011	2011 /2012	2012 /2013	2013 /2014
Przedszkole	1 832	2 383	2 826	3 643	4 473	4862
Szkoła podstawowa	3 257	3 792	4 752	5 811	7 290	5697
Gimnazjum	991	1 332	1 565	1 880	2 260	1467
Zasadnicza szkoła zawodowa	60	46	74	101	143	73

Liceum ogólnokształcące	87	121	200	277	431	539
Liceum profilowane	12	19	27	27	18	7
Technikum	8	9	20	50	107	156
Liceum ogólnokształcące uzupełniające	2	2	15	12	6	0
Technikum uzupełniające	0	1	2	2	3	1
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	3	2	7	3	4	4
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	204	252	297	412	479	0
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	2	0	1	0	2
Sześćioletnia szkoła muzyczna I stopnia	0	0	2	2	2	0
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	0	0	1
Czteroletnia szkoła muzyczna I stopnia	0	1	0	0	1	
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0	0	0	0	2
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	1	0	1	0	2	1
Sześćioletnia szkoła muzyczna II stopnia	0	0	1	0	0	1
Sześćioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	1	0	0	1	1
Czteroletnie liceum plastyczne	0	0	1	0	0	1
Policealna szkoła artystyczna	0	0	1	1	1	0
Zespół wychowania przedszkolnego	0	1	4	5	8	8
Punkt przedszkolny	5	30	66	136	347	480
Razem	6 462	7 994	9 861	12 363	15 576	13334

**Dofinansowanie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zakupu podręczników
w roku:
⇒ 2010 r.**

◇ dla uczniów klas I-III szkół podstawowych ◇ dla uczniów klas I-III ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas I-III szkół podstawowych oraz uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia	do kwoty 170 zł
◇ dla uczniów klas II gimnazjów ◇ dla uczniów klas II ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia, uczniów klas II ogólnokształcących szkół sztuk pięknych oraz uczniów klas V ogólnokształcących szkół baletowych ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas I-III gimnazjów, uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia, uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół sztuk pięknych oraz uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół baletowych	do kwoty 310 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI szkół podstawowych, uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół baletowych	do kwoty 200 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych zasadniczych szkół zawodowych	do kwoty 300 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych szkół ponadgimnazjalnych, z wyłączeniem zasadniczych szkół zawodowych ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia, uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół sztuk pięknych, uczniów niepełnosprawnych klas VII-IX ogólnokształcących szkół baletowych oraz uczniów niepełnosprawnych liceów plastycznych	do kwoty 370 zł

W 2010 r. z programu skorzystało blisko 27 tys. uczniów niepełnosprawnych, tj. ok. 33% uprawnionych do otrzymania pomocy.

⇒ 2011.

◇ dla uczniów klas I-III szkół podstawowych ◇ dla uczniów klas I-III ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas I-III szkół podstawowych oraz uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia	◇ do kwoty 180 zł
◇ dla uczniów klas III gimnazjów ◇ dla uczniów klas III ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia, uczniów klas III ogólnokształcących szkół sztuk pięknych oraz uczniów klas VI ogólnokształcących szkół baletowych ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas I-III gimnazjów, uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia, uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół sztuk pięknych oraz uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół baletowych	◇ do kwoty 325 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI szkół podstawowych, uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcących szkół baletowych	◇ do kwoty 210 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych zasadniczych szkół zawodowych	◇ do kwoty 315 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych szkół ponadgimnazjalnych, z wyłączeniem zasadniczych szkół zawodowych ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia, uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcących szkół sztuk pięknych, uczniów niepełnosprawnych klas VII-IX ogólnokształcących szkół baletowych oraz uczniów niepełnosprawnych liceów plastycznych	◇ do kwoty 390 zł

W 2011 r. z pomocy skorzystało ok. 36 tys. uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, tj. 66% uczniów uprawnionych do pomocy w ramach programu.

⇒ **2012 r.**

◇ dla uczniów klas I-III szkoły podstawowej ◇ dla uczniów klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas I-III szkoły podstawowej oraz uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia	◇ do kwoty 180 zł
◇ dla uczniów klasy IV szkoły podstawowej ◇ dla uczniów klasy IV ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia oraz uczniów klasy I ogólnokształcącej szkoły baletowej ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI szkoły podstawowej, uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia oraz uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcącej szkoły baletowej	◇ do kwoty 210 zł
◇ dla uczniów niepełnosprawnych gimnazjum ◇ dla uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, uczniów niepełnosprawnych klas I-III ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych oraz uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły baletowej	◇ do kwoty 325 zł
◇ dla uczniów klasy I szkoły ponadgimnazjalnej: zasadniczej szkoły zawodowej, liceum ogólnokształcącego i technikum ◇ dla uczniów klasy IV ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, uczniów klasy IV ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, uczniów klasy I liceum plastycznego oraz uczniów klasy VII ogólnokształcącej szkoły baletowej ◇ dla uczniów niepełnosprawnych zasadniczej szkoły zawodowej, uczniów niepełnosprawnych liceum ogólnokształcącego, uczniów niepełnosprawnych klas II-III liceum profilowanego, uczniów niepełnosprawnych technikum, uczniów niepełnosprawnych klas II-III uzupełniającego liceum ogólnokształcącego, uczniów niepełnosprawnych klas II-III technikum uzupełniającego ◇ uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, uczniów niepełnosprawnych klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, uczniów niepełnosprawnych liceum plastycznego oraz uczniów niepełnosprawnych klas VII-IX ogólnokształcącej szkoły baletowej	◇ do kwoty 352 zł

W roku 2013 w przedmiotowym Programie, realizowanym zgodnie z Uchwałą Nr 125/2013 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie Rządowego programu pomocy uczniom w 2013 r. - „Wyprawka szkolna oraz rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów dydaktycznych (Dz. U. poz. 818).

Po raz pierwszy zostali objęci uczniowie upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający w roku szkolnym 2013/2014 do wszystkich typów szkół dla dzieci i młodzieży.

W poprzednich latach uczniowie ci nie byli wyodrębnieni w programie i korzystali z niego na zasadach wspólnych ze wszystkimi uczniami. W przypadku uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności było upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym, obok zakupu podręczników szkolnych, ze względu na specyfikę ich kształcenia, umożliwiono również zakup materiałów dydaktycznych.

⇒ **2013 r.**

1) dla uczniów klas I - III szkoły podstawowej; 2) dla uczniów klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia; 3) dla uczniów:	do kwoty 225 zł
---	-----------------

a. niepełnosprawnych: klas I - III szkoły podstawowej oraz klas I – III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia, b. z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym klas IV-VI szkoły podstawowej i gimnazjum – niekorzystających z podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania;	
4) dla uczniów szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi dla uczniów: 5) a. niepełnosprawnych (z wyjątkiem uczniów słabowidzących): klas I-III szkoły podstawowej oraz klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia, b. z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym klas IV-VI szkoły podstawowej i gimnazjum – korzystających z podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania; w przypadku korzystania z części podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego (niebędących podręcznikami przeznaczonymi do kształcenia specjalnego) dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania lub materiałów dydaktycznych, koszt ich nie mógł być wyższy niż 25% kwoty 770 zł	do kwoty 770 zł
1) dla uczniów klasy V szkoły podstawowej; 2) dla uczniów klasy V ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia oraz klasy II ogólnokształcącej szkoły baletowej, 3) dla uczniów niepełnosprawnych (z wyjątkiem uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym): klas IV-VI szkoły podstawowej, klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia oraz klas I-III ogólnokształcącej szkoły baletowej, niekorzystających z podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	do kwoty 325 zł
dla uczniów niepełnosprawnych (z wyjątkiem uczniów słabowidzących oraz uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym): klas IV-VI szkoły podstawowej, klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia oraz klas I-III ogólnokształcącej szkoły baletowej, korzystających z podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania; w przypadku korzystania z części podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego (niebędących podręcznikami przeznaczonymi do kształcenia specjalnego) dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, koszt ich nie mógł być wyższy niż 40% kwoty 770 zł	do kwoty 770 zł
dla uczniów niepełnosprawnych (z wyjątkiem uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym	do kwoty 350 zł

lub znacznym): gimnazjum, klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas I-III ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych oraz klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły baletowej, niekorzystających z podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	
dla uczniów niepełnosprawnych (z wyjątkiem uczniów słabowidzących oraz uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym): gimnazjum, klas I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas I-III ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych oraz klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły baletowej, korzystających z podręczników przeznaczonych do kształcenia specjalnego dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania; w przypadku korzystania z części podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego (niebędących podręcznikami przeznaczonymi do kształcenia specjalnego) dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, koszt ich nie mógł być wyższy niż 50% kwoty 607 zł	do kwoty 607 zł
1) dla uczniów klasy II zasadniczej szkoły zawodowej; 2) dla uczniów niepełnosprawnych zasadniczej szkoły zawodowej	do kwoty 390 zł
1) dla uczniów klasy II szkoły ponadgimnazjalnej: liceum ogólnokształcącego i technikum; 2) dla uczniów klasy V ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klasy V ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, klasy II liceum plastycznego oraz klasy VIII ogólnokształcącej szkoły baletowej; 3) dla uczniów niepełnosprawnych: liceum ogólnokształcącego, klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas IV-VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, liceum plastycznego, klas VII-IX ogólnokształcącej szkoły baletowej, klasy III liceum profilowanego, technikum oraz klasy III technikum uzupełniającego	do kwoty 445 zł

W Programie⁴⁵ zróżnicowano również kwotę dofinansowania dla uczniów niepełnosprawnych w zależności, czy zgodnie z wyborem nauczyciela, kupowane były podręczniki dopuszczone do kształcenia specjalnego (wszystkie lub ich część). W zależności od rodzaju podręczników uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego objęci programem mogli ubiegać się o zwrot wydatków od 225 zł do 770 zł, które zastały zakupione.

Uwzględniając specyfikę funkcjonowania uczniów z dysfunkcją wzroku, którzy często nie mogą korzystać z podręczników dostępnych na rynku, Minister Edukacji Narodowej finansuje wykonanie adaptacji w systemie Braille'a i w druku powiększonym oraz, w miarę posiadanych środków finansowych, dofinansowuje wydruk zaadaptowanych podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla tych uczniów.

Od 2009 roku w MEN obowiązuje nowy system zapewniania uczniom niewidomym i słabowidzącym dostępu do podręczników szkolnych. Na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej wykonywane są adaptacje wskazanych przez szkoły tytułów podręczników szkolnych i książek pomocniczych, dostosowane do potrzeb uczniów niewidomych i słabowidzących.

Wersje elektroniczne podręczników wykonanych w systemie Braille'a i w druku powiększonym zamieszczane są na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji w specjalnym systemie informatycznym, umożliwiającym dyrektorom szkół i placówek bieżące, nieodpłatne ich pobieranie oraz drukowanie w całości lub części, zgodnie z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi uczniów.

⁴⁵ Trwa podsumowanie programu, które będzie przygotowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2014 r.

W miarę posiadanych środków, podręczniki te są również drukowane na zlecenie MEN i przekazywane do szkół i placówek. Zadanie powyższe realizowane było w latach 2009 - 2012, na podstawie umów zawartych przez MEN z uczelniami wyższymi – Uniwersytetem Warszawskim oraz Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II, natomiast w latach 2013-2014 na podstawie umowy z Uniwersytetem Warszawskim. Dzięki realizacji zadania w wyżej wymieniony sposób, znacząco zwiększyła się liczba dostępnych tytułów zaadaptowanych podręczników szkolnych (636 podręczników wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r.).

Począwszy od 2011 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej, wychodząc naprzeciw potrzebom szkół i placówek, pozyskuje również dodatkowe środki z rezerwy celowej nr 26 – Realizacja Narodowego Programu Stypendialnego, w tym Wyprawka szkolna, na wydruk i/lub zakup, a od 2012 również wykonanie adaptacji, podręczników szkolnych i książek pomocniczych wykonanych w systemie Braille'a.

W latach 2011-2013 na ten cel pozyskano łącznie 6 mln zł. Środki te przekazywane były organom prowadzącym szkoły i placówki, do których uczęszczają uczniowie niewidomi, na podstawie decyzji Ministra Finansów, wydawanej na wniosek Ministra Edukacji Narodowej każdorazowo w kolejnym roku budżetowym. W przypadku, gdy organem prowadzącym szkołę/placówkę było stowarzyszenie lub inna jednostka niezaliczana do sektora finansów publicznych, przekazanie środków następowało na podstawie umowy zawartej z podmiotami wyłoniionymi w drodze otwartego konkursu ofert.

Dzięki zastosowaniu ww. rozwiązania, dodatkowe środki z budżetu państwa zostały przekazane na wykonanie dodatkowych adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych, wydruk lub zakup podręczników szkolnych i książek pomocniczych odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb uczniów niewidomych w tym zakresie w poszczególnych szkołach i placówkach. Umożliwiono bowiem udostępnienie tych podręczników w formie adekwatnej dla każdego z tych uczniów, uwzględniającej również możliwości organizacyjne szkół/placówek, do których uczęszczają uczniowie niewidomi. Umożliwiono realizowanie zadania w różnych formach np. przez zakup usługi polegającej na wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych, zakup materiałów niezbędnych do wydruku (papier, elementy oprawy podręcznika/książki, itp.) i wydrukowanie podręczników szkolnych oraz książek pomocniczych (lub zlecenie wydrukowania) przez organ prowadzący szkołę/placówkę lub bezpośrednio przez samą szkołę/placówkę, zakup podręczników i książek pomocniczych w postaci dźwiękowej, a od 2012 r. także wykonanie adaptacji.

W 2011 r. w ramach realizacji ww. zadania wydatkowano kwotę 1 369 049,67 zł. Podmioty realizowały zadanie poprzez zakup materiałów niezbędnych do wydruku (papier, elementy oprawy podręcznika/książki, itp.), druk oraz zlecenie wydrukowania podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych.

W ramach zadania zapewniono łącznie 1.965 podręczników szkolnych oraz książek pomocniczych w brajlu.

W 2012 r. wydatkowano kwotę 1 601 930,51 zł. Zapewniono łącznie 1547 podręczników szkolnych oraz 4700 książek pomocniczych.

W roku 2013 Ministerstwo Edukacji Narodowej wydatkowało 1.320.449,46 zł, zapewniając 1.159 podręczników szkolnych i 497 książek pomocniczych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w każdym roku przeznacza środki finansowe na realizację zadania pn.: „Zapewnienie uczniom niewidomym i słabowidzącym czasopism przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, wykonanych w alfabecie Braille'a oraz w druku powiększonym”. Są one przekazywane w formie dotacji podmiotowi wybranemu zgodnie z art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn.) w trybie otwartego konkursu ofert.

Celem działań podejmowanych w ramach konkursu jest:

- wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów niewidomych i słabowidzących,
- rozwój zdolności i zainteresowań uczniów niewidomych i słabowidzących w oparciu o treści dydaktyczne czasopism przeznaczonych dla dzieci i młodzieży,
- wsparcie harmonijnego rozwoju uczniów niewidomych i słabowidzących,
- upowszechnienie oferty czasopism popularno-naukowych przeznaczonych dla dzieci i młodzieży wśród uczniów niewidomych i słabo widzących,
- popularyzacja czytelnictwa wśród uczniów niewidomych i słabowidzących.

**Dostęp do podręczników i pomocy dydaktycznych dla uczniów niewidomych
raz słabowidzących, niesłyszących i z upośledzeniem umysłowym**

W roku 2013, w ramach zadania zleconego polegającego na wykonaniu adaptacji i wydrukowaniu pismem Braille’a oraz w druku powiększonym podręczników szkolnych i książek pomocniczych w zakresie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej dla potrzeb uczniów niewidomych i słabowidzących, na podstawie umowy z Uniwersytetem Warszawskim przygotowano 100 adaptacji podręczników szkolnych.

Łączna liczba dostępnych w systemie adaptacji podręczników na koniec roku 2013 wyniosła 636. Wersje elektroniczne adaptacji na bieżąco zamieszczane były na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji do bezpłatnego, bieżącego ich pobierania przez dyrektorów szkół i placówek oraz drukowania w całości lub części, zgodnie z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi uczniów. Wybór tytułów do adaptacji dokonywany był na podstawie zapotrzebowania zbieranego ze szkół.

W ramach realizacji ww. umowy z Uniwersytetem Warszawskim wykonywane były również wydruki 77 podręczników w systemie Braille’a przekazane do Biblioteki Centralnej oraz 2 809 podręczników w druku powiększonym, które zostały przekazane do szkół, od których uczęszczają uczniowie słabowidzący.

Ponadto w roku 2013 na dofinansowanie zakupu i/lub wydruku podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych pozyskano dodatkowe środki z rezerwy celowej Nr 26 - Realizacja Narodowego Programu Stypendialnego, w tym Wyprawka szkolna, z czego wydatkowano 1.391.595,54 zł. W ramach realizacji wyżej wymienionego zadania możliwy był również zakup wykonanej adaptacji podręcznika. Podręczniki i książki pomocnicze mogły mieć dowolny, dostosowany do potrzeb ucznia format np. druk brajlowski, format elektroniczny, format audio. W wyniku realizacji ww. porozumień/umów zakupiono i/lub wydrukowano 1.159 podręczników oraz 497 książek pomocniczych.

W 2013 r. w celu zadania publicznego pn. *Zapewnienie uczniom niewidomym i słabowidzącym czasopism przeznaczonych dla dzieci i młodzieży wykonanych odpowiednio w systemie Braille’a oraz w druku powiększonym*, w wyniku ogłoszonego otwartego konkursu ofert, zawarto umowę z Polskim Związkiem Niewidomych na dofinansowanie ww. zadania w kwocie 99 949,95zł.

W roku 2013 został ogłoszony otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego pn.: „Szkoła przyjazna i bezpieczna dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – projekty promujące i upowszechniające działania z obszaru bezpiecznego i efektywnego funkcjonowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych, wspierające indywidualizację kształcenia oraz kształtowanie przyjaznego i bezpiecznego klimatu społecznego w szkole”, gdzie grupą docelową konkursu są uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniowie niepełnosprawni. W konkursie otrzymało dofinansowanie 38 podmiotów, na kwotę 1.600.000 zł.

Projekty realizowane w ramach konkursu ukierunkowane były na:

- o realizację zintegrowanych działań szkoły i organu prowadzącego szkołę na rzecz edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi razem z ich rówieśnikami, w tym w zakresie zapewnienia uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi bezpiecznych i przyjaznych warunków kształcenia, wychowania i opieki,

- opracowanie i realizację zajęć wspierających funkcjonowanie społeczne i wspieranie edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- promocję działań upowszechniających ideę bezpiecznej i efektywnej edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w środowisku lokalnym,
- poszerzenie wiedzy i umiejętności uczniów, nauczycieli i rodziców w zakresie tworzenia bezpiecznego i przyjaznego środowiska i klimatu psychospołecznego szkoły dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, celem umożliwienia szerszej partycypacji tych uczniów w życiu społecznym,
- poszerzenie wiedzy i umiejętności rodziców, nauczycieli i specjalistów w zakresie wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także możliwości włączenia społecznego tych uczniów,
- uspołecznienie szkoły poprzez rozwijanie współpracy szkoły z rodzicami uczniów, a także instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dzieci i młodzieży oraz rodziny w zakresie tworzenia bezpiecznego i przyjaznego środowiska szkolnego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- zakup narzędzi i pomocy dydaktycznych umożliwiających realizację celów projektu.

**Projekty realizowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej
współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.**

⇒ „Podniesienie efektywności kształcenia
uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”.

W grudniu 2011 roku zakończył się projekt systemowy „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”. Wartość projektu to: 7 240 000,00 zł (okres realizacji 03.2010-12.2011).

Celem projektu było zapewnienie świadczenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliższej dziecka/ucznia, w środowisku jego nauczania i wychowania, tj. w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej oraz poprawa jakości systemu kształcenia i wychowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W ramach projektu opracowano model pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przeprowadzono szkolenia dla 489 liderów zmian w zakresie: nowego modelu pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, nowych zadań szkół w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz przygotowania nauczycieli do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się (w ramach tych działań opracowano materiały i ankiety).

Liderzy zmian przeprowadzili spotkania konsultacyjno-informacyjne na obszarze całej Polski dla przedstawicieli kadry zarządzającej i pedagogicznej, w których uczestniczyło ponad 50 tys. nauczycieli, przedstawicieli kuratoriów oświaty, jednostek samorządu terytorialnego, uczelni wyższych pedagogicznych i poradni psychologiczno-pedagogicznych.

⇒ „Młodzież w działaniu”

Istotnym priorytetem Unii Europejskiej, który znalazł wyrażne odzwierciedlenie w programie „Młodzież w działaniu” jest wspieranie młodzieży mającej mniejsze szanse, która znajduje się w mniej korzystnym położeniu w porównaniu ze swymi rówieśnikami między innymi ze względu na niepełnosprawność.

Działania podejmowane w latach 2008-2013 przez Narodową Agencję programu „Młodzież w działaniu”, opierające się na stałym priorytecie, miały na celu umożliwienie młodzieży niepełnosprawnej faktycznego dostępu do edukacji pozaformalnej, międzynarodowej mobilności i udziału w działaniach międzynarodowych, zaangażowania się w aktywność obywatelską oraz integrację w społeczeństwie.

Dane statystyczne dotyczące udziału osób niepełnosprawnych w projektach zrealizowanych dzięki wsparciu finansowym programu „Młodzież w działaniu” w latach 2008-2013 wskazują, że włączaniu tej grupy osób w największym stopniu służyły przedsięwzięcia prowadzone w ramach Akcji 1.2. „Inicjatywy Młodzieżowe”.

Liczba uczestników niepełnosprawnych w projektach dofinansowanych przez Polską
Narodową Agencję programu „Młodzież w działaniu” w latach 2008-2013. Dane
wygenerowane z europejskiej bazy danych YouthLink.

Akcje	Rok					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Akcja 1.1. Wymiany Młodzieży	9	20	21	13	19	32
Akcja 1.2. Inicjatywy Młodzieżowe	11	26	43	33	50	37
Akcja 1.3. Młodzież w Demokracji	2	0	1	1	2	1
Akcja 2 Wolontariat Europejski	4	3	5	3	5	2
Akcja 3.1. Wymiany Młodzieży z sąsiedzkimi krajami partnerskimi UE	6	0	1	2	6	1

Akcja 5.1. Spotkania młodzieży i osób odpowiedzialnych za politykę młodzieżową	1	0	4	9	4	11
Razem	33	49	75	61	86	84

W 2008 roku Polska Narodowa Agencja zorganizowała szkolenie służące nawiązaniu współpracy i partnerstw międzynarodowych dla organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych ruchowo w Krajach Programu i Krajach Partnerskich. Podczas szkolenia położono nacisk na promowanie możliwości dostępnych w ramach Akcji 2 Wolontariat Europejski oraz Akcji 3.1. Wymiany Młodzieży z sąsiedzkimi krajami partnerskimi UE.

Narodowa Agencja również wysyłała przedstawicieli polskich organizacji i instytucji pracujących z osobami niepełnosprawnymi na szkolenia związane z tematyką niepełnosprawności oraz dotyczące wspierania młodzieży m.in. „Physically disabled in EVS” (Dania, 2009) oraz „Coach2Coach” (Holandia, 2013).

W 2010 roku Narodowa Agencja współorganizowała konferencję pt. „Zwiększanie szans edukacyjnych poprzez realizację projektów w programach *Uczenie się przez całe życie* i *Młodzież w działaniu*”.

Konferencja służyła realizacji celów Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym oraz prezentacji możliwości wsparcia osób zagrożonych marginalizacją społeczną, m.in. z powodu niepełnosprawności, w ramach unijnych programów edukacyjnych. W tym samym roku FRSE, w tym Narodowa Agencja, uczestniczyła w XI Paradzie im. Schumana, której tematem przewodnim była integracja społeczna osób niepełnosprawnych.

Dodatkowo podczas targów edukacyjnych, szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców i beneficjentów programu „Młodzież w działaniu” niejednokrotnie zapraszano i angażowano realizatorów projektów, w tym również osoby niepełnosprawne, które opowiadały o prowadzeniu działań projektowych i udzielały uczestnikom cennych wskazówek.

Przykładem jest Inicjatywa Młodzieżowa pt. „Usłysz nas”, koordynowana przez osobę z dysfunkcją słuchu i angażująca grupę młodzieży niesłyszącej, która kilkakrotnie była prezentowana przez inicjatorów projektu podczas wydarzeń organizowanych przez Narodową Agencję. Również w intensywnej akcji promocyjnej Wolontariatu Europejskiego w województwie opolskim w 2009 roku uczestniczyła niewidoma wolontariuszka, która opowiadała młodzieży szkolnej o swoich doświadczeniach podczas wyjazdu na wolontariat zagraniczny.

Ponadto Narodowa Agencja opracowywała i zaopatrywała potencjalnych wnioskodawców i beneficjentów w publikacje mające na celu pomoc w planowaniu i realizowaniu projektów oraz upowszechnianiu dobrych praktyk.

W 2009 roku przetłumaczono na język polski i rosyjski publikację wydaną przez Centrum SALTO Participation pt. „*No barriers, no borders*”, zawierającą cenne wskazówki dotyczące realizowania projektów z udziałem osób niepełnosprawnych.

W 2011 opracowano broszurę pt. „*Jak to się włącza*” prezentującą wartościowe projekty zrealizowane dzięki dofinansowaniu programu „*Młodzież w działaniu*”, które angażowały osoby niepełnosprawne do aktywnego uczestnictwa i służyły inicjowaniu integracji społecznej.

Również w 2011 roku Narodowa Agencja nawiązała współpracę z **magazynem „Integracja”**, największym w Polsce pismem skierowanym do osób z niepełnosprawnością, ich rodzin i przyjaciół oraz do osób pracujących i działających na rzecz ludzi z niepełnosprawnością, czyli m.in. pedagogów, pracowników socjalnych, rehabilitantów, terapeutów, pracowników organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych i państwowych.

Współpraca zaowocowała publikacją obszernego artykułu prezentującego możliwości, jakie program „Młodzież w działaniu” oferuje osobom niepełnosprawnym.

Wśród przykładów projektów aktywnie angażujących osoby niepełnosprawne, zrealizowanych w ramach programu „*Młodość w działaniu*”, które zdecydowanie zasługują na miano dobrych praktyk należy wymienić wcześniej wspomniany projekt Inicjatywy Młodzieżowej pt. „*Usłysz nas*”.

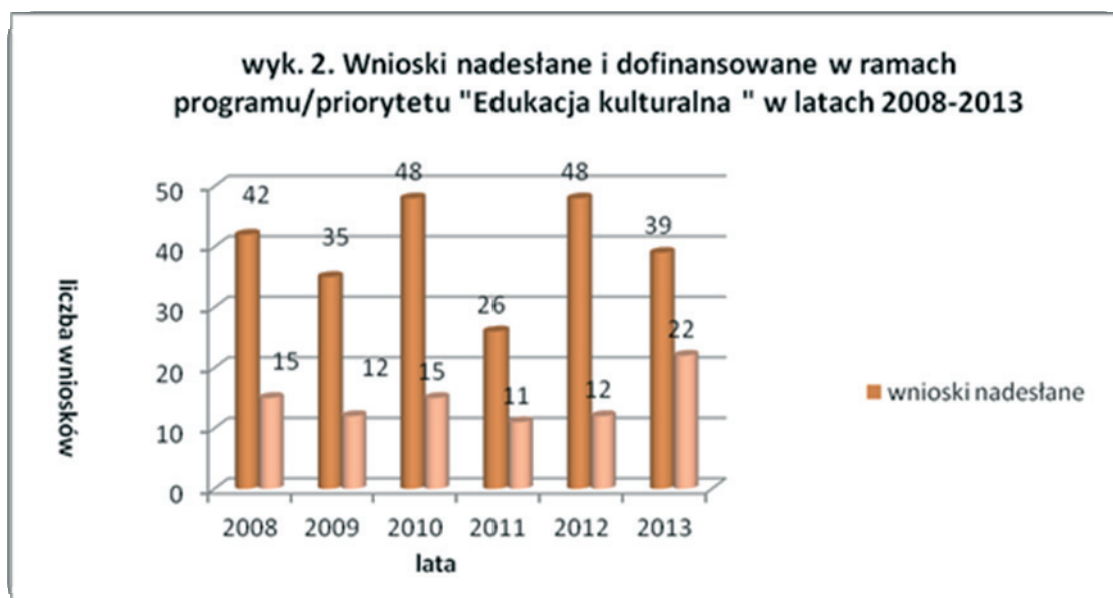
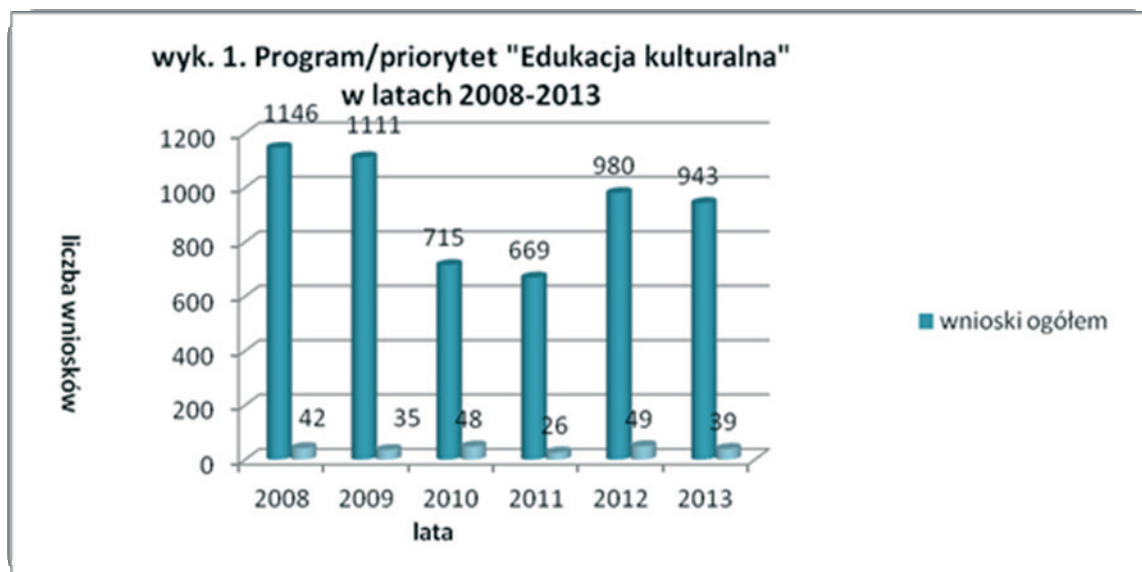
W ramach projektu grupa młodzieży słyszącej i niesłyszącej wzięła udział w działaniach warsztatowych i produkcji filmu. Uczestnicy wcielili się w rolę scenarzystów, aktorów oraz reżyserów filmu mającego na celu kształtowanie postawy tolerancji wobec osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na udział młodzieży zarówno słyszącej jak i niesłyszącej oraz wspólną pracę nad filmem projekt miał zdecydowanie charakter integracyjny. Ponadto seria prezentacji gotowego filmu w szkołach, ośrodkach kultury, ośrodkach szkolno-wychowawczych stworzyła platformę do dyskusji na temat aktywności młodzieży niepełnosprawnej, możliwości integracji i realizacji wspólnych pomysłów z rówieśnikami. Organizacją wspierającą dla inicjatorów projektu był Dom Kultury „Zacisze” w Dzielnicy Targówek M. St. Warszawy.

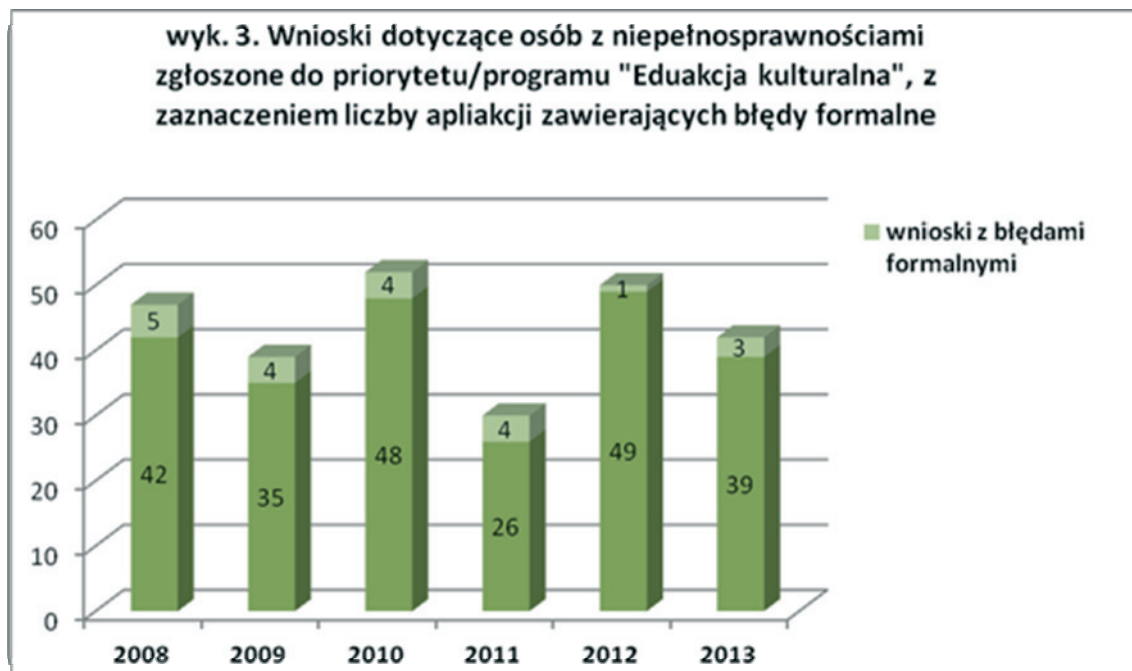
Program/projekt „Edukacja kulturalna”.⁴⁶

Odnosząc się do kwestii statystycznych związanych z realizacją programu przedmiotowym dotyczą lat 2008-2013 poniżej zostały przedstawione wykresy:

- ⇒ liczba nadsyłanych wniosków (wyk.1.),
- ⇒ wnioski nadesłane i dofinansowane w ramach programu/projektu uwzględnieniem podziału na aplikacje poprawne pod względem formalnym oraz nie spełniające tych kryteriów (nie dopuszczone do konkursu wyk.3.),
- ⇒ skala dofinansowania wniosków ze środków skoncentrowanych w programie/prioryecie „Edukacja kulturalna” (wyk. 2.).

⁴⁶ Liczba nadsyłanych wniosków (wyk.1.), z uwzględnieniem podziału na aplikacje poprawne pod względem formalnym oraz nie spełniające tych kryteriów (nie dopuszczone do konkursu wyk.3.) oraz skalę ich dofinansowania ze środków skoncentrowanych w programie/prioryecie „Edukacja kulturalna”

Analizując dane z wykresów można zauważyć, że wnioski adresowane do osób z niepełnosprawnościami stanowią mniejszość wśród ogółu zgłaszanych aplikacji. W roku 2013 liczba ta jest mniejsza niż np. w roku ubiegłym, jednak nie odbiega znacząco od średniej.

Przyczyną niewielkiej w stosunku do ogółu liczby aplikacji może być zarówno brak wiedzy nt. konkursów grantowych MKiDN wśród podmiotów działających na rzecz osób z niepełnosprawnością, z drugiej zaś mała liczba podmiotów działających w sferze kultury zajmujących się przedmiotową problematyką.

Jak co roku większą aktywnością w sferze aplikowania do priorytetu wykazują się organizacje pozarządowe, mniejszą zaś samorządowe instytucje kultury. Poprawność formalna wniosków jest poza nielicznymi przypadkami spełniana, zatem można założyć, że podmioty ubiegające się o dofinansowanie dysponują dobrze przygotowanymi kadrami, zajmującymi się pozyskiwaniem funduszy.

Priorytetem, w ramach którego dofinansowywany jest rozwój infrastruktury kultury, także pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest „Infrastruktura kultury” (obecna nazwa).

Wśród aplikacji dotyczących remontów, rozbudowy oraz budowy nowych obiektów znaleźć można także te związane z dostosowaniem pomieszczeń, aby mogli z nich swobodnie korzystać osoby z niepełnosprawnościami.

Coraz częściej instytucje i organizacje skupiają się również na zakupie specjalistycznych urządzeń, programów, które mają służyć udostępnieniu treści lub zbiorów osobom z dysfunkcjami.

Dofinansowanie w 2013 r. zadań w ramach projektu edukacji kulturalnej.

L.P.	NAZWA WNIOSKODAWCY	NAZWA ZADANIA	DOTACJA
1.	Centrum Kultury Wrocław - Zachód	Wykluczeni z kultury 2013	132 000
2.	Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie	KASZUBY w baśni i legendzie - Wydawnictwo MUSO	25 000
3.	Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym	Program edukacji kulturalnej Muzeum Nadwiślańskiego w Kazimierzu Dolnym	50 000
4.	Fundacja Ari Ari	Spis podróży. Audiodeskrypcja	57 000
5.	Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły "Wspólna Sprawa"	Odkrywam, rozwijam, prezentuję - cykl warsztatów edukacyjnych dla uczniów Szkoły Podstawowej im. ks. Jana Twardowskiego w Turośli	20 000
6.	Stowarzyszenie Edukacyjne MCA	5 zmysłów. eMOTION - prospołeczny projekt edukacji kulturalnej	82 500
7.	Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku	Cykl Imprez Artystycznych Nieprzetartego Szlaku	50 500
8.	Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki	Kultura Włączania. Podnoszenie kompetencji kadr kultury województwa mazowieckiego w zakresie wspierania procesów edukacji włączającej.	65 500
9.	Fundacja Inicjatyw na Rzecz Niepełnosprawnych PRO OMNIBUS	XVII Festiwal Piosenki Młodzieży Niepełnosprawnej Impresje Artystyczne 2013	100 000
10.	Polski Związek Niewidomych	Senior on line - Kolorowa jesień życia	40 000
11.	Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki	TEATR. Poczuj to!	30 000
12.	Fundacja SYNAPSIS	Kultura przyjazna osobom z autyzmem	51 500
13.	Fundacja WRO Centrum Sztuki Mediów	Przedszkole Mediów - Laboratorium Mediacji Sztuki	375 000
14.	Centrum Kultury "Agora" we Wrocławiu	Improwizacyjne Warsztaty Integracyjne	25 000
15.	Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych "De Facto"	Internetowy Klub Filmowy Osób Niewidomych "Pociąg"	49 500
16.	Fundacja Kultury bez Barrier	Zakochaj się w kulturze	52 500
17.	Centrum Spotkań Europejskich Światowid	Twórcza terapia	49 500
18.	Camfilm Katarzyna Kubacka	Okiem motyla. Warsztaty filmowe z udziałem osób niesłyszących.	30 000
19.	Fundacja Kultury bez Barrier	Warsztat na Zachętę	30 000
20.	Stowarzyszenie Kultury Teatralnej "Pieśń Kozła"	"Wspólnym głosem"	30 000
21.	Biblioteka Śląska	Zilustruj mi słowem świat	30 000
22.	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego	XI Międzynarodowy Przegląd Teatrów Wspaniałych	80 000
Razem:			1 455 500

**Niepełnosprawni studenci na uczelniach medycznych
nadzorowanych przez Ministra Zdrowia.**

W roku akademickim 2013/2014 w nadzorowanych przez Ministra Zdrowia uczelniach medycznych studiuje 984 niepełnosprawnych studentów.

Szczegółowy wykaz liczby studentów w podziale na uczelnie i na rodzaje niepełnosprawności przedstawiono w poniższej tabeli:

Uczelnie	Studenci niesłyszący lub słabosłyszący	Studenci niewidomi lub słabowidzący	Studenci z dysfunkcją narządu ruchu	Inne niepełności
Uniwersytet Medyczny Białystok	5	2	27	37
Collegium Medicum Bydgoszcz UMK w Toruniu	5	10	53	46
Gdański Uniwersytet Medyczny	3	7	32	38
Śląski Uniwersytet Medyczny Katowice	5	21	35	60
Collegium Medicum UJ Kraków	2	10	34	45
Uniwersytet Medyczny Lublin	8	5	35	50
Uniwersytet Medyczny Łódź	8	5	27	39
Uniwersytet Medyczny Poznań	5	11	36	40
Pomorski Uniwersytet Medyczny Szczecin	2	4	14	39
Warszawski Uniwersytet Medyczny	6	6	32	53
Akademia Medyczna we Wrocławiu	3	3	18	36
Wydział Nauk Medycznych Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	0	1	8	13
Razem	52	85	351	496

**Dane statystyczne Ministerstwa Edukacji Narodowej
dotyczące poradni psychologiczno – pedagogicznych.**

- Liczba poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym specjalistycznych w latach 2008-2013.**

Rok szkolny	Typ poradni	Rodzaj		razem
		publiczna	niepubliczna	
2008/2009	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	567	63	630
	Poradnia specjalistyczna	19	12	31
2009/2010	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	563	76	639
	Poradnia specjalistyczna	18	11	29
2010/2011	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	568	92	660
	Poradnia specjalistyczna	19	18	37
2011/2012	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	565	116	681
	Poradnia specjalistyczna	21	19	40
2012/2013	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	561	137	698
	Poradnia specjalistyczna	20	18	38
2013/2014	Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	559	166	725
	Poradnia specjalistyczna	19	21	40

- Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wg rodzaju**
(stan wg SIO z dnia 30 września 2013 r.)

Poradnia	Rodzaj poradni		razem
	Publiczna	niepubliczna	
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	559	166	725
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna specjalistyczna	19	21	40
razem	578	187	765

- Struktura zatrudnienia kadry pracowników pedagogicznych poradni**
(wg danych SIO na dzień 30.09.2013 r.)

nazwa obowiązku kadry pedagogicznej	liczba etatów w poradniach psychologiczno – pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych
obowiązki nauczyciela doradcy zawodowego	112,02
obowiązki nauczyciela pedagoga	2 964,31
obowiązki nauczyciela psychologa	3 518,55
obowiązki nauczyciela logopedy	1 262,04
obowiązki nauczyciela socjologa	19,55
obowiązki nauczyciela rehabilitanta ruchowego (fizjoterapeuty)	72,72
Razem	7 949,19

- Liczba diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w roku 2012/2013.**

Rodzaj diagnozy	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	razem
psychologiczna	9 147	82 402	220 673	72 304	1 327	26 084	411 937
pedagogiczna	3 867	56 166	215 016	63 524	422	17 052	356 047
logopedyczna	8 282	109 636	49 815	5 022	92	1 682	174 529
lekarska	1 643	7 440	16 136	11 173	98	5 562	42 052

rehabilitanta ruchowego (fizjoterapeuty)	955	2 489	1 201	160	13	64	4 882
związana z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej	11	276	1 173	19 568	208	11 827	33 063
Razem	23 905	258 409	504 014	171 751	2 160	62 271	1 022 510

- Liczba dzieci i młodzieży diagnozowanych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w latach 2008-2013.

Stan liczbowy na dzień 30.09.	Wiek dzieci i młodzieży						razem
	dzieci do 3 r. ż.	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjal- nych	
2008 r.	12 616	229 883	476 906	250 533	6 043	91 783	1 067 764
2009 r.	12 464	229 779	477 937	242 231	5 027	92 213	1 059 651
2010 r.	14 482	215 643	471 341	236 542	3 763	86 430	1 028 201
2011 r.	17 488	236 417	473 755	228 476	3 096	85 073	1 044 305
2012 r.	22 646	253 740	512 090	193 298	2 326	73 607	1 057 707
2013 r.	23 905	258 409	504 014	171 751	2 160	62 271	1 022 510

- Liczba dzieci i młodzieży objęta badaniami przesiewowymi w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w latach 2008-2013.

Badania przesiewowe	Lata	Wiek dzieci i młodzieży					razem
		wiek przedszkolny	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nieucząca się i niepracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjal- nych	
słuchu program „Słyszę”	2008	17189	14151	1534	12	553	33439
	2009	22024	17037	2134	65	445	41705
	2010	23788	29008	2497	178	456	55927
	2011	24390	22842	1925	8	446	49611
	2012	25459	22693	1556	11	424	50143
	2013	6090	6468	2814	42	1050	16464
wzroku - program „Widzę”	2008	4704	5807	1202	6	226	11945
	2009	8515	8761	522	44	715	18557
	2010	9468	11800	1029	168	282	22747
	2011	10688	11546	479	1	53	22767
	2012	9614	12884	1188	8	359	24053
	2013	2926	3674	1100	22	352	8074
mowy - program „Mówię”	2008	6941	1670	56	79	0	8746
	2009	12798	4418	146	2	128	17492
	2010	15738	5954	216	146	261	22315
	2011	17134	7189	199	0	12	24534
	2012	18887	4788	200	199	14	24088
	2013	3611	2645	575	0	207	7038

• **Liczba orzeczeń wydanych przez zespoły orzekające
z podziałem na przedszkole i typ szkoły**
(wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2013 r.)

Rodzaj orzeczenia/wydane z uwagi na	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	RAZEM
ORZECZENIA O POTRZEBIE KSZTAŁCENIA SPECJALNEGO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY						
niesłyszących i słabosłyszących	815	1953	1054	0	706	4528
niewidomych i słabowidzących	601	1530	694	0	361	3186
z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	1378	9439	6439	0	1921	19177
z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym	1211	3239	2216	0	770	7436
z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	2319	2210	764	0	443	5736
z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	2936	2480	498	0	232	6146
z niepełnosprawnościami sprzężonymi	2087	3612	1652	0	722	8073
zagrożonych niedostosowaniem społecznym	0	1906	2820	18	431	5175
niedostosowanych społecznie	0	305	1602	1	393	2301
ORZECZENIA O POTRZEBIE O POTRZEBIE ZAJĘĆ REWALIDACYJNO- WYCHOWAWCZYCH						
z uwagi na stwierdzone upośledzenie umysłowe w stopniu głębokim	544	937	495	0	686	2662
ORZECZENIA O POTRZEBIE LUB BRAKU POTRZEBY INDYWIDUALNEGO NAUCZANIA ORAZ INDYWIDUALNEGO OBOWIĄZKOWEGO ROCZNEGO PRZYGOTOWANIA PRZEDSZKOLNEGO						
o potrzebie indywidualnego nauczania	0	15060	12689	0	7908	35657
o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	1973	0	0	0	0	1973
INNE ORZECZENIA						
odmowne	32	233	142	3	63	473
uchylające	101	464	314	24	252	1155
w wyniku odwołania do kuratora oświaty	0	33	31	0	9	73
o braku potrzeby kształcenia specjalnego	79	283	155	0	48	565
o braku potrzeby indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	53	0	0	0	0	53
o braku potrzeby indywidualnego nauczania	0	513	427	0	192	1132
o braku potrzeby zajęć rewalidacyjno- wychowawczych	2	13	10	0	12	37
RAZEM	14 131	44 210	32 002	46	15 149	10 5538

W poniższej statystyce znajdują się dane, w których wskazano liczbę opinii wydanych w roku szkolnym 2012/2013 przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bez wyodrębnienia liczby opinii wydanych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych (takiego wyodrębnienia nie stosuje się w SIO).

• **Rodzaje i liczba opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne**
wg danych SIO z dnia 30 września 2013 r.

Opinia wydana w sprawie	Dzieci do 3 roku życia	Dzieci w wieku przedszkolnym	Uczniowie szkół podstawowych	Uczniowie gimnazjów	Młodzież nie ucząca się i nie pracująca	Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	Razem
wczesnego wspomagania rozwoju dziecka	3363	7140	0	0	0	0	10503
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej	0	486	0	0	0	0	486
odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego	0	4026	0	0	0	0	4026
zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego	0	0	496	481	0	363	1340
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej	0	0	557	597	0	118	1272
dostosowania wymagań edukacyjnych	0	0	60545	17349	0	3361	81255
udzielenie zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki	0	0	833	930	0	908	2671
przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy	0	0	0	4469	0	0	4469
pierwszeństwa w przyjęciu ucznia z problemami zdrowotnymi do szkoły ponadgimnazjalnej	0	0	0	1141	0	0	1141
zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu	0	0	0	910	6	648	1564
braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych	0	0	0	0	8	169	177
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu	608	18404	0	0	0	0	19012
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole lub placówce	0	0	98647	18331	0	3277	120255
o specyficznych trudnościach w uczeniu się	0	0	42491	9690	0	2736	54917
spełniania obowiązku rocznego przygotowanie przedszkolne poza przedszkolem, oddziałem przedszkolnym lub inną formą wychowania przedszkolnego i obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą	0	373	1067	306	0	31	1777
inne opinie	1883	24898	29531	9962	338	3726	70338
Razem	5854	55327	234167	64166	352	15337	375203

Formy pomocy realizowane w roku szkolnym 2012/2013
przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.
(wg danych SIO na dzień 30 września 2013 r.).

Forma pomocy świadczonej przez poradnie	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	Razem
zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	0	364	566	336	7	113	1386
terapia logopedyczna	938	1300	1218	890	60	614	5020
socjoterapia	0	168	784	544	28	248	1772
zajęcia z uczniami zdolnymi	0	175	650	370	10	210	1415
terapia dla zagrożonych uzależnieniami	0	0	186	498	114	450	1248
zajęcia grupowe aktywizujące do wyboru kierunku kształcenia i zawodu	0	0	640	3328	88	2056	6112
ćwiczenia rehabilitacyjne	740	990	640	280	30	170	2850
inne formy pomocy indywidualnej	3588	6032	6747	6123	1404	5005	28899
inne formy pomocy grupowej	1260	4578	5306	4200	252	3108	18704
porady bez badań	7581	10260	10887	10507	3458	9785	52478
porady po badaniach przesiewowych	1440	7700	6020	1900	0	0	17060
badania przesiewowe słuchu w ramach programu "Słyszę"	0	6090	6468	2814	42	1050	16464
badania przesiewowe wzroku w ramach programu "Widzę"	0	2926	3674	1100	22	352	8074
treningi (liczba osób)	0	0	0	0	0	0	0
warsztaty (liczba osób)	0	0	0	0	0	0	0
terapia rodzin (liczba rodzin)	0	0	0	0	0	0	0
udział w radach pedagogicznych (liczba spotkań)	0	0	0	0	0	0	0
prelekcje, wykłady (liczba spotkań)	0	0	0	0	0	0	0
inne (liczba osób)	0	0	0	0	0	0	0
terapia psychologiczna, w tym psychoterapia	0	1275	1623	1503	309	1371	6081
indywidualne porady zawodowe na podstawie badań	0	0	0	6285	735	5055	12075
indywidualne porady zawodowe bez badań	0	0	1152	5360	1008	4048	11568
mediacje i negocjacje	0	0	2538	2070	252	1440	6300
badania przesiewowe mowy w ramach programu "Mówię"	0	3611	2645	575	0	207	7038
inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	952	2289	2786	2135	168	1449	9779
zajęcia grupowe prowadzone w szkołach i placówkach oświatowych	198	1647	3717	3429	81	2673	11745
grupy wsparcia	121	209	396	363	77	275	1441
interwencja kryzysowa	276	1152	2796	2712	300	2112	9348
RAZEM	17094	50766	61439	57322	8445	41791	236857

**Szczegółowa informacja dotycząca
Krajowego Planu Działania na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014.**

W ramach KPDZ w 2012 r. w **Priorytecie I. Adaptacyjny rynek pracy** realizowano następujące zadania:

➤ Trener pracy jako sposób na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych⁴⁷

W ramach zadania planowano:

- ◇ przeprowadzenie na podstawie polskich i zagranicznych doświadczeń analizy aktualnej wiedzy na temat funkcjonowania trenera pracy,
- ◇ opracowanie zestawu narzędzi do rekrutacji trenerów pracy (stworzenie profilu kompetencyjnego trenera),
- ◇ określenie kryteriów selekcji kandydatów na trenerów oraz sposobu pomiaru spełnienia kryteriów selekcji,
- ◇ opracowanie zestawu narzędzi szkolenia trenerów pracy (standardy szkolenia, program szkoleń)
- ◇ opracowanie zestawu narzędzi monitorowania i zarządzania pracą trenera pracy.

➤ Aktywizacja zawodowa absolwentów będących osobami niepełnosprawnymi.⁴⁸

Zadanie przewidziane do realizacji w ramach programu „JUNIOR” służyć miało aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych absolwentów, poprzez przekazywanie pomocy finansowej absolwentom, kierowanym na staż przez PUP, w formie dofinansowania stanowiącego świadczenie na rehabilitację zawodową, zależnego od stopnia niepełnosprawności. Zadanie zakładało wypłacanie doradcy premii za opiekę nad stażystą oraz wypłacanie środków pracodawcy uczestniczącemu w programie (również w postaci premii) z tytułu odbycia stażu przez absolwenta.

W trakcie realizacji zadania:

- ◇ wsparciem objęto 652 niepełnosprawnych absolwentów, którzy zostali skierowani na staż,
- ◇ zatrudnienie uzyskało 247 osób niepełnosprawnych w ciągu 6 miesięcy po odbyciu stażu.

➤ Zatrudnienie wspomagane osób niepełnosprawnych⁴⁹

W ramach zadania planowano kontynuację i realizację nowych projektów adresowanych do wybranych grup osób niepełnosprawnych:

- ◇ „Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi na rynku pracy II”,
- ◇ „4 kroki – Wsparcie osób niesłyszących na rynku pracy II”,
- ◇ „Wsparcie osób głuchoniewidomych na rynku pracy II – Weź sprawy w swoje ręce”,
- ◇ „Wsparcie osób z autyzmem II”,
- ◇ „Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/lub niepełnosprawnościami sprzężonymi) oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego II”,
- ◇ „Wsparcie osób ze stwardnieniem rozsianym, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi na rynku pracy”,
- ◇ „Wsparcie osób z wybranymi Zespołami Uwarunkowanymi Genetycznie”,
- ◇ „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy III”,
- ◇ „Wsparcie osób niewidomych na rynku pracy III”.

4.502 osoby niepełnosprawne zakończyły udział w projektach.

⁴⁷ Zadanie 2.12. Początek projektu został przewidziany na 31 grudnia 2012 r. w związku z czym podmioty sprawozdające jeszcze nie przekazały danych za 2013 r.

⁴⁸ Zadanie 2.13

⁴⁹ Zadanie 2.14

Uzyskano:

- na dzień 31.12.2012 r.;
- zwiększono motywację osób niepełnosprawnych i podniesiono poziom ich kwalifikacji.

➤ *Zadanie 2.15 Refundacja obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą*

Zgodnie z art. 25a ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.) refundowanie osobom niepełnosprawnym wykonującym działalność gospodarczą obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe do wysokości odpowiadającej wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota określona w art. 18 ust. 8 oraz w art. 18a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013 r. poz.1442, z późn. zm.).

W ramach realizacji zadania:

- ok. 32 900 osób niepełnosprawnych otrzymało refundację składki,
- utrzymano w aktywności zawodowej osoby niepełnosprawne, wykonujące działalność gospodarczą.

➤ *Zadanie 2.16 Refundacja obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych*

Zgodnie z art. 25a ust. 2-4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz.721, z późn. zm.) była prowadzona częściowa refundacja opłaconych przez pracodawcę obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne zatrudnionych osób niepełnosprawnych. W 2012 r. refundacją składek objęto 91 osób niepełnosprawnych.

➤ *Zadanie 2.17 Refundacja obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne rolników i lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika*

Zgodnie z art. 25a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* refundowanie niepełnosprawnemu rolnikowi lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, składek na ubezpieczenia społeczne rolników: wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe.

W ramach realizacji zadania:

- wypłacono refundację na rzecz 2 718 osób niepełnosprawnych;
- wsparcie otrzymali niepełnosprawni rolnicy oraz rolnicy zobowiązani do opłacania składek za niepełnosprawnych domowników.

➤ *Zadanie 2.18 Subsydiowane zatrudnienie osób niepełnosprawnych*

Zgodnie z art. 26a - 26c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, dofinansowywanie wynagrodzenia osób niepełnosprawnych (w różnej wysokości, zależnej od stopnia niepełnosprawności, innych kryteriów i statusu pracodawcy).

W ramach zadania dofinansowano wynagrodzenia 225 567,43 pracownikom w przeliczeniu na etat.

➤ *Zadanie 1.11 Wsparcie kształcenia ustawicznego osób niepełnosprawnych*

W ramach zadania planowano dofinansowanie osobom niepełnosprawnym opłaty za naukę, koszty zakwaterowania lub dojazdów, zakup przedmiotów ułatwiających lub umożliwiających naukę w ramach programu celowego pn. „Student II” realizowanego przez PFRON

W ramach zadania:

- wsparciem objęto ogółem 16 520 osób niepełnosprawnych;
- ograniczono uprzedzenia pracodawców do osób niepełnosprawnych;
- przygotowano osoby niepełnosprawne do rywalizacji o zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

**Projekty realizowane w latach 2010-2013
przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w zakresie wsparcia
osób niepełnosprawnych na rynku pracy.**

Lp	Nazwa projektu	Okres realizacji projektu
1.	4 Kroki - Wsparcie osób niesłyszących na rynku pracy II	01.02.2010-31.12.2012
2.	Wsparcie osób głuchoniewidomych na rynku pracy II - Weź sprawy w swoje ręce	01.03.2010-31.12.2012
3.	Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/lub niepełnosprawnościami sprzężonymi) oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego II	01.01.2011-31.12.2012
4.	Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi na rynku pracy II	01.06.2011-30.04.2013
5.	Wsparcie osób z autyzmem II	01.12.2011-30.09.2013
6.	Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy III	01.03.2012-28.02.2014
7.	Wsparcie osób z wybranymi Zespołami Uwarunkowanymi Genetycznie	01.12.2012-30.11.2014
8.	Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie II	01.09.2012 - 31.08.2014
9.	Wsparcie osób niewidomych na rynku pracy III	01.09.2012-31.08.2014
10.	Wsparcie osób ze stwardnieniem rozsianym, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi na rynku pracy	01.12.2012-30.11.2014
11.	Ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach	01.03.2013-28.02.2015
12.	Trener pracy jako sposób na zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych	31.12.2012- 31.12.2014
13.	Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy	01.03.2013-31.05.2014
14.	Wsparcie osób z rzadkimi niepełnosprawnościami i niektórymi niepełnosprawnościami sprzężonymi w wieku 45+ na rynku pracy	01.03.2013-31.05.2014
15.	Wsparcie środowiska osób niepełnosprawnych terenów wiejskich i małomiasteczkowych	01.04.2013-31.03.2015
16.	Wsparcie absolwentów we wchodzeniu na rynek pracy	01.03.2013-31.05.2014
17.	Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (w tym z zespołem Downa i/ lub niepełnosprawnościami sprzężonymi) oraz głębokim stopniem upośledzenia umysłowego III	01.08.2013-31.01.2015

**Działania podjęte w 2013 r.
przez Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
na rzecz osób niepełnosprawnych.**

1. Zatrudniono wykwalifikowanych pracowników do obsługi czytelnictwa osób niewidomych i słabowidzących.
Rozpoczynając realizację zadania, Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, po procesie rekrutacji, zatrudniła od dnia 16 stycznia 2013 r. 21 pracowników, w tym 15 pracowników niepełnosprawnych, w szczególności 14 osób niewidomych. Wymiar czasu pracy – 14,96 etatu.
Obecnie Biblioteka zatrudnia ogółem 41 osób (dane z 31 grudnia 2013 r.), z czego 16 osób posiada orzeczenie o niepełnosprawności. o niepełnosprawności – w tym 13 – o znacznym stopniu niepełnosprawności.
3. Przyjęto zbiory byłej Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych.
Polski Związek Niewidomych przekazał nieodpłatnie Głównej Bibliotece Pracy i Zabezpieczenia Społecznego - na podstawie umowy podpisanej 17 maja 2013 r. - zbiory biblioteczne, w szczególności: książki drukowane systemem Braille'a, nagrane na kasetach magnetofonowych, płytach (CD audio i MP3), w formacie Czytak i standardzie DAISY, w plikach tekstowych oraz publikacje i czasopisma, dotyczące osób mających problemy ze wzrokiem, dostępne w zwykłym druku i płyty z nagraniami muzycznymi, Zbiory poddano specjalistycznemu oczyszczeniu oraz dokonano dezynfekcji w pomieszczeniach magazynowych.
4. Gromadzone są zbiory dla osób niewidomych i słabowidzących.
Zakupiono 444 tytuły audiobooków (1 075 egzemplarzy), 7 tytułów płyt DVD filmów z audiodeskrypcją (13 egzemplarzy), książek w zwykłym druku – 77 tytułów, 188 książek drukowanych systemem Braille'a.
5. Wprowadzono nowy Regulamin Organizacyjny oraz wewnętrzne regulaminy Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego. 25 września 2013 r. zostało wydane zarządzenie nr 28 Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie nadania statutu Głównej Bibliotece Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, w związku z rozszerzeniem merytorycznej działalności o problematykę upowszechniania czytelnictwa niewidomych i słabowidzących.
W związku z tym wydano:
 - zarządzenie Nr 13/2013 Zastępcy Dyrektora Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego z dnia 13 listopada 2013 r. wprowadziło również aktualny Regulamin Udostępniania Zbiorów Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego oraz Regulamin Wypożyczeń Działu Zbiorów dla Niewidomych GBPiZS.
 - zarządzenie Nr 14/2013 Zastępcy Dyrektora Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego z dnia 30 grudnia 2013 r. w sprawie nadania Regulaminu Organizacyjnego Głównej Bibliotece Pracy i Zabezpieczenia Społecznego.
6. Przyjęte zbiory byłej Biblioteki Centralnej Polskiego Związku Niewidomych, które wraz ze zbiorami zakupionymi i posiadanymi przez Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, udostępniane są osobom niewidomym i słabowidzącym:
 - bezpośrednio w siedzibie Działu Zbiorów dla Niewidomych,
 - w formie on-line,
 - bezpośrednio do miejsca zamieszkania osób niewidomych i słabowidzących, które nie mogą samodzielnie korzystać z wypożyczalni w Dziale Zbiorów dla Niewidomych - raz w tygodniu (w środy). W tym celu zakupiono samochód (bibliobus) i przeprowadzono aktualizację kont czytelników, do których mają być dowożone zbiory,
 - za pośrednictwem poczty.
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego wysyła bezpłatnie przesyłki bezpośrednio do czytelników niewidomych i słabowidzących – zgodnie

z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2013 r. w sprawie wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych.

Wstrzymano wysyłanie zbiorów pocztą do osób niewidomych i słabowidzących przebywających lub mieszkających za granicą, z uwagi na to, że zgodnie z obowiązującym prawem oraz wykładnią Departamentu Własności Intelektualnej i Mediów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, istniejący stan prawny nie zezwala na wysyłanie książek za granicę. Dotyczy to także publikacji dostępnych on-line. Polska podpisała akt końcowy Traktatu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) w sprawie ułatwienia osobom niewidomym i słabowidzącym oraz osobom z niepełnosprawnością uniemożliwiającą im zapoznanie się z drukiem, dostępu do utworów opublikowanych. Po ratyfikacji Traktatu przez Polskę będzie wznowione wysyłanie zbiorów poza granice kraju.

Wypożyczenia:

- ◊ wypożyczalnie Działu Zbiorów dla Niewidomych Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego (bezpośrednia, wysyłkowa i internetowa) funkcjonują od 9 maja 2013 r.,
 - ◊ wypożyczono: 1 622 tyt. w brajlu, 222 180 kaset, 258 tyt. wydawnictw tyflogicznych (dane z 31 grudnia 2013 r.), w formie on-line (pobrane pliki) 106 673 tyt., wysłano 16 394,7 GB danych. Nagrano na nośnikach cyfrowych w standardzie DAISY 24 801 poz. (ilość skopiowanych danych – 3 920,34 GB), w formacie CZYTAK 24.950 poz. (4 290,79 GB).
7. Zakupiono sprzęt biurowy, komputerowy i inne urządzenia (meble, komputery, serwer i inny sprzęt informatyczny).
- W celu adaptacji książek do standardu DAISY, nabyto urządzenie głosowe „Krzysztof”, umożliwiające generowanie mową syntetyczną krótkich zapowiedzi głosowych. Zakupiono także urządzenia Czytak, oraz Book Sense i PlexTalk Pocket PTP1.
8. Zaawansowana jest budowa strony internetowej dla użytkowników niewidomych i słabowidzących. Tworzone są dwie witryny: www.gbpizs.gov.pl ; www.dzdn.pl. z linkami odsyłającymi do każdej z nich.
9. Digitalizacja zbiorów.

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego przygotowuje się do digitalizacji wytypowanych publikacji i udostępniania ich osobom niewidomym i słabowidzącym.

Planowane jest stworzenie w Czytelnii zbiorów naukowych specjalnego stanowiska dla czytelników niewidomych i słabowidzących, wyposażonego w odpowiednie urządzenia.

W 2013 r. zakupiono ClearReader+ - urządzenie lektorskie ułatwiające odczytywanie tekstów czarnodrukowych przez czytelników niewidomych i słabowidzących, umożliwiające tym samym dostęp do licznie gromadzonych publikacji naukowych.

**Programy, projekty i zadania
zrealizowane przez Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy
w latach 2008-2010 oraz 2011-2013. na rzecz osób niepełnosprawnych.**

Lp.	Okres realizacji	Nr i tytuł projektu/ zadania	Cel/ Wykorzystanie
Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - I etap			
1.	2008-2010	8.S.02: Badania uwarunkowań jakości życia osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu, podejmujących pracę zawodową na otwartym rynku prac i w zakładach pracy chronionej	Ocena uwarunkowań psychospołecznych na poczucie jakości życia osób niepełnosprawnych ruchowo w celu skuteczniejszego prowadzenia rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Upowszechniano wyniki badań w publikacjach oraz na wystąpieniach konferencyjnych. Opracowano wytyczne oraz materiały szkoleniowe wykorzystywane w ramach szkoleń i warsztatów dla osób niepełnosprawnych. Opracowano materiały informacyjne dotyczące poprawy warunków i jakości życia zatrudnianych osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu dla pracodawców i organizacji działających na rzecz tej grupy społecznej.
2.	2008-2010	8.S.04: Ograniczenie ryzyka dolegliwości układu mięśniowo-szkieletowego u osób niepełnosprawnych ruchowo na stanowiskach pracy montażystów i operatorów	Opracowanie zaleceń dotyczących ograniczenia ryzyka dolegliwości układu mięśniowo-szkieletowego u osób niepełnosprawnych ruchowo na stanowiskach pracy montażystów i operatorów. Upowszechniano wyniki badań w publikacjach oraz na wystąpieniach konferencyjnych. Opracowano wymagania dotyczące nożnych elementów sterowniczych możliwych do wykorzystania przez osoby niepełnosprawne ruchowo oraz kryteria i wymagania dla stanowisk pracy. Materiały upowszechniono w formie broszury informacyjnej na temat organizowania stanowisk pracy.

Lp.	Okres realizacji	Nr i tytuł projektu/ zadania	Cel/ Wykorzystanie
Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - I etap			
3.	2008-2010	8.S.05: Adaptacja stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo metodą wirtualnego prototypowania	Opracowanie metody wykorzystania techniki symulacji komputerowej i rzeczywistości wirtualnej do projektowania i adaptacji stanowisk pracy dla potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. W trakcie realizacji zadania opracowano metodę tworzenia wirtualnych środowisk pracy na potrzeby badań w środowisku rzeczywistości wirtualnej oraz komputerowy model ciała człowieka wraz z reprezentacją geometryczną strefy maksymalnego zasięgu oraz przestrzeni pracy osoby niepełnosprawnej. Następnie opracowano na tej podstawie metodę dostosowania stanowiska pracy do indywidualnych cech osoby niepełnosprawnej. W celu przetestowania zaproponowanej metody przeprowadzono badania w trakcie których dokonano analizy dostosowania 4 stanowisk pracy do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz zaproponowano odpowiednie modyfikacje tych stanowisk. Założenia opracowanej metody oraz wyniki badań upowszechniono w publikacjach oraz na wystąpieniach konferencyjnych.
4.	2008-2010	8.S.06: Badania dotyczące psychospołecznych uwarunkowań motywacji do podejmowania pracy zawodowej przez osoby niepełnosprawne w Polsce	Określenie psychospołecznych uwarunkowań motywacji osób niepełnosprawnych do podejmowania pracy bądź to osób zatrudnionych (na otwartym rynku pracy czy też w zakładach pracy chronionej) bądź też nieaktywnych zawodowo. Upowszechniano wyniki badań dotyczących psychospołecznych uwarunkowań motywacji osób niepełnosprawnych do podejmowania pracy (osób zatrudnionych - na otwartym rynku pracy czy też w zakładach pracy chronionej; bądź też nieaktywnych zawodowo) w publikacjach oraz na wystąpieniach konferencyjnych. Opracowano wytyczne dla osób biorących

Lp.	Okres realizacji	Nr i tytuł projektu/ zadania	Cel/ Wykorzystanie
Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - I etap			
			czynny udział w szkoleniach osób niepełnosprawnych i ich pracodawców oraz materiały szkoleniowe na warsztaty dla osób niepełnosprawnych. Przeprowadzono szkolenia pilotażowe dla osób niepełnosprawnych w celu poprawy samodzielności oraz podniesienia motywacji do podejmowania pracy.
5.	2008-2010	1.R.16: Fizjologiczny model obciążeń statycznych występujących u osób niepełnosprawnych w warunkach pracy zawodowej (wykonawca – AWF Poznań)	Ocena następstw oddziaływania na organizm osób niepełnosprawnych długotrwałych obciążeń statycznych występujących w warunkach pracy zawodowej oraz opracowanie modelu programu profilaktycznego i ocena jego skuteczności w zapobieganiu negatywnym wpływom obciążeń statycznych na organizm osób niepełnosprawnych. Upowszechniano wyniki badań wpływu obciążeń statycznych na organizm osób niepełnosprawnych w publikacjach oraz na wystąpieniach konferencyjnych. Opracowano model programu profilaktycznego przeciwdziałającego skutkom ekspozycji na obciążenia statyczne.
6.	2008-2010	1.R.17: Badanie wpływu jakości oświetlenia na komfort wzrokowy i wydajność pracy osób o umiarkowanym upośledzeniu wzroku	Zbadanie wpływu oświetlenia na wydajność pracy i komfort wzrokowy osób słabowidzących z różnym rodzajem umiarkowanego upośledzenia widzenia. Upowszechniano wyniki badań w publikacjach oraz wystąpieniach konferencyjnych stanowiących wsparcie pracodawców w zakresie prawidłowego tworzenia stanowisk pracy biurowej dla osób niepełnosprawnych. Opracowano wytyczne oraz zalecenia dla projektantów oświetlenia i pracodawców dotyczące oświetlenia stanowisk pracy dla osób o umiarkowanej niepełnosprawności wzrokowej. Opracowano wytyczne i zalecenia organizacji czasu pracy osób słabo widzących dla lekarzy medycyny pracy i pracodawców, które umieszczono w serwisie internetowym CIOP-PIB.

Lp.	Okres realizacji	Nr i tytuł projektu/ zadania	Cel/ Wykorzystanie
Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - I etap			
Lp.	Okres realizacji	Nr i tytuł projektu/ zadania	Cel/ Wykorzystanie
Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - II etap			
7.	2011-2013	06.A.07: Opracowanie programu motywacji dla kobiet niepełnosprawnych celem podniesienia ich aktywności zawodowej	Opracowanie programu motywacji dla kobiet niepełnosprawnych celem podniesienia ich aktywności zawodowej. Upowszechniano wyniki badań dotyczących potrzeb kobiet niepełnosprawnych w zakresie aktywizacji zawodowej, identyfikujących przyczyny braku zatrudnienia, oceniających szanse i równość w zatrudnieniu w publikacjach oraz wystąpieniach konferencyjnych. W ramach realizacji zadania opracowano: scenariusz warsztatów dla kobiet niepełnosprawnych określający sposoby zaspokajania potrzeb kobiet niepełnosprawnych w ramach aktywizacji zawodowej oraz metody wyrównywania szans w tym zakresie; ulotkę opisującą scenariusz warsztatów dla kobiet niepełnosprawnych; zalecenia dla samorządów na temat organizacji efektywnej pomocy kobietom niepełnosprawnym w ramach aktywizacji zawodowej; materiały informacyjne do umieszczenia w serwisie internetowym CIOP-PIB.
11.	2011-2013	V.B.13: System wspomagania rehabilitacji kończyn górnych z wykorzystaniem technik rzeczywistości wirtualnej	Opracowanie systemu wspomagania rehabilitacji kończyn górnych z wykorzystaniem techniki rzeczywistości wirtualnej. W trakcie realizacji projektu opracowano system wspomagający rehabilitację ruchową pacjentów z dysfunkcją kończyn górnych oparty na technice rzeczywistości wirtualnej. System bazuje na niedrogich komponentach i umożliwia prowadzenie rehabilitacji zarówno w ośrodku rehabilitacji, jak też w domu pacjenta – zawiera moduł zdalnego nadzorowania postępów. Program rehabilitacji ma formę gier komputerowych co ma pozytywny wpływ na motywację pacjentów. W trakcie realizacji projektu przeprowadzono badania

Lp.	Okres realizacji	Nr i tytuł projektu/ zadania	Cel/ Wykorzystanie
Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - I etap			
			z udziałem pacjentów i rehabilitantów, których celem była ocena możliwości wykorzystania systemu do potrzeb rehabilitacji. Wyniki projektu upowszechniono w publikacjach, wystąpieniach konferencyjnych oraz na seminariach.
Działalność statutowa – zadania badawcze			
12.	2011-2013	IV-25: Opracowanie modelu uwarunkowań jakości życia u pracujących kobiet oraz mężczyzn niepełnosprawnych ruchowo w wieku aktywności zawodowej	Stworzenie modelu służącego porównaniu uwarunkowań jakości życia pracujących kobiet oraz mężczyzn niepełnosprawnych ruchowo. Wyniki badań przygotowano do upowszechnienia w publikacjach. Opracowano model uwarunkowań jakości życia, zarówno model ogólny dla całej badanej próby, jak i odrębne modele dla kobiet i mężczyzn. Wzięto pod uwagę wzajemne zależności pomiędzy jakością życia, stopniem dysfunkcji organizmu, równowagą praca-życie, zdrowiem psychicznym oraz psychospołecznymi warunkami pracy.

**Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2013 r.
w ministerstwach i urzędach centralnych oraz w innych jednostkach
na podstawie nadesłanej informacji
przez ministrów i kierowników urzędów centralnych.**

Miejsce zatrudnienia Ministerstwo / urząd	Zatrudnienie w etatach 2013 rok			Wpłaty na PFRON z na tytułu nieosiągania ustawowego wskaźnika zatrudnienia ⁵⁰ osób niepełnosprawnych (w zł.)
	Zatrudnien ie ogółem	Zatrudnienie osób niepełnosprawny ch		
		liczba etatów	liczba etatów	
1. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	547,25	8,50 ⁵¹	1,55	
2. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	483,60	4	0,83	428.862
3. Ministerstwo Edukacji Narodowej	304,90	3	0,98	
4. Ministerstwo Finansów ⁵²	2271,01	32	1,41	1.872.008
5. Ministerstwo Gospodarki	1031,30	9,90	0,96	897.606
6. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.	1918,93	29,88 ⁵³	1,56	
7. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	331	6,25	1,88	262.526
8. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	393,77	14,8	3,76	198.690
9. Ministerstwo Obrony Narodowej ⁵⁴	45.171	360 ⁵⁵	0,79	34.193.882
10. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	794,11	32,45	4,07	174.776
11. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	881,31	16,47	1,87	516.411
12. Ministerstwo Skarbu Państwa	549,77	15,30	2,78	257.550
13. Ministerstwo Sportu i Turystyki	210	3	1,43	197.566
14. Ministerstwo Sprawiedliwości	835,20	18	2,16	618.846

⁵⁰ Art.21 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

⁵¹ W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów było zatrudnionych wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. 38 osób na kierowniczych stanowiskach państwowych oraz na stanowiskach doradców i asystentów politycznych w wymiarze 34,15 etatu, w tym 2 osoby niepełnosprawne.

⁵² Z informacji Ministerstwa Finansów wynika, że w izbach i urzędach skarbowych, na dzień 31 grudnia 2013 r., zatrudnionych było 2017 osób niepełnosprawnych, przy czym ogólna liczba zatrudnionych osób wynosiła 42798, co stanowi 4,71% ogółu zatrudnionych pracowników w administracji podatkowej.

⁵³ W 2013 r. liczba ta wzrosła o 4 osoby, będące członkami korpusu służby cywilnej.

⁵⁴ Ministerstwo i jednostki finansowane z budżetu MON.

⁵⁵ W porównaniu do roku 2012 liczba osób zatrudnionych w resorcie obrony narodowej o orzecznym stopniu niepełnosprawności wzrosła o trzydzieści dziewięć osób, a do roku 2011 o siedemdziesiąt osób.

16. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	828,70	9,89	1,18	735.093
17. Ministerstwo Spraw Zagranicznych	1.555,65	7⁵⁶	0,45	1.567.939
18. Ministerstwo Środowiska	510,15	11,50	2,25	347.725
19. Ministerstwo Zdrowia	616,07	18	2,92	352.957
20. Agencja Nieruchomości Rolnych	1866,19	32,25	1,73	1.286.559
21. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	10.902,57	183,38	1,68	8.375.005
22. Agencja Rezerw Materialowych	658,25	3	0,46	618.606
23. Agencja Rynku Rolnego⁵⁷	1144,12	24	2,10	891.024
24. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	193,95	5,80	2,99	94.500
25. Urząd Lotnictwa Cywilnego	366,71	3	0,82	308.577
26. Główny Inspektorat Sanitarny	203	2	0,98	161.124
27. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	4.710	50	1,06	3.834.478
28. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich	123,08	1	0,81	97.888
29. Ochotnicze Hufce Pracy⁵⁸				
30. Służba Więzienna⁵⁹	1.994,97	49,52	2,48	376 721,11
31. Instytut Rozwoju Służb Społecznych				
32. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego⁶⁰.	41	16	39	-----
33. Główny Geodeta Kraju	129,97	1,40	1,07	108.356
34. Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej⁶¹	79,67	3,75	4,70	19.842
35. Główny Inspektorat Weterynarii	111,50	3	2,69	68.158
36. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	139,07	3	2,16	96.232
37. Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa	68,75	3,50	5,09	9.329
38. Główny Inspektorat Transportu Drogowego	729,26	7	0,96	562.007
39. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych	130,85	1	0,76	118.810
40. Główny Urząd Statystyczny⁶²	869,67	19,80	2,28	565.952

⁵⁶ W stosunku do 31 grudnia 2008 r. nastąpił wzrost o 2,5 etatu

⁵⁷ Centrala i 16 Oddziałów Terenowych. W stosunku do roku poprzedniego stan zatrudnienia osób niepełnosprawnych zwiększył się o ponad 40%.

⁵⁸ Dotyczy jednostek organizacyjnych, które zatrudniają powyżej 25 osób w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

⁵⁹ Jednostka podlega i nadzorowana przez Ministra Sprawiedliwości. Dane dotyczą tylko pracowników cywilnych Służby Więziennej.

⁶⁰ W głównej siedzibie przy ul. Limanowskiego 23 w Warszawie zatrudnionych jest 20 osób (1 osoba z orzeczeniem o niepełnosprawności) natomiast w Dziale Zbiorów dla Niewidomych przy ul. Konwiktorskiej 7 w Warszawie zatrudnionych jest 21 pracowników. 15 osób posiada orzeczenie

⁶¹ Jednostka gospodarki budżetowej nadzorowana przez Głównego Geodetę Kraju.

⁶² Dotyczy Centrali GUS. Natomiast spośród 16 Wojewódzkich Urzędów Statystycznych, zwolnione z wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z uwagi na osiągnięcie ustawowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych były urzędy w: Kielcach (10,98%), Krakowie (6,78%), Olsztynie (7,30%), Poznaniu (6,78%), Szczecinie (7,88%), Wrocławiu (7,82%) i w Zielonej Górze

41. Główny Urząd Miar⁶³	334,88	5	1,49	229.813
42. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego⁶⁴	6.053,53	258,09	4,26	1.411.370
43. Główny Inspektorat Farmaceutyczny⁶⁵	74,8	5	6,68	2.703
44. Główny Inspektor Sanitarny				
45. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej⁶⁶	1.796,50⁶⁷	55	3,06	212.769
46. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości	545,64	6	1,09	479.932
47. Komenda Główna Policji⁶⁸	1.562,07	44,80	2,87	2.948.835
48. Straż Graniczna⁶⁹	3.484,575⁷⁰	208,650	5,987	771.963
49. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych⁷¹	964,26	118,15	12,25	----- -
50. Polski Komitet Normalizacyjny	265,37	4	1,5	214.825
51. Narodowy Fundusz Zdrowia⁷²	5.092,11	169,70		2.399.880
52. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej				

(9,47%). Pozostałe 9 wojewódzkich urzędów statystycznych wpłaciły w 2012 r. na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – 841.541 zł.

⁶³ Główny Urząd Miar i jednostki nadzorowane (okręgowe i obwodowe urzędy miar i probiercze).

⁶⁴ Przeciętne zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w grudniu 2013 r. wzrosło o 33 etaty, w stosunku do grudnia 2012 r.

⁶⁵ Jednostka podlegała i nadzorowana przez Ministerstwo Zdrowia.

⁶⁶ Z uwagi na ustalone limity etatowe, specyfikę prowadzonej działalności oraz strukturę organizacyjną, większość jednostek organizacyjnych PSP nie spełnia kryterium, o którym mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.. W świetle powyższego, informacja statystyczna i analityczna sporządzona została w oparciu o jednostki organizacyjne, które zatrudniają min. 25 pracowników cywilnych w przeliczeniu na pełny etat. Są to: Komenda Główna PSP, 4 szkoły PSP, Centralne Muzeum Pożarnictwa, 4 Komendy Wojewódzkie PSP oraz Komenda Miejska PSP w Radomiu.

⁶⁷ W Państwowej Straży Pożarnej, jako formacji mundurowej, oprócz funkcjonariuszy pożarnictwa, zatrudniani są również pracownicy cywilni. Pracownicy ci zatrudniani są w następujących jednostkach organizacyjnych PSP: Komenda Główna; komendy wojewódzkie; komendy powiatowe (miejskie); szkoły pożarnicze; Centralne Muzeum Pożarnictwa.

⁶⁸ Dane dotyczą tylko Komendy Głównej Policji. Odnosnie szkół policyjnych, CLKP oraz garnizonów u to ustawy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych osiągnęły:

* Garnizony: Dolnośląski - 8,79%, Kujawsko-pomorski - 6,74%, Lubelski - 8,76%, Lubuski - 8,47%, Łódzki - 6,05%, Mazowiecki - 7,04%, Podlaski - 6,93%, Pomorski - 7,55%, Śląski - 6,08%, Świętokrzyski - 9,18%, Warmińsko-mazurski - 7,21%, Wielkopolski - 7,48%,

* Komenda Stołeczna Policji - 6,36%,

* CLKP - 12,29%.

⁶⁹ Wszystkie jednostki straży granicznej.

Statystycznie ujmując, w roku 2013 (w porównaniu do roku poprzedniego), jednostki organizacyjne Straży Granicznej zanotowały wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych (łącznie o 1 pracownika), w sytuacji ogólnego ograniczenia zatrudnienia pracowników (łącznie o 186 osób).

Najwyższe wskaźniki zatrudnienia osób niepełnosprawnych, pozwalające na korzystanie w 2013 roku ze zwolnienia z obowiązkowych wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, odnotowały następujące jednostki organizacyjne Straży Granicznej:

1. Nadodrzański Oddział SG z siedzibą w Krośnie Odrzańskim – 11,02%;
2. Centralny Ośrodek Szkolenia SG w Koszalinie – 8,90%;
3. Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych SG w Lubaniu – 8,90%;
4. Bieszczadzki Oddział SG z siedzibą w Przemyśle – 7,33%;
5. Morski Oddział SG z siedzibą w Gdańsku – 7,30%;
6. Karpacki Oddział SG z siedzibą w Nowym Sączu – 7,10%;
7. Nadbużański Oddział SG z siedzibą w Chełmie – 6,54%;
8. Warmińsko-Mazurski Oddział SG z siedzibą w Kętrzynie – 6,10%.

Wymaganego przepisami prawa wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w roku ubiegłym nie osiągnięto w:

1. Podlaskim Oddziale SG z siedzibą w Białymstoku – 4,70%;
2. Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie – 4,10%;
3. Komendzie Głównej Straży Granicznej w Warszawie – 3,80%;
4. Śląsko-Małopolskim Oddziale SG z siedzibą w Raciborzu – 2,20%;
5. Nadwiślańskim Oddziale SG z siedzibą w Warszawie – 0,90%.

⁷⁰ Wykorzystany limit zatrudnienia pracowników korpusu służby cywilnej oraz wykorzystana liczba planowanej średniorocznie wielkości zatrudnienia pracowników nieobjętych mnożnikowym systemem wynagradzania.

⁷¹ Biuro w Warszawie i oddziały wojewódzkie.

⁷² Centrala, Oddziały Wojewódzkie i Delegatury. W porównaniu ze stanem na 31.12.2012 r. zatrudnienie osób niepełnosprawnych w NFZ wzrosło o 16 osób (14,70 etatu).

53. Urząd Dozoru Technicznego⁷³	1.647,08	9	0,55	1.482.575⁷⁴
54. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	153,30	10	6,52	-----
55. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	467,65	5,50	1,17	404.010
56. Urząd Regulacji Energetyki	313,67	7	2,23	196.703
57. Urząd Komunikacji Elektronicznej	633	10	1,58	
58. Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej	521,08	18,75	3,60	282.000
59. Urząd Transportu Kolejowego	243,75	11,5	4,71	
60. Wyższy Urząd Górniczy	499,50	6	1,20	460.291
61. Urząd Zamówień Publicznych⁷⁵	192,60	6	3,11	100.014
62. Zakład Ubezpieczeń Społecznych⁷⁶	46.357,29	1.339,16⁷⁷	2,89	21.526.848
Inne instytucje (pozarządowe)				
1. Krajowe Biuro Wyborcze	385,65	4,25	1,10	46.554
2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	131,03	6,87	5,24	21.071
3. Państwowa Inspekcja Pracy⁷⁸	2.723,85	170,60	6,26	

⁷³ Państwowa osoba prawna (centrala i jednostki organizacyjne). Wpłaty na PFRON z własnych środków obrotowych.

⁷⁴ Urząd Dozoru Technicznego jako państwowa osoba prawna nie otrzymuje na powyższy cel środków z budżetu państwa. Kwota wypracowana z własnych środków.

⁷⁵ Łącznie z Krajową Izbą Odwoławczą.

⁷⁶ Centrala i jednostki organizacyjne.

⁷⁷ Wzrost aż o 178,88 etatów w stosunku do roku 2012.

⁷⁸ Jednostki organizacyjne Państwowej Inspekcji Pracy w: Białymstoku, które nie osiągnęły ustawowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w: Białymstoku (4,75%), Katowicach (4,90%), Opolu (1,19%), Szczecinie (4,38%), Warszawie (2,54%) oraz Główny Inspektorat Pracy w Warszawie (5,15%) i Ośrodek Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy we Wrocławiu (1,70%).

**Zatrudnienie w 2013 r. osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej
- informacja nadesłana przez ministerstwa i wybrane urzędy centralne.**

• Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

W 2012 r. w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów została wprowadzona „*Polityka naboru i rekrutacji na stanowiska urzędnicze w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów*”, która zawiera zapisy zgodne z przepisami nowelizacji ustawy o służbie cywilnej, tj. ustawy z 19 sierpnia 2011 r. *o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw*, m.in. dotyczące pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

Informacja o warunkach pracy w zakresie miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego stanowiska pracy została znacząco rozbudowana o praktyczne informacje dla osób niepełnosprawnych o budynku KPRM (np. informacja o oznaczonym miejscu parkingowym). Ponadto w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy umieszczany jest stosowny zapis zachęcający osoby niepełnosprawne, spełniające wymagania określone w ogłoszeniu, do uczestnictwa w naborze do służby cywilnej.

W 2013 r. opublikowano 28 ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy z dodatkową informacją zachęcającą osoby niepełnosprawne (wszystkie, które zostały ogłoszone w 2013 r.).

W procedurze naboru w 2013 r. na ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów wpłynęło 69 ofert od osób niepełnosprawnych (25 ofert w 2012 r.). W wyniku naboru została zatrudniona jedna osoba niepełnosprawna, która do swojej oferty dołączyła orzeczenie o niepełnosprawności.

Ponadto prowadzone były liczne działania informacyjno-promocyjne:

- ◇ określenie stanowiska do spraw promocji zatrudnienia w KPRM, w tym osób niepełnosprawnych oraz powołanie koordynatora ds. Równego Traktowania;
- ◇ zamieszczanie informacji o ogłoszonych naborach na wolne stanowiska w KPRM także poza BIP KPRM, w tym rozpowszechnianie za pośrednictwem portali internetowych/instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych;
- ◇ zamieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej KPRM w zakładce „Praca w KPRM” informacji dla osób niepełnosprawnych zainteresowanych pracą w KPRM;
- ◇ opracowanie *Planu działań na rzecz równego traktowania w szczególności osób niepełnosprawnych w KPRM*, którego celami szczegółowymi są: zbudowanie otwartego i równościowego środowiska pracy oraz zatrudnianie profesjonalnej, zaangażowanej kadry z uwzględnieniem zwiększenia zatrudnienia pracowników/pracownic niepełnosprawnych;
- ◇ opublikowanie na Portalu wewnętrznym komunikatu Dyrektora Generalnego KPRM dotyczącego m.in. tworzenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych ruchowo w dostępie do pomieszczeń gmachu KPRM, przypominającego o szczególnych uprawnieniach pracowniczych osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności i wskazującego osobom zainteresowanym ewentualnym uzyskaniem ww. orzeczenia źródła informacji o procedurach, zasadach i trybie orzekania o niepełnosprawności;
- ◇ systematyczne zamieszczenie na Portalu wewnętrznym opracowań, publikacji, informacji na temat zatrudniania osób niepełnosprawnych;
- ◇ informowanie pracowników KPRM, którzy posiadają orzeczony stopień niepełnosprawności o uprawnieniach, jakie im przysługują na podstawie ustawy z 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, m.in. o prawie do skróconego czasu pracy czy dodatkowego urlopu wypoczynkowego;
- ◇ dla pracowników z orzeczonym stopniem niepełnosprawności Kancelaria we współpracy z placówką medyczną sprawującą opiekę nad pracownikami w ramach medycyny pracy,

wprowadziła możliwość korzystania z dodatkowego pakietu opieki profilaktycznej i rehabilitacji;

- ◇ opracowanie w 2013 r. broszury *KROK PO KROKU do zatrudnienia w KPRM*, która zawiera informacje dotyczące funkcjonowania służby cywilnej, zasady korzystania z pierwszeństwa w zatrudnieniu przez osoby niepełnosprawne oraz przedstawia przykładowe ogłoszenie o naborze do służby cywilnej i jest przesyłana mailem podczas rozpowszechniania z informacją o naborze;
- ◇ przedstawienie zasad naboru na wolne stanowiska w służbie cywilnej w KPRM na spotkaniach informacyjnych z instytucjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Jednocześnie w latach 2011-2012 w KPRM organizowane zostały dwa staże dla osób niepełnosprawnych. W 2011 r. staż dla osoby niepełnosprawnej realizowany był na podstawie umowy zawartej pomiędzy Urzędem Pracy m.st. Warszawy a KPRM. W roku 2012 staż dla osoby niepełnosprawnej został zrealizowany w ramach projektu pn. „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy III” prowadzonego przez Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji. Ponadto w 2012 r. w KPRM dwie osoby niepełnosprawne odbyły praktykę absolwencką, jedna osoba wolontariat.

W 2013 roku KPRM zorganizowała staże dla 9 osób niepełnosprawnych, w tym:

- ◇ 4 staże (dla 4 osób niepełnosprawnych) zorganizowano pomiędzy KPRM a Urzędem Pracy m. st. Warszawy
- ◇ 5 staży (dla 5 osób niepełnosprawnych) zorganizowano pomiędzy KPRM a Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego w ramach projektu prowadzonego przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego w partnerstwie z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) pt. „*Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy*” współfinansowany ze środków UE w ramach EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytetu I Zatrudnienie i integracja społeczne.

KPRM otrzymała wyróżnienie za dobre praktyki w zakresie zatrudnienia osób niepełnosprawnych, które przyznawane jest przez Prezesa Zarządu FIRR dla najbardziej aktywnych i zaangażowanych w organizację staży urzędów.

Zainteresowanie przyjęciem niepełnosprawnych stażystów w k.o. KPRM z roku na rok rośnie. Zbieramy bardzo dobre opinie dot. stażystów od opiekunów staży, a także od kierownictwa k.o. KPRM. Na podstawie anonimowych ankiet, wypełnianych przez osoby na zakończenie stażu w KPRM możemy stwierdzić, że dla przeważającej większości odbyty staż był dobrą inwestycją i nabyli nowe umiejętności praktyczne. Wysoko oceniają też swoich opiekunów, którzy umożliwili realizację zadań w ramach stażu oraz wykazywali zaangażowanie w trakcie stażu.

Dodatkowo w ramach projektu „*Staż w administracji ...*” FIRR zorganizowała w gmachu KPRM dwa jednodniowe szkolenia z zakresu rodzajów niepełnosprawności oraz sposobów komunikowania się z osobą niepełnosprawną. W szkoleniu uczestniczyło 23 pracowników KPRM (głównie opiekunowie stażystów i osoby współpracujące z niepełnosprawnymi stażystami).

• **Ministerstwo Zdrowia**

Wszystkie procedury związane z postępowaniami naborowym na wolne stanowiska pracy są prowadzone zgodnie z przepisami ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.).

W celu zwiększania szans na zatrudnienie osób niepełnosprawnych, we wszystkich ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy wprowadzony został dodatkowy zapis w brzmieniu: „*do składania dokumentów zachęcamy również osoby niepełnosprawne*”. Zapis ten ukazuje się w ogłoszeniach publikowanych od 1 marca 2009 r.

W styczniu 2010 r. Ministerstwo Zdrowia nawiązało współpracę z Biurem Karier Osób Niepełnosprawnych w Warszawie przy ul. Narbutta 49/51. Wszystkie ogłoszenia o

wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Zdrowia są przekazywane do Biura, które zamieszcza je na swojej stronie internetowej.

W 2013 r. wpłynęło 110 ofert osób niepełnosprawnych aplikujących do pracy do Ministerstwa Zdrowia, z czego 72 oferty spełniały wymogi formalne zawarte w ogłoszeniach. W wyniku przeprowadzonych postępowań naborowych zostały zatrudnione 4 osoby niepełnosprawne.

Do działań podjętych przez Ministerstwo należy zaliczyć:

- ◇ wprowadzenie form świadczenia pracy przyjaznych dla osób niepełnosprawnych – zapis Regulaminu pracy Ministerstwa Zdrowia dotyczący możliwości świadczenia pracy w indywidualnych godzinach pracy, na które to godziny pracownik winien uzyskać akceptację kierownika komórki organizacyjnej, w której jest zatrudniony oraz akceptację Dyrektora Generalnego Urzędu;
- ◇ podnoszenie wiedzy pracowników odpowiedzialnych za rekrutację o możliwościach i korzyściach związanych z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych (udział pracowników odpowiedzialnych za sprawy pracownicze w szkoleniach z zakresu problematyki zatrudniania osób niepełnosprawnych, udział pracowników w szkoleniu dotyczącym równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji we wszystkich sferach życia społecznego, w tym. m.in. rynku pracy, edukacji, ze względu na płeć, niepełnosprawność czy wiek).

• Ministerstwo Sprawiedliwości

W 2013 r. Ministerstwo Sprawiedliwości ogłosiło 33 nabory, w tym dwa na stanowiska wyższe w służbie cywilnej. Każde ogłoszenie o naborze zawierało wszystkie elementy wskazane w art. 28 ust. 2 i ust. 2b oraz w art. 55 ust. 2 i ust. 2b ustawy o służbie cywilnej, jak również zapis, iż do udziału w naborze zachęcamy osoby niepełnosprawne oraz informację, że budynki Ministerstwa są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W naborach tych swoje aplikacje złożyło 79 osób niepełnosprawnych (27 mężczyzn i 52 kobiety). Wymagania formalne spośród ww. wymienionych spełniało 26 ofert (9 mężczyzn i 17 kobiet). W toku naborów spośród kandydatów spełniających wymagania formalne została wyłoniona 1 osoba niepełnosprawna – kobieta, która następnie została zatrudniona (jako jedyna osoba niepełnosprawna w naborach z 2013 r.).

Ponadto dwie osoby niepełnosprawne zostały zatrudnione poza korpusem służby cywilnej na stanowiskach obsługowych.

Ministerstwo Sprawiedliwości jest zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych, nie ma jednak żadnego wpływu na to, jakie osoby decydują się aplikować na wolne stanowiska pracy. Niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych wiąże się nierozzerwalnie z faktem, iż niewiele osób niepełnosprawnych składa swoje aplikacje w odpowiedzi na opublikowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości ogłoszenia o naborze. Często zdarza się też, że złożone oferty nie spełniają wymagań formalnych. Nieliczne są również sytuacje, w których osoby niepełnosprawne zostają zakwalifikowane do etapu rozmów kwalifikacyjnych (zakwalifikowanie do etapu rozmów kwalifikacyjnych możliwe jest po przejściu z wynikiem pozytywnym wcześniejszych etapów rekrutacji).

W celu zwiększenia skuteczności docierania ogłoszeń o naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej w Ministerstwie Sprawiedliwości do osób niepełnosprawnych, została nawiązana współpraca z organizacjami, które zajmują się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych. Każde publikowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości ogłoszenie o naborze jest wysyłane również do tych organizacji, które umieszczają je na swoich stronach internetowych.

Należy jednak zauważyć, że tylko 3 organizacje były zainteresowane taką współpracą, tj.: Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji oraz Fundacja TUS.

Na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości w zakładce *Praktyki studenckie* zamieszczone jest również zaproszenie dla osób niepełnosprawnych do odbywania praktyk.

- **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zostało ustawowo zobligowane do zamieszczania w ogłoszeniach o naborze informacji dotyczącej: wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwie (urzędzie), konieczności złożenia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

Jeżeli wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnianiu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się w gronie wyłonionych w toku naboru, nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe.

Niezależnie od powyższego, od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz.1183), tj. od 26 listopada 2011 r. w ogłoszeniach o naborze umieszczane są informacje o warunkach dotyczących charakteru pracy na stanowisku, sposobu wykonywania zadań, miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy, np. o barierach architektonicznych.

Zgodnie z regulacjami prawnymi ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.) Dyrektor Generalny zamieszczając ogłoszenie o wolnym stanowisku pracy dokonuje stosownego zapisu, zachęcającego osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze do służby cywilnej.

W 2013 roku na 36 ogłoszonych naborów, wpłynęło 17 ofert od osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego aktywnie współpracuje z Urzędem Pracy m.st. Warszawy oferując miejsca na staże zawodowe absolwentów, praktyki oraz wolontariat, w tym również dla osób niepełnosprawnych.

W latach 2008 – 2013 MKiDN przyjęło na staż 26 osób, w tym tylko jedna osoba niepełnosprawna wyraziła zainteresowanie odbyciem stażu w MKiDN.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza wiele działań, m.in. organizacyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych. W takim też zakresie pracownicy ministerstwa posiadający orzeczenie o stopniu niepełnosprawności aktywnie uczestniczą w różnego rodzaju szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe, jak również w kursach języków obcych, częściowo dofinansowywanych przez pracodawcę.

W roku 2013 Żydowski Instytut Historyczny im. E. Ringelbluma podpisał dwie umowy z Fundacją SYNAPSIS o odbycie stażu w ramach projektu „INTEGRACJA SPOŁECZNA I PRZYGOTOWANIE DO PRACY OSÓB Z AUTYZMEM ZATRUDNIONYCH W ZAZ I UCZESTNIKÓW KLUBU FORUM”. W ramach podpisanej umowy w ŻIH odbyły staż dwie osoby w łącznej ilości 40 godzin. W listopadzie i grudniu 2013 r. była zatrudniona jedna osoba na umowę zlecenie ze stwierdzonym autyzmem.

Żydowski Instytut Historyczny na dzień 31.12.2013 r. zatrudniał 62 osoby, w tym 4 osoby niepełnosprawne co stanowi w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy 2,35 etatu i 6,45% zatrudnienia ogółem

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

W celu zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie co najmniej 6% Dyrektor Generalny Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ogłoszeniach na wolne stanowiska pracy zamieszcza stosowne zapisy zachęcające osoby niepełnosprawne do składania aplikacji na wolne stanowiska pracy. Osoby niepełnosprawne mają pierwszeństwo w zatrudnieniu w przypadku, gdy znajdą się w gronie najlepszych kandydatów.

W 2013 r. wszczętych zostało 16 naborów. W odpowiedzi na ogłoszenia wpłynęło 5 aplikacji od kandydatów, którzy załączyli dokument potwierdzający niepełnosprawność, tj. orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Żaden z kandydatów posiadających dokument potwierdzający niepełnosprawność nie został zatrudniony w wyniku przeprowadzonego

naboru (nie znalazł się w gronie najlepszych kandydatów, aby móc skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu).

- **Ministerstwo Skarbu Państwa⁷⁹.**

Wymagany ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnienia osób niepełnosprawnych wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2013 roku nie przekraczał 6%. W tym okresie 23 osoby kandydujące w naborze przedłożyło orzeczenie o niepełnosprawności. Z uwagi na niespełnienie wymagań formalnych przez niektórych kandydatów ostatecznie do udziału w naborze dopuszczono 11 osób. W wyniku przeprowadzonych postępowań jedna osoba została zatrudniona w ministerstwie.

Ministerstwo Skarbu Państwa realizując politykę zatrudnieniową nie dyskryminuje osób niepełnosprawnych, a stawiane przy zatrudnianiu wymogi nie zamykają drogi i dają możliwość ubiegania się o zatrudnienie w urzędzie również przez osoby niepełnosprawne.

W ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej umieszczano oprócz obowiązkowych informacji wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 201, poz. 1183), zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze.

Stosownie do zapisów ww. ustawy na pracodawcę został nałożony obowiązek upubliczniania w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowisko pracy w służbie cywilnej informacji na temat osiągniętego w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie, w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. W związku z nowelizacją ustawy o służbie cywilnej w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska zamieszcza się informację dotyczącą warunków pracy oraz miejsca i otoczenia organizacyjnego stanowiska pracy, w tym zamieszczane są informacje istotne dla osób niepełnosprawnych chcących ubiegać się o zatrudnienie.

W 2012 roku w związku z wprowadzeniem w budynku Ministerstwa Skarbu Państwa kolejnych udogodnień dla osób niepełnosprawnych, a także zlikwidowaniem istniejących barier architektonicznych zmieniono zapis dotyczący miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego stanowiska pracy na szczegółowo opisujący stopień przystosowania budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Środowiska.**

W roku 2013 we wszystkich ogłoszeniach o naborze do służby cywilnej publikowanych przez Ministerstwo Środowiska, oprócz obowiązkowych elementów wymaganych przepisami ustawy o służbie cywilnej, zamieszczano także informację zachęcającą osoby niepełnosprawne do składania ofert, z uwzględnieniem informacji dotyczących miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego stanowiska pracy. W odpowiedzi na ogłoszenia o naborze w 2013 r. do Ministerstwa Środowiska wpłynęło 25 ofert od osób niepełnosprawnych, z czego 18 ofert spełniało wymagania formalne. W wyniku przeprowadzonych naborów zatrudniona została 1 osoba niepełnosprawna. W treści wszystkich ogłoszeń o naborze zamieszczona była informacja dla kandydatów, że jeśli zamierzają skorzystać z prawa pierwszeństwa w zatrudnieniu, powinni dołączyć do swojej aplikacji kopię dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

W ramach podjętych przez Ministerstwo Środowiska działań zmierzających do podniesienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, Ministerstwo Środowiska we współpracy z urzędami pracy organizuje staże dla osób niepełnosprawnych.

W latach 2011-2013 z ww. formy zdobycia doświadczenia zawodowego skorzystało 19 osób niepełnosprawnych.

⁷⁹ W celu zwiększenia świadomości na temat ograniczeń i potrzeb, jakie wynikają z różnych rodzajów niepełnosprawności, a tym samym wskazania, jak należy się zachować w codziennych kontaktach z tymi osobami i jak służyć im skuteczną pomocą w 2009 r. rozpowszechniono wśród pracowników Ministerstwa Skarbu Państwa publikację „Praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych”. W marcu 2013 r., czterech pracowników Ministerstwa Skarbu Państwa uczestniczyło w szkoleniu pt. "Zatrudnianie osób niepełnosprawnych".

Ministerstwo Środowiska wdraża rozwiązania wspierające zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych. Jednym z takich rozwiązań adresowanych dla niepełnosprawnych pracowników Ministerstwa Środowiska, przyjętym w Regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, jest prawo do podwyższonego dofinansowania do wypoczynku. Ponadto w Ministerstwie Środowiska funkcjonują elastyczne formy organizacji pracy, które mogą również być wykorzystywane przez osoby niepełnosprawne. Wśród głównych rozwiązań należy wymienić elastyczne rozpoczynanie dnia pracy oraz możliwość świadczenia pracy w formie telepracy.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych.**

W ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy ministerstwo umieszcza obowiązkowe elementy wynikające z ustawy o służbie cywilnej. W 2013 r. do ministerstwa wpłynęło 13 ofert aplikacyjnych od osób z niepełnosprawnością. W wyniku przeprowadzonych naborów nie zatrudniono osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Gospodarki.**

Gospodarki w latach 2008-2013 podjęło szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych. W zakresie prac o charakterze systemowym:

- ◇ podjęto działania zachęcające osoby niepełnosprawne do udziału w procesie rekrutacyjnym na wolne stanowiska pracy, polegające na wprowadzaniu do ogłoszeń o pracę, zamieszczonych w Biuletynie Informacji Publicznej, zapisu *do składania dokumentów zachęcamy również osoby niepełnosprawne, które spełniają wymagania określone w niniejszym ogłoszeniu*". Dodatkowo, w przypadku publikacji ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy do służby cywilnej, jak również na stanowiska pomocnicze i robotnicze, w większości przypadków ogłoszenia te są przesyłane drogą mailową do współpracujących z Ministerstwem Gospodarki organizacji pozarządowych i fundacji pomagających osobom niepełnosprawnym poszukującym pracy;
- ◇ w zarządzeniu Nr 8 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Gospodarki z dnia 28 marca 2011 r. w sprawie zasad organizowania i przeprowadzania naboru pracowników do służby cywilnej, na stanowiska pomocnicze i robotnicze oraz obsadzania wyższych stanowisk w służbie cywilnej w Ministerstwie Gospodarki, wprowadzono postanowienie mówiące, iż w szczególnych przypadkach Dyrektor Generalny na umotywowany wniosek kierującego komórką organizacyjną, może podjąć decyzję o zatrudnieniu poza służbą cywilną osoby niepełnosprawnej, bez przeprowadzenia naboru.

Znowelizowane zarządzenie nr 33 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Gospodarki z dnia 15 marca 2013 r. w sprawie organizowania i przeprowadzania naboru na wolne stanowiska pracy w Ministerstwie Gospodarki również zezwala na zatrudnienie m.in. osób niepełnosprawnych na stanowiska pomocnicze, robotnicze i obsługi bez przeprowadzenia naboru.

Rozwiązanie takie możliwe jest jednakże w sytuacji, gdy wolne stanowisko nie zostanie obsadzone w drodze naboru wewnętrznego, skierowanego do pracowników Ministerstwa Gospodarki.

W ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy w Ministerstwie Gospodarki, oprócz obowiązkowych informacji wynikających z *ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej* (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.), publikowana jest informacja zachęcająca do udziału w naborach osoby niepełnosprawne, spełniające wymagania na dane stanowisko. W odpowiedzi na ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy oferty złożyło 41 osób niepełnosprawnych. Spośród osób wyłonionych w otwartych i konkurencyjnych naborach zatrudniona została 1 osoba niepełnosprawna

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.**

Dyrektor Generalny Ministerstwa w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie zamieszcza informacje o możliwości zatrudnienia na tych stanowiskach osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem informacji dotyczących miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego stanowiska pracy.

W roku 2013 wpłynęło 17 ofert na stanowiska niebędące wyższymi stanowiskami w służbie cywilnej oraz 1 na wyższe stanowisko w służbie cywilnej z potwierdzeniem niepełnosprawności. W wyniku naboru zatrudniono 1 osobę niepełnosprawną na wyższe stanowisko w służbie cywilnej.

W latach 2011-2013 Ministerstwie zorganizowano staż dla osoby bezrobotnej z orzeczeniem niepełnosprawności oraz praktyki studenckie dla 2 osób niepełnosprawnych.

W związku z zatrudnieniem w latach ubiegłych osób posiadających orzeczenia o niepełnosprawności dostosowano warunki pracy tych osób do wymogów określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, m.in:

- ◇ przeniesiono z wyższej kondygnacji na parter budynku pracownika z dysfunkcją narządu ruchu,
- ◇ przeprowadzono pomiary natężenia oświetlenia i dostosowano je do rodzaju wykonywanych prac i wymogów określonych w Polskiej Normie PN-EN 1264-1:2004,
- ◇ przygotowano pomiar skuteczności ochrony przeciwpożarowej, stanu izolacji obwodów i urządzeń elektrycznych oraz kontrolę przewodów wentylacyjnych,
- ◇ dokonano kontroli warunków pracy osób niepełnosprawnych zatrudnionych w Ministerstwie przy udziale przedstawiciela Państwowej Inspekcji Pracy, który pozytywnie ocenił przystosowanie przez pracodawcę stanowisk pracy tych osób,
- ◇ zainstalowano klimatyzatory w pomieszczeniach zajmowanych przez osoby niepełnosprawne w budynku przy ul. Pawińskiego 17/21.

Ponadto kierownicy komórek organizacyjnych Ministerstwa, w których zatrudnione są niepełnosprawne osoby, zostali poinformowani o szczególnych uprawnieniach pracowniczych osób niepełnosprawnych w zakresie czasu pracy, urlopów wypoczynkowych, zwolnień od pracy oraz sposobie dostosowania miejsc do charakteru niepełnosprawności tych osób.

• Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Dyrektor Generalny Ministerstwa zamieszczał w 2013 roku we wszystkich opublikowanych ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej informację zachęcającą osoby niepełnosprawne do ubiegania się o te stanowiska.

W odpowiedzi na opublikowane ogłoszenia wpłynęły 102 aplikacje, do których kandydaci załączyli kopie dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, w tym 34 aplikacje nie spełniły wymagań formalnych. W wyniku naborów w 2013 r. zostały zatrudnione 2 osoby niepełnosprawne.

Działania Ministerstwa w 2013 r. zmierzające do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie 6%:

- ◇ zamieszczano w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej stosowny zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do udziału w naborach,
- ◇ nawiązano współpracę z Fundacją Aktywnej Rehabilitacji celem pozyskania osób chętnych do odbycia stażu rehabilitacyjnego. W efekcie zorganizowano staż rehabilitacyjny dla jednej osoby niepełnosprawnej. Stażyście zostały powierzone zadania biurowe w Biurze Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ◇ w wyniku współpracy z urzędami pracy w roku 2013 zostały zorganizowane staże zawodowe dla 2 osób niepełnosprawnych,
- ◇ w 2013 r. w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej został zorganizowany 1 wolontariat dla osoby niepełnosprawnej,
- ◇ w 2013 r. w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej zostało przeprowadzone jednodniowe szkolenie z zakresu zarządzania niepełnosprawnością w miejscu pracy, w którym wzięło udział 92 pracowników Ministerstwa, w tym 2 pracowników Biura Dyrektora Generalnego.
- ◇ w maju 2013 r. został zorganizowany 5 dniowy kursu języka migowego - II poziom. W szkoleniu wzięło udział 10 pracowników Ministerstwa, w tym pracownik Biura Dyrektora Generalnego współodpowiedzialny m.in. za procesy rekrutacyjne.

- **Ministerstwo Finansów.**

Ogłaszając w 2013 r. nabór do korpusu służby cywilnej Ministerstwa Finansów, zgodnie z regulacjami wewnętrznymi dotyczącymi przeprowadzania naboru do Ministerstwa Finansów, stosowano zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do udziału w naborze.

Osoby z ograniczoną sprawnością, o ile znajdują się wśród najlepszych kandydatów wyłonionych w toku naboru i złożą dokument potwierdzający niepełnosprawność podlegają zasadzie pierwszeństwa w zatrudnieniu.

Wśród wszystkich osób, które odpowiadając na opublikowane ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, w 2013 r. złożyły dokumenty aplikacyjne wpłynęło 65 ofert od kandydatów posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Jednak ww. osoby nie znalazły się w grupie najlepszych kandydatów wyłonionych w toku naboru.

Ministerstwo Finansów kontynuuje współpracę z Urzędem Pracy m. st. Warszawy oraz Biurem Karier Osób Niepełnosprawnych w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych. W ramach tej współpracy przekazywane są bezpośrednio ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, celem umożliwienia szerszego dostępu do ofert osobom niepełnosprawnym.

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych na prośbę Fundacji Synapsis w latach 2010-2011 został zorganizowany bezpłatny staż dla dwóch niepełnosprawnych osób z Zespołem Aspergera.

Ministerstwo Finansów angażując się w działania mające na celu wsparcie aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz promocję zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej organizuje staże oraz studenckie praktyki zawodowe.

W 2013 r. realizowany był trzymiesięczny staż dla osoby niepełnosprawnej i nieaktywnej zawodowo, we współpracy z Fundacją Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie POMOC MALTAŃSKA w ramach projektu pn. „*Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy III*”, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytetu I Zatrudnienie i integracja społeczna, Działanie 1.3 Ogólnopolskie programy integracji aktywizacji zawodowej, Poddziałanie 1.3.6 PFRON – projekty systemowe, którego liderem jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Ponadto we współpracy z Akademią Obrony Narodowej zorganizowana została dla osoby niepełnosprawnej studencka praktyka zawodowa.

Poza tym w ramach umowy na świadczenie usługi archiwizacyjnej z firmą „DOKUMENTACJA Marcin Oleś”, wykonawca zobowiązał się do zatrudnienia jednej osoby niepełnosprawnej.

Ministerstwo Finansów organizując egzamin na doradcę podatkowego zapewnia kandydatom, którzy zgłoszą swoją dysfunkcję fizyczną (niepełnosprawność) szczególne warunki organizacyjne podczas egzaminu. Wówczas egzamin przygotowywany jest dla tych osób w taki sposób, aby w pełni mogły w nim uczestniczyć (np. na części pisemnej egzaminu - przygotowanie stanowiska komputerowego w przypadku trudności z pisanem ręcznym).

Zapisy Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych Ministerstwa Finansów stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 30/BG/2007 Dyrektora Generalnego Ministerstwa Finansów z dnia 02 października 2007 r. w sprawie zasad działania w Ministerstwie Finansów Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych oraz Regulaminu korzystania ze świadczeń tego Funduszu przewidują uprawnienie do korzystania ze świadczeń socjalnych dzieci beneficjentów, w stosunku do których orzeczono znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności bez ograniczenia wiekowego; a w katalogu osób uprawnionych, którym przysługują świadczenia socjalne w pierwszej kolejności wymienione są osoby niepełnosprawne. Jednocześnie począwszy od 2011 r. naliczona wysokość odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych uwzględnia zwiększenie na każdą zatrudnioną osobę, w stosunku do której orzeczono znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności zgodnie z art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 592, z późn. zm.).

• **Ministerstwo Sportu i Turystyki**

Dyrektor Generalny Ministerstwa Sportu i Turystyki ogłaszając w 2013 r. nabory do służby cywilnej zamieszczał – oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz.1183) – stosowny zapis w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy: *„Do składania dokumentów zachęcamy również osoby niepełnosprawne, które spełniają wymagania określone w niniejszym ogłoszeniu”*.

W 2013 r. w odpowiedzi na ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy wpłynęło pięć ofert złożonych przez osoby niepełnosprawne, w tym jedna oferta spełniła wymagania formalne określone w treści ogłoszenia o naborze. W wyniku przeprowadzonych naborów w ub.r. w Ministerstwie Sportu i Turystyki nie zatrudniono osób niepełnosprawnych.

W celu zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Ministerstwie, zmierzającego do osiągnięcia wskaźnika 6% ogółu zatrudnionych, w urzędzie podjęto prace nad przygotowaniem i wdrożeniem procedur wewnętrznych w zakresie praktyk studenckich, praktyk absolwenckich, staży dla osób bezrobotnych i wolontariatu, dedykowanych między innymi osobom niepełnosprawnym, zgodnie z potrzebami i możliwościami organizacji takich form promocji zatrudnienia w komórkach organizacyjnych.

Ministerstwo w zakresie realizacji stażu dla osób niepełnosprawnych podjęło współpracę z Fundacją Instytutu Rozwoju Regionalnego w ramach projektu „Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy”.

Regulacje wewnętrzne w MSiT dotyczące naborów do korpusu służby cywilnej zostały dostosowane do znowelizowanej ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.) w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych. Zmiany mają na celu zachęcenie osób niepełnosprawnych do udziału w naborach. W szczególności sporządzana dokumentacja w procedurach naboru zawiera informacje, czy na stanowisku może być zatrudniona osoba niepełnosprawna. Tak jak dotychczas, wszystkie ogłoszenia

o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej, zawierają stosowne informacje o warunkach pracy na stanowisku, na które trwa nabór, jak również zachęcają do udziału w naborze osoby niepełnosprawne spełniające wymagania zawarte w treści ogłoszenia. Przewidziana została również możliwość dodatkowego zamieszczania ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej w portalach dedykowanych m. in. osobom niepełnosprawnym.

• **Ministerstwo Obrony Narodowej.**

Inicjatywę w zakresie współpracy przejawiały muzea wojskowe.

- ◇ Muzeum Wojska Polskiego współpracując ze Stowarzyszeniem „SPOZA” realizującym projekt unijny pt. „Ośrodki wsparcia” mający na celu aktywizację zawodową największej liczby osób niepełnosprawnych, zaproponowało odbycie wybranym uczestnikom tego programu kilkumiesięcznego stażu w swojej siedzibie na stanowiskach związanych z obsługą zwiedzających.
- ◇ W Muzeum Marynarki Wojennej trzykrotnie nagrywano program z udziałem osób niepełnosprawnych pt. „Świat nie jest taki zły”. Ponadto opracowano szereg informatorów dostosowanych do dysfunkcji osób niepełnosprawnych o instytucjach kultury i wydano je na płycie CD.

W 2014 roku zatrudnienie osób niepełnosprawnych w resorcie planuje się na niezwiększonym poziomie.

Ta stosunkowo niewielka liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w resorcie wynika z zadań jakie zostały postawione przed resortem obrony narodowej, czyli obroną granic Rzeczypospolitej Polskiej, które wymaga utrzymania polskiej armii w sprawnej gotowości bojowej. Jednym z podstawowych warunków umożliwiających zrealizowanie tych

zadań jest dobry stan zdrowia zasobów osobowych Sił Zbrojnych, w skład którego wchodzi, zarówno żołnierze zawodowi, jak i pracownicy wojska.

Wobec czego specyfika resortu wpływa właśnie na ograniczenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na niektórych stanowiskach, przy czym – o ile tylko jest to możliwe – osoby niepełnosprawne na równi z osobami pełnosprawnymi mogą ubiegać się o zatrudnienie u pracodawców wojskowych, gdyż nie stosują oni żadnych kryteriów dyskryminujących kandydatów.

Podkreślić trzeba, że w resorcie zatrudnia się wszystkie osoby, które wyrażą zainteresowanie ofertami pracy, spełniające kryteria i pomyślnie przechodzące procedurę naboru.

Ze względu na specyfikę pracy w jednostkach wojskowych (w przeważającej części liniowych), gdzie pracownicy wojska wykonują zadania wspólnie z żołnierzami zawodowymi, ani w 2014 roku, ani też w 2015 roku w resorcie nie planuje się tworzyć nowych, wyodrębnionych stanowisk przeznaczonych specjalnie dla osób niepełnosprawnych.

Dowódcy jednostek wojskowych ponoszący odpowiedzialność za pełne wykonanie zadań postawionych tym jednostkom, na wszystkie wolne stanowiska pracy zatrudniają takich pracowników, którzy przede wszystkim posiadają odpowiednie kwalifikacje (tj. wykształcenie oraz staż pracy), doświadczenie zawodowe oraz umiejętności konieczne do zajmowania określonego stanowiska.

Z uwagi na charakter pracy w tych jednostkach, niezbędnym wymogiem stawianym kandydatom do pracy jest również dyspozycyjność pracownika i jego dobry stan zdrowia, co wiąże się z czasowym zwiększeniem jego zadań na czas zastępowania żołnierzy wyjeżdżających np. na ćwiczenia poligonowe, kursy językowe, czy też w celu realizacji innych zadań wykonywanych przez żołnierzy poza siedzibą jednostki lub uczestnictwo ich samych w ćwiczeniach, szkoleniach lub poligonach wojskowych. Mając natomiast na uwadze okoliczność, że stosunek pracy osób niepełnosprawnych jest objęty szczególną ochroną m.in. skróconym czasem pracy, dodatkowymi urlopami, zakazem pracy w godzinach nadliczbowych – zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 roku *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.), zatrudnianie ich w szerszym zakresie niż na poziomie aktualnym, uniemożliwiałoby prawidłowe funkcjonowanie wielu jednostek wojskowych.

Resort obrony narodowej szczególną uwagę oraz działania skierował na umożliwienie zatrudnienia niepełnosprawnym żołnierzom, którzy zostali poszkodowani w trakcie pełnienia służby wojskowej (np. w Iraku czy Afganistanie).

Jednocześnie w przypadku zatrudniania członków korpusu służby cywilnej (do których ma zastosowanie *ustawa o służbie cywilnej* i akty wykonawcze do niej), w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy Dyrektor Generalny Urzędu (a w terenowych organach administracji wojskowej tj. wojewódzkich sztabach wojskowych i wojskowych komendach uzupełnień odpowiednio: Szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego i Wojskowy Komendant Uzupełnień) zamieszczał zapisy zachęcające osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze.

W 2013 roku, w trakcie naboru do MON – co prawda – siedemnaście osób niepełnosprawnych złożyło swoje oferty, jednakże żadna z nich nie przeszła pozytywnie procedury rekrutacyjnej.

W ramach działań realizowanych przez jednostki wojskowe na rzecz osób niepełnosprawnych wymienić należy również umożliwienie pełnienia czynnej służby wojskowej żołnierzom poszkodowanym w wypadkach w czasie pełnienia służby poza granicami kraju na terytorium Iraku czy Afganistanu oraz w wypadkach zaistniałych na terenie kraju (doznane urazy podczas zajęć na poligonie).

- **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.**

Ministerstwo przeprowadzając nabory na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej podejmowało określone ustawą o służbie cywilnej działania mające na celu zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych. W ogłoszeniach dotyczących naborów

kandydatów do pracy w Ministerstwie stosowano zapisy zachęcające osoby niepełnosprawne do składania swoich aplikacji.

W ramach przeprowadzonych w 2013 r. 160 naborów, Ministerstwo otrzymało 5.003 aplikacje od osób ubiegających się o zatrudnienie, w tym 138 aplikacji od osób niepełnosprawnych. Liczba aplikacji złożonych przez osoby niepełnosprawne stanowiła 2,76 % ogółu ofert złożonych przez kandydatów ubiegających się o pracę w Ministerstwie. W wyniku naborów zatrudniono 2 osoby niepełnosprawne.

W Ministerstwie zatrudnionych jest 15 pracowników posługujących się językiem migowym, którzy w razie potrzeby mogą służyć pomocą osobom niepełnosprawnym z dysfunkcjami narządu słuchu.

Ministerstwo na bieżąco realizuje zadania w zakresie wspomagania pracy osób niepełnosprawnych, dokonując okresowego przeglądu stanowisk pracy w celu dostosowania ich w zakresie organizacyjnym, jak i wyposażenia technicznego do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.**

We wszystkich ogłoszeniach o naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej zamieszczany był stosowny zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

Niezależnie od powyższego, od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz.1183), tj. od 26 listopada 2011 r. w ogłoszeniach o naborze umieszczane są informacje o warunkach dotyczących charakteru pracy na stanowisku, sposobu wykonywania zadań, miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy, np. o barierach architektonicznych. Ponadto, zgodnie z art. 29a znowelizowanej ustawy, w przypadku, gdy w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnianiu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się w gronie wyłonionych w toku naboru, nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe.

W związku z tym, w ogłoszeniu o naborze na wolne stanowisko pracy w służbie cywilnej umieszczana jest informacja o przedłożeniu kopii dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, w przypadku kandydatów, którzy zamierzają skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu, gdy znajdą się w gronie najlepszych kandydatów.

W 2013 r. do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na ogłoszenia o naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej wpłynęło 51 ofert pracy od osób niepełnosprawnych, jednak żaden z tych kandydatów nie znalazł się w gronie nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe.

Niezależnie od powyższego, w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w 2013 r. zatrudnione zostały 3 osoby niepełnosprawne:

- ◇ jedna w trybie art. 64 *ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U. Nr 227, poz. 150, z późn. zm.)*, tj. przeniesienia służbowego z innego urzędu,
- ◇ jedna, która w trakcie naboru na wolne stanowisko pracy nie przedłożyła kopii dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, a tym samym nie skorzystała z pierwszeństwa zatrudnienia (powyższy dokument dostarczyła po zatrudnieniu w Ministerstwie),
- ◇ jedna na stanowisku pomocniczym niebędącym w korpusie służby cywilnej.

Biorąc pod uwagę, że Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie ma wpływu na akty prawne, będące podstawą zatrudniania osób w służbie cywilnej, zgodnie z którymi nabór do

służby cywilnej jest otwarty oraz konkurencyjny, może w ograniczony sposób wpływać na zwiększenie poziomu wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W procesie naboru może brać udział każda osoba spełniająca wymagania określone w ogłoszeniu o naborze do służby cywilnej, a nie tylko osoba posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności. Jednakże w celu wyrównania szans osób niepełnosprawnych w zakresie ubiegania się o pracę w administracji rządowej znowelizowana została w 2011 r. ustawa o służbie cywilnej.

Przepisy dotyczące naboru do służby cywilnej zmodyfikowano tak, aby osobom niepełnosprawnym, które znajdują się w gronie najlepszych kandydatów na dane stanowisko, zapewnić pierwszeństwo w zatrudnieniu.

Należy jednak zauważyć, że przyczyny niskiego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych nie leżą tylko po stronie potencjalnych pracodawców, jakimi są urzędy administracji państwowej, ale także po stronie osób niepełnosprawnych, których niewielki odsetek bierze udział w procesach naboru na wolne stanowiska w służbie cywilnej, w tym także w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Większość osób niepełnosprawnych, które uczestniczyło w ww. naborach w Ministerstwie nie spełniało wymogów formalnych zawartych w ogłoszeniu, dotyczących stażu pracy, doświadczenia czy wykształcenia.

Ponadto, w okresie od 2008 r. do 2013 r. stan zatrudnienia w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi osób niepełnosprawnych do ogółu zatrudnionych kształtował się następująco:

Według stanu na 31 grudnia	Liczba pracowników ogółem	Liczba zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych (w etatach)	Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych
2008 r.	728,425	2,1	0,288%
2009 r.	786,80	7,9	1,004%
2010 r.	809,613	13,0	1,604%
2011 r.	871,188	13,4	1,538%
2012 r.	866,958	14,88	1,716%
2013 r.	881,318	16,475	1,869%

• Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W celu zachęcenia osób niepełnosprawnych do aplikowania na wolne miejsca pracy będące w obszarze zainteresowania potencjalnych kandydatów, w ogłoszeniach o naborze, ministerstwo od kilku lat zamieszcza stosowną informację.

Zapis taki znalazł się we wszystkich ogłoszeniach z 2013 r., zarówno na wyższe stanowiska w służbie cywilnej jak i niebędące wyższymi.

W roku 2013, biorąc pod uwagę zrealizowane nabory, na 603 oferty które wpłynęły do MEN, 16 złożyły osoby niepełnosprawne.

Warto również nadmienić, że z 317 ofert spełniających wymagania formalne, tylko 4 oferty złożone zostały przez osoby niepełnosprawne.

Ministerstwo Edukacji Narodowej, mając na uwadze pozytywną ocenę NIK, uzyskaną w wyniku kontroli pn. *„Zatrudnianie osób niepełnosprawnych w wybranych ministerstwach, urzędach centralnych i państwowych jednostkach organizacyjnych”*, zgodnie z rekomendacjami, kontynuuje⁸⁰ działania z 2013 r., jak również realizuje nowe przedsięwzięcia, mające na celu osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w ust. 2a art. 21 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo starając się dotrzeć do jak największej rzeszy osób niepełnosprawnych, rozszerzyło grono współpracujących organizacji, nawiązując dodatkowo kontakt z Fundacją Pomocy Matematykom i Informatykom Niepełnym Ruchowo.

Ponadto ogłoszenia o naborze w dalszym ciągu przekazywane są do współpracujących z MEN organizacji, działających na rzecz osób niepełnosprawnych. Z otrzymanych

⁸⁰ Opisane uprzednio w materiale z marca 2013 r. - DZSE – WSPE- BA-040-1/13.

dotychczas informacji wynika, że zarówno ogłoszenia jak i opracowany uprzednio przez Ministerstwo „*Poradnik dot. naboru na wolne stanowiska pracy w korpusie służby cywilnej*” są udostępniane beneficjentom (a nawet „Poradnik” znajduje się na stronie internetowej jednej z fundacji).

Należy zauważyć, że Ministerstwo Edukacji Narodowej konsekwentnie podejmuje inicjatywę nie tylko w obszarze promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych ale również w zakresie ich aktywizacji zawodowej, umożliwiając takim osobom zdobycie doświadczenia, które niejednokrotnie jest warunkiem koniecznym otrzymania pracy. W ramach współpracy z urzędami pracy, Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2013 r. było stroną 3 umów na realizację stażu dla osób bezrobotnych niepełnosprawnych. Zostało również podpisane porozumienie o świadczenie usług wolontarystycznych z osobą niepełnosprawną.

Jednocześnie zwracając uwagę na utrzymujące się małe zainteresowanie osób niepełnosprawnych zatrudnieniem na stanowiskach urzędniczych w Ministerstwie Edukacji Narodowej, trzykrotnie miała miejsce rezygnacja osób niepełnosprawnych, z podjęcia zatrudnienia na zaproponowanych stanowiskach poza korpusem służby cywilnej (by pozyskać osoby niepełnosprawne ministerstwo zwróciło się do organizacji zrzeszających osoby niepełnosprawne, z prośbą o wskazanie potencjalnych kandydatów).

Problem nieosiągnięcia przez pracodawców wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest dość złożony i wymaga inicjatywy i zaangażowania obu zainteresowanych stron.

Dodatkowo należałoby wspomnieć o otwartości ministerstwa na sprawy dot. zatrudniania osób niepełnosprawnych. Świadczy o tym uczestnictwo przedstawicieli MEN w poświęconych tej tematyce spotkaniach/konferencjach (np. udział w posiedzeniu Komisji Trójstronnej dot. zatrudniania osób które odbyło się 28 sierpnia 2013 r. w gmachu Sejmu RP).

Ponadto w programie zarządzania zasobami ludzkimi w Ministerstwie Edukacji Narodowej na lata 2013-2015, zatwierdzonym 27 maja 2013 r., w ramach celu 1 "Usprawnienie komunikacji wewnętrznej", zaplanowano działanie polegające na organizacji szkoleń z etyki i zasad równego traktowania. Szkolenia te zaplanowano na lata 2013-2015. Świadczy to o dużej wadze przykładanej do tematyki równościowej w urzędzie oraz wzmacnianiu świadomości pracowników w kwestiach etycznych i dotyczących równego traktowania, w tym równego traktowania ze względu na niepełnosprawność.

• **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.**

W 2013 r. w ogłoszeniach o naborach na stanowiska należące do korpusu służby cywilnej w MAC zamieszczano informacje dotyczące warunków oraz otoczenia organizacyjnego stanowiska pracy, na które przeprowadzano nabór, a także informację o możliwości skorzystania przez osoby niepełnosprawne z pierwszeństwa w zatrudnieniu wynikającym z 29a pkt 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.).

Ponadto, w 2013 roku w ogłoszeniach o naborach zamieszczano zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert.

W odpowiedzi na zamieszczone ogłoszenia, osoby niepełnosprawne nadesłały 40 ofert. W wyniku przeprowadzonych naborów została wyłoniona jedna osoba niepełnosprawna, która zrezygnowała z podjęcia zatrudnienia.

W 2013 r. MAC podjęło współpracę z następującymi organizacjami zajmującymi się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych:

- ◇ Urzędem Pracy m. st. Warszawy – Działem Obsługi Osób Niepełnosprawnych,
- ◇ Biurem Karier ds. Osób Niepełnosprawnych.

Współpraca ta ma na celu rozpowszechnianie wśród osób niepełnosprawnych informacji o ogłoszeniach o naborach na stanowiska w służbie cywilnej w MAC.

Ponadto, w Ministerstwie rozszerzono możliwość zorganizowania stażu, między innymi dla niepełnosprawnych osób bezrobotnych, na zasadach określonych w art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. Nr 674, z późn. zm.).

- **Główny Inspektor Weterynarii.**

Od wejścia w życie 26 listopada 2011 r. zmian do ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.), dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych, w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy są zamieszczane stosowne zapisy dotyczące wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz warunków pracy na danym stanowisku. Dodatkowych zapisów, zachęcających osoby niepełnosprawne nie zamieszczano.

W 2013 roku wpłynęło 17 ofert pracy od niepełnosprawnych kandydatów, w wyniku przeprowadzonych naborów nie zatrudniono osób niepełnosprawnych.

- **Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.**

Od 2011 r. urząd - oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz. 1183) - zamieszcza w publikowanych ogłoszeniach zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do brania udziału w prowadzonych naborach. Skierowane również zostały liczne pisma do towarzystw i fundacji skupiających osoby niepełnosprawne, informujące o możliwościach uczestniczenia w naborach osób niepełnosprawnych.

W 2013 r. urząd przeprowadził 7 naborów, wśród nadesłanych ofert wpłynęły 3 aplikacje od osób niepełnosprawnych, z których wszystkie spełniały wymogi formalne i kandydaci zostali zaproszeni do udziału w pierwszym etapie naboru. Dwie osoby nie zaliczyły testu wiedzy, natomiast jedna nie zgłosiła się w wyznaczonym terminie do udziału w naborze.

- **Straż Graniczna.**

Straż Graniczna funkcjonuje w systemie bezpieczeństwa państwa jako instytucja, której zadania wynikające z przepisów rangi ustawowej, nakierowane są na ochronę bezpieczeństwa obywateli.

Głównymi celami działalności Straży Granicznej jest ochrona granicy państwowej, organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego, jak również rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw lub wykroczeń oraz ściganie ich sprawców. Tym samym, Straż Graniczna jest formacją umundurowaną i uzbrojoną, do której w głównej mierze przyjmowane są osoby w charakterze funkcjonariusza.

Ze względu na charakter formacji, rodzaj realizowanych przez nią zadań oraz przysługujące jej uprawnienia, kandydatom do służby stawia się określone, wysokie wymagania. Z tych też powodów obowiązuje szczególny tryb przyjęcia do służby w Straży Granicznej, w trakcie którego między innymi komisja lekarska podległa Ministrowi Spraw Wewnętrznych ustala zdolność fizyczną i psychiczną osoby zamierzającej podjąć służbę.

W tym stanie rzeczy, nie jest możliwe przyjmowanie osób niepełnosprawnych do służby w Straży Granicznej.

Jednakże w codziennej realizacji nałożonych na Straż Graniczną zadań służbowych nie uczestniczą wyłącznie funkcjonariusze. Szereg bieżących przedsięwzięć administracyjnych, jak również czynności pomocniczych (porządkowo-gospodarczych), wykonują zatrudnieni w naszej formacji pracownicy korpusu służby cywilnej oraz pracownicy nieobjęci mnożnikowym systemem wynagrodzeń (grupa stanowisk pomocniczo-obslugowych).

Komendant Główny Straży Granicznej oraz Komendanci Oddziałów SG, jako dyrektorzy generalni urzędów, działając na podstawie art. 28 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, ze późn. zm.), systematycznie upowszechniają informacje o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej w kierowanym przez siebie urzędzie, poprzez umieszczanie ogłoszeń w miejscu powszechnie dostępnym urzędu, a także poprzez publikowanie ich w Biuletynie Informacji Publicznej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Rozpowszechnianie informacji o możliwościach zatrudnienia pracowników, dotyczy także stanowisk nie należących do korpusu służby cywilnej (np. kierowca, mechanik samochodowy, sprzątaczką, technik, telefonistka itp.), tj. grupy stanowisk pomocniczych

i obsługi, nieobjętych mnożnikowym systemem wynagradzania. O prowadzeniu naboru na wymienione powyżej stanowiska pracy, pracodawcy na bieżąco informują Powiatowe Urzędy Pracy, właściwe ze względu na ich siedzibę lub miejsce wykonywania pracy.

Przedstawiciele komórek kadrowych jednostek organizacyjnych formacji, biorą udział w organizowanych lokalnie targach pracy, mających na względzie promocję najbardziej przedsiębiorczych firm i pomoc osobom bezrobotnym w znalezieniu zatrudnienia (np. w Warszawie, w organizowanych przez Urząd Dzielnicy Ochoty oraz Urząd Pracy Miasta Stołecznego Warszawy – Targach Pracy „Z Ochotą do Pracy”, kierowanych szczególnie do absolwentów uczelni wyższych oraz osób niepełnosprawnych, tj. grup mających największe trudności w znalezieniu pracy, borykających się z wieloma problemami i tym samym wymagających szczególnej pomocy).

Niejednokrotnie, dla społeczności lokalnych, organizowane są akcje promujące Straż Graniczną, jako potencjalnego przyszłego pracodawcę.

Z informacji posiadanych przez Biuro Kadr i Szkolenia KGSG wynika, że we wszystkich komórkach organizacyjnych KGSG (*biorąc pod uwagę zakres zadań realizowanych na danym stanowisku oraz ewentualnie stopień niepełnosprawności danego kandydata do pracy*) występują stanowiska służbowe, na których można zatrudniać osoby niepełnosprawne wyłącznie w charakterze pracownika.

Nie bez znaczenia pozostają jednak warunki lokalowe poszczególnych komórek organizacyjnych KGSG, uwzględniające w szczególności uwarunkowania techniczno-budowlane poszczególnych budynków (informację na temat stopnia przystosowania obiektów KGSG do potrzeb osób niepełnosprawnych zawarto omawiając Nadwiślański OSG).

W Komendzie Głównej Straży Granicznej w roku 2013 (w porównaniu do roku poprzedniego) zatrudnienie osób niepełnosprawnych wzrosło o 1 pracownika, w sytuacji ogólnego ograniczenia zatrudnienia pracowników, łącznie o 11 osób.

Natomiast w latach 2008 – 2013 w Komendzie Głównej SG odnotowano wzrost zatrudnienia osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, łącznie o 8 pracowników.

Dokonując zbiorczej analizy procesu naboru w jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej należy stwierdzić, iż na oferowane przez naszą formację stanowiska pracy, swe oferty zatrudnienia kierują także osoby niepełnosprawne, które mają największe trudności w znalezieniu pracy, borykające się z wieloma problemami i tym samym wymagające szczególnej pomocy.

Należy także wspomnieć o zdarzających się przypadkach, iż na publikowane oferty pracy, mimo braku sprecyzowanych wymagań dotyczących stanu zdrowia, nie zgłasza się żaden oferent z orzeczoną niepełnosprawnością.

Dodatkowo, ograniczenia w zatrudnianiu osób stwarza obowiązująca procedura naboru, wynikająca min. z ustawy o służbie cywilnej, która nie pozwala na dowolne zatrudnianie osób do korpusu służby cywilnej. Nie bez znaczenia pozostaje także kwestia oferowanych przez naszą formację przyszłym pracownikom wynagrodzeń (niejednokrotnie, z uwagi na wygórowane oczekiwania w tym zakresie ze strony pracownika, nie dochodzi do zatrudnienia).

Innym czynnikiem wpływającym na ograniczenie możliwości zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych, szczególnie z określonym, znacznym stopniem niepełnosprawności, są - sporadyczne w chwili obecnej przypadki - braku dostosowania obiektów służbowych do możliwości poruszania się w nim osób niepełnosprawnych fizycznie.

Jednakże, co zawsze było podkreślane w dotychczasowej korespondencji dotyczącej omawianej problematyki w poszczególnych latach, w świetle bardzo ograniczonych środków finansowych, które mogłyby zostać wykorzystane na pełniejsze dostosowywanie istniejących budynków służbowych do potrzeb osób niepełnosprawnych, ewentualne zmiany w przedmiotowym zakresie należy traktować w kategorii zmian długofalowych.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w oddziałach straży granicznej.

Nadbużański Oddział Straży Granicznej ogłaszając nabory na wolne stanowiska pracy zamieszcza w ofertach informację o możliwości ubiegania się na te stanowiska przez osoby posiadające lekki lub umiarkowany stopień niepełnosprawności.

W 2013 roku do korpusu służby cywilnej ubiegało się o przyjęcie 11 osób mających ustalony stopień niepełnosprawności. W wyniku prowadzonych naborów nie zatrudniono jednak żadnej z ubiegających się osób.

Nadodrzański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Krośnie Odrzańskim.

W wyniku działań podjętych w Oddziale liczba osób niepełnosprawnych w odniesieniu do 31.12.2012 r. wzrosła o 6 etatów/ 6 osób w tym: z lekkim stopniem niepełnosprawności – 3 etaty/3 osoby, z umiarkowanym – 2 etaty/2 osoby i ze znacznym stopniem niepełnosprawności – 1 etat/1 osoba.

Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Przemyślu. Każde ogłoszenie o wolnym stanowisku pracy w korpusie służby cywilnej zawierało zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze. W ogłoszonym naborze do służby cywilnej w 2012 r. do Bieszczadzkiego Oddziału SG wpłynęły 24 oferty osób niepełnosprawnych, z czego 14 ofert spełniło wymagania formalne. Zatrudniona została jedna osoba niepełnosprawna. W 2013r. nabór w korpusie służby cywilnej nie był prowadzony.

Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej podejmuje działania na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych, które wyrażają się poprzez:

- * stałą współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy w Przemyślu celem zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ramach prac interwencyjnych,
- * opiekę psychologów oraz służby medycyny pracy – każdorazowo analizowana jest potrzeba przystosowania stanowiska pracy do potrzeb pracownika, (realizując powyższe zalecenia, w 2013r. jedno stanowisko pracy wyposażono w fotel ortopedyczny),
- * wpis w Regulaminie pracy Bieszczadzkiego Oddziału SG umożliwiający osobom ubiegającym się o uzyskanie stopnia niepełnosprawności korzystanie z płatnego zwolnienia od pracy celem stawienia się w Powiatowym Zespole do spraw Orzekania o Niepełnosprawności,
- * możliwość korzystania z salek fitness znajdujących się na terenach obiektów.

Ponadto przedstawiciele Oddziału stale współpracują z Powiatowym Urzędem Pracy w Przemyślu, celem zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ramach prac interwencyjnych. W ramach tych prac, w latach 2008 - 2013 zatrudnione zostały 4 osoby niepełnosprawne, które po zakończeniu okresu prac interwencyjnych nadal pracują w Oddziale. Dodatkowo w tym okresie 6 osób niepełnosprawnych zostało zatrudnionych w ramach ogłoszonego konkursu na stanowiska cywilne.

Nadwiślański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Warszawie. W 2013 r., jak również w latach poprzednich, Oddział podejmował starania, celem zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Przedstawiciele Wydziału Kadr i Szkolenia corocznie (w latach 2008 – 2013) brali udział w organizowanych przez instytucje zewnętrzne targach pracy skierowanych m.in. do osób niepełnosprawnych. W roku 2013 r. uczestniczyli:

- * w dniu 11 czerwca 2013 r. - w Targach Pracy „Z Ochotą do Pracy”, zorganizowanych przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy - Wydział Spraw Społecznych i Zdrowia Dzielnicy Ochota;
- * w dniu 09 października 2013 r. - w Targach Pracy i Przedsiębiorczości zorganizowanych w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, pod patronatem Prezydenta m.st. Warszawy.

Ponadto w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy w korpusie służby cywilnej zamieszczano zapis informujący kandydatów niepełnosprawnych, chcących skorzystać z uprawnienia pierwszeństwa w zatrudnieniu, o konieczności dołączenia do składanej aplikacji kopii dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

W 2013 r. do Nadwiślańskiego OSG wpłynęło 35 ofert osób niepełnosprawnych (26 z nich spełniało wymogi do zatrudnienia na wakującym stanowisku). W wyniku

przeprowadzonego naboru, zatrudnienie zaproponowano 1 osobie, jednak kandydat zrezygnował z zatrudnienia.

Podjęte działania zmierzające do zatrudnienia osób niepełnosprawnych (m.in.: udział w targach pracy dla osób niepełnosprawnych) nie przyniosły wymiernych efektów. Głównym powodem braku zainteresowania pracą w Nadwiślańskim Oddziale Straży Granicznej były proponowane warunki finansowe, które są poniżej oczekiwań osób niepełnosprawnych

Z uwagi na niedostosowanie ogólnodostępnych części budynków Komendy Oddziału oraz brak w tym zakresie planowanych inwestycji Nadwiślański Oddział SG nie jest w stanie zapewnić miejsc pracy osobom niepełnosprawnym ruchowo. Obiekty znajdujące się przy ul. 17 Stycznia 23 nie są w pełni dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

W ramach urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych, przedstawiciele Oddziału w dniach: 8 i 14 czerwca 2011 r. oraz 8 listopada 2011 r. na terenie dwóch placówek oświatowych, tj. Specjalnego Ośrodka Szkolno– Wychowawczego w Piasecznie oraz w Zespole Szkół Specjalistycznych Pęchery – Łbiska odbyli spotkania edukacyjne z zakresu wychowania edukacyjnego w obrębie Ogólnopolskiego Programu Prewencyjno – Edukacyjnego „Blaskiem Chronieni”. Programem zostało objętych 227 uczniów z dwóch placówek oświatowych, w tym: 120 ze Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Piasecznie oraz 107 z Zespołu Szkół Specjalistycznych Pęchery – Łbiska.

Podlaski Oddział Straży Granicznej w Białymstoku w 2013 r. prowadził 11 naborów do pracy, w tym 3 w korpusie służby cywilnej, a 8 na stanowiska pomocnicze, robotnicze i obsługi. Na ogłoszone nabory w korpusie służby cywilnej wpłynęło 18 ofert osób niepełnosprawnych z czego tylko 4 spełniały wymagania formalne. W żadnym protokole z tych naborów osoby niepełnosprawne nie były wskazane w grupie najlepszych kandydatów. Ogółem na nabory na stanowiska pomocnicze, robotnicze i obsługi wpłynęło 5 ofert osób niepełnosprawnych i spełniały one wymagania formalne. W wyniku naborów na powyższe stanowiska zatrudniono w miesiącu styczniu 2014 r. jedną osobę niepełnosprawną.

Podlaski Oddział Straży Granicznej w Białymstoku mając obecnie zatrudnionych 12 osób niepełnosprawnych podejmuje działania na rzecz tworzenia, jak najkorzystniejszych warunków do pełnego fizycznego i osobowego ich rozwoju oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Promowana już kilka lat w urzędzie akcja „Niepełnosprawny to zwykły człowiek” ma służyć przełamaniu stereotypu dotyczącego niepełnosprawności i pokazaniu, że niepełnosprawność nie musi być ograniczeniem. Ma ukazać innym, że niepełnosprawny to osoba aktywna i wydajna w pracy oraz niewymagająca uprzywilejowanego traktowania.

W 2012 r. zapoczątkowano również w Urzędzie akcję „Razem sprawniej”, dzięki której zatrudnione osoby niepełnosprawne mogą liczyć na pełne wsparcie i pomoc podczas wykonywania obowiązków służbowych innych pracowników i funkcjonariuszy SG.

Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Raciborzu. Oddział, od wielu lat, niezmiennie praktykuje zasadę umieszczania w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, informacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do ubiegania się o wakujące stanowisko.

Osoby niepełnosprawne jednak rzadko wykazują zainteresowanie ogłoszonymi ofertami pracy. Wprowadzenie w życie z dniem 26 listopada 2011 r. art. 29a ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej i tym samym zasady pierwszeństwa w zatrudnieniu w urzędzie nie osiągającym 6% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, osoby niepełnosprawnej znajdującej się w gronie pięciu najlepszych kandydatów spełniających wymagania formalne, również nie wpłynęło na poziom zainteresowania osób niepełnosprawnych ogłoszonymi ofertami pracy. Przyczyny nieosiągania 6% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych są niezależne od Śląsko-Małopolskiego OSG. Podstawową przyczyną wydaje się funkcjonowanie w miejscu stacjonowania Komendy

Oddziału zakładów pracy chronionej, które posiadają odpowiednie warunki do zatrudniania osób niepełnosprawnych.

W 2013 r., w grupie pracowników – członków korpusu służby cywilnej, przeprowadzono dwa nabory na stanowiska specjalistyczne, w których została zamieszczona informacja zachęcająca osoby niepełnosprawne do ubiegania się o wakujące stanowiska.

W jednym z naborów na wakujące stanowiska pracy nie otrzymano ofert pracy osób posiadających stopień niepełnosprawności.

W drugim naborze, ofertę pracy złożyły dwie osoby o orzecznym stopniu niepełnosprawności.

Po zakończeniu procedur związanych z naborem na stanowisko w korpusie służby cywilnej, wyłoniono kandydata do zatrudnienia, który posiadał orzecznym stopień niepełnosprawności. Jednocześnie informuję, iż Komendant Śląsko – Małopolskiego Oddziału Straży Granicznej podjął decyzję w sprawie wyboru ww. kandydata do zatrudnienia, od dnia 3 lutego 2014 r.

Natomiast w grupie stanowisk pomocniczych i obsługi przeprowadzono trzy nabory. W przypadku dwóch naborów, osoby niepełnosprawne nie wykazały zainteresowania ogłoszonymi ofertami pracy. W trakcie trzeciego naboru, który jeszcze trwa, ofertę pracy złożyło sześć osób o orzecznym stopniu niepełnosprawności.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na fakt, iż utrzymywany jest stały kontakt z Powiatowymi Urzędami Pracy, które prowadzą ewidencję bezrobotnych osób niepełnosprawnych. Podczas prowadzenia naborów na wolne stanowiska pracy, prowadzona jest współpraca z PUP w ramach zachęcania osób niepełnosprawnych do składania ofert pracy.

W latach 2008 – 2013 Oddział prowadził działania edukacyjne i społeczne na rzecz osób niepełnosprawnych. W większości wspomniane przedsięwzięcia koncentrowały się na spotkaniach w obiektach Straży Granicznej lub siedzibach ośrodków wychowawczych, terapii lub samopomocowych i miały na celu zapoznanie z formacją. Każdorazowo podczas wizyt funkcjonariusze SG omawiali zasady bezpieczeństwa i zachowania m.in. w kontakcie ze zwierzęciem. Prezentowali sprzęt służbowy, a nawet organizowali prelekcje bezpośrednio przy linii granicy państwa, by w rzeczywistych warunkach omówić oznakowanie granicy państwowej i przedstawić przepisy porządkowe dla niepełnosprawnych mieszkańców strefy nadgranicznej. Powyższe działania stały się nawet inspiracją dla wychowanków Warsztatów Terapii Zajęciowej z Kętrzyna do wykonania wystawy na temat ochrony granicy państwowej i służby funkcjonariuszy.

W Warmińsko-Mazurskim Oddziale Straży Granicznej w 2013 r. były uruchomione 22 procedury kwalifikacyjne, z czego w miesiącach styczniu, lutym i marcu 2013 r. uruchomiono 6 procedur konkursowych ze wskazaniem, iż w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, był niższy niż 6%.

W związku z tym faktem ogłoszenia o pracę zawierały informację, o złożeniu przez kandydatów kopii dokumentów potwierdzających niepełnosprawność, w przypadku kandydatów, którzy zamierzają skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu. Inne, dodatkowe informacje zachęcające w sposób szczególny osoby niepełnosprawne do składania ofert – nie były zamieszczane. W wyniku w/w 22 procedur konkursowych rozpoczętych i zakończonych w 2013 r. ogółem wpłynęły 422 oferty pracy, w tym 3 oferty złożyły osoby niepełnosprawne, które stanowiły kobiety, jednakże oferty tych osób nie spełniały wymogów formalnych.

Reasumując, należy podkreślić, iż Straż Graniczna podejmując stosowne przedsięwzięcia, zmierzające do ograniczenia zjawisk niepożądanych w omawianym zakresie, a mianowicie poprzez:

- ◇ wzrost aktywności przedstawicieli komórek kadrowych poszczególnych jednostek organizacyjnych w prowadzeniu ścisłej współpracy w omawianym zakresie z terenowymi urzędami pracy;

- ◇ stałe rozpowszechnianie informacji o możliwości podjęcia zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne odnotowuje od kilku lat wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych, przełamując stereotypy dotyczące niepełnosprawności.

Na podkreślenie zasługuje również fakt, iż w latach 2008 – 2013 w jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej odnotowano wzrost zatrudnienia osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (łącznie o 45 pracowników), mimo iż ogólne zatrudnienie pracowników w formacji (np. w odniesieniu do roku 2009), uległo zmniejszeniu w tym okresie o 624 osoby.

Poziom zatrudnienia pracowników w latach 2008 – 2013.

Stan zatrudnienia pracowników w Straży Granicznej	na dzień 31 grudnia, odpowiednio					
	2008 r.		2009 r.		2010 r.	
	osoby	etat *	osoby	etat *	osoby	etat *
ogółem	4052	3976,038	4174	4103,51 5	3882	3824,795
w tym niepełnosprawni	170	165,500	189	184,500	187	179,650
Stan zatrudnienia pracowników w Straży Granicznej	na dzień 31 grudnia, odpowiednio					
	2011 r.		2012 r.		2013 r.	
	osoby	etat *	osoby	etat *	osoby	etat *
ogółem	3754	3698,465	3736	3665,53 5	3550	3484,575
w tym niepełnosprawni	201	192,400	214	206,150	215	208,650

* - wykorzystany limit zatrudnienia pracowników korpusu służby cywilnej oraz wykorzystana liczba planowanej średniorocznie wielkości zatrudnienia pracowników nieobjętych mnożnikowym systemem wynagradzania.

Z przedstawionych powyżej danych wynika, iż w roku 2013 zatrudnienie osób niepełnosprawnych w całej formacji stanowiło 6,06% ogółu zatrudnionych pracowników.

• **Urząd Transportu Kolejowego.**

Publikując w 2013 roku ogłoszenia o naborach na wolne stanowiska pracy w korpusie służby cywilnej, Urząd zamieszczał zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy z wyjątkiem stanowisk, których specyfika (związana zazwyczaj z możliwością wykonywania czynności służbowych w czynnym obszarze kolejowym) nie pozwala na zatrudnienie osoby niepełnosprawnej.

W 2013 roku, w odpowiedzi na opublikowane ogłoszenia dotyczące naboru do korpusu służby cywilnej, do UTK wpłynęły 43 oferty pracy od osób niepełnosprawnych – w wyniku przeprowadzonych postępowań rekrutacyjnych zatrudniono 8 osób niepełnosprawnych w korpusie służby cywilnej. Ponadto w 2013 roku zatrudnione zostały dwie osoby niepełnosprawne poza korpusem służby cywilnej.

W efekcie podjętych działań UTK w 2013 r. osiągnął wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, o którym mowa w art. 21 ust. 2a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721).

• **Główny Urząd Statystyczny.**

W kontekście art. 21 ust. 2a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych pragnę poinformować, że we wszystkich ogłoszonych naborach w 2013 r. w Głównym Urzędzie Statystycznym obowiązywała zasada pierwszeństwa w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na fakt, że budynek Urzędu nie jest całkowicie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze nie był zamieszczany, natomiast publikowana była informacja dotycząca warunków pracy, na podstawie której potencjalny kandydat mógł podjąć decyzję czy złożyć swoją aplikację na wskazane stanowisko.

Z uwagi na całkowity lub częściowy brak dostosowania budynków urzędów statystycznych tylko część z nich zamieszczała w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy dodatkową informację dotyczącą zachęcania osób niepełnosprawnych do składania ofert pracy.

W 2013 r. w odpowiedzi na ogłoszone nabory, wpłynęło łącznie 31 ofert od osób niepełnosprawnych, z czego zatrudnione zostały 3 osoby.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych i zatrudnienie ogółem
w Głównym Urzędzie Statystycznym i w urzędach statystycznych według stanu na dzień 31
grudnia 2013 r.

Lp.	Nazwa urzędu	Zatrudnienie osób niepełnosprawnych (w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy – w etatach)	Zatrudnienie ogółem w urzędzie (w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy – w etatach)	Wpłaty środków budżetowych na PFRON (w zł)
1.	Główny Urząd Statystyczny	19,80	869,67	565.952
2.	Urząd Statystyczny w Warszawie	36	611,25	63.518
3.	Urząd Statystyczny w Białymstoku	6,50	189,40	85.148
4.	Urząd Statystyczny w Bydgoszczy	11	297,32	136.165
5.	Urząd Statystyczny w Gdańsku	22,75	285,18	26.740
6.	Urząd Statystyczny w Katowicach	8	410,19	293.436
7.	Urząd Statystyczny w Kielcach	19*	177*	0,00
8.	Urząd Statystyczny w Krakowie	26,50	390,55	0,00
9.	Urząd Statystyczny w Lublinie	11,25	299,99	118.672
10.	Urząd Statystyczny w Łodzi	22,20	413,50	54.006
11.	Urząd Statystyczny w Olsztynie	18,45	252,77	0,00
12.	Urząd Statystyczny w Opolu	5	138,14	39.026
13.	Urząd Statystyczny w Poznaniu	30,38	448,21	0,00
14.	Urząd Statystyczny w Rzeszowie	15,25	299,25	24.830
15.	Urząd Statystyczny w Szczecinie	19,50	247,40	0,00
16.	Urząd Statystyczny we Wrocławiu	31,63	404,67	0,00
17.	Urząd Statystyczny w Zielonej Górze	16	169	0,00

* w tabeli nie została ujęta osoba przebywająca na urlopie bezpłatnym.

• Agencja Nieruchomości Rolnych

Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

Rok	Zatrudnienie na dzień 31.12.			
	osób niepełnosprawnych		ogółem	
	osoby	etaty	osoby	etaty
2008	15	14,25	2337	brak danych
2009	19	18,60	2283	2257,92
2010	29	27,87	2292	2253,62
2011	22	22,00	2215	2182,93
2012	32	31,00	2085	2040,75
2013	33	32,25	1893	1866,19

Agencja Nieruchomości Rolnych ogłaszając nabór do pracy zamieszcza stosowny zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze nowych pracowników (z informacją, które z obiektów są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych).

- **Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa**

Osoby niepełnosprawne, na równi z osobami pełnosprawnymi mają dostęp do bezpłatnej infolinii i strony internetowej, umożliwiającej sprawne uzyskanie niezbędnych informacji, formularzy, wniosków, aktów prawnych, programów pomocowych itp.

Nabór na wolne stanowiska pracy jest otwarty i konkurencyjny. W ogłoszeniach o pracę znajduje się klauzula o możliwości zatrudnienia osoby niepełnosprawnej.

- **Agencja Rynku Rolnego.**

Stanowiska pracy tych osób zostały odpowiednio przystosowane do niepełnosprawności, zgodnie ze wskazaniami zawartymi w orzeczeniu o posiadanym stopniu niepełnosprawności.

Ponadto, w przypadku naborów prowadzonych na wolne stanowiska pracy, Agencja w ogłoszeniach rekrutacyjnych zachęca osoby niepełnosprawne do składania dokumentów.

W 2013 r. nie były kierowane żadne wystąpienia, wnioski czy petycje organizacji reprezentujących osoby niepełnosprawne oraz nie zarejestrowano przypadków łamania praw osób niepełnosprawnych.

- **Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad.**

W 2013 r. wydane zostało zarządzenie Nr 3 Dyrektora Generalnego Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 31 maja 2013 r. w sprawie zasad przeciwdziałania dyskryminacji oraz molestowaniu i mobbingowi, zgodnie z przepisami którego pracodawca zobowiązuje się do dołożenia wszelkich starań, aby środowisko pracy w GDDKiA było wolne od jakichkolwiek przejawów dyskryminacji, w tym także między innymi ze względu na niepełnosprawność.

Dyrektor Generalny ogłaszając nabór w 2013 roku do służby cywilnej nie zamieszczał w ogłoszeniach zapisu o wolnych stanowiskach pracy zachęcającego osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze.

Jednak zgodnie z ustawą o służbie cywilnej z dnia 21 listopada 2008 r. w ogłoszeniach znajduje się informacja na temat wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, które mają pierwszeństwo w zatrudnieniu, jeśli spełniają wymagania na dane stanowisko.

Ponadto w ogłoszeniach umieszcza się informacje o warunkach dotyczących charakteru pracy na stanowisku i sposobie wykonywania zadań oraz o miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy.

W 2013 roku na ogłoszenia dotyczące naboru na wolne stanowiska pracy wpłynęły 63 oferty osób niepełnosprawnych. W wyniku naboru zatrudniono 3 osoby niepełnosprawne.

- **Główny Geodeta Kraju.**

W 2013 r. w ogłoszeniach w przeprowadzonych naborach na stanowiska w służbie cywilnej, oprócz wymaganej informacji dotyczącej wskaźnika zatrudnienia w urzędzie osób niepełnosprawnych, nie umieszczano dodatkowej informacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do składania ofert, natomiast w pierwszym ogłoszeniu na nabór w Głównym Urzędzie Geodezji i Kartografii z dnia 4 lutego 2014 r. umieszczono informację następującej treści: „*Zapraszamy do składania swoich ofert osoby niepełnosprawne, spełniające wymagania zawarte w ogłoszeniu*”.

Pomimo powyższych działań w 2013 r. nie wpłynęła żadna oferta pracy od osoby niepełnosprawnej

- **Główny Inspektorat Farmaceutyczny.**

Dyrektor Generalny ogłaszając nabór do służby cywilnej zamieszczał stosowny zapis w ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, zachęcający osoby niepełnosprawne do

uczestnictwa w naborze do służby cywilnej. Dostosowano Biuletyn Informacji Publicznej i stronę internetową do potrzeb osób słabo widzących.

Dostosowano stanowiska pracy do potrzeb i stopnia niepełnosprawności pracowników Urzędu.

Nabór w służbie cywilnej zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 listopada 2008r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227 poz. 1505, z późn. zm.) jest otwarty oraz konkurencyjny. GIF umieszcza zaproszenia dla osób niepełnosprawnych w każdym ogłoszeniu o wolnym stanowisku pracy w służbie cywilnej.

• **Główny Urząd Nadzoru Budowlanego.**

Zatrudnienie w Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r.										
Ogółem					Liczba osób niepełnosprawnych w stopniu:					
osoby	etaty	w tym osób niepełnosprawnych			znacznym		umiarkowanym		lekkim	
		osoby	etaty		osoby	etaty	osoby	etaty	osoby	etaty
200	193,95	6	5,80		0	0,0	5	4,80	1	1,0
Zatrudnienie w Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego w latach 2008-2013 (wg stanu na 31 grudnia)										
Rok	Ogółem				Liczba osób niepełnosprawnych w stopniu:					
	osoby	etaty	w tym osób niepełnosprawnych		znacznym		umiarkowanym		lekkim	
			osoby	etaty	osoby	etaty	osoby	etaty	osoby	etaty
2008	202	194,55	2	1,80	0	0,0	1	0,80	1	1,0
2009	206	197,15	3	2,80	0	0,0	3	2,80	0	0,0
2010	212	204,20	7	6,80	1	1,0	6	5,80	0	0,0
2011	197	191,40	6	5,80	0	0,0	6	5,80	0	0,0
2012	197	191,35	6	5,80	0	0,0	5	4,80	1	1,0
2013	200	193,95	6	5,80	0	0,0	5	4,80	1	1,0

W celu zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Urzędzie, w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy jest zamieszczany zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze do korpusu służby cywilnej.

Jednakże specyfika zadań i charakter pracy w Urzędzie (np. częste wyjazdy służbowe, przeprowadzanie kontroli na budowach) oraz warunki dotyczące miejsca pracy (brak dostosowania budynku Urzędu do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo poruszających się na wózkach inwalidzkich) znacznie ograniczają liczbę stanowisk, na które osoby niepełnosprawne składają oferty pracy.

W 2013 r. wpłynęły do Urzędu 33 oferty pracy od osób niepełnosprawnych (w tym 23 spełniające wymogi formalne), została zatrudniona 1 osoba.

• **Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa.**

Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa nie stwarza żadnych przeszkód w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, pod warunkiem, że posiadają odpowiednie kwalifikacje niezbędne do zatrudnienia na stanowisku, na które ogłoszono nabór.

Urząd nie zamieszczał innego dodatkowego zapisu w ogłoszeniach o naborze w części „inne dokumenty i oświadczenia” poza następującą informacją: *kopia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność - w przypadku kandydatów, którzy zamierzają skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu, gdy znajdą się w gronie najlepszych kandydatów.*

W roku 2013, w ramach prowadzonych naborów, nie wpłynęła do urzędu żadna oferta kandydata niepełnosprawnego.

- **Główny Inspektorat Ochrony Środowiska**

Od 2011 roku urząd - oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz. 1183) - zamieszcza w publikowanych ogłoszeniach zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do brania udziału w prowadzonych naborach. Skierowane również zostały liczne pisma do towarzystw i fundacji skupiających osoby niepełnosprawne, informujące o możliwościach uczestniczenia w naborach osób niepełnosprawnych.

W większości prowadzone przez nabory na wolne stanowiska pracy dotyczą stanowisk specjalistycznych, których warunki pracy związane są z wyjazdami służbowymi krajowymi i zagranicznymi. Może to stanowić pewną barierę i ograniczać liczbę nadsyłanych aplikacji przez osoby niepełnosprawne.

W latach 2008-2012 zatrudnienie w GIOŚ osób niepełnosprawnych⁸¹ przedstawiało się następująco:

	2008	2009	2010	2011	2012
Zatrudnienie ogółem w osobach	144	147	150	141	144
Zatrudnienie ogółem w etatach	136,925	140,85	143,325	133,858	138,75
Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w osobach	2	1	1	2	3
Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w etatach	1,8	1,0	1,0	2,0	3,0

W 2013 r. urząd przeprowadził 7 naborów, wśród nadesłanych ofert wpłynęły 3 aplikacje od osób niepełnosprawnych, z których wszystkie spełniały wymogi formalne i kandydaci zostali zaproszeni do udziału w pierwszym etapie naboru. Dwie osoby nie zaliczyły testu wiedzy, natomiast jedna nie zgłosiła się w wyznaczonym terminie do udziału w naborze.

Instytucje, z którymi współpracował GIOŚ w wyżej wymienionym zakresie to: Centrum Integracja, Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych, Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji.

- **Główny Inspektorat Sanitarny.**

W 2013 r. Główny Inspektorat Sanitarny zamieścił 3 ogłoszenia o naborze na wyższe stanowisko w służbie cywilnej. Wszystkie ogłoszenia zawierały zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy. Do Głównego Inspektoratu Sanitarnego nie wpłynęły oferty pracy od osób niepełnosprawnych.

- **Główny Inspektorat Transportu Drogowego.**

W 2013 r. w Głównym Inspektoracie Transportu Drogowego opublikowano 113 ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy. We wszystkich została zawarta dodatkowa, informacja dla osób niepełnosprawnych o treści „zachęcamy osoby niepełnosprawne do składania ofert” lub podobnej.

Odpowiedziało na nie 321 osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Z pośród nich, 192 kandydatów spełniało wymogi formalne i na tej podstawie zostali zaproszeni do kolejnych etapów postępowania rekrutacyjnego.

W wyniku przeprowadzonych postępowań rekrutacyjnych w 2013 r. nie zatrudniono osób posiadających orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Na podstawie art.64 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.) w 2013 r. została przeniesiona do GITD 1 osoba.

- **Główny Urząd Miar.**

Zgodnie z ustawą o służbie cywilnej oraz procedurą systemu zarządzania Głównego Urzędu Miar „Rekrutacja i selekcja personelu” nabór do pracy prowadzony jest w oparciu

⁸¹ Na dzień 31 grudnia.

o otwarty i konkurencyjny nabór na wolne stanowiska. Każda z osób ubiegających się o zatrudnienie ma jednakowe szanse na złożenie aplikacji.

Główny Urząd Miar ogłaszając nabory do służby cywilnej zamieszcza stosowny zapis w ogłoszeniach zachęcający osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze.

Od kandydatów oczekuje się spełnienia określonych w ogłoszeniu wymagań (m. in. dot. wykształcenia technicznego, doświadczenia w pracy w laboratoriach, z przyrządami pomiarowymi), które powodują, że do Urzędu wpływa niewielka ilość ofert i nie zgłaszają się osoby niepełnosprawne.

Główny Urząd Miar od lat współpracuje ze Spółdzielnią Pracy „Uniwersum”, która wykonuje i nadzoruje system kontroli dostępu do pomieszczeń biurowych i laboratoryjnych. W ramach aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych okazjonalnie, przed świętami organizowane są na terenie GUM kiermasze wyrobów, kart świątecznych, stroików wykonanych i sprzedawanych przez osoby niepełnosprawne, np. podopiecznych Warsztatu Terapii Zajęciowej Katolickiego Stowarzyszenia Niepełnosprawnych Archidiecezji Warszawskiej.

• **Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego**

Kasa informuje, że przestrzega przepisów w zakresie zatrudniania niepełnosprawnych pracowników oraz respektuje przysługujące im prawa i przywileje (np. siedmiodzinny dzień pracy, dodatkowy urlop wypoczynkowy, udział w turnusach rehabilitacyjnych, odpowiednio przystosowane stanowisko pracy itp.).

W celu dalszego zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych i zachęcenia ich do uczestnictwa w naborze na wolne stanowiska pracy, w ogłoszeniach o naborze umieszczane są dodatkowe informacje o warunkach pracy na danym stanowisku oraz czy budynek jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych (np. podjazdy, winda, toalety) i o tym, czy w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jest niższy niż 6% - co oznacza, że pierwszeństwo w zatrudnieniu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile spełnia wymagania na dane stanowisko.

W 2013 r. w wyniku przeprowadzonych naborów zatrudniono 14 osób niepełnosprawnych.

• **Narodowy Fundusz Zdrowia**

Nabór na wolne stanowiska pracy w NFZ regulują przepisy art. 107 a - 107g ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164 poz. 1027, z późn. zm.).

Ogłoszenia o naborze na wolne stanowiska pracy są ogólnodostępne na stronie internetowej Narodowego Funduszu Zdrowia w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicach ogłoszeń w siedzibach Centrali i OW NFZ. Narodowy Fundusz Zdrowia w trakcie procedury naboru przestrzega przepisów ustawy Kodeks pracy, przykładając szczególną wagę do zagadnienia równego traktowania pracowników i ich niedyskryminacji m.in. ze względu na niepełnosprawność.

Pracownicy zatrudniani w NFZ, posiadający orzeczenie o niepełnosprawności, otrzymują pisemną informację na temat uprawnień osób niepełnosprawnych wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2008 r. Nr 14 poz. 92 z późn. zm.).

Działania podejmowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia zmierzające do zapewnienia osiągnięcia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, wymaganego powyżej wymienioną ustawą przyjmują ww. formy dotyczące w szczególności prowadzenie naboru na wolne stanowiska pracy.

◇ Centrala Narodowego Funduszu Zdrowia, osobom uprawnionym, tj. osobom doświadczającym trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, umożliwiła kontakt poprzez pocztę elektroniczną lub komunikator internetowy SKYPE w formie komunikatów tekstowych. Od 01.04.2012 r. w Departamencie Spraw

Świadczeniobiorców Centrali NFZ zostało zainstalowanych 6 stanowisk komunikatorów internetowych oraz jeden aparat telefonii komórkowej do odbioru wiadomości SMS, MMS.

- ◇ Skargi i wnioski wpływające do Narodowego Funduszu rozpatrywane są bez różnicowania osób na grupy społeczne, środowiskowe, czy wiekowe.
- ◇ Skargi i wnioski mogą być wnoszone pisemnie, za pomocą telefaksu, poczty elektronicznej na adres: infolinia@nfz.gov.pl, ustnie do protokołu oraz poprzez Elektroniczną Skrzynkę Podawczą w ramach Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej (ePUAP).
- ◇ Dostosowanie strony internetowej Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia dla jak najszerzej grupy osób, z różnego rodzaju dysfunkcjami.
- ◇ Osoby zgłaszające się osobiście do Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia przyjmowane są w wyodrębnionych pokojach przyjęć (bez barier architektonicznych), na parterach budynków.

- **Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.**

Pracownicy zatrudnieni na stanowisku recepcji PARP zostali poinformowani w zakresie możliwości obsługi niepełnosprawnych interesantów. Ponadto w Biurze Zarządzania Kadrami zatrudniona jest osoba, która posiada wieloletnie doświadczenie w pracy na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie komunikacji i rehabilitacji zawodowej

Działania podjęte przez PARP w zakresie zwiększenia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

- ◇ udział w projekcie Caritas Diecezji Warszawsko - Praskiej poprzez zorganizowanie 3-miesięcznego stażu rehabilitacyjnego dla 2 osób (od 01.07 2012 r. do 31.10.2012 r. Wynikiem tego projektu było przedłużenie umów dla obu osób do końca 2012 r. Jedna z nich współpracuje z PARP do dnia dzisiejszego. Obie osoby posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności oznaczone symbolem „P”, co oznacza schorzenia natury psychicznej. Ważne jest to, że obie osoby bardzo dobrze zaadaptowały się w miejscu pracy, co dowodzi temu, że zarówno kadra zarządzająca, jak i współpracownicy stworzyli im odpowiednie warunki do tego procesu.
- ◇ Biuro Zarządzania Kadrami nawiązało kontakt z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych w celu organizacji staży i praktyk dla osób niepełnosprawnych.
- ◇ PARP nie ustaje w działaniach dotyczących poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy i w dalszym ciągu będzie się angażowała w tego rodzaju inicjatywy, ponieważ mamy głębokie przekonanie o tym, że osoby niepełnosprawne stanowią duży i niewykorzystany potencjał zawodowy. Ponadto dotychczasowe doświadczenia kierowanej przeze mnie Agencji związane z aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych, wykazały że praca sama w sobie jest jednym ze skuteczniejszych sposobów rehabilitacji zawodowej.

- **Państwowa Straż Pożarna.**

Zgodnie z ustawą o służbie cywilnej, w jednostkach, które są zobligowane do stosowania w/w ustawy, nabór na wszystkie stanowiska jest otwarty i konkurencyjny, a informacje o wolnych etatach są upowszechniane i stanowią informacje publiczną. Tym samym o pracę w jednostkach organizacyjnych PSP może ubiegać się każdy, (w tym także osoba niepełnosprawna poszukująca pracy), kto spełnia wymogi określone w ustawie o służbie cywilnej oraz wymagania dotyczące stanowiska wskazanego w ogłoszeniu o naborze.

Zamieszczane ogłoszenia o naborze zawierały informacje zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, ze zm), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 201, poz. 1183).

Jednocześnie, większość zamieszczanych ogłoszeń nie zawierała informacji dodatkowych zachęcających osoby niepełnosprawne do pracy w danej komendzie. Wynikało

to przede wszystkim z braku odpowiedniego przystosowania budynków i ich architektury do swobodnego poruszania się i funkcjonowania osób niepełnosprawnych.

W wyniku prowadzonych w 2013 r. przez jednostki organizacyjne PSP postępowań rekrutacyjnych, nie zatrudniono żadnej osoby z orzeczoną niepełnosprawnością.

Ogółem wpłynęło 36 ofert złożonych przez osoby niepełnosprawne. Niektórzy aplikanci nie przystąpili do kolejnych etapów bądź wycofali się z rekrutacji, inni zaś nie zakwalifikowali się do dalszego etapu postępowania, natomiast część ofert nie spełniała określonych kryteriów lub wymogów formalnych.

- **Urząd Komunikacji Elektronicznej.**

W roku 2013 opublikowano i zakończono 28 naborów, przy czym 23 nabory zostały zakończone wyłonieniem kandydata.

W tym okresie, w 15 przypadkach w ogłoszeniu zamieszczone zostały informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej. Fakt zachęcania osób niepełnosprawnych do udziału w naborze warunkowany był rodzajem zadań wynikających z opisu stanowiska pracy oraz przystosowaniem budynku i miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych. Stosowne informacje na ten temat określone są przez kierownika komórki organizacyjnej, do której prowadzony jest nabór, oraz akceptowane przez Dyrektora Generalnego Urzędu.

W ramach ogłoszonych naborów wpłynęło do UKE 758 ofert pracy, w tym 447 aplikacji nadesłanych zostało przez kobiety oraz 311 aplikacji nadesłanych przez mężczyzn.

Wśród nadesłanych aplikacji znalazło się 18 ofert przesłanych przez osoby niepełnosprawne (10 aplikacji złożonych przez kobiety oraz 8 aplikacji przez mężczyzn).

Wśród ofert nadesłanych przez osoby niepełnosprawne 10 ofert spełniało wymagania formalne i kandydaci ci zostali zaproszeni do kolejnych etapów naboru.

W wyniku przeprowadzonej procedury selekcji, w gronie 5 najlepszych kandydatów znalazła się 1 osoba niepełnosprawna. W 2013 r. w wyniku przeprowadzonych naborów na wolne stanowiska pracy w UKE została zatrudniona 1 osoba niepełnosprawna.

W 2013 r. pracownicy Wydziału Rekrutacji i Rozwoju Zawodowego w Biurze Administracji i Kadr UKE uczestniczyli w VI Targach Pracy „Z Ochotą do Pracy”. Targi kierowane były do osób, które poszukują pracy, w szczególności zaś do absolwentów uczelni wyższych i osób z niepełnosprawnością.

- **Urząd Kombatantów i Osób Represjonowanych.**

W trosce o profesjonalną obsługę osób niedosłyszących i słabosłyszących Punkt Informacyjny oraz sala konferencyjna Urzędu są wyposażone w urządzenia ułatwiające komunikację z tymi osobami (pętla indukcyjna).

W ogłoszeniach o pracę zamieszczano informacje zachęcające do składania ofert przez osoby niepełnosprawne wraz z informacjami o warunkach i miejscu pracy istotnymi z punktu widzenia niepełnosprawności. W ramach przeprowadzanych w 2013 roku naborów, wpłynęły do Urzędu 4 oferty od osób niepełnosprawnych. W ich wyniku nie zatrudniono osoby niepełnosprawnej.

W 2013 roku Urząd uczestniczył również w aktywizacji bezrobotnych z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Półroczny staż w Urzędzie, na podstawie skierowania z Urzędu Pracy odbywała jedna osoba niepełnosprawna.

- **Urząd Lotnictwa Cywilnego.**

Organizując nabory na wolne stanowiska w służbie cywilnej w ULC w 2013 roku nie zamieszczano dodatkowych zapisów zachęcających osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze, natomiast - zgodnie z ustawą o służbie cywilnej - w ogłoszeniach zamieszczano informację o tym, że w ULC zatrudnienie osób niepełnosprawnych wynosi mniej niż 6 %. Tym samym osoby niepełnosprawne były informowane, że w przypadku spełnienia przez nie wymagań niezbędnych na danym stanowisku będą miały pierwszeństwo w zatrudnieniu.

- **Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.**

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w roku 2013 przeprowadził 32 nabory (nabory rozpoczęte oraz zakończone w roku 2013). W 31 ogłoszeniach o wolnych

stanowiskach pracy Urząd zarzął dodatkową informację zachęcającą osoby niepełnosprawne do składania ofert.

W odpowiedzi wpłynęło 1.768 ofert niezawierających dokumentów potwierdzających posiadanie przez kandydatów orzeczeń o stopniu niepełnosprawności oraz 40 ofert zawierających dokumenty potwierdzające niepełnosprawność. W wyniku przeprowadzonych naborów zatrudniono 1 osobę niepełnosprawną.

Urząd jest organizatorem staży realizowanych przy współpracy z urzędami pracy, Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego w Krakowie oraz Fundacją Aktywizacja w Warszawie i w związku z tym, w 2013 r., w UOKiK z tej formy aktywizacji skorzystało 5 osób niepełnosprawnych.

• **Urząd Patentowy.**

W 2013 r. Urząd publikując ogłoszenia na wolne stanowiska w służbie cywilnej zamieszczał – oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz. 1183) – informacje o warunkach pracy na tych stanowiskach oraz o uwzględnianiu potrzeb niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy.

Ponadto zamieszczano informację zachęcającą osoby niepełnosprawne, spełniające wymagania określone w ogłoszeniach, do składania aplikacji na wolne stanowiska w służbie cywilnej.

W 2013 r. Urząd opublikował 20 ogłoszeń, na które wpłynęło 10 ofert od osób niepełnosprawnych, z których 5 ofert spełniało wymogi ogłoszeń. W wyniku przeprowadzonych naborów Urząd zatrudnił 1 osobę niepełnosprawną.

Urząd Patentowy RP, poza publikacją ogłoszeń na wolne stanowiska w służbie cywilnej, zamieszcza na stronach internetowych Urzędu i w Wiadomościach Urzędu Patentowego informacje o prowadzonych naborach na stanowiska aplikantów eksperckich, w których zachęca osoby niepełnosprawne do składania ofert.

Są to działania zmierzające do zapewnienia wskaźnika osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w ust. 2a art. 21 ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

• **Urząd Regulacji Energetyki.**

Urząd Regulacji Energetyki ogłaszając nabór do służby cywilnej oprócz obowiązkowych elementów wymaganych *ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz. 1183)* każdorazowo zamieszczał zapis w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

W roku 2013 do Urzędu Regulacji Energetyki wpłynęło w odpowiedzi na ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy 12 ofert od osób niepełnosprawnych, jednakże mimo obowiązywania zasady pierwszeństwa żaden z kandydatów nie spełnił warunków do zatrudnienia na oferowane stanowiska pracy.

W ramach działań zmierzających do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych Urząd zachęca w ogłoszeniach osoby niepełnosprawne do aplikowania na wolne stanowiska pracy, a w odniesieniu do pracowników już zatrudnionych prowadzi działania informacyjne dotyczące korzyści dla pracowników wynikających ze zgłoszenia pracodawcy informacji o posiadanym stopniu niepełnosprawności.

• **Urząd Zamówień Publicznych.**

Urząd Zamówień Publicznych w 2013 r. w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy zamieszczał, oprócz obowiązkowych elementów wymaganych ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 201, poz. 1183), zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

W odpowiedzi na publikowane ogłoszenia wpłynęło 8 ofert od osób niepełnosprawnych. W 2012 r. jeden nabór zakończył się wyborem osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności, która została zatrudniona na początku 2013 r.

• **Wyższy Urząd Górniczy.**

Wyższy Urząd Górniczy, w ramach prac legislacyjnych w następujących aktach prawnych ujął kwestie dotyczące osób niepełnosprawnych:

⇒ w zarządzeniu nr 24 Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie ustalenia Regulaminu pracy okręgowych urzędów górniczych oraz Specjalistycznego Urzędu Górniczego (Dz. Urz. WUG poz. 39):

⇒ w § 4 ust. 1 pkt 5:

„Przed dopuszczeniem pracownika do wykonywania pracy przełożony, wykonując obowiązki pracodawcy, jest obowiązany zapoznać pracownika oraz udostępnić mu przepisy o:

- a) równym traktowaniu w zatrudnieniu oraz przeciwdziałaniu mobbingowi,
- b) uprawnieniach pracowników związanych z rodzicielstwem,
- c) uprawnieniach osób niepełnosprawnych;”

⇒ w § 12 ust. 2 pkt 3:

„Postanowień ust. 1 [dot. pracy pracownika urzędu górniczego w godzinach nadliczbowych] nie stosuje się do (...) pracowników niepełnosprawnych – bez zgody tych pracowników oraz lekarza.”

⇒ w § 19 ust. 3 pkt 3:

„Postanowień ust. 1 i 2 [dot. pracy dyrektora i zastępcy dyrektora urzędu górniczego poza normalnymi godzinami pracy] nie stosuje się do (...) pracowników niepełnosprawnych – bez zgody tych pracowników oraz lekarza.”

⇒ w § 26 ust. 2 pkt 3:

„Postanowień ust. 1 [dot. pracy pracowników zatrudnionych na stanowiskach pomocniczych, robotniczych i obsługi, z wyjątkiem kierowców poza normalnymi godzinami pracy] nie stosuje się do (...) pracowników niepełnosprawnych – bez zgody tych pracowników oraz lekarza.”

⇒ w § 49:

„Osoba o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma prawo do zwolnienia od pracy, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia:

- 1) w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku; osoba niepełnosprawna jest kierowana do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym na wniosek lekarza, pod którego opieką się znajduje;
- 2) w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.”

⇒ w § 50:

„1. Osobie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Prawo do pierwszego urlopu dodatkowego osoba ta nabywa po przepracowaniu 1 roku po dniu zaliczenia jej do jednego z tych stopni niepełnosprawności.

2. Urlop, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje osobie uprawnionej do urlopu wypoczynkowego w wymiarze przekraczającym 26 dni roboczych lub do urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów.

3. Jeżeli wymiar urlopu dodatkowego, o którym mowa w ust. 2, jest niższy niż 10 dni roboczych, zamiast tego urlopu przysługuje urlop dodatkowy określony w ust. 1.

4. Łączny wymiar urlopu określonego ust. 1 i zwolnienia od pracy, o którym mowa w § 49, nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.”

⇒ w § 4 pkt 5 Regulaminu pracy Wyższego Urzędu Górniczego, stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 1 Dyrektora Generalnego Wyższego Urzędu Górniczego z dnia 14 marca 2011 r. w sprawie ustalenia Regulaminu pracy Wyższego Urzędu Górniczego

(Dz. Urz. WUG Nr 3, poz. 35, z późn. zm.) ujęto obowiązek zapoznania pracownika oraz udostępnienia mu przepisów o:

- ⇒ równym traktowaniu w zatrudnieniu oraz przeciwdziałaniu mobbingowi,
- ⇒ uprawnieniach pracowników związanych z rodzicielstwem,
- ⇒ uprawnieniach osób niepełnosprawnych,

przez Dyrektora Generalnego Wyższego Urzędu Górniczego lub osobę przez niego upoważnioną przed dopuszczeniem pracownika do wykonywania pracy, oraz obowiązek dołączenia do akt osobowych pracownika oświadczenia pracownika o zapoznaniu się z treścią ww. przepisów;

- ⇒ w myśl § 12 ust. 1 pkt 5 zarządzenia nr 19 Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego z dnia 6 lutego 2012 r. w sprawie naboru kandydatów do korpusu służby cywilnej w okręgowych urzędach górniczych oraz Specjalistycznym Urzędzie Górniczym (Dz. Urz. WUG poz. 47 i 108), do zadań komisji przeprowadzającej nabór należy w szczególności dokonanie oceny kandydatów i wyłonienie nie więcej niż 5 najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe, ze wskazaniem kandydatów niepełnosprawnych, o ile do przeprowadzanego naboru stosuje się art. 29a ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.);
- ⇒ w § 17 zarządzenia nr 3 Dyrektora Generalnego Wyższego Urzędu Górniczego z dnia 17 lutego 2012 r. w sprawie naboru kandydatów do korpusu służby cywilnej na stanowiska kierujących albo zastępców kierujących departamentem lub komórką równorzędną w Wyższym Urzędzie Górniczym (Dz. Urz. WUG poz. 55 i 106) postanowiono, że w toku naboru zespół przeprowadzający nabór wyłania nie więcej niż 2 najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania pożądane, ze wskazaniem kandydatów niepełnosprawnych, o ile do przeprowadzanego naboru stosuje się art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej;
- ⇒ stosownie do § 13 ust. 1 pkt 5 zarządzenia nr 4 Dyrektora Generalnego Wyższego Urzędu Górniczego z dnia 17 lutego 2012 r. w sprawie naboru kandydatów do korpusu służby cywilnej w Wyższym Urzędzie Górniczym (Dz. Urz. WUG poz. 56 i 107), do zadań komisji przeprowadzającej nabór należy w szczególności dokonanie oceny kandydatów i wyłonienie nie więcej niż 5 najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe, ze wskazaniem kandydatów niepełnosprawnych, o ile do przeprowadzanego naboru stosuje się art. 29a ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej.

W aktach normatywnych o charakterze powszechnie obowiązującym, za których przygotowanie jest odpowiedzialny Wyższy Urząd Górniczy, nie reguluje się zagadnień dotyczących osób niepełnosprawnych.

Ogłaszając w 2013 r. nabór do służby cywilnej, Wyższy Urząd Górniczy nie zamieszczał w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy adnotacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do uczestnictwa w naborze ze względu na specyficzne warunki pracy, zwłaszcza na stanowiskach inspekcyjno-technicznych.

Niemniej, czyniąc zadość obowiązkowi wypływającemu z art. 28 ust. 2 pkt 4a i 4b ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227 poz. 1505, z późn. zm.) w 2013 r. w ogłoszeniach zamieszczano informację dotyczącą wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz informację o warunkach dotyczących charakteru pracy na danym stanowisku wraz z opisem miejsca i otoczenia organizacyjno-technicznego.

W związku z prowadzonymi naborami wpłynęło 13 ofert od osób niepełnosprawnych, w tym jeden kandydat został zatrudniony.

• Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Podczas rekrutacji w ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy umieszczany jest zapis zachęcający osoby niepełnosprawne do składania dokumentów aplikacyjnych.

W 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych podjął następujące działania zmierzające do zwiększenia aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych na rynku pracy:

- ✚ kontynuacja współpracy z urzędami pracy – pracownicy komórek spraw pracowniczych na bieżąco w bezpośrednich kontaktach przekazywali informacje na temat aktualnych ofert pracy, ponadto urzędy pracy miały możliwość korzystania ze strony internetowej Zakładu, na której wspomniane oferty pracy są publikowane,
- ✚ udział w VI Targach Pracy „Z Ochotą do pracy” organizowanych przez Urząd Dzielnicy Ochota m.st. Warszawy - przedstawiciele Zakładu zaprezentowali aktualne oferty pracy z Centrali oraz trzech warszawskich Oddziałów. Przedstawiciele Zakładu bezpośrednio informowali osoby niepełnosprawne o możliwościach zatrudnienia w ZUS. Udzielano również informacji dotyczących możliwości odbywania praktyk i staży w Centrali i oddziałach ZUS na terenie Warszawy.

W latach 2008 – 2013 Zakład realizował zadania mające na celu wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w społeczeństwie koncentrując się przede wszystkim na ich aktywizacji zawodowej.

Polityka promowania zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, prowadzona przez Zakład ma na celu ułatwienie osobom niepełnosprawnym dostępu do otwartego rynku pracy. Służą temu różne formy działalności oraz przyjęte rozwiązania organizacyjne.

Wszystkie ogłoszenia o naborze na stanowiska pracy w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych posiadały adnotację zachęcającą osoby niepełnosprawne do składania dokumentów aplikacyjnych.

Zakład uczestnicząc w giełdach i targach pracy współpracował z urzędami pracy, zarówno na szczeblu Centrali, jak też terenowych jednostek organizacyjnych. Część oddziałów nawiązała współpracę z lokalnymi instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W latach 2008 - 2013 kilkadziesiąt osób z niepełnosprawnością odbyło staż pracy.

Od 2008 roku liczba pracowników z orzeczoną niepełnosprawnością zatrudnionych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w przeliczeniu na etaty wzrosła ogółem o 562,16 etatu. Wzrost zatrudnienia w stosunku do roku poprzedniego w kolejnych latach wynosił odpowiednio: w 2009 – 108,10; w 2010 – 97,85; w 2011 – 37,71; w 2012 – 139,62 natomiast w 2013 roku liczba pracowników niepełnosprawnych w przeliczeniu na etaty osiągnęła wartość 1 339,16, czego skutkiem jest wzrost aż o 178,88 etatów w stosunku do roku poprzedniego.

Wzrost etatów w poszczególnych latach w liczbach bezwzględnych obrazuje poniższa tabela.

Stan na dzień 31 grudnia	Liczba zatrudnionych pracowników z orzeczoną niepełnosprawnością w etatach.
	Etaty
2008 r.	777,01
2009 r.	885,11
2010 r.	982,96
2011 r.	1 020,67
2012 r.	1 160,29
2013 r.	1 339,16

Jak wynika z przedstawionych danych liczba osób niepełnosprawnych (w etatach) zatrudnionych w Zakładzie z każdym kolejnym rokiem wzrastała.

W latach 2008-2013 wzrosła o 562 etaty co stanowi ponad 50% wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych w omawianym okresie.

Polityka zatrudnienia prowadzona w Zakładzie uwzględnia celowość zatrudniania osób niepełnosprawnych. Aktualnie podejmowane działania mają na celu osiągnięcie

zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie co najmniej 6% ogólnej liczby zatrudnionych pracowników.

Zestawienie poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS oraz wpłat na PFRON w latach 2008 – 2013.

Rok	Wskaźnik wzrostu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w %	Wpłata do PFRON w zł
2008	1,55	25 420 643
2009	1,92	24 864 098
2010	2,15	21 753 793
2011	2,25	25 372 039
2012	2,52	24 304 221
2013	2,89	21 526 848

- **Państwowa Inspekcja Pracy.**

Zgodnie z zarządzeniem Głównego Inspektora Pracy nr 19/11 w sprawie ustalenia i trybu przeprowadzania naboru do pracy w Państwowej Inspekcji Pracy, w celu zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w ogłoszeniach o przeprowadzonym naborze umieszcza się informację zachęcającą do składania ofert pracy przez osoby z orzeczoną niepełnosprawnością.

Zatrudnieni pracownicy są informowani również o konieczności przedstawienia pracodawcy orzeczenia o niepełnosprawności, w przypadku posiadania , bądź uzyskania przez nich ww. dokumentów.

- **Polski Komitet Normalizacyjny**

Polski Komitet Normalizacyjny jest państwową jednostką organizacyjną i nie mają zastosowania przepisy o służbie cywilnej oraz Kodeks postępowania administracyjnego.

- **Urząd Dozoru Technicznego**

Nabór do służby cywilnej nie był przez ogłaszany, ponieważ Urząd Dozoru Technicznego jest państwową osobą prawną i nie dotyczą go przepisy ustawy o służbie cywilnej.

Z uwagi na charakter powierzonych zadań, UDT zatrudnia w szczególności osoby zdolne do wykonywania czynności dozorowych w terenie. Kryterium to nie ogranicza jednak dostępu do miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.

W toku prowadzonych przez Urząd postępowań rekrutacyjnych nie było żadnego przypadku, odrzucenia kandydata tylko ze względu na jego niepełnosprawność.

- **Służba więzienna.**

Centralny Zarząd Służby Więziennej i jednostki organizacyjne Służby Więziennej nie prowadziły naboru kandydatów do służby cywilnej. Prowadząc nabór do pracy jednostki organizacyjne kierowały ofertę do wszystkich chętnych, w tym i do niepełnosprawnych, niektóre jednostki organizacyjne zamieszczały informację zachęcającą osoby niepełnosprawne do uczestniczenia w naborze.

Biorąc pod uwagę specyfikę służby w Służbie Więziennej nie podejmowano działań zmierzających do zapewnienia ustawowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych Służba Więzienna jest umundurowaną i uzbrojoną formacją, w której pełnią służbę funkcjonariusze. Zgodnie z art. 38 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2014 r. poz. 173), w Służbie Więziennej może pełnić służbę osoba posiadająca obywatelstwo polskie, zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia służby. Zdolność fizyczną i psychiczną do służby ustalają komisje lekarskie podległe MSWiA.

Staranność w doborze kandydatów w Służbie Więziennej musi przejawiać się już na etapie naboru do służby, w szczególności w zakresie zdrowia, co zostało sprecyzowane w

rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2011 r. w sprawie wymagań w zakresie zdolności fizycznej i psychicznej do Służby Więziennej (Dz. U. Nr 20, poz. 108).

Zgodnie z powołanymi przepisami funkcjonariusze Służby Więziennej nie podlegają ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz.721 z późn. zm.).

Zatrudnienie w Służbie Więziennej w latach 2008 – 2012

Ogółem pracownicy cywilni					w tym osoby niepełnosprawne				
2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
1674,29	1926,85	1950,92	1966,62	1962,22	25,5	38,2	40,92	43,47	43,23
2526	2840	2848	2875	2908	45	65	71	75	70
Funkcjonariusze									
2008	2009	2010	2011	2012	2013				
26942	27549	27562	27566	27567	27571				

• **Agencja Rezerw Materiałowych**

Pracownicy Agencji Rezerw Materiałowych nie należą do korpusu służby cywilnej, natomiast zgodnie z przepisami art.32 ust. 1 ustawy z dnia 29 października 2010 r. o rezerwach strategicznych (Dz. U. Nr 229, poz. 1496 z późn. zm.) zatrudnienie na wolne stanowiska pracy następowało w 2013 r. w drodze otwartego i konkurencyjnego naboru.

• **Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych.**

Biuro Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych podlega ustawie z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U z 2013 r. poz. 269) i rygorom przepisu Art. 3b określającemu zasady zatrudniania osób niepełnosprawnych w urzędzie.

• **Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich**

Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich zatrudnia i jest zainteresowane zatrudnianiem osób niepełnosprawnych.

Centrum RZL, nie podlegając przepisom *ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej* (Dz. U. Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.), nie jest zobowiązane do stosowania jej zapisów.

Jednakże, obowiązująca w Centrum RZL, procedura rekrutacji wprowadza zasady otwartego, konkurencyjnego i rzetelnego naboru, co oznacza, że postępowanie rekrutacyjne jest jednakowe dla wszystkich kandydatów.

W ogłoszeniach o wolnych stanowiskach pracy, zawarta jest informacja, że miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, jest niższy niż 6%, ponadto do składania ofert zachęcane są osoby niepełnosprawne, które spełniają wymagania określone w ogłoszeniach, informując również, że nie wpłynęły oferty od osób niepełnosprawnych

**Działania zrealizowane w 2013 r. przez Państwową Inspekcję Pracy,
w ramach merytorycznych kompetencji, na rzecz osób niepełnosprawnych,
w szczególności w zakresie oceny warunków pracy osób niepełnosprawnych
i stanowisk pracy na których są zatrudnione te osoby.**

Zatrudnianie osób niepełnosprawnych – naruszenia przepisów bhp

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów, w których stwierdzono nieprawidłowości			
	A – zakłady pracy chronionej i zakłady aktywności zawodowej B – zakłady ubiegające się o status lub przystosowujące stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych			
		2013	2012	2011
Eksplatacja instalacji i urządzeń elektrycznych	A B	28 15	26 18	29 15
Maszyny i urządzenia	A B	35 6	31 5	32 3
Budynki i pomieszczenia pracy	A B	22 5	20 4	23 6
Przystosowanie obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, bariery architektoniczne	A B	24 9	24 10	22 11
Stanowiska pracy	A B	18 5	16 6	-
Pomieszczenia higienicznosanitarne	A B	22 7	25 9	28 9
Oświetlenie pomieszczeń i stanowisk pracy światłem dziennym bądź elektrycznym	A B	14 8	17 11	15 8
Wymiana powietrza w pomieszczeniach pracy	A B	15 4	15 6	14 5

Podobnie jak w latach ubiegłych stan przestrzegania przepisów prawa, w tym wymagań w zakresie bezpieczeństwa pracy w zakładach zwracających się do Państwowej Inspekcji Pracy z wnioskiem o opinię w związku z ubieganiem się o: nadanie statusu zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej oraz zwrot kosztów przystosowania lub wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej, był lepszy niż w zakładach już posiadających taki status.

W zakładach pracy chronionej, kontrolowanych w 2013 r., odsetek nieprawidłowości stwierdzonych w poszczególnych grupach zagadnień zasadniczo nie zmienił się - kształtował się na podobnym poziomie jak w latach ubiegłych.

W 103 skontrolowanych zakładach osoby niepełnosprawne obsługiwały 148 maszyn lub urządzeń nie wyposażonych w urządzenia ochronne (np. osłony zabezpieczające przed dostępem do części będących w ruchu). Natomiast przy 184 maszynach urządzenia te były niesprawne, co miało istotny wpływ na poziom bezpieczeństwa pracy (np. nie zabezpieczały przed dostępem do strefy niebezpiecznej). Były to przeważnie obrabiarki do metali i drewna, maszyny do plastycznej obróbki metali, maszyny do przetwórstwa tworzyw sztucznych, maszyny i urządzenia w przemyśle spożywczym oraz przenośniki. Ponadto przy 26 maszynach lub urządzeniach technicznych, użytkowanych przez osoby niepełnosprawne stwierdzono brak urządzeń sterowniczych, natomiast przy 123 maszynach urządzenia sterownicze były niesprawne.

W zakresie bezpieczeństwa użytkowania urządzeń i instalacji elektrycznych najczęściej stwierdzano brak pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej podstawowej i przy uszkodzeniu urządzeń i instalacji elektrycznych (53 zakłady) lub były one niekompletne (61

zakłady). Brak lub niewłaściwa ochrona przeciwporażeniowa (np. po naprawie lub wymianie instalacji) miała miejsce w 45 zakładach. W 84 zakładach urządzenia i instalacje elektryczne nie były zabezpieczone przed dostępem osób nieupoważnionych, uszkodzeniem mechanicznym lub przedostawaniem się wody. Dotyczyło to przede wszystkim rozdzielni elektrycznych i przewodów zasilających maszyny i urządzenia elektryczne.

W zakresie użytkowania obiektów i pomieszczeń najczęściej stwierdzano nieprawidłowości związane z przystosowaniem obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy do potrzeb wynikających z dysfunkcji osób niepełnosprawnych. Najczęściej występował brak lub nieodpowiednie (do występujących w zakładzie rodzajów niepełnosprawności) zabezpieczenie i oznakowanie miejsc niebezpiecznych (66 zakładów) lub oznakowanie dróg komunikacyjnych i przejść (55 zakładów). Ponadto nie zostały przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych pomieszczenia higienicznosanitarne w 13 zakładach, szczególnie pod względem powierzchni i wyposażenia wspomagającego. Podobnie jak w latach ubiegłych w zakładach pracy chronionej stwierdzono niewłaściwy stan techniczny obiektów i pomieszczeń pracy wynikający z bieżącego użytkowania (w 154 zakładach). Wystąpiły również nieprawidłowości w zakresie stanu technicznego pomieszczeń higienicznosanitarnych lub urządzeń sanitarnych (w 31 zakładach). W 21 zakładach stwierdzono niedostateczną liczbę lub wielkość pomieszczeń higienicznosanitarnych w obiektach, w których wykonywana była praca, zaś w 82 zakładach pracy stwierdzono niewłaściwe ich wyposażenie (np. zbyt mało urządzeń w stosunku do liczby zatrudnionych). Zbyt wąskie dojścia do stanowisk pracy stwierdzono w 25 skontrolowanych zakładach.

Nadal występują zastrzeżenia dotyczące oceny ryzyka zawodowego związanego z pracą wykonywaną przez osoby niepełnosprawne. Nie przeprowadzono jej lub przeprowadzono nieprawidłowo na 383 stanowiskach pracy osób niepełnosprawnych. W ocenie ryzyka zawodowego związanego z wykonywaniem pracy przez 2 241 osób niepełnosprawnych nie uwzględniono dysfunkcji tych osób i wynikających z nich szczególnych uwarunkowań w wyposażeniu stanowiska i sposobie wykonywania pracy. O ryzyku zawodowym oraz zasadach ochrony przed zagrożeniami nie poinformowano 503 pracowników niepełnosprawnych.

Kontrole PIP w zakresie prawnej ochrony pracy osób niepełnosprawnych koncentrowały się na zagadnieniach przestrzegania przepisów dotyczących zatrudniania, przygotowania do pracy na określonym stanowisku pracy, czasu pracy, wykorzystania urlopów wypoczynkowych oraz dodatkowych urlopów wypoczynkowych.

***Zatrudnianie osób niepełnosprawnych – naruszenia przepisów
w zakresie ochrony pracy***

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów pracy chronionej oraz zakładów aktywności zawodowej, w których stwierdzono nieprawidłowości		
	2013	2012	2011
Czas pracy, w tym praca w godzinach nadliczbowych	7	8	9
Urlopy	10	13	28
Szkolenie w zakresie bhp	25	27	35
Badania lekarskie - wstępne, okresowe i kontrolne	10	11	27

Na niższym niż w latach poprzednich, ale wciąż dość znacznym poziomie, utrzymuje się odsetek zakładów pracy chronionej, w których nie są przestrzegane przepisy dotyczące szkoleń w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

W 2013 r. w 82 kontrolowanych zakładach 641 pracowników niepełnosprawnych nie posiadało żadnych lub aktualnych szkoleń w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Najczęściej nieprawidłowości dotyczyły szkoleń okresowych (66,5 %), ale stwierdzano

również niewłaściwe przeprowadzanie szkolenia wstępnego bądź jego brak (głównie stanowiskowego).

Odnutowano mniejszy niż w latach poprzednich odsetek pracodawców nieprzestrzegających przepisów w zakresie kierowania pracowników na badania profilaktyczne oraz udzielania urlopu. W 95 zakładach stwierdzono brak lub niewłaściwe przeprowadzenie profilaktycznych badań lekarskich dla 178 osób niepełnosprawnych.

Zaległości w wykorzystaniu urlopu wypoczynkowego w wymiarze 4 144 dni dotyczyły 351 pracowników niepełnosprawnych. Natomiast 12 pracodawców udzieliło w niepełnym wymiarze dodatkowego urlopu wypoczynkowego 23 osobom zaliczonym do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności lub nie udzieliło w ogóle.

Nie zmienił się znacząco odsetek zakładów pracy chronionej, w których nie były przestrzegane przepisy o czasie pracy. Ustalono, że 23 pracodawców zatrudniało 160 pracowników niepełnosprawnych w czasie pracy przekraczającym obowiązujący wymiar dobowy i tygodniowy. Ponadto 11 pracodawców zatrudniało 130 pracowników niepełnosprawnych w godzinach nadliczbowych bez zgody lekarza przeprowadzającego badania profilaktyczne lub sprawującego nad nimi opiekę, 5 pracodawców nie przestrzegało zakazu zatrudniania pracowników niepełnosprawnych w porze nocnej (dotyczyło to 21 pracowników).

U 3 pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej wystąpiły zaległości w wypłacie, brak wypłaty lub zaniżenie wysokości wynagrodzeń dla 214 pracowników na kwotę 265 688 zł.

Na otwartym rynku pracy (w zakładach nie ubiegających się w roku bieżącym o opinię Państwowej Inspekcji Pracy) mniej nieprawidłowości stwierdzono na stanowiskach zorganizowanych dla osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które w latach poprzednich były opiniowane przez PIP, niż na stanowiskach pracy dla tego rodzaju pracowników, które nie podlegały takiej ocenie.

Otwarty rynek pracy – zakłady nie ubiegające się o opinię – naruszenia przepisów

Zagadnienia objęte kontrolą	Odsetek kontrolowanych zakładów na otwartym rynku pracy zatrudniających osoby ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, w których stwierdzono nieprawidłowości	
	2013	
	H	I
przystosowanie obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, bariery architektoniczne	H	1
	I	1
pomieszczenia higienicznosanitarne	H	3
	I	1
stanowiska pracy	H	6
	I	2
maszyny i urządzenia	H	3
	I	4
szkolenie w zakresie bhp	H	27
	I	19
badania lekarskie	H	17
- wstępne, okresowe i kontrolne	I	5
czas pracy, w tym praca w godzinach nadliczbowych	H	10
	I	10
urlopy	H	9
	I	4

O ile liczba zakładów aktywności zawodowej co roku nieznacznie wzrasta (wg rejestrów Państwowej Inspekcji Pracy w roku 2013 było ich 74, w 2012 r. - 69, w 2011 r. – 64), o tyle liczba zakładów pracy chronionej systematycznie zmniejsza się. Według rejestrów Państwowej Inspekcji Pracy w roku 2013 było ich 873, w 2012 r. - 1 528, natomiast w 2011 r. - 1 859.

Tracą status zakładu pracy chronionej lub z niego rezygnują przede wszystkim firmy produkcyjne lub usługowe o stałej lokalizacji stanowisk i miejsc pracy w obiektach, których są użytkownikami. Koszty utrzymania hal produkcyjnych, magazynów, maszyn i innych środków trwałych w tych zakładach kształtują się na poziomie znacznie wyższym niż koszty stałe w firmach świadczących usługi zewnętrzne – w obiektach użytkowanych przez inne podmioty (np. firmy ochroniarskie lub sprzątająco-czyszczące). Pracodawcy prowadzący tego rodzaju zakłady pracy chronionej od wielu lat, jako jedną z przyczyn wskazują niekorzystne z ich punktu widzenia zmiany w przepisach prawa, tj. w *ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, mające na celu zaostreżenie warunków dofinansowania zakładów pracy chronionej, a także zmiany w podatku od nieruchomości, co znacznie ograniczyło możliwość korzystania z ulgi (można z niej skorzystać tylko przy stosunkowo wysokim współczynniku zatrudnienia osób niewidomych bądź chorych psychicznie). Częste zmiany w prawie powodują, że pracodawcy nie planują wydatków na rozwój zakładu, wprowadzanie nowych technologii i zakup nowych maszyn i urządzeń. W ocenie inspektorów pracy, w wielu przypadkach niepewna sytuacja finansowa tej grupy pracodawców, związana również z kryzysem gospodarczym, przekłada się na ograniczenie środków nie tylko na inwestycje, ale również na bieżące utrzymanie obiektów i ich wyposażenie. Potwierdza to charakter nieprawidłowości stwierdzonych podczas kontroli.

Inspektorzy pracy, podobnie jak w latach ubiegłych, niejednokrotnie stwierdzali przypadki nierzetelnego prowadzenia przez pracodawców ewidencji czasu pracy osób niepełnosprawnych zatrudnionych przy pilnowaniu. Ewidencja ta była rozbieżna z dokumentacją prowadzoną w miejscu wykonywania pracy (dziennikami służb), z której wynikało że praca była wykonywana ponad ustaloną normę.

Ponadto podczas kontroli zakładów wykonujących usługi w pomieszczeniach użytkowanych przez inne podmioty obserwowano takie zjawiska, jak:

- zatrudnianie osób niepełnosprawnych równocześnie w dwóch firmach powiązanych ze sobą kapitałowo i organizacyjnie: w podmiocie będącym zakładem pracy chronionej osoby niepełnosprawne są zatrudniane na podstawie umowy o pracę w normatywnym czasie pracy; praca przekraczająca ten normatyw jest rejestrowana w drugim podmiocie. Ponadto w trakcie urlopu w jednej firmie, pracownicy świadczą pracę w drugiej;
- dążenie do pozyskania maksymalnego dofinansowania działalności poprzez zatrudnienie na podstawie umów o pracę jak największej liczby osób niepełnosprawnych w znacznym lub umiarkowanym stopniu, przy jednoczesnym ograniczeniu tej formy zatrudnienia w odniesieniu do osób pełnosprawnych, które wykonując podobną pracę, świadczą pracę na podstawie umów cywilnoprawnych;
- unikanie zatrudniania pracowników na czas nieokreślony. Pracodawcy przeważnie zawierają z pracownikami umowy o pracę na czas określony pokrywający się z okresem świadczenia usługi na rzecz innego podmiotu. Aby uniknąć konieczności zawarcia umowy na czas nieokreślony, „przenoszą” pracowników do innego (siostrzanego) zakładu pracy chronionej, gdzie ponownie zatrudniani są na podstawie umowy na czas określony.

Zakłady pracy chronionej świadczące zewnętrzne usługi sprzątania i pilnowania (ochrony mienia) zatrudniają znaczną liczbę pracowników niepełnosprawnych, których stan zdrowia w niewielkim stopniu ogranicza funkcjonowanie w życiu codziennym i zawodowym. Zakłady te praktycznie nie są w stanie zapewnić pracy osobom niepełnosprawnym o schorzeniach specjalnych, np. poruszających się na wózkach, niewidomych, z głębokim upośledzeniem umysłowym.

Inaczej oceniają inspektorzy pracy sytuację w zakładach pracy chronionej o charakterze produkcyjno-usługowym, w których pracownicy zatrudniani są wyłącznie w określonym miejscu, w obiektach użytkowanych (eksploatowanych) przez pracodawcę. Tego rodzaju zakłady mają większą zdolność zatrudniania osób niepełnosprawnych o różnych rodzajach dysfunkcji (schorzeń).

Zastosowane środki prawne

W związku z nieprawidłowościami związanymi z pracą osób niepełnosprawnych inspektorzy pracy:

- ⇒ wydali ogółem 4 490 decyzji dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (w tej liczbie 2 227 decyzji ustnych zrealizowanych w trakcie kontroli), w tym:
 - ⇒ 887 decyzji z rygorem natychmiastowej wykonalności (art. 108 Kpa),
 - ⇒ 72 decyzje wstrzymania eksploatacji maszyn,
 - ⇒ 24 decyzje wstrzymania prac,
 - ⇒ 16 decyzji ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy,
 - ⇒ 7 decyzji skierowania do innych prac 41 osób,
 - ⇒ 3 decyzje wykonania badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych,
 - ⇒ 2 decyzje wstrzymania działalności,
- ⇒ wydali 20 decyzji dotyczących wypłaty wynagrodzeń i innych świadczeń za pracę na łączną kwotę 285,7 tys. zł,
- ⇒ skierowali do pracodawców wystąpienia z 1900 wnioskami,
- ⇒ ukarali 72 osoby grzywnami w drodze mandatów karnych na łączną kwotę 88 900 zł,
- ⇒ wobec 75 osób zastosowali środki oddziaływania wychowawczego,
- ⇒ do sądu skierowali 5 wniosków o ukaranie,
- ⇒ udzielili 5120 porad technicznych.

**Systemowe działania Szefa Służby Cywilnej
podejmowane w latach 2010 – 2012
na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej.
(Prace o charakterze systemowym).**

W 2010 r. Szef Służby Cywilnej zwrócił się do dyrektorów generalnych urzędów (a za ich pośrednictwem także do kierowników urzędów wykonujących zadania dyrektora generalnego) z prośbą o zamieszczanie w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska w służbie cywilnej informacji zachęcających osoby niepełnosprawne do udziału w naborach w każdym przypadku, gdy zakres zadań realizowanych na danym stanowisku nie wyklucza zatrudnienia takich osób.

Szef Służby Cywilnej zwrócił się jednocześnie z prośbą o podjęcie starań, aby za pośrednictwem wchodzących w skład Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych przedstawicieli organizacji pozarządowych i związków publiczno-prawnych dotrzeć do środowisk osób niepełnosprawnych w celu zachęcenia osób niepełnosprawnych do udziału w naborach na stanowiska w służbie cywilnej.

Efektem tego działania był dostrzegalny wzrost liczby dostępnych ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej, w których zachęcano osoby niepełnosprawne do składania ofert. W 2010 r. procentowy udział takich ogłoszeń – w przypadku stanowisk niebędących wyższymi stanowiskami – wyniósł 28%, w 2011 r. - 34%, a w 2012 r. - 36%. W przypadku wyższych stanowisk w służbie cywilnej w 2010 r. wyniósł 21%, w 2011 r. - 39%, a w 2012 r. – 51%.

Działania Szefa Służby Cywilnej na rzecz osób niepełnosprawnych w roku 2011 związane były przede wszystkim z wejściem w życie w dniu 26 listopada 2011 r. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 201, poz. 1183). Ustawa wprowadziła pierwszeństwo w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych uczestniczących w naborach do służby cywilnej, co było związane również z koniecznością dostosowania bazy ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy w służbie cywilnej BIP KPRM do nowych ustawowych wymogów. W roku 2012 wprowadzona została nowa funkcjonalność bazy ogłoszeń BIP KPRM, która umożliwia wyselekcjonowanie wyłącznie tych ogłoszeń o naborach, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych nie wynosi co najmniej 6% tj. naborów, w których w przypadku wyłonienia osób niepełnosprawnych przysługuje tym osobom pierwszeństwo w zatrudnieniu.

Działania podejmowane w roku 2012 wynikały z informacji i wniosków sformułowanych w sprawozdaniu Szefa Służby Cywilnej za rok 2011 o stanie służby cywilnej i o realizacji zadań tej służby. Dane dotyczące zatrudnienia oraz naborów z udziałem osób niepełnosprawnych pokazały bowiem, że zarówno poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych w korpusie służby cywilnej⁸² jak również uczestnictwo osób niepełnosprawnych w naborach jest niewielkie⁸³.

⁸² Analiza zatrudnienia osób niepełnosprawnych w korpusie służby cywilnej wykazała, że wg stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. w korpusie zatrudnionych 2,8% osób niepełnosprawnych w stosunku do ogółu pracowników (w 2010 r. – 2,7%, w 2009 r. – 2,8%).

⁸³ W odpowiedzi na ogłoszenia o wolnych stanowiskach w służbie cywilnej, na 255 576 ofert ogółem osoby niepełnosprawne nadesłały zaledwie 1 346 ofert.

**Kontrole przeprowadzone w latach 2008 – 2013
przez Biuro Kontroli
Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej
w działach: praca, zabezpieczenie społeczne i rodzina.**

W ramach zagadnień tematycznych zgłaszanych w latach 2008-2013⁸⁴ zakres działań kontrolnych obejmował istotne zagadnienia, w których adresatami działań były bezpośrednio lub pośrednio osoby niepełnosprawne.

2013 rok.

W 2013 roku Biuro kontroli przeprowadziło łącznie 110 kontroli problemowych, w tym: 92 kontrole zewnętrzne, 7 kontroli wewnętrznych oraz 11 kontroli w trybie uproszczonym.

I. Kontrole planowe zewnętrzne.

Zgodnie z planem kontroli na 2013 rok przeprowadzono 9 kontroli tematycznych w 93 jednostkach zewnętrznych.

Kontrole planowe przeprowadzono w następujących tematach:

- 1) Prawidłowość kwalifikacji księgowej oraz wydatkowania przez Wojewódzkie Urzędy Pracy w 2012 roku nielimitowanych środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych przeznaczonych na postępowanie dotyczące zwrotu i windykacji należności Funduszu, opłaty komornicze i sądowe. Kontrolą objęto 4 wojewódzkie urzędy pracy. Celem kontroli była ocena prawidłowości kwalifikowania poszczególnych wydatków jako nielimitowanych wydatków z tytułu zwrotu i windykacji należności Funduszu.
- 2) Realizacja zadań ustawowych wynikających z art. 23 ust. 9 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy w 2012 roku. Kontrolą objęto 2 wojewódzkie urzędy pracy. Celem kontroli było zbadanie zasadności kierowania przez marszałków województw wniosków do dysponenta Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych o określenie warunków zwrotu świadczeń wypłaconych z FGŚP, odstąpienie od dochodzenia zwrotu lub umorzenie należności Funduszu z tytułu przedmiotowego zwrotu, jak również niekierowania wniosków mimo zaistnienia przesłanek ustawowych. Ponadto zbadanie, czy marszałkowie województw (WUP) podejmowali czynności w zakresie dochodzenia roszczeń na rzecz FGŚP (windykacja) o ile dłużnicy Funduszu nie wywiązywali się z zobowiązań.
- 3) Realizacja zadań ustawowych wynikających z art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Kontrolą objęto 2 wojewódzkie urzędy pracy. Celem kontroli było ustalenie czy marszałkowie województw z należytą starannością dochodzą należności FGŚP od pracodawców, likwidatorów lub innych osób zarządzających majątkiem pracodawcy albo z masy upadłości, które to należności powstały na skutek wypłacenia z FGŚP świadczeń pracowniczych za niewypłacalnego pracodawcę.
- 4) Kontrola gospodarowania środkami Funduszu Rozwoju Przedsiębiorczości przez podmioty, którym powierzono środki uzyskane na podstawie umowy pożyczki pomiędzy Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju, a Ministerstwem Pracy i Polityki Socjalnej w ramach realizacji projektu „Rozwój Małej Przedsiębiorczości TOR#10” w 2012 r. Kontrolą objęto 10 podmiotów, którym powierzono środki w ramach realizacji projektu „Rozwoju Małej Przedsiębiorczości TOR#10”: Fundację Inkubator w Łodzi, Stowarzyszenie „Promocja Przedsiębiorczości” w Opolu, Polskie Towarzystwo

⁸⁴ Zgłaszanych przez Ministrów, Sekretarzy, Podsekretarzy Stanu, Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów komórek organizacyjnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Ekonomiczne Oddział w Bydgoszczy, Stowarzyszenie „Radomskie Centrum Przedsiębiorczości” w Radomiu, Fundację Kaliski Inkubator Przedsiębiorczości w Kaliszu, Fundację Promocji Gospodarczej Regionu Krakowskiego w Krakowie, Fundację „Wałbrzych 2000” w Wałbrzychu, Fundację „Przedsiębiorczość” w Żarach, Towarzystwo Rozwoju Powiśla w Dzierżgoniu, Fundację Wspierania Przedsiębiorczości w Poddębicach. Celem kontroli była ocena prawidłowości gospodarowania w 2012 roku przez jednostki objęte kontrolą środkami Funduszu Rozwoju Przedsiębiorczości i realizacji obowiązków wynikających z umów zawartych pomiędzy tymi jednostkami, a Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej oraz z Regulaminem Funduszu Rozwoju Przedsiębiorczości.

- 5) Przeprowadzenie wizyt monitoringowych w ramach projektów realizowanych w Działaniu 1.5. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego. Wizyty monitoringowe przeprowadzono w 22 podmiotach, które otrzymały dofinansowanie na realizację projektów w ramach POKL: Gmina Miasta Puck, Babelki Agata Lepierre-Mróż, Anita Kawczyńska s.c. w Łomiankach, Agent Ubezpieczeniowy – Wiesława Kwiatkowska w Chełmży, ATM Business Group sp. z o.o. w Grudziądzu, Centrum Edukacji ANWISZ s.c. w Grudziądzu (zbadano 3 projekty), Fundacja na rzecz Wspierania Rodziny oraz Dzieci i Młodzieży „Fundacja z Uśmiechem” w Kielcach (zbadano 2 projekty), Centrum Promocji, Innowacji i Rozwoju w Białymstoku, Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA w Lublinie, „Gauganek” Szymon Janik w Poznaniu, „Tęcza” Anna Laudańska w Poznaniu, Edu Consulting Agnieszka Merchel Dywity, Stowarzyszenie Oświatowo-Edukacyjne „Log- Warm” w Olsztynie, Centrum Działań Edukacyjnych w Olsztynie, Gmina Wieprz powiat wadowicki, Miasto Rydułtowy, Gmina Świętochłowice, Russian Business Communication w Warszawie, FruFru w Warszawie, Urząd Miejski w Ropczycach, Urząd Gminy w Jaworniku Polskim, Urząd Miejski w Gorzowie Wielkopolskim.
- 6) Prawidłowość wykorzystania w 2011 roku środków finansowych przyznanych organizacjom pozarządowym przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Kontrolą objęto 22 podmioty, które realizowały zadania publiczne w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich: Stowarzyszenie na Rzecz Aktywizacji Społecznej Mieszkańców Gminy Alwernia w Alwerni, Fundacja Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych w Warszawie, Stowarzyszenie "Centrum Wolontariatu" w Warszawie, Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych we Wrocławiu, Stowarzyszenie Popierania Zaradności Życiowej i Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Pomocy Wzajemnej w Byczynie, Fundacja Innowacja i Wiedza w Warszawie, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Lokalnej WAMA-COOP w Olsztynie, Fundacja "Porozumienie Wzgórz Dalkowskich" w Nowym Miasteczku, Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska w Hajnówce oraz Fundacja „Sokółski Fundusz Lokalny” w Sokółce (oferta wspólna), Akademickie Biuro Kultury i Sztuki Alma Art w Warszawie, Ośrodek Promowania i Wspierania Przedsiębiorczości Rolnej w Sandomierzu, Centrum Współpracy Młodzieży w Gdyni, Fundacja Naukowo - Techniczna „Gdańsk” w Gdańsku, Stowarzyszenie Filmowe CineEuropa w Lublinie, Fundacja Rozwoju Wsi Mazowieckiej Potrzebowski w Hornigach, Fundacja Ekspert-Kujawy w Inowrocławiu, Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego w Warszawie, Fundacja „Lider Wałęcki” w Wałczu, Fundacja „Kierunek Przygoda” we Wrocławiu, Federacja Inicjatyw Oświatowych w Warszawie oraz Fundacja Wspierania Aktywności Lokalnej „FALA” we Wrocławiu (oferta wspólna), Opolskie Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w Opolu; Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych w Poznaniu.
- Celem kontroli była ocena prawidłowości wykonania zadań przez organizacje pozarządowe oraz wydatkowania środków finansowych pochodzących z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

- 7) Właściwe dokumentowanie oraz rozliczanie otrzymanych i wydatkowanych środków Funduszu Pracy przez wybrane powiatowe urzędy pracy w 2012 roku.
Kontrolą objęto 2 miejskie i 16 powiatowych urzędów pracy. Celem kontroli była ocena poprawności dokumentowania oraz rozliczania środków Funduszu Pracy otrzymanych i wydatkowanych przez powiatowe urzędy pracy w roku 2012.
- 8) Kontrola realizacji porozumienia między MPiPS a Władzą Wdrażającą Programy Europejskie zawartego w dniu 15.10.2007 r. w sprawie realizacji Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich na lata 2007-2013 wraz z aneksem I z dnia 21.12.2010 r. oraz aneksem II z dnia 09.08.2012 r.
Kontrolą objęto Władzę Wdrażającą Programy Europejskie z siedzibą w Warszawie.
Celem kontroli była ocena prawidłowości realizacji w 2013 roku, przez Władzę Wdrażającą Programy Europejskie, zadań wynikających z Porozumienia - na podstawie wdrażanego projektu o największej wartości pn.: „Prawa Migrantów w praktyce” [umowa finansowa nr 60/7/EFI/2012 (III) z dnia 10 czerwca 2013 r. zawarta pomiędzy Międzynarodową Organizacją ds. Migracji (IOM) a WWPE wraz z Aneksem nr 1 podpisanym w dniu 24.09.2013 r.].
- 9) Weryfikacja prawidłowości wykorzystania przez jednostki samorządu terytorialnego środków budżetowych przekazanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na 2012 rok. Kontrolą objęto 9 jednostek samorządu terytorialnego, tj.: Powiat Ostródzki, Powiat Wadowicki, Miasto Kielce, Miasto Sosnowiec, Powiat Starachowicki, Miasto Łódź, Miasto Siedlce, Powiat Poznański i Powiat Mielecki, które otrzymały dofinansowanie zadań realizowanych w ramach Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
Celem kontroli była ocena działania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przestrzegania przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz zapisów umowy zawartej z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej.
- II. Kontrole planowe wewnętrzne.
Zgodnie z planem kontroli na 2013 rok przeprowadzono 2 kontrole tematyczne w 7 komórkach organizacyjnych MPiPS.
Kontrole wewnętrzne dotyczyły niżej wymienionych zagadnień:
- 1) Tryb rozliczania dotacji celowych przyznanych podmiotom w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013.
Kontrola, w zakresie realizacji pierwszej edycji otwartego konkursu ofert Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013, została przeprowadzona w Departamencie Polityki Senioralnej MPiPS.
Celem kontroli była ocena prawidłowości i terminowości rozliczania dotacji celowych, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmiotom określonym w art. 3 ust. 3 ww. ustawy.
- 2) Rejestrowanie, ewidencjonowanie i przechowywanie dokumentów oraz przekazywanie akt do archiwum zakładowego w 2012 roku. Kontrolą objęto 6 komórek organizacyjnych MPiPS, tj.: Departament Współpracy Międzynarodowej, Departament Ubezpieczeń Społecznych, Departament Polityki Rodzinnej, Departament Analiz Ekonomicznych, Departament Pomocy i Integracji Społecznej oraz Departament Informatyki.
Celem kontroli była ocena działań komórek organizacyjnych MPiPS w zakresie przestrzegania przepisów kancelaryjno-archiwalnych określonych w zarządzeniu nr 7 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 maja 2007 roku w sprawie wprowadzenia instrukcji obiegu dokumentacji, rzeczowego wykazu akt i instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwum zakładowego.
- III. Kontrole w trybie uproszczonym, nie objęte planem kontroli na 2013 rok.

Biuro Kontroli MPiPS w 2013 roku przeprowadziło 7 kontroli w trybie uproszczonym, poza kontrolami ujętymi w rocznym planie kontroli.

Kontrole doraźne dotyczyły następujących zagadnień:

- ✓ Wykonania zadania publicznego dofinansowanego ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Osób Starszych na lata 2012-2013 – Stowarzyszenie Scena Moliere Krakowskie Centrum Współpracy Teatralnej z Zagranicą oraz Krzewienia Zasad Integracji Społecznej poprzez Sztukę w Krakowie,
- ✓ Gospodarki finansowej Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich ze szczególnym uwzględnieniem wydatków poniesionych od 1.09.2012 r. do 30.04.2013 r. – Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie,
- ✓ Wydatkowania środków Funduszu Pracy otrzymanych przez powiatowe urzędy pracy na dofinansowanie utworzenia Centrów Aktywizacji Zawodowej w latach 2010-2011 – PUP w Pyrzycach, PUP w Śremie, PUP w Gostyninie, PUP w Nysie,
- ✓ Właściwego dokumentowania oraz rozliczania środków Funduszu Pracy otrzymanych i wydatkowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Kutnie w 2012 roku,
- ✓ Wykonania zadania publicznego dofinansowanego ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Osób Starszych na lata 2012-2013 – Fundacja Wspierania Rozwoju Regionu Podwarszawskiego w Warszawie, Fundacja 60 plus w Warszawie,
- ✓ Prawidłowości wykorzystania w latach 2011-2012 środków finansowych przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich – Polski Związek Niewidomych Okręg Opolski w Opolu,
- ✓ Prawidłowości przeprowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na zakup i dostawę 3316 komputerów wraz z oprogramowaniem oraz zakup i dostawę 100 urządzeń wielofunkcyjnych JOPiS realizowanych w ramach projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” w działaniu 1.2. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

2012 rok.

W 2012 roku Biuro Kontroli przeprowadziło łącznie 62 kontrole, w tym 53 planowe kontrole problemowe oraz 9 kontroli doraźnych.

Kontrole przeprowadzono w 31 organizacjach pozarządowych, 16 jednostkach samorządu terytorialnego, 9 komórkach organizacyjnych Ministerstwa, 5 jednostkach nadzorowanych przez Ministra lub jemu podległych, 1 kontrolę we Władzy Wdrażającej Programy Europejskie.

- 1) W zakresie prawidłowości wykorzystania w 2011 roku środków finansowych przyznanych organizacjom pozarządowym przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu *Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich*, kontrolą objęto 10 podmiotów, które realizowały zadania publiczne w ramach FIO, tj. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Biskupcu, Polski Związek Głuchych Oddział Podkarpacki w Rzeszowie, Stowarzyszenie Ziemi Oświęcimskiej na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych w Oświęcimiu, Towarzystwo Przyjaciół 1 Mazurskiej Brygady Artylerii im. gen. J. Bema w Węgorzewie, Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Dolnośląska we Wrocławiu, Klub Motorowy Cross w Lublinie, Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” w Warszawie, Stowarzyszenie Ekologiczno-Społeczne Zielona Swoboda w Michowie, Stowarzyszenie Centrum Pomocy Psychologicznej w Warszawie, Stowarzyszenie Otwarte Forum w Warszawie.

Celem kontroli była ocena realizacji zadań oraz wykorzystania przez organizacje pozarządowe środków dotacyjnych pochodzących z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

- 2) W zakresie realizacji przez PFRON dofinansowania zadań zleczanych organizacjom pozarządowym i fundacjom w latach 2008-2011 na podstawie art. 36 ustawy

o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, kontrolą objęto Biuro Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem kontroli była ocena działalności Biura Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie udzielania w latach 2008-2011 dotacji organizacjom pozarządowym i fundacjom na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz rozliczania przyznanego dofinansowania.

- 3) W zakresie wykorzystania dotacji przyznanych w ramach „Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych w 2011 r.” na najlepsze projekty z obszaru: „wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy”, kontrolą objęto 6 organizacji pozarządowych, tj.: Stowarzyszenie Profesjonalistów Psychoterapii i Psychoedukacji „Wspólna” w Warszawie, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo” w Krakowie, Regionalny Związek Rolników Kółek i Organizacji Rolniczych w Legnicy, Fundacja Pomocy Dzieciom „Jaś i Małgosia” w Łodzi, Rzeszowski Klub Sportowy Głuchych RES-GEST w Rzeszowie, Fundacja Wsparcia Społecznego we Wrocławiu. Celem kontroli była ocena prawidłowości realizacji zleconego zadania publicznego i wykorzystania środków dotacyjnych, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej podmiotom wyłonionym w otwartym konkursie ofert na realizację zadania publicznego z obszaru wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy, w odniesieniu do warunków zawartej umowy.
- 4) W zakresie prawidłowości wykorzystania środków budżetowych przez jednostki samorządu terytorialnego realizujące resortowy program wspierania jednostek samorządu terytorialnego w budowaniu lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną 2011 roku, kontrolą objęto 6 jednostek samorządu terytorialnego, tj.: Starostwo Powiatowe w Otwocku, Starostwo Powiatowe z siedzibą w Starogardzie Gdańskim, Gmina Klucze, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Prudniku, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mielcu, Urząd Miasta Białystok. Celem kontroli była ocena prawidłowości realizacji zleconego zadania publicznego i wykorzystania środków dotacyjnych, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej jednostkom samorządu terytorialnego realizującym resortowy program wspierania jednostek samorządu terytorialnego w budowaniu lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, w odniesieniu do warunków zawartej umowy.
- 5) W zakresie trybu rozliczania dotacji na realizację zadań zleconych organizacjom pozarządowym i jednostkom samorządu terytorialnego w ramach programów finansowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w 2011 roku, kontrolą objęto 4 komórki organizacyjne MPiPS, tj.: Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Departament Pożytku Publicznego, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz, Departament Polityki Rodzinnej. Celem kontroli była ocena prawidłowości trybu i terminów rozliczania dotacji Ministra dla najlepszych projektów z obszaru pomocy społecznej i polityki rodzinnej, wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy oraz pożytku publicznego - wyłonionych w 2011 roku w drodze otwartych konkursów ofert.

2011 rok.

W 2011 r. w ramach 12 kontroli problemowych skontrolowano 53 podmioty. Biuro Kontroli przeprowadziło również 8 kontroli doraźnych.

Kontrole planowe przeprowadzono w następujących tematach:

- 1) Prawidłowość realizacji w 2010 roku przepisów normujących warunki i tryb przyznawania jednorazowo bezrobotnym z Funduszu Pracy środków na podjęcie działalności gospodarczej. Kontrolą objęto 8 powiatowych urzędów pracy. Celem kontroli było zbadanie zgodności przyznawania jednorazowo bezrobotnym środków na podjęcie działalności gospodarczej z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz przepisami wykonawczymi do ustawy.
- 2) Prawidłowość wykorzystania w 2010 r. środków budżetowych przez samorządy gminne i powiatowe realizujące resortowy „Program Wspierania Jednostek Samorządu

Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną” . Kontrolą objęto 6 jednostek samorządu terytorialnego. Celem kontroli była ocena stopnia realizacji przez samorządy gminne i powiatowe zadań określonych w „Programie Wspierania jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną” oraz prawidłowości wydatkowania środków dotacyjnych w odniesieniu do wymogów określonych w porozumieniach zawartych przez te jednostki z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej.

- 3) Prawidłowość wykorzystania dotacji przyznanej w ramach „Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych” w 2010 r. na najlepsze projekty z obszaru „Wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy”. Kontrolą objęto 5 podmiotów. Celem kontroli była ocena prawidłowości realizacji zleconego zadania publicznego i wykorzystania środków dotacyjnych, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej podmiotom wyłonionym w drodze otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego z obszaru wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy, w odniesieniu do warunków zawartej umowy.
- 4) Prawidłowość wydatkowania w 2010 r. środków Funduszu Pracy stanowiących rezerwę Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację „Programu aktywizacji zawodowej osób do 30 roku życia”. Kontrolą objęto 10 powiatowych urzędów pracy. Celem kontroli było dokonanie oceny zgodności wydatkowania przez powiatowe urzędy pracy środków z rezerwy Funduszu Pracy, przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację „Programu aktywizacji zawodowej osób do 30 roku życia”, z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz założeniami programowymi.
- 5) Prawidłowość realizacji przez Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego MPiPS zadań dotyczących wyboru i rozliczania projektów przyjętych do realizacji w ramach procedur konkursowych przeprowadzonych w 2010 r. w zakresie poddziałań 1.3.2, 5.4.2 oraz 5.5.2 PO KL. Kontrolą objęto Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Celem kontroli było sprawdzenie i ocena realizacji przez Departament zadań dotyczących wyboru i rozliczania projektów przyjętych do realizacji w ramach procedur konkursowych przeprowadzonych w 2010 r. w zakresie poddziałań 1.3.2, 5.4.2 oraz 5.5.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzi (PO KL) w odniesieniu do przepisów ustawy o finansach publicznych oraz obowiązujących w 2010 r. „Zasad dokonywania wyboru projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki” i „Zasad finansowania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki”.
- 6) Prawidłowość i terminowość rozpatrywania w 2010 r. skarg i wniosków w wybranych jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej Kontrolą objęto 2 podmioty, tj.: Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie oraz Biuro Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie. Celem kontroli było dokonanie oceny prawidłowości i terminowości rozpatrywania w 2010 r. skarg i wniosków w wybranych jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.
- 7) Udzielanie w 2010 roku przez komórki organizacyjne Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotacji na realizację zadań zleconych organizacjom pozarządowym i jednostkom samorządu terytorialnego w ramach programów finansowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Kontrolą objęto 3 komórki organizacyjne MPiPS. Celem kontroli była ocena przestrzegania przez kontrolowane komórki organizacyjne zasad i trybu udzielania i rozliczania dotacji określonych w przepisach powszechnie obowiązujących i uregulowaniach wewnętrznych.
- 8) Realizacja przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w latach 2009-2010 dofinansowania do wynagrodzeń niepełnosprawnych pracowników zgodnie z art. 26a, 26b i 26c ustawy o rehabilitacji zawodowej

i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Kontrolą objęto Biuro Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie.

Celem kontroli było zbadanie i ocena sposobu realizacji przez PFRON w latach 2009 i 2010 zadań określonych w art. 26a, 26b i 26c ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- 9) Realizacja w 2010 roku projektów w ramach Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym przez podmioty wyłonione w otwartym konkursie. Kontrolą objęto 10 podmiotów. Celem kontroli była ocena prawidłowości wykorzystania środków budżetowych przeznaczonych na realizację projektów w ramach Europejskiego Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym (2010), przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w formie dotacji.
- 10) Realizacja w latach 2009-2010 zadań związanych z obsługą krajowego Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Kontrolą objęto Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (CRZL) w Warszawie. Celem kontroli było zbadanie prawidłowości realizacji przez CRZL w latach 2009-2010 zadań związanych z obsługą krajowego Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

W ramach przeprowadzonych ośmiu kontroli doraźnych, zakres dwóch badań kontrolnych obejmował:

- a) ocenę prawidłowości korzystania przez Fundację „Agnieszka: z siedzibą w Płocku z uprawnień oraz przestrzegania obowiązków i wymogów określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- b) tryb przyjmowania i załatwiania skarg i wniosków w 2011 r. przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w MPiPS.

2010 rok.

W 2010 roku Biuro Kontroli wykonało łącznie 73 kontrole, w tym 66 kontroli planowych oraz dodatkowo na polecenie Kierownictwa Ministerstwa 7 kontroli doraźnych. Kontrolą objęto 31 organizacji pozarządowych, 31 jednostek samorządu terytorialnego szczebla powiatowego, 10 komórek organizacyjnych Ministerstwa oraz dwukrotnie jednostkę podległą Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej.

Kontrole przeprowadzono w następujących tematach:

1. Wykonywanie i finansowanie przez powiatowe urzędy pracy zadań wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Przedmiotem kontroli była organizacja i finansowanie w 2009 r. szkoleń osób bezrobotnych i staży u pracodawców na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz rozporządzeń wykonawczych. W ramach zadań wynikających z art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w okresie 2008-2009, badaniem kontrolnym objęto:
 - jednorazowe przyznanie osobie niepełnosprawnej zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia (art. 12a ustawy o rehabilitacji);
 - dofinansowanie osobie niepełnosprawnej prowadzącej działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne, do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności (art. 13 ustawy o rehabilitacji);
 - zwrot pracodawcy, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osoby niepełnosprawne spełniające wymogi ustawowe, kosztów poniesionych przez niego na przystosowanie stanowiska pracy (art. 26 ustawy o rehabilitacji);
 - zwrot pracodawcy zatrudniającemu pracownika niepełnosprawnego miesięcznych

kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w wysokości wynikającej z iloczynu kwoty najniższego wynagrodzenia i ilorazu liczby godzin w miesiącu przeznaczonych wyłącznie na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu i miesięcznej liczby godzin pracy pracownika niepełnosprawnego w miesiącu, przy czym liczba godzin przeznaczona na tę pomoc nie może przekraczać liczby godzin odpowiadającej 20% liczby godzin pracy pracownika w miesiącu (art. 26d ustawy o rehabilitacji);

- zwrot pracodawcy, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osobę niepełnosprawną zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, kosztów wyposażenia stanowiska pracy do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia (art. 26e ustawy o rehabilitacji).

2. Wykorzystanie przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego środków dotacyjnych przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektów w ramach następujących programów:

- a) „*Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi*” - kontrolą objęto pięć podmiotów wytypowanych przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej w toku bieżącej realizacji programu i wydatkowania dotacji przyznanych w 2010 roku.
- b) „*Konkurs Inicjatyw Organizacji Pozarządowych*” - na wniosek Departamentu Analiz Ekonomicznych i Prognoz przeprowadzone zostały kontrole 10 organizacji pozarządowych pod kątem stanu realizacji zleconych zadań, prawidłowości wykorzystania dotacji celowych oraz rzetelności i terminowości nadesłanych sprawozdań.
- c) „*Program wsparcia Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną*” - na wniosek Departamentu Świadczeń Rodzinnych kontrolą objęto realizację 16 projektów oraz prawidłowość wykorzystania przyznanych dotacji.
- d) „*Program Operacyjny – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich*” - na wniosek Departamentu Pożytku Publicznego ocenie poddano wykonanie projektów i wykorzystanie kwoty środków dotacyjnych przez 15 organizacji pozarządowych realizujących cele w sferze pożytku publicznego na podstawie art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Pośród przeprowadzonych kontroli pozaplanowych badano m.in. następujące zagadnienia:

- 1) Terminowe załatwianie spraw i wniosków w 2009 r. przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.
- 2) Prawidłowość realizacji w 2009 r. przez Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz wspólnotowego projektu „Postęp, przeciwdziałanie dyskryminacji, promocja różnorodności” w ramach programu PROGRESS oraz Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych.
- 3) Weryfikacja danych sprawozdawczych Stowarzyszenia EMAUS we Wrocławiu z realizacji umowy B/103/ORG/2009 z 25.11.09.r wykonywanej w TORZE Nr 2 Programu Ministra Pracy i Polityki Społecznej pn. „Powrót osób bezdomnych do społeczności”.
- 4) Kontrola stanu rozliczenia przez Departament Pożytku Publicznego i Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich dotacji udzielonych w 2009 roku w ramach Programu Operacyjnego - Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

2009 rok.

W 2009 roku Biuro Kontroli wykonało 100 kontroli, w tym 90 problemowych, 1 sprawdzającą i 9 kontroli doraźnych. Badaniem kontrolnym objęto następujące tematy:

- 1) Wydatkowanie środków Funduszu Pracy na wybrane świadczenia obligatoryjne dla osób bezrobotnych i aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu finansowane na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

- 2) Wykorzystanie środków dotacyjnych przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej na realizację następujących programów:
 - *Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego*
 - *Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,*
 - *Zapobieganie Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości Wśród Dzieci i Młodzieży,*
 - *Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,*
 - *Wspieranie Rozwoju Spółdzielczości Socjalnej,*
 - *Oparcie Społeczne dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi,*
 - *Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności,*
 - *Konkursu Inicjatyw Organizacji Pozarządowych.*
- 3) Gospodarowanie Funduszem Rozwoju Przedsiębiorczości powierzonym w ramach realizacji projektu „Rozwoju Małej Przedsiębiorczości TOR #10”.
- 4) Korzystanie przez uprawnione organizacje pozarządowe z uprawnień wynikających z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
- 5) Realizacja zadań w jednostkach podległych Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej.

2008 rok.

W 2008 roku Biuro Kontroli zrealizowało kontrole w następujących tematach:

- 1) Wykorzystanie w 2007 roku środków budżetowych przekazanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej wybranym podmiotom na realizację programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”.
- 2) Realizacja programu „Powrót osób bezdomnych do społeczności” i wykorzystanie w 2007 roku dotacji Ministra Pracy i Polityki Społecznej.
- 3) Stan realizacji umów w 2007 roku w zakresie projektu „Prace społecznie użyteczne na rzecz budownictwa socjalnego”.
- 4) Prawidłowość wykorzystania w 2007 roku środków Funduszu Pracy na realizację programu „Praca dla Młodych Dobry Start”.
- 5) Prawidłowość wykorzystania w 2007 roku środków Funduszu Pracy na realizację programu „Aktywna Kobieta”.
- 6) Realizacja w 2007 roku szkolenia pracowników urzędów pracy.
- 7) Realizacja i finansowanie w 2007 roku programu „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w budowaniu systemu opieki nad dzieckiem i rodziną”.
- 8) Wykorzystanie przez samorządy powiatowe środków Funduszu Pracy przekazanych na podstawie art. 9 ust. 2a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, z przeznaczeniem na finansowanie wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne pracowników powiatowych urzędów pracy w latach 2005-2008.
- 9) Prawidłowość korzystania w 2007 roku przez organizacje pożytku publicznego z uprawnień określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
- 10) Wykorzystanie środków finansowych przez organizacje pozarządowe oraz jednostki organizacyjne kościołów i związków wyznaniowych w 2007 roku przyznanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach „Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich”.

**Szczegółowe dane o strukturze rodzin pobierających świadczenia rodzinne
ze względu na typ rodziny, liczbę dzieci oraz wysokość dochodu na osobę w rodzinie.**

**Liczba rodzin (z dziećmi niepełnosprawnymi) pobierających świadczenia rodzinne
uzależnione od dochodu - według typów i wysokości dochodu na osobę.**

Wyszczególnienie	2013 rok - liczba			2013 rok - struktura		
	Liczba rodzin ogółem	w tym:		Liczba rodzin ogółem	w tym:	
		rodziny pełne	rodziny niepełne		rodziny pełne	rodziny niepełne
Ogółem, w tym o dochodzie:	137 752	103 847	33 906	100,0%	100,0%	100,0%
bez dochodu	13 400	9 006	4 394	9,7%	8,7%	13,0%
do 200 zł	31 311	22 277	9 034	22,7%	21,5%	26,6%
od 200,01 do 400 zł	46 340	34 787	11 554	33,6%	33,5%	34,1%
od 400,01 do 623 zł	34 604	27 649	6 955	25,1%	26,6%	20,5%
od 623,01 do 664 zł	8 163	6 961	1 202	5,9%	6,7%	3,5%
od 664,01 do 1922 zł	3 935	3 168	767	2,9%	3,1%	2,3%

**Liczba rodzin (z dziećmi niepełnosprawnymi) pobierających świadczenia rodzinne uzależnione od
dochodu - według liczby dzieci i wysokości dochodu na osobę.**

Wyszczególnienie	2013					2013				
	Struktura rodzin - ogółem	w tym:				Struktura rodzin - ogółem	w tym:			
		z 1 dzieckiem	z 2 dzieci	z 3 dzieci	z 4 i więcej dzieci		z 1 dzieckiem	z 2 dzieci	z 3 dzieci	z 4 i więcej dzieci
Ogółem, w tym o dochodzie (zł.):	137 752	38 825	54 580	27 760	16 587	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
bez dochodu	13 400	5 495	4 876	1 943	1 086	9,7%	14,2%	8,9%	7,0%	6,5%
do 200	31 311	7 396	10 545	7 131	6 239	22,7%	19,1%	19,3%	25,7%	37,6%
od 200,01 do 400	46 340	11 963	18 798	9 768	5 812	33,6%	30,8%	34,4%	35,2%	35,0%
od 400,01 do 623	34 604	10 563	15 037	6 492	2 512	25,1%	27,2%	27,5%	23,4%	15,1%
od 623,01 do 664	8 163	2 128	3 573	1 747	716	5,9%	5,5%	6,5%	6,3%	4,3%
od 664,01 do 1922	3 935	1 280	1 752	680	223	2,9%	3,3%	3,2%	2,4%	1,3%

Źródło: sprawozdania rzeczowo-finansowe z zakresu świadczeń rodzinnych za 2013 r.

Warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Jednym z aktów wykonawczych do ustawy Prawo budowlane jest rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Obowiązujące przepisy rozporządzenia, mające zastosowanie przy projektowaniu, budowie i przebudowie oraz przy zmianie sposobu użytkowania budynków oraz budowli nadziemnych i podziemnych spełniających funkcje użytkowe budynków, a także do związanych z nimi urządzeń budowlanych, zawierają szereg zapisów odnoszących się do sposobu zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych do budynków i otaczającej przestrzeni. I tak, zgodnie z:

- ✧ § 16 ust. 1, do wejść do budynku mieszkalnego wielorodzinnego, zamieszkania zbiorowego i użyteczności publicznej powinny być doprowadzone od dojeżdżających, o których mowa w § 14 ust. 1 i 3, utwardzone dojścia o szerokości minimalnej 1,5 m, przy czym co najmniej jedno dojście powinno zapewniać osobom niepełnosprawnym dostęp do całego budynku lub tych jego części, z których osoby te mogą korzystać,
- ✧ § 18 ust. 2, liczbę i sposób urządzenia miejsc postojowych należy dostosować do wymagań ustalonych w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, z uwzględnieniem potrzebnej liczby miejsc, z których korzystają osoby niepełnosprawne,
- ✧ § 20, miejsca postojowe dla samochodów, z których korzystają wyłącznie osoby niepełnosprawne, mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 5 m od okien budynku mieszkalnego wielorodzinnego i zamieszkania zbiorowego oraz zbliżone bez żadnych ograniczeń do innych budynków. Miejsca te wymagają odpowiedniego oznakowania,
- ✧ § 22 ust. 4, miejsca do gromadzenia odpadów stałych przy budynkach wielorodzinnych powinny być dostępne dla osób niepełnosprawnych,
- ✧ § 40 ust. 1, w zespole budynków wielorodzinnych objętych jednym pozwoleniem na budowę należy, stosownie do potrzeb użytkowych, przewidzieć place zabaw dla dzieci i miejsca rekreacyjne dostępne dla osób niepełnosprawnych, przy czym co najmniej 30 % tej powierzchni powinno znajdować się na terenie biologicznie czynnym, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej,
- ✧ § 42 ust. 2, furtki w ogrodzeniu przy budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i budynkach użyteczności publicznej nie mogą utrudniać dostępu do nich osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich,
- ✧ § 54 ust. 2, w budynku mieszkalnym wielorodzinnym, budynku zamieszkania zbiorowego oraz budynku użyteczności publicznej, wyposażanym w dźwigi, należy zapewnić dojazd z poziomu terenu i dostęp na wszystkie kondygnacje użytkowe osobom niepełnosprawnym,
- ✧ § 55 ust. 1, w budynku mieszkalnym wielorodzinnym niewyposażanym w dźwigi należy wykonać pochylnię lub zainstalować odpowiednie urządzenie techniczne, umożliwiające dostęp osobom niepełnosprawnym do mieszkań położonych na pierwszej kondygnacji nadziemnej oraz do kondygnacji podziemnej zawierającej miejsca postojowe dla samochodów osobowych,
- ✧ § 55 ust. 2, w niskim budynku zamieszkania zbiorowego i budynku użyteczności publicznej, niewymagającym wyposażenia w dźwigi, o których mowa w § 54 ust. 1, należy zainstalować urządzenia techniczne zapewniające osobom niepełnosprawnym dostęp na kondygnacje z pomieszczeniami użytkowymi, z których mogą korzystać. Nie dotyczy to budynków koszarowych, zakwaterowania

- w zakładach karnych, aresztach śledczych oraz zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich,
- ✘ § 61 ust. 1, położenie drzwi wejściowych do budynku oraz kształt i wymiary pomieszczeń wejściowych powinny umożliwiać dogodne warunki ruchu, w tym również osobom niepełnosprawnym,
 - ✘ § 69 ust. 8, w budynkach opieki zdrowotnej, a także budynkach zamieszkania zbiorowego przeznaczonych dla osób starszych oraz niepełnosprawnych zabrania się stosowania stopni schodów z noskami i podcięciami,
 - ✘ § 71 ust. 1, pochylnie przeznaczone dla osób niepełnosprawnych powinny mieć szerokość płaszczyzny ruchu 1,2 m, krawężniki o wysokości co najmniej 0,07 m i obustronne poręcze odpowiadające warunkom określonym w § 298, przy czym odstęp między nimi powinien mieścić się w granicach od 1 m do 1,1 m,
 - ✘ § 71 ust. 3, powierzchnia spocznika przy pochylni dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich powinna mieć wymiary co najmniej 1,5 x 1,5 m poza polem otwierania skrzydła drzwi wejściowych do budynku,
 - ✘ § 74, w budynku użyteczności publicznej pomieszczenia ogólnodostępne ze zróżnicowanym poziomem podłóg powinny być przystosowane do ruchu osób niepełnosprawnych,
 - ✘ § 86 ust. 1, w budynku, na kondygnacjach dostępnych dla osób niepełnosprawnych, co najmniej jedno z ogólnodostępnych pomieszczeń higienicznosanitarnych powinno być przystosowane dla tych osób,
 - ✘ § 87 ust. 6, w ustępie publicznym co najmniej jedna kabina powinna być przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych,
 - ✘ § 104 ust. 4, stanowiska postojowe w garażu, przeznaczone dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne, powinny mieć zapewniony dojazd na wózek inwalidzki z drogi manewrowej do drzwi samochodu co najmniej z jednej strony, o szerokości nie mniejszej niż 1,2 m,
 - ✘ § 129 pkt 3, urządzenie zsympowe zainstalowane w budynku powinno odpowiadać następującym warunkom: komora wyspowa powinna być wydzielona pełnymi ścianami, spełniającymi wymagania § 216 ust. 1, a także mieć drzwi o szerokości co najmniej 0,8 m, umieszczone w sposób umożliwiający dostęp osobom niepełnosprawnym,
 - ✘ § 155 ust. 2, skrzydła okien, świetliki oraz nawietrzaki okienne, wykorzystywane do przewietrzania pomieszczeń przeznaczonych na pobyt ludzi, powinny być zaopatrzone w urządzenia pozwalające na łatwe ich otwieranie i regulowanie wielkości otwarcia z poziomu podłogi lub pomostu, także przez osoby niepełnosprawne, jeżeli nie przewiduje się korzystania z pomocy innych współużytkowników,
 - ✘ § 192a, mieszkania w budynku mieszkalnym wielorodzinnym i odrębne mieszkania w budynku zamieszkania zbiorowego należy wyposażyć w instalację wejściowej sygnalizacji dzwonekowej oraz w odpowiednią sygnalizację alarmowo-przyzywową dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych;
 - ✘ § 193 ust. 2a, kabina dźwigu osobowego dostępna dla osób niepełnosprawnych powinna mieć szerokość co najmniej 1,1 m i długość 1,4 m, poręcze na wysokości 0,9 m oraz tablicę przyzywową na wysokości od 0,8 m do 1,2 m w odległości nie mniejszej niż 0,5 m od naroża kabiny z dodatkowym oznakowaniem dla osób niewidomych i informacją głosową,
 - ✘ § 298 ust. 4, przy balustradach lub ścianach przyległych do pochylni, przeznaczonych dla ruchu osób niepełnosprawnych, należy zastosować obustronne poręcze, umieszczone na wysokości 0,75 i 0,9 m od płaszczyzny ruchu,
 - ✘ § 299 ust. 5, okna w pomieszczeniach przewidzianych do korzystania przez osoby niepełnosprawne powinny mieć urządzenia przeznaczone do ich otwierania, usytuowane nie wyżej niż 1,2 m nad poziomem podłogi,

- ✧ § 302 ust. 3, w pomieszczeniu przeznaczonym na zbiorowy pobyt dzieci oraz osób niepełnosprawnych na grzejnikach centralnego ogrzewania należy umieszczać osłony, ochraniające od bezpośredniego kontaktu z elementem grzejnym.

Dostęp osób niepełnosprawnych do świadczonych powszechnych usług pocztowych.

Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, sprawuje kontrolę w zakresie zapewnienia przez operatora świadczącego usługi powszechne osobom niepełnosprawnym dostępu do świadczonych powszechnych usług pocztowych⁸⁵. Celem przeprowadzanej corocznie przez kontroli jest uzyskanie informacji czy operator świadczący powszechne usługi pocztowe (operator wyznaczony) zapewnia osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych przez siebie usług powszechnych zgodnie z art. 62 ustawy Prawo pocztowe.

Zgodnie z przepisem operator wyznaczony powinien zapewnić osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych pocztowych usług powszechnych przez:

- ⇒ organizację pracy placówek pocztowych umożliwiającą osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego korzystanie z usług świadczonych przez te placówki;
 - ⇒ tworzenie w placówkach pocztowych odpowiednio oznakowanych stanowisk do obsługi osób niepełnosprawnych;
 - ⇒ umieszczenie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej, poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce pocztowej lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę;
 - ⇒ doręczanie osobom:
 - * niepełnosprawnym z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego,
 - * niewidomym lub ociemniałym,
 - * na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat - przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;
 - ⇒ przyjmowanie od osoby niepełnosprawnej w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki nie będącej przesyłką rejestrowaną.
- Kontrola została przeprowadzona w losowo wytypowanych placówkach pocztowych. W trakcie czynności kontrolnych zebrano informacje dotyczące:
- ⇒ możliwości samodzielnego wjazdu do placówki pocztowej osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, natomiast w przypadku braku możliwości samodzielnego wjazdu przez osoby poruszające się na wózkach należało sprawdzić czy przed wejściem do placówki pocztowej są zamontowane sprawne urządzenia umożliwiające przywołanie personelu placówki pocztowej w celu obsługi;
 - ⇒ oznaczenia specjalnym piktogramem okienek, w których obsługiwane są osoby niepełnosprawne;
 - ⇒ usytuowania okienek przeznaczonych do obsługi osób niepełnosprawnych (sprawdzeniu podlegała wysokość usytuowania okienka ułatwiająca osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego możliwość korzystania z usług pocztowych);
 - ⇒ usytuowania nadawczych skrzynek pocztowych w sposób umożliwiający osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózku inwalidzkim swobodny do nich dostęp;
 - ⇒ umieszczenia informacji przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych (m.in. o stosowanych udogodnieniach, świadczonych usługach, organizacjach pośredniczących w świadczeniu usług);
 - ⇒ prowadzenia ewidencji osób niepełnosprawnych w celu umożliwienia im korzystania z usług pocztowych;

⁸⁵ Stosownie do treści art. 122 ust. 2 pkt 1 lit. c) ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U. z 2012 r. 1529),

⇒ możliwości przyjmowania przesyłek od osób niepełnosprawnych w miejscu ich zamieszkania.

W maju 2013 roku pracownicy Delegatur UKE przeprowadzili kontrole w 481 wylosowanych urzędach pocztowych, co stanowiło ok. 5,7% liczby wszystkich placówek Poczty Polskiej S.A. (według danych uzyskanych od operatora na dzień 31 grudnia 2012 r. na terenie kraju funkcjonowało 8459 placówek pocztowych, w tym 4060 placówek na obszarach miejskich oraz 4399 na terenach wiejskich).

W obszarach miejskich kontroli poddano 311 urzędów, czyli ok. 7,7% wszystkich placówek miejskich, natomiast w obszarach wiejskich skontrolowano 170 urzędów, co stanowiło ok. 3,9% wszystkich placówek wiejskich. Przeprowadzona kontrola wykazała, że część skontrolowanych urzędów nie spełnia w pełnym zakresie kryteriów określonych prawem.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie przystosowań infrastruktury pocztowej w skontrolowanych placówkach pocztowych (tj. w 5,7 % populacji placówek) w zakresie pożądanego standardu obsługi osób niepełnosprawnych.

TABELA: Liczba placówek pocztowych przystosowanych w zakresie badanych kryteriów (spośród placówek skontrolowanych)

Lp.		Liczba placówek poddanych kontroli	Możliwość samodzielnego wjazdu	Oznakowanie okienka	Usytuowanie okienka	Dostęp do nadawczej skrzynki pocztowej	Ogłaszanie informacji w placówkach pocztowych	Prowadzenie ewidencji osób niepełnosprawnych*	Przyjmowanie przesyłek od osoby niepełnosprawnej w miejscu zamieszkania*
1	Placówki wiejskie	170	73	162	159	162	10	84	76
2	Placówki miejskie	311	203	301	294	306	21	138	149
	SUMA	481	276	463	453	468	31	222	225

* prowadzenie ewidencji oraz świadczenie usług w miejscu zamieszkania dotyczy jedynie placówek ze służbą doręczeń

W skontrolowanych placówkach Poczty Polskiej S.A., najlepiej wypełnianym obowiązkiem w stosunku do osób niepełnosprawnych był dostęp do nadawczych skrzynek pocztowych (umieszczenie nadawczej skrzynki pocztowej na wysokości umożliwiającej swobodne wrzucanie korespondencji osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim). Kryterium to było spełnione w 97,3% skontrolowanych placówek (95,3% dla placówek wiejskich i 98,4% dla placówek miejskich).

Drugim, co do wielkości zaobserwowanym przez kontrolerów w placówkach pocztowych udogodnieniem (w 96,3% skontrolowanych placówek) było prawidłowe oznakowanie okienka do obsługi osób niepełnosprawnych, tj. oznaczenie specjalnym piktogramem.

Trzecim w kolejności elementem, spełniającym wymóg przystosowania do obsługi osób niepełnosprawnych było prawidłowe usytuowanie okienka (94,2% skontrolowanych placówek).

Najslabiej wypełnianym kryterium w kontrolowanych placówkach pocztowych była możliwość skorzystania bez pomocy osób trzecich z podstawowych informacji dotyczących świadczenia usług i udogodnień przewidzianych dla niepełnosprawnych. Przystosowanie to stwierdzono jedynie w 31 placówkach, co stanowiło zaledwie 6,5% wszystkich skontrolowanych placówek.

Kolejnym najslabiej wypełnianym kryterium stwierdzonym podczas kontroli, podobnie jak w latach ubiegłych, było zapewnienie możliwości samodzielnego wjazdu

osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich do kontrolowanych placówek. Przystosowanie to stwierdzono w 276 urzędach, co stanowiło 57,4% kontrolowanej w 2013 roku próby placówek (z czego placówki w miastach przystosowane były w ok. 65,3% (203 placówki), a na wsi – ok. 42,9% (73 placówki).

W trakcie kontroli pracownicy UKE przeprowadzili również czynności polegające na sprawdzeniu czy przy wejściach do urzędów pocztowych (do których niemożliwy był samodzielny wjazd osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim) istnieje możliwość skorzystania z urządzeń przywołujących personel placówki. Jedynym zaobserwowanym urządzeniem stosowanym powszechnie w urzędach Poczty Polskiej S.A. jest dzwonek elektryczny (w niektórych przypadkach bezprzewodowy).

W związku z powyższym, w kontrolowanych placówkach zbadano sprawność działania tych urządzeń oraz czas reakcji pracowników danej placówki na jego sygnał.

Pośród skontrolowanych placówek - 96 miejskich i 87 wiejskich - posiadało czynny dzwonek pozwalający na skuteczne przywołanie pracownika placówki.

Oznacza to, że w 299 placówkach miejskich (co stanowi ok. 96 % skontrolowanych placówek miejskich) oraz w 160 placówkach wiejskich (co stanowi ok. 94 % skontrolowanych placówek wiejskich) osoby niepełnosprawne mogły korzystać z usług pocztowych świadczonych przez Poczta Polska S.A.

TABELA. Udogodnienia w kontrolowanych placówkach pocztowych w latach 2004 – 2013

	MIASTO									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba skontrolowanych placówek	825	377	185	155	162	155	50	82	321	311
Możliwość samodzielnego wjazdu	25%	51%	38%	57%	52%	61%	64%	27%	62%	65%
Oznakowanie okienka	33%	73%	78%	82%	87%	85%	82%	98%	94%	97%
Usytuowanie okienka	42%	85%	82%	95%	88%	92%	86%	95%	91%	95%
Dostęp do skrzynki	45%	80%	84%	89%	86%	85%	94%	89%	95%	98%
Ogłaszanie informacji	42%	87%	87%	99%	100%	94%	98%	100%	100%	7%
Prowadzenie ewidencji	22%	42%	68%	64%	44%	50%	62%	51%	50%	44%
Przyjmowanie przesyłek	27%	45%	74%	70%	49%	54%	58%	50%	51%	48%

TABELA. Udogodnienia w kontrolowanych placówkach pocztowych w latach 2004 – 2013

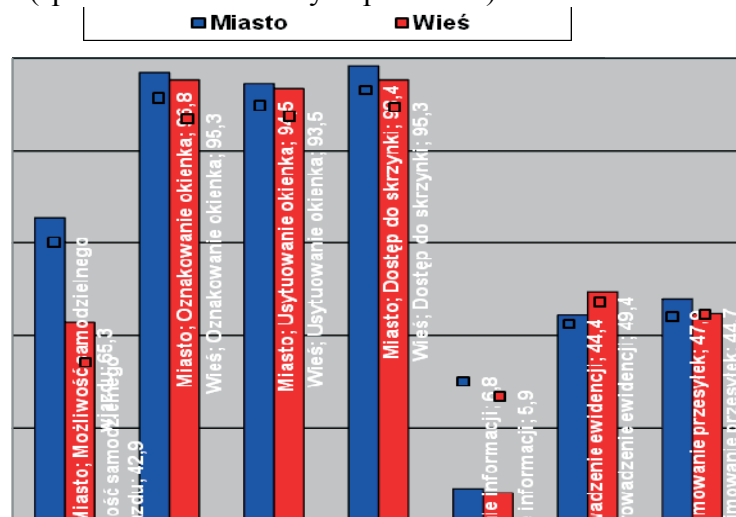
Ponadto uzyskane w 2013 r. dane dotyczące kontrolowanych placówek pocztowych

	WIEŚ									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba skontrolowanych placówek	791	428	140	170	161	165	49	81	161	170
Możliwość samodzielnego wjazdu	14%	32%	18%	37%	34%	38%	31%	27%	48%	43%
Oznakowanie okienka	24%	55%	76%	74%	80%	79%	78%	86%	92%	95%
Usytuowanie okienka	38%	76%	77%	86%	79%	91%	86%	89%	89%	94%
Dostęp do skrzynki	38%	75%	77%	76%	80%	84%	84%	82%	94%	95%
Ogłaszanie informacji	38%	77%	78%	96%	98%	96%	98%	99%	99%	6%
Prowadzenie ewidencji	20%	34%	71%	56%	57%	53%	55%	53%	53%	49%
Przyjmowanie przesyłek	28%	39%	74%	69%	59%	55%	63%	57%	57%	45%

ponownie potwierdziły, że przystosowanie placówek miejskich i wiejskich kształtowało się na zbliżonym poziomie, przy czym skontrolowane placówki wiejskie były nieznacznie lepiej przystosowane w zakresie jednego udogodnienia polegającego na prowadzeniu odpowiedniej ewidencji osób niepełnosprawnych.

Największą różnicę w przystosowaniu, na korzyść placówek miejskich, stwierdzono w zakresie możliwości samodzielnego wjazdu do placówki na wózku inwalidzkim, bowiem na 311 wylosowanych placówek miejskich do 203 placówek był możliwy samodzielny wjazd na wózku inwalidzkim (tj. do ok. 65,3 % skontrolowanych placówek), natomiast na 170 wylosowanych placówek wiejskich samodzielny wjazd był możliwy do 73 placówek (tj. do ok. 42,9 % skontrolowanych placówek).

WYKRES: Odsetek placówek przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych według wybranych kryteriów (spośród kontrolowanych placówek)

W trakcie kontroli stwierdzono, że najgorzej spełnionym kryterium było ogłaszanie niezbędnych informacji o usługach, warunkach ich świadczenia oraz udogodnieniach, na jakie mogą liczyć osoby niepełnosprawne. W przypadku wylosowanych placówek wiejskich wskaźnik przystosowania w zakresie tego kryterium kształtował się na poziomie 5,9 %, a w przypadku placówek miejskich wyniósł 6,8 %.

W toku kontroli wyjaśniono, że w kontrolowanych placówkach zostały wycofane moduły informacyjne znajdujące się do tej pory na tablicach ogłoszeń. Natomiast w skontrolowanych placówkach w okienkach pocztowych, na życzenie klientów, udostępniane są segregatory zawierające ogólne informacje organizacyjne placówki pocztowej, obowiązujące cenniki, informacje o świadczonych usługach (w tym dla osób niepełnosprawnych).

Podsumowując przeprowadzoną kontrolę należy wyrazić opinię, że poziom przystosowania kontrolowanych w 2013 r. 481 placówek pocztowych Poczty Polskiej S.A. do obsługi osób niepełnosprawnych nie poprawił się znacząco w stosunku do lat ubiegłych i może być w dalszym ciągu uznany za niewystarczający.

Skargi osób niepełnosprawnych w lotnictwie cywilnym.

W latach 2011-2013 KOPP prowadził postępowania wyjaśniające w kilku sprawach dotyczących możliwego naruszenia przepisów Rozporządzenia 1107.

W pierwszej sprawie o sygnaturze ULC-KOPP/0264-213/11, pasażerka, która zgłosiła potrzebę opieki w postaci wózka inwalidzkiego po wylądowaniu w Warszawie, nie otrzymała jej. Pasażerka złożyła skargę na przewoźnika lotniczego. Prezes ULC w decyzji administracyjnej stwierdził brak naruszenia prawa przez przewoźnika lotniczego, gdyż to nie do obowiązków przewoźnika, a do zarządzającego portem lotniczym należało zaopiekowanie się pasażerką.

Prezes ULC na wniosek pasażerki w listopadzie 2012 roku wszczął postępowanie przeciwko zarządzającemu portem lotniczym. Postępowanie (sygn. sprawy: ULC-KOPP/0262-2471/12) zakończyło się wydaniem decyzji administracyjnej w dniu 1 października 2013 roku. Prezes ULC podkreślił w niej, że pomimo przyznania, że przedmiotowa podróż wiązała się z wieloma problemami dla pasażerki, nie jest on w stanie w zakresie swoich kompetencji zadośćuczynić uciążliwościom, których doświadczyła.

Żaden z przepisów rozporządzenia nie został naruszony, Polskie Porty Lotnicze wywiązały się z przewidzianych rozporządzeniem obowiązków.

Powyższa ocena wynikała z faktu, że zarządzający portem lotniczym był przygotowany do zapewnienia opieki skarżącej, a także każdej innej osobie niepełnosprawnej lub o ograniczonej możliwości poruszania się, jednakże pasażerka ani nikt z jej rodziny oczekujący na lotnisku nie zgłosił odpowiednim służbom konieczności podstawienia dla niej wózka inwalidzkiego, co stanowi, co do zasady, warunek *sine qua non* udzielenia pomocy w tego typu przypadkach.

Pismem datowanym na 21 października 2013 roku pasażerka działająca przez pełnomocnika złożyła wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy. Prezes ULC zawiadomił strony o wpływie wspomnianego wniosku, a co za tym idzie o wszczęciu postępowania w drugiej instancji. Obecnie jest ono w toku.

Należy również wspomnieć, że do Prezesa ULC wpłynęła jeszcze jedna skarga od pasażerki, którą obejmowały przepisy Rozporządzenia 1107, jednakże Prezes ULC nie miał w przedmiotowej sprawie właściwości miejscowej, z uwagi na okoliczność, iż skarżony lot odbywał się na odcinku Miami /Stany Zjednoczone Ameryki/- Paryż /Republika Francuska/, stanowiącym część trasy Miami- Paryż- Warszawa.

Do ewentualnego naruszenia przepisów doszło na lotnisku w Paryżu, w związku z czym Prezes ULC przekazał, zgodnie z dyspozycją art. 65 § 1 KPA, jak również art. 15 ust. 3 Rozporządzenia 1107, przedmiotową skargę do organu właściwego, tj. do francuskiej władzy lotniczej (Direction générale de l'aviation civile (DGAC), Direction du transport aérien, Mission du Droit des passagers, Bureau des passagers aériens).

Kolejna sprawa (sygn. ULC-KOPP/0264-186/11) dotyczyła możliwej dyskryminacji pasażerów niepełnosprawnych poprzez uzależnienie przyjęcia na pokład pasażera o ograniczonej możliwości ruchowej od wypełnienia dokumentów o nazwie „INCAD” oraz od podpisania „Deklaracji pasażera”.

Prezes ULC ustalił, że nie doszło do naruszenia przepisów prawa. Informacje o dodatkowych wymogach niezbędnych do obsługi handlingowej pasażera niepełnosprawnego lub o ograniczonej sprawności ruchowej zawarte są w dokumencie INCAD (Incapacitated Passenger Handling Advice). Dokument ten jest wypełniany przez przewoźnika lub upoważnioną osobę najpóźniej podczas odprawy pasażerskiej i ma na celu zebranie informacji o potrzebach pasażera podczas obsługi naziemnej i podczas lotu. Dokument ten w punktach od A do L jest zgodny z art. 7 ust. 1 i ust. 3 Rozporządzenia 1107, gdyż ma na celu jedynie wypełnienie obowiązków wynikających z rozporządzenia względem pasażera. Dokument ten jest poufny, a dane są przetwarzane jedynie celem wypełnienia obowiązków w

zakresie udzielania pomocy określonej w rozporządzeniu i nie są wykorzystywane przeciwko pasażerom ubiegającym się o przedmiotowe usługi.

W przedmiotowej sprawie nie zostały wprost naruszone prawa pasażera niepełnosprawnego lub o ograniczonej możliwości poruszania się, ponieważ pasażerowi nie odmówiono przelotu.

Prezes ULC zwrócił jednak uwagę na to, że obowiązywanie „Deklaracji pasażera” w obecnej formie może rodzić sytuacje prawnie niejednoznaczne. Wobec powyższego Prezes ULC zalecił usunięcie jej z użytkowania.

Odnosnie danych statystycznych opracowanych przez KOPP, w latach 2008-2013 do ww. komórki wpłynęło łącznie jedenaście skarg (w 2008 r.-1; w 2009 r.-3; w 2010r. -2; w 2011r.-2, w 2012 r.-1, zaś w 2013 r.- 2).

Zgodnie ze zgromadzonymi danymi stosunek skarg dotyczących naruszenia zapisów rozporządzenia nr 1107/2006 do ilości obsługiwanych pasażerów w portach lotniczych w latach 2009 – 2013 przedstawia się następująco:

Lp.	Rok	Liczba obsługiwanych pasażerów w portach lotniczych	Liczba skarg osób niepełnosprawnych
1.	2009	18 926 259	3
2.	2010	20 466 878	2
3.	2011	21 711 135	2
4.	2012	24 467 200	1
5.	2013	25 000 000 (dane szacunkowe)	2

**Działania podjęte przez Głównego Geodetę Kraju
na rzecz osób niepełnosprawnych
w latach 2008 – 2013.**

Biorąc pod uwagę lata 2008 – 2013 należy wymienić następujące działania podejmowane przez Urząd:

- ⇒ od października 2010 roku działa nowa strona internetowa Urzędu. Dodatkowo Urząd założył profile w internetowych serwisach społecznościowych. Forma publikowania informacji na stronie [www](http://www.gov.pl) oraz profilach serwisów dostosowana została do zróżnicowanych potrzeb osób niepełnosprawnych. Zastosowano rozwiązania skierowane do osób słabowidzących, polegające na użyciu kontrastowej kolorystyki ułatwiającej czytanie oraz przeglądanie treści w wersji tekstowej. Dodatkowo istnieje możliwość zmiany wielkości czcionki (tzw. trzy A);
- ⇒ w ramach projektu GEOPORTAL 2 prowadzony jest portal internetowy pod adresem: www.geoportal.gov.pl. Portal ten bazuje na interaktywnej przeglądarce map z narzędziami umożliwiającymi wyszukiwanie i analizowanie informacji przestrzennych. Dla wyeliminowania barier w dostępie osób niepełnosprawnych do usług elektronicznych, podczas budowania strony portalu zastosowano standardy Web Accessibility Initiatives (WAI) opracowane przez World Wide Web Consortium (W3C). Została ona wyposażona w ikony „A+” i „A-”, umożliwiające zmianę rozmiaru czcionki, co może ułatwić korzystanie z niej osobom niedowidzącym. Opracowane prezentacje o projekcie oraz przewodnik multimedialny po stronie www.geoportal.gov.pl zaopatrzone zostały w wersję z napisami, co stanowi alternatywę do przekazywanych informacji nietekstowych i też częściowo wynika z wytycznych WCAG;
- ⇒ w ramach działań promujących projekt GEOPORTAL 2 w roku 2010 zakupiono dwa Infokioski – mobilne stanowiska informacyjno-prezentacyjne – służące do przeglądania strony portalu i Urzędu oraz prezentacji multimedialnej projektu lub innych treści informacyjno-promocyjnych. Urządzenia te, wykorzystywane głównie w trakcie konferencji, targów czy spotkań, posiadają funkcję „zoom” (powiększania stron) uwzględniającą potrzeby osób niedowidzących. Dodatkowo, jeden z Infokiosków został dostosowany do osób niepełnosprawnych ruchowo poruszających się na wózkach inwalidzkich, poprzez umożliwienie dogodnego podjazdu oraz wyposażenie w dodatkowy monitor i klawiaturę umieszczone na odpowiedniej wysokości i pod odpowiednim kątem;
- ⇒ działania realizowane przez GUGiK w latach 2008-2013 na rzecz niepełnosprawnych – osób z dysfunkcją wzroku, były związane z realizacją zapisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 października 2011 r. w sprawie rodzajów kartograficznych opracowań tematycznych i specjalnych. Na podstawie ww. rozporządzenia wykonano dodruk *Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących*. Atlas został wykonany w transparentnej technice reliefowej z zastosowaniem kolorowego poddruku, składa się z 38 plansz mapowych przystosowanych do korzystania przez niewidomych i słabowidzących i zawiera opisy w języku Braille’a.

Analityczne zestawienie wydatków na ten cel przedstawia poniższa tabela:

Działanie	Wielkość wydatkowanych środków	
	§ 4300	§4170
Rok 2008 – opracowanie Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących	• 12 529,40 zł wydruki próbne plansz mapowych	• 2 224,08 zł posiedzenia Zespołu ds. Atlasu Świata

Rok 2009 – opracowanie Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących	• 22 417,50 zł opracowanie plansz mapowych, • 22 125,92 zł wydruki próbne plansz mapowych, • 7 832,40 zł wydruki próbne plansz mapowych, • 22 256,00 zł wydruki próbne plansz mapowych,	• 12 955,69 zł posiedzenia Zespołu ds. Atlasu Świata, • 3 000,00 zł konsultacje kartograficzne
Rok 2010 – opracowanie Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących	• 11 167,52 zł korekta kartograficzna	• 2 755,00 zł posiedzenia Zespołu ds. Atlasu Świata, • 3 000,00 zł konsultacja kartograficzna
Rok 2011 – opracowanie Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących	• 12 489,42 zł prace kartograficzne, • 28 505,52 zł wydruki próbne plansz mapowych	• 4 180,00 zł posiedzenia Zespołu ds. Atlasu Świata, • 1 500,00 zł recenzja kartograficzna, • 19 800,00 zł wykonanie opisów tyflograficznych
Rok 2012 – opracowanie Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących	• 364 290,00 zł druk Atlasu w nakładzie 500 sztuk	
Rok 2013 – dodruk Atlasu Świata dla niewidomych i słabowidzących	• 133 154,88 zł druk Atlasu w nakładzie 200 sztuk	

**Przygotowanie pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
do świadczenia usług dla osób niepełnosprawnych.**

W celu osiągnięcia jak najwyższej jakości świadczonych usług Zakład w latach 2008 - 2013 zorganizował szkolenia dla 667 osób nadzorujących obsługę klientów w terenowych jednostkach ZUS z zasad profesjonalnego zachowania podczas obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności -z dysfunkcjami narządów ruchu, zaburzeniami sensorycznymi (słuchu i wzroku), zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną, w tym 100 osób pełniących funkcję wewnętrznych trenerów systematycznie prowadzących szkolenia pracowników stanowisk obsługi klientów.

Wszystkie oddziały Zakładu miały obowiązek skierować pracowników z Wydziałów Obsługi Klientów na szkolenie z umiejętności posługiwania się językiem migowym. Obecnie w każdym oddziale jest kilku pracowników, którzy potrafią porozumieć się z osobą niesłyszącą. W latach 2008 - 2013 zorganizowano szkolenia z języka migowego na poziomie podstawowym/zaawansowanym i przeszkolono z tego zakresu 688 pracowników.

Tabela poniżej przedstawia zakres i tematykę szkoleń przeprowadzonych przez Zakład w latach 2008 – 2013.

Lp.	Temat	Odbiorca	Uwagi
2008 rok			
1	Niepełnosprawny - pełnoprawny klient i pracownik ZUS	Inspektorzy kontroli ZUS oraz pracownicy Departamentu Kontroli Płatników Składek	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
		Pracownicy Wydziałów Spraw Pracowniczych i Departamentu Spraw Pracowniczych	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
2	Obsługa klientów z niepełnosprawnością intelektualną, zaburzeniami psychicznymi osób starszych oraz osób znajdujących się w sytuacji traumatycznej	Naczelnicy i pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Realizacja programu „Wrażliwość na niepełnosprawność” Współpraca-wykładowca Uniwersytetu Warszawskiego.
3	Posługiwanie się językiem migowym	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Współpraca: Polski Związek Głuchych
2009 rok			
1	Niepełnosprawny - pełnoprawny pracownik	Dyrektorzy oddziałów i dyrektorzy komórek organizacyjnych Centrali Zakładu	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
2	Obsługa osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością, w szczególności osób agresywnych	Naczelnicy Wydziałów Obsługi Klientów i pracownicy Departamentu Obsługi Klientów	Współpraca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji
2010 rok			
1	Profesjonalne techniki obsługi klientów, w tym obsługa osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością	Trenerzy z komórek obsługi klientów terenowych jednostek organizacyjnych ZUS oraz Departamentu Obsługi Klientów	Współpraca: European Business Support
2	Posługiwanie się językiem migowym	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Współpraca: Polski Związek Głuchych
3	Techniki obsługi klientów z różnego rodzaju niepełnosprawnością	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów	Szkolenie e-learningowe
2011 rok			
1	Posługiwanie się językiem migowym.	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji.	Współpraca: Polski Związek Głuchych

2	Techniki obsługi klientów w tym komunikacja z osobami o specjalnych potrzebach.	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji oraz pracownicy nadzorujący te komórki	Szkolenie e-learningowe
2012 rok			
1	Posługiwanie się językiem migowym.	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji.	Współpraca: Polski Związek Głuchych
2	Techniki obsługi klientów w tym komunikacja z osobami o specjalnych potrzebach.	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji oraz pracownicy nadzorujący te komórki.	Szkolenie e-learningowe
3	Obowiązki wynikające z ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się oraz zasady obsługi osób z niepełnosprawnością słuchu	Naczelnicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji.	Współpraca: Fundacja Pomocy Osobom Niesłyszącym „Ton”, tłumacze i wykładowcy języka migowego.
2013 rok			
1	Szkolenie z języka migowego – umiejętność posługiwania się językiem PJM	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji.	Współpraca: Fundacja Pomocy Osobom Niesłyszącym „Ton”.
2	Techniki obsługi klientów z różnego rodzaju niepełnosprawnością oraz komunikacji z osobami o specjalnych potrzebach.	Pracownicy Wydziałów Obsługi Klientów i Korespondencji.	WAM Centrum Szkolenia Małgorzata Apolinaraska.

Od 2011 r. rozpoczęto wdrażanie w terenowych jednostkach organizacyjnych Zakładu Systemu Kierowania Ruchem Klientów, który jest także przyjazny osobom z niepełnosprawnością słuchu i wzroku. System posiada funkcję wizualno-fonicznego przywoływania klientów do poszczególnych stanowisk obsługi, a w dyspenserze (biletomacie) wprowadzono funkcję zwiększania wielkości czcionki. Funkcjonalność systemu kierowania ruchem umożliwia również klientom rezerwację (za pośrednictwem Internetu, telefonu i urzędomatów) terminu, godziny oraz tematu spotkania w wybranej jednostce Zakładu oraz udziału w obsłudze osoby posługującej się językiem migowym (PJM, SJM) lub sposobem komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN).

System Kierowania Ruchem Klientów został zakupiony w ramach projektu Platforma Usług Elektronicznych dla klientów ZUS (PUE), Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 7, oś priorytetowa Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji i jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Do kwietnia 2012 r. system został wdrożony we wszystkich terenowych jednostkach ZUS.

Od 14 czerwca 2012 r. w ramach Platformy Usługi Elektronicznych wdrożono także:

- ⇒ Portal Informacyjny (NPI),
- ⇒ Centrum Obsługi Telefonicznej (COT) - serwis informacyjno-usługowy.

W lipcu 2010 r. Prezes ZUS powołał Zespół, którego rolą jest intensyfikacja, koordynacja i monitorowanie działań podejmowanych przez Zakład na rzecz osób niepełnosprawnych w szczególności w zakresie:

- ⇒ aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu zatrudnienia tych osób w ZUS,
- ⇒ zachęcania osób niepełnosprawnych do odbywania staży zawodowych i praktyk studenckich w ZUS,
- ⇒ upowszechniania i przybliżania wiedzy, dotyczącej problematyki osób niepełnosprawnych,

- ⇒ usuwania barier architektonicznych w obiektach Zakładu,
- ⇒ zapewniania najwyższej jakości obsługi klientom niepełnosprawnym,
- ⇒ dostosowywania stanowisk pracy do potrzeb pracowników z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- ⇒ kreowania postaw i warunków dla integracji społecznej.

**Zakres i tematyka zadań realizowanych i finansowanych
przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych
w latach 2008 – 2013.**

L.p.	Zadanie	Temat
2008 rok		
1	Szkolenia dla pracodawców	Zapobieganie wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym
2	Szkolenie dla pracodawców małych i średnich firm	Bezpieczeństwo i higiena pracy
3	Materiały informacyjne	Bezpieczeństwo i higiena pracy
4	Ogólnopolski Konkurs "Poprawa warunków pracy"	Jak skutecznie poprawić bezpieczeństwo i warunki pracy
5	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2009 rok		
1	Szkolenia dla pracodawców	Powrót do pracy pracowników z niepełnosprawnością
2	Broszury	Jak zatrudnić osobę niepełnosprawną. Poradnik dla pracodawcy z otwartego rynku pracy
		Pracodawcy o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jak jest? Co można zmienić?
3	Konferencja	Zatrudnianie niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy. Jak jest? Co można zmienić?
4	Plakat informacyjny	Program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS
5	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2010 rok		
1	Materiały informacyjne	Bezpieczne miejsce pracy. Prawa i obowiązki związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych
2	Konferencja	Sprawni w pracy. Nowelizacja prawa a zatrudnienie osób niepełnosprawnych
3	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2011 rok		
1	Konferencja	Równe szanse w pracy – niepełnosprawni obywatele w Polsce i w krajach UE
2	Seminarium	Człowiek bez barier – Przewycięzanie barier i ograniczeń związanych z niepełnosprawnością
3	Artykuły	3 artykuły na temat wypadków przy pracy i prewencji wypadkowej
4	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2012 rok		
1	Seminarium	Mobilność Polaków z niepełnosprawnością – prewencja wypadkowa oraz diagnoza potrzeb w zakresie mobilności w aspekcie psychologicznym, medycznym i technicznym
2	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych
2013 rok		
1	Materiały informacyjne	Współpraca ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji w zakresie przygotowania i zamieszczenia w czasopiśmie „Integracja” cyklu artykułów dotyczących prewencji wypadkowej.
2	Konferencja	Miejsce pracy = przyjazne i bezpieczne. Prewencja wypadkowa, przeciwdziałanie stresowi i działania wobec bierności zawodowej
3	Materiały informacyjne	Informator dla Osób Niepełnosprawnych

⇒

**Działania na rzecz osób niepełnosprawnych
w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych
w obszarze teatru, muzyki i tańca oraz sztuk wizualnych.**

Institucje narodowe.

⇒ **Teatr Wielki – Opera Narodowa w Warszawie.**

- * zatrudnienie osób niepełnosprawnych na 31.12.2013 r. wyniosło: 10 osób (w przeliczeniu na pełne etaty – 8,13 etatu), Średnie zatrudnienie osób niepełnosprawnych w latach 2008-2012:

Rok	W osobach	W etatach
2008	6,42	5,25
2009	4,88	3,94
2010	5,35	4,42
2011	5,10	4,38
2012	6,52	5,49

- * w 2013 r. przebudowano dźwig osobowy nr 3 (nadbudowa szybu umożliwiającą dostęp do poziomu „5”) oraz zmodernizowano dźwig osobowy przy Salach Redutowych.
- * w 2011 roku zmodernizowane zostały trzy dźwigi osobowe, które dla poprawy bezpieczeństwa wyposażone zostały w telefony,
- * w 2011 roku ciągi komunikacyjne na widowni im. Stanisława Moniuszki (parter i amfiteatr) zostały dostosowane do poruszania się osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich poprzez zdemontowanie części foteli,
- * w 2012 roku kompleksowo został przebudowany dźwig osobowy portierni IV, umożliwiając dostęp do kolejnych trzech kondygnacji (ułatwiony dostęp do pomieszczeń ambulatorium na poziomie „0” i „-1”.
- * w marcu 2009 roku został zakupiony specjalistyczny system umożliwiający 32 osobom niedosłyszącym indywidualny odsłuch i odbiór akcji scenicznej lub muzyki przez słuchawki oraz zmysł dotyku,
- * od 1 kwietnia 2010 roku Teatr przekazał część zadań Działu Ochrony firmie zewnętrznej posiadającej status Zakładu Pracy Chronionej,

W zakresie wdrożenia w życie postanowień ustawy z dnia 19.08.2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, w okresie od 1.04.2012r. do 31.12.2013r. podjęto działania dotyczące wykorzystania środków wspierających komunikowanie się, tj:

- * w 2012 roku:
 - ✧ rozpoczęto prace mające na celu budowę nowego portalu internetowego www.teatrwielenki.pl w oparciu o wytyczne WAI-WCAG 2.0,
 - ✧ rozpoznano koszty i opracowano SIWZ,
- * w 2013 roku:
 - ✧ prowadzono prace w ramach zadania *Budowa nowego portalu TW-ON – wirtualnej instytucji kultury* dofinansowanego ze środków Programu operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe,
 - ✧ rozpoczęto prace nad serwisem edukacyjnym uwzględniającym potrzeby dzieci niesłyszących i niewidomych,
 - ✧ przeszkolono 4 redaktorów i pracowników IT w zakresie odpowiedniego administrowania i przygotowywania treści na stronę internetową.

⇒ **Narodowy Instytut Fryderyka Chopina w Warszawie.**

Obiekty Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina w Warszawie wybudowane w 2010 r. spełniają wymogi dostosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych:

↳ Narodowy Instytut Fryderyka Chopina w Warszawie, ul. Tamka 43.

Wejście do budynku od tarasu zachodniego przez drzwi do kawiarni na piętrze. Utrudniony wjazd do budynku od ulicy Okólnik różnica poziomów na chodniku około 20 cm. Wewnątrz obiektu niepełnosprawni mają do dyspozycji windę dojeżdżającą do wszystkich poziomów budynku. Na poziomie – 1 toaleta dla osób niepełnosprawnych.

☞ Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie.

- ◇ Zamek Ostrogskich podczas przebudowy został dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo, niewidomych i niedowidzących.
- ◇ Muzeum Fryderyka Chopina zlokalizowane przy ulicy Okólnik 1 od 2010 roku posiada wejście dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych od ulicy Tamka na poziomie -1. Na tym poziomie platforma hydrauliczna wwozi na stopień, za którym zlokalizowana jest winda osobowa – która umożliwia dostęp do wszystkich poziomów Muzeum (-1, 0, +1 oraz +2). Na poziomie -1 wewnątrz Muzeum, zamontowana jest kolejna platforma hydrauliczna, która umożliwia zjazd na poziom -2. Przeszkłona winda osobowa jest w stanie pomieścić nawet większe gabarytowo wózki elektryczne. Wejście do kas Muzeum umożliwia rozstawiany metalowy podjazd. Wysokość schodków 0,5 m. Ze względów architektonicznych poziomu wystaw czasowych -2 nie udało się dostosować do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo.

- ◇ Korytarze, przejścia między salami ekspozycji, jak i same sale Muzeum są tak zaprojektowane, aby były dostępne dla osób poruszających się na wózkach.

- ◇ Na stronie internetowej Muzeum utworzona została specjalna zakładka zawierająca informację ułatwiającą wizytę w Muzeum.

Po uprzednim poinformowaniu o planowanej wizycie osoba niepełnosprawna zyskuje asystę pracownika Muzeum podczas zakupu i zwiedzania obiektu. Elementy pomocne osobom niepełnosprawnym w wizycie w Muzeum: platforma dla wózków umożliwiająca pokonanie schodów wiodących do Muzeum, wejście od strony ul. Tamka. platforma dla wózków umożliwiająca pokonanie schodów wiodących na poziom -1, pomiędzy korytarzem, a salą Kompozytor dwie toalety dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, na poziomie 0 i poziomie -1 wejście od strony ul. Tamka zostało specjalnie oznakowane oraz wyposażone w dzwonek wzywający pracownika Muzeum kolejny dzwonek znajduje się na rogu budynku Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina, aby zwiedzający poruszając się od góry ul. Tamka mógł wezwać do pomocy kasjera pokonana została również różnica poziomów pomiędzy dziedzińcem, a kasami Muzeum, dzięki zastosowaniu ruchomej platformy, osoby poruszające się na wózkach w asyście pracownika mogą udać się do kas Muzeum.

- ◇ Osoby słabowidzące mogą skorzystać z odpowiednio zaprogramowanej wersji zawierającej większe czcionki prezentacji multimedialnych. Prezentacje zawierają również funkcję powiększania wyświetlanej zawartości. Odpowiednio dobrany kontrast podpisów obiektów Muzealnych również został zaprojektowany specjalnie z myślą o osobach niedowidzących.

- ◇ We współpracy z Fundacją "Poza Ciszą i Ciemnością" w roku 2012 zostały podjęte działania mające na celu udostępnienie ekspozycji i sal muzealnych osobom z dysfunkcją wzroku i słuchu. Opracowano dla osób niewidomych i niedowidzących audio deskrypcję elementów wizualnych i audiowizualnych wybranych sal i eksponatów oraz wyprodukowano tyflografiki wybranych obiektów muzealnych. Przygotowano wideo tłumaczenia na język migowy krótkich filmów wystawy stałej. Działania te zwiększyły dostęp naszej oferty muzealnej i zostały dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- ◇ Muzeum udostępnione są także pliki z audiodeskrypcją:

<http://chopin.museum/pl/information/audiodescription/>

☞ Żelazowa Wola.

W Żelazowej Woli wszystkie obiekty wybudowane na 2010 rok spełniają wymogi dostosowania dla potrzeb niepełnosprawnych. Dostosowane są wszystkie budynki dla osób na wózkach inwalidzkich – ekspozycje na parterze.

Bez problemu można dotrzeć do większości miejsc w parku, od głównej alei do dworku i wokół dworku a także alejką (pętlą) biegnącą obrzeżem parku. W przypadku potrzeby dojazdu samochodem do dworku – także taka prośba jest realizowana. Wchodząc głównym wejściem do dworku, (który jest zabytkowym budynkiem) trzeba pokonać jeden stopień (wys. ok. 10 cm - grubość cegły klinkierowej) ale jeśli jest ktoś na wózku, obsługa bez problemów otwiera podwójne drzwi od strony parku, gdzie już nie ma stopnia.

A cała ekspozycja w dworku jest tylko na parterze, na poziomie gruntu więc nie ma tu żadnych utrudnień (poza niskimi progami w drzwiach).

Osoby niedosłyszące i niedowidzące mogą skorzystać z informacji nagranych na audio przewodnikach dla takich osób. Respektowane są ulgi w opłatach dla osób niepełnosprawnych wraz z opiekunami. Pracownicy obsługi służą pomocą przy obsłudze osób niepełnosprawnych.

W parku bez problemów można dotrzeć do większości miejsc; od głównej alei do dworku i wokół dworku, a także alejką (pętlą) biegnącą obrzeżem parku.

Park w Żelazowej Woli po działaniach rewaloryzacyjnych jest obiektem dostępnym dla osób niepełnosprawnych.

Przejezdność i dostępność alejek nie budzi zastrzeżeń. W roku 2012 nie wprowadzono żadnych nowych rozwiązań, ponieważ rewaloryzacja wyczerpała zakres przewidywanych zmian.

⇒ **Instytut Muzyki i Tańca w Warszawie.**

Instytut Muzyki i Tańca nie mógł podjąć działań zmniejszających bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych, ponieważ wynajmuje pomieszczenia biurowe od Polskiego Wydawnictwa Muzycznego i nie jest gospodarzem budynku.

Jeżeli chodzi o zatrudnianie osób niepełnosprawnych to Instytut od początku swojego istnienia organizuje otwarte konkursy na wszystkie stanowiska.

Ze względu na ograniczony zespół etatowych pracowników (10 osób), charakter pracy oraz oczekiwane merytoryczne kwalifikacje kandydatów nie prowadzimy specjalnej polityki promującej kandydatów niepełnosprawnych.

Jeżeli jednak taki kandydat pojawiłby się w przyszłej rekrutacji i w naszej ocenie zasługiwałby na zatrudnienie to nie miałby żadnych problemów, aby podjąć pracę w naszym biurze.

Poza tym większość aplikacji do naszych programów można wysłać drogą elektroniczną co oczywiście ułatwia dostęp osobom niepełnosprawnych do korzystania z publicznych środków na cele związane z kulturą.

⇒ **Filharmonia Narodowa w Warszawie.**

↪ dostęp dla osób z dysfunkcjami ruchu:

- ◊ ruchome podjazdy / pochylnie do wejścia zewnętrznego od str. ul. Moniuszki i Pl. Młynarskiego, (zrealizowano przed 2008),
- ◊ podnośnik (winda) zewnętrzna dla osób poruszających się na wózkach od str. Pl. Młynarskiego - (zrealizowano w latach 2008-2012),
- ◊ trzy toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo (zrealizowano przed 2008), w 2014 planowana jest modernizacja toalety na poz. -1,
- ◊ przystosowanie dwóch dźwigów osobowych do przewozu osób poruszających się na wózkach (zrealizowano przed 2008).

↪ dostęp dla osób z dysfunkcjami słuchu:

- ◊ instalacja akustyczna w Sali Koncertowej dla osób niedosłyszących (zrealizowano przed 2008).

↪ dostęp dla osób z dysfunkcjami wzroku:

- ◊ opracowanie założeń technicznych do realizacji wyposażenia budynku w system umożliwiający poruszanie się osób niewidomych (zrealizowano 2008-2012).

↪ zatrudnienie: na dzień 31.12.2013 było zatrudnionych 8 osób niepełnosprawnych.

Koncerty:

Organizacja koncertów dla dzieci i młodzieży z udziałem osób niepełnosprawnych:

- ◇ *Czwartkowe Spotkania Muzyczne* w Sali Koncertowej i Kameralnej Filharmonii Narodowej,
- ◇ *Poranne i Popołudniowe koncerty dla dzieci* w Sali Koncertowej Filharmonii Narodowej,
- ◇ *Poranki i Popołudnia dla Małych Melomanów* w Sali Kameralnej Filharmonii Narodowej,
- ◇ *Spotkania z Muzyką* edukacyjne koncerty wyjazdowe na terenie całej Polski (w szkołach, przedszkolach, domach i ośrodkach kultury).

Wszystkie koncerty były dostępne dla osób niepełnosprawnych wraz z akcją *Via Spei* Filharmonia Narodowa organizowała przyjazdy do Filharmonii młodzieży na wózkach inwalidzkich.

Osoby niepełnosprawne były też informowane o możliwości indywidualnego dojazdu na koncert do Filharmonii, po zgłoszeniu do Działu łączności osoby te były kierowane do specjalnego wejścia, przy którym pracownik Filharmonii przejmował osobę na wózku inwalidzkim pomagając jej w dotarciu na miejsce w Sali Koncertowej, a po koncercie pomagał w opuszczeniu Sali Koncertowej i dotarciu na zewnątrz do opiekunów.

W ramach akcji *Via Spei*, umożliwiającej osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w koncertach udział wzięło kilkaset osób na wózkach.

Współpraca:

Dział Koncertów dla Dzieci i Młodzieży realizował też koncerty poza siedzibą Filharmonii w szkołach specjalnych, gdzie docierały ekipy muzyków transportem organizowanym przez Filharmonię Narodową. We współpracy z pedagogami tych ośrodków prezentowano edukacyjne programy muzyczne, w czasie których dzieci i młodzież mogli posłuchać różnych rodzajów muzyki, a także zetknąć się z wieloma interesującymi instrumentami muzycznymi. Instytucja współpracowała z następującymi szkołami specjalnymi:

1. Zespół Szkół Specjalnych Nr 86 w Szpitalu Dziecięcym im. Prof. Jana Bogdanowicza ul. Niekańska 4/24, 03-924 Warszawa
2. Zespół Szkół Specjalnych Nr 97 „Wczesne Wspomaganie Rozwoju Dziecka z Autyzmem” ul. Tarchomińska 4, 03-746 Warszawa
3. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Stoku Lackim ul. Pałacowa 1, 08-110 Siedlce
4. Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie – „Jesteśmy!” ul. Wspólna 46, 05-462 Duchnów
5. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy ul. Grajewska 16A, 19-300 Elk
6. Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Mrozach ul. Leśna 8, 05-320 Mrozy
7. Liceum Ogólnokształcące Towarzystwa Przyjaciół Dzieci ul. Hafciarska 80/86, 04-725 Warszawa

Dostęp do plików video i audio.

Nowa zakładka „Multimedia” na stronie internetowej www.filharmonia.pl (wdrażanie nowej strony internetowej od 2013, funkcjonowanie w pełnym zakresie od stycznia 2014).

W zakładce dostęp do plików video i audio – możliwość oglądania i słuchania wybranych koncertów z gmachu Filharmonii Narodowej ułatwienie dla osób z dysfunkcją ruchu i wzroku.

⇒ Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki.

Działania podejmowane w danych latach lub przedziałach czasowych zostały uporządkowane w taki sposób, aby można było prześledzić rozwój zaangażowania instytucji na rzecz dostępności, jak i uzyskać pełny obraz dostępności w danym okresie.

2008 – 2010:

1. Wejście do Zachęty dla osób poruszających się na wózkach – z tyłu budynku, od ul. Burschego przez portiernię służbową.

2. Ochrona pilotująca osoby poruszające się na wózkach.
3. Dostęp do toalety na parterze, wejścia wymaganej szerokości, brak pełnego dostosowania.
4. Dźwig osobowy w części biurowej umożliwiający poruszanie się po wszystkich poziomach budynku, w tym w części galeryjnej.
5. Brak dostępu do kasy, księgarni, punku informacji.
6. Oznaczenia pięter w alfabecie Braille'a w windach w części biurowej i galeryjnej.
7. Stan zatrudnienia: 1 osoba o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (od 2002 roku).

2011:

1. Projekt przebudowy galerii w celu zniesienia barier architektonicznych, w tym stworzenia wejścia od frontu budynku.
2. Podjęcie prac budowlano – remontowych (I etap przebudowy) w celu udostępnienia kas, punktu informacyjnego i sali warsztatowej (zainstalowanie platformy windowej, wybudowanie pochylni).
3. Decyzja o wyznaczeniu koordynatora działań na rzecz dostępności.
4. Wniosek do MKiDN o dotację inwestycyjną na przebudowę i dostosowanie gmachu do potrzeb osób niepełnosprawnych (II etap przebudowy, zasadniczy).
5. Wejście do Zachęty dla osób poruszających się na wózkach – z tyłu budynku, od ul. Burschego przez portiernię służbową.
6. Ochrona pilotująca osoby poruszające się na wózkach.
7. Dostęp do toalety na parterze, wejścia wymaganej szerokości, brak pełnego dostosowania.
8. Dźwig osobowy w części biurowej umożliwiający poruszanie się po wszystkich poziomach budynku, w tym w części galeryjnej.
9. Oznaczenia pięter w alfabecie Braille'a w windach w części biurowej i galeryjnej.
10. Stan zatrudnienia: 1 osoba o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (od 2002 roku).

2012:

1. Wyznaczenie koordynatora działań na rzecz dostępności i opracowanie planu działań.
2. Audyt dostępności (przestrzeni i projektów), konsultacje.
3. Audyt strony www + wdrożenie zaleceń.
4. Ukończenie I etapu przebudowy, udostępnienie kas, punktu informacyjnego, sali warsztatowej.
5. Inwestycja budowlano – remontowa (II etap przebudowy):
 - 1) przebudowa wejścia od Pl. Małachowskiego, instalacja dźwigu osobowego na zewnątrz budynku;
 - 2) wyznaczenie w pełni dostępnych ciągów komunikacyjnych z prawidłowej szerokości przejściami, brakiem progów, schodków;
 - 3) zniesienie barier architektonicznych w dostępie do przestrzeni wystaw, punktów obsługi (kasy, informacji, szatni), księgarni, biblioteki, restauracji;
 - 4) w pełni dostosowana toaleta;
 - 5) pętle indukcyjne wspomagające komunikację osób niedosłyszących w kasie, księgarni, bibliotece, szatni;
 - 6) informacje głosowe w windach w części galeryjnej i biurowej;
 - 7) system czytelnych piktogramów informacyjnych.
6. Szkolenia pracowników i współpracowników galerii: antydyskryminacyjne (55 osób), z podstaw języka migowego (ze szczególnym uwzględnieniem osób pracujących w punktach obsługi zwiedzających i sprzedaży, 30 osób), z audiodeskrypcji i napisów dla osób niesłyszących (ze szczególnym uwzględnieniem przewodników i osób prowadzących warsztaty, 3 osoby), z dostępności treści na stronach www (3 osoby).
7. Stały program edukacyjny dla osób z dysfunkcją wzroku (oprowadzanie i warsztaty z audiodeskrypcją), organizacja warsztatów dla: młodzieży z dysfunkcją słuchu,

młodzieży i dorosłych z upośledzeniem umysłowym (Sztuka dostępna); w sumie 12 spotkań, 202 uczestników.

8. Rozpoczęcie opracowywania dzieł z Kolekcji w audiodeskrypcji (5), w technice tyflografiki (4), na potrzeby osób z dysfunkcją wzroku.
9. Opracowanie skryptu audiodeskrypcji budynku Zachęty.
10. Nagranie podstawowych informacji o galerii w wersji dla niesłyszących (PJM) na stronę www (3 filmy).
11. Organizacja (we współpracy z NIMOZ) ogólnopolskiej dyskusji *Udostępnianie dzieł sztuki współczesnej przez dotyk*, uzgodnienie utworzenia listy dzieł udostępnionych osobom z dysfunkcją wzroku na stronie www NIMOZ.
12. Audiodeskrypcja wystawy „Anna Molska. Szósty kontynent”.
13. Współpraca z Fundacją Kultura bez Barrier przy organizacji warsztatów, dyskusji i szkoleń (11 spotkań).
14. Ochrona przeszkolona w pilotowaniu osób z różnymi typami niepełnosprawności.
15. Oznaczenia pięter w alfabecie Braille’a w windach w części biurowej i galeryjnej.
16. Stan zatrudnienia: 1 osoba o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (od 2002 roku).

Działania z zakresu dostępności podejmowane ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z dysfunkcją słuchu, patrz pkt: 5, 6, 7, 10, 13, 14.

2013:

1. Koordynacja na rzecz dostępności i plan działań na rok 2013.
2. Stałe konsultowanie ew. zmian w przestrzeni galerii z audytorem dostępności.
3. Sukcesywne wdrażanie zaleceń z raportu audytu strony www.
4. Zakończenie II etapu przebudowy galerii:
 - 1) otwarcie nowego, „południowego” wejścia od Pl. Małachowskiego, instalacja dźwigu osobowego na zewnątrz budynku;
 - 2) w pełni dostępne ciągi komunikacyjne z prawidłowej szerokości przejściami, brakiem progów, schodków;
 - 3) zniesienie barier architektonicznych w dostępie do przestrzeni wystaw, punktów obsługi (kasy, informacji, szatni), księgarni, biblioteki, restauracji;
 - 4) w pełni dostosowana toaleta;
 - 5) pętle indukcyjne wspomagające komunikację osób niedosłyszących w kasie, księgarni, bibliotece, szatni;
 - 6) informacje głosowe i oznaczenia w alfabecie Braille’a w windach w części galeryjnej i biurowej;
 - 7) system czytelnych piktogramów informacyjnych;
 - 8) instalacja nowych, szerszych wind osobowych w części biurowej i galeryjnej.
5. Pracownicy przeszkoleni w zakresie: tzw. antydyskryminacyjne (55 osób), z podstaw języka migowego (ze szczególnym uwzględnieniem osób pracujących w punktach obsługi zwiedzających i sprzedaży, 30 osób), z audiodeskrypcji i napisów dla osób niesłyszących (ze szczególnym uwzględnieniem przewodników i osób prowadzących warsztaty, 3 osoby), z dostępności treści na stronach www (7 osób); konsultacje projektu nowej strony (planowane uruchomienie w 2015 roku) ze specjalistami w zakresie dostępności; szkolenie z zakresu przygotowania dokumentów elektronicznych dostępnych dla osób z dysfunkcją wzroku.
6. Udział 1 etatowego pracownika i 3 osób współpracujących z instytucją w zakresie merytorycznym w podstawowym kursie I stopnia PJM (Polskiego Języka Migowego), dofinansowanym z PFRON.
7. Stały program edukacyjny dla osób z dysfunkcją wzroku (oprowadzanie i warsztaty z audiodeskrypcją), organizacja warsztatów dla: młodzieży z dysfunkcją słuchu, młodzieży i dorosłych z upośledzeniem umysłowym (Sztuka dostępna); od października stały program edukacyjny dla osób z dysfunkcją słuchu

- (oprowadzanie i warsztaty z tłumaczeniem na Polski Język Migowy); w sumie 13 spotkań, 260 uczestników.
8. Rozpoczęcie opracowywania dzieł z Kolekcji w audiodeskrypcji (9 w tym jedna praca audio-wideo), w technice tyflografiki (8), na potrzeby osób z dysfunkcją wzroku.
 9. Nagranie audiodeskrypcji budynku Zachęty, udostępnienie na www.otwartazacheta.pl
 10. Opracowanie napisów dla niesłyszących w jęz. pol i ang. do 1 filmu z Kolekcji Zachęty.
 11. Podstawowe informacje o galerii w wersji dla niesłyszących (PJM) na stronę www (3 filmy), informacje o programach dla niesłyszących (wideo zajawki w PJM) na stronie www (2 filmy).
 12. Opublikowanie na stronie NIMOZ, z inicjatywy Zachęty, listy dzieł udostępnionych osobom z dysfunkcją wzroku; efekt ogólnopolskiej dyskusji *Udostępnianie dzieł sztuki współczesnej przez dotyk*, która odbyła się w Zachęcie w 2012 roku.
 13. Plik z audiodeskrypcją wystawy „Anna Molska. Szósty kontynent”, dostępny na stronie www.otwartazacheta.pl
 14. Współpraca z Fundacją Kultura bez Barier przy organizacji projektu „Warsztat na Zachętę” – cyklu 4 warsztatów włączających (dla osób z dysfunkcją wzroku i słuchu) wokół prac z kolekcji Zachęty; udział merytoryczny w przygotowaniu pakietu edukacyjnego podsumowującego „Warsztat”: 4 filmy dokumentacyjne z usługami dostępności, 8 audiodeskrypcji, 8 tyflografik (patrz. też punkt 7), 4 scenariusze warsztatów; 9 nagrań wideo z tłumaczeniem na Polski Język Migowy ważnych pojęć i wypowiedzi z zakresu sztuki współczesnej).
 15. Ochrona przeszkolona w pilotowaniu osób z różnymi typami niepełnosprawności.
 16. Wprowadzenie dodatkowych pracowników „pierwszego kontaktu”, przeszkolonych z zakresu dostępności.
 17. Współpraca z Fundacją Synapsis przy projekcie „Kultura przyjazna osobom z autyzmem”; cykl warsztatów w Zachęcie dla młodzieży i dzieci wokół prac z kolekcji; szkolenia; opracowanie przewodnika dla publiczności ze spektrum autyzmu; w sumie 10 spotkań; ok. 50 uczestników.
 18. Stan zatrudnienia: 1 osoba o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (od 2002 roku).

Działania z zakresu dostępności podejmowane ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z dysfunkcją słuchu, patrz pkt: 4.e, 5, 6, 7, 10, 11, 14, 15, 16.

⇒ **Centrum Sztuki Współczesnej – Zamek Ujazdowski w Warszawie.**

	Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski – dostosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych
2008	◇ podjazdy dla wózków inwalidzkich ◇ szerokie, dwuskrzydłowe drzwi otwierane na zewnątrz ◇ obsługa zobowiązana do pomocy osobom niepełnosprawnym ◇ hol główny i stanowisko Kasy/Informacja dostępne z poziomu terenu ◇ wydzielona toaleta, dostosowana dla potrzeb osób niepełnosprawnych ◇ swobodna komunikacja wewnątrz budynku: drzwi i przejścia bez progów ◇ odpowiednia szerokość drzwi i ciągów ◇ winda przystosowana do przewozu osób niepełnosprawnych
2009	◇ wydzielenie dwóch miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych przed Zamkiem Ujazdowskim ◇ specjalne, dobrze widoczne oznaczenie drzwi wejściowych, wykonanych ze szkła Laboratorium: ◇ wejście bez progów i schodów, hol dostępny z poziomu terenu ◇ swobodna komunikacja wewnątrz budynku: drzwi i przejścia bez progów, odpowiednia szerokość drzwi i ciągów ◇ winda przystosowana do przewozu osób niepełnosprawnych ◇ toaleta, dostosowana dla osób niepełnosprawnych

2010	Laboratorium: ◇ wykonanie bezprogowego wejścia do Sali widowiskowej
2011	Laboratorium: ◇ specjalne, dobrze widoczne oznaczenie drzwi wejściowych, ◇ wykonanych ze szkła
2012	W roku 2012 rozpoczęliśmy budowę podjazdu dla osób niepełnosprawnych na południowej stronie Zamku Ujazdowskiego.
2013	Podjazd dla osób niepełnosprawnych od strony południowej Zamku Ujazdowskiego Winda /strona północna/ - panele dotykowe, opisy w alfabecie Braille'a

⇒ Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku.

Działania modernizacyjne.

- ⇒ Podczas zadań remontowych i modernizacyjnych, zrealizowanych w latach 2008 - 2013 instytucja - w miarę istniejących możliwości technicznych i posiadanych środków finansowych - brała pod uwagę potrzeby osób z dysfunkcjami ruchowymi.
 - ◇ Aktualnie w Centrum Rzeźby Polskiej dostosowana dla potrzeb osób niepełnosprawnych jest pracownia ceramiczna, odlewnia, pracownie rzeźbiarskie oraz parter Muzeum Rzeźby Współczesnej.
 - ◇ Utrudnienia występują w: pałacu, oranżerii i kaplicy, niedostępnym jest budynek „Domu Rzeźbiarza”. Ze względu na uwarunkowania techniczne, ich pełne dostosowanie jest utrudnione i wymagałoby dużych nakładów finansowych.
 - ◇ W budynkach zlokalizowanych na poziomie „0”, w trakcie prowadzonych robót budowlanych związanych z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej (pracownie rzeźbiarskie, Muzeum Rzeźby Współczesnej, pracownie techniczne) zamontowano drzwi, pozwalające na swobodne poruszanie się osób na wózkach inwalidzkich, wykonano pochylnie ułatwiające wjazd do pomieszczeń, oraz zlikwidowano progi. Prace te wykonano w latach 2009 – 2011.
 - ◇ W 2010 roku dokonano modernizacji 2 pomieszczeń sanitarnych w budynku Muzeum Rzeźby Współczesnej i przystosowano je dla potrzeb osób niepełnosprawnych.
 - ◇ W 2013 r. zamontowano poręcze przy schodach Domu Rzeźbiarza, ułatwiające wejście do budynku.
 - ◇ Nadal jednak „Dom Rzeźbiarza” jest niedostępny dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.
- ⇒ W ubiegłym roku zrealizowano I – szy etap odbudowy alejek i ścieżek spacerowych w zabytkowym parku w Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku.
 Odbudowano alejki i ścieżki o łącznej powierzchni około 2800 m² (powierzchnia całkowita przeznaczona do odbudowy wynosi 7314 m²).
 Zrekonstruowanie alejek poprawiło wygląd orońskiego parku, zdecydowanej poprawie uległ także komfort zwiedzających orońskie galerie i parkową ekspozycję rzeźb.
 Po ukończeniu odbudowy, galeria parkowa CRP będzie całkowicie dostępna dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Działania merytoryczne.

- ⇒ W latach 2008 – 2013, we współpracy z Zarządem Głównym Towarzystwa Pomocy Głucho-niewidomym na terenie CRP w Orońsku zorganizowano plenery ceramiczne dla osób głucho-niewidomych:
 - ◇ w 2008 r. 1 plener, w którym wzięło udział 18 osób,
 - ◇ w 2009 r. 1 plener, w którym wzięło udział 22 osoby
 - ◇ w 2012 r. 1 plener, w którym wzięło udział 26 osób
 - ◇ w 2013 r. 1 plener, w którym wzięło udział 28 osób

- ✍ W 2012r. dzięki dofinansowaniu, jakie otrzymało Towarzystwo z PFRON w ramach projektu „Rehabilitacja drogą do samodzielności i niezależności”, po dwuletniej przerwie zostały wznowione warsztaty osób głucho-niewidomych. W 2012 i 2013 r. plenery odbyły się w odmiennej formule: pod artystycznym nadzorem Ryszarda Stryckiego, zorganizowane samodzielnie przez Towarzystwo Pomocy Głucho-Niewidomym w Warszawie. Ostatnie dwie edycje można określić jako w pełni autonomiczne, gdyż CRP nie współtworzy ich programu, tylko udostępnia miejsce i zapewnia obsługę.
- ✍ Zgodnie z ustawą o języku migowym i innych środkach komunikowania się, podczas pobytów twórczych w Orońsku osobom głuchoniewidomym towarzyszyli opiekunowie, umożliwiający porozumiewanie się. W
- ✍ 2012 r. w ramach pobytów edukacyjnych w CRP gościli podopieczni Pracowni Rzeczy Różnych Synapsis, wspierającej osoby z autyzmem oraz zespołem aspergera. Projekt zrealizowany wspólnie z Pracownią polegał na organizacji kilkudniowego pobytu oraz zajęć artystycznych i rekreacyjnych dla grupy dzieci i dorosłych w Centrum Rzeźby Polskiej. Celem projektu była terapia przez sztukę osób z autyzmem oraz zespołem aspergera.
- ✍ W 2013 r. w CRP odbyły się warsztaty twórcze podopiecznych Domu Pomocy Społecznej w Radomiu (24 osoby). Zajęcia skierowane były do osób dorosłych, przewlekłe chorych psychicznie oraz upośledzonych intelektualnie.

Zatrudnienie.

- ✍ Na dzień 31 grudnia 2013 roku Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku zatrudniało na pełnych etatach 61 osób, w tym 1 pracownika niepełnosprawnego. Aktualny stan zatrudnienia w pełni zabezpiecza potrzeby Centrum w zakresie realizacji zadań statutowych. Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych możliwe byłoby w sytuacji rezygnacji z zatrudnienia osób zatrudnionych na czas nieokreślony, co w perspektywie najbliższych lat jest nie planowane.
- ✍ W związku z nie osiągnięciem wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2013 roku Centrum wpłaciło na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kwotę 46.677 zł..

⇒ Dom Pracy Twórczej w Radziejowicach.

Dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach przystosowano i udostępniono:

1. Salę koncertowo - wystawienniczą Nowego Domu Sztuki
2. Podjazd do wejścia głównego pałacu
3. Publiczną toaletę
4. Apartament z łazienką dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych

W związku z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 roku o języku migowym i innych środkach komunikowania się Pałac w Radziejowicach udostępnia możliwość zwiedzania galerii obrazów z użyciem audioprzewodników umożliwiających wykorzystanie słuchawek co stanowi znaczne udogodnienie dla osób niedosłyszących i słabo słyszących.

Stan osób niepełnosprawnych zatrudnionych w Domu Pracy Twórczej w Radziejowicach na dzień 31 grudnia 2013 roku wynosił 2 osoby.

⇒ Teatr Narodowy w Warszawie.

W okresie 2008-2012, Teatr Narodowy podjął następujące działania związane z realizacją Karty Praw Osób Niepełnosprawnych:

- ✍ Od 2009 roku Teatr prowadzi cykl pokazów spektakli z audiodeskrypcją, organizowanych we współpracy z Fundacją Dzieciom „Zdążyć z Pomocą”. Od 2010 roku, pokazy przedstawień z audiodeskrypcją (przeznaczone specjalnie dla osób niewidomych i słabowidzących) oraz z napisami dla niesłyszących organizowane są średnio raz w miesiącu.

Napisy lepiej sprawdzają się jako pomoc dla niesłyszących niż pomoc w języku migowym, którą w wielkiej sali trudno byłoby zrealizować widocznie i efektywnie, zarazem bez zakłócenia scenografii spektaklu.

Dodatkowo, jako pomoc dla osób niedosłyszących, stosowaliśmy rozwiązanie tzw. „pętli akustycznej”, wzmacniające dźwięk dochodzący ze sceny za pośrednictwem słuchawek, pobieranych przez zainteresowane osoby - od obsługi widowni.

Przygotowaniem skryptów oraz ich redakcją zajmują się specjaliści, doświadczeni w pracy nad adaptacją materiałów audiowizualnych od 1994 roku.

W ramach tego cyklu pokazów zaprezentowaliśmy dotąd łącznie 32 spektakle. Odwiedziło je około 2 500 osób.

- ⇒ Dodatkowo, w ramach programu „lekcji teatralnych” dla dzieci i młodzieży regularnie przyjmujemy grupy dzieci i młodzieży z dysfunkcją ruchową a także z zaburzeniami intelektualnymi. Spotkania te cieszą się dużym powodzeniem.

W zakresie barier funkcjonalnych Teatr Narodowy od początku swojej działalności po odbudowaniu tj. od roku 1997, nie posiada żadnych barier architektonicznych uniemożliwiających swobodny dostęp osobom niepełnosprawnym. Wejścia do Teatru znajdują się bezpośrednio na poziomie chodnika, z holi wejściowych jest prosty dostęp do wind oraz platformy pionowej dla osób niepełnosprawnych przy scenie na Wierzbowej.

Na widowni w sali Bogusławskiego istnieją specjalne miejsca przeznaczone dla osób z dysfunkcją ruchową, łatwe do demontażu dla osób, które nie schodzą z wózka inwalidzkiego.

- ⇒ Teatr Narodowy jest otwarty dla osób upośledzonych psychicznie. Po uprzednich ustaleniach z opiekunami, osoby te są naszymi widzami na wybranych spektaklach.

W roku 2013 niepełnosprawni widzowie Teatru Narodowego mogli korzystać ze wszystkich wymienionych wyżej udogodnień, tj. pełnego przystosowania ogólnodostępnych części budynku dla osób z upośledzeniami ruchu, audiodeskrypcji dla niewidomych, napisów dla niesłyszących, pętli akustycznej dla niedosłyszących, programów lekcji teatralnych dla młodzieży niepełnosprawnej.

W roku 2013 Teatr Narodowy zatrudnił 5 osób niepełnosprawnych, natomiast w latach: 2008 – 2012 zatrudnienie osób niepełnosprawnych przedstawiało się następująco : 2008 r. – 1 osoba, 2009 r. – 2 osoby, 2010 r. – 4 osoby, 2011 r. – 4 osoby, 2012 r. – 4 osoby.

⇒ **Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie.**

W 2010 roku w budynku Narodowego Starego Teatru w części administracyjnej (od strony ulicy Jagiellońskiej) przebudowane zostały toalety pod kątem dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2012 roku w siedzibie Narodowego Starego Teatru (od strony ul. Jagiellońskiej) z uwagi na potrzeby osób niepełnosprawnych zainstalowana została winda umożliwiająca dostęp do części administracyjnej i m.in. do archiwum Starego Teatru.

We wrześniu 2013 roku zakończono prace przygotowawcze (przebiecia stropu i budowa szybu) do zainstalowania windy dla osób niepełnosprawnych ruchowo, prowadzącej do realizowanego w podziemiach budynku od strony Placu Szczepańskiego, multimedialnego Muzeum Starego Teatru.

W sezonie 2012/2013 rozpoczęto współpracę z Fundacją „Zdążyć z pomocą” oraz Fundacją Kultura bez Barrier w zakresie prezentacji spektakli dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wynikiem tej współpracy była prezentacja w dniu 11 maja 2013 roku na Dużej Scenie przy ul. Jagiellońskiej 1 spektaklu „Pan Tadeusz” w reż. Mikołaja Grabowskiego opatrzonego audiodeskrypcją oraz napisami dla osób niesłyszących.

W Narodowym Starym Teatrze im. Heleny Modrzejewskiej w Krakowie, wg. stanu na dzień 31.12.2013 roku, było zatrudnionych 8 osób niepełnosprawnych, co stanowiło

4,5% wszystkich zatrudnionych osób (176). W przeliczeniu na pełnozatrudnionych było to 7,5 etatu, co stanowiło 4,4% wszystkich zatrudnionych w etatach (168,65).

⇒ **Narodowa Galeria Symfoniczna Polskiego Radia w Katowicach.**

Obecna siedziba orkiestry znajduje się w budynku, którego gospodarzem jest Centrum Kultury Katowice i instytucja nie ma bezpośredniego wpływu na stan przystosowania obiektu dla osób niepełnosprawnych.

Budynek, sala koncertowa jest przystosowana do poruszania się osób niepełnosprawnych, na wózkach inwalidzkich; windy, pochylnie, toalety itp.

Od 1.10.2014 r. instytucja rozpocznie działalność w nowym obiekcie, którego gospodarzem będzie NOSPR – przystosowany budynek do potrzeb osób niepełnosprawnych i wdrażania innych programów związanych z niepełnosprawnością

Instytucje współprowadzone:

⇒ **Opera Nova w Bydgoszczy.**

Działania związane z realizacją Karty Praw Osób Niepełnosprawnych:

- ◇ Opera Nova jest właścicielem gmachu operowego wraz z częścią sal kongresowych przy ul. Focha 5, który jest dostosowany do korzystania przez osoby niepełnosprawne (szerokości przejść, pochylnie, windy, toalety). W ramach działań służących większej dostępności sztuki operowej dla widzów z niesprawnością słuchową, biuro obsługi widowni dysponuje słuchawkami, które są wypożyczane zainteresowanym osobom,
- ◇ instytucja jest właścicielem budynku warsztatowo-magazynowego przy ul. Ludwikowo 12, oraz dzierżawi dwie inne nieruchomości wykorzystywane na warsztaty teatralne, w których nie przewiduje się zatrudnienia osób niepełnosprawnych,
- ◇ dla zorganizowanych grup z dysfunkcją wzroku lub słuchu Opera rezerwuje miejsca na widowni bliżej sceny, bardziej dla tych osób dostosowane, a dla opiekunów grup przekazuje bilety nieodpłatnie,
- ◇ w minionym roku nie były zgłaszane zastrzeżenia w zakresie nieprzestrzegania praw osób niepełnosprawnych,
- ◇ w minionym okresie nie stwierdzono niepokojących tendencji w obszarze urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

Zatrudnienie w Operze Nova w latach 2008 – 2013.

Rok	Ilość zatrudnionych osób	
	Ogółem	Osoby niepełnosprawne
2008	324	9
2009	319	15
2010	319	15
2011	318	15
2012	304	11
2013	302	11

Dla realizacji ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r o języku migowym i innych środkach komunikacji, w 2014 r Opera Nova podejmie działania w celu przeszkolenia pracownika w zakresie umiejętności komunikowania się językiem migowym (PJM).

⇒ **Filharmonia Zielonogórska im. Tadeusza Bairda w Zielonej Górze.**

Obiekty Filharmonii Zielonogórskiej są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Stan zatrudnienia osób niepełnosprawnych na dzień 31.12.2013r. wynosił 9 osób.

Ze względu na specyfikę instytucji (koncerty symfoniczne i kameralne) nie bierze się pod uwagę wprowadzenia do instytucji języka migowego.

⇒ **Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy.**

Filharmonia Pomorska im. I. J. Paderewskiego w Bydgoszczy na dzień 31.XII.2013 r. zatrudniała 3 osoby niepełnosprawne.

Filharmonia Pomorska w Bydgoszczy, zgodnie ze swoim statutowym, podstawowym zadaniem, które brzmi „zaspakajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa, umożliwianie wszechstronnego rozwoju osobowości (...), a przede wszystkim „edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę, (...) zwłaszcza przygotowanie dzieci i młodzieży do roli przyszłych współtwórców i odbiorców kultury”, pragnie dotrzeć do tych odbiorców, również dorosłych, którzy nie mają możliwości obcowania z żywą muzyką i kulturą wysoką, także z uwagi na problemy finansowe.

- ◇ W celu zachęcenia do aktywnego uczestnictwa w koncertach oferuje grupom słuchaczy niepełnosprawnych specjalne, tanie bilety a na audycje muzyczne wstęp bezpłatny (na podstawie pisemnego wniosku różnych stowarzyszeń, związków, ośrodków, warsztatów zajęciowych, itp. w Bydgoszczy i w regionie), ułatwiając tym samym szeroki dostęp do największych dzieł muzycznych w wykonaniu wybitnych artystów ze świata (lista upoważnionych do zakupu biletów w cenach specjalnych w załączeniu);
- ◇ Osoby niepełnosprawne mogą indywidualnie zakupić bilet w cenie 5zł a ich opiekunowie w cenie 10zł;
- ◇ Na koncerty okolicznościowe, jak z okazji Dnia Dziecka, Mikołajki czy w czasie ferii zimowych, grupom dzieci niepełnosprawnych oferuje instytucja bezpłatne wejście, pozyskuje w tym celu sponsorów;
- ◇ Filharmonia przy wejściu do gmachu udostępnia osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich rampę podjazdową oraz „schodołazy”, umożliwiające bezpieczne i sprawne przemieszczanie się na sale koncertowe FP;
- ◇ Przystosowane zostały toalety w ramach możliwości architektonicznych dla osób niepełnosprawnych;
- ◇ Język migowy w FP nie jest stosowany.

Ośrodki Specjalne, Stowarzyszenia, Placówki, itp.,
które skierowały do Filharmonii Pomorskiej pisemną prośbę
o zgodę na specjalne bilety na koncerty:

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabowidzącej i Niewidomej im. Louisa Braille’a w Bydgoszczy, Salezjańskie Stowarzyszenie Młodzieży w Bydgoszczy, Bydgoskie Stowarzyszenie Amazonki w Bydgoszczy, Stowarzyszenie Stwardnienia Rozsianego SM w Bydgoszczy, Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Towarzystwie Wspierania Osób Niepełnosprawnych w Świeciu, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Aleksandrowie Kujawskim, Kowalewie Pomorskim, Sępólnie Krajeński w Kruszwicy, Polski Związek Niewidomych w Człuchowie, Polski Związek Niewidomych OKATIK w Bydgoszczy, Polski Związek Niewidomych Okręg Kujawsko-Pomorski Koło Powiatowe Nakło, Fundacja „Przystań Nadziei” (skupiająca osoby chore na schizofrenię), Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – Dom Dziennego Pobytu „Kapuściska”, Miejski Ośrodek Społeczny w Bydgoszczy ROPS „Fordon”, Hospicjum im. ks. Jerzego Popiełuszki przy parafii św.św. Polskich Braci Męczenników, Katedra i Klinika Psychiatrii – Oddział Dzienny Rehabilitacji Psychiatrycznej dla Dzieci i Młodzieży, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Nakle n. Notecią, Dom Pomocy Społecznej w Koronowie, DOM SUE RYDER w Bydgoszczy, Dom Pomocy Społecznej „SŁONECZKO”, Bydgoski Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych – placówka wielofunkcyjna, Zakład Karny w Potulicach, Szpital Uniwersytecki nr 1 im. dr A. Jurasza w Bydgoszczy, Klinika Psychiatrii, Świetlica Profilaktyczno-Wychowawcza dla Dzieci i Młodzieży w Strzelnie, Gminne Koło TPD w Drzycimiu, TPD Oddział Miejski w Bydgoszczy, Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Wielofunkcyjna Centrum Wspierania Dzieci i Młodzieży „Młody Las” w Toruniu, MONAR Młodzieżowy Ośrodek Profilaktyki i Wczesnej Terapii Stowarzyszenia Monar w Bydgoszczy, Dom Dziecka w Trzemiętowie, Dom Dziecka w Kołdrąbii, Rodzinny Dom Dziecka z Górzyskowa, Stowarzyszenie „Z Potrzeby

Serca” w Bydgoszczy, Dom Zakonny Towarzystwa Jezusowego w Bydgoszczy, Dom Dziennego Pobytu „SENIOR” w Bydgoszczy, Stowarzyszenie wzajemnej pomocy „FLANDRIA” Bydgoszcz.

☞ **Teatr Wielki im. Stanisława Moniuszki w Poznaniu.**

Teatr Wielki w Poznaniu w roku 2013 nie wykonał nowych prac związanych z likwidacją barier architektonicznych, jedynie wykonał prace naprawcze istniejącego podjazdu dla wózków inwalidzkich, który zapewnia dostęp do zamontowanej w gmachu platformy typu HIRO 320 dla osób niepełnosprawnych.

W latach 2008 do 2012 Teatr Wielki poczynił następujące starania w celu likwidacji barier architektonicznych osób niepełnosprawnych:

- ◇ W roku 2009 Teatr przygotował dokumentację projektową na „Modernizację i renowację widowni zabytkowego gmachu Teatru Wielkiego”, która w swoim zakresie opracowania obejmowała dostosowania widowni parteru dla osób niepełnosprawnych ruchowo,
- ◇ W roku 2011 wykonano modernizację i renowację widowni Teatru, w wyniku której na widowni parteru wydzielono cztery miejsca dla wózków inwalidzkich, zapewniając swobodny dojazd z holu szatniowego,
- ◇ W trakcie przeprowadzanych prac remontowych zachowano dotychczasowo funkcjonujący modulator pracujący w podczerwieni dla osób niedosłyszących-model SI 1015,
- ◇ Ponadto w nawiązaniu do ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku o języku migowym i innych środkach komunikowania się Teatr posiada od szeregu lat zamontowaną elektroniczną tablicę tekstową na widowni, która jest wykorzystywana w trakcie spektakli.
- ◇ Największym problemem w zakresie dostępności budynku Teatru dla osób niepełnosprawnych ruchowo jest duża różnica poziomów pomiędzy poziomem trotuaru przed Teatrem i poziomem holu kasowego wymagająca pokonania dużej ilości schodów.
- ◇ W roku 2010 Teatr Wielki opracował i uzgodnił z Miejskim Konserwatorem Zabytków koncepcję przebudowy jednej z klatek schodowych na szyb dla dźwigu dla osób niepełnosprawnych ruchowo, co zlikwidowałoby tę barierę. Zrealizowanie przez Teatr w/w przebudowy pozwoliłoby na uporządkowanie komunikacji w tym rejonie oraz umożliwiłoby osobom niepełnosprawnym swobodny dostęp do widowni parteru i wszystkich balkonów Teatru. Ponadto w opracowaniu planuje się dostosowanie kolejnych toalet dla osób niepełnosprawnych na poszczególnych piętrach (obecnie Teatr posiada dwie toalety zlokalizowane na parterze).
- ◇ Projekt będzie zawierał również dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niewidomych i niedowidzących umożliwiające im samodzielne poruszanie się po Teatrze.
- ◇ Zamontowanie np. repertuaru na dany miesiąc w brajlu i druku powiększonym, tablic informacyjnych na drzwiach, oznaczenia brajlowskie rzędów, siedzeń, planów, cenników biletów, układu budynku (wejścia / wyjścia /toalety), pozwoli na stworzenie przyjaznego otoczenia dla wszystkich.
- ◇ W roku 2011 Teatr wykonał przebudowę drogi pożarowej i miejsc parkingowych przy budynku Teatru, tworząc 13 miejsc parkingowych dla pracowników dostosował jedno miejsce parkingowe z przeznaczeniem dla osób niepełnosprawnych poruszającym się samochodem.

Teatr Wielki obecnie zatrudnia 10 osób z orzeczeniem stopnia niepełnosprawności w tym; 7 osób z lekkim orzeczeniem stopnia niepełnosprawności i 3 osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

⇒ **Filharmonia im. Witolda Lutosławskiego we Wrocławiu.**

Instytucja nie zatrudnia osób niepełnosprawnych. Budynek Filharmonii, jest dostępny dla osób niepełnosprawnych, pomimo swoich wad. Znajduje się w nim winda, ułatwiająca poruszanie się osobom niepełnosprawnym.

W 2013 została przeprowadzona modernizacja toalety na pierwszym piętrze przy holu koncertowym, dostosowana dla osób niepełnosprawnych.

Ponadto na Sali koncertowej zostały wydzielone miejsca dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Filharmonia dysponuje również przeszkolonymi pracownikami w zakresie przeprowadzania osób niepełnosprawnych po budynku Filharmonii.

Nowy budynek na pewno zapewni wszelkie dogodności. Od października 2012 roku Filharmonia prowadzi projekt pt. „*Obrazy dźwiękiem malowane*”, który polega na tym, że uczniowie szkół gimnazjalnych i średnich, skupieni wokół organizacji charytatywnych pomagają osobom niedowidzącym w dotarciu do Filharmonii Wrocławskiej i stwarzają właściwe warunki do godnego i wyjątkowego spędzenia wieczoru pod znakiem muzyki.

⇒ **Międzynarodowy Festiwal Vratislavia Cantas.**

Instytucja nie dysponuje budynkiem, natomiast miejsca koncertowe wybiera tak, aby były one również dostępne dla osób niepełnosprawnych.

W budynku, w którym znajduje się siedziba Festiwalu znajduje się winda, ułatwiająca poruszanie się osobom niepełnosprawnym. Festiwal nie zatrudnia osób niepełnosprawnych.

⇒ **Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku.**

W roku 2013 Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku prowadziło swoją działalność w dwóch obiektach, w gmachu instytucji przy ul. Odeskiej 1 oraz w budynku przy ul. Podleśnej 2.

W kwestii dostosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych:

- ◇ przy ul. Podleśnej 2 instytucja dysponuje:
 - ✘ oznaczonymi miejscami parkingowymi dla osób niepełnosprawnych
 - ✘ podjazdem przy wejściu głównym dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
 - ✘ miejscami przed sceną dla kilku osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
 - ✘ łazienka z kabiną WC dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- ◇ przy ul. Odeskiej 1 są następujące udogodnienia:
 - ✘ 2 oznaczone miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych,
 - ✘ dogodne wejście główne, a następnie wjazd windą do foyer,
 - ✘ 4 miejsca dla osób niepełnosprawnych przebywających na wózkach na sali koncertowej (dwa na dole przy pierwszym rzędzie i dwa przy rzędzie 11 - z dwóch stron). Ponadto można umieścić kolejnych niepełnosprawnych na siedzących (miejsca są oznakowane).
 - ✘ podjazdy dla osób niepełnosprawnych na wózkach oraz
 - ✘ dostosowane toalety.

Ponadto, instytucja dysponuje 36 kpl. urządzeń umożliwiających odbiór koncertów przez osoby z uszkodzeniem słuchu oraz ma przygotowane warunki techniczne na sali koncertowej przy ul. Odeskiej do wprowadzenia audiodeskrypcji.

W zakresie dostępności do koncertów/spektakli:

- ◇ osoby niepełnosprawne uprawnione są do zakupu biletów ulgowych na koncerty/spektakle, których organizatorem jest Opera i Filharmonia Podlaska za okazaniem odpowiedniego dokumentu
- ◇ osoby niepełnosprawne poruszające się na wózkach inwalidzkich uprawnione są do zakupu wejściówek ulgowych na koncerty/spektakle, których organizatorem

jest Opera i Filharmonia Podlaska; Ich opiekunowie uprawnieni są do zakupu biletu ulgowego;

- ◇ osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich proszone są o zgłaszanie chęci przybycia na koncert/spektakl z 3 dniowym wyprzedzeniem pod nr tel. /85/ 306 75 06. Opera i Filharmonia Podlaska dysponuje 4 miejscami na ustawienie wózków inwalidzkich (parter prawy i lewy, po jednym miejscu przy rzędzie 1 i parter prawy i lewy po 1 miejscu przy łoży V i VI – na przeciwko rzędu 11).

Stan zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

2008	3 osoby
2009	3 osoby
2010	2,67 osoby
2011	2 osoby
2012	3,3 osoby
2013	6 osób

Zakres usług oferowanych osobom i na rzecz osób niepełnosprawnych:

Opera i Filharmonia Podlaska organizuje i wykonuje formy koncertowe: koncerty symfoniczne, oratoryjne, kameralne, recitale i formy sceniczne: opera, musical, koncerty edukacyjne i inne, których odbiorcami są osoby niepełnosprawne.

W organizowanych koncertach uczestniczą grupy osób niepełnosprawnych zrzeszone, m.in. w Stowarzyszeniu Pomocy Osobom Samotnym i Samotnym Niepełnosprawnym „NADZIEJA”, w Stowarzyszeniu na Rzecz Twórców Niepełnosprawnych NIKE w Białymstoku, członkowie fundacji „Sprawni inaczej”, członkowie Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Białymstoku, członkowie Stowarzyszenia Chorych na Choroby Reumatyczne „REUMA-PODLASIE”, członkowie Akcji „Via Spei-Droga Nadziei” z Warszawy, członkowie Polskiego Związku Niewidomych Oddział w Białymstoku, członkowie Polskiego Związku Głuchych Oddział w Białymstoku, członkowie Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Specjalnej Troski „Jeden świat”, członkowie Podlaskiego Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym „Jasny cel”. Na koncerty zapraszane są także grupy dzieci niepełnosprawnych z białostockich przedszkoli i wielu innych placówek, a także z Warsztatów Terapii Zajęciowej „Jard”, pensjonariusze Domu Pomocy Społecznej w Zaściankach oraz indywidualne osoby.

W latach 2005-2009 Orkiestra Opery i Filharmonii Podlaskiej brała udział w akcji charytatywnej organizowanej przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Działalności Muzycznej w Białymstoku w okresie DNIA DZIECKA. Koncerty charytatywne realizowane były na rzecz potrzebujących dzieci. Koncerty te adresowane były, m.in. do dzieci i młodzieży z warsztatów terapii zajęciowej, stowarzyszeń i fundacji województwa podlaskiego tj. Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Nike”, Fundacji „Sprawni inaczej” przy Regionalnym Oddziale PTTK w Białymstoku, wychowanków Domu Pomocy Społecznej w Zaściankach, dzieci i młodzieży zrzeszonej w Polskim Związku Głuchych Oddział w Białymstoku, Polskim Związku Niewidomych Oddział w Białymstoku, Stowarzyszeniu Dzieci z Chorobami Rozrostowymi w Białymstoku, Stowarzyszeniu Pomocy Dzieciom i Młodzieży Specjalnej Troski „Jeden świat”, Podlaskim Stowarzyszeniu Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym „Jasny cel”. Na koncerty zapraszane były także grupy dzieci niepełnosprawnych z białostockich przedszkoli i wielu innych placówek, a także dzieci ze Środowiskowego Domu Rodziny „Nasz Dom”, Warsztatów Terapii Zajęciowej „Jard”:

- ◇ w roku 2005 dochód z koncertów przekazano fundacji „Sprawni inaczej”, a także zakupiono sprzęt komputerowy ze specjalistycznym oprogramowaniem dla dzieci niewidzących i niedowidzących zrzeszonych w Polskim Związku Niewidomych Oddział w Białymstoku;

- ◇ w roku 2006 zebrane środki przekazano na częściowe pokrycie kosztów organizacji turnusów rehabilitacyjnych dla dzieci głuchych i niedosłyszących z ubogich rodzin wytypowanych przez Polski Związek Głuchych w Białymstoku;
- ◇ w roku 2007 wpływy z biletów przekazano na częściowe pokrycie kosztów turnusów rehabilitacyjnych dla dzieci po przebytej chorobie nowotworowej, które zorganizowało Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci z Chorobami Rozrostowymi w Białymstoku. Kolejne środki finansowe przeznaczono na rehabilitację dzieci z porażeniem mózgowym ze Stowarzyszenia „Jasny cel” oraz na pomoc dzieciom specjalnej troski ze Stowarzyszenia „Jeden świat”;
- ◇ w roku 2008 wpływy z biletów przekazano na:
 - ✘ specjalistyczną terapię dzieci głuchych i niedosłyszących zrzeszonych w Polskim Związku Głuchych Oddział w Białymstoku,
 - ✘ utworzenie Gabinetu Terapii Sensorycznej dla dzieci niepełnosprawnych przy Zespole Szkół Nr 11 w Białymstoku,
 - ✘ muzykoterapię dzieci niepełnosprawnych z Akcji „Via Spei-Droga Nadziei”,
 - ✘ - pokrycie części kosztów dogoterapii dzieci z Podlaskiego Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym „Jasny cel”,
 - ✘ pokrycie części kosztów wyjazdu na Międzynarodowy Obóz Artystyczny do Krakowa i Zakopanego oraz Międzynarodowy Festiwal Twórczości Artystycznej „Urobime Si Radosť” w Bratysławie dzieci objętych pomocą Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Specjalnej Troski „Jeden świat”,
 - ✘ delfinoterapię przy remisji rzadko spotykanej choroby rozpoznanej u Kubusia Różańskiego w Island Dolphin Care na Florydzie w USA,
 - ✘ realizację XI Pleneru Twórców Niepełnosprawnych przez Stowarzyszenie na Rzecz Twórców Niepełnosprawnych NIKE w Białymstoku,
 - ✘ pokrycie kosztów organizacji kolonii letnich w Jastarni dla 10 dzieci ze Stowarzyszenia Pomocy Rodzinie DROGA w Białymstoku.
- ◇ w roku 2009 udzielono wsparcia:
 - ✘ Zespołowi Szkół Specjalnych Nr 11 na sfinansowanie zakupu nowoczesnego systemu EEG DigiTrack Biofeedback do Gabinetu Terapii Sensorycznej,
 - ✘ „Młodej Filharmonii” na sfinansowanie udziału podopiecznych z Akcji „Via Spei – Droga Nadziei” z przeznaczeniem na pokrycie kosztów transportu podopiecznych Akcji na koncerty czwartkowe do Filharmonii Narodowej,
 - ✘ Stowarzyszeniu Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym „JASNY CEL” na zakup sprzętu rehabilitacyjnego i muzycznego do prowadzenia muzykoterapii,
 - ✘ Stowarzyszeniu Pomocy Rodzinie „DROGA” w Białymstoku jako dofinansowanie organizacji letniej akcji „Wakacje z Bogiem”,
 - ✘ na dofinansowanie kosztów rehabilitacji Kubusia Różańskiego w ośrodku w Island Dolphin Care na Florydzie w USA podopiecznego Fundacji Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” z siedzibą w Warszawie,
 - ✘ Polskiemu Związkowi Głuchych - Specjalistycznemu Ośrodkowi Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu z siedzibą w Białymstoku z przeznaczeniem na dofinansowanie wycieczki podopiecznych Związku do Białowieży i zakup niezbędnej kserokopiarki,
 - ✘ Stowarzyszeniu NIKE z przeznaczeniem na dofinansowanie organizacji Międzynarodowego Pleneru Twórców Niepełnosprawnych w Kuklach,
 - ✘ Wspólnocie „Kairos” jako dofinansowanie VII Chrześcijańskich Warsztatów Artystycznych „Kocham Tworzyć”,
 - ✘ Polskiemu Towarzystwu Turystyczno – Krajoznawczemu na dofinansowanie organizacji IV Otwartego Integracyjnego Rejsu Osób Niepełnosprawnych,

- ✧ *Fundacji "OIKONOMOS"* na dofinansowanie projektu „Usprawnieni Przyjaźnią, Przyrodą Zachwyceni” na rzecz Domu Pomocy Społecznej w Zaściankach.

Opera i Filharmonia Podlaska otrzymała w roku 2008 dofinansowanie ze środków PFRON na zakup i montaż urządzeń wspomagających słyszenie w ramach realizacji programu pn. „Pitagoras 2007 - program pomocy osobom z uszkodzeniem słuchu”. Program ten był realizowany także w roku 2009.

Wychodząc naprzeciw osobom z uszkodzeniami słuchu po analizie akustyki Sali Koncertowej i Kameralnej stwierdzono, że urządzenia wspomagające sygnał w obszarze działania promieni podczerwieni likwidują elementy zakłócające (pogłos, echo) poprawiając odbiór dźwięku przez aparat słuchowy. Aby znieść tą barierę w komunikacji, montaż bezprzewodowego systemu na podczerwień okazał się niezbędny. Uzyskana liczba elementów składowych systemu dopasowana jest do objętości Sal i ilości miejsc. Zadeklarowany komplet (36) odbiorników wraz ze słuchawkami i pętlami indukcyjnymi pozwala na jednoczesne udostępnienie ich dla dzieci z uszkodzeniami słuchu z ośrodków szkolno-wychowawczych, jak i dla wszystkich tych, którzy noszą aparaty słuchowe.

Realizacja w/w zadania niewątpliwie służy celom edukacyjnym, wychowaniu i przede wszystkim kształtowaniu wrażliwości osób poszkodowanych przez los. Opera i Filharmonia Podlaska w Białymstoku zakupiła w okresie Bożonarodzeniowym kartki świąteczne wykonane przez Stowarzyszenie na Rzecz Twórców Niepełnosprawnych NIKE w Białymstoku.

W 2010 r. w konkursie architektonicznym „Białystok miasto przyjazne osobom niepełnosprawnym” OiFP otrzymała statuetkę jako miejsce przyjazne osobom niepełnosprawnym. Konkurs prowadzony był przez Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

Wybrane wydarzenia artystyczne.

2012 r.

- ✧ W styczniu 2012 roku OiFP organizowała cykl koncertów symfonicznych, podczas których o zwierzętach Podlasia opowiadał znany dziennikarz i przyrodnik Adam Wajrak. Jedno ze spotkań, 20 stycznia, przeznaczone było nieodpłatnie dla dzieci i rodzin dysfunkcyjnych oraz dla grup osób niepełnosprawnych.
- ✧ Opera i Filharmonia Podlaska z osobie dyrektora Roberto Skolmowskiego wsparła kampanię przekazywania 1% procenta podatku na rzecz osób niepełnosprawnych, organizowaną przez Podlaskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym „Jasny cel”.
- ✧ OiFP włącza się i angażuje w działalność charytatywną. W tym zakresie m. in. w trosce o opiekę nad niepełnosprawną podopieczną Fundacji Otwierających się Serc Opera współorganizowała koncert z udziałem wybitnej śpiewaczki Jadwigi Rappe.
- ✧ Udział osób niepełnosprawnych w wystawach (ponad 19 tys. wszystkich widzów w 2012r), także przez grupy osób niepełnosprawnych.
- ✧ Wystawy, które udostępniono w grudniu 2012r. były szczególnie atrakcyjne dla osób niepełnosprawnych z uwagi na ich zmysłowy charakter: „Instrumenty z duszą” bazowały na opowieści i dźwięku oraz wspólnym śpiewaniu, a instalacja multimedialna „Posłuszny pixel” opierała się na zależnościach między dźwiękiem i obrazem. Obie cieszyły się dużym zainteresowaniem.

2013 r.

- ✧ W roku 2013 regularnie placówkę odwiedzały osoby oraz grupy osób niepełnosprawnych. Dzieci z ograniczeniami intelektualnymi korzystają z formuły Otwartych Prób Generalnych. W roku 2013 odbyło się 9 tego typu prób i w każdej udział wzięło ponad trzydzieści osób niepełnosprawnych (głównie dzieci i młodzież o cechach autyzmu), w ramach zajęć terapeutycznych (łącznie ponad 300

osób). Oprócz tego w ciągu roku otrzymaliśmy 40 zgłoszeń osób na wózkach inwalidzkich, które skorzystały z naszej oferty artystycznej.

- ✧ W ciągu roku osoby o różnych ograniczeniach wzięły udział w następujących wystawach: Wystawy czasowe: „Instrumenty z duszą”, „I ciągle widzę ich twarze ... Fotografia Żydów polskich”, „Fotografia dzikiej przyrody”, Wystawa fotograficzna Stowarzyszenia „MY DLA NICH, „Byliśmy tu ...”, „Rękopisy tu grzebię i sieję... Podziemne Archiwum Getta Warszawskiego im. E. Ringelbluma w Warszawie”, „Józef Piłsudski – od zesłańca do marszałka”, „Tuzin. Niemaula.Plakat”.
- ✧ Łącznie wystaw odwiedziło 716 osób niepełnosprawnych m.in. z następujących placówek: Zespół Szkół Nr 12 i 13 w Białymstoku (szkolnictwo specjalne), Świetlica Socjoterapeutyczna w Białymstoku „Stumilowy las” Spółdzielni Mieszkaniowej „Rodzina Kolejowa w Białymstoku”, Świetlica Socjoterapeutyczna przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Hajnówce, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Czarnej Białostockiej, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Ogrodnickach, Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Białymstoku, Ośrodek dla dzieci i młodzieży z cechami autyzmu w Białymstoku, Ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (przy Ośrodku Pomocy w Łązniach), Stowarzyszenie „My Dla Nich” (przy wernisażu wystawy fotograficznej), Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Razem możemy więcej”. Grupy osób niepełnosprawnych korzystają także z możliwości zwiedzania samego gmachu Opery, w związku z tym, że pełni również rolę obiektu atrakcyjnego architektonicznie.

Warto również dodać, że nowy gmach Opery i Filharmonii Podlaskiej został dwukrotnie wyróżniony ze względu na dostępność dla osób niepełnosprawnych:

- ✧ Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa - nagrody w konkursie „Budowa roku 2011-2012 w regionie północno-wschodnim” - dla Opery i Filharmonii Podlaskiej za najlepszy obiekt użyteczności publicznej, a także za najlepiej przystosowany obiekt dla osób niepełnosprawnych
- ✧ Grand Prix Prezesa Urzędu Dozoru Technicznego, październik 2013 - „Obiekt dostępny dla osób niepełnosprawnych”

Informacja o wdrożeniu w życie postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się: poprzez realizowane działania Opera i Filharmonia Podlaska w Białymstoku umożliwia osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu artystycznym naszej instytucji, jednakże na daną chwilę nie dysponuje pracownikiem władającym językiem migowym. Grupom, które odwiedzały dotychczas instytucję, a wymagały języka migowego, towarzyszył zawsze tłumacz.

Jednocześnie instytucja jest w stanie zorganizować osobę tłumacza języka migowego, jeśli tylko taka potrzeba zostanie zgłoszona.

W roku 2013 podjęto współpracę z Fundacją AUDIODESKRYPCJA z Białegostoku. W związku z tym rozpoczęto proces przygotowywania audiodeskrypcji do musicalu „Upiór w Operze” Andrew Lloyd Webbera. Specjalistyczna wiedza jaką oferują pracownicy Fundacji AUDIODESKRYPCJA to ponadto gwarancja niezbędnych konsultacji dotyczących pomocy osobom niewidomym i niedosłyszącym. Powyższe działania to wynik możliwości technologicznych nowego gmachu Opery, dostępności niezbędnego sprzętu oraz potrzeb społecznych, na które staramy się odpowiadać. W przypadku osób niedowidzących, a takie grupy odwiedzały chociażby wystawy, osoba oddelegowana do obowiązku oprowadzania grup zawsze stara się przekazać niezbędne informacje w sposób rekompensujący możliwości zwiedzających.

☞ **Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu.**

CSW Znaki Czasu posiada wjazd do budynku z poziomu zero, podjazdy dla wózków do części parkingowej, wjazd dla wózków do kina CSW oraz windę dla osób

niepełnosprawnych.

Na dzień 31 grudnia 2013 nie była w CSW Znaki Czasu zatrudniona żadna osoba niepełnosprawna.

Osoby niepełnosprawne są uprawnione do zakupu biletu ulgowego na wystawy, natomiast opiekunowie osób niepełnosprawnych są uprawnione do wejścia bezpłatnego.

☞ **Ośrodek „Pogranicze – Sztuk, Kultur, Narodów” w Sejnach.**

Instytucja w latach 2008-2013 nie zatrudniała i w chwili obecnej nie planuje zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W latach minionych (wcześniejszych niż 2008 r.) w budynkach użytkowanych przez Ośrodek "Pogranicze-sztuk, kultur, narodów" zamontowano podjazdy przy wejściu do budynków, mające na celu zlikwidowanie bariery komunikacyjnej dla osób niepełnosprawnych

☞ **Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”.**

Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice” podejmuje szereg inicjatyw na rzecz integracji osób niepełnosprawnych.

Ze względu na nieprzystosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych instytucja nie jest w stanie organizować imprez o charakterze integracyjnym.

Nie ma też możliwości bezpośrednio lub pośrednio wspierać osoby niepełnosprawne.

Jednakże podejmuje wszelkie starania, by pomimo barier architektonicznych umożliwić osobom niepełnosprawnym korzystanie z oferty kulturalnej Ośrodka.

Do pomocy osobom niepełnosprawnym, które chcą uczestniczyć w przedstawieniach „Gardzienic”, kieruje studentów Akademii Praktyk Teatralnych i pracowników Ośrodka.

W swojej działalności Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice” kładzie duży nacisk na kształtowanie postaw otwartości, tolerancji oraz integracji społecznej. Dotyczy to zarówno przedstawicieli różnych grup religijnych, etnicznych i rasowych, innych kręgów kulturowych jak i osób niepełnosprawnych.

Zajmowane pomieszczenia przez instytucje w większości nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dotyczy to szczególnie wynajmowanych pomieszczeń w Lublinie, przy ul. Grodzkiej 5a, gdzie organizowane są min. wystawy Galerii „Gardzienice”. Ze względu na fakt, że obiekt nie należy do Ośrodka (wynajmowane lokale na piętrach I-III oraz piwnicę) i jest wpisany do rejestru zabytków, nie ma obecnie możliwości likwidacji znajdujących się w nim barier architektonicznych.

Główna sala Ośrodka, znajdująca się w Gardzienicach, w budynku zabytkowej oficyny pałacowej pozwala na dostęp dla osób niepełnosprawnych (brak barier architektonicznych), jednak brak jest odpowiedniej infrastruktury sanitarnej (jak toalety dostępne dla niepełnosprawnych).

Przystosowano obiekty w Gardzienicach, w miejscu zasadniczej działalności statutowej, do wymagań niepełnosprawnych. W ramach projektu *Budowa Europejskiego Ośrodka Praktyk Teatralnych w Gardzienicach* (realizowanego od 2007 r. a od 2010 r. ze wsparciem funduszy Unii Europejskiej w ramach programu Infrastruktura i Środowisko) dokonano adaptacji budynku gospodarczego tzw. Szopy na Salę Prób i Zgromadzeń, która spełnia wymogi dostępności dla niepełnosprawnych. Przeprowadzono przebudowę Spichlerza w Gardzienicach na nowy teatr oraz siedzibę Akademii Praktyk Teatralnych. Obiekt zapewnia dostęp dla niepełnosprawnych do wszystkich miejsc publicznych. Dokonano również remontu dwóch innych obiektów, z ich przystosowaniem do potrzeb niepełnosprawnych: pałacu w Gardzienicach oraz oficyny północnej.

Na dzień 31.12.2013 r. Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice” zatrudniał dwie osoby niepełnosprawne w wymiarze pełnego etatu.

Sukcesywnie wdrażana jest w życie ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się. Ośrodek posiada rozwiązania oraz usługi umożliwiające kontakt tj. pocztę elektroniczną oraz faks.

Wszelkie dane o działalności Ośrodka oraz organizowanych wydarzeniach kulturalnych umieszczane są na stronie internetowej, a także w Biuletynie Informacji Publicznej. Instytucja ma również możliwość korzystania z pomocy, na zasadach określonych w ustawie, tłumacza języka migowego z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

↳ **Teatr im. Stefana Jaracza w Olsztynie.**

- ✧ W latach 2010 – 2013 była realizowana rewitalizacja i rozbudowa budynku Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie uwzględniająca dostosowanie budynku do osób niepełnosprawnych w myśl najnowszych rozwiązań architektonicznych.
- ✧ Rozwiązania dotyczą ciągów komunikacyjnych osób niepełnosprawnych do trzech scen Teatru: Sceny Dużej, Sceny Kameralnej i Sceny Margines.
- ✧ W głównym budynku Teatru została zaprojektowana i wykonana platforma do przewożenia osób niepełnosprawnych na Scenę Dużą i Kameralną. W foyer Teatru jest zbudowany podjazd dla wózków inwalidzkich.
- ✧ Na parterze Sceny Dużej w środkowych drzwiach po obu stronach jest dojazd po niewielkiej pochylni do miejsc na widowni dla osób niepełnosprawnych, również na pozostałych scenach są wyznaczone miejsca dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich.
- ✧ Teatr został rozbudowany o nową scenę Margines, w której została zamontowana winda dla osób niepełnosprawnych. Przy każdej ze scen są toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych.
- ✧ Dla osób niepełnosprawnych możliwy jest wjazd na wewnętrzny parking teatralny, z którego jest podjazd do budynku i dostęp do platformy i windy.

Teatr zatrudnia 1 osobę niepełnosprawną.

↳ **Teatr Wierszalin w Supraślu.**

Teatr Wierszalin jako instytucja artystyczna funkcjonująca w budynku wpisanym do rejestru zabytków nie prowadził w roku 2013 ani w latach poprzednich działań służących wdrożeniu systemów i udogodnień dla osób niepełnosprawnych.

Instytucja nie zatrudnia i nie zatrudniała osób niepełnosprawnych oraz nie dysponuje systemami komunikacji w języku migowym.

**Informacja o uczniach z niepełnosprawnościami w roku szkolnym 2012/2013
uczących się w szkołach artystycznych
prowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁸⁶**

Lp.	Szkoła	Ilość godzin	Niepełnosprawność	Orzeczenie
1.	ZSM Szczecin	12	Tiki nerwowe	NI
2.	ZSM Szczecin	10	Zespół Aspergera	NI
3.	ZSP Katowice	8	Niedosłuch	OKS, NI
4.	ZSP Katowice	2	Niedosłuch	OKS
5.	ZSP Lublin	2	Niedosłuch	OKS
6.	LP Poznań	3	Niedosłuch	OKS
7.	POSM II st. Kraków	12	Zespół Aspergera, we wcześniejszym orzeczeniu ponadto upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim	NI, OKS
8.	LP Poznań	2	Afazja ruchowa	OKS
9.	LP Szczecin	2- zajęcia rewalidacyjne 14 - nauczanie indywidualne	Zespół Aspergera Zaburzenia hiperkinetyczne	OKS, NI
10.	LP Poznań	2	Niedosłuch obustronny	OKS
11.	ZSP Gdynia	2	niedosłuch	OKS
12.	LP Szczecin	11 – nauczanie indywidualne	niewidomy	OKS, NI
13.	SM Głucholazy	2	niewidoma	OKS

Legenda:

OKS – Orzeczenie w sprawie kształcenia specjalnego – właściwe dla osób z niepełnosprawnościami

NI – Orzeczenie w sprawie nauczania indywidualnego – dla dzieci, które zachorowały – na czas choroby

Ponadto, jak odnotowało Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie, jednostki szkolnictwa artystycznego w 2013 roku w trakcie budowy, rozbudowy czy modernizacji budynków szkół i placówek (bursy i internaty), dostosowywały dla uczniów niepełnosprawnych ogólnodostępne części budynków w postaci wybudowania podjazdów, podestów. Zainstalowano windy oraz dostosowano wyposażenie łazienek dla osób niepełnosprawnych.

⁸⁶ Dane przygotowało Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie.

**Wsparcie osób niepełnosprawnych
posiadających status weterana działań poza granicami państwa
i weterana poszkodowanego w działaniach poza granicami państwa.**

W roku 2012 – wydano 5 aktów wykonawczych do ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz.U. Nr 205, poz. 1203).

Ustawa określa m.in. status weterana działań poza granicami państwa i weterana poszkodowanego w działaniach poza granicami państwa.

Zgodnie z art. 3 ustawy weteranem poszkodowanym w działaniach poza granicami państwa może być osoba, która biorąc udział na podstawie skierowania w działaniach poza granicami państwa, doznała uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku pozostającego w związku z tymi działaniami lub choroby nabytej podczas wykonywania zadań lub obowiązków służbowych poza granicami państwa, z tytułu których przyznano jej świadczenia odszkodowawcze.

A zatem adresatami aktów wykonawczych do ustawy mogą być również osoby niepełnosprawne. Wspomniane akty wykonawcze to:

- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 czerwca 2012 r. w sprawie warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej na kształcenie weteranów poszkodowanych – funkcjonariuszy (Dz. U. poz. 685),
- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 marca 2012 r. w sprawie pomocy psychologicznej udzielanej weteranowi – funkcjonariuszowi, weteranowi poszkodowanemu – funkcjonariuszowi oraz najbliższym członkom jego rodziny (Dz. U. poz. 375),
- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 17 maja 2012 r. w sprawie monitorowania realizacji świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych weteranom poszkodowanym-funkcjonariuszom (Dz. U. poz. 602),
- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 czerwca 2012 r. w sprawie warunków i trybu przyznawania weteranowi-funkcjonariuszowi i weteranowi poszkodowanemu-funkcjonariuszowi zapomogi na pobyt w Domu Weterana oraz sposobu tworzenia funduszu na zapomogi (Dz. U. poz. 686),
- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 marca 2012 r. w sprawie wzoru zaświadczenia, wzoru legitymacji weterana – funkcjonariusza albo weterana poszkodowanego-funkcjonariusza (Dz. U. z 2013 r. poz. 1470).

Dodatkowo w 2012 r. zostały wydane 3 akty wykonawcze do ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.). Adresatami tych rozporządzeń również mogą być osoby niepełnosprawne, tj.:

- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 marca 2012 r. w sprawie świadczeń opieki zdrowotnej niezakwalifikowanych jako świadczenia gwarantowane oraz odpłatnych świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych weteranom poszkodowanym-funkcjonariuszom (Dz. U. poz. 373),
- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27 kwietnia 2012 r. w sprawie dofinansowania weteranom poszkodowanym-funkcjonariuszom Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej do zaopatrzenia w wyroby medyczne (Dz.U. poz. 500),
- ⇒ rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 marca 2012 r. w sprawie dokumentu potwierdzającego uprawnienia przysługujące weteranom poszkodowanym-funkcjonariuszom (Dz. U. z 2013 r. poz. 1564).

**Liczba samorządów gminnych⁸⁷,
w których funkcjonują organizacje pozarządowe
deklarujące w 2013 r. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych
w obszarze pożytku publicznego.**

gmina	powiat	województwo	fundacja	stowarzyszenie
1. Aleksandrów Kujawski	aleksandrowski	kujawsko-pomorskie		1
2. Aleksandrów Łódzki	zgierski	łódzkie		2
3. Alwernia	chrzanowski	małopolskie		1
4. Andrychów	wadowicki	małopolskie		1
5. Augustów	augustowski	podlaskie		1
6. Babice	chrzanowski	małopolskie	1	
7. Babimost	zielonogórski	lubuskie		1
8. Baranów	kępiński	wielkopolskie		1
9. Barcin	żniński	kujawsko-pomorskie		1
10. Bardo	ząbkowicki	dolnośląskie	1	
11. Barlinek	myśliborski	zachodniopomorskie		1
12. Bartoszyce	bartoszycki	warmińsko-mazurskie		3
13. Barwice	szczecinecki	zachodniopomorskie		2
14. Bejsce	kazimierski	świętokrzyskie		1
15. Bełchatów	bełchatowski	łódzkie	1	1
16. Bełżyce	lubelski	lubelskie		1
17. Będzin	będziński	śląskie		3
18. Biała Podlaska	Biała Podlaska	lubelskie	1	1
19. Białaczów	opoczyński	łódzkie		1
20. Białogard	białogardzki	zachodniopomorskie		1
21. Białystok	Białystok	podlaskie	11	20
22. Bielawa	dzierżoniowski	dolnośląskie	1	
23. Bielsk Podlaski	bielski	podlaskie		1
24. Bielsko-Biała	Bielsko-Biała	śląskie	7	8
25. Biesiekierz	koszaliński	zachodniopomorskie		1
26. Biłgoraj	biłgorajski	lubelskie	2	1
27. Biskupiec	olsztyński	warmińsko-mazurskie		1
28. Bledzew	międzyrzecki	lubuskie	1	
29. Błazowa	rzeszowski	podkarpackie		2
30. Bodzanów	płocki	mazowieckie		1
31. Bojanów	stalowowolski	podkarpackie		1
32. Bolesławiec	bolesławiecki	dolnośląskie		3
33. Borne Sulinowo	szczecinecki	zachodniopomorskie		1
34. Borzęcin	brzeski	małopolskie	1	
35. Braniewo	braniewski	warmińsko-		2

⁸⁷ Wykaz samorządów gminnych wygenerowany z baz danych portalu <http://ngo.pl> Stowarzyszenia Klon/Jawor przez administratora baz danych pana Wojciecha Lipińskiego.

		mazurskie		
36. Brańszczyk	wyszkowski	mazowieckie		1
37. Brusy	chojnicki	pomorskie		1
38. Brzesko	brzeski	małopolskie		1
39. Brzeziny	brzeziński	łódzkie		2
40. Brzeźnica	wadowicki	małopolskie		1
41. Brzozów	brzozowski	podkarpackie	2	1
42. Buczkowice	bielski	śląskie		1
43. Busko-Zdrój	buski	świętokrzyskie		1
44. Buczyna	kluczborski	opolskie		2
45. Bydgoszcz	Bydgoszcz	kujawsko-pomorskie	6	15
46. Bystrzyca Kłodzka	kłodzki	dolnośląskie		1
47. Bytom	Bytom	śląskie		5
48. Bytom Odrzański	nowosolski	lubuskie		1
49. Bytów	bytowski	pomorskie	1	2
50. Celestynów	otwocki	mazowieckie		1
51. Cewice	łęborski	pomorskie		1
52. Chełm	Chełm	lubelskie		6
53. Chełmek	oświęcimski	małopolskie		1
54. Chełmiec	nowosądecki	małopolskie		2
55. Chełmno	chełmiński	kujawsko-pomorskie	1	1
56. Chełmża	toruński	kujawsko-pomorskie		1
57. Chmielnik	rzeszowski	podkarpackie		1
58. Chodzież	chodzieski	wielkopolskie	1	
59. Chojnice	chojnicki	pomorskie		4
60. Chorzów	Chorzów	śląskie	5	4
61. Choszczno	choszczeński	zachodniopomorskie		1
62. Chrzanów	chrzanowski	małopolskie		4
63. Chrzypsko Wielkie	międzychodzki	wielkopolskie	1	
64. Chybie	cieszyński	śląskie		1
65. Ciechanów	ciechanowski	mazowieckie	1	2
66. Ciechocinek	aleksandrowski	kujawsko-pomorskie	2	
67. Cieszyn	cieszyński	śląskie		3
68. Cyców	łęczyński	lubelskie		1
69. Czarne	człuchowski	pomorskie		1
70. Czarny Bór	wałbrzyski	dolnośląskie		1
71. Czechowice-Dziedzice	bielski	śląskie	1	1
72. Czeladź	będziński	śląskie		2
73. Czempin	kościański	wielkopolskie		1
74. Czernica	wrocławski	dolnośląskie		1
75. Czernichów	żywiecki	śląskie	1	
76. Czerniejewo	gnieźnieński	wielkopolskie		1
77. Czernikowo	toruński	kujawsko-pomorskie	1	
78. Czersk	chojnicki	pomorskie		2
79. Czerwin	ostrołęcki	mazowieckie		1
80. Częstochowa	Częstochowa	śląskie	6	13

81. Człuchów	człuchowski	pomorskie		1
82. Dąbrowa Górnicza	Dąbrowa Górnicza	śląskie	2	5
83. Dąbrowa Tarnowska	dąbrowski	małopolskie		1
84. Dębica	dębicki	podkarpackie		2
85. Dębno	brzeski	małopolskie		1
86. Długołęka	wrocławski	dolnośląskie		1
87. Dobczyce	myślenicki	małopolskie		2
88. Dobrcz	bydgoski	kujawsko-pomorskie		1
89. Dobroszyce	oleśnicki	dolnośląskie	1	
90. Dobrzany	stargardzki	zachodniopomorskie		1
91. Dobrzyniewo Duże	białostocki	podlaskie		1
92. Dołhobyczów	hrubieszowski	lubelskie		1
93. Doruchów	ostrzeszowski	wielkopolskie		1
94. Drawsko Pomorskie	drawski	zachodniopomorskie		1
95. Drezdenko	strzelecko-drezdenecki	lubuskie	1	1
96. Drzewica	opoczyński	łódzkie		1
97. Duszniki	szamotulski	wielkopolskie		1
98. Dwikozy	sandomierski	świętokrzyskie		1
99. Dygowo	kołobrzegi	zachodniopomorskie		1
100. Działdowo	Działdowski	warmińsko-mazurskie		2
101. Dzierżążnia	płoński	mazowieckie		1
102. Dzierżoniów	dzierżoniowski	dolnośląskie		1
103. Dziwnów	kamieński	zachodniopomorskie		1
104. Elbląg	Elbląg	warmińsko-mazurskie	1	7
105. Ełk	ełcki	warmińsko-mazurskie	1	3
106. Filipów	suwalski	podlaskie		1
107. Firlej	lubartowski	lubelskie		1
108. Frysztak	strzyżowski	podkarpackie		1
109. Garwolin	garwoliński	mazowieckie	1	
110. Gdańsk	Gdańsk	pomorskie	14	30
111. Gdów	wielicki	małopolskie	1	
112. Gdynia	Gdynia	pomorskie	15	12
113. Giżycko	giżycki	warmińsko-mazurskie		5
114. Gliwice	Gliwice	śląskie	1	6
115. Głogów	głogowski	dolnośląskie		5
116. Głowno	zgierski	łódzkie		1
117. Gniewkowo	inowrocławski	kujawsko-pomorskie		1
118. Gniezno	gnieźnieński	wielkopolskie		1
119. Gnojnik	brzeski	małopolskie		1
120. Goleniów	goleniowski	zachodniopomorskie		1
121. Golina	koniński	wielkopolskie		2
122. Golub-Dobrzyń	golubsko-dobrzyński	kujawsko-pomorskie		1

123. Gołdap	gołdapski	warmińsko-mazurskie		2
124. Gołuchów	pleszewski	wielkopolskie		1
125. Gomonice	radomszczański	łódzkie	1	
126. Gorlice	gorlicki	małopolskie	1	1
127. Gorzów Śląski	oleski	opolskie	1	
128. Gorzów Wielkopolski	Gorzów Wielkopolski	lubuskie	5	8
129. Gostynin	gostyniński	mazowieckie	1	
130. Gostyń	gostyński	wielkopolskie		3
131. Góra	górowski	dolnośląskie		1
132. Góra Kalwaria	piaseczyński	mazowieckie		1
133. Górowo Iławeckie	bartoszycki	warmińsko-mazurskie		1
134. Grabów nad Prosną	ostrzeszowski	wielkopolskie		1
135. Grajewo	grajewski	podlaskie		1
136. Grodków	brzeski	opolskie		1
137. Grodzisk Mazowiecki	grodziski	mazowieckie	1	1
138. Grójec	grójecki	mazowieckie		1
139. Grudziądz	Grudziądz	kujawsko-pomorskie		3
140. Gruta	grudziądzki	kujawsko-pomorskie		1
141. Gryfino	gryfiński	zachodniopomorskie		2
142. Gryfów Śląski	lwówecki	dolnośląskie		1
143. Grzmiąca	szczecinecki	zachodniopomorskie		1
144. Gubin	krośnieński	lubuskie		2
145. Hajnówka	hajnowski	podlaskie	1	
146. Hażlach	cieszyński	śląskie		1
147. Hrubieszów	hrubieszowski	lubelskie		2
148. Iława	iławski	warmińsko-mazurskie		4
149. Iłowa	żagański	lubuskie		1
150. Inowrocław	inowrocławski	kujawsko-pomorskie	2	2
151. Iwonicz-Zdrój	krośnieński	podkarpackie		1
152. Izabelin	warszawski zachodni	mazowieckie		1
153. Jabłonna	legionowski	mazowieckie	1	
154. Jaktorów	grodziski	mazowieckie		1
155. Janów	sokółski	podlaskie	1	
156. Jarocin	jarociński	wielkopolskie	1	2
157. Jarosław	jarosławski	podkarpackie		6
158. Jasień	żarski	lubuskie		1
159. Jasło	jasielski	podkarpackie	1	1
160. Jastrzębia	radomski	mazowieckie		1
161. Jastrzębie-Zdrój	Jastrzębie-Zdrój	śląskie	1	3
162. Jaworzno	Jaworzno	śląskie	2	2
163. Jednoróżec	przasnyski	mazowieckie		1

164. Jelcz-Laskowice	oławski	dolnośląskie		1
165. Jelenia Góra	Jelenia Góra	dolnośląskie	4	4
166. Józefów	otwocki	mazowieckie		1
167. Juchnowiec Kościelny	białostocki	podlaskie		2
168. Jutrosin	rawicki	wielkopolskie	1	
169. Kalety	tarnogórski	śląskie		1
170. Kaliska	starogardzki	pomorskie		1
171. Kalisz	Kalisz	wielkopolskie	1	3
172. Kalwaria Zebrzydowska	wadowicki	małopolskie		1
173. Kamienna Góra	kamiennogórski	dolnośląskie	1	
174. Kańczuga	przeworski	podkarpackie	1	
175. Karczmiska	opolski	lubelskie		1
176. Karsin	kościerski	pomorskie		1
177. Katowice	Katowice	śląskie	5	25
178. Kąty Wrocławskie	wrocławski	dolnośląskie		1
179. Kędzierzyn-Koźle	kędzierzyńsko- kozielski	opolskie		3
180. Kępno	kępiński	wielkopolskie		3
181. Kętrzyn	kętrzyński	warmińsko- mazurskie		1
182. Kęty	oświęcimski	małopolskie		1
183. Kielce	Kielce	świętokrzyskie	4	14
184. Kiskowo	gnieźnieński	wielkopolskie	1	
185. Kiwity	lidzbarski	warmińsko- mazurskie	1	
186. Klembów	wołomiński	mazowieckie		1
187. Kleszczewo	poznański	wielkopolskie		2
188. Kluczbork	kluczborski	opolskie		2
189. Klucze	olkuski	małopolskie		2
190. Kłaj	wielicki	małopolskie		1
191. Kłodzko	kłodzki	dolnośląskie	1	1
192. Kłomnice	częstochowski	śląskie	2	
193. Knurów	gliwicki	śląskie	1	2
194. Knyszyn	moniecki	podlaskie	1	
195. Kobyla Góra	ostrzeszowski	wielkopolskie		1
196. Kolbuszowa	kolbuszowski	podkarpackie		1
197. Koluszki	łódzki wschodni	łódzkie		2
198. Kołbaskowo	policki	zachodniopomorskie		1
199. Koło	kolski	wielkopolskie		2
200. Komorniki	poznański	wielkopolskie		1
201. Koniecpol	częstochowski	śląskie		1
202. Konin	Konin	wielkopolskie	3	5
203. Konstantynów Łódzki	pabianicki	łódzkie		1
204. Końskie	konecki	świętokrzyskie		1
205. Koronowo	bydgoski	kujawsko- pomorskie		1
206. Kostomłoty	średzki	dolnośląskie		1
207. Kostrzyn	poznański	wielkopolskie	1	1
208. Koszalin	Koszalin	zachodniopomorskie	2	12

209. Kościan	kościański	wielkopolskie		2
210. Kościerzyna	kościerski	pomorskie	1	
211. Kotlin	jarociński	wielkopolskie		1
212. Kowala	radomski	mazowieckie		1
213. Kowale Oleckie	olecki	warmińsko-mazurskie		1
214. Kowary	jeleniogórski	dolnośląskie		1
215. Kozienice	kozienicki	mazowieckie		1
216. Kórnik	poznański	wielkopolskie		2
217. Kraków	Kraków	małopolskie	27	37
218. Krasiczyn	przemyski	podkarpackie		1
219. Krasnystaw	krasnostawski	lubelskie		1
220. Krosno	Krosno	podkarpackie		2
221. Krotoszyn	krotoszyński	wielkopolskie		2
222. Krynica-Zdrój	nowosądecki	małopolskie		1
223. Krynki	sokólski	podlaskie		1
224. Krzeszowice	krakowski	małopolskie		1
225. Krzywiń	kościański	wielkopolskie		1
226. Krzyż Wielkopolski	czarnkowsko-trzcianec ki	wielkopolskie		3
227. Kurów	puławski	lubelskie		1
228. Kurzętnik	nowomiejski	warmińsko-mazurskie		1
229. Kutno	kutnowski	łódzkie		1
230. Kwidzyn	kwidzyński	pomorskie	1	2
231. Lanckorona	wadowicki	małopolskie	1	
232. Legionowo	legionowski	mazowieckie	1	1
233. Legnica	Legnica	dolnośląskie		4
234. Lesko	leski	podkarpackie		1
235. Leszno	Leszno	wielkopolskie	1	4
236. Lesznów	piaseczyński	mazowieckie		2
237. Leżajsk	leżajski	podkarpackie	1	
238. Lębork	łęborski	pomorskie		3
239. Łędziny	bieruńsko- łędziński	śląskie		2
240. Libiąż	chrzanowski	małopolskie		1
241. Lidzbark	działdowski	warmińsko-mazurskie		1
242. Lidzbark Warmiński	lidzbarski	warmińsko-mazurskie		1
243. Limanowa	limanowski	małopolskie		4
244. Lipinki	gorlicki	małopolskie		1
245. Lipsk	augustowski	podlaskie		1
246. Lubaczów	lubaczowski	podkarpackie		1
247. Lubartów	lubartowski	lubelskie	1	
248. Lubin	lubiński	dolnośląskie		10
249. Lublin	Lublin	lubelskie	7	25
250. Lubliniec	lubliniecki	śląskie	1	6
251. Luboń	poznański	wielkopolskie		2
252. Lubsko	żarski	lubuskie		1

253. Lutowiska	bieszczadzki	podkarpackie		1
254. Lututów	wieruszowski	łódzkie		1
255. Lwówek Śląski	lwówecki	dolnośląskie		1
256. Łagów	świebodziński	lubuskie	1	
257. Łapy	białostocki	podlaskie		1
258. Łasin	grudziądzki	kujawsko-pomorskie	1	
259. Łask	łaski	łódzkie	1	2
260. Łąck	płocki	mazowieckie	2	1
261. Łącko	nowosądecki	małopolskie		1
262. Łęczna	łęczyński	lubelskie		1
263. Łęczycza	łęczycki	łódzkie		2
264. Łobez	łobeski	zachodniopomorskie		1
265. Łodygowice	żywiecki	śląskie	1	
266. Łomianki	warszawski zachodni	mazowieckie	2	
267. Łomża	Łomża	podlaskie		3
268. Łowicz	łowicki	łódzkie		3
269. Łódź	Łódź	łódzkie	28	33
270. Łuków	łukowski	lubelskie		1
271. Małanów	turecki	wielkopolskie		1
272. Malbork	malborski	pomorskie		1
273. Mała Wieś	płocki	mazowieckie		1
274. Marki	wołomiński	mazowieckie	1	
275. Mełgiew	świdnicki	lubelskie		2
276. Miasto Głowno	zgierski	łódzkie		1
277. Michałowice	pruszkowski	mazowieckie		1
278. Michałowo	białostocki	podlaskie	1	
279. Miechów	miechowski	małopolskie	1	
280. Miedziana Góra	kielecki	świętokrzyskie	1	1
281. Miejsce Piastowe	krośnieński	podkarpackie		1
282. Miejska Górka	rawicki	wielkopolskie	1	
283. Mielec	mielecki	podkarpackie		5
284. Mieszków	gnieźnieński	wielkopolskie		1
285. Mieroszów	wałbrzyski	dolnośląskie		2
286. Mieszkowice	gryfiński	zachodniopomorskie		1
287. Międzyrzec Podlaski	białski	lubelskie		2
288. Miękinia	średzki	dolnośląskie		1
289. Mikołów	mikołowski	śląskie		3
290. Milejów	łęczyński	lubelskie	1	
291. Mińsk Mazowiecki	miński	mazowieckie		2
292. Mława	mławski	mazowieckie		1
293. Mochowo	sierpecki	mazowieckie		1
294. Morawica	kielecki	świętokrzyskie		1
295. Morąg	ostródzki	warmińsko-mazurskie		2
296. Mosina	poznański	wielkopolskie	1	
297. Moskorzew	włoszczowski	świętokrzyskie	1	
298. Moszczenica	gorlicki	małopolskie	1	
299. Mrągowo	mrągowski	warmińsko-mazurskie		2

300. Murów	opolski	opolskie		1
301. Muszyna	nowosądecki	małopolskie		1
302. Mysłowice	Mysłowice	śląskie	4	6
303. Myszków	myszkowski	śląskie		1
304. Myślenice	myślenicki	małopolskie	1	3
305. Nadarzyn	pruszkowski	mazowieckie	1	1
306. Namysłów	namysłowski	opolskie		1
307. Nasielsk	nowodworski	mazowieckie	1	
308. Nekla	wrzesiński	wielkopolskie		1
309. Nidzica	niedzicki	warmińsko-mazurskie		1
310. Niebylec	strzyżowski	podkarpackie		1
311. Niepołomice	wielicki	małopolskie		2
312. Nowa Ruda	kłodzki	dolnośląskie	1	1
313. Nowa Sarzyna	leżajski	podkarpackie		1
314. Nowa Sól	nowosolski	lubuskie		4
315. Nowy Dwór Gdański	nowodworski	pomorskie		3
316. Nowy Dwór Mazowiecki	nowodworski	mazowieckie		1
317. Nowy Sącz	Nowy Sącz	małopolskie	2	7
318. Nowy Staw	malborski	pomorskie	1	
319. Nowy Targ	nowotarski	małopolskie	2	2
320. Nowy Tomyśl	nowotomyski	wielkopolskie	1	
321. Nowy Tomyśl	nowotymski	wielkopolskie		1
322. Nysa	nyski	opolskie		3
323. Oborniki	obornicki	wielkopolskie		2
324. Oborniki Śląskie	trzebnicki	dolnośląskie		1
325. Olecko	olecki	warmińsko-mazurskie	1	3
326. Olesno	oleski	opolskie		1
327. Oleśnica	oleśnicki	dolnośląskie	1	1
328. Olkusz	olkuski	małopolskie		1
329. Olsztyn	częstochowski	śląskie		2
330. Olsztyn	Olsztyn	warmińsko-mazurskie	1	8
331. Oława	oławski	dolnośląskie		1
332. Opoczno	opoczyński	łódzkie		2
333. Opole	Opole	opolskie	4	11
334. Orneta	lidzbarski	warmińsko-mazurskie		1
335. Orzysz	piski	warmińsko-mazurskie		1
336. Osiek	oświęcimski	małopolskie		1
337. Ostrołęka	Ostrołęka	mazowieckie		1
338. Ostrowiec Świętokrzyski	ostrowiecki	świętokrzyskie	1	6
339. Ostróda	ostródzki	warmińsko-mazurskie	1	3
340. Ostrów Mazowiecka	ostrowski	mazowieckie		1
341. Ostrów Wielkopolski	ostrowski	wielkopolskie		6
342. Oświęcim	oświęcimski	małopolskie		3

343. Otwock	otwocki	mazowieckie		3
344. Otyń	nowosolski	lubuskie		1
345. Ozorków	zgierski	łódzkie		1
346. Pabianice	pabianicki	łódzkie		2
347. Pasłęk	elbląski	warmińsko-mazurskie	1	1
348. Pawłów	starachowicki	świętokrzyskie	1	
349. Pelplin	tczewski	pomorskie	1	1
350. Piaseczno	piaseczyński	mazowieckie	3	
351. Piaski	świdnicki	lubelskie	1	
352. Piekary Śląskie	Piekary Śląskie	śląskie	1	2
353. Piekoszów	kielecki	świętokrzyskie		1
354. Pierzchnica	kielecki	świętokrzyskie		1
355. Piła	pilski	wielkopolskie		5
356. Pińczów	pińczowski	świętokrzyskie		2
357. Pionki	radomski	mazowieckie		1
358. Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	łódzkie	1	4
359. Pisz	piski	warmińsko-mazurskie		1
360. Pleszew	pleszewski	wielkopolskie		1
361. Pleśna	tarnowski	małopolskie		1
362. Płock	Płock	mazowieckie	3	11
363. Pniewy	szamotulski	wielkopolskie		1
364. Podegrodzie	nowosądecki	małopolskie		1
365. Podgórzyn	jeleniogórski	dolnośląskie		3
366. Police	policki	zachodniopomorskie		1
367. Polkowice	polkowicki	dolnośląskie		3
368. Połaniec	staszowski	świętokrzyskie	1	
369. Połczyn-Zdrój	świdwiński	zachodniopomorskie		2
370. Pomiechówek	nowodworski	mazowieckie		1
371. Postomino	sławieński	zachodniopomorskie		1
372. Poznań	Poznań	wielkopolskie	13	32
373. Praszka	oleski	opolskie		1
374. Prusice	trzebnicki	dolnośląskie		1
375. Pruszcz Gdański	gdański	pomorskie	3	
376. Pruszków	pruszkowski	mazowieckie	2	1
377. Przecław	mielecki	podkarpackie		1
378. Przemęt	wolsztyński	wielkopolskie	1	
379. Przemyśl	Przemyśl	podkarpackie	1	8
380. Przygodzice	ostrowski	wielkopolskie		1
381. Pszczółki	gdański	pomorskie	1	1
382. Pszczyna	pszczyński	śląskie	2	3
383. Pszów	wodzisławski	śląskie		1
384. Puck	pucki	pomorskie		4
385. Puławy	puławski	lubelskie		1
386. Pułtusk	pułtuski	mazowieckie		1
387. Puńsk	sejneński	podlaskie		1
388. Puszcza Mariańska	żyrdowski	mazowieckie		1
389. Puszczykowo	Poznański	wielkopolskie		1

390. Pyrzyce	pyrzycki	zachodniopomorskie		1
391. Raba Wyżna	nowotarski	małopolskie		1
392. Rabka-Zdrój	nowotarski	małopolskie		1
393. Racibórz	raciborski	śląskie		3
394. Radgoszcz	dąbrowski	małopolskie	1	
395. Radom	Radom	mazowieckie	3	10
396. Radomsko	radomszczański	łódzkie	2	3
397. Radomyśl Wielki	mielecki	podkarpackie	1	
398. Radwanice	polkowicki	dolnośląskie		1
399. Radziechowy-Wieprz	żywiecki	śląskie		1
400. Radzymin	wołomiński	mazowieckie		1
401. Rajcza	żywiecki	śląskie	1	
402. Rakoniewice	grodziski	wielkopolskie		2
403. Raszyn	pruszkowski	mazowieckie	1	
404. Rejowiec Fabryczny	chełmski	lubelskie	1	
405. Rogóżno	obornicki	wielkopolskie	1	
406. Rokietnica	poznański	wielkopolskie		2
407. Ruciane-Nida	piski	warmińsko-mazurskie		1
408. Ruda Śląska	Ruda Śląska	śląskie	1	1
409. Rumia	wejherowski	pomorskie	3	
410. Rusiec	bełchatowski	łódzkie		1
411. Rybczewice	świdnicki	lubelskie	1	
412. Rybnik	Rybnik	śląskie	1	4
413. Ryjewo	kwidzyński	pomorskie		1
414. Ryki	rycki	lubelskie		1
415. Rzepin	ślubicki	lubuskie		1
416. Rzeszów	Rzeszów	podkarpackie	5	21
417. Sadki	nakielski	kujawsko-pomorskie	1	
418. Sadlinki	kwidzyński	pomorskie		1
419. Sadowie	opatowski	świętokrzyskie		1
420. Sandomierz	sandomierski	świętokrzyskie		1
421. Sanok	sanocki	podkarpackie	2	4
422. Sejny	sejneński	podlaskie		1
423. Serock	legionowski	mazowieckie	1	
424. Sędziszów	jędrzejowski	świętokrzyskie	1	1
425. Sędziszów Małopolski	ropczycko-sędziszowski	podkarpackie		1
426. Sianów	koszaliński	zachodniopomorskie		2
427. Siechnice	wrocławski	dolnośląskie	1	1
428. Siedlce	Siedlce	mazowieckie		2
429. Siedlce	siedlecki	mazowieckie	1	1
430. Siemianowice Śląskie	Siemianowice Śląskie	śląskie		3
431. Siemiatycze	siemiatycki	podlaskie		1
432. Sieradz	sieradzki	łódzkie		5
433. Sieroszewice	ostrowski	wielkopolskie		1
434. Sierpc	sierpecki	mazowieckie		1
435. Skarszewy	starogardzki	pomorskie		1

436. Skarżysko-Kamienna	skarżyski	świętokrzyskie		3
437. Skawina	krakowski	małopolskie	1	
438. Skierniewice	Skierniewice	łódzkie		2
439. Skoczów	cieszyński	śląskie		2
440. Skoki	wągrowiecki	wielkopolskie	1	1
441. Skwierzyna	międzyrzecki	lubuskie		1
442. Sławno	sławieński	zachodniopomorskie	1	2
443. Słubice	słubicki	lubuskie		2
444. Słupca	słupecki	wielkopolskie		4
445. Słupsk	Słupsk	pomorskie	2	3
446. Sobótka	wrocławski	dolnośląskie	1	
447. Sokółka	sokólski	podlaskie		1
448. Solec Kujawski	bydgoski	kujawsko-pomorskie		1
449. Somonino	kartuski	pomorskie	1	
450. Sopot	Sopot	pomorskie	2	4
451. Sosnowiec	Sosnowiec	śląskie	2	5
452. Sośnicowice	gliwicki	śląskie		1
453. Sośno	sępoleński	kujawsko-pomorskie		1
454. Srokowo	kętrzyński	warmińsko-mazurskie	1	1
455. Stalowa Wola	stalowowolski	podkarpackie		5
456. Starachowice	starachowicki	świętokrzyskie	1	1
457. Stare Babice	warszawski zachodni	mazowieckie	1	
458. Stare Bogaczowice	wałbrzyski	dolnośląskie	1	
459. Stargard Szczeciński	stargardzki	zachodniopomorskie		4
460. Starogard Gdański	starogardzki	pomorskie		3
461. Stary Sącz	nowosądecki	małopolskie	1	1
462. Staszów	staszowski	świętokrzyskie		1
463. Stawiguda	olsztyński	warmińsko-mazurskie	1	
464. Stegna	nowodworski	pomorskie	2	
465. Stężyca	kartuski	pomorskie	1	
466. Stoszowice	ząbkowicki	dolnośląskie	1	
467. Strawczyn	kielecki	świętokrzyskie		1
468. Stronie Śląskie	kłodzki	dolnośląskie		1
469. Strumień	cieszyński	śląskie		1
470. Strzegom	świdnicki	dolnośląskie		2
471. Strzelce Krajeńskie	strzelecko-drezdenecki	lubuskie		1
472. Strzelce Opolskie	strzelecki	opolskie	1	
473. Strzelin	strzeliński	dolnośląskie		1
474. Strzelno	mogileński	kujawsko-pomorskie		1
475. Suchy Las	Poznań	wielkopolskie	1	
476. Sulęcín	sulęciński	lubuskie		2
477. Susiec	tomaszowski	lubelskie		1
478. Suwałki	Suwałki	podlaskie	2	7

479. Swarzędz	poznański	wielkopolskie	1	1
480. Szamocin	chodzieski	wielkopolskie		1
481. Szamotuły	szamotulski	wielkopolskie		2
482. Szczecin	Szczecin	zachodniopomorskie	3	17
483. Szczecinek	szczecinecki	zachodniopomorskie		5
484. Szczytno	szczycieński	warmińsko-mazurskie	1	
485. Szprotawa	żagański	lubuskie		1
486. Ścinawa	lubiński	dolnośląskie		1
487. Ślesin	koniński	wielkopolskie	2	
488. Śniadowo	łomżyński	podlaskie		1
489. Śrem	śremski	wielkopolskie	1	1
490. Środa Wielkopolska	średzki	wielkopolskie		2
491. Świdnica	świdnicki	dolnośląskie	1	7
492. Świdnik	świdnicki	lubelskie		1
493. Świdwin	świdwiński	zachodniopomorskie		1
494. Świebodzice	świdnicki	dolnośląskie		3
495. Świerklany	rybnicki	śląskie		1
496. Świętochłowice	Świętochłowice	śląskie	1	
497. Świnoujście	Świnoujście	zachodniopomorskie		3
498. Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	podkarpackie		1
499. Tarnowskie Góry	tarnogórski	śląskie		2
500. Tarnów	Tarnów	małopolskie	2	8
501. Tarnów Opolski	opolski	opolskie		1
502. Tczew	tczewski	pomorskie		2
503. Teresin	sochaczewski	mazowieckie		1
504. Terespol	białski	lubelskie		1
505. Tokarnia	myślenicki	małopolskie		1
506. Tomaszów Lubelski	tomaszowski	lubelskie		1
507. Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski	łódzkie		4
508. Toruń	Toruń	kujawsko-pomorskie	7	14
509. Trawniki	świdnicki	lubelskie		1
510. Troszyn	ostrołęcki	mazowieckie		1
511. Trzcianka	czarnkowsko-trzcianec ki	wielkopolskie	1	
512. Trzebinia	chrzanowski	małopolskie	1	2
513. Trzebnica	trzebnicki	dolnośląskie	1	2
514. Trzebownisko	rzeszowski	podkarpackie		3
515. Tuchola	tucholski	kujawsko-pomorskie		1
516. Tuchów	tarnowski	małopolskie		1
517. Tychowo	białogardzki	zachodniopomorskie		2
518. Tychy	Tychy	śląskie	1	5
519. Tymbark	limanowski	małopolskie		1
520. Urszulin	włodawski	lubelskie		1
521. Ustka	ślupski	pomorskie		2
522. Ustroń	cieszyński	śląskie	1	2
523. Ustrzyki Dolne	bieszczadzki	podkarpackie	1	1
524. Wadowice	wadowicki	małopolskie		1

525. Wałbrzych	Wałbrzych	dolnośląskie	4	7
526. Wałcz	wałecki	zachodniopomorskie		1
527. Warszawa	Warszawa	mazowieckie	105	85
528. Warta	sieradzki	łódzkie		1
529. Wasilków	białostocki	podlaskie	1	
530. Wądroże Wielkie	jaworski	dolnośląskie		1
531. Wągrowiec	wągrowiecki	wielkopolskie		3
532. Wejherowo	wejherowo	pomorskie	1	
533. Wejherowo	wejherowski	pomorskie	1	2
534. Werbkowice	hrubieszowski	lubelskie		1
535. Węgrów	węgrowski	mazowieckie	1	1
536. Wiązowna	otwocki	mazowieckie		2
537. Wiązownica	jarosławski	podkarpackie	1	
538. Wieliczka	wielicki	małopolskie	1	
539. Wielka Wieś	krakowski	małopolskie		1
540. Wieruszów	wieruszowski	łódzkie		1
541. Wierzbno	węgrowski	mazowieckie		1
542. Wilamowice	bielski	śląskie	1	1
543. Wilkowice	bielski	śląskie	1	
544. Wisznia Mała	trzebnicki	dolnośląskie		1
545. Wiśniewo	mławski	mazowieckie		1
546. Wiśniowa	strzyżowski	podkarpackie	1	
547. Władysławowo	pucki	pomorskie		1
		kujawsko-pomorskie		
548. Włocławek	Włocławek	pomorskie	2	7
549. Włodawa	włodawski	lubelskie		7
550. Włoszakowice	leszczyński	wielkopolskie		1
551. Włoszczowa	włoszczowski	świętokrzyskie	2	
552. Wodzisław Śląski	wodzisławski	śląskie	1	
553. Wojciechów	lubelski	lubelskie	2	
554. Wojcieszków	złotoryjski	dolnośląskie		1
555. Wolsztyn	wolsztyński	wielkopolskie		1
556. Wołów	wołowski	dolnośląskie		1
557. Wrocław	Wrocław	dolnośląskie	25	39
558. Wronki	szamotulski	wielkopolskie		1
559. Września	wrzesiński	wielkopolskie		1
560. Wschowa	wschowski	lubuskie		2
		warmińsko-mazurskie		
561. Wydminy	giżycki	mazurskie	1	
562. Wyszaków	wyszkowski	mazowieckie	1	2
563. Zabierzów	krakowski	małopolskie	1	
564. Zabrodzie	wyszkowski	mazowieckie		1
565. Zabrze	Zabrze	śląskie	5	8
566. Zagnańsk	kielecki	świętokrzyskie	2	
567. Zagórz	ślupecki	wielkopolskie		1
568. Zambrów	zambrowski	podlaskie		1
569. Zamość	Zamość	lubelskie	2	3
570. Zawiercie	zawierciański	śląskie	2	2
571. Ząbki	wołomiński	mazowieckie		1
572. Ząbkowice Śląskie	ząbkowicki	dolnośląskie	1	
573. Zbąszynek	świebodziński	lubuskie	1	

574. Zbiczno	brodnicki	kujawsko-pomorskie		1
575. Zduny	krotoszyński	wielkopolskie		1
576. Zduńska Wola	zduńskowolski	łódzkie		1
577. Zgierz	zgierski	łódzkie	3	
578. Zgorzelec	zgorzelecki	dolnośląskie		2
579. Zielona Góra	Zielona Góra	lubuskie	2	11
580. Zielonka	wołomiński	mazowieckie	1	
581. Zielonki	krakowski	małopolskie		1
582. Zławieś Wielka	toruński	kujawsko-pomorskie		1
583. Złocieniec	drawski	zachodniopomorskie		1
584. Złotoryja	złotoryjski	dolnośląskie	2	1
585. Złotów	złotowski	wielkopolskie	3	
586. Złoty Stok	ząbkowicki	dolnośląskie		1
587. Zwolen	zwoleński	mazowieckie		1
588. Żagań	żagański	lubuskie		1
589. Żarki	myszkowski	śląskie		1
590. Żarnów	opoczyński	łódzkie		1
591. Żarów	świdnicki	dolnośląskie	1	
592. Żmigród	trzebnicki	dolnośląskie	1	1
593. Żnin	żniński	kujawsko-pomorskie	1	
594. Żory	Żory	śląskie		4
595. Żukowo	kartuski	pomorskie		1
596. Żyrardów	żyrardowski	mazowieckie		3
597. Żywiec	żywiecki	śląskie	1	

**Wykaz organizacji pozarządowych⁸⁸,
które w obszarze pożytku publicznego
prowadziły w 2013 r. działalność na rzecz osób niepełnosprawnych
(bezpośrednią i pośrednią)**

Nazwa organizacji pozarządowej.
1. Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych "Bądźmy Razem"
2. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Aleksandrowie Łódzkim
3. Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin Inna Bajka
4. Andrychowskie Stowarzyszenie Trzeźwości Klub Integracji Społecznej "Watra"
5. Towarzystwo Wspierania Rodziny i Dziecka "Alia"
6. Augustowskie Stowarzyszenie Chorych na Reumatyzm
7. Fundacja Viribus Unitis - Połączonymi Siłami
8. Stowarzyszenie Lepsza Przyszłość
9. Fundacja Stworzenia Pana Smolenia
10. Stowarzyszenie "Pro Familia" w Barcinie
11. Fundacja Oświatowa SALAMANDRA
12. Lions Club Barlinek
13. Fundacja Baobab
14. Fundacja "Opiekun"
15. Stowarzyszenie Seniorów - Promyk
16. Fundacja Ratujmy Życie
17. Warmińsko-Mazurskie Towarzystwo Ringo
18. Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Przyjaciół Opieki Paliatywnej w Bartoszczach
19. Stowarzyszenie "Piwnica Artystyczna"
20. Charytatywne Stowarzyszenie Opiekuńczo-Wychowawcze "Ignis"
21. Barwickie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych "Razem"
22. Centrum Wspierania Edukacji, Kultury i Rehabilitacji "Szansa"
23. Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Nie Jesteś Sam" przy Domu Pomocy Społecznej w Bejskach
24. Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych "Hospicjum"
25. Bełchatowska Fundacja "Serce dla Chorych"
26. Stowarzyszenie Opieki Paliatywnej "Nadzieja"
27. Powiatowe Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ruchowo "Szansa"
28. Śląskie Centrum Edukacji Sportowej
29. Fundacja Salus
30. Stowarzyszenie Rodziców na rzecz Pomocy Zespołu Szkół Specjalnych w Białej Podlaskiej - "Otwarte Serca"
31. Stowarzyszenie Serce Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej i Poszkodowanej w Wypadkach Drogowych Oddział Terenowy w Białogardzie
32. Fundacja Swobodny Oddech
33. Polskie Stowarzyszenie Ludzi Cierpiących na Padaczkę
34. Klub Amazonki w Białymstoku
35. Krajowe Towarzystwo Autyzmu Oddział w Białymstoku
36. Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie "Droga"
37. Stowarzyszenie Pomocy "Rubież"
38. Chrześcijański Ruch Społeczny "Dobro Wspólne"

⁸⁸ Wykaz wygenerowany z baz danych portalu <http://ngo.pl> Stowarzyszenia Klon/Jawor przez administratora baz danych pana Wojciecha Lipińskiego.

39. Uniwersytet Trzeciego Wieku w Białymstoku
40. Stowarzyszenie "Feniks"
41. Białostockie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimer'a
42. Fundacja Edukacji i Twórczości
43. Podlaskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Porażeniem Mózgowym "Jasny Cel"
44. Podlaskie Stowarzyszenie "Mniej Sprawni"
45. Integrujące Stowarzyszenie Jeden Świat im. prof. Z. Religi
46. Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Niepełnosprawnych Intellektualnie "Aktywni"
47. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Szkoły Podstawowej Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny im. Błogosławionej Bolesławy Lament
48. Fundacja Dom
49. Fundacja "OIKONOMOS"
50. Białostocka Szkołka Piłkarska "Jagiellonia"
51. Oddział Miejsko-Powiatowy Polskiego Stowarzyszenia Diabetyków w Białymstoku
52. Stowarzyszenie "Operacja Freedom"
53. Stowarzyszenie Szukamy Polski
54. Stowarzyszenie "My Dla Innych"
55. Fundacja "Pomóż Im" na rzecz Dzieci z Chorobami Nowotworowymi i Hospicjum dla Dzieci
56. Fundacja "Spe Salvi"
57. Fundacja Rozwoju Sportu i Rehabilitacji
58. Fundacja Polska Pomoc
59. Fundacja "Internacia"
60. Fundacja na rzecz Osób z Dysfunkcjami i Zaburzeniami Rozwojowymi i Ich Rodzin oraz Wspierania Edukacji i Rozwoju "FORS-ITIS"
61. Fundacja "Syriusz"
62. Stowarzyszenie na Rzecz Osób Starszych, Chorych Somatycznie i Niepełnosprawnych "Dobrze Być Razem" przy Domu Pomocy Społecznej w Białymstoku przy ul. Świerkowej 9
63. Fundacja Mediatio
64. Fundacja Sychem
65. Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Szansa" w Bielsku Podlaskim
66. Fundacja "Militaryny Instytut Historyczny"
67. Fundacja Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja
68. Fundacja "Dziecięce Marzenia"
69. Fundacja Pomocy Przedszkolom Waldorfskim
70. Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Bielsku-Białej
71. Beskidzkie Zrzeszenie Sportowo-Rehabilitacyjne "Start"
72. Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym "Razem"
73. Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski "Ada"
74. Fundacja "Dziecięcy Uśmiech do Świata"
75. Stowarzyszenie Wspierania Rodziny w Bielsku-Białej
76. Fundacja dla Dzieci "Dar Serca"
77. Fundacja Pomocy Dzieciom i Młodzieży Chorym na Cukrzycę Beta
78. Stowarzyszenie Poszkodowanych w Wypadkach Drogowych w Bielsku-Białej
79. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Hałcnowa
80. Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zespołem Downa "Wielkie Serce"
81. Fundacja "Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej"
82. Stowarzyszenie Integracyjno-Rehabilitacyjne Osób Niepełnosprawnych "Siron" w Biłgoraju
83. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Biskupcu

84. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Blizianka
85. Fundacja "Pomoc Dzieciom Wiejskim"
86. Stowarzyszenie Bractwo Nowego Światła
87. Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Potrzebującym "Promyk"
88. Stowarzyszenie "Dom Pomocna Dłoń"
89. Stowarzyszenie "Spichlerz"
90. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Boguśławów "Źródło Baryczy"
91. Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych w Bolesławcu
92. Bolesławiecki Klub "Amazonek"
93. Stowarzyszenie Aktywności Społecznej TREK
94. Stowarzyszenie Nasza Wieś Borek
95. Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych i Ich Rodziców "Promyk Nadziei"
96. Magma im. Ronalda Reagana
97. Stowarzyszenie Opieki Paliatywno-Hospicyjnej i Długotrwale Unieruchomionych "Pomocna Dłoń" w Braniewie
98. Stowarzyszenie "Lacrimosa"
99. Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Dla Jednego Uśmiechu"
100. Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Ty i Ja"
101. Stowarzyszenie Efektywnych Technik Internetowych "Intertech"
102. Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych "Dobro Dziecka"
103. Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych
104. Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Dzieci Niepełnosprawnych "Naszym Dzieciom"
105. Stowarzyszenie Wspólna Przyszłość- Polska, Europa, Świat
106. Stowarzyszenie - Klub Kobiet Po Mastektomii "Amazonki" przy Podkarpackim Ośrodku Onkologicznym w Brzozowie
107. Fundacja Pomocy Dzieciom im. Stanisławy Bieńczyk
108. Fundacja Promocji Zdrowia im. dr nauk med. Stanisława Langa na rzecz Szpitala Specjalistycznego Podkarpackiego Ośrodka Onkologicznego w Brzozowie
109. Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych ich Rodzin oraz Przyjaciół "Promyk"
110. Stowarzyszenie Kulturalno-Edukacyjne "Stacja Bukownica"
111. Stowarzyszenie Popierania Zaradności Życiowej i Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Pomocy Wzajemnej w Byczynie
112. Krajowe Forum Samorządowe w Bydgoszczy
113. Polskie Stowarzyszenie Diabetyków
114. Bydgoskie Stowarzyszenie Amazonek "Łuczniczka"
115. Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Dzieciom i Ich Rodzinom "Przystań"
116. Kujawsko-Pomorskie Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych
117. Oddział Kujawsko-Pomorski Polskiego Związku Głuchych
118. Fundacja "Corda Cordis im. dr Walerego Więcko na rzecz Osób z Chorobami Serca"
119. Bydgoskie Stowarzyszenie Opieki nad Chorymi z Ołpieniem Typu Alzheimerowskiego
120. Stowarzyszenie "Rodzina Miłości Ofiarnej"
121. Fundacja "Wiatrak"
122. Fundacja Dum Spiro, Spero
123. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Chorych na Łuszczycę "Psoriasis"
124. Stowarzyszenie Osób z Chorobami Serca i Naczyń Obwodowych
125. Bydgoskie Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych na Fenylketonurię
126. Fundacja Arka Bydgoszcz
127. Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zespołem Aspergera "Aspi"
128. Fundacja Świętej Jadwigi Królowej

129.	Stowarzyszenie "Visus Supremus" przy Ośrodku Szkolno-Wychowawczym Nr 1 w Bydgoszczy
130.	Stowarzyszenie Muzyczne Bydgoska Orkiestra Muzyki Filmowej - Chór i Orkiestra Symfoniczna w Bydgoszczy
131.	Stowarzyszenie Udarowcy - Liczy się wsparcie
132.	Fundacja ALUMNO
133.	Bytomskie Stowarzyszenie niesłyszących
134.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Starszych i Niepełnosprawnych Fizycznie, Intelktualnie "Pomocna Dłoń"
135.	Stowarzyszenie Żeglarzy Niepełnosprawnych
136.	Stowarzyszenie Społeczno-Oświatowe Progres
137.	Śląskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym
138.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Przystań"
139.	Stowarzyszenie "Jesteśmy"
140.	Fundacja Rademenes
141.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Pomóż Mi"
142.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Promyk"
143.	RKTIR Stowarzyszenie Edukacyjno-Techniczne w Chełmie
144.	Stowarzyszenie Klubu Kobiet Po Mastektomii "Amazonki" w Chełmie
145.	Stowarzyszenie na rzecz Chełmskiego Centrum Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych "Activum"
146.	Stowarzyszenie Integracji Rodzin "Przystań"
147.	Stowarzyszenie Hospicjum Domowe im. ks. Kan. Kazimierza Malinowskiego
148.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Potrzebujących "Przytulisko"
149.	Uczniowski Klub Sportowy "Tarpan" Chełmno
150.	Fundacja Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Nasz Dom"
151.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Pomocna Dłoń"
152.	Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych
153.	Fundacja "Centrala Młodych"
154.	Stowarzyszenie Osób z Zaburzeniami Psychicznymi, Ich Rodzin i Przyjaciół "Opus"
155.	Chojnickie Stowarzyszenie Kobiet "Amazonki"
156.	Towarzystwo Przyjaciół Hospicjum
157.	Stowarzyszenie "Szukam Drogi"
158.	Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski
159.	Śląska Fundacja Pomoc Niepełnosprawnym im. Grzegorza Zymanka
160.	Fundacja Nasz Śląsk im. gen. Jerzego Ziętka
161.	Chorzowskie Stowarzyszenie Pomocy "Serce"
162.	Chorzowskie Stowarzyszenie Charytatywne "Pomocna Dłoń"
163.	"WładCy" Fundacja Wspierania Dzieci
164.	Stowarzyszenie "Daj Mi Szansę"
165.	Fundacja Spectrum Liberi
166.	Instytut Przedsiębiorczości
167.	Uczniowski Klub Sportowy Armwrestling "Złoty Orzeł" Choszczno
168.	Onkoludki Stowarzyszenie Rodzin Dzieci z Chorobą Nowotworową
169.	Regionalne Stowarzyszenie Diabetyków z siedzibą w Chrzanowie
170.	Stowarzyszenie "Amazonki Ziemi Chrzanowskiej"
171.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pracowników i Sympatyków Środowiskowych Domów Samopomocy
172.	Stowarzyszenie CISiR - Centrum Integracji Społecznej i Rehabilitacji
173.	Fundacja "Balian Sport"
174.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Razem"

175.	Towarzystwo Przyjaciół Jaktorowa
176.	Oddział Terenowy Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem
177.	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynności
178.	Mazowiecka Fundacja Rozwoju
179.	EDUFORMA Centrum Rozwoju Edukacji
180.	Fundacja "Jedyna Taka"
181.	Stowarzyszenie Razem Możemy Być Lepsi
182.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Cieszyń
183.	Cieszyńskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego "Więź"
184.	Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego i Adopcyjnego "Tęczowa Przystań"
185.	Fundacja "Przyjazne Roztocze"
186.	Stowarzyszenie na rzecz Domu Pomocy Społecznej w Cisewiu
187.	Stowarzyszenie Sportowo-Kulturalne Wsi Czachulec
188.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Integracji Środowiskowej "Szansa"
189.	Stowarzyszenie "Atrakcyjni"
190.	Fundacja dla Dzieci Pokrzywdzonych Losowo
191.	Stowarzyszenie Rodziców i Osób Niepełnosprawnych "Wsparcie"
192.	Czeladzkie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Upośledzeniem Psycho-Ruchowym
193.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Familia"
194.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Chorych i Potrzebujących - Jasiek
195.	Fundacja na Rzecz Rozwoju i Edukacji EquusEko
196.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym "Razem Łatwiej" Gminy Czernica
197.	Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "Razem"
198.	Fundacja Panorama
199.	Fundacja Chrześcijańska "Adullam"
200.	Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy "Agape"
201.	Stowarzyszenie Współpracy z Osobami Niepełnosprawnymi "Tacy Sami"
202.	Ogólnopolskie Zrzeszenie Emerytów i Rencistów
203.	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne "Jozue"
204.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo "Razem"
205.	Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej Ziemi Częstochowskiej
206.	Fundacja "Promyk Nadziei"
207.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi i Ich Rodzinom "Yava"
208.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych, z Autyzmem i Zaburzeniami Pokrewnymi "Daj Mi Czas"
209.	Fundacja "Masz Szansę Życ" imienia Andrzeja Olaka przy IX Liceum Ogólnokształcącym im. C.K. Norwida w Częstochowie
210.	Stowarzyszenie "Dobro Powraca"
211.	Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Pomocna Dłoń"
212.	Polski Instytut Mediacji i Integracji Społecznej
213.	Stowarzyszenie Pomocy Potrzebującym "Podaj Dalej"
214.	Fundacja Braci Nocuń
215.	Fundacja "Tęczowy Parasol"
216.	Multi Multus - Wiele dla Wielu
217.	Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Dziecku i Rodzinie "DLA RODZINY"
218.	Człuchowskie Stowarzyszenie Przyjaciół Hospicjum
219.	Fundacja Świętokrzyska Społeczność

220.	Towarzystwo Miłośników Dankowic
221.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ich Rodzin i Przyjaciół na Terenie Ziemi Darłowskiej i Gmin Ościennych
222.	Fundacja Wspierania Inicjatyw Lokalnych "Złoty Środek"
223.	Dąbrowskie Stowarzyszenie Rodzin w Kryzysie
224.	Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze Oddział w Dąbrowie Górniczej
225.	Stowarzyszenie Irbis
226.	Stowarzyszenie Reumatyków i ich Sympatyków "Soma" w Dąbrowie Górniczej
227.	Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości i Walki z Bezrobociem im. św. Józefa
228.	Stowarzyszenie "Dar Serca"
229.	Fundacja na rzecz Promowania Aktywności Osób Niepełnosprawnych "Wygrajmy Razem"
230.	Stowarzyszenie "Powiśle Dąbrowskie"
231.	Stowarzyszenie Wspierania Informacji Społecznej i Rozwoju "Dedal"
232.	Stowarzyszenie im. Edmunda Bojanowskiego "Dobroć"
233.	Stowarzyszenie "Pomóż Dzieciom"
234.	Stowarzyszenie Wolontariuszy na rzecz Pomocy Dzieciom i Młodzieży "Serce - Sercu"
235.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju i Wsparcia Społecznego BUSOLA
236.	Towarzystwo Rozwoju Gminy Dobrcz
237.	Stowarzyszenie "Nasza Gmina Dobrzany"
238.	Towarzystwo Przyjaciół Gminy Dobrzyniewo
239.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Aktywni"
240.	Dom Wspólnoty Barka w Drezdenku
241.	Stowarzyszenie Amazonek "Bądźmy Razem"
242.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział Ziemi Cieszyńskiej
243.	Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Razem" w Kostrzynie
244.	Drzewickie Centrum Wolontariatu "Ofiarna dłoń"
245.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Intelaktualnie "Jesteśmy!"
246.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Duszek" w Dusznikach
247.	Stowarzyszenie "EKOSAN" w Dwikozach
248.	Stowarzyszenie "Nasz Dworek"
249.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Działdowie
250.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło Miejsko-Powiatowe w Działdowie
251.	Fundacja Splotu Ramiennego
252.	Stowarzyszenie Kobiet "Amazonki"
253.	Ochotnicza Straż Pożarna w Dzikowcu
254.	Stowarzyszenie na rzecz Kultury i Edukacji
255.	Stowarzyszenie Kulturalne "Viva Art" w Elblągu
256.	Centrum Ochotników Cierpienia Diecezji Elbląskiej
257.	Kiwanis International - Klub Elbląg
258.	Stowarzyszenie "Tacy Sami"
259.	Stowarzyszenie na rzecz Hospicjum Elbląskiego
260.	Stowarzyszenie na rzecz Wspierania Rozwoju Osób z Upośledzeniem Umysłowym "Drugi Dom"
261.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych i Ich Rodzin "Tęczowe Dzieci"
262.	Polska Fundacja Paraolimpijska
263.	Elcki Uniwersytet Trzeciego Wieku w Elku

264.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Suwałkach
265.	Stowarzyszenie "ToMyRazem"
266.	Ziemia Frysztacka Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju
267.	Fundacja Na Rzecz Dzieci i Osób Z Autyzmem Autyzmowcy
268.	Fundacja "Bezpieczni w Ruchu Drogowym"
269.	Fundacja "Sprawni Inaczej"
270.	Gdańska Fundacja Kultury Chrześcijańskiej im. św. Brata Alberta
271.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Wojewódzki
272.	Stowarzyszenie Walki z Rakiem Płuca
273.	Gdańskie Stowarzyszenie Inwalidów Narządu Ruchu "Solidarność"
274.	Gdańskie Stowarzyszenie Kobiet Amazonki
275.	Międzynarodowe Centrum Spotkań i Rehabilitacji Młodzieży - Fundacja Miki-Centrum
276.	Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka
277.	Lions Club Gdańsk Amber
278.	Polskie Towarzystwo Walki z Mukowiscydozą Oddział w Gdańsku
279.	Gdańskie Stowarzyszenie Pedagogów Praktyków
280.	Gdańskie Stowarzyszenie Epileptyków
281.	Stowarzyszenie Akcja Społeczna (SAS)
282.	Fundacja Pomocy Społecznej na rzecz Dzieci "Pan Władek"
283.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Gdańsku
284.	Klub Inteligencji Katolickiej w Gdańsku
285.	Fundacja Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Pierwszy Krok"
286.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Chorobami Układu Krążenia przy Klinice Kardiologii Dziecięcej i Wad Wrodzonych Serca
287.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Antymobbingowe OSA
288.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Potrzebujących "Światło i Cienie"
289.	Fundacja "Pomóż Sobie i Innym"
290.	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych im. św. Ojca Pio
291.	Klub Przyjaciół Strzyży
292.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Dzieciom z Chorobą Nowotworową "Pomóż Dziecku Wyzdrowieć" z siedzibą w Gdańsku
293.	Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej PO-MOST w Tczewie
294.	Stowarzyszenie "Łódź Ratunkowa"
295.	Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Sportowe "Szansa-Start Gdańsk"
296.	Kiwanis International Klub Pro Arte w Gdańsku
297.	Stowarzyszenie "Nadzieja dla Rodziny"
298.	Stowarzyszenie "Edukacja w Europie"
299.	Fundacja "Autyzm bez Tabu"
300.	Stowarzyszenie Przedsiębiorczości i Rehabilitacji
301.	Pomorska Fundacja Sportu i Turystyki Osób Niepełnosprawnych Keja
302.	Fundacja "Życ z POMPA"
303.	Stowarzyszenie Krokus
304.	Stowarzyszenie Pacjentów Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku
305.	Stowarzyszenie "Inne Jest Piękne"
306.	Fundacja Rozwoju Integracji Społecznej AKCES
307.	Fundacja Global Language
308.	Związek Szlachty Tatarskiej Byłego Księstwa Litewskiego
309.	Stowarzyszenie Kibiców Niepełnosprawnych Imienia Dawida Zapisek

310.	Fundacja Projektów Społecznych "Ideoteka"
311.	Pomorska Fundacja Pomocy i Rozwoju
312.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego - Oddział Pomorski
313.	Fundacja Fundusz Obrony Narodowej (Fundacja FON)
314.	Stowarzyszenie Chorych na Chorobę Parkinsona i Ich Rodzin z Siedzibą w Gdyni
315.	Fundacja Pomocy Dzieciom z Chorobami Układu Krążenia "Dar Serca"
316.	Stowarzyszenie In gremio
317.	Fundacja na rzecz Osób Niewidomych i Niepełnosprawnych "Pomóż i Ty"
318.	Stowarzyszenie Rodzin Chorych na Zespół Marfana oraz Inne Zespoły Genetycznie Uwarunkowane "Pomóżmy Naszym Dzieciom"
319.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Nadpobudliwością Psychoruchową i Ich Rodzinom "Pomost"
320.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Szpitali Prywatnych
321.	Gdyńskie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie "Dom Marzeń"
322.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Edukacji i Integracji "Tacy Sami"
323.	Pomorska Fundacja na rzecz Dzieci Pokrzywdzonych przez Los "Serce Dzieciom"
324.	Fundacja Dzieciom Niepełnosprawnym "Podaruj Uśmiech"
325.	Fundacja Ochrony Praw Dziecka "Angel"
326.	Gdyńskie Stowarzyszenie "Familia"
327.	Fundacja "Gdyński Most Nadziei"
328.	Klub Sportowy Niepełnosprawnych "Start-Gdynia"
329.	Adapa Fundacja na rzecz Osób z Autyzmem i Innymi Zaburzeniami Rozwoju
330.	Fundacja Szkwał - Morze dla Młodzieży
331.	Fundacja Aktywności Zawodowej
332.	Stowarzyszenie "Dlaczego NIE"
333.	Fundacja Inicjatyw Nowatorskich - Grupa FIN
334.	Fundacja Nadaktywni
335.	Klub Sportowy Niesłyszących "Mewa"
336.	Europejska Fundacja KrewAktywni
337.	Fundacja Inicjatyw Twórczych "Fordewind"
338.	Gdyńska Fundacja "Dom Marzeń"
339.	Mazurska Szkoła Żeglarstwa
340.	Stowarzyszenie na rzecz Chorych z Chorobą Nowotworową "Promyk" w Giżycku
341.	Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Rozwoju Osób o Specjalnych Potrzebach Edukacyjnych "Szansa"
342.	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych - "Podaruj dziecku radość" przy Zespole Szkół Nr 1 w Giżycku
343.	Giżyckie Stowarzyszenie Osób z Chorobą Parkinsona, Ich Rodzin i Przyjaciół "Tulipany"
344.	Społeczny Komitet Pomocy Osobom Niepełnosprawnym
345.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Inwalidów, Ich Opiekunów i Przyjaciół "SON" w Gliwicach
346.	Polska Federacja Mistrzów Reiki i Metod Naturalnego Uzdrawiania
347.	Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych "Hospicjum" w Gliwicach
348.	Fundacja "Domena Rozwoju"
349.	Śląskie Stowarzyszenie Chorych na SM Sezam
350.	Stowarzyszenie "Cała Naprzód"
351.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Głogowie
352.	Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane w Głogowie

353.	Stowarzyszenie ODONIS
354.	Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie A Jutro?
355.	Stowarzyszenie Osób Niedosłyszących "TON"
356.	Stowarzyszenie Wspierania Dobrej Praktyki Pedagogicznej "Prodesse"
357.	Stowarzyszenie Oświatowe "emk-a"
358.	Stowarzyszenie Rodzin i Osób Niepełnosprawnych "Razem"
359.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Potrzebującym i Zapobiegania Patologiom Społecznym "Pomocna Dłoń"
360.	Fundacja ks. Czesława Wali Wyprzedzić Swój Czas
361.	Stowarzyszenie Niepokonani
362.	Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej "Rytm"
363.	Stowarzyszenie Kulturalno-Ekologiczno-Turystyczne Alternatywa (S.KET-Alternatywa)
364.	Gołdapskie Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi
365.	Fundacja "Zdrowie na Końskim Grzbiecie"
366.	Stowarzyszenie "Mieszkańcom Gminy Gołuchów"
367.	Stowarzyszenie Hospicjum Św. Kamila
368.	Koło Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
369.	Fundacja "Nasze Zdrowie"
370.	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Gorzowie Wielkopolskim
371.	Lubuski Sejmik Osób Niepełnosprawnych
372.	Europejska Fundacja na rzecz Osób Potrzebujących
373.	Fundacja Dla Osób z Urazem Rdzenia Kręgowego (Fundacja Kręgosłup)
374.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Uzależnionym "Przełom"
375.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Autyzmem
376.	Fundacja "Pomagaj"
377.	Fundacja "Ad Rem"
378.	Stowarzyszenie "EuroJumelages"
379.	Stowarzyszenie Seniorów Gorzowskich "Złoty Kłos" w Gorzowie Wlkp.
380.	Fundacja Promocji i Rozwoju "Lepszy Gostynin"
381.	Stowarzyszenie "Dziecko"
382.	Stowarzyszenie "Szewa"
383.	Stowarzyszenie Absolwentów i Sympatyków Zespołu Szkół Zawodowych im. Powstańców Wielkopolskich w Gostyniu
384.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Promyk"
385.	Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym
386.	Stowarzyszenie "Społeczna Inicjatywa Młodych"
387.	Środkowo-Europejskie Centrum Szkolenia Młodzieży
388.	Lubiński Klub Olimpijczyka
389.	Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych na rzecz Osób Niepełnosprawnych
390.	Fundacja Osób Niepełnosprawnych Ruchowo Godne Życie
391.	Stowarzyszenie na rzecz Społeczności Lokalnej "Ku Lepszemu"
392.	Stowarzyszenie KiS (Kultura i Sport)
393.	Koło Grudziądzkie Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta
394.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych "TO-MY"
395.	Amazonki Grudziądz
396.	Stowarzyszenie "Uśmiech"
397.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Gryfinie
398.	Stowarzyszenie Sztuka Kultury

399.	Stowarzyszenie Integracji Środowiskowej
400.	Gubińskie Towarzystwo Kultury
401.	Fundacja na rzecz budowy otwartego społeczeństwa "ONI - TO MY"
402.	Stowarzyszenie Bezpieczny Powiat Hrubieszowski
403.	Stowarzyszenie Ochotnicza Straż Pożarna w Brodnicy
404.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski
405.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Iławie
406.	Stowarzyszenie Iławski Klub "Amazonki"
407.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Powiatu Iławskiego "Promyk"
408.	Stowarzyszenie Uniwersytet III Wieku
409.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Piękni Życiem"
410.	Inowrocławskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Uszkodzeniem Mózgu
411.	Fundacja Wzajemnej Pomocy
412.	Fundacja Feniks Anny Borowiak
413.	Stowarzyszenie Wsparcia Osób Niepełnosprawnych "Teraz My"
414.	Polskie Stowarzyszenie Sportu Po Transplantacji
415.	Stowarzyszenie Młodzieżowe "Obszar Kultury"
416.	Fundacja Pomocy Dzieciom Poszkodowanym w Wypadkach Komunikacyjnych "Wróć"
417.	Stowarzyszenie "Lions Club Jarocin"
418.	Fundacja "Ogród Marzeń"
419.	Stowarzyszenie dla Dzieci i Osób Niepełnosprawnych "Miś"
420.	Stowarzyszenie "Rodzina Kolpinga"
421.	Klub Kobiet po Mastektomii "Amazonki"
422.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Tobie"
423.	Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze Im. Ks. Piotra Skargi w Jarosławiu
424.	Polski Związek Głuchych Koło Terenowe Jarosław
425.	Stowarzyszenie na Rzecz Integracji i Edukacji "Razem Łatwiej" przy Szkole Podstawowej Nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Jarosławiu
426.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych oraz Gospodarczych "Inicjation Grupa"
427.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Jasienia "Jasieniaki"
428.	Fundacja im. Stefanii Woytowicz
429.	Stowarzyszenie Niepełnosprawnych i Przyjaciół "Mamy Nadzieję"
430.	Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych "Inspiracja"
431.	Stowarzyszenie Dializowanych Nephros z siedzibą w Jastrzębiu Zdroju
432.	Towarzystwo "Sprawni Inaczej"
433.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa "Bury Miś"
434.	Fundacja Ogniwo
435.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Jawor"
436.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych
437.	Stowarzyszenie Hospicjum Homo-Homini im. Św. Brata Alberta
438.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Ratownik Górniczy"
439.	Fundacja "Mój Czas Dla Seniora" im. Wandy i Józefa
440.	Bractwo Kurkowe Grodu Jelcz-Laskowice
441.	Towarzystwo Chorych na Stwardnienia Rozsiane
442.	Jeleniogórskie Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa
443.	Karkonoski Klub Amazonek
444.	Fundacja Zdrowa Wieś
445.	Fundacja "Barwy Dzieciństwa"
446.	Fundacja Pomagam Żyć Innym

447.	Stowarzyszenie Niedosłyszających "Lira"
448.	Fundacja Psychoonkologii "Tu i teraz"
449.	Grodzkowskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół w Grodkowie
450.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym i Ich Rodzinom "Przystań Naszych Dzieci"
451.	Fundacja "Memento"
452.	Fundacja Równych Szans
453.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych "Szlakiem Tęczy"
454.	Stowarzyszenie "Nasze Kalety"
455.	Stowarzyszenie Rodziców Wychowujących Dzieci Niepełnosprawne p. n. "Dziecko Miłości"
456.	Fundacja Inwalidów i Osób Niepełnosprawnych "Miłosierdzie"
457.	Kaliski Klub "Amazonki"
458.	Stowarzyszenie w Obronie Praw Obywatela "My"
459.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży z Cukrzycą
460.	Fundacja Wspierania Inicjatyw Lokalnych SERAFINY
461.	Towarzystwo Rozwoju Ziemi Karczmiskiej
462.	Fundacja Wzajemnej Pomocy "Alternatywa"
463.	Stowarzyszenie Przyjaciół Karwowa gm. Łobez
464.	Fundacja Concordia
465.	Śląskie Stowarzyszenie Ad Vitam Dignam w Katowicach
466.	Fundacja Rodzin Górniczych
467.	Stowarzyszenie Klub Śląskich Amazonek
468.	Katowicki Klub Jeździecki
469.	Śląska Grupa Wojewódzka Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji - Sekcja Polska
470.	Śląska Liga Walki z Rakiem
471.	Stowarzyszenie Działające na rzecz Osób Chorych Psychiczenie i Ich Rodzin "Przystań"
472.	Spółeczne Towarzystwo "Hospicjum Cordis"
473.	Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej
474.	Stowarzyszenie Debra Polska Kruchy Dotyk
475.	Lions Club Katowice "Barbórka"
476.	Śląskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski i Osobom z Upośledzeniem Umysłowym "Szansa"
477.	Stowarzyszenie "Aktywne Życie"
478.	Stowarzyszenie "Afish"
479.	Stowarzyszenie "Szansa dla Każdego"
480.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Chorych na Cukrzycę
481.	Fundacja Dogiq
482.	Stowarzyszenie Kibiców GKS-u Katowice "SK 1964"
483.	Fundacja Piaskowy Smok
484.	Stowarzyszenie Prokulturamedia
485.	Stowarzyszenie Rehabilitacji Zdrowotnej, Społecznej i Zawodowej Osób z Niepełnosprawnością oraz Osób Starszych "Pomagam, Więc Jestem"
486.	Stowarzyszenie FAON
487.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Siódemka"
488.	Polskie Stowarzyszenie Osób Chorych na Dystonię
489.	Stowarzyszenie Niepełnosprawni Sprawni
490.	Fundacja na rzecz Rozwoju Rehabilitacji dla Dzieci i Młodzieży "Schody Do Nieba"

491.	Fundacja Dialogu i Narracji
492.	Krajowe Stowarzyszenie "Inny Autyzm"
493.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Osób Niepełnosprawnych "Tur Borówka"
494.	Stowarzyszenie Niezależna Grupa Popularyzatorów Nauki Eksperymentatorzy
495.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Rozwoju Wsi w Kawnicach
496.	Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Siniec "Blusztyn"
497.	Stowarzyszenie "KRZYŚ"
498.	Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych "Communicare"
499.	Stowarzyszenie Zespół Pieśni i Tańca "Komes"
500.	Automobilklub Kędzierzyńsko-Kozielski
501.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Autystów "Mały Książę" w Kędzierzynie-Koźlu
502.	Kępiński Klub "Amazonki"
503.	Stowarzyszenie Pomocy Chorym Onkologicznie "Zielony Parasol"
504.	Kętrzyńskie Towarzystwo "Amazonki"
505.	Stowarzyszenie Lepsze Jutro
506.	Świętokrzyskie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych
507.	Świętokrzyskie Stowarzyszenie "Niepełnosprawni Plus"
508.	Towarzystwo Dobroczynności w Kielcach
509.	Kieleckie Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane (SM)
510.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Wojewódzki w Kielcach
511.	Fundacja "Pomóżmy Marzeniom"
512.	Stowarzyszenie Nadzieja Rodzinie
513.	Świętokrzyski Uniwersytet Trzeciego Wieku
514.	Stowarzyszenie Pomagające Dzieciom z Chorobami Nowotworowymi oraz Przewlekłe Chorym "Zawsze Kolorowo"
515.	Stowarzyszenie Edukacji Pozaformalnej KALEJDOSKOP
516.	ELM II - Stowarzyszenie Sportu, Turystyki i Rehabilitacji Osób Zwłaszcza Niepełnosprawnych
517.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Uśmiech"
518.	Fundacja na rzecz Osób Niewidomych i Słabowidzących "VEGA"
519.	Fundacja Wolontariusze Dzieciom "Archipelag"
520.	Stowarzyszenie "Pomocna dłoń" w Kielcach
521.	Fundacja "PEStka"
522.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Ciężką Padaczką Lekooporną "Dravet.pl"
523.	Świętokrzyskie Stowarzyszenie Gospel
524.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nauki i Kultury "Progresja"
525.	Stowarzyszenie Społeczno - Kulturalne TAK
526.	Stowarzyszenie "Pomagam"
527.	Fundacja Beskidzka Zima
528.	Stowarzyszenie Regionu Kluczborskiego "Kobietom - Mammograf" w Kluczborku
529.	Stowarzyszenie Miłośników Tańca "Sukces"
530.	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne
531.	Kłodzkie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego
532.	Fundacja "Razem możemy więcej" przy Domu Dziecka w Kłodzku
533.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Niepełnosprawnością Inteligencyjną
534.	Knurowskie Stowarzyszenie Diabetyków
535.	Fundacja Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Promyczek
536.	Fundacja Lampa
537.	Stowarzyszenie "Tacy Sami"
538.	Stowarzyszenie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego "Klucz"

539.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Iskierka" w Kolbuszowej Dolnej
540.	Fundacja "Życ Godnie"
541.	Stowarzyszenie Rodzin Dzieci Specjalnej Troski
542.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Stacja Koluszki"
543.	Terenowe Koło Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
544.	Polskie Stowarzyszenie Opiekunów Medycznych
545.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Promyk"
546.	Stowarzyszenie Motylek na rzecz Dzieci Specjalnej Troski w Konarzewie
547.	Stowarzyszenie Koniecpolskie Amazonki
548.	Fundacja "Mielnica"
549.	Koniński Klub "Amazonki"
550.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego - Oddział w Koninie
551.	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Autyzmem i Innymi Niepełnosprawnościami Intelktualnymi "Gepetto"
552.	Fundacja na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży "Otwarcie"
553.	Stowarzyszenie "Razem Damy Radę"
554.	Fundacja "Wiosna w Sercu"
555.	Stowarzyszenie "ONA - Otwarta - Nowoczesna - Aktywna"
556.	Stowarzyszenie "Czuję Sercem"
557.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Nasz Kącik"
558.	Stowarzyszenie "Tęcza"
559.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Sprawnych Inaczej w Koronowie
560.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Przeciwdziałania Patologiom Społecznym "Plusik"
561.	Fundacja "Pomoc Bliźniemu"
562.	Stowarzyszenie Profilaktyki i Terapii "Młodzi - Młodym"
563.	Związek Sybiraków Oddział Koszalin
564.	Koszalińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
565.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ich Rodzin i Przyjaciół "Opoka"
566.	Stowarzyszenie Koszaliński Klub "Amazonka"
567.	Stowarzyszenie Kiwanis International Klub Koszalin
568.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Aktywizacji Zawodowej "Bez Ryzyka"
569.	Stowarzyszenie Sportu Niepełnosprawnych "Start"
570.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ich Rodzin i Przyjaciół "Przystań"
571.	Stowarzyszenie "Vocatio Dei"
572.	Polskie Towarzystwo Stomijne Pol-Ilko Oddział Regionalny w Koszalinie
573.	Fundacja Dwa Serca
574.	Stowarzyszenie Dom Miłosierdzia
575.	Stowarzyszenie "Dać Pomoc"
576.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci z Niepełnosprawnością Intelktualną "Patrzmy Sercem"
577.	Stowarzyszenie "Przyszłość Kotlina"
578.	Fundacja Naturalnej Przyjaźni "Psie Serce"
579.	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń"
580.	Stowarzyszenie Integracji Społecznej "Droga"
581.	Fundacja Wspierająca Osoby Niepełnosprawne oraz Wykluczone Społecznie "Ecce Homo"
582.	Miejsko-Gminny Klub Sportów Obronnych "Hamer" w Kozienicach
583.	Kórnickie Towarzystwo Pomocy Społecznej

584.	Kórnickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Niepełnosprawnością Intelektualną i Ruchową "Klaudynka"
585.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Wspólna Radość
586.	Polski Związek Niewidomych Okręg Małopolski
587.	Lions Club Kraków Stare Miasto
588.	Taneczne Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej
589.	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ich Rodzin i Przyjaciół "Ognisko"
590.	Fundacja na rzecz Osób Niewidomych i Słabowidzących
591.	Fundacja Hipoterapia - Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych
592.	Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół Klika
593.	Krakowskie Towarzystwo Medyczne
594.	Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei
595.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci ze Schorzeniami Neurologicznymi "Chmurka"
596.	Polskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych
597.	Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Krakowska
598.	Ognisko TKKF "Przyjaciół Konika"
599.	Fundacja im. Matki Teresy z Kalkuty w Krakowie
600.	Hutnicza Fundacja Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej
601.	Krakowska Rada Niepełnosprawnych
602.	Stowarzyszenie Plastyków Nieprofesjonalnych Ziemi Krakowskiej
603.	Towarzystwo Przyjaciół Trędowatych im. Ojca Jana Beyzyma
604.	Stowarzyszenie Wychowanków Szkół Zakonu Pijarów Imienia ks. Stanisława Konarskiego
605.	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa "Tęcza" w Krakowie
606.	Fundacja ARTES
607.	Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym
608.	Stowarzyszenie na rzecz Niepełnosprawnych ze Szczególnym Uwzględnieniem Dzieci i Młodzieży "Życzliwa Dłoń"
609.	Stowarzyszenie Dar Serca dla Serc Wielu na rzecz Dzieci Specjalnej Troski
610.	Fundacja Bariery
611.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży "Niebieskie Migdałki"
612.	Fundacja im. Boguchwała Winida na rzecz Rozwoju Psychoterapii Psychoanalitycznej
613.	Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych "Emaus"
614.	Polskie Towarzystwo ADHD
615.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Chorych Psychiczenie "Varia"
616.	Krakowskie Stowarzyszenie Oświatowe Pro Edukatione
617.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Osób Dializowanych
618.	Stowarzyszenie Edukacji Nieformalnej MERITUM
619.	Fundacja Studentów i Absolwentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie ACADEMICA
620.	Stowarzyszenie Akademickie "Beczka"
621.	Fundacja Pomocy Chorym Psychiczenie im. Tomasza Dece
622.	Polskie Stowarzyszenie Wychowania Pozaszkolnego im. Aleksandra Kamińskiego
623.	International Police Association (Międzynarodowe Stowarzyszenie Policji) - Sekcja Polska - Region IPA Kraków
624.	Polskie Towarzystwo Rozwoju CHEN TAI JI QUAN
625.	Między Uszami - Krakowska Fundacja Rozwoju Edukacji niesłyszących im. Marka Mazurka

626.	Krakowski Klub Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących Lajkonik
627.	Fundacja "Alma Spei" Hospicjum dla Dzieci
628.	Fundacja "Aby Życ"
629.	Fundacja Więcej Serca
630.	Fundacja Autonomia
631.	Fundacja Świętego Benedykta
632.	Fundacja Wawel z Rodziną
633.	Fundacja "Akademia Zdrowych Pleców" na rzecz Profilaktyki i Rehabilitacji Dzieci z Wadami Postawy
634.	Parasol dla Życia Stowarzyszenie Pomocy Rodzinom Dzieci Cierpiących na Skutek Inwazyjnych Chorób Bakteryjnych
635.	Euro-Idea Fundacja Społeczno-Kulturalna
636.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Inteligektualną "Razem z Czwórką" przy SOSW Nr 4 w Krakowie
637.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Autystycznych "Zacisze"
638.	Fundacja Impuls
639.	Fundacja Czas Dzieci
640.	Fundacja Nowe Centrum
641.	Fundacja Bo Cię Kocham
642.	Fundacja Artystyczna Cantito
643.	Fundacja "Trasa dla Bobasa"
644.	ITAN Integracyjny Teatr Aktora Niewidomego
645.	Krakowskie Stowarzyszenie Laryngektomowanych im. ks. prof. Józefa Tischnera
646.	Fundacja Rozwijamy Sie
647.	Stowarzyszenie dla Osób z Chorobą Parkinsona i Chorobami Zwyródnieniowymi Mózgu "Ostoja"
648.	Menedżerowie Jutra MOFFIN
649.	"Grosik" Stowarzyszenie na Rzecz Bezrobotnych i Tworzenia Miejsc Pracy
650.	Stowarzyszenie Rozwoju Oświaty i Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych w Krosinie
651.	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem - Oddział Terenowy w Krośnie
652.	Stowarzyszenie "Czyń Dobro, Mimo Wszystko"
653.	Krotoszyński Klub "Amazonki"
654.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w Krotoszynie
655.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Przystań"
656.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych i Wykluczonych Społecznie "Drabina"
657.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Krzczonów
658.	Fundacja Imienia Księdza Profesora Włodzimierza Sedlaka
659.	Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego "Dąb"
660.	Stowarzyszenie Rozwoju Aktywności Społecznej "Nurt"
661.	Stowarzyszenie "Otwórzmy przed Nimi Życie"
662.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci z Zaburzeniami Genetycznymi "GEN"
663.	Stowarzyszenie Krzyskie Towarzystwo "Amazonki"
664.	Krzyskie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół
665.	Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych i Adopcyjnych "Nie-zwykła Rodzinka"
666.	Regionalny Oddział Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem "Jesteśmy Razem"
667.	Ochotnicza Straż Pożarna w Kurowie
668.	Stowarzyszenie Amistad
669.	Stowarzyszenie Sympatyków i Przyjaciół Kwaczały
670.	Fundacja Opiekuńcza IP - Kwidzyn S.A.

671.	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Autyzmem "SNOA"
672.	Stowarzyszenie Koło Przyjaźń
673.	Fundacja Jaśka Meli Poza Horyzonty
674.	Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi
675.	Fundacja Animacji Artystycznej "Szachraj"
676.	Legionowskie Stowarzyszenie "Amicus"
677.	Legnickie Stowarzyszenie Amazonek "Agata"
678.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Osób z Upośledzeniem Umysłowym i Ruchowym "Persona"
679.	Legnickie Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa "Otwórz Serce"
680.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym - "Tetrusek"
681.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Starszych i Niepełnosprawnych "Niezapominajka" przy DPS w Leopoldowie
682.	Leszczyńskie Stowarzyszenie "Dzieciom Niepełnosprawnym"
683.	Leszczyńskie Stowarzyszenie Rehabilitacyjne "Amazonka"
684.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Lesznie
685.	Stowarzyszenie "Echo"
686.	Fundacja chorych na Zespół Dandy - Walkera "Podaj Dalej"
687.	Fundacja Fundusz Lokalny w Leżajsku
688.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Jesteśmy Razem"
689.	Lęborskie Katolickie Stowarzyszenie Osób Specjalnej Troski "Iskierka Nadziei" w Lęborku
690.	Stowarzyszenie EDUQ
691.	Stowarzyszenie Rozwoju Zawodowego Śląska i Małopolski
692.	Lędzińskie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin
693.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Nadzieja"
694.	Fundacja Spem Donare
695.	Fundacja ERKA
696.	Kurkowe Bractwo Strzeleckie w Lidzbarku
697.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Promyk"
698.	Stowarzyszenie "Związek Limanowian" w Limanowej
699.	Stowarzyszenie Miłosierdzia Świętego Wincentego A`Paulo w Limanowej
700.	Katolickie Stowarzyszenie Przyjaciół Niepełnosprawnych Ruchowo "Cyrenejczyk"
701.	Limanowska Akcja Charytatywna
702.	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Lipińskiej "Jastrzębiec"
703.	Stowarzyszenie "Pomóż Sobie"
704.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych Gminy Lubaczów
705.	Fundacja Razem-Pro Publico Bono
706.	Stowarzyszenie "Dać Nadzieję"
707.	Klub Górski "Problem"
708.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Tymoterapii im. prof. Jeremiego Czaplickiego
709.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Wrodzonymi Chorobami Siatkówki "Retina"
710.	Stowarzyszenie Przyjaciół i Rodziców Osób Niepełnosprawnych "Równe Szanse"
711.	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Byłych Pracowników KGHM Polska Miedź S.A.
712.	Lubińskie Stowarzyszenie Twórców Kultury
713.	A Tacy Sami Stowarzyszenie przy Zespole Szkół i Placówek Oświatowych w Lubinie
714.	Stowarzyszenie Opieki Długoterminowej "Otwarta Dłoń"

715.	Stowarzyszenie Oliwskie Słoneczko
716.	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia"
717.	Europejski Dom Spotkań - Fundacja Nowy Staw
718.	Lubelskie Stowarzyszenie Amazonek
719.	Lubelski Związek Inwalidów Narządu Ruchu
720.	Lubelskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych "Hospicjum Dobrego Samarytanina"
721.	Grupa Aktywnej Rehabilitacji Rekryteringsgruppen - Region Lubelski
722.	Chorągiew Lubelska Związku Harcerstwa Polskiego
723.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Osób Jakkających Sie
724.	Klub Sportowy Niewidomych i Słabowidzących "Hetman" Lublin
725.	Lubelskie Hospicjum dla Dzieci im. Małego Księcia
726.	Fundacja na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Tacy Sami"
727.	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Lubelskiego
728.	Stowarzyszenie Rodzin Dzieci z Uszkodzeniem Mózgu "SPERO"
729.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Lubelski Oddział Regionalny
730.	Fundacja "Mali Szczęśliwi" im. Janusza Korczaka
731.	Polski Związek Niewidomych Okręg Lubelski
732.	Instytut Zarządzania i Przedsiębiorczości
733.	Stowarzyszenie Homo Faber
734.	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalno-Edukacyjne "In Merito"
735.	Stowarzyszenie Samopomocy Terytorialnej
736.	Stowarzyszenie Opiekuńcze "Nadzieja"
737.	Stowarzyszenie Żołnierzy Oddziałów Partyzanckich Okręgu Lubelskiego "Wolność i Niezawisłość" w Lublinie
738.	Fundacja Rozwiń Skrzydła
739.	Fundacja Teatrotterapia Lubelska
740.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Lublinie
741.	Słoneczko Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej
742.	Stowarzyszenie Fiore
743.	Fundacja na rzecz Osób Przewlekłe Chorych, Niepełnosprawnych, Nieuleczalnie Chorych i Marginalizowanych Społecznie - Zofia
744.	Fundacja Działań Edukacyjnych KReAdukcja
745.	Stowarzyszenie Przyjaciół Parafii "Poczekajka"
746.	Stowarzyszenie Progres
747.	Polski Związek Sportu Niesłyszących
748.	Stowarzyszenie "Serce dla Chorego Psychiczenie"
749.	Stowarzyszenie "AMICUS"
750.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Jestem"
751.	Stowarzyszenie Przyjaciół Zameczka
752.	Fundacja "Tutaj Przyszłość"
753.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Słuchowo i Umysłowo "Uśmiech Dziecka"
754.	Stowarzyszenie Młodzieżowe Niniwa
755.	Społeczny Fundusz "Ludzi Dobrej Woli"
756.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Wspólna Droga"
757.	Stowarzyszenie "Wspólne Dobro"
758.	Bieszczadzkie Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych w Lutowiskach
759.	Stowarzyszenie Integracyjne "Rodzina"
760.	Fundacja Łagowski Dom Artysty
761.	Fundacja "Wspierające Dłonie"
762.	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń"

763.	Fundacja Ochrona Zdrowia i Rehabilitacja Niepełnosprawnych
764.	Stowarzyszenie "Akcja dla Kolarstwa"
765.	Łaskie Stowarzyszenie Harcerskie "Grabia"
766.	Fundacja "Meritum"
767.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Łazy II i Okolic
768.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Poprowadź Mnie"
769.	Fundacja "Klinika Nadziei"
770.	Centrum Aktywności Lokalnej Podaruj Serce
771.	Stowarzyszenie "Wolontariat Św. Ojca Pio"
772.	Stowarzyszenie "Nasz Łąg - Nasza Wieś"
773.	Stowarzyszenie Kobiet "Amazonki" w Łęcznej
774.	Stowarzyszenie na rzecz Niepełnosprawnych "Dzwonek"
775.	Stowarzyszenie Kobiet Ziemi Łęczyckiej
776.	Podkarpackie Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego - Wielkie Serce
777.	Fundacja Dla Was
778.	Fundacja Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski "Per Corda"
779.	Fundacja Promocji Rekreacji "KIM"
780.	Stowarzyszenie Kobiet z Problemem Onkologicznym Organizacja Pożytku Publicznego
781.	Łomżyńskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych "Hospicjum" Pod Wezwaniem Świętego Ducha
782.	Łomżyńskie Stowarzyszenie Krótkofalowców
783.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Uśmiech Nadziei"
784.	Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II "Wzrastanie" w Lipniku z Łopuszka Mała
785.	Stowarzyszenie "Łowicki Klub Amazonek"
786.	Stowarzyszenie Centrum Inicjatyw Obywatelskich Ziemi Łowickiej
787.	Stowarzyszenie Rehabilitacyjno - Edukacyjne "Karino"
788.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Dzielnicowy Łódź-Bałuty
789.	Stowarzyszenie "Łódzkie Hospicjum dla Dzieci"
790.	Fundacja dla Dzieci z Chorobami Nowotworowymi "KRWINKA"
791.	Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Chorych z Zespołem Downa w Łodzi
792.	Towarzystwo Wiedzy Psychologicznej "Start"
793.	Stowarzyszenie Rodzin Działających na rzecz Zdrowia Psychicznego "Dla Rodziny"
794.	Stowarzyszenie Inicjatywa Rozsądnych Polaków
795.	Fundacja Pomocy Niepełnosprawnym "Okaż Serce"
796.	Stowarzyszenie "Hospicjum Łódzkie"
797.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Zarząd Miejski w Łodzi
798.	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Łódzkiej
799.	Fundacja GAJUSZ
800.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego - Oddział Łódź
801.	Stowarzyszenie "Studio Integracji"
802.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Osobom Starszym "Puls"
803.	Fundacja Zdrowia Ziemi Łódzkiej
804.	Towarzystwo Pomocy Niepełnosprawnym Oddział w Łodzi
805.	Towarzystwo Terenowych Opiekunów Społecznych "Samarytanin"
806.	Towarzystwo Przyjaciół Dziecka z Wadą Serca
807.	Towarzystwo Przyjaciół "Domu na Osiedlu"
808.	Stowarzyszenie Młodzieży i Osób z Problemami Psychicznymi, Ich Rodzin i Przyjaciół "Pomost"
809.	Fundacja "Ama Canem"

810.	Fundacja imienia Doktor Magdaleny Bartos
811.	Fundacja im. Joanny Bednarczyk
812.	"Miłość Dla Wszystkich"
813.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Collegium Coexistere"
814.	"Feniks" - Stowarzyszenie Pomocy Ofiarom Przestępstw i Wypadków Drogowych
815.	Stowarzyszenie Osób z Chorobą Parkinsona i Ich Rodzin Słonik
816.	Fundacja Służby Rodzinie "Nadzieja"
817.	Fundacja Bezpieczeństwo dla Pacjentów
818.	Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci I Młodzieży Upośledzonej Umysłowo "Bliżej Siebie"
819.	Fundacja Pomagam
820.	Fundacja Waldiego - Serce Na Dłoni
821.	Misja Charytatywno-Opiekuńcza o Profilu Socjalno-Bytowym Pożytku Publicznego pn. "W Człowieku Widzieć Brata"
822.	Fundacja "Droga Do Domu"
823.	Stowarzyszenie Łódzkiej Opieki Paliatywnej i Długoterminowej "Żyć Godnie"
824.	Stowarzyszenie Żeglarzy Niepełnosprawnych "Keja"
825.	Fundacja Okaż Serce Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym
826.	AMBER Fundacja Pomocy Ofiarom Wypadków Drogowych
827.	Fundacja Ogród Serca
828.	Fundacja Udaru Mózgu
829.	Fundacja - Integracja JPII
830.	Klub Sympatyków Piłki Siatkowej
831.	Stowarzyszenie "Nasza Galeria"
832.	Europejskie Stowarzyszenie Pomocy Prawnej "Beneficium Iuris"
833.	Fundacja Pomocy Dzieciom Skateistan.pl
834.	Fundacja "Pomoc Młodym Diabetykom"
835.	Klub Sportów Wodnych "Łódź-Ruda"
836.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych i Osób Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym "Kolomotywa"
837.	Fundacja "Zrozumieć Autyzm"
838.	Fundacja Słonie Na Balkonie
839.	Fundacja na rzecz Wspierania Komunikowania się - Fundacja Efata
840.	Subvenio, Fundacja Interwencji Kryzysowej i Pomocy Psychologicznej
841.	Stowarzyszenie Przeciw Wykluczeniu Społecznemu Osób Chorujących Psychiczenie "Empatyczni"
842.	Fundacja Qlinatura
843.	Stowarzyszenie Społecznie Zaangażowani
844.	Fundacja "Sznuj Bliźniego"
845.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin "Karolewska"
846.	Stowarzyszenie Pomocy Ludziom 65+ "Wykluczeni Cyfrowo"
847.	Fundacja na rzecz rozwoju człowieka LA VITA
848.	CIRSON-Polska Centrum Informacji i Rehabilitacji Społecznej Osób Niepełnosprawnych
849.	Stowarzyszenie "Jesteśmy Sobie Potrzebni"
850.	Stowarzyszenie "Nasz Wielbark"
851.	Stowarzyszenie Rozwoju Sołectw Marcyporęba i Bachorowice
852.	Stowarzyszenie Nasze Marczyce
853.	Fundacja Pomocna Ręka
854.	Stowarzyszenie Integracji Osób z Upośledzeniem Umysłowym "Oligus"
855.	"Dom Dla Seniora"

856.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Zagórowie
857.	Polskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zespołem Prader-Willi
858.	Fundacja Rozwoju Człowieka "Galileo" im. prof. Mariana Mazura
859.	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych "Źródło"
860.	Fundacja Życie Cudem Jest
861.	Stowarzyszenie Amazonki Powiatu Mieleckiego
862.	"Hospicjum Domowe" w Mielcu
863.	Lekkoatletyczny Klub Sportowy Stal Mielec
864.	Stowarzyszenie Inspiracje - Centrum Rozwiązań Twórczych
865.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Autystycznych i Niepełnosprawnych Sun Rise
866.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Patronus"
867.	Sudeckie Stowarzyszenie "Mediator"
868.	Fundacja PZOL Na Rzecz Wsparcia Chorych Psychiczenie
869.	Podlaskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych w Międzyrzeczu Podlaskim
870.	Stowarzyszenie "Uśmiech"
871.	Federacja Inicjatyw Społecznych (FIS)
872.	Anima Humana
873.	Mazowieckie Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Mózgowym Porażeniem Dziecięcym - "Krok dalej"
874.	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Zarząd Oddziału w Mińsku Mazowieckim
875.	Katolickie Stowarzyszenie Wspierania Dział Miłosierdzia i Ewangelizacji "Serce za serce"
876.	Trzebiński Ruch Społeczny "Niezależność"
877.	Graal Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Osobowości Dzieci
878.	Stowarzyszenie Przyjaciół Młodzieżowej Orkiestry Dętej w Morawicy
879.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Morągu
880.	Stowarzyszenie Wspierające Rozwój Małego Dziecka i Rodzinę "Pomost"
881.	Fundacja na rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Wyjść z Domu"
882.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Rodzinie Synapsa
883.	Stowarzyszenie Wielokierunkowej Pomocy "Remedium"
884.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Opiekunów "Sposób na Życie" w Muszynie
885.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Radość" w Mysłowicach
886.	Stowarzyszenie Pomocy Niepełnosprawnym "Skarbek"
887.	Automobilklub Mysłowicki
888.	Stowarzyszenie Amazonki "Tęcza" w Mysłowicach
889.	Stowarzyszenie Rodziców na rzecz Pomocy Szkołom "Przyjazna Szkoła"
890.	Fundacja Pomoc Szkole
891.	Fundacja "Choice to Choose"
892.	Fundacja "By Dalej Iść"
893.	Stowarzyszenie Centrum Zdrowia i Edukacji, Pomoc Ofiarom Uzależnień "Parasol"
894.	Fundacja Żeglarska "Silesian Sail"
895.	Stowarzyszenie "Młodzi dla Powiatu Myszkowskiego"
896.	Polska Fundacja Rehabilitacyjna
897.	Fundacja "Pomoc Dzieciom Specjalnej Troski"
898.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Myślenicach
899.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Gminy Myślenice
900.	Fundacja Motocykliści Dzieciom

901.	Namysłowskie Stowarzyszenie Diabetyków - Zarząd Powiatowy
902.	Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Jeździecki "Napiwoda"
903.	Fundacja "Bądźmy Razem"
904.	Nekielskie Towarzystwo "Amazonki"
905.	Regionalne Towarzystwo Miłośników Kultury Ludowej w Niedźwiedzy
906.	Stowarzyszenie "Rycerstwo Niepokalanej"
907.	Stowarzyszenie Propagujące Idee Kazimierzowskie
908.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Roszczepem Kręgosłupa i Głęboką lub Sprzężoną Niepełnosprawnością "Bądźmy Razem"
909.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Upośledzonych Umysłowo lub Fizycznie "Dobra Wola"
910.	Fundacja "hOlendry"
911.	Stowarzyszenie na Rzecz Odnowy Wsi Nowa Róża
912.	Fundacja Rodzina po Rozwodzie
913.	Nowosolskie Stowarzyszenie Amazonek "Tęcza"
914.	Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Pomóż Nie Będę Sam"
915.	Nowosolski Uniwersytet Trzeciego Wieku
916.	Stowarzyszenie Europejskie Centrum Innowacji
917.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych "Przystań" przy Domu Pomocy Społecznej w Nowej Wsi Elckiej
918.	Fundacja Podlaskie Hospicjum Onkologiczne
919.	Bank Żywności w Nowych Bielicach
920.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Polskiej Wsi "Razem Lepiej"
921.	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji Społecznej "Amplus"
922.	Stowarzyszenie na rzecz Matek i Dzieci Maltretowanych oraz Dzieci Bezdomnych "Oaza"
923.	Stowarzyszenie "Sprawni Inaczej"
924.	Stowarzyszenie Żeglarskie "Wojtuś" w Nowym Dworze Gdańskim
925.	Stowarzyszenie Przyjaciół Piątki
926.	Fundacja Wspólnoty Burego Misia im. Bogdana Jańskiego
927.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Powiatowy w Nowym Sączu
928.	Fundacja Pomocy Osobom z Autyzmem "MADA"
929.	Stowarzyszenie Kobiet Po Mastektomii "Klub Sądeckich Amazonek" im. Heleny Włodarczyk w Nowym Sączu
930.	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo i Umysłowo "Nadzieja"
931.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Opiekunów "Spokojne Jutro" z siedzibą w Nowym Sączu
932.	Stowarzyszenie Kobiet do Walki z Rakiem Piersi Europa Donna w Nowym Sączu
933.	Razem w Świecie - Fundacja
934.	Stowarzyszenie "Przyjaciele Serca i Życia"
935.	Stowarzyszenie na rzecz Integracji Środowisk Akademickich "Orion"
936.	Fundacja Nadzieja II im. Stefanii Zaorskiej
937.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Nowym Targu
938.	Stowarzyszenie Dignitas Dolentium
939.	Fundacja im. Adama Worwy
940.	Fundacja dla Chatki
941.	Stowarzyszenie "Dobra Droga"
942.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych - Janek przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Nysie im. ks Jana Twardowskiego

943.	Stowarzyszenie Rodzin i Opiekunów Osób Nadpobudliwych, z Zaburzeniami Zachowania, Zespołem Przewlekłych Tików, przy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nysie "Pozytywka"
944.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej "Przyjaciół"
945.	Stowarzyszenie Amazonek im. Świętej Siostry Faustyny w Obornikach
946.	Stowarzyszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku "Atena"
947.	Międzyszkolny Ludowy Klub Sportowy "Czarni"
948.	Powiatowe Oleckie Stowarzyszenie Sportowe w Olecku
949.	Fundacja Rozwoju Ziemi Oleckiej
950.	Stowarzyszenie Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia im. Św. Łukasza
951.	Towarzystwo Pomocy Ludziom w Oleśnie
952.	Powiatowy Integracyjny Klub Sportowy "Orzeł"
953.	Stowarzyszenie na rzecz Oświaty, Kultury i Pomocy Społecznej "Wszyscy dla Wszystkich"
954.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Olszany
955.	Olsztyńskie Towarzystwo "Amazonki"
956.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Warmińsko-Mazurski Oddział Regionalny
957.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki w Olsztynie
958.	Stowarzyszenie Ludzi Otwartych Serc "LOS"
959.	Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Niepełnosprawnością Ruchową i Niepełnosprawnością Sprzężoną w Olsztynie
960.	Kayak Sport Club Olsztyn
961.	Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Młodzieży i Osób Dorosłych z Wadami Genetycznymi i Rozwojowymi "Nadzieja" w Olsztynie
962.	Stowarzyszenie Sympatyków Piłki Siatkowej AZS Olsztyn
963.	Fundacja dr Teresy Cz. Malec "Łatwiej Razem"
964.	Powinniśmy
965.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Zawsze Aktywni"
966.	Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej Ceemka w Idzikowicach
967.	Opoczyński Klub Amazonek "OKA"
968.	Fundacja Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym
969.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Wojewódzki w Opolu
970.	Wojewódzkie Towarzystwo Walki z Kalectwem
971.	Polski Związek Głuchych Oddział Opolski
972.	Stowarzyszenie na rzecz Autyzmu "Uczymy się Żyć Razem"
973.	Fundacja Na Rzecz Rozwoju Hipoterapii "Konie - Dzieciom"
974.	Fundacja Pomocy Dzieciom "Bądź Dobroczyńcą"
975.	Pracownia Rozwoju Osobistego
976.	Opolskie Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych
977.	Fundacja "Koński Dar"
978.	Opolskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego "Wsparcie i Troska"
979.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży "Józef"
980.	Stowarzyszenie Animatorów Inicjatyw Społeczno Gospodarczych Razem-a-Nie Osobno "RaNO"
981.	Uczniowski Klub Sportowy "5 Plus 1 Opole"
982.	Stowarzyszenie "Mój Duch Przyjazny"
983.	Orneckie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych
984.	Mazurskie Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej w Orzyszu
985.	Towarzystwo Izerskie
986.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych w Osieku

987.	Stowarzyszenie "Pozwólmy Żyć" im. Mariusza Krzykowskiego
988.	Świętokrzyskie Towarzystwo Zapobiegania Patologiom Społecznym "Kuźnia"
989.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Bezrobotnych w Ostrowcu Świętokrzyskim
990.	Stowarzyszenie "Troska" na rzecz Domu Pomocy Społecznej ul. Grabowiecka 7 w Ostrowcu Św.
991.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych i Psychiczenie Chorych "Barka"
992.	Stowarzyszenie "Razem" Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Umysłowo
993.	Stowarzyszenie Integracji Społecznej "Więź"
994.	Fundacja na rzecz Aktywizacji i Rozwoju Środowisk Osób Niepełnosprawnych "Active"
995.	Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Ludzi Niepełnosprawnych "Alfa"
996.	Fundacja Niepełnosprawnych "Sanus"
997.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Ostródzie
998.	Ostródzkie Towarzystwo "Amazonki"
999.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Iskierka"
1000.	Ostrowskie Stowarzyszenie Osób Chorych na Stwardnienie Rozsiane
1001.	Ostrowski Klub "Amazonki" w Ostrowie Wielkopolskim
1002.	Stowarzyszenie Śpiewacze "Lira" Niewidomych, Słabowidzących i Innych Niepełnosprawnych
1003.	Stowarzyszenie Wspomagające Działalność Zespołu Szkół Specjalnych "Promyk" w Ostrowie Wielkopolskim
1004.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Promyk Nadziei"
1005.	Stowarzyszenie "Ludzie dla Ludzi"
1006.	Stowarzyszenie "Bratnich Serc" dla Ludzi Chorych
1007.	Stowarzyszenie dla Dzieci Niepełnosprawnych "Promyk"
1008.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Razem"
1009.	Otwockie Towarzystwo Opieki Paliatywnej
1010.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży "Nieśmy Radość"
1011.	Stowarzyszenie Twórców i Animatorów Kultury im. Michała Elwiro Andriollego
1012.	Stowarzyszenie "Pomoc Szkole w Otyniu"
1013.	Polskie Stowarzyszenie Ludzi Cierpiących na Padaczkę - Oddział Łódzki
1014.	Stowarzyszenie Razem przy Dziennym Ośrodku Adaptacyjnym dla Osób Niepełnosprawnych w Pabianicach
1015.	Stowarzyszenie Abstynentów "Granica"
1016.	Pasłęckie Centrum Wolontariatu im. Miłosiernego Samarytanina
1017.	Fundacja "Dzieci w Rodzinie"
1018.	Stowarzyszenie "Wesoła Stonoga"
1019.	Fundacja Jedyńka Dzieciom
1020.	Stowarzyszenie Miłośników Pęczelie
1021.	Fundacja Pomóż Dorosnąć
1022.	Fundacja "Nadzieja" Wsparcie Twórczości Artystycznej Amatorów i Niepełnosprawnych
1023.	Fundacja na rzecz Bezpieczeństwa Dzieci i Młodzieży "Oko Rodzica"
1024.	Stowarzyszenie Integracja i Edukacja Obywatelska
1025.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Piekarach Śląskich
1026.	Fundacja Andrzeja S. Piecucha "Powiatowe Dzieci"
1027.	Amatorska Sieć Komputerowa Andaluzja
1028.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Razem"
1029.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju i Aktywności Pieńkowo-Pieńkówko "Razem"

	Lepiej"
1030.	Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Domu Opieki Rodzinnej w Pierzchnicy "Stowarzyszenie Rodzinny Dom"
1031.	Towarzystwo Pomocy Chorym im. Sługi Bożej Stanisławy Leszczyńskiej
1032.	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu w Pile
1033.	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Pile
1034.	Stowarzyszenie Dogonić Radość
1035.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Pile
1036.	Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Pomocna Dłoń" Przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Pińczowie
1037.	Stowarzyszenie Klub "Amazonki" w Pionkach
1038.	Koło Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym
1039.	Stowarzyszenie Pomocników "Oratorium im. Św. Antoniego" w Piotrkowie Trybunalskim
1040.	Fundacja Pro Advice
1041.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Szansa"
1042.	Stowarzyszenie Przyjaciół "Mam Sąsiada"
1043.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Ludziom Niepełnosprawnym i Potrzebującym Opieki "Senior"
1044.	Stowarzyszenie "Nasze Piotrowice"
1045.	Stowarzyszenie "Przymierze - Ziemia Piska" z siedzibą w Piszcu
1046.	Stowarzyszenie Z Jedyneką w Przyszłość
1047.	Stowarzyszenie "Amicus" Gminy Dzierżążnia
1048.	Stowarzyszenie Hospicyjno-Paliatywne "Hospicjum Płockie" pod wezw. Św. Urszuli Ledóchowskiej
1049.	Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia Komitet Oddziału w Płocku
1050.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział przy PKN Orlen S.A.
1051.	Krajowe Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych "Pomoc Dzieciom"
1052.	Fundacja "ORLEN - DAR SERCA"
1053.	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Autyzmem "Odzyskać Więzi"
1054.	Fundacja Panaceum
1055.	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń" przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Płocku
1056.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Cukrzycą w Płocku
1057.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Niepełnosprawnością Umysłową "Jestem"
1058.	Stowarzyszenie Edukacyjno-Artystyczne "Oto Ja"
1059.	Fundacja Marty Chojnowskiej "Przerwij Ciszę"
1060.	Stowarzyszenie "Petroklezja"
1061.	Akademickie Stowarzyszenie "Ambitni w Działaniu"
1062.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Powiatu Szamotulskiego "Tacy Sami"
1063.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Podbiel
1064.	Regionalne Stowarzyszenie Diabetyków w Podegrodziu
1065.	Fundacja Osób Niepełnosprawnych
1066.	Byczyńskie Stowarzyszenie Oświatowe "Tarcza"
1067.	Stowarzyszenie "Tu Zaczyna Się Polska"
1068.	Polkowickie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski "Radosne Serca"
1069.	Stowarzyszenie Charytatywne "Życ Godnie"
1070.	Skorpion Polkowice
1071.	Fundacja Wspomagania Oświaty w Połańcu
1072.	Stowarzyszenie "Merkury"

1073.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Połczynie Zdroju
1074.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego - Oddział Wielkopolska
1075.	Stowarzyszenie Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących
1076.	Stowarzyszenie na rzecz Młodych Twórców V.I.T.R.I.O.L.
1077.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Regetów"
1078.	Studenckie Stowarzyszenie Pomocy Niepełnosprawnym
1079.	Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych
1080.	Fundacja Pomocy Dzieciom z Chorobami Nowotworowymi w Poznaniu
1081.	Stowarzyszenie Środowiskowy Klub Abstynenta Zwycięstwo
1082.	Związek Harcerstwa Polskiego - Chorągiew Wielkopolska
1083.	Klub Sportowy "Sobieski"
1084.	Oddział Wielkopolski Polskiego Związku Głuchych
1085.	Stowarzyszenie Osób po Operacjach Onkologicznych Głowy i Szyi "Pomoc dla Życia"
1086.	Stowarzyszenie Obrony Przed Przemocą "Victoria"
1087.	Stowarzyszenie Rodzin, Opiekunów i Przyjaciół Osób Psychicznie Chorych "Wspólnota"
1088.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Zawsze Razem"
1089.	Polskie Stowarzyszenie Choreoterapii-Polski Teatr Tańca
1090.	Pomost - Fundacja Pomocy Socjalnej
1091.	Federacja Stowarzyszeń "Amazonki"
1092.	Fundacja na rzecz Osób Niewidomych Labrador - Pies Przewodnik
1093.	Stowarzyszenie Wspierania Opieki Paliatywnej
1094.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Równy Start"
1095.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Chorobą Alzheimer
1096.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych I ich Rodzin "Amikus"
1097.	Fundacja Wspierania Rozwoju Ruchowego "Pomóż Nam Chodzić"
1098.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie
1099.	Fundacja Wspierania Twórczości, Kultury i Sztuki "ARS"
1100.	Stowarzyszenie Plastyków i Fotografików DEDAL
1101.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Krzewienia Kultury Ludowej
1102.	Fundacja na rzecz Wspomagania Rehabilitacji i Szerzenia Wiedzy Kynologicznej "Mały Piesek Zuzi"
1103.	Klub Nurkowy Nautica Poznań
1104.	Stowarzyszenie "Środowisko dla Niepełnosprawnych EKO SALUS"
1105.	Fundacja Niesiemy Nadzieję
1106.	Fundacja "Dziecko w Centrum"
1107.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Wsparcia w Zespole Turnera
1108.	Forum Rozwoju Nowoczesnych Technologii
1109.	Stowarzyszenie Etap
1110.	Wolontariat Wielkopolski
1111.	Come To Help
1112.	Fundacja Pomocy Osobom Niesłyszącym "Ton"
1113.	Fundacja "Jak Dobrze Jest Życ"
1114.	Stowarzyszenie "Gloria in Musica"
1115.	Stowarzyszenie "Psyche Soma Polis"
1116.	Centrum Kreatywnego Rozwoju Babiniec
1117.	Fundacja "Słoneczne Ranczo"
1118.	Fundacja "ReStart"
1119.	Towarzystwo Pomocy Ludziom Chorym Samotnym i Bezrobotnym - Pomocna Dłoń

1120.	Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Prusickiej
1121.	Fundacja Pomocy Społecznej im. J. Beaumont
1122.	Fundacja Edukacji i Wspierania Rodziny "Brama"
1123.	Fundacja Vesta
1124.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Pruszkowie
1125.	Fundacja Przywróćmy Społeczeństwu
1126.	Fundacja SAMO-DZIELNI
1127.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Przemyślu
1128.	Stowarzyszenie Centrum Informacji Społecznej - CIS w Przemyślu
1129.	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Przemyskiej im. Świętego Józefa, Sebastiana Pelczara Biskupa
1130.	Towarzystwo Przyjaciół Przemyśla i Regionu
1131.	Stowarzyszenie Profilaktyki i Wspierania Rozwoju Osobowości Dzieci i Młodzieży "Wzrastanie" z siedzibą w Przemyślu
1132.	Przemyski Klub Sportu i Rekreacji Niewidomych i Słabowidzących "Podkarpacie"
1133.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło Terenowe Nr 2 Miejsko - Powiatowe w Przemyślu
1134.	Fundacja Pomocy Dzieciom Przewlekłe Chorym "Jerzyk"
1135.	Stowarzyszenie Glazurników i Specjalistów Robót Wykończeniowych "Grupa Rochna"
1136.	Stowarzyszenie "Aktywni" w Przewodowie
1137.	Komitet Budowy Kaplicy w Przyszowie
1138.	Stowarzyszenie Mieszkańców Gminy Wisznia Mała "Integracja"
1139.	Stowarzyszenie im. Lady Ryder
1140.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Pszczynie
1141.	Hospicjum Św. Ojca Pio
1142.	Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Edukacji Dzieci i Młodzieży "Omnibus"
1143.	Pszczynska Fundacja Wspierania i Rozwoju Sportu
1144.	Fundacja Pszczynska Organizacja Współpracy, Ekspresji i Rozwoju (POWER)
1145.	Stowarzyszenie Pomóżmy Sobie
1146.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ruchowo "Prom"
1147.	Puckie Hospicjum p.w. Św. Ojca Pio
1148.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Problemami Autyzmu "Zrozumieć Świat"
1149.	Stowarzyszenie "Aktywny Puck"
1150.	Puławskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych "Hospicjum"
1151.	Stowarzyszenie Centrum Międzynarodowej Wymiany Młodzieży i Wolontariatu
1152.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży "Nie Jesteś Sam"
1153.	Stowarzyszenie "Enter Art"
1154.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami Intelktualno-Ruchowymi "Pierwsza Praca"
1155.	Stowarzyszenie Oświatowe "Echo" w Rabie Wyżnej
1156.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rabce-Zdroju
1157.	Stowarzyszenie Persona na rzecz Promocji i Ochrony Zdrowia Psychicznego z siedzibą w Raciborzu
1158.	Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka "Tęcza"
1159.	Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Dom"
1160.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Rejonowy w Radomiu

1161.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Radomiu
1162.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niewidomym i Niedowidzącym "Nadzieja"
1163.	Hospicjum Królowej Apostołów
1164.	Środowiskowo-Lekarskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w Radomiu
1165.	Stowarzyszenie "Karuzela"
1166.	Stowarzyszenie Słoneczny Dom
1167.	Fundacja "Chcę i mogę"
1168.	Stowarzyszenie Stomijne "Ile Koloru"
1169.	Fundacja PROJECT
1170.	Stowarzyszenie Budujemy Przysiały w Radomiu
1171.	Fundacja Pomocy Mieszkaniowej "Ciepły Kącik"
1172.	Stowarzyszenie "Praca i Kultura"
1173.	Stowarzyszenie na rzecz Wyrównywania Szans Rozwojowych Wsi i Ochrony Środowiska "Zielone Radomierowice"
1174.	Stowarzyszenie NASZE ZDROWIE pomóż innym, pomóż sobie
1175.	Radomszczański Klub Amazonek
1176.	Radomszczańska Fundacja Pomocy Niepełnosprawnym
1177.	Fundacja "Promień Radości"
1178.	Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Biedroneczka"
1179.	Stowarzyszenie Dzieci Serc
1180.	Stowarzyszenie "Radzywińskie Forum"
1181.	Stowarzyszenie "Złota Jesień"
1182.	Fundacja Rozwoju Rejowca Fabrycznego
1183.	Stowarzyszenie Świętego Walentego
1184.	Fundacja Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym Leśna Kraina
1185.	Fundacja "Listy do Św. Mikołaja"
1186.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin "Roktar"
1187.	Stowarzyszenie Rolników Podkarpacia
1188.	Stowarzyszenie na Rzecz Inicjatyw Obywatelskich "Pro Futuro"
1189.	Poleskie Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego "Nasz Dom"
1190.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży
1191.	Fundacja "Unia Bracka"
1192.	Stowarzyszenie "Otwarte Serca" Rodziców i Przyjaciół Uczniów Niepełnosprawnych Zespołu Szkół Specjalnych nr 3 im. Św. Łukasza w Rudzie Śląskiej
1193.	Fundacja Pomocy Dzieciom i Osobom Chorym "Kawałek Nieba"
1194.	Fundacja Pomysłodajnia
1195.	Pomorska Fundacja Kreatywne Marzenia
1196.	Stowarzyszenie Edukacyjno-Regionalne "Przyszłość Młodego Pokolenia"
1197.	Fundacja Zdrowia i Kultury "Kochaj Życie"
1198.	Stowarzyszenie Działające na Rzecz Osób Chorych Psychiczenie i Ich Rodzin Homo-Homini w Rybniku
1199.	Stowarzyszenie "Oligos" na rzecz Dzieci, Młodzieży oraz Absolwentów Specjalnego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego
1200.	Stowarzyszenie na rzecz Wspomagania Osób z Niepełnosprawnością i Ich Otoczenia "Razem"
1201.	Stowarzyszenie Centrum Pomocy - Hospicjum Domowe im. Świętego Ojca Rafała Kalinowskiego
1202.	Fundacja "Miej Serce"
1203.	Stowarzyszenie Pomocy Społecznej "Słoneczne Wzgórze"
1204.	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych "Siedlisko Pokoleń"

1205.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Słoneczko"
1206.	Uczniowski Ludowy Klub Jeździecki "Rzepkowo" w Rzepkowie
1207.	Fundacja na rzecz Dzieci i Młodzieży "Otwórzmy Serca dla Dzieci"
1208.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rzeszowie
1209.	Stowarzyszenie "B-4"
1210.	Fundacja "Nowe Życie" Rzeszów
1211.	Stowarzyszenie "Tak Życiu"
1212.	Rzeszowski Klub Chorych na Stwardnienie Rozsiane im. Jana Pawła II
1213.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Podkarpacki Oddział Wojewódzki
1214.	Podkarpackie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej w Rzeszowie
1215.	Regionalne Stowarzyszenie Twórców Kultury
1216.	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział w Rzeszowie
1217.	Podkarpackie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimer
1218.	Stowarzyszenie "Rzeszowski Klub Amazonka"
1219.	Stowarzyszenie Inicjatyw Wolontarystycznych PERSPEKTYWA
1220.	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci z Nadpobudliwością Psychoruchową
1221.	Fundacja Podkarpackie Hospicjum dla Dzieci
1222.	Podkarpackie Stowarzyszenie Rodziców Dzieci z Chorobą Nowotworową "Iskierka Nadziei"
1223.	Stowarzyszenie Ars Vivendi na rzecz rozwoju ZS UNICEF w Rzeszowie
1224.	Lions Club Rzeszów
1225.	Podkarpacka Grupa Wojewódzka Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji IPA - Sekcja Polska
1226.	Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej Oddział w Rzeszowie
1227.	Fundacja "Razem Zdamy"
1228.	Podkarpackie Stowarzyszenie Głuchych
1229.	Uczniowski Klub Sportowy "Szóstka"
1230.	Podkarpackie Stowarzyszenie na rzecz Dzieci z Porażeniem Mózgowym "Daj Szansę"
1231.	Stowarzyszenie Rozwoju "Pitagoras"
1232.	Fundacja Centrum Poradnictwa Prawnego PRAWNIKON
1233.	Fundacja PZG
1234.	Fundacja "Salus Homini"
1235.	Fundacja na rzecz Wszechstronnego Rozwoju Wsi Polskiej
1236.	Stowarzyszenie "Plejada" w Sadlinkach
1237.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Sadowie "Rosa"
1238.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych "Uśmiech Seniora"
1239.	Sanocka Fundacja Ochrony Zdrowia
1240.	Fundacja "Grzegorza z Sanoka"
1241.	Stowarzyszenie Przyjaciół Heleny Kosiny
1242.	Stowarzyszenie Pomoc Rodzinie im. Św. ks. Zygmunta Gorazdowskiego w Sanoku
1243.	Stowarzyszenie na rzecz Walki z Chorobami Nowotworowymi "Sanitas"
1244.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Sanoku
1245.	Stowarzyszenie "Integracja bez Granic"
1246.	Regionalne Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Sejnach
1247.	Stowarzyszenie "Na Rzecz Rozwoju Oświaty, Kultury i Sportu Miasta i Gminy Sędziszów"
1248.	Fundacja Perspektywy i Rozwój
1249.	Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców Oddział w Sędziszowie Małopolskim
1250.	Gminne Stowarzyszenie Integracja w Kołbaskowie

1251.	Stowarzyszenie Emerytów, Rencistów i Osób Niepełnosprawnych w Siechnicach
1252.	Siedleckie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera
1253.	Siedleckie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym "Przystań"
1254.	Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane Ich Opiekunów i Przyjaciół
1255.	Siemianowickie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski "Imperium Słońca"
1256.	Stowarzyszenie na rzecz Wyrównywania Szans Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej oraz ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi "Lodołamacz"
1257.	Stowarzyszenie na rzecz Chorych Niepełnosprawnych z Chorobą Alzheimera i Zaburzeniami Pamięci "Otwórz Oczy"
1258.	Stowarzyszenie Europejskiego Dziedzictwa Kulturowego w Siennie
1259.	Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej Ziemi Sieradzkiej
1260.	Sieradzki Klub Amazonka
1261.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych "Dary Losu" przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Sieradzu
1262.	Stowarzyszenie Wspierania Rozwoju Osób Niepełnosprawnych "AB OVO"
1263.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych "Uśmiech Dziecka" przy Szkole Podstawowej Integracyjnej nr 8 w Sieradzu
1264.	Towarzystwo Przyjaciół im. Jana Wyżykowskiego
1265.	Sierpeckie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Chorych na Raka "Szansa na Życie"
1266.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Skarszewach
1267.	Bractwo Matki Bożej Miłosierdzia
1268.	Stowarzyszenie Inicjatyw Europejskich
1269.	Stowarzyszenie Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych "Chcieć znaczy móc"
1270.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Sprawni Inaczej" w Skierniewicach
1271.	Skierniewickie Stowarzyszenie "Amazonka"
1272.	Stowarzyszenie Sprawni Inaczej "Tęcza"
1273.	Stowarzyszenie Dzieci Specjalnej Troski - "Iskierka"
1274.	Fundacja One
1275.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Świetlik" w Pińczowie
1276.	Stowarzyszenie "Gospodyń Wiejskich 18 Plus" w Skórkowicach
1277.	Fundacja Patria
1278.	Fundacja "Pomóżmy Dzieciom Poznać Świat"
1279.	Stowarzyszenie "Nasz Dom"
1280.	Stowarzyszenie "Akson"
1281.	Fundacja "Ibis"
1282.	eSMail Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane
1283.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Rancho Maja"
1284.	Stowarzyszenie im. Św. Brata Alberta
1285.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych w Słupcy
1286.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Na Tak"
1287.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Kultury w Powiecie Kępińskim "Nutka"
1288.	Słupskie Stowarzyszenie "Amazonka"
1289.	Regionalne Centrum Wolontariatu w Słupsku
1290.	Słupski Uniwersytet Trzeciego Wieku
1291.	Fundacja "Kochajmy Zabytki"
1292.	Fundacja Kapitał
1293.	Fundacja Rozwoju Środowisk Lokalnych Podpora

1294.	Fundacja "Spokojna Jesień"
1295.	Fundacja Dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Hipoterapia z Nadzieją"
1296.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Ziemi Sokólskiej "Barka"
1297.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Zaburzeniami Psychicznymi "Delfin"
1298.	Gdańskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera
1299.	Fundacja Św. Antoniego
1300.	Stowarzyszenie na rzecz Wspomagania Rozwoju i Aktywności Zawodowej Osób Niepełnosprawnych "ZADBA"
1301.	Sopockie Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie "Tęczowy Dom"
1302.	Fundacja Dom Rain Mana
1303.	Stowarzyszenie Opieki nad Młodzieżą i Dziećmi Niepełnosprawnymi "Promyczek"
1304.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych w Sosnowcu
1305.	Stowarzyszenie Dobra Sprawa
1306.	Przeorat Śląsko - Zagłębiowski Orderu Świętego Stanisława
1307.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Wspólny Dom"
1308.	Śląskie Stowarzyszenie Osób Bez Krtani
1309.	Fundacja "AmigoBONUS"
1310.	Fundacja Na Rzecz Osób z Wadami "Gen"
1311.	Stowarzyszenie Przyjaciół Gimnazjum Gminnego w Sosnowce im. Janusza Korczaka
1312.	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - "Nadzieja" z siedzibą w Sośnicowicach
1313.	Stowarzyszenie Na Rzecz Kultury, Oświaty i Rozwoju Wsi "Razem"
1314.	Fundacja Srebrnogórska
1315.	Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi "Oratorium" im. Błogosławionego Księdza Bronisława Markiewicza
1316.	Stowarzyszenie Rehabilitacyjne Kobiet Po Mastektomii "Amazonka"
1317.	Stalowowolskie Stowarzyszenie Fotograficzne Animus
1318.	Krajowe Towarzystwo Autyzmu Oddział Terenowy w Stalowej Woli
1319.	Stowarzyszenie Kulturalno - Sportowe Nieśłyszących "Surdostal" w Stalowej Woli
1320.	Rotary Club Jelenia Góra
1321.	Feniks - Fundacja Niosąca Pomoc Dzieciom i Osobom Niepełnosprawnym
1322.	Starachowicki Klub "Amazonek"
1323.	Fundacja Dorośli Dzieciom
1324.	Fundacja Edukacyjno - Społeczna "Polny Kwiat"
1325.	Fundacja "Ośrodek Pomocy Doraźnej p.w. Św. Brata Alberta - Emaus"
1326.	Stowarzyszenie "Młodzi dla Wsi"
1327.	Oddział Krajowego Towarzystwa Autyzmu w Stargardzie Szczecińskim
1328.	Stargardzkie Stowarzyszenie Chorych na SM
1329.	Uczniowski Ludowy Klub Sportowy "Olimpijczyk"
1330.	Kaszubska Fundacja Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych "Podaruj Trochę Słońca"
1331.	Klub Kobiet "Amazonka" przy Starogardzkim Centrum Rehabilitacji w Starogardzie Gdańskim
1332.	Stowarzyszenie "Amor Omnia Vincit"
1333.	Stowarzyszenie Wspierające Osoby z Zespołem Downa "Downup"
1334.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Gniazdo"
1335.	Stowarzyszenie "Parasolka"
1336.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Słoneczko"
1337.	"Dawid" Fundacja Pomocy Dzieciom Poszkodowanym przez Niewybuchy i Niewypały

1338.	Fundacja na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych - Tratwa
1339.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych Mgiełka
1340.	Stowarzyszenie Inicjatyw i Rozwoju Społecznego Gminy Strawczyn
1341.	Stowarzyszenie Chorych na Schizofrenię Ich Rodzin i Przyjaciół
1342.	Strzegomskie Stowarzyszenie Kobiet "Opoka"
1343.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski
1344.	Fundacja Nasciturus Lux Mundi
1345.	Stowarzyszenie Dobroczynności im. Matki Teresy z Kalkuty
1346.	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń" w Strzelnie
1347.	Stowarzyszenie Rodziców Uczniów Szkoły w Suchoj Koszalińskiej
1348.	Fundacja Pro Novis
1349.	Stowarzyszenie "Razem" w Sulęcinie
1350.	Sulęcińskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Promyk"
1351.	Stowarzyszenie "Bądźmy Razem"
1352.	Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach
1353.	Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia Komitet Oddziału w Suwałkach
1354.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci "Jesteśmy Razem"
1355.	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku
1356.	Klub Sportowy "Jaćwing" - Suwałki Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących "Cross"
1357.	Stowarzyszenie Zamiast
1358.	Fundacja Ego
1359.	Stowarzyszenie "Dobre Serce"
1360.	Stowarzyszenie Kulturalne KOSTROMA
1361.	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski im. Leszka Grajka w Swarzędzu
1362.	Fundacja "Nie lękajcie się"
1363.	Stowarzyszenie Oświatowe Sycyna
1364.	Stowarzyszenie Mieszkańców i Miłośników Szafarni
1365.	Stowarzyszenie "Otwarte Serca"
1366.	Stowarzyszenie Społeczne na rzecz Dzieci i Młodzieży Specjalnej Troski w Szamotułach
1367.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Wielkopolski Oddział Wojewódzki
1368.	Stowarzyszenie Reumatyków i Ich Sympatyków Koło Odra-Bałtyk w Szczecinie
1369.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo "Tęcza" w Szczecinie
1370.	Fundacja na rzecz Wspierania Szkół i Przedszkoli Integracyjnych
1371.	Stowarzyszenie Amazonek "Agata"
1372.	Oddział Zachodniopomorski Polskiego Związku Głuchych
1373.	Klub Sportowy Inwalidów "Start"
1374.	Stowarzyszenie Serce Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej i Poszkodowanej w Wypadkach Drogowych Zarząd Główny
1375.	Regionalna Fundacja Walki z Rakiem
1376.	Stowarzyszenie Lions Club "Jantar"
1377.	Szczecińskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Parkinsona
1378.	Stowarzyszenie "Życie Po Przeszczepie"
1379.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Mniejszych Szans "Więź" w Szczecinie
1380.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Przyjaźń"
1381.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Psychospołecznego i Psychoprofilaktyki "Pracownia Psychoedukacji"
1382.	Szczecińskie Stowarzyszenie "Złoty Wiek"
1383.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelaktualnie "Prawobrzeże-Szczecin"

1384.	Stowarzyszenie "Po To Jestem"
1385.	Stowarzyszenie Solidarne Kobiety Zawsze
1386.	Szczeciński Klub Sportowy Głuchych "Korona"
1387.	Fundacja Na Rzecz Promocji Sportu Osób Niepełnosprawnych Marzenie
1388.	Hospicjum Domowe im. Św. Franciszka z Asyżu
1389.	Żeglarski Międzyszkolny Klub Sportowy "Orle" Szczecinek
1390.	Fundusz Tratwa Szczecinek
1391.	Stowarzyszenie Aktywnych Kobiet w Szczecinku
1392.	Liga Kobiet Polskich - Oddział Powiatowy w Szczecinku
1393.	Fundacja na rzecz Pomocy Osobom w Podeszłym Wieku, Chorym i Niepełnosprawnym oraz Zagrożonym Wykluczeniem - Niezapominajka
1394.	Fundacja Autrimpus
1395.	Stowarzyszenie na rzecz Rehabilitacji, Ekologii i Ratowania Zwierząt Rzeźnych "Benek"
1396.	Podkarpacka Fundacja Pomocy i Rozwoju
1397.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Po To Jesteśmy"
1398.	Stowarzyszenie "Równe Szanse" w Ścinawie
1399.	Stowarzyszenie Aktywizacji Społecznej "Bonum"
1400.	Towarzystwo Pomocy Potrzebującym im. Św. Brata Alberta "Nadzieja"
1401.	Fundacja na Rzecz Rewaloryzacji Miasta Śrem
1402.	Stowarzyszenie Rodziców oraz Przyjaciół Dzieci i Osób Niepełnosprawnych "Razem"
1403.	Ochotnicza Straż Pożarna w Świbie
1404.	Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta Koło w Świdnicy
1405.	Towarzystwo Opieki nad Chorymi ze Stomią "Życie"
1406.	Świdnickie Stowarzyszenie "Amazonki"
1407.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Głuchoniemym i Niedosłyszącym "Krzyk Ciszy"
1408.	Fundacja Serce - Europejskie Centrum Przyjaźni Dziecięcej
1409.	Liga Kobiet Polskich Koło w Świdnicy
1410.	Stowarzyszenie "Świdnicki Bank Żywności"
1411.	Stowarzyszenie Centrum Radiokomunikacji Amatorskiej w Świdnicy
1412.	Stowarzyszenie Integracji Społecznej
1413.	Stowarzyszenie "Promyk"
1414.	Stowarzyszenie Pomocy na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej
1415.	Stowarzyszenie Charytatywno-Opiekuńcze im. bł. Marii Teresy Gerhardinger przy Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci w Świebodzicach
1416.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom "Smyki"
1417.	Stowarzyszenie "Krok w Chmurach"
1418.	Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej Nr 1 im. Ludwika Hołesa w Świerklanach "Inicjatywa"
1419.	Fundacja Wspierajmy Razem
1420.	Fundacja "Wspólne Świętochłowie"
1421.	Uczniowski Klub Sportowy "Delfin"
1422.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Świnoujściu
1423.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym
1424.	Stowarzyszenie Kobiet po Chorobie Raka Piersi "Anna"
1425.	Stowarzyszenie Amazonek "Pomocna Dłoń"
1426.	Automobilklub Tarnogórski
1427.	Stowarzyszenie "Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych"
1428.	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział w Tarnowie

1429.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło w Tarnowie
1430.	Tarnowskie Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych "Start"
1431.	Tarnowskie Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Autystycznych
1432.	Fundacja "Kromka Chleba"
1433.	Stowarzyszenie "Bądźmy Razem" Na Rzecz Integracji Społecznej Osób Niepełnosprawnych
1434.	Stowarzyszenie "Ich Lepsze Jutro"
1435.	Stowarzyszenie "To, co wspólne"
1436.	Fundacja Rozwoju Edukacji, Pracy, Integracji
1437.	Stowarzyszenie "Ponad Barrierami" na rzecz Osób Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym
1438.	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci, Młodzieży i Osób Niepełnosprawnych Gminy Tarnów Opolski
1439.	Stowarzyszenie na rzecz Szkolnictwa Specjalnego w Tczewie
1440.	Stowarzyszenie Tczewskich Amazonek
1441.	Fundacja Przyjaciele Martynki
1442.	Regionalne Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Nadbużańskiej "Bugowiaki"
1443.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom im. Jasia Kowalika
1444.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Specjalnej Troski "Samarytanin"
1445.	Stowarzyszenie Rodzin Dzieci i Osób Niepełnosprawnych
1446.	Integracyjny Uczniowski Klub Sportowy "Laur"
1447.	Tomaszowskie Towarzystwo Charytatywne
1448.	Tomaszowskie Stowarzyszenie Amazonek
1449.	Fundacja na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "ARKADIA" w Toruniu
1450.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Zarząd Powiatowy
1451.	Fundacja na rzecz Ofiar Wypadków Komunikacyjnych i Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym "Zielony Liść"
1452.	Toruńskie Towarzystwo Sportowe
1453.	Jestem Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym i Osobom Potrzebującym Wsparcia
1454.	Lekarskie Stowarzyszenie Senioratu w Toruniu
1455.	Stowarzyszenie Promocji Zdrowia i Pomocy Rodzinie "Równe Szanse"
1456.	Towarzystwo Autyzmu w Toruniu
1457.	Stowarzyszenie "Integracja i Współpraca" w Toruniu
1458.	Fundacja Wspierania Rozwoju Impuls
1459.	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji przy Zespole Szkół nr 5 w Toruniu "Równamy Szanse"
1460.	Stowarzyszenie "Ponad"
1461.	Toruńskie Stowarzyszenie "Amazonki"
1462.	"Zielone Światło" Fundacja na rzecz Ofiar Wypadków Drogowych
1463.	Dorotkowo Fundacja na rzecz Doroty Targowskiej i Jej Przyjaciół
1464.	Kujawsko-Pomorski Okręgowy Związek Sportu Kręglarskiego
1465.	Stowarzyszenie Hospicjum "Światło"
1466.	Fundacja Symulakrum
1467.	Fundacja "Pro Familia"
1468.	Akademia Rozwoju Inicjatyw Lokalnych
1469.	Stowarzyszenie Kibiców Elany Toruń
1470.	Stowarzyszenie na rzecz wspierania rodzin "Nowe Perspektywy"
1471.	Stowarzyszenie Inicjatyw Trawnickich
1472.	Klub Strzelectwa Sportowego "Obrońca"

1473.	Fundacja "Marchewkowe Pole"
1474.	Fundacja Trzciany
1475.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Muminki"
1476.	Trzebnickie Stowarzyszenie Uśmiech Dziecka
1477.	Stowarzyszenie "Troska"
1478.	Fundacja dla Ratowania Klasztoru Św. Jadwigi Śląskiej "By Służyć"
1479.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Sprawnej Inaczej w Trzebowniku
1480.	Podkarpacki Związek Byłych Pracowników PGR
1481.	Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich
1482.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Tucholi
1483.	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych "Nadzieja" w Tuchowie
1484.	Stowarzyszenie Wspierania Domu Pomocy Społecznej w Turowie
1485.	Stowarzyszenie Amicus
1486.	Społeczne Stowarzyszenie "Hospicjum im. św. Kaliksta I"
1487.	Tyski Związek Osób Niepełnosprawnych Ruchowo
1488.	Stowarzyszenie Otwartych Ludzi "SOL"
1489.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy i Rozwoju Integracyjnej Szkoły Podstawowej Nr 5 w Tychach "Piątka Dzieciom"
1490.	Stowarzyszenie Sfora
1491.	Fundacja Wchodzę w To
1492.	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością "Przystań" im. Jana Pawła II w Tymbarku
1493.	Towarzystwo Tłumaczy i Wykładowców Języka Migowego "Gest"
1494.	Stowarzyszenie "Pomocy Bene-Vita"
1495.	Stowarzyszenie Turystyczno-Sportowe "Ustka"
1496.	Towarzystwo Opieki nad Niepełnosprawnymi w Ustroniu
1497.	Fundacja Dobrego Pasterza
1498.	Ewangelickie Stowarzyszenie "Maria - Marta"
1499.	Oddział Polskiego Towarzystwa Stwardnienia Rozsianego w Ustrzykach Dolnych
1500.	Fundacja Rozwoju Podkarpacia dla Młodych "Orzeł" w Ustrzykach Dolnych
1501.	Fundacja "Wszyscy Razem" im. Św. Jana de La Salle
1502.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło w Wadowicach
1503.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Koło Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej
1504.	Stowarzyszenie Chorych Wymagających Dializowania
1505.	Wałbrzyskie Stowarzyszenie "Amazonki"
1506.	Dolnośląskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych
1507.	Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia "Pro Femina"
1508.	Fundacja "Pomoc Polakom na Podolu, Wołyniu, Pokuciu i Bukowinie"
1509.	Fundacja Pomocy Poszkodowanym w Wypadkach Komunikacyjnych "SOS"
1510.	Polski Instytut Medyczny
1511.	Fundacja imienia Jana Pawła II
1512.	Fundacja "Tilia"
1513.	Victoria Aglomeracja Wałbrzyska
1514.	Stowarzyszenie Kobiet Ziemi Wałeckiej "Amazonka"
1515.	Fundacja Warszawskie Hospicjum dla Dzieci
1516.	Związek Harcerstwa Polskiego
1517.	Polska Fundacja Pomocy Dzieciom Niedosłyszącym "Echo"
1518.	Bródnowskie Stowarzyszenie Przyjaciół i Rodzin Osób z Zaburzeniami Psychicznymi "Pomost"

1519.	Dzieło Odbudowy Miłości, Fundacja D.O.M.
1520.	Fundacja TUS
1521.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów - Zarząd Główny
1522.	Polskie Stowarzyszenie Chorych na Hemofilię
1523.	Olimpiady Specjalne Polska
1524.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego
1525.	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział Warszawski
1526.	Fundacja na rzecz Zapobiegania Narkomanii "Maraton"
1527.	Fundacja "Pomocna Dłoń"
1528.	Fundacja Aktywizacja
1529.	Fundacja Pomocy Społecznej "Eva"
1530.	Fundacja "Pożywienie-Darem Serca"
1531.	Fundacja Revita - Stowarzyszenie Opiekunów i Przyjaciół Osób Upośledzonych Umysłowo
1532.	Fundacja "Wspólna Droga" United Way Polska
1533.	Warszawski Oddział Terenowy Krajowego Towarzystwa Autyzmu
1534.	Lions Club Warszawa Nike
1535.	Stowarzyszenie "Młodzi Demokraci"
1536.	Mokotowskie Hospicjum Świętego Krzyża
1537.	Stowarzyszenie "Możesz więcej"
1538.	Społeczny Komitet d/s AIDS
1539.	Stowarzyszenie "Centrum Wolontariatu"
1540.	Stołeczna Fundacja dla Dzieci z Cukrzycą
1541.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób z Ograniczeniem Samodzielności Życiowej "AGIS"
1542.	Stowarzyszenie Reumatyków i Ich Sympatyków im. Hanki Żechowskiej
1543.	Stowarzyszenie Rodziców oraz Przyjaciół Dzieci i Osób Niepełnosprawnych - "Blżej Dziecka"
1544.	Social Profit
1545.	Fundacja "Dla Dobra Dziecka"
1546.	Fundacja Euro Eco
1547.	Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Medycyny IFMSA-Poland
1548.	Stowarzyszenie Wolontariuszy wobec AIDS "Bądź z Nami"
1549.	Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym
1550.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
1551.	Polskie Towarzystwo Chorób Nerwowo-Mięśniowych
1552.	Warszawskie Towarzystwo Dobroczyńności
1553.	Fundacja Sue Ryder
1554.	Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Ognisko "Wierzbno" w Warszawie
1555.	Zielone Mazowsze
1556.	Fundacja Krzewienia Kultury Artystycznej Osób Niepełnosprawnych
1557.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zespołem Retta
1558.	Akademickie Centrum Kultury Niezależnej (ACKN)
1559.	Polski Związek Katolicko-Społeczny
1560.	Fundacja "Wszechnicy Budowlanej"
1561.	Stowarzyszenie Wspierania Laryngologii
1562.	Stowarzyszenie "Po Pierwsze Rodzina"
1563.	Bieleńskie Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich
1564.	Bieleńskie Stowarzyszenie Rodzin Osób Niepełnosprawnych (BSRON)
1565.	Fundacja "Weteran"
1566.	Stowarzyszenie Amazonek "Żonkil Warszawa"

1567.	Stowarzyszenie Integracji z Artystami Niepełnosprawnymi "Dom Muzyki"
1568.	Fundacja Pocięchom
1569.	Integracja Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zaburzeniami Psychicznymi
1570.	Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem
1571.	Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Osób Upośledzonych Umysłowo "Wiara i Nadzieja"
1572.	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu "Usłyszeć Świat"
1573.	Fundacja "Dr Clown"
1574.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Osób Niepełnosprawnych "Ożarowska"
1575.	Stowarzyszenie Rozumieją Nas
1576.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Przyjaciel"
1577.	Stowarzyszenie Hospicjum Domowe
1578.	Fundacja Ewy Błaszczuk "Akogo?"
1579.	Fundacja "Zdrowie"
1580.	Stowarzyszenie Pomocy dla Starszej Generacji "Vis Major"
1581.	Polskie Stowarzyszenie Choroby Huntingtona
1582.	Fundacja "Ocalenie"
1583.	Fundacja "Vis Maior"
1584.	Fundacja Dziecięca Fantazja
1585.	Fundacja "Przyjaciele"
1586.	Fundacja Artystów Weteranów Scen Polskich
1587.	Sprawni - Fundacja na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
1588.	Fundacja Nowoczesna Polska
1589.	Stowarzyszenie im. Lecha Wałęsy
1590.	Podwójny Uśmiech. Stowarzyszenie na rzecz Bliźniąt.
1591.	Fundacja Przyjaciół Dzieci "Ariadna"
1592.	Obywatelska Fundacja Pomocy Dzieciom w Warszawie
1593.	Ta Fajna Fundacja
1594.	Krajowe Towarzystwo Autyzmu
1595.	Fundacja Pomoc Potrzebującym
1596.	Polski Klub Sermierczy
1597.	Stowarzyszenie Terapeutów
1598.	Polski Komitet Zwalczenia Raka
1599.	Fundacja "Pomoc Kobietom i Dzieciom (Rozwód, Przemoc, Głód)"
1600.	Fundacja "Dom Muzyka Seniora"
1601.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych "Z Drewnianej"
1602.	Fundacja Pomocy Dzieciom i Osobom Dorosłym z Wadą Słuchu i Dodatkowymi Zaburzeniami "Pokonać Ciszę"
1603.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Larix" Imienia Henryka Ruszczyca
1604.	Stowarzyszenie Pomocy Niepełnosprawnym Kierowcom - SPiNka
1605.	Stowarzyszenie Przeszczepionych Serc
1606.	Fundacja Rozwoju "Oprócz Granic"
1607.	Fundacja Kultury Bez Barrier
1608.	Fundacja Pomocy Edukacyjno-Terapeutycznej dla Niepełnosprawnych Scolar
1609.	Fundacja Polskich Niewidomych i Słabowidzących "Trakt"
1610.	Stowarzyszenie Pomocy Chorym na GIST
1611.	Fundacja Akademia Promocji Dzieci
1612.	Fundacja Oddech Bez Granic

1613.	Fundacja "Rozszczepowe Marzenia"
1614.	Stowarzyszenie na rzecz Integracji Dzieci "Bądźmy Razem"
1615.	Fundacja Iskierka
1616.	Mazowiecka Fundacja Rodzin Zastępczych
1617.	Fundacja Pomocy Osobom Starszym i Niepełnosprawnym "Zawsze Potrzebni"
1618.	Fundacja Pozytywny Impuls
1619.	Stowarzyszenie Edukacja i Nauka
1620.	Fundacja Pro Paribus - dla Równych
1621.	Warsaw Baseball & Softball Club
1622.	Fundacja "Pasje"
1623.	Fundacja - Razem Łatwiej - Zwierzęta Przełamują Bariery
1624.	Fundacja Księdza Orione Czyńmy Dobro
1625.	Stowarzyszenie Kultury Młodzieżowej "Spoko Dzieciak"
1626.	Warszawskie Stowarzyszenie Amazonek
1627.	Fundacja "Dobra Wioska"
1628.	Fundacja Pomocy Przewlekłe i Nieuleczalnie Chorym "Jedni Drugim"
1629.	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Peres"
1630.	Fundacja Wspierania Rozwoju Regionu Podwarszawskiego
1631.	Stowarzyszenie "Zwierzęta Ludziom"
1632.	Stowarzyszenie "Miłość w Działaniu"
1633.	Fundacja Szansa dla Niewidomych
1634.	Zjednoczenie na Rzecz Żyjących z HIV/AIDS "Pozytywni w Tęczy"
1635.	Fundacja Herosi
1636.	Stowarzyszenie Tłumaczy Polskiego Języka Migowego (STPJM)
1637.	Stowarzyszenie Ratownicza Grupa Rowerowa
1638.	Stowarzyszenie "Na Całe Życie"
1639.	Stowarzyszenie na rzecz Osób z Wadami Rąk "W Naszych Rękach"
1640.	Fundacja Ecclesia Villanovensis
1641.	Fundacja Promitis
1642.	Fundacja Powrót do Normalności
1643.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Chorych "To Ma Sens"
1644.	Fundacja "Omnibus" im. Franciszki Drab Działająca na rzecz Rozwoju Nauk i Techniki oraz Kształcenia Zdolnych Dzieci i Młodzieży z Rodzin Niezamożnych
1645.	Fundacja "Rak'n'Roll - Wygraj Życie"
1646.	Fundacja Domino
1647.	Fundacja Faktu "Od Serca"
1648.	Towarzystwo Narciarskie "Biegówki"
1649.	Polskie Stowarzyszenie Chorych Żywionych Pozajelitowo i Dojelitowo w Warunkach Domowych "Permaf"
1650.	Stowarzyszenie Twórczych Pedagogów "Stara 4"
1651.	Fundacja "Chrześcijański Korpus Pomocy" w likwidacji
1652.	Fundacja na rzecz Niepełnosprawnych Dzieci, Młodzieży i Dorosłych "Zapewnić Przyszłość"
1653.	Stowarzyszenie Wola Zmian
1654.	Coda Polska. Słyszące Dzieci - Niesłyszący Rodzice
1655.	Fundacja Pomocy Dzieciom Słabowidzącym i Niewidomym
1656.	Fundacja "Pies Przewodnik"
1657.	Fundacja Do Walki z Nowotworem Jamy Ustnej "Z Uśmiechem Przez Życie"
1658.	Stowarzyszenie "Zielone Koła"
1659.	Fundacja Jitsuwa
1660.	Stowarzyszenie na rzecz Wiedzy i Informacji Transportu Drogowego

1661.	Stowarzyszenie Pomoc Medyczna - Auxilium Medici
1662.	Fundacja Można Inaczej
1663.	Fundacja Heleny Pyz - Świt Życia
1664.	Fundacja Przyszań
1665.	Fundacja OPOR (Ogólnopolskie Porozumienie Organizacji Radioamatorskich)
1666.	Stowarzyszenie Przyjaciół Zespołu Szkół Specjalnych Nr 85 "Parasol"
1667.	Stowarzyszenie W Stronę Marzeń
1668.	Fundacja Pokłon Słońca
1669.	"Jesteśmy" Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością i Ich Rodzin
1670.	Polskie Towarzystwo Zespołu Aspergera
1671.	Fundacja "Edukacji Nowoczesnej"
1672.	Fundacja Pomóż Innym
1673.	Fundacja Wsparcie i Praca Osób Niepełnosprawnych (WIPON)
1674.	Fundacja Integracji i Aktywizacji Społecznej "ITePe"
1675.	Polska Fundacja Niepełnosprawnych Studentów i Absolwentów "Laur"
1676.	Fundacja Odmienić Życie
1677.	Ogólnopolska Organizacja Kwiat Kobiecości
1678.	Stowarzyszenie Inicjatyw Kobietych
1679.	Fundacja Moc Serca
1680.	Fundacja "Pracownia z Kulturą"
1681.	Fundacja TRAMPOLINA - Aktywna Strona Nadziei
1682.	Aktywne Zacisze
1683.	Instytut Historii Głuchych "Surdus Historicus"
1684.	Fundacja Pracownia Kompetencji
1685.	Fundacja "Z Myślą o Tobie"
1686.	Stowarzyszenie Innowacji Społecznych "Ukryty Potencjał"
1687.	Fundacja "Samopoczucie"
1688.	Fundacja na Rzecz Osób Dotkniętych Mutyzmem Wybiórczym i Ich Rodzin "Mówię"
1689.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z AHC ahc-pl
1690.	Fundacja Kultury bez granic
1691.	Fundacja Silni Razem
1692.	Fundacja SAVANT - Ogólnopolska Kampania na rzecz ADHD i Zespołu Aspergera
1693.	Fundacja "Legalny Wizerunek"
1694.	Fundacja "Druga Strona Lustra"
1695.	Fundacja Koocham
1696.	Fundacja Lighthouse
1697.	Ekonomia Przyszłości - Fundacja Edukacji Dzieci i Młodzieży
1698.	Fundacja Audemus Audire
1699.	Stowarzyszenie "Dom Wszystkich Polska"
1700.	Fundacja EDUSA
1701.	Fundacja www.domyopieki.pl
1702.	Stowarzyszenie Charytatywne Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Prosto z Serca"
1703.	Fundacja "Jesteśmy Razem"
1704.	Fundacja Imago Maris
1705.	Stowarzyszenie na rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych "Warzynek"
1706.	Stowarzyszenie im. ks. Jerzego Niwarda Musolffa
1707.	Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Bona Fides"
1708.	Fundacja "Dom mojego Brata"
1709.	Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego "Nasze Gniazdo"
1710.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Przystanek"

1711.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Werbkowicach
1712.	Stowarzyszenie "Poleska Dolina Miłosierdzia"
1713.	Stowarzyszenie Kulturalne "Tradycja"
1714.	Fundacja Pomocy Osobom Przewlekłe Chorym "Bądź z Nami"
1715.	Stowarzyszenie Przestrzeń
1716.	Szprotawskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych
1717.	Fundacja Śmigła Życia
1718.	Fundacja Heaven
1719.	Stowarzyszenie Integracyjne "Klub Otwartych Serc"
1720.	Fundacja Idea Rozwoju
1721.	Fundacja Wspólnota Nadziei
1722.	Fundacja "Kurs"
1723.	Fundacja Dzieciom "Sawanti"
1724.	Fundacja "ANIMUS"
1725.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Wincentów i Okolice
1726.	Stowarzyszenie na rzecz Mieszkańców Gminy Wiśniewo
1727.	Fundacja "Cherry Home"
1728.	Miejski Klub Sportowy Władysławowo
1729.	Włocławskie Stowarzyszenie Trzeźwości Klub "Promień"
1730.	Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej
1731.	Fundacja Humanitarna
1732.	Stowarzyszenie "Żyj dla Innych"
1733.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Intelktualną - OLIGO
1734.	Stowarzyszenie "Starówka"
1735.	Stowarzyszenie "Tęczowy Parasol"
1736.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym i Ubogim "Dar Serca"
1737.	Włocławskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego
1738.	Włodawskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych "Hospicjum"
1739.	Nadbużańskie Stowarzyszenie Edukacyjne
1740.	Stowarzyszenie Twórców Kultury Nadbużańskiej im. Janusza Kalinowskiego
1741.	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu we Włodawie
1742.	Stowarzyszenie "Łączmy siły"
1743.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Lepsze Jutro"
1744.	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Specjalnej Troski im. Janusza Korczaka
1745.	Fundacja I Liceum im. gen. Władysława Sikorskiego we Włoszczowie
1746.	Fundacja "Jesteśmy Blisko"
1747.	Fundacja "Wspólnota Dobrej Woli"
1748.	Fundacja Inicjatyw Społecznych "Potrafisz"
1749.	Stowarzyszenie "Sobieradzik"
1750.	Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Wsi Wola Rafałowska "Nasza Wola"
1751.	Stowarzyszenie Wola Rasztowska
1752.	Stowarzyszenie BÄM
1753.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych w Wołowie
1754.	Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika
1755.	Dolnośląska Fundacja Rozwoju Ochrony Zdrowia
1756.	Polski Związek Niewidomych Okręg Dolnośląski
1757.	Dolnośląskie Stowarzyszenie na rzecz Autyzmu
1758.	Stowarzyszenie Amazonek "Femina - Fenix" Wrocław

1759.	Handicap Stowarzyszenie na rzecz Wyrównywania Szans Rozwojowych Dziecka o Obniżonej Sprawności
1760.	Dolnośląskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Zespołem Downa "Razem"
1761.	AXIS Stowarzyszenie Pomocy dla Chorych po Urazie Rdzenia Kręgowego
1762.	Dolnośląskie Koło Przyjaciół Dzieci z Fenyloketonurią
1763.	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Wadą Słuchu ORaToR
1764.	Wrocławskie Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi i Osobami Specjalnej Troski
1765.	Wojewódzkie Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych "Start"
1766.	Fundacja Rozwoju Politechniki Wrocławskiej
1767.	Dolnośląska Organizacja Środowiskowa Akademickiego Związku Sportowego
1768.	Towarzystwo Sportowo Turystyczne przy Zespole Elektrociepłowni Wrocławskich Kogeneracja SA
1769.	Dolnośląskie Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży z Wadami Słuchu "Sonorus"
1770.	Stowarzyszenie "Pierwszy Krok"
1771.	Fundacja Opieka i Troska
1772.	Stowarzyszenie na Rzecz Promocji Zdrowia Curatus
1773.	Stowarzyszenie Uśmiechu
1774.	Dolnośląskie Stowarzyszenie Kultury Zdrowotnej i Sportu NSZZ "Solidarność"
1775.	Fundacja Tobiaszki
1776.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło Wrocław-Centrum
1777.	Fundacja Przyjazny Dom imienia Stanisława Jabłonki
1778.	Fundacja na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Krzyś"
1779.	Stowarzyszenie "Świat Nadziei"
1780.	Fundacja Pomocy Ludziom Przewlekłe Chorym im. Henryki Gerber
1781.	Fundacja Krystyny Ciołkosz "Za Szybą"
1782.	Fundacja "Wrocławskie Hospicjum dla Dzieci"
1783.	Stowarzyszenie "Intro"
1784.	Stowarzyszenie Chorych na ZZSK i Osób Ich Wspierających
1785.	Fundacja Dobroczynności
1786.	Fundacja "Eudajmonia"
1787.	Fundacja PROCURO
1788.	Odysseas Stowarzyszenie Greków w Polsce
1789.	Stowarzyszenie Grupa Wsparcia dla Osób z Problemami Pamięci "Niezapominajka"
1790.	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział Wojewódzki we Wrocławiu
1791.	Stowarzyszenie Winnica
1792.	Fundacja "Potrafię Pomóc" na rzecz Dzieci Niepełnosprawnych z Wadami Rozwojowymi
1793.	Fundacja "Na Ratunek Dzieciom z Dolnego Śląska"
1794.	Dolnośląskie Stowarzyszenie Pomocy Chorym na Łuszczycę
1795.	Fundacja "Tacy Sami" Centrum Wspierania Rozwoju
1796.	Fundacja "Wspólnym Krokiem"
1797.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Starszych, Chorych i Niepełnosprawnych "Kolory Nadziei"
1798.	Fundacja Inicjatyw Społecznych i Kulturowych "Grejpfrut"
1799.	Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Niepełnosprawnych Pływaków WZSN Start Wrocław "Niepokonani"
1800.	Dolnośląskie Centrum Psychoonkologii i Rehabilitacji
1801.	Fundacja Perennitas
1802.	Fundacja Działań Społecznych "Sensus"
1803.	Fundacja Wzajemnej Pomocy Ludzi i Zwierząt "Audiatur"

1804.	Stowarzyszenie Ab Ovo
1805.	Stowarzyszenie Aktywizacji Zawodowej "Złote Rączki"
1806.	Fundacja Między Niebem a Ziemią
1807.	Stowarzyszenie Sztukater
1808.	Fabryka Inicjatyw Lignum
1809.	Stowarzyszenie Emaus Wrocław w likwidacji
1810.	Fundacja Twórcze Miejsce Kobiet
1811.	Fundacja Psychospektrum
1812.	Kreatywna Leśnica
1813.	Stowarzyszenie Specjalistycznej Pomocy Osobom z Autyzmem "Spektrum"
1814.	Dolnośląskie Stowarzyszenie Terapii Behawioralnej Dla Osób z Autyzmem "Aktywny Umysł"
1815.	Stowarzyszenie Aktywnego Rozwoju Kultury Fizycznej i Sztuki "Pasjonaci"
1816.	Stowarzyszenie Na Rzecz Bezpieczeństwa Drogowego Oraz Pomocy Niepełnosprawnym w Prowadzeniu Pojazdów "Crusar4rally"
1817.	Stowarzyszenie Pomocy Chorym Magdaleny Sadowskiej "Wygraj Zdrowie"
1818.	Fundacja Praw Budowlanca
1819.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Jesteśmy Razem"
1820.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Poszkodowanych w Wypadkach Komunikacyjnych "Drogowskaz" we Wrześni
1821.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Nasz Ośrodek"
1822.	Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Pomocna Dłoń" we Wschowie
1823.	Mazurska Fundacja Młodzieży Niepełnosprawnej "Marzenia"
1824.	Klub "Amazonek" w Wyszku
1825.	Towarzystwo Wiedzy Powszechnej Oddział Regionalny w Wyszku
1826.	Fundacja Usłysz Marzenia
1827.	Polskie Towarzystwo Laryngektomowanych
1828.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej "Amari" w Zabrzu
1829.	Stowarzyszenie "Kontakt" Rodziców, Opiekunów i Przyjaciół na rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie przy Zespole Szkół Specjalnych Nr 41 w Zabrzu
1830.	Fundacja "Nadzieja-Dzieci"
1831.	Fundacja Rozwoju Edukacji i Pomocy Społecznej
1832.	Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół "Modlitwa i Czyn"
1833.	Centrum Wspierania Dzieci i Dorosłych "Zaufanie"
1834.	Stowarzyszenie "Guido"
1835.	Fundacja "Piastun - Wyrównywanie Szans"
1836.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych "Szansa" przy Zespole Szkół Specjalnych Nr 42
1837.	Fundacja "Andrzej" na rzecz Parafii św. Andrzeja w Zabrzu
1838.	Fundacja Kręgi Sztuki
1839.	Polskie Towarzystwo Laryngektomowanych Górnośląski Oddział Rejonowy w Zabrzu
1840.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Rodzinie "Agape"
1841.	Fundacja "Z Koniem do Marzeń"
1842.	Stowarzyszenie Pomocowe w Zakrzewie "Blżej Siebie"
1843.	Stowarzyszenie "Lutnia"
1844.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Starszych i Niepełnosprawnych "Człowiek Nie Wiek"
1845.	Stowarzyszenie - Ruch Osób Niepełnosprawnych "Feniks"

1846.	Fundacja Samodzielnego Publicznego Szpitala Wojewódzkiego im. Jana Pawła II
1847.	Zamojskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego
1848.	Stowarzyszenie Kobiety po Leczeniu Raka Piersi "Amazonki"
1849.	Fundacja na rzecz Osób Niepełnosprawnych i Potrzebujących Pomocy Otwórzmy Swoje Serca
1850.	Fundacja "Podziel Się z Innymi" Imienia Henryki Rudzkiej
1851.	Centrum Inicjatyw Lokalnych
1852.	Fundacja Pomocy Ubogim Św. Rity z Cascia
1853.	Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym oraz Ich Rodzinom "Z Dobrego Serca"
1854.	Drewnickie Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób z Zaburzeniami Psychicznymi "EMPATIA"
1855.	Fundacja Dobrych Działań
1856.	Stowarzyszenie "Zgodnie z Naturą i Tradycją"
1857.	Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej w Zduńskiej Woli
1858.	Fundacja "Twój Poranek"
1859.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Życzliwych
1860.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie przy SOSW w Zgorzelcu "Szansa"
1861.	Zielonogórski Uniwersytet Trzeciego Wieku
1862.	Fundacja "Klub Otwartych Drzwi"
1863.	Biegusy - Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane
1864.	Zrzeszenie Sportowo - Rehabilitacyjne "Start"
1865.	Zielonogórski Klub Fantastyki Ad Astra
1866.	Katolickie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Tęcza" Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej
1867.	Zielonogórskie Stowarzyszenie Amazonki
1868.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób z Zespołem Downa
1869.	Stowarzyszenie na rzecz Osób Upośledzonych "Tacy Sami"
1870.	Klub Kiwanis - Zielona Góra "Adsum"
1871.	Lubuskie Stowarzyszenie Osób Bez Krtani "RUKTUS"
1872.	Fundacja Wspierania Inicjatyw Społecznych
1873.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Pełnoletnich Dom Pełen Życia
1874.	Fundacja Pomocy Rodzinie "Omnes"
1875.	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Zielonki
1876.	Fundacja "Chcę Żyć"
1877.	Stowarzyszenie "Promyk Nadziei"
1878.	Stowarzyszenie Przyjaciół Kultury "Inspiracja"
1879.	Stowarzyszenie "Złota Cooltura"
1880.	Złote Dziecko - Fundacja na Rzecz Dzieci z Autyzmem i Innymi Zaburzeniami Rozwoju oraz na Rzecz Ich Rodzin
1881.	Fundacja na rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Krajna"
1882.	Fundacja "Złotowianka"
1883.	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń"
1884.	Polska Fundacja Przeciw Wykluczeniu Społecznemu Nasza Przyszłość
1885.	Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego Jedno Serce
1886.	Żagańsko-Żarskie Stowarzyszenie Pomocy Chorym ze Schorzeniami Układu Oddechowego
1887.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci z Porażeniem Mózgowym
1888.	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń"
1889.	Fundacja "Nasze Dzieci"

1890.	Ochotnicza Straż Pożarna w Żelaznej Rządowej
1891.	Fundacja dla Kobiet "Dobra Dusza"
1892.	Fundacja "Dar Serca"
1893.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Żorach
1894.	Stowarzyszenie na rzecz Integracji "Nowa Szansa"
1895.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom w Żorach
1896.	Stowarzyszenie "Amazonki"
1897.	Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Niepełnosprawnym Wychowankom Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego
1898.	Towarzystwo Przyjaciół Żydowa
1899.	Stowarzyszenie Równych Szans
1900.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Psychofizyczną "Pomóż Życ"
1901.	Stowarzyszenie "Nieść Ulgę w Cierpieniu" im. Ojca Pio i Matki Teresy
1902.	Fundacja "Pies w służbie człowieka"

**Obszary działalności stowarzyszeń i fundacji w 2013 r
na rzecz osób niepełnosprawnych
i w pozostałych obszarach pożytku publicznego⁸⁹.**

1. Działalność charytatywna
2. Działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami
3. Działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
4. Działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych
5. Działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego
6. Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym
7. Działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechnianie i ochrona praw dziecka
8. Działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn
9. Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości
10. Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych
11. Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego
12. Inne
13. Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego
14. Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie
15. Obronność państwa i działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej
16. Ochrona i promocja zdrowia
17. Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej
18. Pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą
19. Pomoc Polonii i Polakom za granicą
20. Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie ich szans
21. Porządek i bezpieczeństwo publiczne
22. Promocja i organizacja wolontariatu
23. Promocja Rzeczypospolitej Polskiej za granicą
24. Promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy
25. Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym
26. Ratownictwo i ochrona ludności
27. Turystyka i krajoznawstwo
28. Upowszechnianie i ochrona praw konsumentów
29. Upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka, swobód obywatelskich oraz działań wspomagających rozwój demokracji
30. Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu
31. Wspieranie organizacji pozarządowych
32. Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej
33. Wspomaganie rozwoju techniki, wynalazczości i innowacyjności, rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań techn. w gospodarce
34. Wypoczynek dzieci i młodzieży

⁸⁹ Dane Stowarzyszenia Klon/Jawor.

Dostępność strony www. dla osób niepełnosprawnych w ministerstwach i urzędach centralnych.

▪ **Ministerstwo Finansów.**

W 2013 r. poddano audytowi portal Ministerstwa Finansów pod kątem dostępności dla osób niepełnosprawnych i innych narażonych na wykluczenie cyfrowe (witryny www.mf.gov.pl oraz www.finance.mf.gov.pl), gdzie uwzględniono powszechnie stosowane rozwiązania korzystne dla osób niepełnosprawnych, zgodnie z kryteriami Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0, na podstawie § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 526).

Audyt odbył się w kwietniu 2013 r., natomiast do grudnia 2013 r. we współpracy z wykonawcą portalu MF realizowano wnioski poaudytowe. W czerwcu 2013 r. strony www.finance.mf.gov.pl oraz www.mf.gov.pl zajęły odpowiednio 2 i 3 miejsce w zestawieniu 114 stron internetowych administracji i instytucji publicznych badanych pod kątem dostępności dla użytkowników niepełnosprawnych przez ekspertów przeciwdziałającej wykluczeniu cyfrowemu Fundacji Widzialni oraz użytkowników niewidomych, niedowidzących i głuchych.

Na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów, *Ministerstwo Finansów /Jak załatwić sprawę/ Sprawa do załatwienia* uzupełniono zakładkę o informację nt. przystosowania gmachu Ministerstwa Finansów do obsługi osób mających trudności w poruszaniu się *Informacja dla osób niepełnosprawnych ruchowo*.

▪ **Ministerstwo Edukacji Narodowej.**

Ministerstwo Edukacji Narodowej dba o to, żeby strona www była przyjazna, funkcjonalna i dostępna, zawierała wszystkie informacje, jakimi są zainteresowani odbiorcy, a teksty były redagowane i zamieszczane w sposób dostępny dla osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej zorganizowało w 2012 roku szkolenie dla wybranych pracowników MEN, dotyczące dostępności w sieci, które przeprowadziła Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego. Podobny wykład: „Cyfrowa szkoła dla wszystkich?” został przeprowadzony w 2012 r. przez ww. Fundację podczas seminarium dla przedstawicieli wojewodów, kuratorów i ośrodków doskonalenia nauczycieli.

▪ **Ministerstwo Gospodarki.**

Dla osób niedowidzących i słabowidzących przygotowana została wersja tekstowa portalu - z większym kontrastem i większą czcionką - umożliwiającą zapoznanie się z informacjami publikowanymi na stronie Ministerstwa.

W miarę możliwości na stronie internetowej Ministerstwa umieszczane są również dokumenty w wersji edytowalnej umożliwiającej ich odczyt maszynowy.

▪ **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.**

Do działań mających pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych można zaliczyć również projekt pl.ID, który jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Projekt ma na celu, poprzez stworzenie nowych możliwości technicznych, zwiększenie dostępności usług elektronicznych i wolumenu zasobów informacyjnych administracji publicznej, dzięki czemu możliwe będzie znaczne usprawnienie obsługi przedsiębiorcy i obywatela.

▪ **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.**

W zakresie komunikowania się z osobami niepełnosprawnymi strona www.lotnischopina.pl dostosowana jest do potrzeb osób niedowidzących. Istnieje bowiem możliwość powiększenia czcionki i zwiększenia czytelności prezentowanych treści.

W 2013 r. zostały wprowadzone poprawki związane z dostępnością dla osób z niepełnosprawnościami na stronie głównej serwisu internetowego Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

Dodatkowo została nawiązana współpraca z Fundacją Integracja, mająca na celu wsparcie w realizacji rozwoju serwisów Ministerstwa, polegającej na dostosowaniu serwisów internetowych do wymagań Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0).⁹⁰ W ramach umowy z Fundacją zrealizowany został w roku 2013 audyt stron serwisów internetowych www.funduszeuropejskie.gov.pl oraz bip.mrr.gov.pl pod kątem zgodności z wymaganiami WCAG 2.0, a wdrożenie zaleceń przedmiotowego audytu planowane jest na rok bieżący. Od momentu wejścia w życie rozporządzenia (KRI) powstające serwisy internetowe Ministerstwa badane są pod kątem zgodności z wytycznymi WCAG 2.0.

Od 2010 r. Sieć Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich organizuje spotkania pośrednio i bezpośrednio dedykowane osobom z niepełnosprawnościami. Na szczególną uwagę zasługuje inicjatywa pod nazwą „Pełno spraw dla niepełnosprawnych”, w ramach której przekazywane są informacje o możliwościach uzyskania dotacji, bądź udziału w dofinansowanych projektach przez osoby z niepełnosprawnościami. Punkty Informacyjne podczas tych spotkań zapewniają obecność tłumacza języka migowego, a część materiałów jest przygotowana alfabetem Braille’a, co pozwala na udział jeszcze szerszemu gronu osób.

7 listopada 2013 r. rozpoczęła się kampania „Zmieniamy ją wszyscy”, prezentująca skalę zmian, jakie zachodzą w Polsce dzięki Funduszom Europejskim. W jednym z dwóch spotów telewizyjnych bohaterem była osoba niewidoma. Spoty prezentowały przedsięwzięcia, które powstały dzięki środkom UE, w tym również ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami. Kampania trwała do 12 grudnia 2013 r. i zachęcała do odwiedzenia strony www.mapadotacji.gov.pl, na której zgromadzone są informacje o wszystkich projektach realizowanych w Polsce z Funduszy Europejskich począwszy od 2004 r.

Spoty zostały przetłumaczone na polski język migowy oraz zaopatrzone w opisy dla osób niedosłyszących, w takiej wersji spoty zostały zamieszczone na stronie kampanii (zawierającej jej opis) oraz są dostępne pod linkiem:

http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/dzialaniapromocyjne/kampp/Strony/zmieniamy_ja_wszyscy.aspx.

Spoty z językiem migowym są dostępne także na kanale YouTube "Fundusze Europejskie"

(link: <https://www.youtube.com/watch?v=NPUMvOkV2ig&list=PLmG7PcvDYbV-LJPv2BieF2Wk2RKA1gZa1>).

Planuje się, że jeden z rozdziałów Strategii komunikacji polityki spójności na lata 2014-2020 zostanie poświęcony kwestiom komunikacji na temat Funduszy Europejskich z osobami z niepełnosprawnościami. Analogiczne rozdziały będą także w strategiach komunikacji poszczególnych programów operacyjnych (zgodnie z sekcją 4 załącznika XII Rozporządzenia ogólnego, która wymaga, aby każda strategia komunikacji zawierała przynajmniej opis materiałów w formatach dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami).

■ **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.**

W 2013 roku trwały prace nad przygotowaniem nowej strony mac.gov.pl, która ułatwia korzystanie z niej przez osoby niepełnosprawne. Prace zostały ukończone, a nowy serwis już funkcjonuje.

Serwis został zbudowany wedle standardów dostępności opisanych w Krajowych Ramach Interoperacyjności, rozporządzeniu Rady Ministrów z kwietnia 2012 r. Zasady dotyczące dostępności stron zawarte w rozporządzeniu wywodzą się z międzynarodowego standardu WCAG 2.0. (Web Content Accessibility Guidelines, czyli Wskazówek Dostępności Treści w Sieci). Nad zmianą serwisu MAC pracował razem z ekspertami od dostępności stron.

⁹⁰ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności (KRI), minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (KRI) (Dz.U. poz.526).

Ułatwienia dla niepełnosprawnych na mac.gov.pl:

- ✎ kolory, czcionki i elementy graficzne zostały dobrane tak, by osoby niedowidzące, które by zapoznać się z treścią zmieniając kontrast, nie miały kłopotów z ich odczytaniem,
- ✎ do przeglądania serwisu wystarczy klawiatura - to ważne dla osób niewidzących i dla tych, którzy z innych powodów nie mogą używać myszki (myszkę zastępuje klawisz Tab i strzałki),
- ✎ w serwisie nie ma "pułapek klawiaturowych" które mogłyby uniemożliwić poruszanie się po stronach bez użycia myszki,
- ✎ elementy graficzne (rysunki, zdjęcia) są opisane tak, aby można się było zorientować, co przedstawiają, nawet, gdy nie można ich zobaczyć,
- ✎ struktura tekstów (tytuły, śródtytuły) jest logicznie oznaczona, co znacznie ułatwia nawigację osobom niewidomym a także tym, które mają inne kłopoty z tekstem,
- ✎ serwis został zaopatrzony w słowniczek, a skróty rozwijane są (w miarę możliwości) przy pierwszym użyciu,
- ✎ język tekstów jest prosty na tyle, na ile to możliwe, aby nie stanowił barier w dostępności, również dla osób niesłyszących, które posługują się językiem migowym.

▪ **Główny Inspektor Weterynarii.**

Trwają prace nad stroną internetową Biuletynu Informacji Publicznej przystosowaną dla osób z dysfunkcją wzroku.

▪ **Polski Komitet Normalizacyjny.**

W marcu 2010 roku zakupiono oprogramowanie Magnifying Glass Pro. Oprogramowanie miało na celu zwiększenie komfortu pracy dla osoby słabowidzącej. Informujemy również, że mamy stronę internetową WWW.pkn.pl dostosowaną dla osób niedowidzących.

▪ **Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych.**

Biuro GIODO podjęło również szereg innych działań na rzecz osób niepełnosprawnych, wśród których wymienić należy dostosowanie strony internetowej o adresie <http://www.giodo.gov.pl>, do wymagań ułatwiających jej odczyt przez osoby niedowidzące oraz do wymogów Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0) zalecanych w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. poz. 526). Do chwili obecnej w ramach podjętych działań wykonano następujące modyfikacje:

- ✎ elementy serwisu zawierające grafikę, w tym fotografie, uzupełniono o tzw. alt teksty zawierające tekstowy opis ich zawartości - wykonano opisy stałych elementów grafiki w taki sposób, aby dla osób niedowidzących stosowane przez nich nakładki programowe umożliwiały odczyt treści;
- ✎ rozpoczęto modyfikację systemu zarządzania treścią strony internetowej Biura GIODO, aby umożliwiał on i wymuszał od redaktorów strony internetowej dodawanie opisów dla wszystkich zamieszczanych elementów graficznych;
- ✎ funkcję wyszukiwania uzupełniono o możliwości przeszukiwania załączników w formatach PDF i DOC, przy zastosowaniu skryptów, które wykorzystują mechanizm wyszukiwawczy Google zgodny z zasadami użyteczności;
- ✎ nawigację w serwisie uzupełniono o funkcjonalność wyświetlania ścieżki wskazującej lokalizację wyświetlanej informacji (pozwalającą na lepszą orientację użytkownika w serwisie);
- ✎ zmodyfikowano funkcję prezentacji mapy serwisu (pozwalającą na lepszą orientację użytkownika w serwisie);
- ✎ serwis jest dostosowany dla osób z wadą wzroku i prawidłowo powiększa lub zmniejsza się o kilkaset procent przy zastosowaniu wbudowanej funkcjonalności przeglądarek (Ctrl +, Ctrl-);

Ponadto istnieje możliwość korzystania z elektronicznej platformy komunikacji z Generalnym Inspektorem Ochrony Danych Osobowych (e-GIODO), która umożliwia m.in. dokonanie zgłoszenia zbioru danych osobowych do rejestracji oraz jego aktualizacji drogą elektroniczną⁹¹.

▪ **Urząd Transportu Kolejowego.**

UTK udostępnia usługę komunikowania się z Urzędem za pomocą poczty elektronicznej i faksu. Dodatkowo, w celu jeszcze łatwiejszego kontaktu osób z niepełnosprawnościami z Urzędem (bez konieczności wychodzenia z domu) od 2012 r. w Urzędzie Transportu Kolejowego funkcjonuje usługa *VoiceLink*. Jest to możliwość darmowego połączenia z pracownikami Urzędu Transportu Kolejowego zajmującymi się prawami pasażerów, za pośrednictwem strony Internetowej. Usługa ta umożliwia szybki i bezpłatny kontakt z wykorzystaniem komputera PC wyposażonego w mikrofon i słuchawki albo notebooka z wbudowanym mikrofonem oraz głośnikiem. Dane teleadresowe udostępnione są na stronach internetowych Urzędu (www.utk.gov.pl oraz www.pasazer@utk.gov.pl).

Serwis Urzędu został stworzony zgodnie ze standardami W3C oraz WCAG2.0 w oparciu o mechanizmy ułatwiające osobom niepełnosprawnym dostęp do publikowanych treści. Serwis jest zgodny ze standardami W3C:

- HTML5
- WCAG 2.0 (Podwójne A)
- oraz Section 508

Serwis jest w pełni rozpoznawalny przez programy czytające dla osób niewidomych Window-Eyes, JAWS czy NVDA. Obsługa serwisu możliwa jest zarówno przy pomocy klawiatury jak i myszki. Ponadto Serwis jest wyposażony w mechanizmy ułatwiające przeglądanie treści przez osoby niedowidzące. Zmiana wielkości czcionki, zmiana kontrastu. Całość serwisu oparta jest na stylach CSS.

Serwis nie jest wyposażony w skróty klawiaturowe, które mogłyby wchodzić w konflikt z technologiami asystującymi (np. programy czytające), systemem lub aplikacjami użytkowników.

Strona internetowa UTK, została wyłoniona w 2013 roku do finałowej V edycji konkursu "Strona Internetowa bez Barier", w którym zajęła 2 miejsce.

W 2013 roku na wniosek Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego został przeprowadzony audyt stron internetowych pasażerskich przewoźników kolejowych pod kątem dostosowania ich do potrzeb osób niepełnosprawnych i narażonych na tzw. wykluczenie cyfrowe. Prezes UTK wyraził wówczas przekonanie, że przewoźnicy przeanalizują problematykę dostępności swoich serwisów internetowych i rozpoczną dostosowywanie swoich portali internetowych do potrzeb osób niepełnosprawnych, co aktualnie ma miejsce.

▪ **Główny Urząd Statystyczny.**

Realizując postanowienia ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. Nr 209, poz. 1243, z późn. zm.). GUS i urzędy statystyczne umożliwiają kontakt osobie doświadczającej trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się poprzez pocztę elektroniczną, fax oraz listownie.

Wszystkie jednostki statystyki publicznej zamieszczają na swoich stronach internetowych informację o możliwości skorzystania przy załatwianiu spraw z pomocy pracownika posługującego się językiem migowym, przy czym taką potrzebę powinno się

⁹¹ Pracownik zajmujący się aktualizacją struktury strony internetowej Biura GIODO, odbył szkolenie z zakresu dostosowywania stron WWW do wymagań WCAG 2.0 organizowanego przez Fundację Widzialni. Stosownie do wskazanych powyżej zadań, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych opiniował w 2010 r. projekt ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się została opublikowana w Dz. U. z dnia 3 października 2011 r. Nr 209, poz. 1243 i wprowadziła m.in. zasadę stosowania przez podmioty zobowiązane, stron internetowych spełniających standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych.

zgłosić co najmniej na 3 dni robocze przed dniem skorzystania (z wyłączeniem sytuacji nagłych) telefonicznie lub mailowo

Ponadto osoby niepełnosprawne mogą komunikować się z Głównym Urzędem Statystycznym także za pośrednictwem dostępnego z poziomu Portalu Informacyjnego GUS komunikatora Skype.

Portal Informacyjny GUS od wielu lat posiada wersję tekstową WAI (Web Accessibility Initiative) dla osób niedowidzących w jednej wersji kontrastowej czarno-białej z elementami żółtymi bez grafiki. Jest także możliwość powiększania czcionki. Podobne rozwiązania będą zastosowane we wdrażanym obecnie nowym portalu, przy czym liczba wersji kontrastowych zostanie zwiększona do trzech, tak aby użytkownik mógł wybrać wersję najbardziej mu odpowiadającą.

W Urzędzie Statystycznym w Łodzi utworzono Serwis dla niewidomych, tj. przygotowano elementy strony internetowej dla niewidomych w formie przystosowanej do udźwiękowienia tekstu zawartego w przeglądarce. Ponadto w urzędzie realizowane są praktyki dla uczniów niedowidzących (do tej pory były to 3 grupy uczniów – dwa razy po trzech uczniów i raz pięcioro uczniów).

GUS i urzędy statystyczne upowszechniają informację o usługach pozwalających na kontaktowanie się z osobą doświadczającą trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się na swoich stronach internetowych oraz w miejscach publicznie dostępnych.

▪ **Główny Inspektorat Farmaceutyczny.**

Bieżące dostosowywanie strony internetowej Urzędu www.gif.gov.pl do potrzeb osób niedowidzących i zachowanie zasad tworzenia strony internetowej umożliwiających korzystanie z niej przez osoby niedowidzące.

Możliwość korzystania ze strony internetowej Urzędu www.gif.gov.pl przez osoby niedowidzące. Po dostosowaniu w 2009r. strony internetowej Urzędu www.gif.gov.pl do potrzeb osób niedowidzących poprzez poprawienie kodów HTML; poprawienie arkuszy CSS; poprawienie linków graficznych, zachowanie funkcjonalności skryptów i apletów po wyłączeniu ich aktualnie, wszystkie nowe elementy wprowadzane na stronę internetową Urzędu są dostosowywane do potrzeb osób niedowidzących⁹²

Bieżące dostosowywanie strony internetowej Urzędu www.gif.gov.pl do potrzeb osób niedowidzących i zachowanie zasad tworzenia strony internetowej umożliwiających korzystanie z niej przez osoby niedowidzące. Możliwość korzystania ze strony internetowej Urzędu www.gif.gov.pl przez osoby niedowidzące.

W 2014 r. planowane jest uruchomienie nowej wersji strony internetowej Urzędu www.gif.gov.pl, która będzie zgodna z WCAG 2.0, posiadać będzie również wiele udogodnień dla osób niepełnosprawnych: m.in. wersja strony tekstowa z wysokim kontrastem, możliwość powiększenia czcionki za pomocą odpowiednich przycisków, wszystkie pola formularzy i przyciski będą właściwie opisane, do porządkowania treści w tekstach wykorzystywane będą listy nieuporządkowane i uporządkowane, strona posiadać będzie mapę, na stronie używane będą tzw. „skip links”.

▪ **Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.**

W odniesieniu do komunikowania się z osobami niepełnosprawnymi poprzez Internet Kasa informuje, że dostosowała swoje strony www do standardów usług dla potrzeb osób niewidzących, słabowidzących lub niesłyszących.

Zakres modyfikacji narzędzi i mechanizmów administrowania serwisami www KRUS objął:

- 1) udźwiękowienie plików tekstowych przy pomocy narzędzia iWebReader,
- 2) wdrożenie mechanizmu umożliwiającego 3-stopniowe powiększanie czcionki,
- 3) przemapowanie stron i dodanie skontrastowanego serwisu w wersji tekstowej,
- 4) wdrożenie opcji podświetlania linków po kliknięciu klawisza „tab” i czytania „po klawiszach”, tj. poruszania się po menu przy pomocy klawiatury,

⁹² Podejmowane działania w latach 2008-2013.

- 5) dodanie tekstów alternatywnych przy plikach typu flash, jpg i grafikach, a także opcji powiększania zdjęć,
- 6) trwałe usunięcie widocznych na stronie zbędnych znaczników HTML i zastosowanie kontrastujących oraz mniej wyrazistych nowych kolorów w linkach, tabelach i w całym menu przedmiotowym na stronach www.krus.gov.pl, www.bip.krus.gov.pl i na podstronach: www.krus.gov.pl/ue, www.krus.gov.pl/en/.

▪ **Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.**

Strony internetowe PARP posiadają mechanizm pozwalający wyświetlić je w wysokim kontraście. Ponadto na stronach PARP zastosowano ułatwienia w postaci klawiszowych skrótów umożliwiających przejście do głównych działów danej strony.

Agencja jest na etapie wdrażania nowej szaty graficznej stron internetowych, która jest wykonana przy zastosowaniu standardów HTML5, przez co stosowane będą znaczniki (nav, article, header itd.) ułatwiające nawigowanie przy użyciu czytników stron.

Ponadto PARP śledzi trendy (np. WAI-ARIA) rozwiązań sprzyjających użytkownikom o ograniczonej sprawności, tak aby w momencie ich materializacji być przygotowanym do możliwej (w warunkach prawnych) ich implementacji do stron internetowych

▪ **Państwowa Straż Pożarna.**

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej na swoim wortalu internetowym <http://www.straz.gov.pl>, a także w swoim Biuletynie Informacji Publicznej <http://www.psp.bip.mswia.gov.pl>, udostępniła informacje o zasadach korzystania przez osoby uprawnione z pomocy osoby przybranej w kontaktach z organami administracji publicznej, w szczególności z Państwową Strażą Pożarną.

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej udostępnia osobom uprawnionym, następujące środki wspierające komunikowanie się:

- faksem na nr 22 523 30 88;
- e-mail na adres: wiip@kgpsp.gov.pl oraz internet@kgpsp.gov.pl
- tradycyjną drogą pocztową na adres: Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej ul. Podchorążych 38, 00-463 Warszawa
- Komunikator Facebook: <https://www.facebook.com/panstwowastraz.pozarna>
- Komunikator Twitter: <http://www.twitter.com/kgpsp>
- Komunikator Blip: <http://www.blip.pl/kgpsp>
- Dwa kanały RSS: działy „Nadesłano z kraju” i „Aktualności”
- Kanał informacyjny Newslettera KG: <http://www.straz.gov.pl/page/index.php?str=1051>
- Komunikator GG: 49990081
- Komunikator Skype, sekcja wiadomości czatu: *komendaglownapsp*

▪ **Urząd Komunikacji Elektronicznej**

UKE podjęło szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym dostosowało stronę internetową: <http://www.uke.gov.pl/>, w oparciu o wymogi W3C, standardy kaskadowych arkuszy stylów CSS oraz specyfikacje WAI.

Udogodnienia w zakresie dostępu do publikowanych treści dla osób niepełnosprawnych wynikające z wyżej wymienionych standardów to m.in.:

- wysoki kontrast dla osób niedowidzących oraz niewidomych,
- możliwość powiększenia czcionki,
- obsługa serwisu przy pomocy myszki i klawiatury.

Ponadto w celu ułatwienia kontaktu osobom niepełnosprawnym z Urzędem uruchomione zostały usługi VoiceLink, komunikator Gadu-Gadu oraz Jabber.

**Współpraca administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi
na rzecz osób niepełnosprawnych
(wybrane instytucje)**

• **Ministerstwo Zdrowia**

Ministerstwo Zdrowia prowadzi współpracę z organizacjami pozarządowymi, zgodnie z przepisami.⁹³ Działania podejmowane przez organizacje pozarządowe, w ramach realizacji zadań publicznych zleczanych przez Ministerstwo Zdrowia, są skierowane do ogółu społeczeństwa, w tym także do osób niepełnosprawnych.

• **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**

Wiele instytucji w obszarze muzeum, teatru, muzyki i tańca oraz sztuk wizualnych muzeów podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi m.in. na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w dostępie do kultury oraz do zatrudnienia osób niepełnosprawnych w tych placówkach kultury, np. poprzez organizację praktyk zawodowych.⁹⁴

• **Ministerstwo Gospodarki.**

W zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych:

- ↳ od 2008 r. dwa razy w roku w Ministerstwie Gospodarki organizowane są kiermasze mające na celu integrację środowiska osób z niepełnosprawnością intelektualną z pracownikami ministerstwa. Dzięki temu, organizacje pozarządowe, przy których działają Warsztaty Terapii Zajęciowej, w okresie przed Wielkanocą oraz przed Bożym Narodzeniem, mają możliwość zaprezentowania swoich prac rękodzielniczych i jednocześnie pozyskania funduszy na swoją działalność statutową. Pracownicy Ministerstwa Gospodarki mają okazję poznać autorów prac, opiekunów WTZ oraz mogą wesprzeć działalność placówek;
- ↳ od 2009 roku Ministerstwo Gospodarki współpracuje z organizacjami, które udzielają porad i pomagają znaleźć pracę osobom z niepełnosprawnością, m. in.:
 - * ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji w Warszawie, dodatkowo z Centrami Integracji w Warszawie, Gdyni, Katowicach, Krakowie i Zielonej Górze,
 - * z Polską Organizacją Pracodawców Osób Niepełnosprawnych (POPON),
 - * z *Biurem Karier Osób Niepełnosprawnych* – Fundacji Aktywizacja (dawna Fundacja Pomocy Matematykom i Informatykom Niepełnosprawnym Ruchowo).

Współpraca polega w szczególności na przekazywaniu drogą elektroniczną ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Gospodarki.

- ↳ w maju 2010 r. odbyła się Giełda Pracy dla Osób Niepełnosprawnych w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim, która została zorganizowana przez *Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych (POPON)*, z kolei w lipcu 2010 r. w Ministerstwie Gospodarki miały miejsce pierwsze warsztaty dla osób niepełnosprawnych pod nazwą *Kariera w służbie cywilnej*. W trakcie spotkania pracownicy Ministerstwa Gospodarki wyjaśniali osobom poszukującym pracy: jak wygląda procedura naboru, przedstawiali aktualne ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy w Ministerstwie Gospodarki, a także służyli pomocą przy redagowaniu CV oraz listu motywacyjnego. Osobom niepełnosprawnym doradzali też trenerzy pracy;

⁹³ Na podstawie art. 151 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885, z późn. zm.) oraz art. 11 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.).

⁹⁴ Szczegółowa informacja została zamieszczona w załączniku 45 i 49.

- ☞ w ramach współpracy Ministerstwa Gospodarki ze Związkiem Doskonalenia Zawodowego w Warszawie, zorganizowany został staż dla osoby niepełnosprawnej, finansowany ze środków unijnych w okresie od 2 listopada 2010 r. do 31 stycznia 2011 r.;
- ☞ w 2013 r. Ministerstwo Gospodarki we współpracy z Fundacją SYNAPSIS zorganizowało staże dla osób z Zespołem Aspergera w Wydziale Archiwum Biura Administracyjnego.

• Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Inicjatywy samodzielnych zakładów opieki zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * W 2008 r. dla jednego z Laureatów XIV Warszawskiej Olimpiady Młodzieży Niepełnosprawnej został ufundowany 14-dniowy pobyt na turnusie rehabilitacyjnym w szpitalu specjalistycznym MSW lub w jednym z sanatoriów MSW, zgodnie z wyborem dokonany przez laureata. Środki finansowe na ten cel pochodziły z budżetu jednostki. Natomiast dla laureatów Festiwalu Piosenki Młodzieży Niepełnosprawnej „Impresje Artystyczne – Ciechocinek 2008” Sanatoria MSW ufundowały 14-dniowe turnusy rehabilitacyjne (sanatoria w: Ciechocinku, Jeleniej Górze, Krynicy – Zdroju, Kudowie Zdroju, Sopotcie) oraz 7 – dniowy turnus w sanatorium w Kołobrzegu. W roku 2011 Szpital Specjalistyczny w Górnicy złożył propozycję przyjęcia na leczenie rehabilitacyjne laureatów XVIII Jubileuszowej Warszawskiej Olimpiady Młodzieży Niepełnosprawnej, a także uczestników tej olimpiady.
- * W maju 2012 r. na Starym Mieście w Olsztynie odbył się XIV Festyn Integracyjny o charakterze rekreacyjnym pod hasłem „Jesteśmy razem”. Wspólnie z Warmińsko-Mazurskim Sejmikiem Osób Niepełnosprawnych oraz Amazonkami propagowano wdrażanie zasad zdrowego stylu życia na co dzień, wyrabianie odpowiedzialności za zdrowie i systematyczności w postępowaniu, rzucenie palenia w ramach Światowego Dnia Bez Tytoniu, dietę bogatą w warzywa i owoce, aktywność fizyczną i chodzenie na badania kontrolne. Natomiast w sierpniu 2012 r. na stadionie Leśnym zorganizowano VIII Festyn Sportowo-Integracyjny „Dąż do sprawności”. Równolegle z festynem odbyły się targi organizacji pozarządowych „NGO-sy na TOP-ie”, na których olsztyńskie organizacje pozarządowe przedstawiły swoje dokonania i ofertę. Szpital MSW zorganizował stoisko zdrowotne, w którym można było zmierzyć ciśnienie krwi oraz poziom cukru.
- * W roku 2013 Sanatorium Uzdrowskie MSW „Orion” w Ciechocinku zorganizowało nieodpłatny 14-dniowy pobyt dla laureata (wraz z opiekunem) Festiwalu Młodzieży Niepełnosprawnej Impresje Artystyczne 2013 r. organizowanego przez fundację „Inicjatywa na Rzecz Niepełnosprawnych” Pro Omnibus oraz dla trzech rodzin z Fundacji Pomocy Wdowom i Sierotom po Poległych Policjantach. Sanatorium Uzdrowskie MSW „Agat” w Jeleniej Górze zorganizowało trzy turnusy rehabilitacyjne usprawniająco-rekreacyjne dla osób z dysfunkcją narządu ruchu. Natomiast Szpital Specjalistyczny MSW w Głucholazach zakupił 152 sztuk łóżek rehabilitacyjnych ze środków własnych oraz pochodzących z PFRON.

• Ministerstwo Obrony Narodowej.

Dowództwo Wojsk Lądowych, Dowództwo Garnizonu Warszawa, Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych oraz podległe im jednostki organizacyjne – wzorem lat ubiegłych – współpracowały z różnymi organizacjami pozarządowymi.

Udzielano m.in. wsparcia w organizowaniu różnorodnych imprez, uroczystości, festynów, olimpiad sportowych dla dzieci i młodzieży, rajdów turystycznych. Dużym zainteresowaniem cieszyły się np. coroczne pikniki wojskowe, na które zapraszane były osoby niepełnosprawne, zwiedzanie Sal Tradycji oraz inne doraźne akcje organizowane w zależności od okoliczności czy potrzeb.

Ponadto jednostki wojskowe aktywnie wspierały organizację wielu imprez np. wystawiano wojskową asystę honorową z poczem sztandarowym, posterunek honorowy,

użyczano pomieszczeń klubowych, stadionów sportowych oraz nieodpłatnie wypożyczano sprzęt wojskowy (namioty, pasy podłogi, łóżka, materace, koce).

Zapewniano również oprawę multimedialną wystaw historycznych, koncertów oraz konferencji naukowych.

Oprócz tego utrzymywana jest stała współpraca ze stowarzyszeniami: Pomocy Rehabilitacji i Turystyki Dzieci i Młodzieży „PROMOCJA”, na rzecz osób niepełnosprawnych i poszkodowanych w wypadkach „Razem Możemy Wiele”, na rzecz osób z Zespołem Downa, na rzecz osób z upośledzeniem umysłowym, na rzecz aktywizacji zawodowej jak największej liczby osób niepełnosprawnych „SPOZA”, Fundacją „SOKRATES”, Zarządem Krajowym Fundacji im. Brata Alberta, Domem Pomocy Społecznej Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej we Wrocławiu, Fundacją dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie w Krakowie, Ośrodkiem Opiekuńczo – Wychowawczym „Dzieło Pomocy Dzieciom”, Dolnośląskim Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym nr 13 dla Niewidomych i Słabowidzących we Wrocławiu oraz Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Leśnicy i we Wrocławiu.

Na wyróżnienie zasługuje fakt, że Dom Emeryta Wojskowego w 2013 roku zorganizował czterdzieści imprez tj. koncerty, wycieczki, pikniki oraz wyjazdy do kin i teatrów, w których uczestniczyły również osoby niepełnosprawne. W styczniu 2014 roku zorganizowano koncert pastorałek i bal karnawałowy.

Podobne działania podjął Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych wraz z jednostkami podległymi. W roku 2013 współorganizował oraz wspierał organizacyjnie dwadzieścia dwa przedsięwzięcia realizowane przez organizacje pozarządowe na rzecz osób niepełnosprawnych.

Na uwagę zasługuje choćby ich aktywny udział w organizacji wraz ze Stowarzyszeniem na Rzecz osób z Zespołem Downa koncertu charytatywnego, imprezy plenerowej ze Związkiem Ociemniałych Żołnierzy WP we Wrocławiu oraz dni promocji obronności dla osób niepełnosprawnych z Zarządem Krajowym Fundacji im. Brata Alberta.

Ponadto udzielono wsparcia logistycznego przy organizacji m.in. koncertu na rzecz osób z Zespołem Downa „Razem”, spotkania Związku Ociemniałych Żołnierzy WP (oddział we Wrocławiu), obchodów Światowego Dnia Inwalidy, dni godności osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Podobne działania podejmowało Dowództwo Wojsk Lądowych wraz z jednostkami podległymi. Organizowano ferie dla dzieci i młodzieży z dysfunkcjami, spektakle oraz koncerty.

Dowództwo Garnizonu Warszawa wraz z jednostkami podległymi wspierało organizacyjnie i logistycznie Warszawską Olimpiadę Młodzieży Niepełnosprawnej organizowaną przez Stowarzyszenie Pomocy Rehabilitacji i Turystyki Dzieci i Młodzieży „PROMOCJA” oraz letnią akcję „Sportowe wakacje z wojskiem”. Zaproszono na doroczny piknik wojskowy „Ekstremalna Przygoda” osoby niepełnosprawne z Domu Pomocy Społecznej Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej.

Utrzymywana jest również stała współpraca ze Stowarzyszeniem na rzecz osób niepełnosprawnych i poszkodowanych w wypadkach „Razem Możemy Wiele”, które działa przy Zespole Szkół Specjalnych w Warcie, Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Leśnicy oraz sprawowana jest opieka nad działającym w Sieradzu Specjalnym Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym.

• **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.**

Ministerstwo kontynuuje rozpoczęte w ubiegłych latach, działania w zakresie współpracy z organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych m.in. w dedykowanych dla tej grupy osób targach pracy.

Ponadto w 2013 r. zorganizowano spotkanie przedstawicieli Ministerstwa, w tym dyrektorów departamentów i ich zastępców, z przedstawicielami działu Obsługi Osób Niepełnosprawnych Urzędu Pracy m.st. Warszawy, w celu przybliżenia tematyki dotyczącej sytuacji bezrobotnych osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Wynikiem tego spotkania było m.in. zorganizowanie staży dla 9 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w Urzędzie Pracy m.st. Warszawy.

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.**

W roku 2012 r. MAC podjęło inicjatywy dotyczące współpracy z organizacjami pozarządowymi w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu, w których uczestniczyli przedstawiciele organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych: Fundacja Widzialni oraz fundacja Niepełnosprawni Inaczej.

W okresie kwiecień – czerwiec 2012 r. odbyły się warsztaty dot. integracji cyfrowej, podczas których przedstawiciele administracji centralnej, samorządów, organizacji pozarządowych i biznesu wypracowywali rekomendacje które mają być podstawą dla przyszłych działań rządu na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu osób niepełnosprawnych.

Rekomendacje zostały zawarte w raporcie podsumowującym, gdzie jako jeden z celów wskazano „Umożliwienie korzystania z Internetu przez osoby niepełnosprawne i osoby starsze”.

W latach 2012-13 Minister Administracji i Cyfryzacji wspierał, obejmując patronatem honorowym, następujące inicjatywy i działania organizacji pozarządowych:

- ✧ Konkurs Fundacji Instytutu Rozwoju Regionalnego „Samorząd równych szans” zachęcający samorządy do wspierania osób niepełnosprawnych,
- ✧ IV edycję konkursu Strona Internetowa Bez Barrier organizowaną przez Fundację Widzialni,
- ✧ Stworzenie podręcznika dobrych praktyk WCAG 2.0, przygotowany przez Fundację Widzialni,
- ✧ Badanie dostępności stron www w oparciu o standard WCAG 2.0. realizowane przez Fundację Widzialni w roku 2013, którego celem jest określenie stanu dostępności stron internetowych podmiotów realizujących zadania publiczne.

W roku 2013 Minister Administracji i Cyfryzacji ogłosił konkurs ofert na realizację zadania publicznego pod nazwą „Upowszechnianie korzystania z Internetu i rozwój kompetencji cyfrowych”. Komisja konkursowa wskazała 17 projektów do realizacji zadania publicznego. Łączna wartość przyznanych dotacji wyniosła 2 969 787 zł.

Pełna lista wskazanych projektów znajduje się pod adresem:

<http://mac.bip.gov.pl/otwarte-konkursy-ofert/upowszechnianie-korzystania-z-internetu-i-rozwoju-kompetencji-cyfrowych.html>.

- **Zakład Ubezpieczeń Społecznych.**

Zakład Ubezpieczeń Społecznych kontynuował w 2013 r. współpracę ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Koalicją na rzecz osób Niepełnosprawnych, urzędami pracy oraz lokalnymi organizacjami, fundacjami oraz stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych między innymi w zakresie:

- ✧ upowszechniania wiedzy dotyczącej problemów i praw osób niepełnosprawnych poprzez opracowywanie i publikację informatora („Informator dla Osób Niepełnosprawnych”),
- ✧ upowszechniania wiedzy z obszaru prewencji wypadkowej poprzez przygotowanie i druk cyklu 5 artykułów w czasopiśmie „Integracja”,
- ✧ zorganizowania konferencji nt. „Miejsce pracy = przyjazne i bezpieczne. Prewencja wypadkowa, przeciwdziałanie stresowi i działania wobec bierności zawodowej”,
- ✧ udziału w szeregu przedsięwzięciach i inicjatywach, w tym w targach pracy organizowanych przez lokalne organizacje.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej.**

Ministerstwo współpracuje z placówkami systemu oświaty, organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych np. Polskim Związkiem Niewidomych, Polskim Związkiem Głuchych, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci, Stowarzyszeniem Rodzin Dzieci Niepełnosprawnych, Polskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Fundacją Synapsis.

Jedną z form tej współpracy było przekazywanie do konsultacji projektów aktów prawnych, zlecanie realizacji zadań publicznych w trybie otwartego konkursu ofert, wymiana informacji podczas konferencji, zjazdów i szkoleń.

W 2012 r. zostało zorganizowane *Forum Rodziców* przy Ministrze Edukacji Narodowej jako platforma umożliwiająca wpływanie na kierunek polityki oświatowej przez organizacje grupujące rodziców uczniów.

W roku 2013 dwa spotkania *Forum Rodziców* poświęcone były m.in. kształceniu dzieci i młodzieży niepełnosprawnych. Efektem spotkań jest opracowanie informatora przez Ośrodek Rozwoju Edukacji we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej, Ministerstwem Zdrowia oraz Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, pn. *„Samorządy i administracja rządowa na rzecz osób niepełnosprawnych. Informator dla rodziców dotyczący uprawnień dzieci z niepełnosprawnościami”*.

Informator został opracowany w ramach projektu „Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym II etap” i jest praktycznym narzędziem dla wszystkich poszukujących dokładnej, ale podanej w przystępny i zwięzły sposób, informacji na temat uprawnień dzieci i młodzieży niepełnosprawnych i ich rodzin.

W 2013 r. Minister Edukacji Narodowej objął honorowym patronatem projekt Instytutu Tyflogicznego Polskiego Związku Niewidomych, realizowany we współpracy z Fundacją Perkins (USA) pn. *„Doszkalanie specjalistów zajmujących się dziećmi niewidomymi i słabowidzącymi z dodatkowymi ograniczeniami do 12 roku życia, które pozostają bez właściwego wczesnego wsparcia i edukacji szkolnej”*.

Projekt ma charakter ogólnopolski. Jego realizację przewidziano w okresie od 1 października 2012 r. do 30 września 2015 r.

Celem projektu jest zidentyfikowanie dzieci i nauczycieli potrzebujących wsparcia, opracowanie programu szkolenia specjalistów wczesnego wspomaganie i nauczycieli, szkolenie specjalistów i nauczycieli dzieci niewidomych z nieprawidłowościami sprzężonymi w wieku od 0 do 12 lat, szkolenie nauczycieli ze szkolnictwa ogólnodostępnego i integracyjnego, przedstawicieli ośrodków doskonalenia nauczycieli oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych, doposażenie osób przeszkolonych w pomoce dydaktyczne i rehabilitacyjne dla dzieci niewidomych oraz doposażenie szkół w materiały szkoleniowe. Planuje się, że projektem objętych zostanie łącznie 210 specjalistów i nauczycieli z całej Polski. Projekt zostanie sfinansowany przez Perkins International przy Perkins School for the Blind w Bostonie (USA).

Zdaniem MEN podjęta przez PZN inicjatywa będzie stanowiła cenne źródło wiedzy dla uczestników projektu w zakresie edukacji dzieci niewidomych i z nieprawidłowościami sprzężonymi.

- **Główny Inspektorat Ochrony Środowiska**

Instytucje, z którymi współpracował urząd to: Centrum Integracja, Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych, Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji.

- **Ochotnicze Hufce Pracy.**

Współpraca Ochotniczych Hufców Pracy z organizacjami pozarządowymi została szczegółowo przedstawiona w załączniku 43.

Działania podjęte lub zrealizowane w 2013 r. na rzecz osób niepełnosprawnych przez Ochotnicze Hufce Pracy.

• **Dolnośląska WK⁹⁵ OHP.**

W zasobach tej Komendy znajdują się trzy obiekty: OSiW w Ząbkowicach Śląskich, OSiW Mysłakowicach oraz CEiPM w Legnicy. W planie finansowym Dolnośląskiej WK nie zaplanowano remontów dostosowawczych dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Nie posiadają planu, czy harmonogramu związanego z wyżej wymienionym celem. Ponadto Dolnośląska WK OHP posiada następujące jednostki organizacyjne w obiektach użytkowanych na podstawie umowy najmu lub użyczenia, których nie jest właścicielem: 14- HP bez zakwaterowania, 6- ŚHP bez zakwaterowania, 4 MBP, 13 KP, 3 CEiPM. Wynajmowane lub użyczone obiekty nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W roku 2013 wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosił od 6,37 % do 9,06 % na koniec grudnia. W związku z tym Dolnośląska Wojewódzka Komenda zwolniona była z wpłat na PFRON.

Komunikowanie z osobami dotkniętymi problemami z nawiązywaniem komunikacji społecznej zapewnia posiadany w DWK sprzęt komunikacji masowej: poczta elektroniczna sms, mms, fax itp.

W okresie od kwietnia 2012 do końca grudnia 2013 nie odnotowano osób, które trwale lub okresowo mają problemy z komunikowaniem się. Nie było więc potrzeby sięgać do w/w narzędzi komunikacyjnych.

W ogłoszeniach o wolnych miejscach pracy zamieszczano informację dotyczącą zatrudnienia osób z orzeczeniem o niepełnosprawności. W efekcie takich ogłoszeń osiągnięto wysoki wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

• **Kujawsko-Pomorska WK**

Środowiskowy Hufiec Pracy w Bydgoszczy

- Młodzież z ŚHP brała udział w obchodach Światowego Dnia Osób Niepełnosprawnych. Adresatami imprezy byli uczniowie Szkoły Integracyjnej nr 14, dla których podopieczni hufca zorganizowali zabawy oraz pogadanki.
- 2012 r. nawiązana została współpraca z Domem Sue Ryder, dzięki której uczestnicy ŚHP w Bydgoszczy zasilili w 2013r. grono wolontariuszy. Uczestnicy organizowali akcje "Dzień Czekolady", „Mikołajki”, „Kartka dla Oliwii”.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Inowrocławiu.

Współpraca z przedszkolem „Muzyczna kraina”, w którym przebywają dzieci niepełnosprawne. Młodzież pod opieką wychowawcy prowadziła zajęcia z wykonywania graffiti, prowadziła zajęcia z przygotowywania bukietów z liści.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Toruniu.

- W ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych uczestnicy odwiedzali wielokrotnie Zakład Opiekuńczo - Lecznicy w Raciążku oraz Dom Pomocy Społecznej w Toruniu. Podczas tych spotkań młodzież wykonywała prace fryzjerskie - czesanie, modelowanie, farbowanie włosów starszym i schorowanym osobom.
- Zorganizowana została akcja młodzieży z toruńskiego Hufca i osób niepełnosprawnych polegająca na wspólnym wyprowadzaniu bezdomnych psów ze schroniska.
- Uczestnicy Hufca brali udział w przedsięwzięciu pod tytułem „Wieczór marzeń w zoo”. Akcja ta skierowana była do dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

Środowiskowy Hufiec Pracy we Włocławku.

- Wolontariat młodzieży na rzecz Domu Pomocy Społecznej.

⁹⁵ WK – Wojewódzka Komenda.

- Młodzież w ramach współpracy z Warsztatami Terapii Zajęciowej złożyła życzenia z okazji Dnia Kobiet, wręczyła kwiaty kobietom niepełnosprawnym (*uczestniczkom WTZ*).
- Program „Z niepełnosprawnością na TY”- zajęcia w Warsztacie Terapii Zajęciowej. Miały one na celu kształtowanie pozytywnej postawy wobec osób niepełnosprawnych, próby przełamania barier w ramach zawartego porozumienia a także uwrażliwienia na ich problemy.
- Uczestnicy 2-5 ŚHP wzięli udział w koncercie „Wielu Serc”. Celem przedsięwzięcia była integracja z osobami niepełnosprawnymi ze stowarzyszenia „OLIGO”, które działa na rzecz dzieci i osób z niepełnosprawnością intelektualną.
- Wolontariusze z 2-5 ŚHP byli współorganizatorami charytatywnego koncertu „Obudź w sobie Anioła 2” połączonego z aukcją, na którą przekazali własnoręcznie wykonane prace malarskie w tym obrazy akwarelowe.
Dochód z koncertu oraz aukcji w całości przekazany został na rehabilitację i pomoc osobie niepełnosprawnej.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Bydgoszczy

- Klub Pracy w Bydgoszczy - zorganizowanie warsztatów „Grafologia” w specjalnym Ośrodku Szkolno - Wychowawczym.
- MCK - zajęcia z doradcą zawodowym, udzielanie porad zawodowych.
- PPP Świecie nad Wisłą - zajęcia grupowe „Lokalny rynek pracy”.
- OSZ Świecie, PPP Świecie, MCK Świecie, PPP Nakło - rekrutacja osób niepełnosprawnych do projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy”.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży we Włocławku

- Realizacja programu autorskiego - „Sprawni na rynku pracy”, uczestnikami były osoby niepełnosprawne - podopieczni stowarzyszenia „EUROINTEGRACJA” we Włocławku.
- Realizacja programu autorskiego – „Sprawni niepełnosprawni”, uczestnikami były osoby niepełnosprawne - podopieczni Domu Pomocy Społecznej w Nowej Wsi.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Toruniu

- Filia MBP Wąbrzeźno – spotkania informacyjno - promujące dla uczniów specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego. Uczniowie pozyskali wiedzę jak i gdzie szukać pracy.
- MCK w Chełmnie - współpraca ze szkołami, instytucjami pożytku publicznego i stowarzyszeniami tj. ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym w Chełmnie. Dzięki niej MCK zapewniło osobom niepełnosprawnym dostęp do informacji na temat targów pracy i imprez edukacyjnych, udział w poradach i zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego.
- MCK w Brodnicy – zajęcia informacyjne na temat „Określenie predyspozycji zawodowych”.

Strona BIP Kujawsko - Pomorskiej WK OHP w Toruniu posiada funkcję powiększenia czcionki. Informacje dla osób słabiej widzących zamieszczone na stronie są czytelne dzięki zastosowaniu kontrastu czcionki do tła.

• Lubelska WK OHP

Strona internetowa Lubelskiej Wojewódzkiej Komendy Ochotniczych Hufców Pracy oraz strona Biuletynu Informacji Publicznej Lubelskiej Wojewódzkiej Komendy Ochotniczych Hufców Pracy jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Na stronach LWK OHP jak i na stronie BIP LWK OHP podane są dane kontaktowe ułatwiające komunikację poprzez usługę poczty elektronicznej, czy też faksu osobom niepełnosprawnym.

W latach 2011 i 2012 w Lubelskiej Wojewódzkiej Komendzie Ochotniczych Hufców Pracy w Lublinie udało się zrealizować niżej opisane działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Białej Podlaskiej:

1. W ramach wsparcia osób niepełnosprawnych doradcy zawodowi z Mobilnego Centrum Informacji Zawodowej przeprowadził szereg spotkań informacyjno-warsztatowych dla osób pracujących z młodzieżą na temat możliwości wsparcia osób niepełnosprawnych w odnalezieniu i w poruszaniu się po rynku pracy
2. W 2011 r. i w 2012 r. w ramach spotkań grupowych w Warsztatach Terapii Zajęciowej w Białej Podlaskiej i w Parczewie oraz w Stowarzyszeniu Rodziców na Rzecz Pomocy Zespołu Szkół Specjalnych „Otwarte Serca” w Białej Podlaskiej, zostały przeprowadzone zajęcia, w których uczestniczyły wyłącznie osoby niepełnosprawne. Tematyka przeprowadzonych zajęć to:
 - * „Zawody przyszłości”,
 - * „Osobowość na rynku pracy”,
 - * „Autoprezentacja i przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej”.
 - * Zajęcia w ramach spotkań grupowych, w których uczestniczyły między innymi osoby niepełnosprawne to:
 - * „Bądź aktywny”,
 - * „Dokumenty aplikacyjne – bezpośredni kontakt z pracodawcą”,
 - * „Skuteczna komunikacja interpersonalna”,
 - * „Własna firma - Krok po kroku”,
 - * „Przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej - Gdzie i jak szukać pracy?”,
 - * „Aktywność na rynku pracy – Dokumenty aplikacyjne”,
 - * „Autoprezentacja i przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej – Samozatrudnienie”.
3. W ramach zajęć prowadzonych przez doradców zawodowych osobom niepełnosprawnym (fizycznie i intelektualnie) uczestniczącym w zajęciach były udzielane porady i informacje indywidualne. Mając na uwadze szczególnie trudną sytuację tych osób na rynku pracy, doradcy zawodowi w 2011r. uczestniczyli w specjalistycznym szkoleniu „Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych” zorganizowane przez Stowarzyszenie Znaczny Stopień Niepełnosprawności w Krakowie.
4. W ramach działalności projektowej w 2011r. jeden z uczestników projektu systemowego „Szkolenie – Praktyka – Zatrudnienie – Rozwój IV edycja” legitymował się stopniem niepełnosprawności, w związku z czym został objęty wymaganym wsparciem.
5. Klub Pracy zrealizował szereg zajęć aktywizujących związanych tematycznie z rynkiem pracy z zakresu:
 - * przygotowania dokumentów aplikacyjnych,
 - * przygotowania do rozmowy kwalifikacyjnej,
 - * autoprezentacji uczestników, w której każdy uczestnik mógł poznać swoje mocne i słabe strony. W zajęciach uczestniczyło 62 osoby niepełnosprawne.
6. Pracownicy jednostek organizacyjnych utworzonych w ramach projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy” realizowali indywidualne i grupowe poradnictwa, warsztaty grupowe, informację grupową, w których udział wzięło 261 uczestników z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Niżej tematyka zajęć:
 - * „Ja i moje marzenia – praca w grupie”,
 - * „Sytuacja edukacyjno-zawodowa klienta”,
 - * „Jak i gdzie efektywnie poszukiwać pracy”,
 - * „Czy jestem asertywny?”,
 - * „Młodzi – kreatywni”,
 - * „Moje pierwsze kroki na rynku pracy – Praktyczny zawód przedstawiciel handlowy”,
 - * „Kucharz, Cukiernik – praktyczny zawód”,
 - * „Aktywne słuchanie”,
 - * „Moja rola w grupie”,
 - * „Dokumenty aplikacyjne”,

- * „Metody szukania pracy”,
 - * „Telefon jako narzędzie informacji”,
 - * „Czy nadaję się na przedsiębiorcę?”,
 - * „Słuchanie innych – komunikacja interpersonalna”,
 - * „Proces rekrutacyjny”,
 - * „Poznajemy zawody przyszłości”,
 - * „Marzenia – moja przyszłość”,
 - * „Stres jak sobie radzić”,
 - * „Portfolio kariery”,
 - * „Przygotowanie do rozmowy kwalifikacyjnej”
7. Ponadto w 2011 r. i w 2012 r. osoby niepełnosprawne brały udział w szeregu przedsięwzięć organizowanych w ramach:
- * Targów Edukacji i Pracy – „Zainwestuj w przyszłość”, „Forum młodzieży – Edukacja i Praca”, „Dni otwarte”,
 - * indywidualnych informacji (w tym oferty pracy, staże, działalność gospodarcza, praca krótkoterminowa, test bilansu kompetencji, skuteczna rozmowa telefoniczna, szkolenia (kursy) dla osób niepełnosprawnych),
 - * indywidualnych porad (analiza preferencji zawodowych, aktywne formy szukania pracy, własna firma).

Rok 2013

1. Spotkanie informacyjno – Konferencyjne dla pracowników GOPS.
2. Spotkania grupowe: Osoba niepełnosprawna na rynku pracy - Stowarzyszenie Rodziców na Rzecz Pomocy Zespołu Szkół Specjalnych w Białej Podlaskiej „Otwarte Serca”.
3. Trzy zajęcia grupowe - GOPS Piszczac.
4. Cztery zajęcia grupowe - GOPS Tucza.
5. Trzy zajęcia grupowe - Zespół Szkół z Oddziałem Integracyjnym Gimnazjum nr 4 Biała Podlaska.
6. Informacja grupowa oraz indywidualne - Środowiskowy Dom Samopomocy w Kodniu – Warsztat Terapii Zajęciowej.
7. Targi pracy oraz dni otwarte – Radzyń Podlaski, Parczew.

Ponadto doradcy zawodowi udzielali porad i informacji indywidualnych osobom niepełnosprawnym uczestniczącym w naszych zajęciach. Wielokrotnie wśród odbiorców naszych usług (uczniów szkół gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, osób poszukujących pracy) były osoby o różnym stopniu niepełnosprawności fizycznej bądź intelektualnej.

Mając na uwadze szczególnie trudną sytuację tych osób na rynku pracy doradcy zawodowi MCIZ 10.10.2011 odbyli specjalistyczne szkolenie: „PORADNICTWO ZAWODOWE DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH” zorganizowane przez Stowarzyszenie Znaczny Stopień Niepełnosprawności Kraków.

W ramach działalności projektowej CEiPM Biała Podlaska w roku 2011, w ramach projektu systemowego „Szkolenie – Praktyka – Zatrudnienie – Rozwój IV edycja” jedna osoba z orzeczoną lekką stopniem niepełnosprawności była objęta wsparciem i uczestniczyła w szkoleniach w ramach projektu.

W latach 2008 - 2013 zaewidencjonowano łącznie w MBP 56 osób mających orzeczoną określony stopień niepełnosprawności, skierowane do pracy zostały 32 osoby, z czego 19 osób podjęło pracę w formie krótkoterminowej.

Klub Pracy w Białej Podlaskiej obejmował osoby niepełnosprawne wsparciem poprzez szereg przedsięwzięć o charakterze zajęć aktywizacyjnych przeprowadzonych w terenie. Działania te charakteryzowały się tematyką związaną z zagadnieniami rynku pracy, przygotowywaniem dokumentów aplikacyjnych, do rozmowy kwalifikacyjnej, a także obejmowały zakres autoprezentacji uczestników – odkrywania mocnych i słabych stron.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Chełmie:

1. W ramach współpracy z Warsztatem Terapii Zajęciowej w Chełmie, Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Dorohusku
2. i we Włodawie w 2011 i 2012 r. były prowadzone informacje grupowe dla młodzieży niepełnosprawnej uczącej się oraz informacje i warsztaty dla dorosłej młodzieży niepełnosprawnej – nie pracującej.
3. Młodzież niepełnosprawna intelektualnie ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego we Włodawie brała udział w zajęciach z poradnictwa zawodowego oraz w organizowanych imprezach edukacyjnych, jak targi edukacyjne, dni otwarte czy dni kariery.
4. W ramach współpracy z Krasnostawskim Stowarzyszeniem Ochrony Zdrowia Psychicznego i Pomocy Społecznej w 2011r. odbyło się 16 godzin zajęć grupowych z tematyki rynku pracy i 12 godzin doradztwa indywidualnego.

Podjęte działania na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2008 – 2013:

- * Liczba osób niepełnosprawnych objętych zajęciami grupowymi MCIZ: 414 osób,
- * Liczba porad indywidualnych MCIZ dla osób niepełnosprawnych: 18 osób,
- * Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pośrednictwa pracy: 7 osób,
- * Liczba osób niepełnosprawnych objętych działaniami MCK Włodawa: 111 osób.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Lublinie:

1. W latach 2011/2012 doradcy zawodowi prowadzili zajęcia w Ośrodku Specjalnym Szkolno-Wychowawczym w Bystrzycy nt. „Metod poszukiwania pracy”.
2. W systemie do pośrednictwa pracy są zarejestrowane osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które korzystają z ofert pracy kierowanych do osób niepełnosprawnych.
3. CEiPM w Lublinie ściśle współpracuje z niżej wymienionymi instytucjami, oferującymi szkolenia, oferty pracy lub staże zawodowe dla osób niepełnosprawnych tj.:
 - * Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych,
 - * Caritas Archidiecezji Lubelskiej,
 - * Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łęcznej.
4. W ramach Targów Pracy współorganizowanych z Miejskim Urzędem Pracy swoje oferty pracy prezentowały firmy z województwa lubelskiego:
 - * dysponujące ofertami pracy, szkoleń i staży dla osób niepełnosprawnych,
 - * zatrudniające osoby niepełnosprawne (Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej, LFOON w Lublinie).
5. W 2012 r. w PPP w Łęcznej odbyło się spotkanie z przedstawicielem Związku Stowarzyszeń Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych z osobami niepełnosprawnymi, który przeprowadził rekrutację na stanowisko pracy kasjer-sprzedawca.
6. Mobilne Centrum Informacji Zawodowej OHP w Lublinie w roku 2013 przeprowadziło 8 spotkań w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Bystrzycy, w których uczestniczyło 77 osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym. Na rok 2014 zaplanowane są kolejne porady grupowe.
7. Młodzieżowe Centrum Kariery OHP w Puławach w 2013 roku podjęło współpracę z Zakładem Aktywności Zawodowej w Puławach. W ramach niej przeprowadziło warsztaty grupowe dla 26 osób.
8. Młodzieżowe Centrum Kariery w Kraśniku przeprowadziło około 20 porad indywidualnych z osobami zainteresowanymi pomocą z zakresu doradztwa zawodowego.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Zamościu:

1. CEiPM podjęło współpracę:
 - * przy projekcie realizowanym przez Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych przy tworzeniu Biura Karier, jako skutecznego elementu aktywizacji społeczno – zawodowej osób niepełnosprawnych. Współpraca ta polegała

- na promocji i kierowaniu osób niepełnosprawnych do Biura oraz prowadzeniu zajęć doradczych,
- * przy projekcie „Transfer know-how z doradztwa zawodowego dla młodzieży”. Na mocy tego porozumienia doradcy zwodowiz Ukrainy uczestniczyli w warsztatach aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych intelektualnie. Nastąpiła także wymiana doświadczeń pomiędzy doradcami w zakresie planowania kariery i poruszania się po rynku pracy młodzieży niepełnosprawnej,
 - * przy projekcie realizowanym w partnerstwie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Integracji Społecznej „MODRZEW”. Spółdzielnie Socjalne – nowy wymiar przedsiębiorczości” – wspieranie zakładania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych na terenie województwa lubelskiego, skierowany do osób w wieku 15-24 lata w tym dla 15 % osób niepełnosprawnych.
2. Doradcy zwodowi prowadzili zajęcia grupowe, warsztaty oraz porady indywidualne, z których skorzystało 213 osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności (młodzież szkolna i osoby bezrobotne).
 3. CEiPM w Zamościu było współorganizatorem:
 - * V i VI Hetmańskich Targów Pracy. Wśród zaproszonych wystawców były m.in. Warsztaty Terapii Zajęciowej z okolic Zamościa, Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych, Agencja Zatrudnienia Fundacji Fuga Mundi w Lublinie oraz Biuro Karier dla osób niepełnosprawnych,
 - * III Transgranicznych Targów Pracy, w których wystawcami były Warsztaty Terapii Zajęciowej z okolic Zamościa i Towarzystwo Opieki Nad Ociemniałymi w Laskach.
 4. W Młodzieżowym Biurze Pracy w systemie do pośrednictwa pracy są zarejestrowane osoby posiadające stopień niepełnosprawności.
 5. W ramach działalności projektowej uczestnicy posiadali stopnie niepełnosprawności i zostali objęci wymaganym wsparciem:
 - * w Programie Rynku Pracy „Planuję Swoją Przyszłość” w 2012r., zrealizowanego dla klientów GOPS w Łabuniach uczestniczyła 1 osoba niepełnosprawna,
 - * w projekcie złożonym na konkurs w 2013r. w ramach poddziałania 6.1.1 „Certyfikat sukcesu” wsparciem do objęcia kwalifikowało się 3 osoby,
 - * w projekcie „Nowe Perspektywy 2” – bierze udział 1 osoba niepełnosprawna,
 - * w Programie Rynku Pracy „Twój Pomysł Europejskie Pieniądze” w 2013r. - wzięła udział 1 osoba niepełnosprawna.
 6. Od początku działalności, jednostka Młodzieżowego Centrum Kariery OHP w Janowie Lubelskim podejmowała działania mające na celu nawiązanie i utrzymywanie współpracy z instytucjami wspierającymi osoby niepełnosprawne na lokalnym rynku.
 W 2011 roku nawiązano współpracę z Warsztatami Terapii Zajęciowej w Janowie Lubelskim. W ramach współpracy przeprowadzano warsztaty dla osób niepełnosprawnych-uczestników WTZ z zakresu poradnictwa zawodowego o tematyce związanej z rynkiem pracy, poznaniem samego siebie, rozwijaniem umiejętności interpersonalnych, poczucia własnej wartości oraz przedsiębiorczością. W warsztatach organizowanych przez MCK wzięło udział: w 2011r. - 24 osoby, w 2012r. - 27 osób, zaś w 2013r. – 23 osoby. 11 uczestników WTZ zostało również beneficjentami projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy”. W 2011 roku, wśród wystawców na Targach Edukacji i Pracy zorganizowanych przez Młodzieżowe Centrum Kariery OHP znalazły się Warsztaty Terapii Zajęciowej, natomiast w 2012 i 2013 roku uczestnicy WTZ przybyli na Targi jako osoby odwiedzające.
 W 2012 roku nawiązano także współpracę ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Janowie Lubelskim, w ramach której przeprowadzono warsztaty dla osób niepełnosprawnych z poradnictwa zawodowego. Zakres tematyczny warsztatów obejmował: szeroko pojęty rynek pracy, określenie swoich mocnych stron, rozwijanie umiejętności interpersonalnych, rozbudowywanie poczucia własnej wartości oraz

tematyki przedsiębiorczości. W warsztatach organizowanych przez MCK wzięło udział: w 2011 r.-8 osób, w 2012 r.-14 osób, zaś w 2013r. – 12 osób. 4 uczestników ŚDS zostało również beneficjentami projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy”. W 2012 roku, wśród wystawców na Targach Edukacji i Pracy zorganizowanych przez Młodzieżowe Centrum Kariery OHP znalazł się Środowiskowy Dom Samopomocy, natomiast w 2013 roku uczestnicy ŚDS przybyli na Targi jako osoby odwiedzające.

W dalszym ciągu kontynuowana jest współpraca z wyżej wymienionymi instytucjami.

7. W ramach działań podjętych na rzecz osób niepełnosprawnych w Młodzieżowym Centrum Kariery OHP w Hrubieszowie w okresie 2010-2013 podjęto szereg przedsięwzięć. Współpracując z Warsztatem Terapii Zajęciowej prowadzono szereg zajęć, których odbiorcami byli uczestnicy WTZ. Spotkania odbywały się w formie zarówno grupowej jak i indywidualnej. Tematyka spotkań obejmowała zagadnienia dotyczące: poznania samego siebie, rozwijania umiejętności interpersonalnych, rynku pracy, poczucia własnej wartości, poruszania się po rynku pracy oraz przedsiębiorczości. W ramach zajęć grupowych uczestnicy WTZ wykonywali ćwiczenia zawarte w publikacji pt. „Sprawni w pracy”, stworzonej specjalnie dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Uczestnicy i kadra WTZ uczestniczyli we wszystkich dotychczas organizowanych przez MCK OHP Hrubieszów Targach Edukacji i Pracy, zarówno w roli odwiedzających jak również jako wystawcy.

W 2013r. pomiędzy WTZ a CEiPM Zamość zostało podpisane porozumienie, w ramach którego prowadzony był trening pracy. W treningu pracy brało udział 10 osób będących uczestnikami WTZ. Uczestnicy zdobywali oraz poszerzali umiejętności związane z pracą biurową, min.: segregowaniem dokumentów, niszczeniem dokumentów, pieczętowaniem dokumentów, adresowaniem kopert i wysyłaniem korespondencji.

Drugą placówką, z którą MCK OHP współpracowało na rzecz osób niepełnosprawnych był Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Hrubieszowie. Uczniowie, wybranych przez psychologa placówki klas uczestniczyli w zajęciach z doradcą zawodowym, zarówno w formie grupowej jak i indywidualnej. Tematyka spotkań obejmowała zagadnienia dotyczące: poznania samego siebie, poznania świata zawodów, rozwijania umiejętności interpersonalnych, rynku pracy, poczucia własnej wartości, poruszania się po rynku pracy oraz przedsiębiorczości. W ramach zajęć grupowych uczniowie SOSW wykonali ćwiczenia zawarte w publikacji pt. „Sprawni w pracy”. Uczniowie i kadra SOSW uczestniczyli w prawie wszystkich dotychczas organizowanych przez MCK OHP Hrubieszów Targach Edukacji i Pracy, zarówno w roli odwiedzających jak również wystawców.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Lublinie:

1. W latach 2011/2012 w ŚHP w Lublinie zorganizowano cykl spotkań Stowarzyszenia Osób z Stwardnieniem Rozsianym.
2. Uczestnikami świetlicy środowiskowej są dzieci niepełnosprawne poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Chełmie:

1. W latach 2011/2012 w ramach obchodów Światowego Dnia Inwalidów i Ludzi Niepełnosprawnych dla uczestników były zrealizowane zajęcia wychowawcze „Stereotypom i etykietom NIE”.
2. Młodzież z hufca wspólnie z podopiecznymi z Warsztatów Terapii Zajęciowej w Hrubieszowie zbierała nakrętki na rzecz dzieci niepełnosprawnych.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Puławach:

W ramach współpracy ze środowiskiem osób niepełnosprawnych co roku dzieci i młodzież (ok. 100 osób) ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Marii Grzegorzewskiej zapraszani są na Koncert Galowy Festiwalu Amatorskiej Twórczości Artystycznej OHP w Puławach. W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym opieką są objęte dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym.

Środowiskowy Hufiec Pracy we Włodawie:

Na przestrzeni lat 2008 – 2013 HP współpracował z instytucjami działającymi na rzecz tych osób w obszarze wyrównywania szans. Na mocy podpisanego porozumienia zarówno z Warsztatami Terapii Zajęciowej we Włodawie jak również ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym we Włodawie zapewniał osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym, sportowym, czy też rekreacji. Cyklicznie od roku 2007 realizuje wspólnie z w/w instytucjami program nt: „Tolerancja niszczy bariery łączy ludzi”, jak również organizuje wspólnie imprezy okolicznościowe, aby jak najbardziej uwrażliwić otoczenie na problemy, z którymi borykają się niepełnosprawni, aby zlikwidować uprzedzenia i stereotypy, które wynikają z niewiedzy i nieprawidłowych wyobrażeń o osobach niepełnosprawnych. Wszelkie podejmowane działania na rzecz tych osób miały na celu podniesienie ich samooceny. Integrowanie osób pełnosprawnych z niepełnosprawnymi przełamywanie pomiędzy nimi barier, uczenie tolerancji, serdeczności, wrażliwości, zrozumienia i akceptacji jego odmienności poprzez wzmocnienie umiejętności wczucia się w sytuację drugiego człowieka. Dodatkowo organizował szereg innych wspólnych imprez m.in. uroczystą Wieczerze Wigilijną, rajd rowerowy, spotkanie integracyjne połączone z występem grupy teatralnej „Teatr Prowincjonalny” z WTZ Włodawa, liczne ogniska połączone z dyskoteką, karaoke z elementami zabaw o charakterze sportowo – rekreacyjnym, program edukacji regionalnej, program profilaktyczny „Aktywność ruchowa jako istotny element oddziaływań profilaktycznych” czy dzień dziecka podczas którego młodzież uczestniczyła w zawodach paintball.

Nadmieniamy, że młodzież ze Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego corocznie zapraszana jest do gościnnego udziału w organizowanych przez ŚHP we Włodawie Wojewódzkich Zawodów w Wędkarstwie Sławkowym Młodzieży OHP.

Hufiec Pracy w Świdniku:

W latach 2008 - 2013 współpracował z instytucjami pomagającymi osobom niepełnosprawnym. Co roku bierze udział w Świącie osób z niepełnosprawnością umysłową, które odbywa się na Placu Konstytucji 3 Maja. Współpracuje również ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Świdniku. Część absolwentów Gimnazjum nr 6 (specjalne) jest uczestnikami naszego Hufca ucząc się w klasie integracyjnej w ZS nr 1 w zawodzie kucharz.

Ponadto młodzież Hufca brała udział w akcjach na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie powiatu świdnickiego.

Hufiec Pracy w Biłgoraju:

Młodzież z hufca wspólnie z młodzieżą niepełnosprawną uczestniczyła w latach 2008 – 2013 w:

- * obchodach Dnia Godności Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie,
- * Biłgorajskim Przeglądzie Twórczości Muzyczno-Teatralnej Osób Niepełnosprawnych.

Hufiec Pracy w Łukowie:

Rok 2008

Czerwiec 2008

HP 3-10 zorganizował PIKNIK REKREACYJNO – INTEGRACYJNY dla wychowanków Domu Pomocy Społecznej w Łukowie na terenie Domu Pomocy Społecznej.

Celem Pikniku było:

- * wzajemne poznanie siebie,
- * kształtowanie poczucia odpowiedzialności,
- * integracja w grupie,
- * wzbudzenie zaufania,
- * skierowanie działań młodzieży na zachowania konstruktywne i pożyteczne,
- * wzrost poziomu pewności siebie i osób niepełnosprawnych,
- * przeciwdziałanie dyskryminacji.

Rok 2009

Czerwiec 2009

Na boisku Rzemieślniczej Szkoły Zawodowej w Łukowie HP 3-10 zorganizował Mini Spartakiadę dla dzieci niepełnosprawnych z Zespołu Szkół im. Marii Konopnickiej w Łukowie.

Celem Mini Spartakiady było:

- * wzajemne poznanie siebie,
- * opieka nad osobą niepełnosprawną, zapewnienie jej bezpieczeństwa i zabawy,
- * wzbudzenie zaufania,
- * kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo własne i drugiego człowieka,
- * nauka szacunku dla dobra wspólnego jako podstawy życia społecznego,
- * promocja OHP,
- * kształtowanie właściwych postaw społecznych.

Rok 2010

Czerwiec 2010

Na boisku Rzemieślniczej Szkoły Zawodowej w Łukowie HP 3-10 zorganizował Mini Spartakiadę dla dzieci niepełnosprawnych z Zespołu Szkół im. Marii Konopnickiej w Łukowie.

Celem Mini Spartakiady było :

- * opieka nad osobą niepełnosprawną, zapewnienie jej bezpieczeństwa i zabawy,
- * wzbudzenie zaufania,
- * współpraca w grupie, zacieśnianie więzi koleżeńskich,
- * kształtowanie poczucia odpowiedzialności i obowiązkowości,
- * nabywanie umiejętności w sytuacjach nowych,
- * likwidacja barier społecznych,
- * promowanie aktywności.

Na zakończenie zawodów wszystkie dzieci otrzymały medale za uczestnictwo w spartakiadzie oraz zostały poczęstowane paczkami, napojami i lizakami. Podczas zawodów dzieci czuły się bezpieczne, akceptowane i pewne siebie. Uczestnicy HP 3-10 /pomagali w sędziowaniu i przebiegu zawodów/ poprzez kontakt z dziećmi niepełnosprawnymi wzbogacili swoje doświadczenia , poznali nowe pojęcia, uczyli się współdziałania w grupie.

Rok 2011

Kwiecień 2011

W świetlicy Domu Pomocy Społecznej w Łukowie odbyło się Spotkanie Integracyjne. Organizatorem spotkania był Samorząd Uczniowski HP 3-10 w Łukowie.

Celem spotkania było:

- * pogłębienie wiedzy o potrzebach osób niepełnosprawnych,
- * wzajemne poznanie się,
- * opieka nad osobą niepełnosprawną, zapewnienie jej bezpieczeństwa i zabawy,
- * wymiana doświadczeń,
- * współpraca w grupie, zacieśnianie więzi koleżeńskich, zdobywanie nowych znajomości,
- * kształtowanie poczucia odpowiedzialności i obowiązkowości,
- * niwelowanie negatywnych postaw wobec niepełnosprawności.

Na zakończenie spotkania wszystkie dzieci otrzymały słodki poczęstunek i drobne nagrody. Spotkanie odbyło się w radosnej atmosferze, było nie tylko formą miłego spędzania czasu dla obu stron, ale miało również charakter dydaktyczny. We wspólnej zabawie wzięło udział 25 mieszkańców Domu Pomocy Społecznej. Podczas zajęć dzieci z Domu Pomocy czuły się bezpieczne, akceptowane i pewne siebie. Wszystkie dzieci były zadowolone ze spotkania i zajęć. Szczególnie przypadło im do gustu wykonywanie wspólnych prac plastycznych. Chętnie brały udział w tańcach. Niepotrzebny był specjalista, aby stwierdzić, że doskonale się bawią.

Czerwiec 2011

Mini Spartakiada dla dzieci niepełnosprawnych z Zespołu Placówek im. Marii Konopnickiej w Łukowie na boisku szkolnym Rzemieślniczej Szkoły Zawodowej

Lipiec 2011

Udział w charakterze wolontariuszy w Festynie Integracyjnym dla Osób Niepełnosprawnych "Bądźmy Razem" nad Zalewem „Zimna Woda” w Łukowie. W ramach spotkania odbył się piknik integracyjny.

Rok 2012

Maj 2012

Udział w charakterze wolontariuszy przy obchodach Dnia Godności z Niepełnosprawnością Intelktualną nad Zalewem „Zimna Woda”/konkursy, gry, zabawy dla wychowanków Powiatowego Ośrodka Wsparcia „Przylądek”/

Wrzesień 2012

Mini Turniej Piłki Nożnej dla dzieci niepełnosprawnych z Zespołu Placówek im. Marii Konopnickiej w Łukowie na boisku szkolnym Rzemieślniczej Szkoły Zawodowej

Rok 2013

Maj 2013

Udział w charakterze wolontariuszy przy obchodach Dnia Godności z Niepełnosprawnością Intelktualną nad Zalewem „Zimna Woda” - konkursy, gry, zabawy dla wychowanków Powiatowego Ośrodka Wsparcia „Przylądek”/org. Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Przylądek”/

Lipiec 2013

Udział w charakterze wolontariuszy w Festynie Integracyjnym dla Osób Niepełnosprawnych "Bądźmy Razem" nad Zalewem „Zimna Woda” w Łukowie: W ramach spotkania odbył się piknik integracyjny /organizator - Centrum Pomocy Rodzinie/

Październik 2013

Udział w charakterze wolontariuszy w Ognisku Integracyjnym dla Dzieci Niepełnosprawnych z Zespołu Placówek im. M. Konopnickiej w Łukowie.

Cele:

- * kształtowanie postaw prospołecznych,
- * zdobywanie nowych doświadczeń i umiejętności,
- * integracja ze środowiskiem,
- * wzrost poziomu pewności siebie wolontariuszy i osób niepełnosprawnych,
- * przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Hufiec Pracy w Tomaszowie Lubelskim:

Działania podjęte w latach 2008 – 2013 na rzecz osób niepełnosprawnych:

Hufiec Pracy 3 – 4 w Tomaszowie Lubelskim dążąc do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym kulturowym i artystycznym osób niepełnosprawnych od wielu lat organizuje akcję profilaktyczną „Rzuć Palenie Razem z Nami”, w którą angażuje dzieci i młodzież ze Specjalnego Ośrodka - Szkolno Wychowawczego, Niepublicznej Szkoły Specjalnej Przysposabiającej do Pracy oraz Ośrodka Rehabilitacyjno – Edukacyjno - Wychowawczego w Tomaszowie Lubelskim. Ponadto wychowawcy wraz z młodzieżą uczestniczą w obchodach Dnia Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną biorąc udział w uroczystym przemarszu ulicami miasta Tomaszowa.

• **Łódzka WK OHP.**

Jednostki organizacyjne rynku pracy zrealizowały następujące działania:

- ⇒ Klub Pracy w Łodzi realizował program autorski „Nowe szanse” – skierowany do młodzieży niepełnosprawnej w 33 integracyjnym LO w Łodzi.
- ⇒ MCIZ w Łodzi prowadził porady indywidualne dla osób niepełnosprawnych w Fundacji Aktywnej Rehabilitacji oraz Stowarzyszeniu Młodzieży i Osób z Problemami Psychicznymi „POMOST”.

- ⇒ Do MBP w Łodzi zatrudniono osobę niepełnosprawną na staż z PFRON.
Doradcy zawodowi z MCIZ w Piotrkowie Trybunalskim przeprowadzili w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Radomsku program z zakresu przygotowania do wejścia na rynek pracy. Uczestnikami warsztatów była młodzież w wieku 16-18 lat, szczególnie zagrożona marginalizacją i wykluczeniem społecznym oraz mająca trudności z wejściem na rynek pracy ze względu na swoją niepełnosprawność fizyczną i umysłową. Grupę stanowiło 18 osób – uczniów zasadniczej szkoły zawodowej.
- ⇒ CEiPM w Sieradzu realizowało zadania na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach współpracy z sekcją Agape należącą do Stowarzyszenia Rozwoju Ziemi Łaskiej. Lider Klubu Pracy w Łasku udzielał konsultacji indywidualnych młodzieży oraz osobom niepełnosprawnym z terenu Łasku. Tematem konsultacji była nauka aktywnego poruszania się po rynku pracy oraz tworzenia dokumentów aplikacyjnych.
- ⇒ CEiPM w Skierniewicach zorganizowało lub było współorganizatorem wielu imprez, w których brały udział osoby niepełnosprawne. W odbytych siedmiu edycjach Targów Pracy i Targów Edukacyjnych uczestniczyło ok. 100 osób niepełnosprawnych – była to głównie młodzież ze Specjalnych Ośrodków Szkolno-Wychowawczych, Zespołu Szkół Integracyjnych oraz dorosła młodzież.
W Ogólnopolskim Tygodniu Kariery i Dniach Otwartych udział wzięło ok. 20 osób niepełnosprawnych, uczestniczących w warsztatach, zajęciach oraz indywidualnych konsultacjach. W ramach realizowanego konkursu plastycznego pt. *Kim będę w przyszłości?* udział wzięła młodzież ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Łowiczu i Skierniewicach w ilości 30 osób.
- ⇒ Pracownicy MCIZ w Łodzi w 2012 roku brali udział w konferencji „Otwórzmy Rynek Pracy dla niepełnosprawnych” zorganizowanej przez Centrum Edukacji i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, której celem było przekonanie pracodawców z sektora publicznego, prywatnego oraz organizacji pozarządowych, że osoby niepełnosprawne są wartościowymi pracownikami na otwartym rynku pracy. Podczas konferencji zostały także przedstawione pozytywne przykłady działań prowadzonych na rzecz aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych. W roku 2012 udzielono 8 informacji indywidualnych dotyczących orzecznictwa o niepełnosprawności oraz instytucji wspomagających osoby niepełnosprawne. Dzięki tym informacjom osoby niepełnosprawne dowiedziały się, jak i gdzie ubiegać się o otrzymanie lub przedłużenie orzeczenia o niepełnosprawności oraz, gdzie szukać wsparcia w formie doradztwa, ofert pracy, subsydiowanych form zatrudnienia, środków na podjęcie działalności gospodarczej, sprawnego poruszania się po rynku pracy.
- ⇒ Młodzieżowe Biuro Pracy w Łodzi oraz Klub Pracy w Łodzi brało udział w Targach Pracy dla Osób Niepełnosprawnych - 23.02.2012 r. organizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych. Podczas Targów osoby niepełnosprawne mogły skorzystać z ofert pracy i porad z zakresu prawa pracy. Targi odwiedziło 200 osób. Dzięki uczestnictwu w targach poszerzyliśmy naszą wiedzę o obszary rynku pracy dla osób niepełnosprawnych. Odwiedzający targi mogli skorzystać z konsultacji indywidualnych. Rozmowę z doradcą zawodowym odbyło 30 osób. W 2012 r. Klub Pracy organizował program autorski „Nowe szanse” przeznaczony dla młodzieży niepełnosprawnej, uczącej się w LO integracyjnym w Łodzi. Uczestniczyło 6 beneficjentów niepełnosprawnych (młodzież klas pierwszych). Zadaniem programu była aktywizacja zawodowa młodzieży niepełnosprawnej, która aktualnie uczy się lub uczyła się w XXX III LO w Łodzi. Podczas rozmów ze szkołą zdiagnozowano potrzeby aktywizacji zawodowej oraz obszar działania. Pomimo barier związanych z niepełnosprawnością tych osób powodzeniem skończyła się realizacja głównych celów programu. Należały do nich: przygotowanie beneficjentów do wejścia na rynek, planowanie kariery zawodowej, zmotywowanie do rozwoju zawodowego oraz wzmocnienie systemu wartości. Nieodłączną częścią programu było spotkanie z

zaproszonym gościem, który poprzez swoje stowarzyszenie wspiera rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Warto podkreślić, iż program spełnił jeszcze jedno zadanie, którym niejednokrotnie jest przełamanie wewnętrznych barier psychologicznych związanych z brakiem akceptacji swojej niepełnosprawności.

- ⇒ W MCK Sieradz prowadziło zajęcia w klasie integracyjnej, w której było kilka osób niepełnosprawnych. Zajęcia poświęcone były planowaniu dalszej ścieżki edukacyjnej. Ponadto MCK wzięło udział w III Pikniku Informacyjno – Promocyjnym pt.: „MOPS i partnerzy” oraz Rodzinnym Pikniku Integracyjnym organizowanych przez MOPS w Sieradzu. W obu inicjatywach uczestniczyło od kilku do kilkunastu osób niepełnosprawnych, które korzystały z porad zawodowych oraz brały udział w konkursie zawodoznawczy pt.: „Zgadnij, co robię”.
- ⇒ W KP w Sieradzu w zakresie realizacji działań dot. korzystania z doradztwa zawodowego przez osoby niepełnosprawne współpracował z Gimnazjum Nr 2 w Sieradzu, realizując zajęcia integracyjne oraz z MOPS w Sieradzu w ramach, którego uczestniczono w spotkaniach i imprezach na rzecz podopiecznych Warsztatów Terapii Zajęciowej.
- ⇒ W MCIZ w Zduńskiej Woli podjął współpracę ze Stowarzyszeniem Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Zduńskiej Woli. Doradca zawodowy MCIZ uczestniczył w szkoleniu mającym na celu utworzenie na terenie powiatu zduńskowolskiego platformy współpracy międzyinstytucjonalnej. W ramach działań podjętych podczas szkolenia, doradca zawodowy aktywnie uczestniczy w pracach zespołu zajmującego się budową na terenie powiatu zduńskowolskiego Rodzinnego Domu dla Osób Niepełnosprawnych „Mój Dom”.
- ⇒ We współpracy z Warsztatami Terapii Zajęciowej działającymi przy Spółdzielni Inwalidów „BONEX” w Zduńskiej Woli w 2012 roku zainicjowane zostało spotkanie integrujące.

Zakres tematyczny zrealizowanych przez MCIZ w Zduńskiej Woli działań na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * - Wolontariat szansą na zdobycie doświadczenia zawodowego.
 - * - Umiejętność radzenia sobie ze stresem.
 - * - Drogi poszukiwania pracy.
 - * - Moje miejsce na rynku pracy.
 - * - Integracja na wesoło.
 - * - Poznajemy zawody.
 - * - Warsztat twórczości – siła pozytywnego myślenia.
 - * - Komunikacja interpersonalna na wesoło.
 - * - Kim będę – jak Wojtek został strażakiem.
 - * - Sposoby zdobywania informacji o zawodach.
 - * - Asertywność.
 - * - Jak motywować ludzi do pracy.
 - * - Przygotowanie Indywidualnego Planu Działania.
 - * - Bilans kompetencji zawodowych.
- ⇒ Dodatkowo w ramach bieżącej działalności MCIZ w Zd. Woli w poradach grupowych, grupowej informacji zawodowej, informacji indywidualnej oraz poradach indywidualnych uczestniczyło ponad 100 osób niepełnosprawnych. W większości były to osoby uczące się w gimnazjach z orzeczoną niepełnosprawnością intelektualną oraz osoby poszukujące pracy z orzeczoną niepełnosprawnością intelektualną i ruchową w stopniu lekkim oraz umiarkowanym.
- Uczestnicząc w zajęciach osoby niepełnosprawne objęte zostały wsparciem doradczym z zakresu umiejętności poruszania się po rynku pracy, zdobycia wiedzy o tworzeniu i funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych oraz o możliwościach uczestnictwa w szkoleniach podnoszących kwalifikację zawodową osób niepełnosprawnych.

⇒ W CEiPM w Skierniewicach podobnie jak w latach ubiegłych kontynuował wsparcie w zakresie poradnictwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy dla osób niepełnosprawnych. W dwóch organizowanych Targach Pracy uczestniczyło 50 osób niepełnosprawnych, była to gł. młodzież ucząca się oraz bezrobotni, poszukujący pracy. Dzięki zorganizowanym giełdom pracy zostało zatrudnionych 12 osób niepełnosprawnych, w tym MBP SK – 2 osoby, KP i PPP^{EFS} RM – 7 osób oraz PPP^{EFS} ŁO – 3 osoby. Przeprowadzono 2 grupowe informacje zawodowe dla 24 osób, które zrealizował MCIZ SK i MCK ŁO. Udzielono 38 indywidualnych porad zawodowych, z czego MCK KU- 11 osób, MCK ŁO-17 osób i MCK^{EFS} RM-10 osób. W projekcie EFS realizowanym w ramach PO KL pn. „OHP jako realizator usług rynku pracy” realizowanym przez OSZ^{EFS} ŁO uczestniczyła 1 osoba niepełnosprawna, która nabyła kwalifikacje w zawodzie magazynier z umiejętnością obsługi komputera.

Środowiskowy Hufiec Pracy ŚHP 5-2 w Piotrkowie Trybunalskim.

- ⇒ Współpraca z Grupą Niepełnosprawnych Miasta Piotrkowa, Stowarzyszenie Integracyjne „Klub Otwartych Serc”, Warsztaty Terapii Zajęciowej, współpraca z niepełnosprawnymi, realizacja programów, zawodów, turniejów oraz przedsięwzięć kulturalno – oświatowych dla młodzieży OHP i osób niepełnosprawnych,
- ⇒ Organizacja dla osób niepełnosprawnych zawodów i rozgrywek o charakterze integracyjnym, w tym organizowanie Integracyjnych Turniejów w Boccie w Piotrkowie Trybunalskim, których współorganizatorem był Środowiskowy Hufiec Pracy,
- ⇒ Szkolenie dla sędziów gry boccia. Komendant Hufca wraz z Grzegorzem Dybką - niepełnosprawnym społecznikiem miasta Piotrków Trybunalski - obaj z uprawnieniami sędziów gry boccia, przeprowadzili szkolenie na sędziów boiskowych dla uczestników hufca przed zbliżającym się turniejem integracyjnym,
- ⇒ Integracyjny Turniej w Boccie o puchar prezydenta miasta Piotrkowa Trybunalskiego - zawody dla niepełnosprawnych zawodników z terenu całej Polski, nasi uczestnicy ŚHP pełnili funkcję sędziów boiskowych,
- ⇒ Wizyta w Dziennym Domu Opieki Społecznej- inicjatywa młodzieży aktywnej hufca, spotkanie z pensjonariuszami, instruktaż gry boccia, integracja, wspólna gra z pensjonariuszami Domu. Jest to forma aktywizacji młodzieży na rzecz osób starszych. Działania uwrażliwiają młodzież. Uczą empatii i szacunku do osób starszych.
- ⇒ Organizowanie dla Domów Pomocy Społecznej różnych form spędzania czasu wolnego – instruktaż gry boccia, zawody sportowe o charakterze integracyjnym. Dla młodzieży jest to forma aktywizacji w środowisku lokalnym, nauka pracy na rzecz tego środowiska, uwrażliwianie na potrzeby innych, często słabszych, produktywna forma spędzania czasu,
- ⇒ Współpraca z nieformalną grupą niepełnosprawnych - Niepełnosprawni Miasta Piotrkowa Trybunalskiego - organizacja turniejów i zawodów sportowych o charakterze integracyjnym o zasięgu miejskim, powiatowym, wojewódzkim i ogólnopolskim. Popularyzacja gry integracyjnej boccia. Młodzież nasza podczas zawodów pełni funkcję sędziów boiskowych, pomaga niepełnosprawnym w pokonywaniu barier architektonicznych. Współpraca obejmuje także program autorski „Bez Barier”.
- ⇒ Realizacja programu autorskiego przy udziale osób niepełnosprawnych pod nazwą „Bez Barier”. W ramach programu prowadzone są różnorodne zajęcia teatralne, sportowe, plastyczne. Proponujemy także uczestnikom programu zajęcia z witrażu oraz zajęcia modelarskie. Dla uczestników ŚHP jest to nauka tolerancji, uwrażliwienie na ludzką krzywdę, nauka empatii, nauka profesjonalnej pomocy osobom niepełnosprawnym. Program „Bez Barier” realizujemy od wielu lat - jest to program wspierany ze środków Urzędu Miasta Piotrkowa Trybunalskiego. Skupia on grupę osób niepełnosprawnych i naszych uczestników. Podsumowaniem naszych działań realizowanego programu jest uroczysty spektakl teatralny, który powstaje podczas zajęć teatralnych prowadzonych w ramach programu.

- ⇒ Warsztaty Terapii Zajęciowej w Tomaszowie Mazowieckim - organizacja i nadzór sędziowski nad zawodami sportowymi w Boccie, nasza młodzież pełniła funkcję sędziów boiskowych podczas rozgrywek.

Hufiec Pracy HP 5-1 w Łodzi.

W październiku HP 5-1 z Łodzi zorganizował imprezę integracyjną ze Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom „Przytul mnie”. Podopiecznymi stowarzyszenia są młodzi ludzie z upośledzeniem umysłowym. Wolontariusze z hufca przygotowali gry i zabawy przy ognisku dla wszystkich uczestników imprezy.

Hufiec Pracy HP 5-6 w Łodzi.

Współpraca z Ośrodkiem dla Dzieci Głuchoniemych - organizowanie spotkań i wspólnych imprez.

Hufiec Pracy HP 5-11 w Bełchatowie.

04.05.2012 – 28.06.2012 – Akcja „Nieść promyk nadziei” – zbiórka plastikowych nakrętek na cele rehabilitacyjne dla chorych dzieci – 36 uczestników hufca i 7 osób spoza. Dzięki akcji upowszechniono działalność wolontariatu, uświadomiono młodzież na cierpienie i krzywdę innych. Ukazano wychowankom, że mogą zarówno nieść pomoc jak i dbać o środowisko.

Hufiec Pracy HP 5-13 w Tomaszowie Mazowieckim.

Udział w Akcji „Wkręcić się w pomaganie” – zbiórka nakrętek z opakowań plastikowych, aby pomóc osobom niepełnosprawnym zdobyć sprzęt rehabilitacyjny. W roku 2011 uczestnicy hufca przekazali ok. 18 kg zebranych nakrętek do Ośrodka Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Tomaszowie Mazowieckim. W I półroczu 2012 przekazano uczennicy SP nr 13 chorej na białaczkę - Natalii (przekazano - 4 worki 120 litrowe nakrętek – łącznie 34 kilogramy.)

Hufiec Pracy HP 5-15 Zduńskiej Woli.

- ⇒ Rozgrywki sportowe 20.06.2012 roku - spotkanie integracyjne lokalnych grup społecznych Młodzież Hufca Pracy czynnie włączyła się w realizację programu pomagając w przygotowaniach organizacyjnych: rozbijanie namiotów, ustawianie stolików, ławek i krzeseł oraz montowanie nagłośnienia. Podstawowym jednak zadaniem Hufca było przygotowanie i przeprowadzenie przez kadrę wychowawczą oraz młodzież zajęć rekreacyjno – sportowych w trzech konkurencjach: boccia, rzuty kółkami ringo do tarczy i cel - lot. Impreza skierowana była do wspólnot osiedlowych, osób starszych, niepełnosprawnych, podopiecznych MOPS klubów abstynenckich i miała na celu wypromowanie działań partnerskich prowadzących do pobudzenia aktywności społecznej i podejmowania działań na rzecz podnoszenia jakości życia lokalnych środowisk. Przedsięwzięcie o dużym zasięgu i nakładzie pracy Kadry i uczestników HP.
- ⇒ Impreza integracyjna „Jesteśmy razem” – rozgrywki sportowe 22.06.2012 r. Dzieci, młodzież i dorośli – podopieczni PCPR – mieszkańcy Domów Pomocy Społecznej, Ośrodków Terapii Zajęciowej i niepełnosprawni z powiatu zduńskowolskiego oraz uczestnicy Hufca Pracy brali udział w zawodach rekreacyjno – sportowych: cel lot na rzepy, boccia, rzuty kółkami ringo na paliki i slalomie piłką lekarską. Całość imprezy sportowej przygotowała i sędziowała Kadra Hufca Pracy z uczestnikami. Zwycięzcy poszczególnych konkurencji otrzymali ufundowane przez PCPR nagrody rzeczowe, słodczyce i medale, a wszyscy uczestnicy pamiątkowe dyplomy. Wśród zwycięzców znalazł się również wychowanek Hufca Pracy Dawid Janicki, który był bezkonkurencyjny w slalomie piłką lekarską. Przedsięwzięcie o dużym zasięgu i nakładzie pracy Kadry i Rady Młodzieży.
- ⇒ „Dar z wielkiego serca” - Hufiec Pracy wraz z Zespołem Szkół im. Marii Grzegorzewskiej w Zduńskiej Woli zorganizował akcję „Dar z wielkiego serca” mającą na celu zbiórkę darów (prezentów świątecznych) wśród uczniów, w tym podopiecznych HP, nauczycieli i pracowników szkoły dla dzieci ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Łasku. W akcji aktywny udział wzięła Rada Młodzieży. Efektem przedsięwzięcia było przekazanie darów przez Kadrę Wychowawczą Hufca Pracy i

Pedagoga Zespołu Szkół im Marii Grzegorzewskiej potrzebującym dzieciom i ich rodzinom z SOSW w Łasku. W akcji wzięło udział 12 uczestników HP (40 osób spoza).

Hufiec Pracy HP 5- 20 w Wieruszowie.

Realizował różne formy pracy środowiskowej. Jedną z nich jest współorganizowanie Regionalnej Imprezy Integracyjnej „Być razem” dla osób niepełnosprawnych. Organizatorem tej cyklicznej imprezy jest Stowarzyszenie Integracyjne „Klub Otwartych Serc”, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – Oddział Miejski, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Hufiec Pracy 5-20 w Wieruszowie oraz sponsorzy, wolontariusze z powiatu wieruszowskiego i władze samorządowe województwa, powiatu i urzędu miejskiego w Wieruszowie.

Hufiec Pracy 5-25 w Kutnie.

Realizował szereg działań opiekuńczych w ramach wolontariatu w Ośrodku Rehabilitacyjno-Wychowawczym „Niezapadka” uwrażliwiając uczestników hufca pracy na chęć niesienia pomocy osobom niepełnosprawnym.

- * W 2013 roku Łódzka Wojewódzka Komenda OHP w Łodzi

zrealizowała następujące działania:

Środowiskowy Hufiec Pracy 5-2 współpracował z Niepełnosprawnymi Piotrkowa Trybunalskiego, organizując integracyjne turnieje i zawody sportowe o zasięgu ogólnopolskim, wojewódzkim, miejskim i powiatowym. ŚHP wraz z nieformalną grupą niepełnosprawnych popularyzował grę boccia. Nasza młodzież podczas zawodów pełniła funkcję sędziów boiskowych, pomagała niepełnosprawnym w pokonywaniu barier architektonicznych. W 2013 roku odbyły się m.in.: IX Integracyjny Indywidualny Turniej w Boccie o puchar Przewodniczącego Rady Miasta, Integracyjny Turniej w Boccie o puchar prezydenta miasta Piotrkowa Trybunalskiego oraz liczne zawody i rozgrywki o charakterze integracyjnym dla osób niepełnosprawnych.

ŚHP współpracował z niepełnosprawnym społecznikiem Grzegorzem Dybka organizując szkolenie sędziów boiskowych gry boccia.

W 2013 roku uczestnicy ŚHP 5-2 brali udział jako wolontariusze przy organizacji II Tomaszowskiego Turnieju w boccie dla osób niepełnosprawnych. Przedsięwzięcie organizowały Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Fundacji Społecznej „Razem”. Nasza młodzież pełniła funkcję sędziów podczas rozgrywek.

- * W minionym roku po raz kolejny zrealizowany został program autorski „Bez Barier” dla osób niepełnosprawnych i uczestników ŚHP w ramach, którego prowadzone były zajęcia teatralne, sportowe, modelarsko - plastyczne. Podsumowaniem działań był uroczysty spektakl teatralny, który powstał podczas zajęć prowadzonych w ramach programu. Dla uczestników ŚHP była to nauka tolerancji, uwrażliwienie na ludzką krzywdę, nauka empatii, nauka profesjonalnej pomocy osobom niepełnosprawnym.

Na realizację działań wydatkowano 15000zł ze środków budżetowych ŁWK OHP w Łodzi oraz 3000zł ze Środków Urzędu Miasta Piotrkowa Trybunalskiego.

- * Kolejną formą działań podejmowanych od maja do listopada był wolontariat na rzecz osób niepełnosprawnych - zorganizowanie turniejów sportowych dla środowiska osób niepełnosprawnych.

HP 5-1 z Łodzi wspólnie ze Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom „Przytul mnie” zorganizował imprezę karnawałową uczestników OHP z dziećmi niepełnosprawnymi ze stowarzyszenia.

HP 5-6 w Łodzi w 2013r. w ramach zajęć promujących tolerancję dla odmienności organizował imprezy dla dzieci i młodzieży głuchoniemych.

Jednostka ta włączyła się także w organizację Ogólnopolskiego Biegu na orientację dla niepełnosprawnych. Impreza ta odbyła się pod Patronatem Prezydenta Miasta Łodzi.

Hufiec Pracy 5-11 w Bełchatowie zorganizował spotkanie mikołajkowe, podczas którego uczestnicy wykonywali choinki i kartki świąteczne, które przekazali podczas spotkania z niepełnosprawnymi w Domu Samopomocy „Koniczynka”.

Hufiec Pracy 5-13 w Tomaszowie Mazowieckim brał udział w akcji „Wkręcić w pomaganie” – zbiórka nakrętek z opakowań plastikowych, aby pomóc osobom niepełnosprawnym zdobyć sprzęt rehabilitacyjny.

Hufiec był również organizatorem dwudniowego Kiermaszu Świąteczno – Noworocznego z ozdobami świątecznymi przygotowanymi przez uczestniczkę hufca. Kiermasz został zorganizowany przed Młodzieżowym Domem Kultury w Tomaszowie. Dochód ze sprzedaży przeznaczony był na zakup wózka dla Paulinki, 14-letniej niepełnosprawnej tomaszowianki.

Hufiec Pracy 5- 20 w Wieruszowie realizował różne formy pracy środowiskowej, m.in. współorganizował Regionalną Imprezę Integracyjną „Spotkanie Przyjaciół” dla osób niepełnosprawnych. Organizatorem tej cyklicznej imprezy jest Stowarzyszenie Integracyjne „Klub Otwartych Serc”, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – Oddział Miejski, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Hufiec Pracy w Wieruszowie oraz sponsorzy, wolontariusze z powiatu wieruszowskiego i władze samorządowe województwa, powiatu i urzędu miejskiego w Wieruszowie.

W ramach rynku pracy CEiPM realizowały w 2013r. niżej wymienione działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

W ramach Klubów Pracy zrealizowano:

W dniach 9-13 grudnia Klub Pracy w Łodzi realizował program autorski „Nowe Szanse”. Zadaniem programu była aktywizacja zawodowa młodzieży niepełnosprawnej, uczącej się w XXX LO w Łodzi. W zajęciach brało udział 10 osób niepełnosprawnych. Głównym celem programu było: przygotowanie beneficjentów do wejścia na rynek pracy, umiejętności planowania kariery zawodowej, zmotywowanie do rozwoju zawodowego oraz wzmocnienie systemu wartości.

„Uwierz w siebie – trening interpersonalny” realizowany przez Klub Pracy w Bełchatowie oraz MCIZ w Piotrkowie Trybunalskim w Środowiskowym Domu Samopomocy „Koniczynka” w Bełchatowie. Program wdrażano w terminie 7 sierpień – 18 grudnia 2013.

Cel - budowanie poczucia własnej wartości oraz podnoszenie samooceny; Nabycie umiejętności radzenia sobie ze stresem; Wytrenowanie umiejętności asertywnych wśród uczestników programu; Budowanie wzajemnych pozytywnych relacji interpersonalnych i zachowań społecznych.

Efekt - aktywizacja społeczno-zawodowa osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych; wyuczenie zachowań prospołecznych, nabycie umiejętności asertywnego zachowania, wyzbycie się zachowań agresywnych i uległych.

W programie uczestniczyło 20 osób.

Doradca zawodowy Klubu Pracy w Sieradzu zrealizował w dniu 27.08.2013 grupowe spotkanie informacyjne z podopiecznymi MOSPS w Sieradzu. W zajęciach udział wzięło 10 osób, niepełnosprawnych. W trakcie spotkania z doradcą zawodowym uczestnicy zdobyli wiedzę dotyczącą możliwości kształcenia w wybranych zawodach. Przedstawiono jak może wyglądać przykładowa ścieżka zawodowa, zwracając szczególną uwagę na problemy osób niepełnosprawnych. Wskazano instytucje, w których uczestnicy mogą otrzymać wsparcie i zapoznano ich z ofertą Ochotniczych Hufców Pracy.

W dniu 06.02. 2013 odbyły się warsztaty w III klasie integracyjnej w Gimnazjum Nr 2 w Sieradzu, w zajęciach wzięło udział 9 osób. W trakcie spotkania doradcy pomagali w zbadaniu predyspozycji zawodowych oraz przygotowania się do wyboru ścieżki zawodowej.

W programie autorskim realizowanym w 2013 r. przez KP Rawa Mazowiecka pn. „Integracja społeczna szansą na wymarzony zawód” uczestniczyło łącznie 59 osób. Była to młodzież o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym niepełnosprawni z Zespołu Placówek Specjalnych w Rawie Mazowieckiej. Celem programu było zapoznanie uczestników spotkań z rodzajami komunikacji interpersonalnej, sposobami poszukiwania pracy oraz specyfiką rozmowy kwalifikacyjnej. W ciągu roku odbyły się 2 spotkania (1 spotkanie/cykl dwudniowy). Partnerem w realizacji programu był MCK i PPP w Rawie Mazowieckiej.

W ramach MCiZ realizowano:

W dniu 20.11.2013 MCiZ brało udział w Targach Pracy dla Osób Niepełnosprawnych. Targi odbyły się w Sali Widowiskowo – Konferencyjnej „Lutnia”. Ilość osób uczestniczących w Targach : 85. Liczba osób korzystających z informacji zawodowej 18.

„Budowanie umiejętności interpersonalnych i społecznych” dla osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych intelektualnie w wieku 18-25 lat, podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy w Radomsku realizowany przez MCiZ w Piotrkowie Trybunalskim. Program wdrażano w terminie 22 styczeń - 24 czerwiec 2013. Celem programu było nabycie umiejętności radzenia sobie ze stresem. W programie uczestniczyło 12 osób.

„Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych wchodzących na rynek pracy” dla osób niepełnosprawnych w wieku 18-25 lat, podopiecznych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Radomsku realizowany przez MCiZ w Piotrkowie Trybunalskim. Program wdrażano w terminie 2 październik – 27 listopad 2013. Celem programu była poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych zagrożeniem społecznym. W programie uczestniczyło 15 osób.

„Trening interpersonalny, integracja i aktywizacja grupy” dla osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych intelektualnie w wieku 18-25 lat, podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy w Radomsku realizowany przez MCiZ w Piotrkowie Trybunalskim w okresie styczeń – marzeń 2013. Cel działania było budowanie poczucia własnej wartości oraz podnoszenie samooceny; Nabycie umiejętności radzenia sobie ze stresem; Wytrenowanie umiejętności asertywnych wśród uczestników programu; Budowanie wzajemnych pozytywnych relacji interpersonalnych i zachowań społecznych. W treningu uczestniczyło 12 osób.

MCiZ w Zduńskiej Woli w 2013 r. przeprowadził warsztaty Terapii Zajęciowej w Zduńskiej Woli – zakres tematyczny : program autorski „Niepełnosprawny potrafi więcej niż myślisz” – zajęcia z poruszania się po rynku pracy. Placówki oświatowe – udział w zajęciach brały pojedyncze osoby z upośledzeniem umysłowym. Z porad indywidualnych korzystały również osoby niepełnosprawne.

W ramach MCK - W 2013r. MCK w Sieradzu prowadziło grupowe doradztwo zawodowe w klasie integracyjnej w Gimnazjum Nr 2 w Sieradzu. W klasie tej były 2-3 osoby niepełnosprawne. Zajęcia poświęcone były diagnostyce zawodowej.

Ponadto MCK wzięło udział w IV Pikniku Informacyjno – Promocyjnym pt.: „MOPS i partnerzy”, organizowanym przez MOPS w Sieradzu. W inicjatywie tej, uczestniczyło kilkanaście osób niepełnosprawnych, które korzystały z porad zawodowych.

W ramach MBP realizowano:

W dniu 7.06.2013 MBP w Łodzi brało udział w Targach Pracy dla osób z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Specjalnych.

W Targach wzięło udział 6 pracodawców, MBP przedstawiło swoją ofertę (20 miejsc pracy). Zarejestrowało się 7 osób z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności.

W dniu 20.11.2013 MBP wzięło udział w Targach Pracy dla Osób Niepełnosprawnych. Organizatorem Targów była Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych. Targi odbyły się w Centrum Konferencyjno – Widowiskowym „Lutnia”.

W Targach brało udział 16 pracodawców i instytucje wspierające osoby niepełnosprawne. MBP zaprezentowało ofertę 20 miejsc pracy.

Targi skierowane były głównie do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności. Celem targów było ułatwienie osobom niepełnosprawnym wejście na rynek pracy.

W ciągu roku 2013 w Młodzieżowym Biurze Pracy zarejestrowały się 22 osoby niepełnosprawne. Zatrudnienie otrzymało 14 osób.

Inne działania:

W dniu 06.02. 2013 odbyły się warsztaty w III klasie integracyjnej w Gimnazjum Nr 2 w Sieradzu, w zajęciach wzięło udział 9 osób. W trakcie spotkania doradcy pomagali w zbadaniu predyspozycji zawodowych oraz przygotowania się do wyboru ścieżki zawodowej.

Z usług pośrednictwa pracy skorzystało ok. 45 osób - udział m.in. w targach pracy organizowanych przez CEiPM w Skierniewicach i jednostki podległe. MBP w Skierniewicach znalazł prace dla 4 osób niepełnosprawnych a 2 osoby w ramach staży zawodowych odbywały staże na stanowiskach biurowych w CEiPM w Skierniewicach.

W zakresie wdrażania postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się informujemy, że w okresie od 01.04.2012r. do 31.12.2013r. jednostki podległe Łódzkiej Wojewódzkiej Komendzie OHP w Łodzi nie miały kontaktów z osobami doświadczającymi trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się. W przypadku gdyby taka możliwość wystąpiła istnieje możliwość porozumienia się za pomocą faksu oraz pocztą elektroniczną. Numery telefonów do poszczególnych jednostek a także adresy poczty elektronicznej do jednostek dostępne są na stronie internetowej ŁWK OHP www.lodzka.ohp.pl. Ponadto w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej podane są adresy elektroniczne osób funkcyjnych, z którymi można uzyskać kontakt w celu dalszego pokierowania zgłoszoną sprawą.

W ŁWK OHP pracują dwie osoby, które ukończyły kurs nauki języka migowego I stopnia. Zgodnie z art. 11 pkt 2 ustawy pracownicy ci mogą zrealizować podstawowy kontakt z osobą uprawnioną. W przypadku zgłoszenia się takiej osoby w trybie art. 12 pkt 1 zostanie ustalony termin załatwienia sprawy z udziałem tłumacza języka migowego, którego ŁWK OHP zatrudni w oparciu o rejestr tłumaczy języka migowego. Dział Kadr posiada bieżący wykaz tłumaczy publikowany w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi. Wykaz ten jest umieszczony również na tablicy ogłoszeń w siedzibie ŁWK OHP.

• **Małopolska WK OHP.**

W dalszym ciągu prowadzone są zajęcia wychowawcze mające na celu kształtowanie wśród uczestników OHP pożądaných postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych jak również działania zmierzające do integracji społecznej z osobami niepełnosprawnymi.

Od lat w jednostkach organizacyjnych Małopolskiej WK znajdują się uczestnicy z lekkim upośledzeniem. Obecność takich osób w grupie powoduje, iż pozostali uczestnicy poznają odrębność tych ludzi, pomagają im w sytuacjach problemowych (kształtowanie empatii), a co za tym idzie wdrażają zasady integracji małej grupy. Kadra wychowawcza kładzie duży nacisk na zachowanie uczestników względem takich osób, pokazuje, iż osoby niepełnosprawne są częścią społeczeństwa i należy im się szacunek, a uczestnicy przekonują się, że niepełnosprawność nie oznacza wykluczenia.

Jak co roku jest prowadzona akcja zbierania nakrętek dla dzieci niepełnosprawnych, jak również prowadzona jest współpraca z lokalnymi instytucjami, zajmującymi się osobami niepełnosprawnymi oraz podejmowane różnego rodzaju działania:

HP 6-2 w Niepołomicach corocznie podejmuje działania na rzecz osób niepełnosprawnych takie jak, udział młodzieży w przygotowaniach do balu osób niepełnosprawnych oraz organizowanie grup młodzieży, która przygotowuje upominki i występ muzyczny z okazji różnych świąt.

ŚHP 6-5 w Krakowie w okresie sprawozdawczym kontynuował współpracę z Krakowską Radą Niepełnosprawnych i Centrum Kultury i Rekreacji Seniorów oraz zorganizował następujące przedsięwzięcia:

- * Uczestniczki uczące się w zawodzie fryzjer wykorzystwały okres ferii zimowych do trenowania swoich umiejętności zawodowych i społecznej aktywności w środowisku lokalnym, na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
- * Światowy Dzień Inwalidy – wolontariat 6 uczestników.
- * Podczas dnia dziecka część uczestników hufca wspierała akcję Krakowskiej Rady Niepełnosprawnych, natomiast w Nowohuckim Centrum Kultury uczestniczki obsługiwały imprezę dla niepełnosprawnych dzieci.
- * Młodzież hufca pomagała w sprawnym przebiegu imprezy Mikołajkowej dla osób dotkniętych przez los.

- * Uczestnicy Hufca działając charytatywnie na rzecz Krakowskiej Rady Niepełnosprawnych oraz podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, dekorowali świąteczne pierniczki, przygotowali „goździkowe pomarańcze” oraz wykonali stroiki. Wszystkie te pięknie wyglądające i pachnące symbole z dołączonymi okolicznościowymi życzeniami i świerkową gałązką, były znakomitą podarunkiem dla niepełnosprawnych, pokrzywdzonych przez los.

- * W grudniu młodzież i kadra 6-5 ŚHP pomagała w przygotowaniu i obsłudze spotkania wigilijnego dla osób niepełnosprawnych.

HP 6-25 w Bochni zrealizował następujące działania w środowisku lokalnym na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * „Ulubiony Święty przynoszący dzieciom prezenty”, podarowanie przez uczestników hufca słodkich upominków dzieciom niepełnosprawnym ze szkoły specjalnej.

- * Wolontariat uczestniczek hufca na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych z Domu Pomocy Społecznej w Bochni.

- * Piknik Rodzinny Osób Niepełnosprawnych w Borku - integracja ze środowiskiem lokalnym.

- * Bal Karnawałowy z dziećmi niepełnosprawnymi.

HP 6-32 w Limanowej współpracuje z Socjalizacyjną Placówką Opiekuńczo - Wychowawczą w Pasierbcu pod opieką, której znajdują się dzieci z niepełnosprawnością - na rzecz tych podopiecznych młodzież z hufca w Limanowej organizuje różnego rodzaju akcje charytatywne.

ŚHP 6-34 w Starym Sączu skupiał się na współpracy prowadzonej ze środowiskiem lokalnym zajmującym się osobami niepełnosprawnymi. Zawarł porozumienie z Ośrodkiem Terapeutycznym „Gniazdo” w Cyganowicach. Podobnie jak w latach ubiegłych wśród działań realizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych organizowano spotkania integracyjne z młodzieżą, zajęcia ruchowe, muzyczne, taneczne, plastyczne, pomoc w porządkowaniu terenu ośrodka, wspólne ognisko, przedstawienie jasełkowe. Ponadto ze względu na możliwość realizacji projektu EFS SPZR edycja IV w naborze uwzględniona została osoba niepełnosprawna, która uczestniczyła w realizowanych zajęciach oraz sukcesywnie zakończyła swój udział w projekcie zgodnie z przewidzianym wsparciem. Zrealizowano również program autorski „Czy naprawdę jesteśmy inni?”.

ŚHP 6-36 w Skomielnej Białej w ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych współpracuje ze Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Rabce Zdroju. Kadra i uczestnicy hufca wzięli aktywny udział w Dniu Godności Osób Niepełnosprawnych oraz Spartakiadzie Integracyjnej Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej. Ponadto uczestnicy hufca w ramach współpracy przygotowują kartki wielkanocne i bożonarodzeniowe. Młodzież niepełnosprawna ze Skomielnej Białej i okolic brała udział w spotkaniach mikołajkowych oraz Przeglądu Kolęd i Pastorałek prowadzonych przez uczestników hufca w charakterze wolontariatu. Ponadto ŚHP 6-36 jak co roku prowadził akcje Lato i Zima, do których zostały włączone dzieci i młodzież niepełnosprawna.

ŚHP 6-38 w Gorlicach zapewnia niepełnosprawnym uczniom z powiatu gorlickiego, dostęp do pomocy specjalistycznej umożliwiającej naukę, rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych. Działania powyższe odbywają się we współpracy ze szkołami zawodowymi w powiecie gorlickim oraz kadrami pedagogicznymi szkół. 6-38 ŚHP Gorlice podejmował współpracę ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym, Warsztatami Terapii zajęciowej, poprzez organizację integracyjnych spotkań oraz zajęcia dla uczestników na temat równości szans, tolerancji. Odbywały się cykliczne integracyjne zajęcia plastyczne z wychowankami Specjalnego Ośrodka z Szymbarku związane ze świątecznymi tradycjami. Kadra Hufca na bieżąco zachęca uczestników do wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych.

CEiPM w Krakowie w roku 2011 zorganizowało w swojej siedzibie zajęcia informacyjne dla uczniów ze Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego nr 5. Była to

młodzież z lekkim stopniem niepełnosprawności. Zajęcia prowadzone były przez lidera klubu pracy oraz pośrednika pracy, dotyczyły analizy lokalnego rynku pracy. W roku 2012 przeprowadzono zajęcia doradcze z zakresu rynku pracy w XXX LO w Krakowie. Uczestnikami zajęć były osoby uczące się w klasach integracyjnych, gdzie większość osób stanowiło osoby niepełnosprawne. Młodzieżowe Biuro Pracy w 2011 i 2012 roku dysponowało ofertami pracy dla osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności pozyskanymi od Zakładów Pracy Chronionej. Pośrednicy pracy z Młodzieżowego Biura Pracy w Krakowie wzięli udział w Giełdzie Pracy dla osób niepełnosprawnych zorganizowanej przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych. Klub Pracy w Oświęcimiu prowadził zajęcia dla podopiecznych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Oświęcimiu oraz dla młodzieży niepełnosprawnej ze Stowarzyszenia „Rodzina Kolpinga” w Chełmku. Doradcy Zawodowi z Mobilnego Centrum Informacji Zawodowej w Krakowie w dniu 4 listopada 2011 r. przeprowadzili zajęcia dotyczące zagadnień z zakresu poruszania się na rynku pracy, które skierowane były do młodzieży Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Chrzanowie.

CEiPM w Tarnowie w 2011 roku dla osób niepełnosprawnych:

- * zorganizowało 8 warsztatów grupowych dla 103 osób,
 - * zorganizowało 8 grupowych spotkań informacyjnych dla 100 osób,
 - * udzielono 123 indywidualnych informacji zawodowych,
- natomiast w roku 2012:
- * zorganizowało 7 warsztatów grupowych dla 92 osób,
 - * zorganizowało 3 grupowe spotkania informacyjne dla 33 osób,
 - * udzielono 79 indywidualnych informacji zawodowych.

CEiPM w Nowym Sączu i jego jednostki w terenie prowadzą działania na rzecz osób niepełnosprawnych, poprzez prowadzenie warsztatów aktywnego poszukiwania pracy, udzielania wsparcia z zakresu doradztwa zawodowego oraz pomocy w poszukiwaniu pracy dla osób niepełnosprawnych.

- * W Klubie Pracy w Gorlicach w 2011 r. przeprowadzono warsztaty aktywnego poszukiwania pracy dla 12 osób ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. J. Korczaka w Szymbarku (młodzież upośledzona umysłowo w stopniu lekkim i umiarkowanym) natomiast w roku 2012 lider KP przeprowadził dwa grupowe spotkania informacyjne dla 21 osobowej grupy niepełnosprawnych z Warsztatów Terapii Zajęciowej w Bieczu (młodzież niepełnosprawna ruchowo oraz umysłowo w stopniu lekkim i umiarkowanym) oraz dla 15 osobowej grupy niepełnosprawnych z Warsztatów Terapii Zajęciowej RODZINA w Gorlicach (młodzież niepełnosprawna ruchowo oraz umysłowo w stopniu lekkim i umiarkowanym).
- * Młodzieżowe Centrum Kariery w Mszanie Dolnej w 2011 przeprowadziło zajęcia dla 1 osoby niepełnosprawnej ruchowo z zakresu doradztwa zawodowego w ramach projektu "OHP jako realizator usług rynku pracy" - niepełnosprawny również skorzystał z pełnej ścieżki wsparcia w projekcie.
- * Lider Filii Młodzieżowego Biura Pracy i Klub Pracy w Skomielnej Białej w roku 2012 na bieżąco prowadził rejestrację osób niepełnosprawnych poszukujących pracy oraz informował o wolnych miejscach pracy zgłaszanych przez pracodawcę. Nie zabrakło też porad indywidualnych z zakresu rynku pracy, które głównie dotyczyły przygotowania do rozmowy z pracodawcą, a także orientacji zawodowej. Lider Klubu Pracy podjął działania dla około 12 osób niepełnosprawnych (młodzież upośledzona umysłowo w stopniu umiarkowanym).

W 2013 r. zrealizowano:

Hufiec Pracy w Niepołomicach – w ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych zorganizowano występ słowno-muzyczny uczestników dla podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy w Niepołomicach.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Krakowie – W roku 2013 Hufiec kontynuował współpracę z Krakowską Radą Niepełnosprawnych i Centrum Kultury i Rekreacji Seniorów. Zrealizowano wolontariat fryzjerski- uczestniczki drugiego i trzeciego rocznika uczące się w zawodzie fryzjer przez cały rok strzygą i czeszą starszych i niepełnosprawnych beneficjentów Centrum Kultury i Rekreacji Seniorów w Krakowie.

Uczestnicy w ramach wolontariatu brali udział w Światowym Dniu Inwalidy w pakowaniu paczek na Dzień Dziecka pod patronatem Krakowskiej Rady Niepełnosprawnych oraz w Balu Karnawałowym dla Seniora - w balu uczestniczyło ponad 100 osób. Do zadań uczestniczek należało podanie zakąski, ciepłego dania, deseru, kawy i herbaty oraz zimnych napojów. Dziewczęta włączały się także do zabaw i konkursów.

W Nowohuckim Centrum Kultury obsługiwano imprezę dla niepełnosprawnych zorganizowaną z okazji Dnia Dziecka. Uczestniczyło w niej ponad 200 osób wraz z opiekunami. Podczas zabawy młodzież wydawała poczęstunek, organizowała zabawy i przeprowadzała konkursy z okazji mikołajek Krakowska Rada Niepełnosprawnych zorganizowała spotkanie dla około 200 osób w różnym wieku, w większości niepełnosprawnych intelektualnie. Młodzież Hufca pomagała w sprawnym przebiegu tej imprezy.

Młodzież ŚHP pomagała w przygotowaniu i obsłudze spotkania wigilijnego dla osób niepełnosprawnych jak również wigilii w Centrum Kultury i Rekreacji Seniorów.

Hufiec Pracy w Proszowicach - W roku 2013 podjęto działania na rzecz niepełnosprawnych w formie zbiórki plastikowych nakrętek na pionizator i rehabilitację dla Marysi Adamczyk oraz akcją „każdy powinien dobrze wyglądać”, w której uczestnicy systematycznie świadczą bezpłatne usługi fryzjerskie dla podopiecznych Caritas Diecezji Kieleckiej.

Hufiec Pracy w Krakowie - W 2013 roku w 6-8 Hufcu Pracy działania na rzecz osób niepełnosprawnych były podejmowane w ramach współpracy z Małopolskim Oddziałem Okręgowym PCK. W marcu z okazji zbliżających się Świąt Wielkanocnych została zorganizowana wśród uczestników Hufca akcja zbiórki artykułów żywnościowych o przedłużonym terminie ważności. Z zebranych artykułów utworzono „święteczną paczkę”. Odbiorcą wielkanocnego podarunku była niepełnosprawna osoba wskazana przez Małopolski Oddział Okręgowy PCK.

W dniu 18 grudnia 2013 roku uczestniczki 6-8 Hufca Pracy w Krakowie pomagały podopiecznym Zakładu Opiekuńczo Leczniczego PCK w szpitalu im. Ludwika Rydygiera w przygotowaniach do uroczystej wigilii. Praca wolontariuszek polegała na wykonaniu świątecznych fryzur pacjentkom. Ideą akcji była poprawa samopoczucia osobą starszym, samotnym i schorowanym.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Myślenicach– W jednostce kształci się 11 uczestników z orzeczoną stopniem niepełnosprawności umysłowej w stopniu lekkim (uczący w Ośrodku Szkolno- Wychowawczym w Myślenicach) a odbywający praktyki w zakładach pracy wraz ze zdrowymi uczestnikami u pracodawców. Dzięki temu, mają oni szansę zdobyć zawód i pracować w wyuczonym zawodzie. Młodzież ta również uczestniczyła w warsztatach aktywnego poszukiwania pracy i korzystała z porad doradcy zawodowego MCK, a także korzysta z propozycji naszej placówki z różnorodnych form spędzania wolnego czasu i rozwijania swoich zainteresowań.

Hufiec Pracy w Oświęcimiu –uczestnicy Hufca w ramach wolontariatu zorganizowali:

- * system ćwiczeń „pilates” dla seniorów. Większość osób biorących udział w zajęciach ma grupy inwalidzkie.
- * Wolontariat w Dziennym Domu Pomocy – Nowe fryzury dla seniorów, większość osób biorących udział w akcji ma grupy inwalidzkie.
- * Jarmark Charytatywny w Dziennym Domu Pomocy – uczestnicy wraz z seniorami przygotowywali przedmioty, które zostały wykorzystane podczas Wielkiego Jarmarku Charytatywnego. Środki ze sprzedaży zostały przeznaczone na leczenie chorych dzieci. Większość osób biorący udział w akcji ma grupy inwalidzkie.

Hufiec Pracy w Kętach – Uczestnicy Hufca uczestniczyli w akcjach zbiórek, turniejach i festynach charytatywnych na rzecz osób chorych i niepełnosprawnych ze środowiska lokalnego.

Hufiec Pracy w Bochni – Uczestnicy Hufca brali udział w różnych akcjach min. zbior plastikowych nakrętek, festiwale piosenki, koncerty charytatywne, pikniki integracyjne z niepełnosprawnymi. Zorganizowano mikołajki dla dzieci ze Specjalnego Ośrodka Szkolno Wychowawczego.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Starym Sączu – W roku 2013 uczestnicy pod opieką kadry wychowawczej 6-34 Środowiskowego Hufca Pracy w Starym Sączu podjęli szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych – podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy „Gniazdo” w Cyganowicach. W dniu 29.01.2013r. wychowankowie jednostki zaproszeni zostali do udziału we wspólnym kołędowaniu z podopiecznymi ośrodka „Gniazdo”. Każda z instytucji przygotowała własną drużynę, która zaprezentowała kołędy. Następnie podjęta została realizacja programu autorskiego (wychowawców Agnieszki Kulasik – Tokarz oraz Bogusławy Niemiec) pt. „Bądźmy bliżej siebie”, realizowanego w okresie 01.03.2013 – 02.07.2013r. Miał on na celu uwrażliwienie uczestników OHP na zagadnienie „niepełnosprawności”, kształtowanie pozytywnej postawy wobec osób niepełnosprawnych, dostrzeżenie konieczności przełamywania barier i lęku, związanych z niepełnosprawnością, oraz uświadomienie podopiecznym, jak kluczową rolę w życiu każdego człowieka odgrywa integracja, niesienie pomocy innym, wrażliwość i nauka szacunku dla dobra wspólnego, jako podstawa życia społecznego.

W ramach programu przeprowadzone zostały warsztaty techniczno – plastyczne (20 – 21.03.2013r.) w Domu Samopomocy „Gniazdo” w Cyganowicach, które dotyczyły tematyki zbliżających się Świąt Wielkanocnych. Młodzież wraz z osobami niepełnosprawnymi przygotowywała ozdoby świąteczne. Następnie odbyły się warsztaty teatralne (08.04.2013r.) zakończone wystawieniem teatryku pt. „Czerwony kapturek” (21.05.2013r.). Kolejne spotkania uczestników jednostki z osobami niepełnosprawnymi miały charakter zajęć technicznych i ruchowych (29.05.2013r.), były przygotowaniem do wspólnego biesiadowania oraz zawodów w „boccie” (18.06.2013r.). W kwietniu 2013r. jednostka przy współpracy z Domem Samopomocy „Gniazdo” w Cyganowicach podjęła przygotowania do wystawienia montażu słowno – muzycznego pt. „Jan Paweł II – świadek i nauczyciel wiary ... w hołdzie Wielkiemu Polakowi”. W dniu 05.06.2013r. odbył się występ naszych podopiecznych z udziałem osób niepełnosprawnych w Centrum Kultury i Sztuki im. Ady Sari w Starym Sączu.

Ponadto w wyniku współpracy prowadzonej przez Hufiec ze Stowarzyszeniem na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”, Powiatową i Miejsko – Gminną Biblioteką Publiczną im. Wiktora Bazieliha w Starym Sączu oraz Placówką Wsparcia Dziennego w Starym Sączu podjęte zostały działania mające na celu upamiętnienie 125 rocznicy urodzin znanego starosądeckiego kompozytora – Jana Joachima Czecha. Tym samym w dniu 22.08.2013r. młodzież działająca aktywnie oraz samorząd uczestników 6 – 34 Środowiskowego Hufca Pracy wraz z podopiecznymi Domu Samopomocy „Gniazdo” w Cyganowicach wzięli udział w widowisku plenerowym pt. „...Jaśkowa śpiewka ostatecznie...”. Występ naszych podopiecznych odbył się w Galerii „Pod Gniazdem” w Starym Sączu.

Środowiskowy Hufiec Pracy w Skomielnej Białej – współpracuje ze Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Rabce Zdroju udział uczestników w charakterze wolontariatu w Spartakiadzie Integracyjnej dzieci i Młodzieży, Dniu Godności Osób Niepełnosprawnych. Uczestnicy wykonywali kartki świąteczne dla Stowarzyszenia (dwa razy na Wielkanoc i Boże Narodzenie)

Środowiskowy Hufiec Pracy - Podobnie jak w latach wcześniejszych 6-38 ŚHP Gorlice zapewnia niepełnosprawnym uczniom z powiatu gorlickiego, dostęp do pomocy specjalistycznej umożliwiającej naukę, rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych. Działania powyższe odbywają się we współpracy ze szkołami zawodowymi w powiecie gorlickim oraz kadrami pedagogicznymi szkół. Ponadto osoby

niepełnosprawne korzystają z pośrednictwa oraz doradztwa zawodowego prowadzonego przez Klub Pracy OHP oraz Filię Młodzieżowego Biura Pracy w Gorlicach (np. warsztaty dla uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej z Gorlicach). Wsparcie udzielane jest zgodnie z kwalifikacjami, możliwościami oraz wykształceniem osób niepełnosprawnych. Filia MBP na bieżąco realizowała oferty dla osób posiadających stopień niepełnosprawności, jak również zauważalny jest wzrost liczby inicjatyw i projektów kierowych do osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Na bieżąco udzielane jest wsparcie w zakresie udzielania informacji na temat instytucji pomocowych, organizacji pozarządowych, realizowanych projektów obejmujących wsparciem osoby niepełnosprawne tj. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Stowarzyszenie „Nadzieja”, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Caritas. Kadra Hufca na bieżąco zachęca uczestników do wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych

Ośrodek Szkolenia i Wychowania 6-5 w Lanckoronie w Ośrodku na rzecz osób niepełnosprawnych w 2013r był zrealizowany plener malarski.

Ośrodek Szkolenia i Wychowania 6-4 w Trzebini uczestnicy Ośrodka są wolontariuszami w Świetlicy Integracyjnej Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Muminki” działającej przy parafii Św. Barbary w Krystynowie, w ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych w 2013 r. zrealizowano między innymi:

- * pomoc w organizacji zajęć warsztatowych w świetlicy integracyjnej Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Muminki”,
- * pomoc w remoncie świetlicy dla osób niepełnosprawnych,
- * przygotowanie palemek na kiermaszu wielkanocny, z którego dochód przeznaczono na dofinansowanie turnusu rehabilitacyjnego podopiecznych Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Muminki”,
- * pomoc w wykonaniu „Smoka Kwiatuszka” i udział w 13 Małopolskiej Paradzie Smoków wraz ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Muminki”,
- * organizacja zabawy andrzejkowej dla osób niepełnosprawnych ze Stowarzyszenia.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Tarnowie- w 2013 roku prowadziło następujące działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * pośrednictwo pracy: zaewidencjonowano 45 osób, zatrudnienie podjęło 27 osób (osoby te skorzystały łącznie z 50 ofert pracy)
- * poradnictwo zawodowe: zorganizowano 8 warsztatów grupowych dla 92 osób, zorganizowano 4 grupowe spotkania informacyjne dla 42 osób, udzielono 99 indywidualnych informacji zawodowych
- * nauka aktywnego poszukiwania pracy: zorganizowano 1 zajęcia aktywizacyjne dla 10 osób

Łącznie objęto wsparciem 288 osób niepełnosprawnych.

Tematyka spotkań grupowych dotyczyła m.in. planowania kariery i podejmowania decyzji, określania kompetencji i predyspozycji zawodowych, doskonalenia umiejętności poszukiwania pracy, opracowania dokumentów aplikacyjnych i autoprezentacji.

Zakres informacji indywidualnych obejmował zagadnienia związane z mechanizmami rynku pracy, formami wsparcia udzielanymi przez instytucje rynku pracy, ofertami pracy, zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej oraz możliwościami podnoszenia kwalifikacji na kursach i szkoleniach.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Krakowie pośrednicy pracy z Młodzieżowego Biura Pracy w Krakowie w 2013 r. wzięli udział w trzech (26.02., 20.05., 14.11.2013 r.) Giełdach Pracy dla osób niepełnosprawnych zorganizowanych przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych. Giełdy odbyły się w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie. MBP dysponowało ofertami pracy dla osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, były to oferty na następujące stanowiska pracy: specjalista ds. kadr i płac, kucharz, intendent, tynkarz gładzi, osoba sprzątająca, specjalista ds. rekrutacji ze znajomością języków obcych, kontroler budżetowy, konserwator i dozorca.

Filia MBP w Niepołomice przy współpracy z firmą „Prof -us” zorganizowała Giełdę Pracy dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności.

W Młodzieżowym Centrum Kariery w Miechowie jedna osoba z orzeczoną niepełnosprawnością skorzystała ze ścieżki wsparcia przewidzianej w ramach projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy”.

W Ośrodku Szkolenia Zawodowego w Chrzanowie od początku realizacji projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy” wsparciem w postaci kursu zawodowego została objęta 1 osoba niepełnosprawna przy czym informacja o stopniu niepełnosprawności jest obligatoryjna i stanowi formę oświadczenia woli w formularzach OSZ.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Nowym Sączu w 2013 roku na rzecz osób niepełnosprawnych realizowano następujące działania:

- * zajęcia grupowe i indywidualne z doradcą zawodowym lub liderem klubu pracy- zrealizowano 2 warsztaty dla 14 osób oraz 3 spotkania informacyjne dla 62 osób niepełnosprawnych (przede wszystkim dla osób z lekkim lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności)
- * w MBP oraz jego filiach i PPP zarejestrowano łącznie 103 osoby niepełnosprawne - 1 osoba niepełnosprawna wzięła udział w szkoleniu „Kasjer – fakturzysta”, realizowanym przez OSZ w Krynicy Zdroju.

• Mazowiecka WK OHP

Jednostki MWK OHP funkcjonujące w strukturach CEiPM: Kluby Pracy, Mobilne Centra Informacji Zawodowej, Młodzieżowe Centra Kariery, Młodzieżowe Biura Pracy realizowały zadania na rzecz osób niepełnosprawnych współpracując m.in. z:

- * Caritas w Siedlcach - Warsztat Terapii Zajęciowej
- * Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
- * Domem Pomocy Społecznej w Wyszogrodzie
- * Środowiskowym Dom Pomocy Społecznej w Wyszogrodzie
- * Katolickim Stowarzyszeniem Pomocy im. Świętego Brata Alberta w Płocku
- * Warsztatem Terapii Zajęciowej Osób Niepełnosprawnych Ruchowo w Płocku
- * Stowarzyszeniem „Teraz My” w Radzanowie
- * Fundacją „Praca dla Niewidomych” Rolniczy Zakład Aktywności Zawodowej w Stanisławowie
- * Warsztatem Terapii Zajęciowej „MOTYLKI” w Ostrołęce
- * Centrum Integracji Społecznej w Płocku
- * Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Ostrołęce
- * Warsztatem Terapii Zajęciowej w Wilczowoli
- * Specjalnym Ośrodkiem Szkolno -Wychowawczym w Ciechanowie
- * Specjalnym Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym w Jońcu
- * Specjalnym Ośrodkiem Szkolno - Wychowawczym w Warszawie
- * Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym im. J. Korczaka w Mławie
- * Modelowym Ośrodkiem Rehabilitacji Socjopsychiatrycznej w Zagórzu
- * Warsztatami Terapii Zajęciowej „Stowarzyszenia Otwarte Drzwi” w Warszawie
- * Pogotowiem Opiekuńczym Nr 2 im. Józefa Czesława Babickiego w Warszawie
- * Polską Organizacją Pracodawców Osób Niepełnosprawnych w Warszawie

Doradcy zawodowi, liderzy Klubów Pracy, pośrednicy pracy przeprowadzali zajęcia grupowe i spotkania indywidualne z zakresu poradnictwa zawodowego, aktywizacji zawodowej i aktywnych form poszukiwania zatrudnienia młodzieży. Z usług korzystała młodzież niepełnosprawna z orzeczonymi różnymi dysfunkcjami. Zajęcia realizowane były u partnerów lub w siedzibach CEiPM. Centra Edukacji i Pracy Młodzieży MWK OHP współpracują z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką osób niepełnosprawnych. W ramach działań na rzecz osób niepełnosprawnych z zakresu

pośrednictwa pracy organizowane były giełdy pracy jak również pośrednicy uczestniczyli w Targach Pracy skierowanych do tej grupy odbiorców.

W jednostkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie Mazowsza opieką wychowawczą objętych zostało 20 uczestników z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. Młodzieży tej udzielana była pomoc psychologiczna ze strony psychologów i pedagogów z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych jak i wzmożono działania umożliwiające jej realizację obowiązku szkolnego i praktycznej nauki zawodu.

Do działań na rzecz osób niepełnosprawnych można zaliczyć cykliczne akcje zbierania plastikowych nakrętek i baterii, dzięki którym niepełnosprawne osoby (najczęściej dzieci i młodzież) z województwa mazowieckiego otrzymują nowe, dostosowane do wzrostu wózki inwalidzkie. Akcja „Nakrętka” organizowana jest we wszystkich jednostkach opiekuńczo – wychowawczych MWK OHP.

7-3 OSIW już od kilku lat współpracuje z Warsztatami Terapii Zajęciowej w Wilczowoli. Dla osób niepełnosprawnych prowadzone są zajęcia z doradcą zawodowym oraz zorganizowano pomoc przy pracach remontowych na ternie WZT.

Oprócz akcji zbierania nakrętek młodzież jednostek opiekuńczo – wychowawczych wraz z kadrami organizowała różnego rodzaju przedsięwzięcia z udziałem osób niepełnosprawnych:

- * Wolontariat uczestników 7-11 HP na rzecz DPS „Przyjaznych Serc” – współorganizacja imprezy „Dzień Przyjaznych Serc”;
- * Wolontariat uczestników 7-11 HP na rzecz Fundacji PortalFm – Pomagamy dzieciom – zbiórka baterii dla chorych i niepełnosprawnych dzieci z powiatu plockiego;
- * Wolontariat uczestników 7-13 HP na rzecz Domu Pomocy Społecznej dla Dorosłych – organizacja zabawy walentynkowej, andrzejkowej, Wigilii dla osób niepełnosprawnych;
- * Organizacja warsztatów z języka migowego – poznanie możliwości komunikacji w języku migowym;
- * „Marsz „Różni a Równi” - udział uczestników 7-31 HP w marszu promującym tolerancję na niepełnosprawność intelektualną i ruchową;
- * Wolontariat uczestników 7-35 HP w Płońsku – zbiórka pieniędzy na protezę nogi podczas meczu charytatywnego na rzecz niepełnosprawnej Alicji;
- * Warsztaty plastyczne w Miejskim Domu Kultury dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi – 7-36 HP;
- * Wolontariat uczestników 7-36 HP na rzecz Fundacji „Słyszę – Mówię – Czuję” – zbiórka baterii, makulatury z przeznaczeniem na zakup sprzętu rehabilitacyjnego dla dzieci;
- * Udział w zajęciach świetlicowych – w 7-9 ŚHP w organizowanych zajęciach plastycznych brała i bierze udział osoba niepełnosprawna ze środowiska lokalnego;
- * Wolontariat uczestników 7-9 ŚHP na rzecz Towarzystwa Przyjaciół Dzieci oraz Zespołowi Szkół Specjalnych – zbiórka i przekazanie książek, gier, maskotek dla dzieci uczących się w szkołach specjalnych;
- * Akcja „Fryzjerzy – niepełnosprawnym” – Salon Fryzjerski Warsztatów Szkoleniowo – Produkcyjnych w Zwoleniu świadczył usługi fryzjerskie dla uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej w Wilczowoli.

• **Opolska WK OHP.**

W zakresie wdrażania w życie postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się na stronie BIP Opolskiej WK OHP jest dostępna usługa komunikowania się z osobami niedowidzącymi.

OSiW w Oleśnie - współpracuje z WTZ, Domem Dziecka w Lublińcu, gdzie przebywa wiele osób niepełnosprawnych. Młodzież, pod opieką wychowawców wykonuje prace plastyczne a także organizuje imprezy okolicznościowe tj. Karaoke, Andrzejki, Bal Przebierańców czy Dzień Babci i Dziadka, Mikołajki.

OSiW w Oleśnie prowadzi współpracę w ramach podpisanego w 2013 roku Porozumienia z Polskim Związkiem Niewidomych i Niedowidzących w Oleśnie. Polega ona

na udzielaniu pomocy przez uczestników ludziom słabo widzącym lub niewidomym, przepisywanie pism w formie komputerowej, organizacja spotkań, imprez. Realizacja projektu „Nić porozumienia - historie nieznane” w ŚHP w Opolu. Celem głównym projektu była integracja z seniorami z Domu Dziennego Pobytu, w tym również z osobami niepełnosprawnymi. Efektem udziału młodzieży hufcowej w tym projekcie było kształtowanie u niej postaw prospołecznych, szacunku dla osób starszych, bezpieczne, aktywne, ciekawe i pożyteczne spędzanie wolnego czasu, rozwinięcie aktywności obywatelskiej, uwrażliwienie na innego człowieka, integracja młodzieży z mieszkańcami okolicy, zmiana stereotypu postrzegania młodzieży OHP, zmiana stereotypów na temat seniorów, stworzenie Sekcji Multimedialnej Seniorów.

Uczestnicy ŚHP w Opolu wraz z wychowawcami uczestniczyli w mającej charakter ciągłej akcji „Nakrętka”. W jej ramach zbierane i dostarczane są do przedszkola dla dzieci upośledzonych umysłowo i niepełnosprawnych w Opolu worki pełne plastikowych nakrętek. Przeznaczona są one na sprzedaż, a fundusze pozyskane z ich sprzedaży wędrują na zakup dla dzieci niezbędnego sprzętu rehabilitacyjnego.

Uczestnicy Środowiskowego Hufca Pracy w Namysłowie współpracują z:

- * Podopiecznymi Warsztatów Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Chorych „Nadzieja”,
- * Mieszkańcami DPS „Promyk” w Kamiennej,
- * Dziećmi z Przedszkola Integracyjnego w Namysłowie.

W ramach tej współpracy odbyły się następujące przedsięwzięcia:

- * udział uczestników ŚHP oraz podopiecznych WTZ we wspólnych pracach porządkowych wokół obiektu,
- * wspólne warsztaty tworzenia dekoracji bożonarodzeniowych,
- * pomoc w organizacji Dnia Dziecka,
- * pomoc w organizacji Jasełek,
- * organizacja mikołajek
- * organizacja dnia Babci i Dziadka.

Działalność CEiPM na rzecz osób niepełnosprawnych .

Jednostki pozostające w strukturach CEiPM w Opolu realizują zadania na rzecz osób niepełnosprawnych z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w zakresie pośrednictwa pracy oraz poradnictwa zawodowego. W ramach porozumienia o współpracy z Warsztatami Terapii Zajęciowej w Oleśnie realizowany jest autorski program „Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej, społecznej oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych w mieście Olesno”.

• **Podlaska WK OHP.**

Podlaska WK zawsze stara się podejmować działania zmierzające do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w art. 21 ust. 2a Ustawy. Przy zatrudnianiu nowych osób zawsze poszukujemy na wstępie osób z orzeczoną niepełnosprawnością. W 2013 roku zatrudniono 2 osoby niepełnosprawne o odpowiednich kwalifikacjach: 1 osobę ze znacznym stopniem niepełnosprawności do ECAM i 1 osobę z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności na zastępstwo do warsztatów Fryzjerskich w Ośrodku Szkolenia i Wychowania w Wasilkowie.

• **Pomorska WK OHP**

Od 01.10.2011 r. PWK OHP rozpoczęła realizację projektu pt. „Czas na nas! Niepełnosprawni na rynku pracy”, który jest współfinansowany przez UE ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII, Działanie 7.2., Poddziałanie 7.2.1, który będzie realizowany do dnia 31.04.2014 r.:

Celem projektu jest zwiększenie aktywności społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem społecznym. W projekcie bierze udział 60 osób niepełnosprawnych z różnym stopniem niepełnosprawności, w tym 33 kobiety i 27 mężczyzn. Projekt jest realizowany w OSiW w Człuchowie w 11-5 ŚHP w Lęborku. Projekt

obejmuje zajęcia z kompleksowego wsparcia psychologiczno-doradczego, warsztatów z zakresu technik poszukiwania pracy i przedsiębiorczości, coachingu, kursu prawa jazdy lub językowego, szkoleń komputerowych i zawodowych wraz ze stażami zawodowymi

Środowiskowy Hufiec Pracy w Starogardzie Gdańskim podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych jak niżej:

- * Wojewódzki Konkurs Śpiewania Kolęd i Pastoralek, który odbywa się zawsze w m-cu grudniu, w którym wzięły udział dwa zespoły składające się z osób niepełnosprawnych ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego i z Ośrodka Wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej ze Starogardu Gdańskiego
- * uczestnicy hufca w okresie bożonarodzeniowym odwiedzili pensjonariuszy Domu Opieki Społecznej „Stokrotka” w Starogardzie Gdańskim z prezentami wykonanymi własnoręcznie

Środowiskowy Hufiec Pracy w Gdańsku podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * uczestnicy hufca wykonywali prace pośrednie na rzecz pensjonariuszy – osoby niepełnosprawne Hospicjum im. Ks. Dudkiewicza w Gdańsku oraz przygotowali dla nich paczki świąteczne
- * uczestnicy hufca przygotowali prace plastyczne, które brały udział w Kiermaszu Charytatywnym na rzecz w/w Hospicjum
- * w prowadzonych zajęciach na terenie świetlicy Caritas „Pod Kasztanami” przez kadrę hufca wzięły udział osoby niepełnosprawne

Hufiec Pracy w Nowym Dworze Gdańskim podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych: w okresie 01.03 do 29.07.2011 r. realizowany był projekt pt. „Świetlica miejscem nowych możliwości” gdzie 10% uczestników stanowiły osoby niepełnosprawne z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Środowiskowy Hufiec Pracy w Bytowie podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * podpisano porozumienie ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Bytowie na czas nieokreślony, na podstawie którego podjęto współpracę w zakresie organizacji zajęć integracyjnych oraz tworzenia i realizacji projektów
- * organizacja zajęć sportowych z młodzieżą niepełnosprawną w Środowiskowym Domu Samopomocy w Bytowie w ramach autorskiego programu Komendanta Hufca
- * udział i pomoc w zajęciach Warsztatów Terapii Zajęciowej w Bytowie

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Słupsku podjęło działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * w ramach działalności MBP w Słupsku pozyskano 80 miejsc pracy dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością, a w bazie danych zarejestrowane były 92 osoby niepełnosprawne
- * Lider Klubu Pracy przeprowadził indywidualne konsultacje oraz zajęcia warsztatowe z zakresu aktywnego poszukiwania pracy dla 51 podopiecznych Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Damnicy
- * Doradcy zawodowi MCIZ w Słupsku przeprowadzili zajęcia z zakresu wyboru dalszej ścieżki kształcenia dla 61 osób niepełnosprawnych (uczniowie III klasy gimnazjum), będących podopiecznymi Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Słupsku

• 2012 r.:

kontynuacja projektu pt. „Czas na nas! Niepełnosprawni na rynku pracy” przez cały rok 2012

Ośrodek Szkolenia i Wychowania w Tczewie podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * w ramach działań Klubu Aktywnych we współpracy z Polskim Związkiem Głuchych w Starogardzie Gdańskim uczestnicy uczą się podstaw języka migowego
- * pomoc uczestników wraz z kadrą w organizacji festynu na rzecz osób niepełnosprawnych, który był organizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tczewie

Środowiskowy Hufiec Pracy w Starogardzie Gdańskim podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * udział osób niepełnosprawnych w organizowanym corocznie Konkursie Śpiewania Kolęd i Pastoralek
- * uczestnicy hufca w okresie bożonarodzeniowym odwiedzili pensjonariuszy Domu Opieki Społecznej „Stokrotka” w Starogardzie Gdańskim z prezentami wykonanymi własnoręcznie

Środowiskowy Hufiec Pracy w Gdańsku podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * uczestnicy świadczyli usługi i pomoc w strzyżeniu, układaniu i modelowaniu fryzur osobom niepełnosprawnym w Domu Seniora w Gdańsku, Centrum Pomocowego Caritas i w Hospicjum Stacjonarnym Caritas w Gdańsku
- * udział osób niepełnosprawnych w zajęciach „Terapia muzyką i ruchem i tańcem” w świetlicy Caritas „Pod Kasztanami” w Gdańsku prowadzonych przez kadrę i uczestników hufca

Środowiskowy Hufiec Pracy w Bytowie podjął działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * realizacja zobowiązań wynikających z podpisanego w 2011 r. porozumienia ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Bytowie
- * udział kadry wraz z uczestnikami w obchodach X-lecia Warsztatów Terapii Zajęciowej w Bytowie, podczas których Komendant Hufca otrzymał statuetkę z podziękowaniami za współpracę i aktywne wspieranie placówki
- * spotkania na zajęciach integracyjnych z młodzieżą niepełnosprawną na Warsztatach Terapii Zajęciowej i w Środowiskowym Domu Samopomocy w ramach autorskiego programu Komendanta Hufca pt. „Jesteśmy tacy sami”

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Słupsku na rzecz osób niepełnosprawnych podjęło działania:

- * w ramach działalności MBP w Słupsku pozyskano 61 miejsc pracy dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością, a w bazie danych zarejestrowane były 114 osoby niepełnosprawne
- * Lider Klubu Pracy, podobnie jak w roku poprzednim, przeprowadził indywidualne konsultacje oraz zajęcia warsztatowe z zakresu aktywnego poszukiwania pracy dla 52 podopiecznych Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Damnicy
- * Doradcy zawodowi MCIZ w Słupsku przeprowadzili zajęcia z zakresu wyboru dalszej ścieżki kształcenia dla 33 osób niepełnosprawnych (uczniowie III klasy gimnazjum), będących podopiecznymi Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Słupsku.

• **Śląska WK.**

Jednostki opiekuńczo wychowawcze Śląskiej WK OHP podejmuje aktywne działania na rzecz integracji i pomocy osobom niepełnosprawnym poprzez organizowanie inicjatyw mających na celu integrację osób niepełnosprawnych ze środowiskiem lokalnym oraz zmiany postaw młodzieży w przełamywaniu barier związanych z różnymi formami niepełnosprawności. Najważniejszym elementem tych działań jest współpraca z Warsztatami Terapii Zajęciowej w poszczególnych miastach.

Współpraca z Warsztatami Terapii Zajęciowej została potwierdzona zawartymi porozumieniami pomiędzy Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, a jednostkami opiekuńczo-wychowawczymi Śląskiej WK w sprawie współpracy przy realizacji wspólnych działań w środowisku lokalnym, a także integracji społecznej.. Głównymi założeniami porozumień jest współpraca merytoryczno-pedagogiczna oraz wolontariat przy realizowanych przedsięwzięciach na rzecz społeczności lokalnych. Do inicjatyw zrealizowanych przez młodzież Śląskiej WK należą:

- * organizacja imprezy sportowo – rekreacyjnej dla podopiecznych WTZ na sali gimnastycznej. Każda osoba niepełnosprawna otrzymała od wychowanków hufca samodzielnie przygotowane i wykonane wcześniej wizytówki. Cały program zajęć został

przygotowany i przeprowadzony przez samych Aktywnych. Zajęcia obejmowały różnorodne konkurencje sportowe i rekreacyjne m.in. slalom z balonami, gra w kręgle, rzuty do kosza, a także grupowe zabawy integracyjne - „Rolnik sam w dolinie”, „Stary niedźwiedź mocno śpi”, „Baloniku mój malutki” oraz „Tańczymy Labado”. Na zakończenie uczestnicy warsztatów zostali nagrodzeni przez Klub Aktywnych słodyczami zebranymi wcześniej przez młodzież w hufcu. Wszyscy otrzymali także pamiątkowe dyplomy za udział w zajęciach. Uczestnicy OHP zostali natomiast nagrodzeni firmowymi kalendarzami oraz pracami przygotowanymi przez uczestników warsztatów. Pracownicy warsztatów złożyli na ręce młodzieży specjalne podziękowanie, a także zaprosili do dalszej współpracy i odwiedzin. Rehabilitantka warsztatów Sylwia Rams określiła zajęcia, jako „cenną cegiełkę w procesie integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem”.

- * realizacja projektu „Podaj Łapę” - aktywna młodzież budowała wspólnie z osobami niepełnosprawnymi budy, w których porzucone zwierzęta znalazły schronienie. Nadzór nad budową prowadził instruktor i terapeuta Robert Kazanecki z Koła Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (PSOUU). Prowadzona była również akcja zbiórki suchej karmy, misek oraz kocy, które zostaną przekazane do schroniska. W akcję zaangażowały się wszystkie grupy wychowawcze oraz kadra pedagogiczna szkoły i hufca. Młodzież pozyskała sponsorów wśród pracodawców, którzy ufundowali niezbędne materiały, jak: deski, gwoździe, wkręty, farby
- * pomoc w organizacji w klubie „Magic” w Krzyżanowicach dyskoteki karnawałowej dla podopiecznych warsztatów;
- * aktywny udział w obchodach Dnia Godności Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną. Uczestnicy OHP zostali zaproszeni przez Zarząd Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Rybniku. Obchody rozpoczęto od uroczystej mszy św. w intencji osób niepełnosprawnych, koncelebrowanej w kościele pw. Królowej Apostołów. Następnie wszyscy goście spotkali się w Teatrze Ziemi Rybnickiej, gdzie powitał ich Prezydent Miasta Rybnika Adam Fudali. Wysłuchano również mini wykładu Katarzyny Rojewskiej na temat godności człowieka. Następnie członkowie Klubu Aktywnych wspólnie z uczestnikami Warsztatów Terapii Zajęciowej zaprezentowali w przygotowanych wcześniej przez siebie kreacjach pokaz mody ślubnej. Dla wszystkich gości przygotowano także niespodziankę - występy znanych kabaretów: „No! nejm” oraz „Łowcy.B”.
- * wyjazd z osobami niepełnosprawnymi do Zabrza – udział i pomoc w imprezie „Piknik Country” – gry i zabawy sportowo – rekreacyjne;
- * Udział w imprezie „Plener Malarski” - pomoc osobom niepełnosprawnym w zajęciach plastycznych „Zabytki Miasta Rybnika”
- * Liczne spotkania z pensjonariuszami Domu Pomocy Społecznej, gdzie przebywają osoby niepełnosprawne
- * Inicjatywa młodzieżowa w ramach program „Aktywność dobry wybór” na rzecz dzieci i młodzieży ze Szkoły Specjalnej. Uczestnicy OHP i uczniowie Szkoły Specjalnej wspólnie prezentowali przez siebie formy sceniczne, wspólnie wykonali piosenkę finałową
- * Grupa „Niepokonani” zaprosiła do udziału w zajęciach tenisa stołowego oraz bilardu młodzież niepełnosprawną z Fundacji Pomocy Osobom Niepełnosprawnym.

Wszystkie podjęte działania potwierdziły, że dla jednych i drugich taka integracja jest bezcenna. Uczestnikom pozwala w inny sposób spojrzeć na własne życie, natomiast osoby niepełnosprawne mają poczucie, że nie zostali sami w swoim świecie.

W 2012 roku Śląska Wojewódzka Komenda OHP w Katowicach w w/w temacie zrealizowała następujące przedsięwzięcia:

- * Nawiązano współpracę z Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym „Promyk” w Milówce. W placówce tej dzieci i młodzież niepełnosprawna realizuje obowiązek szkolny. Ośrodek ten prowadzi edukację i rehabilitację dzieci i młodzieży upośledzonej ruchowo i umysłowo w stopniu znacznym i głębokim. Od m-ca listopada do

grudnia ub roku zbierano maskotki, zabawki i gry planszowe dla podopiecznych ośrodka. W styczniu bieżącego roku przedstawiciele Rady Młodzieży odwiedzili Ośrodek „Promyk”, gdzie obdarowali podopiecznych prezentami zebranymi w trakcie zbiórki. Małe upominki sprawiły niepełnosprawnym dzieciom ogromną radość a wizyta upłynęła w miłej atmosferze. Nasza młodzież otrzymała także od dzieci małe upominki. Spotkanie odbyło się w dniu 13.01.2012 r., w którym brali udział: 2 osoby z Rady Młodzieży + 1 opiekun, z ośrodka „Promyk” uczestniczyło w nim 16 dzieci + 3 osoby kadry.

Na wizycie tej podjęto decyzję o następnym spotkaniu Rady Młodzieży z podopiecznymi ośrodka.

- * W okresie wielkanocnym młodzież odwiedziła pensjonariuszy Zakładu Opiekuńczo Leczniczego w Rajczy. Młodzież pod opieką wychowawców i księdza katechety zaprezentowała montaż słowno muzyczny” Droga krzyżowa”. Na zakończenie wizyty uczestnicy zostawili pensjonariuszom życzenia i wręczyli własnoręcznie wykonane kartki. Spotkanie odbyło się w dniu 26.03.2012 brało w nim udział 12 uczestników + 2 opiekunów, 50 pensjonariuszy + 7 osób personelu.
- * W grudniu 2012 roku Rada Młodzieży zainicjowała następne spotkanie z pensjonariuszami Domu Pomocy Społecznej w Rajczy. W ośrodku przebywają starsze osoby z różnymi schorzeniami, a także osoby starsze niepełnosprawne umysłowo i fizycznie. W ramach tej wizyty młodzież z hufca złożyła pensjonariuszom świąteczne życzenia, śpiewając i grając kolędy, dzieląc się opłatkiem. Ponadto wręczyła pensjonariuszom także własnoręcznie wykonane stroiki. Wizyta ta była bardzo cenna dla nas, bowiem uczymy się wrażliwości na cierpienie drugiego człowieka. Kształtujemy postawę poszanowania dla osób starszych, niepełnosprawnych. Spotkanie odbyło się w dniu 17.12.2012 r. uczestniczyło w nim 18 uczestników OHP + 2 opiekunów, 60 pensjonariuszy i 7 osób personelu.
- * W ciągu całego roku przeprowadzano akcję zbierania nakrętek plastikowych dla osób niepełnosprawnych na zakup wózków inwalidzkich.
- * W Ośrodku Caritas Archidiecezji Św. Elżbiety w Rudzie Śląskiej w atmosferze zabawy odbył się tzw. „Dzień dobrych uczynków” przyszłe fryzjerki nie tylko odmieniły wizerunek pensjonariuszy, ale również w tym dniu wniosły wiele ciepła i radości wśród podopiecznych Caritasu. (26.11.2012) – udział wzięło 8 uczestników OHP.
- * Z okazji Świąt Wielkanocnych dniu 2 kwietnia 2012 roku zorganizowano zabawę integracyjną dla dzieci niepełnosprawnych z Borowej Wsi, w której udział wzięło 20 uczestników z 12-3 HP w Tychach.
- * Prowadzono akcję zbiórki makulatury na rzecz Fundacji Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Ratownik Górniczy” w Jaworznie – plakowanie, przekazywanie informacji w grupach wychowawczych hufca pracy.
- * Przeprowadzono przez osoby niepełnosprawne Turnieju Boccia w jednym z naszych hufców dla uczestników jednostki, w którym udział wzięło 16 uczestników OHP. Ponadto także zaproszono osoby niepełnosprawne na Galę sportu „Ty i ja- czysta gra” udział wzięło 90 uczestników OHP z regionu oraz 2 osoby niepełnosprawne.
- * Uczestnicy OHP w ramach działalności Rady młodzieży i Klubu Aktywnych zorganizowała cykliczne spotkania z pensjonariuszami Domu Opieki Samarytanin i Domu Dziecka w 2012 roku – 4 spotkania, w których uczestniczyło 35 uczestników z bielskiego środowiskowego hufca pracy.

Wśród uczestników w jednostkach opiekuńczo-wychowawczych w ŚWK OHP mamy 37 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności i trudnościami w nauce. Dzięki temu osoby niepełnosprawne uczą się w szkole wspólnie z pełnosprawnymi rówieśnikami.

Ponadto wychowawca 12-1 Hufca Pracy w Siemianowicach Śląskich Pani Joanna Pasternak uczestniczyła w okresie od 05.07-02.08.2012 r. w warsztatach języka migowego PJM organizowane przez Towarzystwo Pomocy Głucho-Niewidomym w Bytomiu.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej:

1. Projekty systemowe skierowane bezpośrednio między innymi do osób niepełnosprawnych (wniosek o dofinansowanie zakładał liczbę niepełnosprawnych beneficjentów/ek): „Szkolenie-Praktyka-Zatrudnienie-Rozwój IV Edycja” – 2 niepełnosprawnych beneficjentów w Śląskiej WK;
2. Projekty systemowe nieskierowane bezpośrednio do osób niepełnosprawnych, ale realizowane z dbałością o potrzeby różnych grup społecznych, w tym osób niepełnosprawnych, w celu zapewnienia dostępu do usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym oraz zdobycie lub podniesienie kwalifikacji zawodowych lub ogólnych:
 - * 2008/2009 – „Szkolenie-Praktyka-Zatrudnienie-Rozwój I Edycja”;
 - * 2009 – „Szkolenie-Praktyka-Zatrudnienie-Rozwój II Edycja”;
 - * 2010 – „Szkolenie-Praktyka-Zatrudnienie-Rozwój III Edycja”;
 - * 2010 – „Młodzieżowa Akademia Umiejętności”;
 - * 2009-do nadal „OHP jako realizator usług rynku pracy”;

3. Projekty komponentu regionalnego POKL.

Działania rekrutacyjne prowadzone w zgodzie z zasadami dostępności dla osób niepełnosprawnych, w pomieszczeniach dostępnych, podczas spotkań wybierano miejsca, zwracając uwagę na brak barier funkcjonalnych;

Jednostki PPP w Cieszynie, PPP w Myszkowie, PPP w Radlinie, MCK w Jelesni (utworzone w ramach projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy”) zlokalizowane są w budynkach, w których całkowicie usunięto bariery funkcjonalne;

Brak dyskryminacji w dostępie do pracy w projektach – zatrudniani są również pracownicy z orzeczeniami o niepełnosprawności.

Współpraca w ramach projektów finansowanych z innych źródeł:

„W drodze na Olimpiadę” – projekt finansowany ze środków Programu Młodzież: Pośród grupy dzieci - beneficjentów projektu – jeden uczestnik świetlicy środowiskowej prowadzonej przez ŚHP w Jaworznie jest osobą z orzeczoną niepełnosprawnością;

Grupa „Niepokonani” zaprosiła do udziału w zajęciach tenisa stołowego oraz bilardu młodzież niepełnosprawną z Fundacji Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Ratownik Górniczy” w Jaworznie;

Młodzież z Fundacji Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Ratownik Górniczy” w Jaworznie zorganizowała dla uczestników projektu Turniej w Boccia, będącej sportem paraolimpijskim.

W 2012 rok w ramach projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy” powstały nowe jednostki, MCK w Czeladzi, MCK w Świętochłowicach, MCK w Jaworznie, które zlokalizowane są w budynkach, w których całkowicie usunięto bariery funkcjonalne. Brak dyskryminacji w dostępie do pracy w projekcie – zatrudniani są również pracownicy z orzeczeniami o niepełnosprawności. Działania rekrutacyjne prowadzone w zgodzie z zasadami dostępności dla osób niepełnosprawnych, w pomieszczeniach dostępnych, podczas spotkań wybierano miejsca, zwracając uwagę na brak barier funkcjonalnych.

Projekty „Nowe perspektywy”, „Młodzieżowa akademia umiejętności 2”, „Twoja przyszłość w Twoich rękach” nie były bezpośrednio skierowane do osób niepełnosprawnych, ale realizowane z dbałością o potrzeby różnych grup społecznych, w tym osób niepełnosprawnych, w celu zapewnienia dostępu do usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym oraz zdobycie lub podniesienie kwalifikacji zawodowych lub ogólnych. Działania rekrutacyjne prowadzone były w zgodzie z zasadami dostępności dla osób niepełnosprawnych, w pomieszczeniach dostępnych, podczas spotkań wybierano miejsca, zwracając uwagę na brak barier funkcjonalnych.

W zakresie rynku pracy:

CEiPM w Częstochowie swoje działania w stosunku do osób niepełnosprawnych koncentrowało

na:

- * "pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych" §1 pkt. 5 uchwały" Karta Praw Osób Niepełnosprawnych"
- * umożliwieniu „pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga- prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych. §1 pkt. 6 uchwały" Karta Praw Osób Niepełnosprawnych"

Realizacja zadań ustawowych w stosunku do młodzieży niepełnosprawnej lata 2008- 2011. Pośrednictwo pracy: ilość zarejestrowanych 69, ilość osób, które podjęły zatrudnienie 7. Doradztwem zawodowym realizowanym przez MCIZ i MCK objęto 40 osób. Z aktywnych form poszukiwania pracy realizowanych przez KP skorzystało 75 osób.

W projekcie SPZR IV współfinansowanym przez Unię Europejską w ramach EFS udział wzięły 2 osoby. Refundacją objęto 43 młodocianych niepełnosprawnych pracowników.

Przedsięwzięcia realizowane w roku 2011 dla osób niepełnosprawnych przez CEiPM w Częstochowie.

Pośrednictwo pracy: ilość zarejestrowanych 53, ilość osób, które podjęły zatrudnienie 4. Doradztwem zawodowym realizowanym przez MCIZ i MCK objęto 28 osób. Z aktywnych form poszukiwania pracy realizowanych przez KP skorzystało 59 osób.

W projekcie SPZR IV współfinansowanym przez Unię Europejską w ramach EFS udział wzięły 2 osoby. Refundacją objęto 25 młodocianych niepełnosprawnych pracowników.

W realizowanych przez CEiPM w Częstochowie projektach współfinansowanych ze środków UE

w latach 2008-2011 nie uczestniczyły osoby niepełnosprawne. W roku 2011 wśród uczestników projektu SPZR IV były 2 osoby niepełnosprawne.

Od 3 lat CEiPM w Częstochowie współpracuje z zakładami pracy chronionej: AmRest sp. z o.o. Pl. Grunwaldzki 25/27 Wrocław, Clar System ul. Janickiego 20B Poznań, Poltrop ul. Kisielewskiego 63 – Częstochowa

Zakłady te są systematycznie zapraszane na organizowane przez CEiPM w Częstochowie Targi Pracy.

Pomieszczenia w CEiPM w Częstochowie są częściowo dostosowane dla osób niepełnosprawnych (szerokie drzwi, szerokie ciągi komunikacyjne, brak progów i różnic w poziomie, wydzielona i spełniająca wymogi toaleta dla osób niepełnosprawnych). Brak jest windy umożliwiającej wjazd na I piętro.

CEiPM w Katowicach zorganizowało Konferencję "Przywrócić nadzieję – przekraczanie granic niepełnosprawności"- konferencja odbyła się Urzędzie Miasta Bytom miała charakter naukowy. Współorganizatorzy – Akademia Humanistyczno Ekonomiczna w Łodzi oddział w Bytomiu oraz Polskie Stowarzyszenie na rzecz osób z upośledzeniem umysłowym w Warszawie.

Dnia 03.02.2010r. MBP w Katowicach zorganizowało spotkanie informacyjno- szkoleniowe pracowników CEiPM nt. wspierania aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. W trakcie spotkania omówiono także korzyści wynikające z zatrudniania osób niepełnosprawnych. Spotkanie prowadzone było przez zastępcę dyrektora Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oddział w Katowicach.

Dnia 23 i 25.03.2010r. Filia MBP w Radzionkowie zorganizowała 4 spotkania pn. „Absolwent na rynku pracy”. Uczestnikami była młodzież Zasadniczej Szkoły Zawodowej Specjalnej nr 8 w Bytomiu – w sumie 21 osób.

Dnia 10.05.2010r. Filia MBP w Raciborzu zorganizowała spotkanie informacyjne dla uczniów Zespołu Szkół Specjalnych w Raciborzu. Młodzież niepełnosprawna została zapoznana z aktualną sytuacją na rynku pracy, instytucjami znajdującymi się na terenie powiatu raciborskiego, które zatrudniają młodzież niepełnosprawną. Przekazano również najważniejsze informacje dotyczące Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Dnia 24.05.2010r. MCK w Katowicach przeprowadziło informację grupową „Wybór zawodu i jego uwarunkowania” dla młodzieży gimnazjalnej Zespołu Szkolno – Przedszkolnych dla Dzieci Niesłyszących i Słabosłyszących w Katowicach.

Dnia 2010 r. Filia MBP w Radzionkowie zorganizowała 3 spotkania informacyjne pn. „Absolwent na rynku pracy”, dla uczniów Zespołu Szkół Specjalnych w Radzionkowie.

Dnia 20.09.2010r. MBP w Katowicach uczestniczyło w Targach Pracy dla Osób Niepełnosprawnych, zorganizowanych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego przez Polską Organizację Osób Niepełnosprawnych, Fundację Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie „Pomoc Maltańska”.

Dnia 30.09.2010 r. – FMBP w Raciborzu przeprowadziła w siedzibie Centrum Kształcenia Ustawicznego w Raciborzu - Spotkanie informacyjne z zakresu możliwości kształcenie i zatrudnienia "Aktywność Zawodowa Młodzieży" dla młodzieży z lekkim stopniem niepełnosprawności.

W dniach 13, 14, 15, 16.12.2010 r. MCIZ w Dąbrowie Górniczej zorganizowało spotkania w siedzibie Warsztatów Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu „Bądź z Nami” w Będzinie. Spotkania miały charakter warsztatowy - „Ja też mogę pracować”, „Metody aktywnego poszukiwania pracy”, „Wiem, kim jestem, wiem, kim będę”. Łącznie uczestniczyło 39 osób.

W I i II kwartale 2010r. MCIZ w Dąbrowie Górniczej zorganizowało 4 warsztaty grupowe dla osób niepełnosprawnych w siedzibie Centrum „Integracja” w Katowicach.

Dnia 20.10.2011 roku zorganizowano w Zespole Szkół nr 6 w Jastrzębiu - Zdroju "Jastrzębskie Miasteczko Zawodów".

W przedsięwzięciu uczestniczyła młodzież z Zespołu Szkół Specjalnych nr 9, która miała możliwość praktycznego zapoznania się z zawodem w którym się kształci.

W roku 2011 PPP Czerwionka – Leszczyny uczestniczył w zakresie aktywizacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy w projekcie „Dodajcie nam skrzydeł”, który realizowany był przez Zespół Szkół Specjalnych w Rybniku i Wydział Edukacji Urzędu Miasta Rybnika .

23.03.2011 zorganizowano przez Filie MBP w Żorach praktyczną prezentację zawodu Opiekun Osoby Niepełnosprawnej. Zajęcia prowadził Adam Grześkiewicz terapeuta zajęciowy z Żorskiego Zakładu Aktywności Zawodowej „Wspólna Pasja „ ul Bażancia 40 Żory. Zajęcia skierowano do młodzieży uczącej się z Zespołu szkół nr 2 im J. Tischnera w Żorach.

Dnia 26.06.2011 FMBP W Chorzowie brała udział w Dniu Otwartym dla osób Niepełnosprawnych zorganizowanym przez PUP Chorzowie oraz Polska Organizacje Pracodawców Osób Niepełnosprawnych w Chorzowskim Centrum Kultury w Chorzowie przy ul. Sienkiewicza 3.Celem tego przedsięwzięcia było przełamywanie barier pomiędzy pracodawcami a poszukującymi zatrudnienia. Filia MBP prezentowała oferty pracy, rejestrowała osoby poszukujące zatrudnienia.

Spotkanie informacyjne dot. przedstawienia aktualnej sytuacji na rynku przy oraz form korzystania z usług Młodzieżowego Biura Pracy przeprowadzone z młodzieżą z Zespołu Szkół Specjalnych w Będzinie.

23. W ramach Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych dnia 7.12.2011 Filia MBP –OHP w Żorach oraz doradca zawodowy z Centrum Aktywizacji Zawodowej Powiatowego Urzędu Pracy w Żorach ul Osińska 48 .W myśl hasła „Jeśli pomagać to wspólnie” zorganizowała spotkania informacyjne z młodzieżą ZS im Z. Herberta ,Zespołu Szkół Społecznych im Wspólnej Europy, ZS nr 2 im Tischnera . Na spotkaniach omówiono czynniki decydujące o adaptacji osób niepełnosprawnych w miejscach pracy i pomoc najbliższego otoczenia takim osobom .

MCK Kariery w Pszowie nawiązało współpracę z organizacją pozarządową Towarzystwo Miłośników Pszowa – Sekcja osób niepełnosprawnych w celu objęcia wsparciem z zakresu doradztwa zawodowego osób skupionych ww. sekcji.

Zorganizowano 4 giełdy pracy dla osób niepełnosprawnych:

15.07.2008 i 15.10.2008 - Giełdy Pracy z firmą „Zajan” - stanowisko pracownik produkcji w zakładzie pracy chronionej..

11.05.2009 - Giełda Pracy firma „Zajan” - rodzaj pracy: prace remontowo-wykończeniowe pomieszczeń hotelowych, składanie mebli hotelowych.

- Giełda Pracy z firmą „Best Work” Sp. z o.o. rekrutującą na stanowisko pracownik pomocniczy przy produkcji - praca dla osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Jednostki CEiPM w Katowicach współpracują na bieżąco z Centrum „Integracja”

w Katowicach – kierowanie osób niepełnosprawnych na kursy.

Jednostki CEiPM w Katowicach współpracują na bieżąco z Ośrodkiem Pomocy Maltańskiej w Katowicach – pomoc w rekrutacji na warsztaty aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych, przekazywanie informacji o ofertach pracy.

MCK w Katowicach współpracuje z Gliwickim Ośrodkiem Integracji Niepełnosprawnych w zakresie prowadzenia zajęć z zakresu doradztwa i poradnictwa zawodowego, podstaw przedsiębiorczości.

MCK w Katowicach współpracuje z Zespołem Szkolno – Przedszkolnym dla Dzieci Nieślyszących i Słabo słyszających w Katowicach w zakresie działań związanych z doradztwem zawodowym grupowym, indywidualnym i zawodoznawstwem zawodowym dla młodzieży gimnazjalnej.

Współpraca FMBP Tychy z LO nr II z oddziałami integracyjnymi w Tychach ul. Norwida 40 w zakresie promocji integracji na rynku pracy.

MCK w Katowicach współpracuje z Warsztatami Terapii Zajęciowej „Otwarte Serca” w Dąbrowie Górniczej szczególnie w zakresie poradnictwa indywidualnego.

MCIZ w Dąbrowie Górniczej i MCK w Katowicach prowadzą na bieżąco poradnictwo indywidualne dla osób niepełnosprawnych.

W roku 2011 na mocy Porozumienia z Centrum „Integracja” w CEiPM przez okres 3 miesięcy staż odbywał doradca zawodowy Pan Leszek Szczeciński. Obecnie prowadzone są rozmowy w sprawie zorganizowania stażu dla osób niedosłyszających.

Poza tym, jeden z pośredników pracy w Bielsku-Białej ma ukończony kurs języka migowego I, II i jest w trakcie III stopnia. Także pracownik refundacji posiada umiejętności posługiwania się tym językiem na poziomie I stopnia.

Przedsięwzięcia zrealizowane w 2012 r.

- * 27.01.2012 filia MBP w Sosnowcu zorganizowała giełdę pracy dla osób niepełnosprawnych. Przedstawiciel firmy Best Work Sp. z o.o. rekrutował na stanowisko: pracownik pomocniczy przy produkcji - praca dla osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. 9 osób uzyskało zatrudnienie.
- * 12.03.2012 - Klub Pracy w Chorzowie przeprowadził warsztaty pn.: „Przygotowanie do rozmowy z pracodawcą i rozmowa kwalifikacyjna” dla 25 uczniów Zespołu Szkół Specjalnych w Chorzowie. Słuchaczami zajęć byli uczniowie ostatnich klas szkoły zawodowej z lekkim stopniem upośledzenia.
- * 23.03.2012 MCK w Katowicach przeprowadziło warsztaty pn.: „Asertywność sposobów obrony własnego ja” dla 17 uczniów Zespołu Szkolno – Przedszkolnego dla Dzieci Nieślyszających i Słabo Słyszających w Katowicach; zajęcia odbyły się w Młodzieżowym Centrum Kariery w Katowicach.
- * 16.05.2012 filia MBP w Pyskowicach uczestniczyła w mini giełdzie pracy dla osób niepełnosprawnych, zorganizowanej przez Powiatowy Urząd Pracy w Gliwicach, w siedzibie Urzędu Miasta Gliwice. Mini giełda pracy umożliwiła osobom niepełnosprawnym dostęp do ofert pracy i bezpośredni kontakt z pracodawcą. Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy mogły również skorzystać z konsultacji z doradcą zawodowym PUP Gliwice oraz uzyskać informacje dot. m.in. dofinansowania z zakresu rehabilitacji.

Filia Młodzieżowego Biura Pracy w Pyskowicach promowała swoją działalność i przedstawiła osobom niepełnosprawnym aktualne oferty pracy. Osoby, które odwiedziły stoisko filii otrzymały ulotki informacyjne dot. działalności jednostek organizacyjnych OHP oraz uzyskały informacje nt. skutecznych metod poszukiwania pracy.

- * 24.05.2012 MCK w Katowicach zorganizowało warsztaty pn.: „Matura i co dalej?” dla 17 uczniów z Zespołu Szkolno – Przedszkolnego dla Dzieci niesłyszących i słabo słyszących w Katowicach; zajęcia odbyły się w Młodzieżowym Centrum Kariery w Katowicach.
- * 27.06.2012 MCK w Katowicach zorganizowało warsztaty pn.: „Ja też mogę pracować” dla 10 uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej Otwarte Serca w Dąbrowie Górniczej; zajęcia odbyły się w Młodzieżowym Centrum Kariery w Katowicach.
- * 11 i 28.09.2012 MCK w Katowicach zorganizowało „Warsztat efektywnego poszukiwania pracy – przedsiębiorczy na rynku pracy” i warsztat pn.: ”Skuteczna rozmowa kwalifikacyjna” dla 25 podopiecznych Gliwickiego Ośrodka Integracji Niepełnosprawnych.
- * 18.10.2012 filia Młodzieżowego Biura Pracy w Żorach w partnerstwie z Powiatowym Urzędem Pracy w Żorach i Zakładem Aktywności Zawodowej „Wspólna Pasja” z Żor zorganizowała prezentację zawodową pn.: “Kompetencje, rozwój osobowy, integracja drogą do kariery. Szansa zdobycia zawodu, zatrudnienia i funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie”. Miejszem prezentacji było Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych.
Przedsięwzięcie było skierowane do osób niepełnosprawnych oraz osób działających na rzecz osób z niepełnosprawnością. Spotkanie miało na celu przedstawienie młodym osobom możliwości planowania kariery w oparciu o kompetencje zawodowe. W spotkaniu uczestniczyło 60 osób w tym 20 osób niepełnosprawnych podopiecznych Warsztatów Terapii Zajęciowej z Żor oraz osoby niepełnosprawne przybyłe na prezentację.
- * 05.12.2012 Punkt Pośrednictwa Pracy w Jaworznie zorganizował giełdę pracy na stanowisko: pracownik ochrony, w firmie świadczącej usługi ochrony obiektów przemysłowych. Pracodawca oferował zatrudnienie osobom z II lub III grupą inwalidzką. 5 osób uzyskało zatrudnienie.
- * 26.06.2012 MCK w Pszowie zorganizowało spotkanie dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin w siedzibie Koła Osób Niepełnosprawnych funkcjonującego w strukturach Towarzystwa Miasta Pszów. Spotkanie dot. form wsparcia udzielanego w ramach projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy” oraz współpracy między MCK w Pszowie a stowarzyszeniem. Uczestniczyło w nim 17 osób.
W roku 2012 MBP w Katowicach zorganizowało spotkania informacyjne dot. aktualnej sytuacji na rynku przy oraz form korzystania z usług Młodzieżowego Biura Pracy przeprowadzone z młodzieżą szkół specjalnych w Katowicach (6 spotkań dla 50 osób).

Doradcy zawodowi MCIZ w Dąbrowie Górniczej zorganizowali przedsięwzięcia dla młodzieży niepełnosprawnej CIS w Łazach, ul. Brzozowa 19

Data i miejsce sesji: 25.04.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 16

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Rozmowa kwalifikacyjna – to nie takie trudne

Data i miejsce sesji: 20.08.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 16

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Wiem kim jestem – wiem kim będę.

Data i miejsce sesji: 21.08.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 17

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Ja też mogę pracować

Partnerzy: Centrum Integracji Społecznej,

Data i miejsce sesji: 25.10.2012

Liczba osób, które skorzystały z informacji grupowej : 6

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Informacja zawodowa: rozmowa kwalifikacyjna – to nie takie trudne

Data i miejsce sesji: 25.10.2012

Liczba osób, które skorzystały z porad indywidualnych: 1

Liczba osób, które skorzystały z informacji grupowej : 8

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Pierwsze kroki na rynku pracy

Data i miejsce sesji: 06.11.2012

Liczba osób, które skorzystały z informacji grupowej : 11

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Przygotowanie do wejścia na rynek pracy – samoocena własnych słabych i mocnych stron, drogi poszukiwania pracy, autoprezentacja

Data i miejsce sesji: 06.11.2012

Liczba osób, które skorzystały z informacji grupowej : 6

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Pierwsze kroki na rynku pracy

Stowarzyszenie „Otwarte Serca”, Dąbrowa Górnicza

Data i miejsce sesji: 10.10.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 11

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Wiem kim jestem – wiem kim będę

Warsztat Terapii Zajęciowej, Jaworzno

Data i miejsce sesji: 08.10.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 11

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Ja też mogę pracować

Data i miejsce sesji: 08.10.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 11

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Wiem kim jestem – wiem kim będę

Warsztat Terapii Zajęciowej, Sosnowiec

Data i miejsce sesji: 01.10.2012

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 12

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Ja też mogę pracować

Zespół Szkół Specjalnych, Mysłowice

Data i miejsce sesji: 18.04.2012 Mysłowice

Liczba osób, które skorzystały z porady grupowej : 9

Zakres tematyczny przeprowadzonej porady grupowej: Świat zawodów bez tajemnic

Dodatkowo zrealizowano:

Seminarium dla osób niepełnosprawnych pt. „Przedsiębiorczość bez barier” w Łazach

w celu promowania przedsiębiorczości i aktywności zawodowej wśród osób niepełnosprawnych

CEiPM w Częstochowie swoje działania do osób niepełnosprawnych koncentrowało na:

- * „Pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych” §1 pkt. 5 uchwały „Karta Praw Osób Niepełnosprawnych”
- * Umożliwieniu „pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowie tego wymaga- prawo pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych §1 pkt. 6 uchwały „Karta Praw Osób Niepełnosprawnych”

Realizacja zadań ustawowych w stosunku do młodzieży niepełnosprawnej w latach 2008-2012

- * Pośrednictwo pracy(MBP, PPP), ilość osób zaewidencjonowanych – 188, ilość osób, które podjęły zatrudnienie - 24
- * Doradztwo zawodowe, grupowe warsztaty i spotkania informacyjne – 337, porady indywidualne- 591

- * Działalność Klubów Pracy, grupowe warsztaty i spotkania informacyjne – 358, porady indywidualne- 298
- * Refundacja wynagrodzeń młodocianych pracowników dotyczyła 75 niepełnosprawnych młodocianych pracowników

Realizacja zadań ustawowych w stosunku do młodzieży niepełnosprawnej w roku 2012

- * Pośrednictwo pracy(MBP, PPP), ilość osób zaewidencjonowanych – 166, ilość osób, które podjęły zatrudnienie – 13
- * Doradztwo zawodowe, grupowe warsztaty i spotkania informacyjne – 207, porady indywidualne- 151
- * Działalność Klubów Pracy, grupowe warsztaty i spotkania informacyjne – 72, porady indywidualne- 101
- * Refundacja wynagrodzeń młodocianych pracowników dotyczyła 7 niepełnosprawnych młodocianych pracowników

W realizowanych przez CEiPM w Częstochowie projektach współfinansowanych ze środków UE w ramach EFS w latach 2008-2012 uczestniczyły 3 osoby (SPZR IV – 2 i TP w TR- 1). W roku 2012 wśród uczestników projektu Twoja Przyszłość w Twoich Rękach była 1 osoba niepełnosprawna.

Od 4 lat CEiPM w Częstochowie współpracuje z zakładami pracy chronionej:

- * AmRest sp. z o.o. Pl. Grunwaldzki 25/27, Wrocław
- * Clar System ul. Janickiego 20B, Poznań
- * Oraz posiadającymi oferty pracy dla osób z orzeczeniem niepełnosprawności
- * ITCS ul. Sobieskiego 16/1 Poznań oddział Częstochowa ul. przejazdowa 2
- * INWEMER Sp. z o.o. ul Sulejowska 45, Piotrków Trybunalski
- * Leroy Merlin ul. Krakowska 7, Nowa Wieś- Poczesna
- * Solid Seciuritty ul. Kawia 4/16, Częstochowa.

Dodatkowo CEiPM współpracuje z Środowiskowym Domem Samopomocy w Lublińcu(zajmuje się osobami niepełnosprawnymi) , Młodzieżowymi Ośrodkami Wychowawczymi w Herbach i Krupskim Młynie(wszyscy mają orzeczenie o niepełnosprawności), Specjalnym Ośrodkiem Szkolno- Wychowawczym dla osób niesłyszących i słabosłyszących w Lublińcu. Pomieszczenia w CEiPM w Częstochowie są częściowo dostosowane dla osób niepełnosprawnych(szerokie drzwi, szerokie ciągi komunikacyjne, brak progów i różnic w poziomie, wydzielona spełniająca wymogi toaleta dla osób niepełnosprawnych). Brak jest windy umożliwiającej wjazd na I piętro.

W budynkach będących w trwałym ŚWK OHP nie wykonywano w latach 2008-2011 prac remontowo-budowlanych zmierzających do usunięcia barier dla osób niepełnosprawnych.

Jedynym obiektem przystosowanym do obsługi osób niepełnosprawnych na poziomie parteru jest siedziba 12-29 ŚHP w Częstochowie przy ul. Tkackiej 5a. Dla budynku OSiW OHP w Dąbrowie Górniczej – Łosień projekt budowlany na podstawie, którego przeprowadzono prace remontowe i uzyskano pozwolenie na użytkowanie, przewidywał likwidację barier architektonicznych przez montaż podjazdów i wind jednakże ze względu na brak środków finansowych prace te nie zostały wykonane.

Pozostałe obiekty będące w trwałym zarządzie OHP tj: OSiW Wisła, CEiPM Bielsko-Biała, 12-17 ŚHP Jaworzno, 12-32 ŚHP Myszków.

CEiPM Częstochowa – ul. Niepodległości nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2012 roku istniejący układ konstrukcyjny budynków uniemożliwia bez poważnej ingerencji w niego (poszerzenie biegów korytarzy, schodów, klatek schodowych,) usunięcie barier architektonicznych w tych obiektach. Działania te pociągnęłyby za sobą nakłady niewspółmierne do osiągniętych celów.

W obiektach oprócz budowy ramp, pochylni czy specjalistycznych wind i podnośników konieczna będzie także wymiana drzwi i dostosowanie pomieszczeń toalet do potrzeb osób niepełnosprawnych, na co obecnie brakuje środków finansowych.

Śląska Komenda już od 2008 roku podejmuje intensywne działania zmierzające do zwiększenia ilości zatrudnionych osób posiadających orzeczenia o niepełnosprawności.

W związku z powyższym przyjmowane są do pracy osoby posiadające orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, jak również prowadzone są rozmowy z pracownikami przebywającymi na długotrwałych zwolnieniach lekarskich, informujące o możliwości wystąpienia przez nich do właściwych Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności, o przyznanie grupy niepełnosprawności. W 2013 r. zatrudniono dwóch pracowników, na pełne etaty, z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności. Natomiast trzech pracowników, długotrwale chorujących, stało na Komisji ds. Orzekania Niepełnosprawności i otrzymało niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym (jeden pracownik) i lekkim (dwóch pracowników).

Ponadto realizowane były umowy o odbywaniu stażu przez osoby niepełnosprawne z:

- * Powiatowym Urzędem Pracy w Jaworznie – staż w Środowiskowym Hufcu Pracy w Jaworznie z programu aktywizacji zawodowej absolwentów niepełnosprawnych „JUNIOR” finansowany ze środków PFRON w 2007 r.
- * Powiatowym Urzędem Pracy w Dąbrowie Górniczej – staż w Ośrodku Szkolenia i Wychowania w Dąbrowie Górniczej finansowany z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2009 r.
- * Fundacją Integracji – staż w Biurze Śląskiej Wojewódzkiej Komendy dla uczestniczki projektu „Kurs na aktywność niepełnosprawnych mieszkańców Śląska” w ramach programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytetu 7 Promocja Integracji Społecznej, Działania 7.2 przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Podzadanie 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Umowa finansowana była przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w 2011 r.
- * Polskim Związkiem Głuchych – Oddziałem Łódzkim – staż rehabilitacyjny dla uczestnika projektu „4 KROKI – wsparcie osób niesłyszących na rynku pracy II” w ramach zadań realizowanych przy udziale środków otrzymanych z Unii Europejskiej – Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007 – 2013, w 2012 r.
- * Powiatowym Urzędem Pracy w Bytomiu – stażystka w Biurze Śląskiej Wojewódzkiej Komendy OHP z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – 2012 r.
- * Powiatowym Urzędem Pracy w Jaworznie – staż w Punkcie Pośrednictwa Pracy w Jaworznie w ramach programu „NASZE WSPARCIE TWÓJ SUKCES” w 2013 r..
- * Powiatowym Urzędem Pracy w Żorach – staż pracy w Filii MBP w Żorach w 2013 r..

W związku z brakiem środków finansowych na bieżące utrzymanie obiektów będących w trwałym zarządzie ŚWK OHP nie opracowała planu dostosowania tych obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych. w perspektywie najbliższych kilku lat.

W czasie trwania robót budowlanych w 2013 roku dostosowujących OSiW „Relaks” w Wiśle do aktualnie obowiązujących przepisów przeciwpożarowych zespół projektantów wraz z architektem wypowiedzieli się w sprawie dostosowania tego budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez skomunikowanie obiektu windą zewnętrzną (zmniejszenie kosztów przez zachowanie istniejących stropów i komunikacja windy z poziomem terenu na wysokości parteru oraz pozostałe trzy kondygnacje). Szacunkowy koszt inwestycji to kwota około 235 000zł (projekt, uzgodnienia, mapy, fundament, szyb windy, winda).

ŚWK OHP bezwzględnie opracuje szczegółowe plany dostosowujące obiekty będące w trwałym zarządzie OHP do potrzeb osób niepełnosprawnych jeśli otrzyma środki finansowe na wykonanie tych szczytnych zadań.

W 2013 r. zrealizowano:

MCK Katowice

- * 18.03.2013 - odbiorcy: Gimnazjum Nr 8 w Sosnowcu – klasa 2 integracyjna, porada grupowa nt. „Przedsiębiorczy w gimnazjum”, której celem było kształtowanie umiejętności rozpoznawania swoich zainteresowań, kształtowania postaw przedsiębiorczych – dla 14 osób.
- * 28.05.2013 – odbiorcy: Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych Nr 6 w Katowicach – klasa 3 zasadnicza zawodowa, porada grupowa nt. „Warsztat efektywnego poszukiwania pracy – przedsiębiorczy na rynku pracy”, której celem było poznanie zasad ułatwiających poszukiwanie pracy, uczenie się różnych technik wyszukiwania pracy oraz kształtowanie aktywnej postawy w procesie pozyskiwania informacji o rynku pracy – dla 24 osób.
- * 08.07.2013 – odbiorcy: uczestnicy Warsztatów Terapii Zajęciowej „Otwarte Serca” w Dąbrowie Górniczej, informacja grupowa nt. „Poznaj siebie”, której celem było poznanie swoich zainteresowań, cech charakteru oraz zapoznanie z zawodami rzemieślniczymi – dla 10 osób.
- * 21.10.2013 – odbiorcy: Gimnazjum Nr 8 w Sosnowcu – klasa 3 integracyjna, informacja grupowa nt. „Planowanie własnej kariery”, której celem było zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych w planowaniu kariery oraz poznaniu swoich predyspozycji zawodowych – dla 18 uczestników.
 - ✧ odbiorcy: Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych Nr 6 w Katowicach – słuchacze Szkoły Przysposabiającej do Pracy, informacja grupowa nt. „Warsztat efektywnego poszukiwania pracy – przedsiębiorczy na rynku pracy”, której celem było poznanie zasad ułatwiających poszukiwanie pracy, uczenie się różnych technik wyszukiwania pracy oraz kształtowanie aktywnej postawy w procesie pozyskiwania informacji o rynku pracy – dla 29 osób.
 - ✧ odbiorcy: Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych Nr 6 w Katowicach – słuchacze Szkoły Przysposabiającej do Pracy, informacja grupowa nt. „Warsztat efektywnego poszukiwania pracy – przedsiębiorczy na rynku pracy” której celem było poznanie zasad ułatwiających poszukiwanie pracy, uczenie się różnych technik wyszukiwania pracy oraz kształtowanie aktywnej postawy w procesie pozyskiwania informacji o rynku pracy – dla 18 osób.
- * 2-3.12.2013 - odbiorcy: Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych Nr 6 w Katowicach – klasa 3 zasadnicza zawodowa, porady grupowe nt. „Własna firma – czy nadaję się na przedsiębiorcę?”, których celem było poznanie zagadnienia samozatrudnienia, ocena i diagnoza swoich możliwości przedsiębiorczych, poznanie alternatywnej drogi zdobycia zatrudnienia – 2 porady dla łącznie 14 uczestników.
- * 3.12.2013 – wygłoszenie prelekcji nt. system wsparcia osób niepełnosprawnych realizowany przez Ochotnicze Hufce Pracy podczas Seminarium nt. „Przygotowanie ucznia niepełnosprawnego do wejścia na rynek pracy” organizowanego przez Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny Metis w Katowicach, odbywającego się w siedzibie Zespołu Szkół Specjalnych Nr 6 w Katowicach. Odbiorcami Seminarium byli przedstawiciele szkół specjalnych z terenu woj. śląskiego.

MBP Katowice

W bieżącej działalności MBP swym wsparciem obejmuje osoby niepełnosprawne chcące korzystać z usług pośrednictwa pracy w zakresie pozyskiwania miejsc pracy. Dla młodzieży ze szkół specjalnych i szkół dla niedosłyszących prowadzone są spotkania informacyjne dotyczące rynku pracy i usług pośrednictwa pracy.

28.05.2013 przeprowadzono spotkanie informacyjne dla uczniów Zespołu Szkół Specjalnych nr 6 w Katowicach. W spotkaniu wzięło udział 23 uczniów.

MCIZ w Dąbrowie Górniczej

Cis w Łazach

Data i miejsce sesji: 12.02.2013

Liczba osób , które skorzystały z porady zawodowej j -8
 Zakres tematyczny przeprowadzonej porady zawodowej : Ja też mogę pracować.
 Data i miejsce sesji 12.02.2013
 Liczba osób , które skorzystały z porady zawodowej - 7
 Zakres tematyczny przeprowadzonej porady zawodowej - Wiem kim jestem – wiem kim będę.
 Data i miejsce sesji :14.02.2013
 Liczba osób , które skorzystały z porady zawodowej -12
 Zakres tematyczny przeprowadzonej porady zawodowej – Rozmowa kwalifikacyjna – to nie takie trudne
 Data i miejsce : 22.05.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej porady zawodowej -11
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej porady zawodowej - Metody aktywnego poszukiwania pracy
 Data i miejsce : 23.05.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej porady zawodowej -15
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej porady zawodowej – Kim będę – zaplanuj swoją karierę zawodową
 Data i miejsce: 30.07.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej porady zawodowej -6
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej porady zawodowej : Ja też mogę pracować
Centrum Integracji Społecznej w Zawierciu – w Żerkowicach
 Data i miejsce :20.02.2013
 Liczba osób które skorzystały z grupowej informacji zawodowej – 5
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej informacji zawodowej –Moja kariera – ocena potencjału zawodowego
 Data i miejsce : 20.02.2013
 Liczba osób , które skorzystały z indywidualnej porady zawodowej – 1
 Zakres tematyczny przeprowadzonej indywidualnej porady zawodowej – Ustalenie Indywidualnego Planu Kariery
 Data i miejsce : 20.02.2013
 Liczba osób , które skorzystały z indywidualnej porady zawodowej -5
 Zakres tematyczny przeprowadzonej indywidualnej porady zawodowej – Wiem kim jestem – wiem kim będę
 Data i miejsce: 24.09.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej porady zawodowej-4
 Zakres tematyczny z przeprowadzonej grupowej porady zawodowej : Rozmowa kwalifikacyjna – to nie takie trudne.
Gimnazjum Integracyjne nr 3 w Siemianowicach Śląskich
 Data i miejsce : 10.06.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej porady zawodowej -5
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej porady zawodowej – Kim będę – zaplanuj swoją karierę zawodową
 Data i miejsce : 11.06.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej informacji zawodowej : 5
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej informacji zawodowej – Plan mojej kariery
 Data i miejsce :11.06.2013
 Liczba osób , które skorzystały z grupowej informacji zawodowej:4
 Zakres tematyczny przeprowadzonej grupowej informacji zawodowej- Samopoznanie – ocena własnego potencjału.
Filia MBP W Chorzowie

06 maja 2013 pośrednik pracy filii Młodzieżowego Biura Pracy w Chorzowie uczestniczył w Dniu Otwartym Dla Osób z Niepełnosprawnością w Chorzowskim Centrum Kultury przy ul. Sienkiewicza 3.

Organizatorem Dnia Otwartego był Powiatowy Urząd Pracy w Chorzowie wspólnie z Polską Organizacją Pracodawców Osób Niepełnosprawnych pod honorowym patronatem Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Główną ideą przedsięwzięcia było przełamanie barier we wzajemnych relacjach pomiędzy pracodawcami i osobami niepełnosprawnymi poprzez umożliwienie bezpośredniego kontaktu.

Po uroczystym rozpoczęciu Dnia Otwartego odbyła się debata na temat aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością oraz rynku pracy, Zainteresowane osoby mogły zasięgnąć informacji dot. turystyki bez barier oraz porad prawnych.

Filia MBP w Tychach

W dniu 07.11.2013 przeprowadzono zajęcia z Promocji Aktywizacji Zawodowej Młodzieży w Liceum Ogólnokształcącym nr II z oddziałami integracyjnymi.

Filia MBP w Żorach

w Dniu 10.09.2013 odbyły się „Targi pracy i organizacji pozarządowych”. Miejsce Targów Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych os. Sikorskiego 52.

Zakład aktywności zawodowej z Żor dysponował ofertami pracy dla osób niepełnosprawnych, z lekkim i znacznym stopniem niepełnosprawności.

Odbiorcami usługi były osoby zainteresowane rehabilitacją, zatrudnieniem posiadające lekki oraz znaczny stopień niepełnosprawności. Liczba osób niepełnosprawnych wahała się w granicach 50 osób.

Filia MBP Zabrze, Filia MBP Gliwice

06.02.2014r - Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 7 Specjalnych Ruda Śląska 1 ul. Bujoczka 2- organizacja "Zimowego Kiermaszu Ofert". przez FMBP OHP Zabrze, Gliwice oraz MBP Katowice. Głównym odbiorcą byli uczniowie szkoły z lekkim stopniem niepełnosprawności.

16.04.2013r.-Zespół Szkół Specjalnych nr 42 Zabrze ul. Sienkiewicza 43 - organizacja "Dnia z Młodzieżowym Biurem Pracy OHP" przez FMBP OHP Zabrze, Gliwice w ramach "Dni Przedsiębiorczości 2013".

Głównym odbiorcą była uczniowie szkoły z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Filia MBP w Raciborzu

17.04.2013 r. w Centrum Kształcenia Ustawicznego w Raciborzu spotkanie informacyjne dla młodzieży niepełnosprawnej szkoły ponadgimnazjalnej pt. "Aktywność Zawodowa Młodzieży". Uczestniczyło 7 osób.

Filia MBP w Pyskowicach

15.05.2013 – Udział w Gliwickich Targach Pracy Gliwickie Targi Pracy dla Osób Niepełnosprawnych” umożliwiły osobom niepełnosprawnym dostęp do ofert pracy i bezpośredni kontakt z pracodawcą. Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy mogły również skorzystać z konsultacji z doradcą zawodowym PUP w Gliwicach oraz uzyskać informacje dot. m.in. dofinansowania z zakresu rehabilitacji.

MCK w Pszowie

Data: 18.04.2013 r.

Forma spotkania: spotkanie grupowe, zrealizowane w partnerstwie z Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych z Rybnika. Miejsce spotkania: Młodzieżowe Centrum Kariery OHP w Pszowie (sala warsztatowa).

Spotkanie pn.: „Razem dla aktywności” było adresowane przede wszystkim do osób młodych, zainteresowanych działalnością w organizacjach pozarządowych na rzecz społeczności lokalnej. W spotkaniu uczestniczyli m.in. wolontariusze pszowskiej organizacji działającej na rzecz osób niepełnosprawnych – Towarzystwo Przyjaciół Pszowa (Koło Osób Niepełnosprawnych) oraz organizacji lokalnych, działających w Pszowie, Rydułtowach, Wodzisławiu Śląskim. W spotkaniu wzięło udział 13 osób.

Forma spotkania: spotkanie grupowe, zrealizowane wspólnie z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Pszowie oraz przedstawicielami Federacji Organizacji Pozarządowych Subregionu Zachodniego oraz Stowarzyszeniem Kulturalnym „Ask” z Raciborza.
Miejsce spotkania: Młodzieżowe Centrum Kariery OHP w Pszowie (sala warsztatowa).

Spotkanie pn.: „Kawiarenka kulturalna” było adresowane do wszystkich osób, które aktywnie angażują się w działania kulturalne na terenie Pszowa, Rydułtów, Radlina. W spotkaniu uczestniczyli m.in. przedstawiciele ośrodków kultury, organizacji pozarządowych, grup inicjatywnych z tego terenu. W przedsięwzięciu uczestniczyli również wolontariusze, członkowie Towarzystwa Przyjaciół Pszowa (Koło Osób Niepełnosprawnych). W spotkaniu uczestniczyły 23 osoby.

Filia MBP w Jastrzębiu Zdroju

19.02.2013 odbyło się grupowe spotkanie informacyjne dla uczniów Zespołu Szkół przy Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym dla Dzieci w Jastrzębiu Zdroju .

Spotkanie zostało zorganizowane w ramach innowacji pedagogicznej - Wsparcie uczniów niepełnosprawnych w poszukiwaniu pracy .Odbiorcami byli gimnazjaliści . W spotkaniu wzięło 21 osób .

MCK w Czeladzi

W 2013 roku w Specjalnym Ośrodku Szkolno- Wychowawczym w Będzinie zajęcia z doradztwa zawodowego odbywały się cyklicznie według ustalonego wcześniej z Dyrekcją Placówki harmonogramu zajęć aktywizacji zawodowej.

Realizacja doradztwa zawodowego na terenie Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Będzinie odbywała się w następujących terminach:

15.03.2013 – grupowa informacja zawodowa

Temat spotkania: „Decyzje zawodowe”

Uczestnicy spotkania: uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej- Liceum Ogólnokształcące (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 5

18.03.2013 – grupowa informacja zawodowa

Temat spotkania: „Poznanie siebie warunkiem własnego rozwoju”

Uczestnicy spotkania: uczniowie szkoły gimnazjalnej(upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 14

19.03.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Moje zainteresowania zawodowe”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły przysposabiającej do pracy (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 11

25.03.2013 – grupowa informacja zawodowa

Temat spotkania: „Poznanie siebie warunkiem własnego rozwoju”

Uczestnicy spotkania: młodzież gimnazjalnej (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 11

04.04.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Moje mocne i słabe strony”

Uczestnicy spotkania: młodzież ponadgimnazjalna –Zasadnicza Szkoła Zawodowa (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 16

08.04.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Czy jestem przedsiębiorczy- cechy osobowości, temperament, cechy osobowości człowieka przedsiębiorczego”

Uczestnicy spotkania: młodzież gimnazjalna – (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 9

09.04.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Predyspozycje zawodowe- analiza mocnych i słabych stron”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły przysposabiającej do pracy– (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 7

12.04.2013 – grupowa informacja zawodowa

Temat spotkania: „Trendy na rynku pracy- rynek pracy w przyszłości, formy aktywności na rynku pracy”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły ponadgimnazjalnej– (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 6

15.04.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Poznanie siebie warunkiem własnego rozwoju”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej– (upośledzeni umysłowo w stopniu znacznym)

Liczba uczestników: 3

22.04.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Czy jestem przedsiębiorczy”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej– (upośledzeni umysłowo w stopniu znacznym)

Liczba uczestników: 3

29.04.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Cechy osobowości człowieka”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej klasa II– (upośledzeni umysłowo w stopniu znacznym)

Liczba uczestników: 3

09.05.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Zaplanowanie swojej kariery edukacyjno-zawodowej udaną drogą do sukcesu”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły ponadgimnazjalnej –Zasadnicza Szkoła Zawodowa – (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 12

13.05.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Asertywność jako sposób na komunikowanie się”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej – (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 4

20.05.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Myślenie o swojej przyszłości edukacyjno-zawodowej czas zacząć”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej – (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 4

03.06.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Indywidualny Plan Działania”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej – (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 4

10.06.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Świat zawodów nie jest mi obcy. Powody dla których ludzie pracują”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej – (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 8

17.06.2013 – grupowa informacja zawodowa

Temat spotkania: „Wybór zawodu i jego uwarunkowania- przedsiębiorczy w gimnazjum”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły gimnazjalnej – (upośledzeni umysłowo w stopniu umiarkowanym)

Liczba uczestników: 4

12.09.2013 – grupowa informacja zawodowa

Temat spotkania: „Moje zainteresowania zawodowe”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły przysposabiającej do pracy – (upośledzeni umysłowo w stopniu znacznym)

Liczba uczestników: 5

24.09.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Moja przyszłość zawodowa”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły przysposabiającej do pracy – (upośledzeni umysłowo w stopniu znacznym)

Liczba uczestników: 5

26.09.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „Moja predyspozycje i zainteresowania zawodowe”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły ponadgimnazjalnej- Zasadnicza Szkoła Zawodowa – (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 10

24.10.2013 – grupowa porada zawodowa

Temat spotkania: „ABC przedsiębiorczości”

Uczestnicy spotkania: młodzież szkoły ponadgimnazjalnej- Zasadnicza Szkoła Zawodowa – (upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim)

Liczba uczestników: 9

Dodatkowo:

PPP Jaworzno –odbycie stażu w PPP Jaworzno przez osobę niepełnosprawną Panią Bernadetę Dyląg od 26.04.13-25.10.2013 w ramach projektu „Nasze wsparcie – Twój sukces” realizowanego przez PUP w Jaworznie. Projekt dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.

Filia MBP Żory – odbycie stażu w FMBP w Żorach przez osobę niepełnosprawną Panią Izabelę Starzyńską od 02.04-27.06.2013.Staż organizował PUP Żory.

MCIZ w Bielsku-Białej: - od kilku lat prowadzone są spotkania z niepełnosprawnymi w Warsztacie Terapii Zajęciowej w Gilowicach oraz Oddziale Milówka. Spotkania mają charakter zajęć grupowych (warsztaty). Planowane są również w 2014 roku porady indywidualne.

MBP w Bielsku-Białej: Pośrednik Pracy Pani Agnieszka Rusin posiada II stopień języka migowego. MBP dysponuje ofertami pracy dla osób posiadających II oraz III stopień niepełnosprawności.

Organizowane Targi Pracy odbywają się w miejscach które są dostosowane do potrzeb osób z ograniczeniami sprawności ruchowej.

Na wszystkich planowanych przez nas targach planujemy obecność przedstawicieli PFRON, którzy będą udzielać informacji niepełnosprawnym o możliwości wsparcia jak również pracodawcom o możliwości uzyskania dotacji na stanowisko pracy dla osoby niepełnosprawnej.

Refundacja: - Specjalista do spraw refundacji Pani Monika Bochniak posiada I stopień elementarnego kursu języka migowego z programem dla pracowników służb społecznych, co pozwala na komunikację z osobami niesłyszącymi ubiegającymi się o zwrot kosztów wykształcenia pracowników młodocianych.KP Skoczów: Lider KP Pani Irena Greń posiada I stopień elementarnego kursu języka migowego z programem dla pracowników służb publicznych. Prowadzi szereg działań na rzecz niepełnosprawnych min.: współpracuje z GOPS Brenna w zakresie doradztwa zawodowego indywidualnego i grupowego, zajęć aktywizacyjno- psychologicznych, pośrednictwa pracy – dla osób niepełnosprawnych, z UG w Ustroniu w zakresie doradztwa zawodowego indywidualnego i grupowego, zajęć aktywizacyjno- psychologicznych, pośrednictwa pracy – dla osób niepełnosprawnych. W

ofertach pracy, naboru itp. Umieszczone są informacje o możliwości rekrutacji osób niepełnosprawnych. Budynki Centrum nie są dostosowane dla osób niepełnosprawnych. Korzystając z okazji chciałbym prosić, możliwość przeszkolenia wszystkich pracowników nie posiadających umiejętności posługiwania się językiem migowym- dotyczy to przede wszystkim nowych pracowników MCK i PPP. Pracownicy którzy posiadają już I lub II stopień posługiwania się językiem migowym deklarują chęć podniesienia swoich kwalifikacji na stopień wyższy.

CEiPM w Bielsku-Białej

Realizacja zadań ustawowych w stosunku do młodzieży niepełnosprawnej w roku 2013

a) Pośrednictwo pracy(MBP, PPP)

- ilość osób zaewidencjonowanych – 237
- ilość osób, które podjęły zatrudnienie – 68

b) Doradztwo zawodowe

- grupowe warsztaty i spotkania informacyjne – 781
- porady indywidualne- 214

c) Działalność Klubów Pracy

- grupowe warsztaty i spotkania informacyjne – 134
- porady indywidualne- 102

d) Refundacja wynagrodzeń młodocianych pracowników dotyczyła 18 niepełnosprawnych młodocianych pracowników.

W realizowanych przez CEiPM w Częstochowie projektach współfinansowanych ze środków UE w ramach EFS w latach 2008-2013 uczestniczyły 5 osoby (SPZR IV – 2 , Nowe Perspektywy- 2, TP w TR- 1). W roku 2013 wśród uczestników projektu Nowe perspektywy były 2 osoby niepełnosprawne.

W latach 2008-2012 CEiPM w Częstochowie współpracowało z zakładami pracy chronionej:

a) AmRest sp. z o.o. Pl. Grunwaldzki 25/27, Wrocław

b) Clar System ul. Janickiego 20B, Poznań oraz posiadającymi oferty pracy dla osób z orzeczeniem niepełnosprawności

a) ITCS ul. Sobieskiego 16/1 Poznań oddział Częstochowa ul. przejazdowa 2

b) INWEMER Sp. z o.o. ul Sulejowska 45, Piotrków Trybunalski

c) Leroy Merlin ul. Krakowska 7, Nowa Wieś- Poczesna

d) Solid Securitty ul. Kawia 4/16, Częstochowa.

W roku 2013 współpracowano z następującymi zakładami pracy oferującymi prace dla osób niepełnosprawnych:

a) Solid Securitty ul. Kawia 4/16, Częstochowa.

b) AmRest sp. z o.o. Pl. Grunwaldzki 25/27, Wrocław

c) Leroy Merlin ul. Krakowska 7, Nowa Wieś- Poczesna

d) INWEMER Sp. z o.o. ul Sulejowska 45, Piotrków Trybunalski

e) LA VARO sp. z o.o. ul. Kmicica 6/8, Częstochowa

f) Randstad sp. z o.o. ul. Kopernika 26, Katowice

g) Zakłady usługowe EZT S.A. , ul. Modrzewiowa 7, Sosnowiec

h) Bajorland- Ireneusz Bajor, ul. Sadowa 31, Mstów

i) PPHU Modena, ul. Przejazdowa 4B, Częstochowa

j) SPEEDMAIL sp. z o.o., ul. Rzeźnicka 8/10, Częstochowa

k) Gemina sp. z o.o., al. Pokoju 44, Częstochowa

Dodatkowo CEiPM współpracuje z Środowiskowym Domem Samopomocy w Lublińcu (zajmuje się osobami niepełnosprawnymi), Młodzieżowymi Ośrodkami Wychowawczymi w Herbach i Krupskim Młynie (wszyscy mają orzeczenie o niepełnosprawności), Specjalnym Ośrodkiem Szkolno- Wychowawczym dla osób niesłyszących i słabo słyszących w Lublińcu. Pomieszczenia w CEiPM w Częstochowie są częściowo dostosowane dla osób niepełnosprawnych(szerokie drzwi, szerokie ciągi komunikacyjne, brak progów i różnic w poziomie, wydzielona spełniająca wymogi toaleta dla osób niepełnosprawnych). Brak jest windy umożliwiającej wjazd na I piętro.

W ramach współpracy międzynarodowej zrealizowano: projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w 2013 roku („Twoja przyszłość w Twoich rękach – edycja II”, „Nowe perspektywy 2”, „OHP jako realizator usług rynku pracy”.

- **Świętokrzyska WK OHP.**

Od 2010 roku podjęto i zrealizowano następujące działania na rzecz osób niepełnosprawnych: Młodzieżowe Centrum Kariery w Skarżysku Kamiennym / utworzone w ramach projektu „OHP jako realizator usług rynku pracy” udzieliło porad w zakresie poszukiwania pracy dla dwóch osób niepełnosprawnych.

Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Kielcach ul. Klembowskiego 3 – doradcy zawodowi prowadzili warsztaty dla osób niepełnosprawnych, którzy byli beneficjentami w projekcie z EFS pn. „Gotowi do pracy” realizowanym przez Stowarzyszenie „Nadzieja Rodzinie”. Celem projektu było przekierowywanie osób niepełnosprawnych na staże zawodowe.

MCK Busko Zdrój – od 2005 roku prowadzi cykliczne zajęcia z zakresu szeroko pojętego doradztwa zawodowego dla młodzieży przebywającej w Specjalnym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym dla Niepełnosprawnych Ruchowo w Busku Zdroju ul. Rehabilitacyjna 1 jest to młodzież z niepełnosprawnością fizyczną, jak również osoby z deficytami intelektualnymi. W zależności od wieku i statusu tej młodzieży doradztwo zawodowe dotyczy następujących zagadnień. Dla młodzieży z gimnazjum prowadzone są zajęcia - warsztaty grupowe dotyczące predyspozycji zawodowych ze szczególnym wskazaniem na ograniczenia zdrowotne.

- **Warmińsko-Mazurska WK OHP**

Działania zrealizowane w latach 2008-2013:

1. Dostęp do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym- zrealizowano w zakresie ustawowej działalności.
2. Dostęp do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki- zrealizowano zgodnie z Kodeksem Pracy.
3. Dostęp do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną- nie dotyczy.
4. Nauka w szkołach wspólnie ze swymi niepełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej. Uczestnicy ŚHP w Ostródzie o obniżonym intelekcie w stopniu lekkim objęci są opieką kadry ŚHP oraz nauczycieli w szczególności poprzez dostosowanie programów nauczania w szkole, wyznaczanie dodatkowych, ważnych funkcji w klasie, pomoc w nauce, objęcie uwagą podczas zajęć integracyjnych, tak, aby nie zostali pozostawieni samo sobie.
5. Pomoc psychologiczna, pedagogiczna i inna pomoc specjalistyczna umożliwiająca rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych- nie zrealizowano.
6. Praca na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych- w W-M WK OHP w 2012 roku zatrudnione były 4 osoby niepełnosprawne, korzystające z dodatkowego urlopu oraz skróconego czasu pracy.
7. Zabezpieczanie społeczne uwzględniające konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym, nie zrealizowano.
8. Życie w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostęp do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej- nie zrealizowano.
9. Posiadanie samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych, nie zrealizowano.

10. Pełne uczestnictwo w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

- a) W latach 2012, 2013 uczestnicy Środowiskowego Hufca Pracy 14-9 w Giżycku brali udział w Letnim Festynie Osób Niepełnosprawnych w Giżycku. Festyn był zorganizowany przez uczniów Szkoły Policealnej im. Hanny Chrzanowskiej w Giżycku. Festyn od czterech lat połączony jest z Dniem Godności Osoby Niepełnosprawnej, który rozpoczyna się przemarszem ulicami miasta. W festynie uczestniczyli podopieczni Warsztatów Terapii Zajęciowej, Specjalnego Ośrodka Szkolno- Wychowawczego z: Giżycka, Rynu, Siedlisk, Węgorzewa i Mikołajek. Około 180 uczestników rywalizowało w konkurencjach sportowych i bawiło się przy muzyce. Uczestnicy ŚHP pomagają również osobom niepełnosprawnym, które odbywają zajęcia w tym samym budynku, w którym mieści się Hufiec.
- b) Środowiskowy Hufiec w Ostródzie:
- wolontariusze zaprosili po raz kolejny zaprzyjaźnionych podopiecznych Specjalnego Ośrodka Szkolno- Wychowawczego im. Marii Grzegorzewskiej w Ostródzie na Wojewódzkie Prezentacje Amatorskiej Twórczości Artystycznej na zamku ostródzkim. Młodzież wspólnie ogląda występy i prace plastyczne młodzieży OHP oraz towarzyszy niepełnosprawnym dzieciom i młodzieży podczas całego spotkania (maj 2012, 2013);
 - udział w konferencji „Wsparcie osób z upośledzeniem umysłowym” zorganizowanej przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym koło w Ostródzie (31.10.2012). Konferencja była podsumowaniem projektu „Odważni do pracy” dla osób niepełnosprawnych polegającym na włączeniu tych osób na rynek pracy. Osobą taką ŚHP 14-10 w Ostródzie zatrudniało na stanowisku pomocnika przy pracy na komputerze;
 - udział w X Wojewódzkim Konkursie Śpiewania Kolęd, pastorałek i piosenek o tematyce świątecznej w Starogardzie Gdańskim. Podczas koncertu uczestniczki miały kontakt z osobami niepełnosprawnymi ze świetlicy środowiskowej MOPS w Starogardzie Gdańskim (14.12.2012, 06.12.2013);
 - w ŚHP w Ostródzie uczestnikami są m.in. osoby o obniżonym intelekcie w stopniu lekkim; nauczyciele oraz kadra ŚHP szczególnie zajmuje się tymi uczestnikami poprzez: dostosowanie programów nauczania w szkole, zwracanie uwagi by nie pozostawali sami sobie podczas zajęć integracyjnych, wyznaczanie im dodatkowych ważnych funkcji w klasie, wzajemna pomoc w nauce, wspólnie z kadrami ŚHP nauczyciele tworzą Kartę Indywidualnych Potrzeb Ucznia, Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny dla uczniów z upośledzeniem w stopniu lekkim.
- c) Współpraca ze Stowarzyszeniem „Rafał i przyjaciele” kontynuowana jest w OSiW w Mrągowie od września 2011 roku: w przedsięwzięcie zaangażowała jest młodzież skupiona w Klubie Młodzieży Aktywnej oraz kadra OSiW. Stowarzyszenie funkcjonuje od 14 kwietnia 2010 roku. Zajmuje się nie tylko zbiórką nakrętek ale również organizuje różne aukcje i bale charytatywne, z których dochód przeznaczony jest na leczenie dzieci niepełnosprawnych.
- d) Hufiec 14-14 w Piszku prowadził w 2013 roku oraz kontynuuje w obecnym zbiórkę nakrętek dla chłopca z wrodzoną wadą serca, potrzebującego pieniędzy na rehabilitację.
- e) W 2013 roku w CEiPM w Elblągu i jednostkach podległych 59 osób niepełnosprawnych zarejestrowało się jako osoby bezrobotne, z czego 21 osób podjęło zatrudnienie. Dodatkowo osoby niepełnosprawne korzystały z innych usług pośrednictwa pracy takich jak wolontariat, programy autorskie, warsztaty. Z usług poradnictwa pracy korzystało ogółem 448 osób niepełnosprawnych, aktywnie poszukiwać pracy uczyło się 27 osób. Wsparciem szkoleniowo-kursowym zostało objęte 2 osoby niepełnosprawne.
- f) W 2013 roku w CEiPM w Olsztynie i jednostkach podległych 69 osób niepełnosprawnych zarejestrowało się jako osoby bezrobotne, z czego 41 osób podjęło zatrudnienie. Z usług poradnictwa pracy korzystało ogółem 77 osób niepełnosprawnych. Wsparciem szkoleniowo-kursowym zostało objęte 2 osoby niepełnosprawne.

Do głównych rezultatów w postępie realizacji praw osób niepełnosprawnych w latach 2008-2013 należy zaliczyć uczestnictwo w życiu kulturalnym, artystycznym i sportowym osób niepełnosprawnych. Rezultat ten został osiągnięty dzięki licznym przedsięwzięciom

realizowanym przez jednostki WM WK OHP. Ponadto, w ramach szeregu programów systemowych i autorskich, których jednym z modułów była pomoc pedagogiczna i wsparcie psychologiczne, uczestnicy podnieśli swoje kwalifikacje ogólne oraz zawodowe. WM WK umożliwiła, poprzez doradztwo zawodowe oraz pośrednictwo pracy, odnalezienie się na rynku pracy. WM WK OHP zatrudnia także osoby niepełnosprawne.

W WM WK OHP nie stwierdzono negatywnych tendencji w obszarze urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

Najważniejsze działania prowadzące do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych w latach 2008-2013: we wrześniu 2008 r. Środowiskowy Hufiec Pracy w Elblągu nawiązał współpracę z Specjalistycznym Ośrodkiem Szkolno- Wychowawczym w Elblągu skupiającym młodzież z upośledzeniem lekkim. Liczba uczestników objętych stałą pomocą i wsparciem OHP wynosiła 19 osób, w 2009 i 2010 po 32 osoby.

W latach 2009 - 2013 ŚHP 14-1 zrealizował na rzecz dzieci i młodzieży z upośledzeniem w stopniu lekkim następujące dodatkowe działania:

L p	Nazwa/ tytuł przedsięwzięcia	Rodzaj podjętych działań 2009 r
1.	Festyn zabawowo- integracyjny w ramach Wojewódzki Program „Żyj kolorowo”	Wizyta z organizacją festynu zabawowego dla dzieci upośledzonych -2009
2.	Integracyjna zbiórka żywności	wspólna akcja „Podziel się posiłkiem” -2009
3.	Zajęcia resocjalizacyjne w ramach profilaktyki opiekuńczo – wychowawczej	organizacja i opieka nad uczestnikami SOSW w czasie wizyty w Areszcie Śledczym w Elblągu - 2009

2010 r.:

1.	Pejzaż malowany słowem i obrazem inspirowany muzyką F. Chopina	Wyjście na koncert do Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych
2.	„Chopinada”	Zaprezentowanie tematu pt. „ Moda i życie towarzyskie F. Chopina”, przygotowanie występu teatralnego
3.	Integracyjne Zawody Sportowe- turniej koszykówki	Rozgrywki integracyjne
4.	Integracyjne Zawody Sportowe- turniej siatkówki	Rozgrywki integracyjne
5.	V Biegi Przełajowe w ramach olimpiad Specjalnych	Pomoc przy rozkładaniu sprzętu sportowego, wydawanie posiłków dla zawodników
6.	I Turniej Rzutu Podkową	Udział w zawodach
7.	Dzień Dziecka w Aqua Parku w Sopocie	Wycieczka
8.	Najlepsi z najlepszych	Nagrody dla uczestników osiągających dobre wyniki w nauce
9.	Świat toruńskiego piernika- wystawa	Zwiedzanie wystawy
10.	Integracja uczestników w Przedszkolu Specjalnym	Udział w zabawach i zajęciach ruchowych, teatralne interpretacje bajkowe, rozdanie wcześniej zebranych zabawek
11.	Wyjście na Lodowisko x3	zajęcia rekreacyjno-sportowe na lodowisku
12.	Zajęcia edukacyjne na zamku w Malborku- „Życie wewnętrzne Zakonu Krzyżackiego”	wycieczka
13.	Program sportowo-rekreacyjny „Zdrowie i sprawność fizyczna na co dzień”w trakcie realizacji od X.2010 r.	I Integracyjny Turniej Piłki koszykowej, Mikołajki na sportowo, Rozgrywki klas III, Treningi

2013 r.:

1.	150-rocznica wybuchu Powstania Styczniowego	Pomoc w przygotowaniu akademii oraz tablic informacyjnych
2.	VIII Regionalne Biegi Przełajowe w ramach Olimpiad Specjalnych	Pomoc w organizacji Olimpiady
3.	Wartości w życiu człowieka	Prelekcja
4.	Mikołajki na sportowo-integracyjne zawody sportowe- turniej koszykówki	Rozgrywki integracyjne
5.	Polskie Boże Narodzenie w staropolskiej kuchni-pieczenie pierniczek świątecznych	Zajęcia warsztatowe
6.	Palenie tytoniu – zły wybór	Akcja informacyjna, prelekcja
7.	Program wychowawczy – Trzymaj formę, uwierz w siebie, a dobry zawód zapuka do ciebie	Zajęcia sportowe
8.	Program wychowawczy –Ratujmy swoją młodość, przedsięwzięcie – „Alkohol – świadome ryzyko”	Zajęcia warsztatowe, prelekcja
9.	Program autorski przy współpracy z Bankiem Żywności – Miej wielkie serce	Działania pomocowe w postaci comiesięcznej paczki żywnościowej dla 30 uczestników SOSW.

- Hp 14-6 w Olsztynie – w 2009 i 2010 roku przedsięwzięcia realizowane z Ośrodkiem Rehabilitacji i Edukacji w Nidzicy (udział w jasełkach i wykonywanie ozdób choinkowych oraz zajęcia warsztatowe w „Wiosce Garncarskiej”).
- Ośrodek Szkolenia i Wychowania w Mrągowie – w 2009 roku realizacja programu „Wolontariat z dziećmi niepełnosprawnymi” oraz „Zajęcia z osobami z mniejszymi szansami- niepełnosprawnymi”. W pierwszym z wymienionych programów udział wzięło 14 uczestników z OSiW oraz 8 uczestników z Zespołu Szkół Specjalnych w Mrągowie. Program obejmował 3 spotkania z dziećmi niepełnosprawnymi. Pierwsze spotkanie to wycieczka do fundacji „Zwierzęta Eulalii”. Następne spotkanie wolontariuszy z zaprzyjaźnionymi dziećmi z DPS odbyło się w plenerze (gry manualne i zabawy). Trzecie spotkanie służyło podsumowaniu roku szkolnego. W drugim z wymienionych programów wzięło udział 10 wolontariuszy z OSiW OHP w Mrągowie oraz dzieci z DPS. Projekt składał się z trzech części: poznawczo-edukacyjnej, integracyjnej i rekreacyjnej i trwał od 18.11.2009 r. do 18.12.2009 r.
W 2010 r. zrealizowano przedsięwzięcie jesienny spacer do lasu, zorganizowane wspólnie z Domem Pomocy Społecznej w Mrągowie. W ramach zadania zapoznano uczestników OHP z funkcjonowaniem ośrodka, szczególny nacisk położono na integrację z osobami niepełnosprawnymi. Drugim przedsięwzięciem były obchody Dnia Wolontariusza połączone z imprezą mikołajkową - spotkanie integracyjne uczestników OSiW z dziećmi z Domu Pomocy Społecznej w Mrągowie, którego celem było uczczenie Dnia Wolontariusza oraz kultywowanie zwyczaju obdarowywania się prezentami w Dniu Św. Mikołaja.
- Środowiskowy Hufiec Pracy w Ostródzie – W latach 2008 – 2010 realizował Program "Bez Uprzedzeń" - wolontariat w Specjalnym Ośrodku Szkolno- Wychowawczym im. Marii Grzegorzewskiej w Ostródzie. Spotkania polegały na pomocy mieszkańcom internatu w odrabianiu lekcji oraz towarzyszenie w różnych wydarzeniach z życia internatu min. wykonanie prac plastycznych, sprzątanie terenu przy placówce, udział w muzykoterapii, spacer na molo nad jezioro Drwęckie, wspólne wykonanie kartek wielkanocnych, organizacja Dnia Dziecka. Ponadto młodzież ze Specjalnego Ośrodka Szkolno- Wychowawczego uczestniczyła w Wojewódzkich Prezentacjach Amatorskiej Twórczości Artystycznej, wspólnie oglądała występy i prace plastyczne. Młodzież OHP

towarzyszyła niepełnosprawnym dzieciom i młodzieży podczas całego spotkania. W latach 2008 – 2010 uczniowie z SOSW korzystali z Internetu w ramach zajęć w świetlicy środowiskowej oraz uczestniczyli w Organizowanych “Jasełkach” dla młodzieży ze Specjalnego Ośrodka Szkolno- Wychowawczego im. M. Konopnickiej w Ostródzie. Spotkania takie odbywają się od 2007 roku.

- MBP OHP w Olsztynie – w latach 2008-2010 w ramach prowadzonego pośrednictwa pracy współpracowało z zakładami pracy chronionej. Osoby niepełnosprawne brały udział w przedsięwzięciach realizowanych przez CEiPM OHP na rzecz młodzieży: Targi Pracy /II Nowoczesna Giełda Pracy, Młodzieżowe Targi Pracy i Edukacji, Targi Pracy i Kariery/. Młodzież niepełnosprawna mogła korzystać z oferowanych przez PUP i OHP ofert pracy, skorzystać z konsultacji z doradcą zawodowym, specjalistami z zakresu prawa pracy, pomocy społecznej itp. Osoby niepełnosprawne były informowane o ofertach pracy i instytucjach realizujących przedsięwzięcia na rzecz osób niepełnosprawnych.
- Punkt Pośrednictwa Pracy OHP Działdowo w roku 2010 zrealizowane zostały Warsztaty Terapii Zajęciowej w Działdowie, w których brała udział młodzież szkół ponadgimnazjalnych (Przedsięwzięcie realizowane w ramach OTK na Warmii i Mazurach). Punkt Pośrednictwa Pracy, realizując projekt „OHP jako realizator usług pracy” w 2010 r. zrekrutował do projektu 1 osobę niepełnosprawną stopień niepełnosprawności lekki /beneficjent ostateczny/.
- Młodzieżowe Centrum Kariery w Braniewie - w 2010 prowadzone były spotkania grupowe, zajęcia warsztatowe, program „Cykl zajęć aktywizujących”, odbiorcami usług były osoby niepełnosprawne uczęszczające do III klasy zawodowej w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Braniewie.
- MBP OHP w Elblągu – w roku 2010 z pośrednictwa pracy korzystały osoby niepełnosprawne.
- Klub Pracy w Elblągu – w 2009 zostały przeprowadzone skrócone warsztaty aktywnego poszukiwania pracy, odbiorcami była młodzież Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1 w Elblągu, będąca uczestnikami OHP.
- MCK w Ostródzie w 2012 roku było inicjatorem 2 warsztatów skierowanych do młodzieży niepełnosprawnej w Specjalnym Ośrodku Szkolno- Wychowawczym w Ostródzie.
- Ośrodek Rehabilitacyjno- Edukacyjno- Wychowawczy w Działdowie- zajęcia prowadzone przez PPP Działdowo- tematyka: przedstawienie wizerunku PPP OHP promocja jednostki- 25 osób niepełnosprawnych.
Warsztaty Terapii Zajęciowej w Działdowie- zajęcia prowadzone przez PPP OHP Działdowo- tematyka: promocja jednostki, pierwsza rozmowa kwalifikacyjna z pracodawcą- 20 osób niepełnosprawnych.
- Specjalny Ośrodek Szkolno- Wychowawczy im. Kawalerów Maltańskich w Bartoszycach- zajęcia prowadzone przez MCK i PPP Bartoszyce- tematyka: wolontariat łączy pokolenia- 14 osób niepełnosprawnych.
- Specjalny Ośrodek Szkolno- Wychowawczy im. Kawalerów Maltańskich w Bartoszycach- zajęcia prowadzone przez MCK OHP Bartoszyce- tematyka: Vademecum kariery, m. in.: poznajemy się i siebie, odkrywanie własnych predyspozycji zawodowych, edukacja- zawód- kariera, rozmowa kwalifikacyjna- autoprezentacja, aktywne metody poszukiwania pracy, realizuje się z pasją- czuwaj z nami- 21 osób niepełnosprawnych.
- Specjalny Ośrodek Szkolno- Wychowawczy w Braniewie- zajęcia prowadzone przez MCK OHP Braniewo- tematyka: dokumenty aplikacyjne z elementami przedsiębiorczości, rynek pracy z elementami przedsiębiorczości, rozmowa kwalifikacyjna, przedsiębiorczość, prawo pracy, autoprezentacja z elementami przedsiębiorczości, zainteresowania zawodowe, określenie własnych zdolności przedsiębiorczych, wkraczając w dorosłość, poznajemy siebie, stereotypy

i uprzedzenia na temat starości i młodości- jak z nimi walczyć- 127 osoby niepełnosprawne.

W 2013 roku Warmińsko-Mazurska Wojewódzka Komenda OHP w Olsztynie przeprowadziła modernizację podjazdu dla niepełnosprawnych w siedzibie Wojewódzkiej Komendy OHP w Olsztynie, polegającą na wymianie pochylni z polbruk na pochylnię o konstrukcji metalowej oraz przymocowaniu obustronnych poręczy. Obiekty Środowiskowego Hufca Pracy wraz z Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Elblągu, Ośrodków Szkolenia i Wychowania w Mrągowie i Pasłęku nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Siedziba Wojewódzkiej Komendy OHP jest dostępna dla osób niepełnosprawnych. Warmińsko-Mazurska Wojewódzka Komenda OHP nie posiada opracowanego planu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynku.

Informacja o wdrożeniu w życie postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku o języku migowym i innych środkach komunikowania się w okresie od 1 kwietnia 2012 r. do 31.12.2013 r. W Warmińsko-Mazurskiej Wojewódzkiej Komendzie OHP funkcjonują następujące usługi pozwalające na komunikowanie się z osobą doświadczającą trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się: poczta elektroniczna, sms, mms, faks oraz portal społecznościowy. Upowszechnianie wiadomości o w/w usługach jest realizowane poprzez zamieszczone informacje w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na stronie internetowej WM WK OHP. W okresie od 1 kwietnia 2012 r. do 31.12.2013 r. nie zgłosiła się do WM WK OHP żadna osoba zgłaszająca chęć skorzystania z komunikowania się za pomocą PJM, SJM, SKOBN.

Warmińsko-Mazurska Wojewódzka Komenda OHP dążąc do zatrudnienia osób niepełnosprawnych, podczas procesu rekrutacji w ogłoszeniach zamieszcza informacje o potrzebie zatrudnienia osób niepełnosprawnych. W 2013 roku nie wpłynęły do WM WK OHP dokumenty aplikacyjne osób z orzeczoną niepełnosprawnością.

CKiW w Rowie – Trzcińsku w latach 2008 - 2013 nie podjęto działań dostosowania budynków CKiW do potrzeb osób niepełnosprawnych. CKiW nie posiada opracowanych planów dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych. W 2013 r. CKiW nie osiągnęło wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych i wpłaciło kwotę 256,00 zł na PEFRON.

CKiW w Szczawnicy – Jabłonce współpracuje z dwoma organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych, z którymi zawarte zostały porozumienia:

- * Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym koło w Jabłonce w zakresie:
 - działalności kulturalno- oświatowej,
 - korzystania z usług fryzjerskich w ramach praktycznej nauki zawodu dla wychowanków PSOUU koło w Jabłonce,
 - spotkań integracyjnych.
- * Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym koło w Szczawnicy w zakresie:
 - działalności kulturalno – oświatowej,
 - spotkań integracyjnych,
 - wolontariatu – pomocy w zakresie usług fryzjerskich oraz pomocy w kuchni przez młodzież CKiW w Szczawnicy na rzecz wychowanków PSOUU koło w Szczawnicy.

Efektem podpisanych porozumień jest:

1. łatwiejsza współpraca z w/w instytucjami,
2. wspólna wymiana doświadczeń,
3. możliwość korzystania przez młodzież z zaplecza warsztatowego tychże instytucji,
4. możliwość podnoszenia kwalifikacji i umiejętności społecznych młodzieży w środowisku zewnętrznym.

Wychowankowie Centrum uczestniczyli w konkursie „Aktywność dobry wybór” realizując projekt pt.: „Dając radość innym – wzbogacamy siebie”. Podjęte działania

skierowane zostały do osób niepełnosprawnych i miały one służyć poprawie samopoczucia, a tym samym i zdrowia zarówno psychicznego jak i fizycznego. Dzięki podjętym działaniom:

- współorganizacja Festiwalu Baśni i Bajki „Dżungla”
- wyjście do osób niepełnosprawnych w ośrodku „Perła” by świadczyć usługi fryzjerskie - wolontariat
- organizacja Dnia Sportu dla osób niepełnosprawnych.
- Młodzież miała możliwość pomocy innym, aktywnie zagospodarować swój wolny czas, rozwijać swoje zdolności i umiejętności oraz nauczyć się sztuki śmiania się z siebie samego.

Mimo zakończenia konkursu „Aktywność dobry wybór” młodzież Centrum kontynuowała swój wolontariat fryzjerski udając się 1 raz w tygodniu (wtorek) do Ośrodka dla niepełnosprawnych „Perła”. Zorganizowali również „Zabawę andrzejkową” w naszym Centrum oraz „Spotkanie z Mikołajem” w kinoteatrze Pieniny dla podopiecznych Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczawnicy.

Efektom tychże działań jest:

1. poczucie odpowiedzialności za podejmowane działania i za innych
2. nabycie przez uczestników umiejętności organizacji imprez integracyjnych, religijnych, patriotycznych, itp.
3. zwiększenie asertywności wśród uczestników
4. integracja młodzieży sprawnej z niepełnosprawną
5. poczucie przez wychowanków bycia potrzebnym
6. poprawa wizerunku Centrum w środowisku lokalnym

W celu lepszego przygotowania się do pracy z osobami niepełnosprawnymi i otwarcia na ich potrzeby kadra wychowawcza uczestniczyła w szkoleniu: „Specyfika pracy z uczniem z niepełnosprawnością ruchową” (2 os.)

CKiW w Wiechlicach nie realizowało projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, również nie realizowano zadań z programów rządowych (resortowych) adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych. Centrum Kształcenia i Wychowania współpracuje ze Szprotawskim Stowarzyszeniem Osób Niepełnosprawnych, które w pomieszczeniach obiektów Centrum prowadzi Warsztaty Terapii Zajęciowej dla około 46 osób. W ramach integracji z młodzieżą niepełnosprawną oraz wsparcia osób niepełnosprawnych z Warsztatów Terapii Zajęciowej młodzież z naszego internatu zorganizowała szereg imprez kulturalnych do udziału w których zaproszono podopiecznych Warsztatów Terapii Zajęciowej

- * młodzież zorganizowała festyn sportowy, rozgrywki w piłkę nożną i koszykówkę a na koniec wspólne ognisko,
- * Wigilia – wspólne przygotowanie kolacji wigilijnej, obsługa podczas wieczerzy, wspólne z osobami niepełnosprawnymi przygotowanie dekoracji świątecznych, stroików na wigilijne stoły oraz strojów i rekwizytów na przedstawienie jasełkowe „ Dzisiaj Betlejem”,
- * Bal Zodiakalny – wieczór integracyjny połączony z robieniem kotylionów , dekoracji, przygotowanie wróżb i horoskopów dla poszczególnych znaków zodiaku i wspólne czytanie horoskopów na najbliższy rok, wspólne przygotowania strojów wróżek dla dziewcząt prowadzących bal,
- * Wieczór Walentynkowy – wspólne przygotowanie ozdobnej skrzynki na Walentynki i pocztę walentynkową , wspólne ozdabianie „Walentynek”, przystrojenie sali, przygotowanie repertuaru muzycznego (piosenki dla zakochanych) , upieczenie tortu w kształcie serca, który był nagrodą w konkursie na najsympatyczniejszą parę w internacie, imprezę zakończyła wspólna dyskoteka.

Budynek administracyjny 3 kondygnacyjny , wyposażony w 3 przystankową windę i antypoślizgowy podjazd, toalety z uchwytyami .

Ponadto:

- do wszystkich budynków prowadzą chodniki wyłożone kostką polbrukową , bramy wjazdowe oraz furtki na całym obiekcie umożliwiają swobodny wjazd oraz przejścia.
- w latach 2008 – 2013 nie wykonywano prac mających na celu likwidację barier funkcjonalnych ponieważ wszystkie 5 budynków zostało dostosowane przed rokiem 2008 do potrzeb osób niepełnosprawnych. W roku 2008 finalizując wcześniej rozpoczęty projekt współfinansowany z PFRON wymieniono w budynku internatu okna dostosowując 4 pokoje z oknami o obniżonych klamkach dla osób niepełnosprawnych i 1 pokój z łazienką i toaletą w pełni przystosowano dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją ruchu. Obecnie nie ma potrzeby dalszego i szerszego dostosowywania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych , należy tylko utrzymywać w należyтым stanie technicznym obecną infrastrukturę .
- w 2012 roku pozyskano orzeczenia o niepełnosprawności 5 pracowników już zatrudnionych w tym : 3 osoby o stopniu niepełnosprawności umiarkowanym,
2 osoby o stopniu niepełnosprawności lekkim.
- w 2013 roku stan zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosił 6 osób w tym : 4 osoby ze stopniem umiarkowanym,
2 osoby ze stopniem lekkim.

W 2013 roku Centrum nie dokonywało wpłat na PFRON w związku z osiągnięciem wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

ECKiW w Roskoszy nawiązało współpracę z Kołem Terenowym PZG w Białej Podlaskiej w zakresie korzystania z tłumacza PJM, SJM lub sposobów komunikowania się z osobami głuchoniemymi (SKOGN). W 2013 r. kupiono 4 taborety prysznicowe dla osób niepełnosprawnych, przeprowadzono remont podjazdu przy budynku „Dworek”, w ramach rozpoczętej inwestycji pod nazwą „warsztaty ginących zawodów” zaprojektowano budynki w pełnym zakresie dla osób niepełnosprawnych.

OSZ Dobieszków, OSZ Radomiu:

Ośrodki szkoleniowo-konferencyjne przystosowane dla osób niepełnosprawnych.

OSZ w Mińsku Maz., OSZ we Włocławku, OSZ we Wrocławiu:

Ośrodki szkoleniowo-konferencyjne nieprzystosowane dla osób niepełnosprawnych. Uczestnicy szkolenia powinni spełniać wymagania, weryfikowane przez lekarza medycyny pracy. Wszyscy którzy spełniają te wymagania mogą przystąpić do szkolenia, niezależnie od stopnia niepełnosprawności.

**Organizacje pozarządowe
działające w 2013 r. w obszarze pożytku publicznego
na rzecz osób niepełnosprawnych
(w województwach i powiatach).**

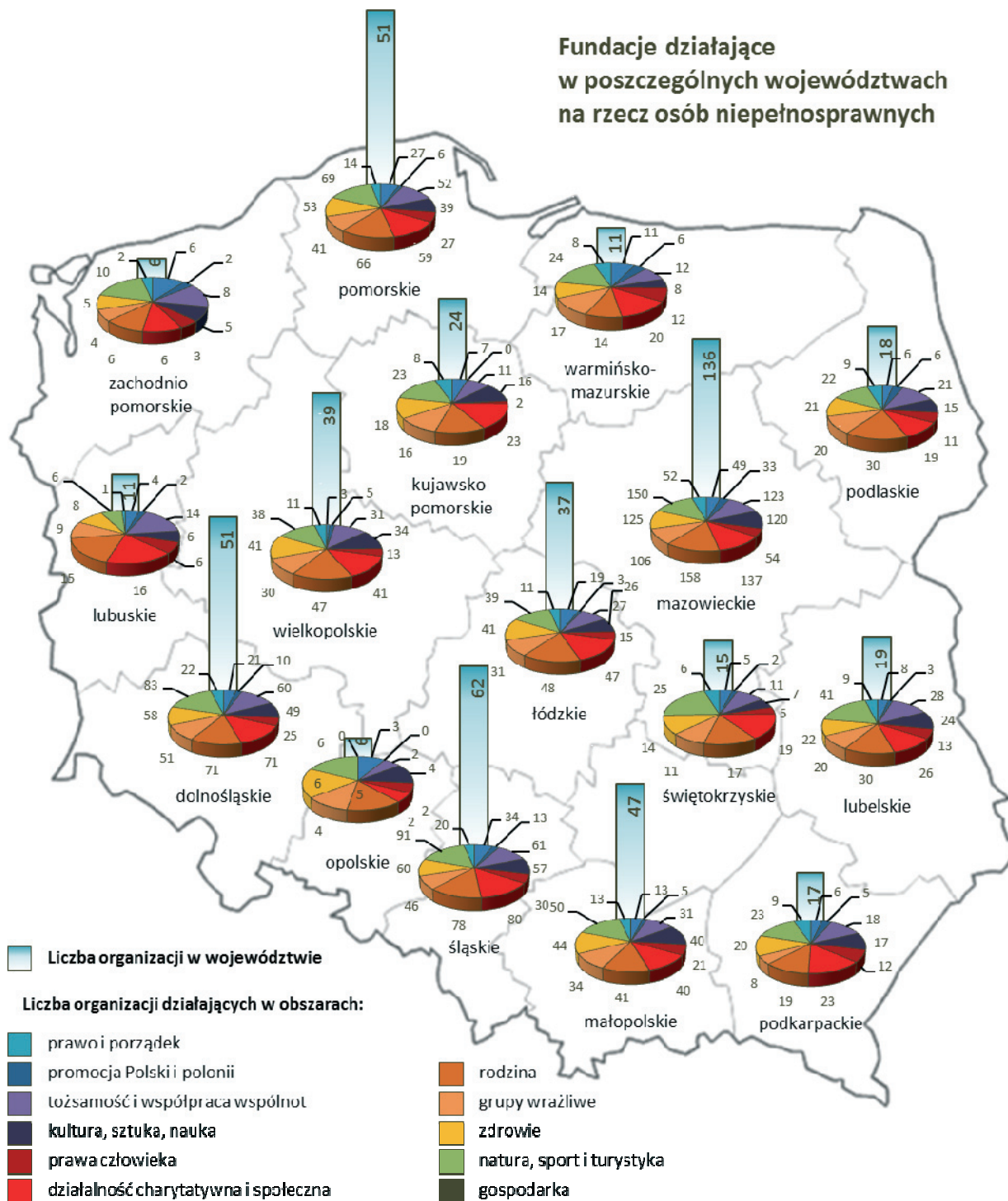
• Fundacje.

Liczba fundacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych.⁹⁶

Liczba Fundacji, które w 2013 r.
zadeklarowały, że prowadzą w województwie w
obszarze pożytku publicznego "działalność na rzecz osób
niepełnosprawnych" .

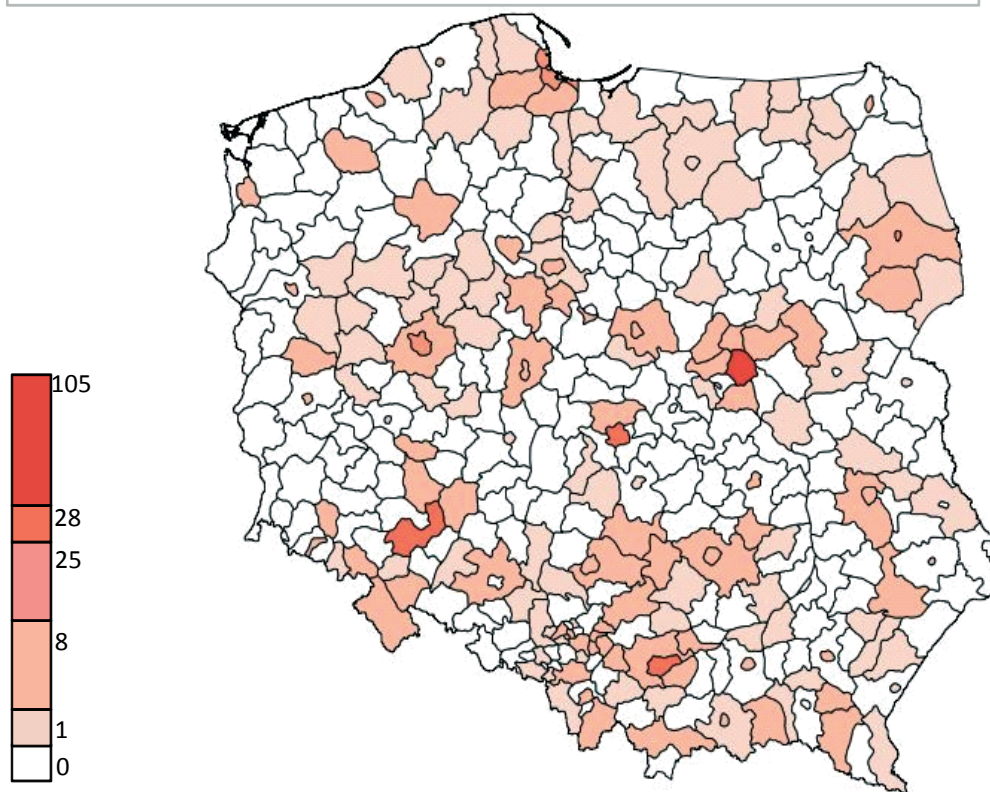
⁹⁶ Mapa została opracowana na podstawie danych Stowarzyszenia Klon/Jawor przez Paulinę Sakowską - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych

97 Mapa została opracowane na podstawie danych Stowarzyszenia Klon/Jawor przez Luizę Klimkiewicz - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Fundacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych w powiatach.⁹⁸

Fundacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych w podziale na powiaty w 2013 roku

^{98 98} Mapa została opracowane na podstawie danych Stowarzyszenia Klon/Jawor przez Paulinę Sakowską - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych

**Projekty realizowane
w ramach XI priorytetu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
„Kultura i dziedzictwo kulturowe”**

- ⇒ Dostępność dla osób niepełnosprawnych jest jednym z kryteriów, których należy przestrzegać w poszczególnych fazach realizacji inwestycji.
- ⇒ Priorytetowo traktowane są zadania, których elementem są zmiany techniczne istniejącej infrastruktury oraz inwestycje polegające na tworzeniu nowej infrastruktury, które sprzyjają poprawie dostępności dla osób niepełnosprawnych.
- ⇒ Kwestia ta jest przedmiotem oceny projektów w ramach kryterium merytorycznego I stopnia „Wpływ projektu na poprawę dostępności do kultury”.

W realizowanych projektach przyjęto rozwiązania techniczno-organizacyjne zakładające zwiększenie dostępności obiektów dla osób niepełnosprawnych.

W 2013 roku do użytku oddano następujące obiekty w pełni przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych:

- ✦ Rewitalizacja Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie;
- ✦ Renowacja dziedzińca zewnętrznego oraz adaptacja budynku na centrum promocji i informacji na Wawelu;
- ✦ Renowacja klasztoru powiatykowski na centrum działań artystycznych w Lublinie;
- ✦ Europejskie Centrum Numizmatyki Polskiej w Muzeum Narodowym w Krakowie;
- ✦ Śląska internetowa biblioteka zbiorów zabytkowych;
- ✦ Budowa Europejskiego Ośrodka Praktyk Teatralnych w Gardzienicach;
- ✦ Rewitalizacja i digitalizacja XVII-to wiecznego zespołu pałacowo-ogrodowego w Wilanowie - etap III;
- ✦ Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa;
- ✦ Przebudowa teatru muzycznego Capitol we Wrocławiu;
- ✦ Rozbudowa Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu;
- ✦ Budowa Sali Koncertowej przy Zespole Szkół Muzycznych w Sosnowcu;
- ✦ Poprawa oferty edukacyjno-kulturalnej PSM w Suwałkach poprzez rozbudowę, przebudowę i wyposażenie;
- ✦ Budowa sali koncertowej dla celów dydaktycznych Akademii Muzycznej w Łodzi;
- ✦ Rozbudowa Akademii Muzycznej we Wrocławiu – Budowa Sali muzyczno dydaktycznej wraz z infrastrukturą;
- ✦ Zwiększenie dostępu do edukacji artystycznej poprzez poprawę stanu infrastruktury ASP w Gdańsku.

Informacja nt. rezultatów w postępie realizacji działań podejmowanych na rzecz ochrony praw osób niepełnosprawnych w latach 2008-2013:

Z uwagi na fakt, iż część projektów dofinansowanych w ramach XI priorytetu PO IiŚ znajduje się jeszcze w trakcie realizacji, w chwili obecnej nie jest możliwe określenie efektów, w tym w zakresie wdrożenia działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Niemniej jednak wszystkie nowowytbudowane i zmodernizowane obiekty zostały przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo, zgodnie z wymogami wynikającymi z obowiązujących przepisów.

Na podstawie szacowanych wartości wskaźników produktu dla poszczególnych działań XI priorytetu PO IiŚ, na koniec 2015 roku zakłada się, że zrealizowany zostanie następujący zakres zadań:

- * działanie 11.1 – 64 obiekty dziedzictwa kulturowego, zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych;
- * działanie 11.2 – 22 obiekty instytucji kultury (wybudowanych lub przebudowanych), zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych;
- * działanie 11.3 – 42 obiektów infrastruktury szkół wyższych/szkół, zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych.

**Prace legislacyjne Ministerstwo Sportu i Turystyki
na rzecz osób niepełnosprawnych.**

Ministerstwo Sportu i Turystyki podjęło następujące działania w zakresie prac legislacyjnych:

⇒ Zmiany prawa dokonane przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.), dalej jako „ustawa o sporcie”, obowiązującej od dnia 16 października 2010 r.:

- ✧ ustawa o sporcie zniósła wcześniej istniejący podział na sport osób „pełnosprawnych” oraz „niepełnosprawnych”, zawierająca regulacje, zgodnie z którymi sportowcy pełnosprawni jak i sportowcy niepełnosprawni winni być profesjonalistami, traktowanymi w taki sam sposób w zakresie dostępności i możliwości szkoleniowych;
- ✧ zgodnie z przepisami przedmiotowej ustawy, sportowcy niepełnosprawni objęci są tą samą regulacją co pozostali sportowcy i mają uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym na tych samych zasadach i w ramach tego samego systemu;
- ✧ art. 32 ust. 6 ustawy o sporcie zawarł regulację, zgodnie z którą zarówno w sportach olimpijskich, jak i paraolimpijskich, członkini kadry narodowej, która stała się niezdolna do uprawiania sportu wskutek ciąży lub urodzenia dziecka, wypłaca się stypendium w pełnej wysokości przez okres ciąży i połowę przyznanego stypendium przez okres 6 miesięcy po urodzeniu dziecka. Rozwiązanie to pozwala utalentowanym zawodniczkom na łączenie macierzyństwa z rozwojem kariery sportowej;
- ✧ ustawa o sporcie umożliwiła organizacjom działającym w obszarze sportu osób niepełnosprawnych tworzenie polskich związków sportowych, nadając im w tym zakresie pewne ułatwienia, wynikające z art. 11 ust. 6: „minister właściwy do spraw kultury fizycznej może wyrazić zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego w przypadku, gdy wniosek nie zawiera zaświadczenia, o którym mowa w art. 11 ust. 2 pkt 4, jeżeli dotyczy on sportu osób niepełnosprawnych;
- ✧ na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy o sporcie mogą być finansowane stypendia sportowe dla zawodników osiągających wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym, realizujących program przygotowań paraolimpijskich lub przygotowań do igrzysk głuchych;
- ✧ na podstawie art. 36 ust. 1 ustawy o sporcie wypłacane są świadczenia pieniężne dla medalistów igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych, w wysokości równej świadczeniom olimpijskim.

⇒ Wydanie rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 stycznia 2011 r. w sprawie wykazu zawodów sportowych osób niepełnosprawnych odbywających się przed 1992 r., będących odpowiednikiem igrzysk paraolimpijskich oraz wykazu zawodów sportowych odbywających się przed 2011 r., będących odpowiednikiem igrzysk głuchych (Dz.U. Nr 20, poz. 105).

Przedmiotowe rozporządzenie stanowi realizację delegacji ustawowej wyrażonej w art. 36 ust. 11 ustawy o sporcie oraz określa wykaz zawodów opisanych w tytule przedmiotowego rozporządzenia.

Art. 36 ust. 11 ustawy o sporcie zobowiązał ministra właściwego do spraw kultury fizycznej do określenia w drodze rozporządzenia listy zawodów rozegranych w okresach poprzedzających oficjalny ruch paraolimpijski i olimpijski głuchych, którym ze względu na ich rangę sportową nadaje się status równorzędny z igrzyskami i uprawniający do ubiegania się o świadczenie pieniężne z budżetu państwa.

⇒ Wydanie rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 października 2012 r. w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe, które stanowi realizację delegacji ustawowej wyrażonej w art. 34 ust. 4 ustawy o sporcie i określa rodzaje wyróżnień i wysokość nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe oraz szczegółowy tryb i warunki ich przyznawania.

Przedmiotowe rozporządzenie m.in. zrównało wysokość nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe osób pełnosprawnych oraz niepełnosprawnych.

- ⇒ Wydanie rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 4 marca 2011 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz.U. Nr 60, poz. 302), które stanowi realizację delegacji ustawowej wyrażonej w art. 21 ust. 4 oraz 34 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz.U. z 2014 r. poz. 196).

Na podstawie Załącznika Nr 1 i Załącznika nr 10 do przedmiotowego rozporządzenia organizatorzy szkoleń dla kandydatów na przewodników turystycznych i kandydatów na pilotów wycieczek zobowiązani są do uwzględnienia w programach szkoleń zagadnień – odpowiednio „oprowadzanie wycieczek osób niepełnosprawnych” i „turystyka osób niepełnosprawnych oraz inne grupy nietypowe”.

- ⇒ Wydanie rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 24 czerwca 2013 r. w sprawie dofinansowania zadań związanych z przygotowaniem w 2013 r. kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. poz. 756), które stanowiło realizację delegacji ustawowej wyrażonej w art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. poz. 1456) i określało szczegółowe warunki uzyskiwania dofinansowania zadań związanych z przygotowaniem w 2013 r. kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej.

**Sport wyczynowy osób niepełnosprawnych
(dane statystyczne i najważniejsze wydarzenia w latach 2008-2013).**

W latach 2008-2013 w zakresie sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych najważniejszymi zadaniami były przygotowania kadry narodowej sportowców niepełnosprawnych do udziału w:

- ⇒ XIII Letnich Igrzyskach Paraolimpijskich Pekin'2008,
 - ⇒ X Zimowych Igrzyskach Paraolimpijskich Vancouver'2010,
 - ⇒ XIV Letnich Igrzyskach Paraolimpijskich Londyn'2012,
 - ⇒ XI Zimowych Igrzyskach Paraolimpijskich Soczi'2014,
 - ⇒ XV Letnich Igrzysk Paraolimpijskich Rio de Janeiro'2016,
- oraz przygotowania niesłyszących zawodników do udziału w:
- ⇒ XXI Letnich Igrzyskach Głuchych Tajpej'2009,
 - ⇒ XXII Letnich Igrzyskach Głuchych Sofia'2013,
 - ⇒ XVII Zimowych Igrzyskach Głuchych Chanty Mansyjsk'2015.

XIII Letnie Igrzyska Paraolimpijskie Pekin'2008 – udział polskiej reprezentacji (94 zawodników) zakończył się sukcesem. Sportowcy niepełnosprawni zdobyli ogółem 30 medali w 6 sportach, w tym: 5 złotych, 12 srebrnych, 13 brązowych. W klasyfikacji generalnej, wg zdobytych złotych medali, Polska uplasowała się na 18 miejscu wg liczby zdobytych medali, ogółem na 13 miejscu.

XXI Letnie Igrzyska Głuchych Tajpej'2009 – Reprezentacja Polski zdobyła 4 medale w 2 sportach (lekkoatletyka i pływanie), w tym 1 złoty, 2 srebrne i 1 brązowy. W klasyfikacji generalnej Polska uplasowała się na 28 miejscu.

X Zimowe Igrzyska Paraolimpijskie Vancouver'2010 – Reprezentacja Polski (13 zawodników) zdobyła 1 brązowy medal. Brązowy medal Katarzyny Rogowiec – podwójnej złotej medalistki z Turynu (2006) – wywalczony w biegu na 15 km uplasował Polskę na 20 miejscu wraz z Czechami w generalnej klasyfikacji medalowej. Pod względem ilości zdobytych medali, Polska zajęła 18. miejsce.

XIV Letnie Igrzyska Paraolimpijskie Londyn'2012 – Polska reprezentacja z dorobkiem 14 złotych, 13 srebrnych i 9 brązowych medali, zajęła 9. miejsce w klasyfikacji medalowej. Biorąc pod uwagę klasyfikację uwzględniającą łączną liczbę medali, uplasowała się na pozycji 12. W klasyfikacji medalowej państw europejskich zajęła 5 pozycję.

XXII Letnie Igrzyska Głuchych Sofia'2013 – Polska reprezentacja z dorobkiem 4 medali – 2 złotych w pływaniu, 1 srebrnego w lekkiej atletyce i 1 brązowego w judo, zajęła 18. miejsce w klasyfikacji medalowej Igrzysk. W klasyfikacji medalowej państw europejskich Polska zajęła 10 pozycję.

XI Zimowe Igrzyska Paraolimpijskie Soczi'2014.⁹⁹

XVII Zimowe Igrzyska Głuchych Chanty Mansyjsk'2015 – Planowany termin i miejsce Igrzysk od 24 marca do 5 kwietnia 2015 r. w Chanty Mansyjsk w Rosji. Rywalizacja odbędzie się w następujących sportach: narciarstwo alpejskie, narciarstwo biegowe, snowboardzie, curlingu i hokeju na lodzie. Polscy zawodnicy startować będą jedynie w narciarstwie zjazdowym. Sport ten reprezentuje 9 osób niesłyszących, w tym 7 seniorów (2 kobiety i 5 mężczyzn) oraz 2 juniorów.

XV Letnie Igrzyska Paraolimpijskie Rio de Janeiro' 2016 – odbędą się od 7 do 18 września 2016 r. planowany jest udział ok. 174 reprezentacji narodowych oraz ok. 4 200 zawodników. Zawodnicy będą rywalizować w 22 sportach: bocci, goalballu, jeździectwie,

⁹⁹ Igrzyska odbyły się w Rosji w dniach od 7 do 16 marca 2014 r. pod patronatem Międzynarodowego Komitetu Paraolimpijskiego (IPC). Bezpośrednim organizatorem Igrzysk był Komitet Organizacyjny Zimowych Igrzysk Olimpijskich i Paraolimpijskich 2014 w Soczi. W Igrzyskach wzięło udział 45 reprezentacji narodowych i 692 zawodników. Zawodnicy rywalizowali w 5 sportach: narciarstwie biegowym, biathlonie, narciarstwie alpejskim, curlingu na wózkach i hokeju na lodzie.

judo, parakajakarstwie, kolarstwie, koszykówce na wózkach, lekkoatletyce, łucznictwie, piłce nożnej pięcioosobowej, piłce nożnej siedmioosobowej, piłce siatkowej na siedząco, pływaniu, podnoszeniu ciężarów, rugby na wózkach, strzelectwie, szermierce na wózkach, tenisie na wózkach, tenisie stołowym, triathlonie, wioślarstwie i żeglarskim. Po raz pierwszy w historii igrzysk paraolimpijskich zostaną rozegrane parakajakarstwo i triathlon.

W realizacji programów przygotowań do najważniejszych zawodów sportowych udział brała kadra narodowa sportowców niepełnosprawnych w letnich i zimowych sportach. Poniższa tabela przedstawia liczbę kadry narodowej w poszczególnych latach.

Rok	Paraolimpijska			Głuchych			Nieolimpijska			Razem		
	K	M	R	K	M	R	K	M	R	K	M	R
2008	62	246	308	24	46	70	103	214	317	189	506	695
2009	84	301	385	95	144	239	106	193	299	285	638	923
2010	140	380	520	92	168	260	72	165	237	304	713	1017
2011	122	331	453	59	106	165	74	187	261	255	624	879
2012	119	364	483	113	210	323	48	160	208	280	734	1014
2013	131	418	549	111	208	319	71	196	267	313	822	1135

K – kobiety, M – mężczyźni, R – razem.

Przygotowania kadry narodowej sportowców niepełnosprawnych do udziału w wyżej wymienionych zawodach sportowych obejmowały szkolenia sportowe (zgrupowania i konsultacje) oraz udział w zawodach rangi mistrzostw świata i Europy i innych imprezach o randze międzynarodowej. Głównym celem było zdobycie jak największej liczby medali w sportach osób niepełnosprawnych.

Liczba szkoleń sportowych i zawodów sportowych
w latach 2008-2013.

Rok	Szkolenie sportowe			Zawody sportowe		
	FRKF	Budżet	Razem	FRKF	Budżet	Razem
2008	134	-	134	183	-	183
2009	185	82	267	217	-	217
2010	125	175	300	195	18	213
2011	75	99	174	219	-	219
2012	73	214	287	174	-	174
2013	221	88	309	231	-	231

Ogółem w latach 2008-2013 sportowcy niepełnosprawni zdobyli na zawodach najwyższej rangi 986 medali.

Liczba medali w podziale na sporty paraolimpijskie i igrzyska głuchych oraz sporty nieolimpijskie.

Rok	Paraolimpijska				Głuchych				Nieolimpijska				Razem			
	Z	S	B	R	Z	S	B	R	Z	S	B	R	Z	S	B	R
2008	9	19	18	46	9	5	3	17	7	7	8	22	25	31	29	85
2009	30	37	42	109	1	3	1	5	9	9	4	22	40	49	47	136
2010	58	66	32	156	1	2	2	5	6	5	8	19	65	73	42	180
2011	55	60	64	179	6	3	8	17	7	9	7	23	68	72	79	219
2012	51	46	42	139	6	17	21	44	6	6	2	14	63	69	65	197
2013	42	43	45	130	2	1	1	4	14	12	9	35	58	56	55	169

Za osiągnięcia sportowe na zawodach najwyższej rangi sportowcy niepełnosprawni otrzymują z budżetu państwa świadczenia pieniężne.

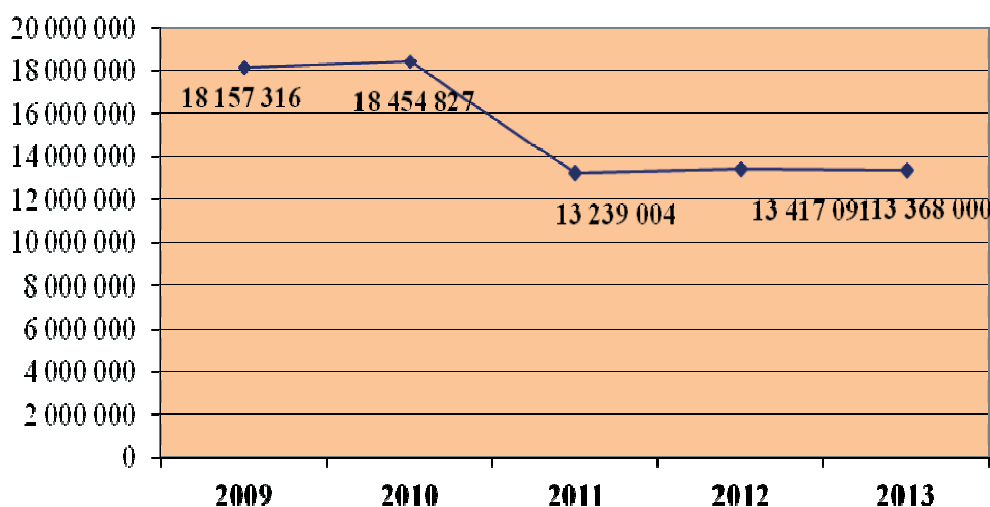
Liczba sportowców niepełnosprawnych,
którzy w latach 2008-2013 otrzymali nagrody i stypendia oraz świadczenia za
zdobycie medalu na igrzyskach paraolimpijskich i igrzyskach głuchych,
a także liczba trenerów, którzy otrzymali nagrody finansowe za osiągnięcia
szkolonych zawodników.

Rok	Liczba osób			
	nagrody dla zawodników	nagrody trenerów	stypendia dla zawodników	świadczenia paraolimpijskie
2008	37	41	159	39
2009	23	42	132	198
2010	41	65	174	211
2011	27	34	167	217
2012	52	89	200	227
2013	47	48	183	231

**Finansowanie sportu powszechnego osób niepełnosprawnych
w latach 2009-2013.**

		Kwota środków w latach:				
Lp	Nazwa zadania	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.
1.	Organizacja zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych	5 277 385	5 370 681	3 491 317	4 898 833	4 450 000
2.	Organizacja imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych	5 354 626	6 458 548	4 034 140	4 155 670	5 470 000
3.	Prowadzenie zajęć sportowych dla osób niepełnosprawnych	900 000	900 000	850 000	850 000	550 000
4.	Organizacja obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych	4 348 653	4 470 349	4 034 154	3 131 618	2 500 000
5.	Szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych	271 235	209 085	115 176	40 000	0
6.	Promocja sportu osób niepełnosprawnych	373 208	325 000	200 000	148 970	200 000
7.	Zakup sprzętu sportowego	905 218	637 113	514 215	192 000	198 000
8.	Realizacja poradnictwa i konsultacji medycznych oraz badań lekarskich i diagnostycznych sportowców niepełnosprawnych	119 947	84 049	0	0	0
9.	Uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w IP, MŚ i Europy i innych imprezach mistrzowskich rangi międzynarodowej i krajowej	446 699	0	0	0	0
10.	Uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w szkoleniu centralnym, zgrupowaniach i konsultacjach	160 340	0	0	0	0
	Razem:	18 157 316	18 454 826	13 239 004	13 417 091	13 368 000

Nakłady finansowe na sport powszechny osób niepełnosprawnych w latach 2009-2013.

Liczba uczestników zadań z zakresu sportu powszechnego osób niepełnosprawnych, dofinansowywanych w latach 2008-2013, była następująca:

Lp.	Nazwa zadania	Liczba uczestników w latach:					
		2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.
1.	Organizacja zajęć sekcji	17 402	21 463	20 153	15 918	15 494	14 441
2.	Organizacja imprez sportowych	37 160	38 875	37 599	28 036	28 238	21 451
3.	Prowadzenie zajęć sportowych– Program „Animator sportu osób niepełnosprawnych”	10 634	10 630	8 957	9 044	8 969	5 670
4.	Organizacja obozów sportowych	8360	4 716	5 086	4 268	3 743	2 913
5.	Szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy	1512	919	490	449	108	-

**Działania podejmowane
przy projektach współfinansowanych z programów rządowych (resortowych)
adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych
albo mogących mieć pozytywny wpływ
na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych**

- ⇒ W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego do 2020 r., koordynowanej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przyjętej *uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r.*, kwestie dotyczące praw osób niepełnosprawnych zostały ujęte w ramach następujących zasad horyzontalnych, uwzględnianych w realizacji wszystkich celów, priorytetów i kierunków działań SRKS:
- ◇ zasada zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność lub orientację seksualną;
 - ◇ zasada wyrównywania szans grup i środowisk wykluczonych społecznie lub zagrożonych społeczną marginalizacją.
- ⇒ Dotacje przyznawane są na różnego rodzaju działania o charakterze kulturalnym w ramach ogólnie rozumianego wspierania polskiego dziedzictwa kulturowego.
- W roku 2013 złożono 89 wniosków na zadania skierowane wyłącznie do osób niepełnosprawnych, z czego dofinansowanie otrzymało 45 projektów na łączną kwotę 3 388 280 zł. (na rok 2013 r.). Jednocześnie należy podkreślić, że szereg zadań wspieranych i finansowanych w ramach Programów jest skierowany do wszystkich obywateli, w związku z czym trudne jest wskazanie wszystkich projektów, które angażują osoby niepełnosprawne.

Przykłady zadań oraz przykład instytucji kultury realizujących projekty.

- ⇒ **Projekty dofinansowane w ramach Programu Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**
- ◇ W roku 2013 w ramach programu Promesa do dofinansowania wybrano 11 projektów, z których 1 został pośrednio adresowany do osób niepełnosprawnych – Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach „Budowa między ulicami Raciborską a Koszarową w Katowicach budynku dydaktyczno – badawczego i kulturalnego wraz z zagospodarowaniem terenu na otwarty park form przestrzennych”.
 - ◇ W latach 2008-2013 w ramach Programu Promesa wybrano 112 projektów, z czego 65 adresowanych było pośrednio do osób niepełnosprawnych.
 - ◇ W latach 2008-2013 najważniejszymi działaniami prowadzącymi do optymalizacji podjętych przedsięwzięć w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych w przypadku Programu Promesa było umieszczenie w kryteriach oceny projektów konkursowych zagadnień związanych m.in. ze skierowaniem do wielu grup społecznych, w tym do grup zagrożonych ryzykiem wykluczenia; powszechną dostępnością obiektów; dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- ⇒ **Program pn. „Dziedzictwo Kulturowe, priorytet 3. Kultura ludowa** jest realizowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach mecenatu państwa nad kulturą ludową.
- ◇ Jego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie, dokumentowanie i przekaz autentycznych wartości kultury tradycyjnej, z uwzględnieniem elementów podlegających lokalnym i społecznym zmianom, a także promowanie różnorodnych form popularyzacji kultury ludowej. Program skierowany jest (w formie konkursu) do różnych grup społecznych, w tym do osób z niepełnosprawnościami.

- ◇ W latach 2008 – 2013 w ramach programu dofinansowało następujące przedsięwzięcia na rzecz osób niepełnosprawnych:

LP	NAZAWA ORGANIZATORA	NAZAWA ZADANIA	KWOTA PRYZNANEJ DOTACJI
2013 r.			
1.	Muzeum etnograficzne im. Marii Znamierowskiej - Prufferowej	Wydanie książki z audiobookiem z ludowymi bajkami.	25 000,00 zł
2.	Fundacja Wspomagania Wsi	Nadbużański Uniwersytet Ludowy	40 000,00 zł
3.	Muzeum Wsi Kieleckiej	"Sztuka bez barier. Ekspozycja kolekcji sztuki ludowej Kielecczyny dla odbiorców z dysfunkcjami wzroku"	35 000,00 zł
2012 r.			
4.	Rzymsko-Katolicka Parafia św. Jacka w Bytomiu	Historia nauczycielką życia	80.000,00 zł
2011 r.			
5.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Przystań”	X Jubileuszowy Przegląd Twórczości Osób Niepełnosprawnych pt. „Obyczaje i obrzędy karnawałowe w Polsce i na Litwie”	25.000,00 zł
6.	POLSKI ZWIĄZEK GŁUCHYCH ODDZIAŁ ŁÓDZKI	Kutnowskie warsztaty rzemiosł tradycyjnych	25.000,00 zł
2009 r.			
7.	POLSKI ZWIĄZEK GŁUCHYCH ODDZIAŁ ŁÓDZKI	Warsztat dla osób niesłyszących „Ceramika i garncarstwo na ziemiach polskich”	20.000,00 zł
2008 r.			
8.	POLSKI ZWIĄZEK GŁUCHYCH ODDZIAŁ ŁÓDZKI	Warsztat dla osób niesłyszących „Wikliniarstwo i chmielarstwo na ziemiach polskich”	25.000,00 zł

↳ **Narodowe Centrum Kultury (NCK)** zrealizowało lub dofinansowało w ramach programów dotacyjnych „Kultura – Interwencje” oraz „Rozwój infrastruktury kultury – priorytet 3 – Rozwój infrastruktury domów kultury” następujące projekty:

- ◇ Ogólnopolski Festiwal Kolęd i Pastorałek pt. „Dotknąć Sztuki” zrealizowany został w dniach 16-17.12.2013 r. (przebieg konkursowy uczestników) oraz w dniu 19.12.2013 r. (Koncert Galowy Laureatów – w Teatrze Muzycznym w Łodzi) we współpracy ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym nr 6 w Łodzi, Urzędem Miasta Łodzi, Wojewódzkim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli, Parafią Ojców Pallotyńskich i Stowarzyszeniem na Rzecz Rehabilitacji Osób Niewidomych i Słabo Widzących „SPOJRZENIE”. Był to przegląd dorobku artystycznego chórów, zespołów oraz solistów z placówek dla osób niepełnosprawnych i szkół ogólnodostępnych województwa łódzkiego oraz ośrodków dla osób niewidomych i słabo widzących z całej Polski.

Celami społecznymi projektu było inspirowanie działań ułatwiających uczestnictwo w kulturze grupie defaworyzowanej oraz integracja uczniów niepełnosprawnych z ich pełnosprawnymi rówieśnikami.

- ◇ Czytanie w ciemnościach. Stowarzyszenie Kulturalno-Artystyczne „Rita Baum”. „Czytanie w ciemnościach” to projekt teatralny składający się ze spektakli dźwiękowych odbywających się przed publicznością w mroku lub całkowitej ciemności, działających głównie na inne zmysły niż zmysł wzroku.

Główną ideą cyklu 4 spektakli było zaprezentowanie literatury w atrakcyjny, odmienny sposób, a ciemność, w której odbywały się spektakle, pozwalała „wyrwać” klasyczne teksty kultury z interpretacyjnych schematów. Dwa spektakle stanowiły adaptacje współczesnej literatury niemieckiej, zrealizowane przez profesjonalnych wykonawców, w nurcie nazwanym przez organizatorów „Z nowego świata”, natomiast dwa pozostałe nazwane „Terapią w ciemności” czerpiące inspiracje z motywów biblijnych, zrealizowano z wychowankami Ośrodka dla Niewidomej i Niedowidzącej Młodzieży, która w projekcie „Czytania w ciemnościach” wcieliła się w rolę aktorów.

- ◇ Integracyjny Festiwal „Gwiazdy dzieciom 2013”. Stowarzyszenie Oliwskie Słoneczko. „Gwiazdy Dzieciom” to impreza integrująca lokalną społeczność, osoby niepełnosprawne ze sprawnymi oraz promująca regionalne wyroby rzemieślnicze. „Gwiazdy Dzieciom” jest imprezą cykliczną, odbywa się raz w roku w okresie wakacji w formie pikniku oraz kilkakrotnie w okresie całego roku w formie koncertów charytatywnych.

W imprezie brały udział zespoły i uczestnicy znanych telewizyjnych programów muzycznych, kabarety, lokalne zespoły oraz artyści innych dziedzin sztuki. Patronat Honorowy nad piknikiem, jak co roku, objęli Marszałek Sejmu RP, Rzecznik Praw Dziecka, Wojewoda Wielkopolski, Starosta Powiatu Kościańskiego oraz Burmistrz Miasta i Gminy Krzywiń.

- ◇ Teatr otwarty. Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Nie tylko...". Realizacja programu pierwszego w Polsce Zawodowego Teatru Osób Niepełnosprawnych (skupiającego zespół aktorów z niepełnosprawnością intelektualną: 20-osobowa grupa z Warszawy i woj. mazowieckiego oraz 12 osobowa grupa z małych miejscowości i wsi woj. podlaskiego).

Cykl szkoleń aktorskich i warsztatów w teatrze (pokazujących go jak interesujące miejsce pracy), podczas których uczestnicy nie tylko poznali zasady pracy przy obsłudze widowni teatrów (sprawdzanie biletów i zaproszeń, kierowania na wyznaczone miejsca, udzielania informacji na temat spektaklu i teatru, obsługi szatni teatralnej), ale również dających możliwość przygotowania i realizacji dużego przedstawienia.

W tym wypadku wykonanie przez aktorów niepełnosprawnych spektaklu teatralnego opartego na tekstach Juliana Tuwima ("Bal w operze", "W oparach absurdu") i zaprezentowanie go młodzieży licealnej oraz szerokiej publiczności.

- ◇ Od wrażliwości do wartości – cykl koncertów edukacyjnych dla dzieci i dorosłych. Stowarzyszenie im. Mieczysława Karłowicza w Zakopanem. Projekt „Od wrażliwości do wartości – cykl koncertów edukacyjnych dla dzieci i dorosłych” to organizowane przez Stowarzyszenie im. M. Karłowicza przedsięwzięcie edukacyjno-kulturalne skierowane do dzieci oraz dorosłych, mające na celu uwrażliwienie na muzykę, poznanie muzyki i jej różnorodnych form przekazu. Projekt współorganizowany był z Operą Narodową w Warszawie.

Kontakt z muzyką poważną w proponowanym cyklu koncertów edukacyjnych stał się nie tylko przyjemną formą edukacji, ale również sposobem spędzania wolnego czasu i alternatywą dla współczesnych mediów propagujących w ogromnej większości kulturę masową. Przedmiotowy projekt zapewnił istotne oddziaływanie na rozwój najmłodszych jego odbiorców (dzieci w wieku od 3 do 12 lat), najczęściej pozbawionych dostępu do wytworów kultury wysokiej, z bezpośrednim przełożeniem na ich rozwój emocjonalno-intelektualny. Mianownikiem łączącym obie grupy odbiorców projektu pozostał aspekt edukacyjny i poznawczy. Wśród uczestników zadania zostały wymienione osoby niepełnosprawne, wybrane spośród mieszkańców zidentyfikowanego obszaru [Podhale]. Niepełnosprawni stanowią jedną z głównych grup zmarginalizowanych w zakresie dostępności do dóbr kultury, w szczególności z uwagi na ich ograniczenia motoryczne. Fakt ten wpływa bezpośrednio na jakość życia tych osób oraz wykluczenie w aspekcie integracji społecznej.

Główny problem stanowią komplikacje związane z przemieszczeniem się niepełnosprawnych w celu bezpośredniego udziału w wydarzeniu kulturalnym. W badaniu „Bilans potrzeb osób niepełnosprawnych” dla obszaru Małopolski nie zauważa się znaczącej różnicy w dostępie do kultury pomiędzy grupą badanych niepełnosprawnych zamieszkających w mieście i na wsi.

Dostęp do kultury nie jest zatem definiowany w pierwszej kolejności jako oddalenie od centrów kulturalnych, lecz przede wszystkim jako warunki, które muszą być

spełnione, aby osoba niepełnosprawna mogła swobodnie korzystać z dostępu do kultury.

W ramach projektu stowarzyszenie zapewniło transport osób niepełnosprawnych z Zakopanego, Szczawnicy, Bukowiny Tatrzańskiej i najbliższych okolic na poszczególne koncerty.

- ◇ Modernizacja Dziecięcego Studia Filmów Animowanych. W ramach modernizacji Dziecięce Studio Filmów Animowanych wyposażono Centrum Kultury Wrocław-Zachód w dodatkowy sprzęt umożliwiający i ułatwiający realizację filmów animowanych na wszystkich etapach produkcji – od rejestracji wykonanych obiektów po postprodukcję.

Dodatkowe oprogramowanie z odpowiednim zestawem narzędzi, pozwalającym na tworzenie audiodeskrypcji oraz odpowiednich napisów, umożliwia odbiór oraz produkcję filmów także osobom z dysfunkcjami słuchu i wzroku. Dzięki tym innowacjom, praca w Dziecięcym Studiu Filmów Animowanych stanie się bardziej wszechstronna i profesjonalna, a grupa odbiorców będzie stale się powiększać. Już wcześniej Centrum organizowało warsztaty dla dzieci niewidomych oraz zdrowych, a rozbudowa pozwoliła na korzystanie ze Studia większej ich liczbie, dołączyły do nich również osoby głuche jak i w zdrowie dając tym podstawy do pełnej współpracy i integracji.

- ◇ Zakup wyposażenia - zakończenie kompleksowej modernizacji Ośrodka Teatralnego Kana. KANA jest Ośrodkiem Teatralnym realizującym w ciągu roku dwa duże międzynarodowe festiwale teatralne, liczne projekty artystyczne, edukacyjne i społeczne.

W latach 2010-2012 OT KANA przeprowadził w ramach Wieloletniego Programu Inwestycyjnego ze środków gminy Miasto Szczecin kompleksowe prace budowlane dot. modernizacji teatru, jednak z powodu niewystarczających środków nie dokonano zakupu niezbędnego, specjalistycznego wyposażenia teatralnego. Sfinansowanie zakupu wyposażenia było warunkiem niezbędnym zakończenia wieloetapowej kompleksowej koncepcji modernizacji teatru, oraz właściwego wykorzystania potencjału dotychczas zrealizowanych prac. Zakup wyposażenia znacznie zwiększył możliwość prezentacji ciekawych wydarzeń artystycznych w Ośrodku, umożliwił korzystanie z obiektu osobom niepełnosprawnym oraz istotnie poprawił jego bezpieczeństwo jednocześnie obniżając koszty funkcjonowania.

- ◇ Zakup wyposażenia dla Miejskiego Ośrodka Kultury w Piławie Górnej. MOK w Piławie Górnej jest jedyną placówką kultury na terenie gminy i stanowi centrum spotkań o charakterze kulturalnym i edukacyjnym, zwłaszcza największa sala ośrodka – sala widowiskowa (kinowa), z której dodatkowo korzystają 3 szkoły (w tym 1 specjalna) oraz przedszkole.

Ponadto odbywa się w niej większość gminnych uroczystości, spotkań i wydarzeń kulturalnych. W ramach zadania zostanie zakupiony sprzęt nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny i wystawienniczy, który będzie wykorzystywany do obsługi różnego typu imprez i uroczystości w sali widowiskowej (kinowej) oraz w plenerze. Zakup powyższego wyposażenia jest niezbędny z uwagi na bardzo zły stan techniczny obecnego sprzętu, systemu wystawienniczego MOK w ogóle nie posiada.

- ◇ Zakup wyposażenia Gminnego Ośrodka Kultury. Zadanie miało na celu zakup wyposażenia Ośrodka Kultury niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie i ruchowo. Sprzęt muzyczny jest wykorzystywany zarówno do prowadzenia cyklicznych imprez prezentujących różne gatunki muzyki, jak również do pracy zespołów i solistów - amatorów i profesjonalistów w ciągu całego roku kulturalnego. Sprzęt plastyczny został zakupiony głównie z myślą o istniejącej już przy Ośrodku Kultury sekcji plastycznej, w której uczestniczą osoby niepełnosprawne.

- ◇ Inkubator Muzyki - wyposażenie sali prób i studia nagrań LCK. Legnickie Centrum Kultury jest instytucją publiczną, do której najważniejszych celów statutowych należą: rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych społeczności lokalnej, w tym również osób niepełnosprawnych; organizowanie zespołowego uczestnictwa w kulturze oraz różnorodnych form edukacji kulturalnej i indywidualnej aktywności kulturalnej; stwarzanie warunków do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego; tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiej twórczości artystycznej, zainteresowania wiedzą i sztuką. „Inkubator muzyki” to projekt, który pozwala na stworzenie profesjonalnej sali prób, w której mogą spotykać się młodzi ludzie, często amatorzy, w celu ćwiczenia swoich umiejętności muzycznych, szlifowania, dopracowania stworzonego materiału. To miejsce umożliwiające szkolenie, a także uczące współpracy, kształtujące postawy zaangażowania, dyscypliny i systematyczności. Realizacja projektu z całą pewnością ułatwi realizowanie zadań statutowych LCK-u.
- ◇ Przebudowa i adaptacja pomieszczeń sanitarnych i wymiana kaloryferów w Centrum Kultury i Sztuki im. Andrzeja Meżeryckiego Scena Teatralna Miasta Siedlce. Głównym celem projektu było umożliwienie sprawnego i higienicznego korzystania z urządzeń sanitarnych poprzez remont pomieszczeń i przestarzałej instalacji sanitarnej oraz wymianę urządzeń higieniczno- sanitarnych, adaptację pomieszczeń biurowych na toalety (toaleta przystosowana dla niepełnosprawnych) budowę wentylacji mechanicznej wspomagającej grawitacyjną w w/w pomieszczeniach, a także zmniejszenie zużycia energii cieplnej poprzez wymianę części kaloryferów żeliwnych na energooszczędne termozaworami w budynku biurowym Centrum Kultury i Sztuki im. Andrzeja Meżeryckiego Scena Teatralna Miasta Siedlce.
- ◇ Przebudowa budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Olsztynie. Ponad stuletni budynek, w którym znajduje się Gminny Ośrodek Kultury, jest najwartościowszym architektonicznie obiektem zlokalizowanym w centrum Olsztyna, które w wyniku tegorocznej rewitalizacji stało się przestrzenią publiczną o wysokim standardzie. GOK jest jedyną instytucją kultury na terenie Gminy. Jego budynek był w złym stanie technicznym: przeciekający dach, stara stolarka okienna i drzwiowa, odpadające tynki, nieprzystosowanie dla osób niepełnosprawnych. Kompleksowa modernizacja budynku polegała na wymianie stolarki okiennej i drzwiowej, wykonaniu ścian działowych na poddaszu, rozbiórce ścian na parterze, wymianie podłóg, tynków, elewacji budynku oraz dachu, wymianie instalacji elektrycznej, wod-kan., c.o., montażu podjazdu i dźwigu dla niepełnosprawnych. Prace podzielono na 3 etapy.
- ◇ Modernizacja Białostockiego Ośrodka Kultury poprzez zakup wyposażenia do edukacji i animacji kultury polegała na doposażeniu i wyposażeniu Ośrodka w:
 - * sprzęt nagłośnieniowy, wykorzystywany podczas warsztatów, oraz wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Białostocki Ośrodek Kultury,
 - * sprzęt multimedialny, komputerowy – wymiana istniejącego sprzętu na nowy,
 - * wprowadzenie techniki audiodeskrypcji – zwiększenie liczby odbiorców kultury poprzez wdrożenie innowacyjnej techniki, która za pomocą opisu słownego udostępnia osobom niewidomym i słabowidzącym odbiór wizualnej twórczości artystycznej oraz pozwala na spotkanie ze sztuką.
- ◇ Remont, modernizacja i zakup wyposażenia do OKSiT we Wleniu. Celem zadania był remont i modernizacja OKSiT we Wleniu Remont budynku: termoizolacja budynku, prace budowlane- ocieplenie elewacji i stropodachu, w tym demontaż krat okiennych, montaż folii antywłamaniowych na okna, przystosowanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych, system rekuperacji), zgodnie z przygotowaną dokumentacją techniczną oraz zakup wyposażenia do sali widowiskowej (zestaw krzeseł i stołów). Była to kontynuacja rozpoczętych prac inwestycyjnych (zakończonych na etapie wymiany instalacji c.o., stolarki okiennej, odświeżenia pomieszczeń, montażu systemu solarnego).

- ◇ Przygotowanie dokumentacji modernizacji Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Masłowie. Główny problem: niefunkcjonalność obiektu utrudniająca dostępność do usług kulturalnych. Ograniczenie niekorzystnie wpływa na jakość oferty kulturalno-społecznej kierowanej do lokalnej społeczności.
Początek zmian to opracowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do przeprowadzenia modernizacji infrastruktury. Budynek powstał w 1973r, od tamtej pory nie był modernizowany i wymaga gruntownej przebudowy tzw. „stare budownictwo”. Obiekt nie spełnia wymogów bezpieczeństwa, sanitarnych i higieny pracy. Konieczne było opracowanie projektów uwzględniających standardy (m.in. dostosowanie dla niepełnosprawnych, więcej sanitariatów, dobudowa sali widowiskowej, zmiana konstrukcji dachu z nadbudową pod dodatkowe pomieszczenia obecnie 1 sanitariat, 1 sala konferencyjna, brak oddzielnych pomieszczeń dla różnych grup zajęciowych) i nowoczesne rozwiązania (sieć teleinformatyczna, wentylacja mechaniczno-klimatyzacyjna z możliwością odzysku ciepła), aby zachęcić do korzystania z oferty ośrodka.
- ◇ Remont Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Krzyżu Wielkopolskim wraz z zakupem wyposażenia. Głównym celem zadania była modernizacja budynku Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Krzyżu Wielkopolskim, z kompleksowym remontem sali widowiskowo-kinowej oraz zakupieniem projektora multimedialnego, niezbędnego do prowadzenia zajęć związanych z kulturą, muzyką, sztuką i filmem. Obok podstawowej funkcji sali widowiskowej, przeznaczonej na różnorodne cele edukacji kulturalnej, organizacji widowisk teatralnych, koncertów, uroczystości patriotycznych, szkoleń obiekt również pełni funkcję sali kinowej.
Ponadto, przeprowadzony remont pozwolił uzyskać dodatkową powierzchnię, z mało funkcyjnego holu, do stworzenia pomieszczenia "Małej Galerii" – miejsca wystaw i spotkań lokalnych twórców. Następnym realizacją projektu, jest podniesienie atrakcyjności obszaru, podniesienie aktywności lokalnej społeczności oraz poprawa standardu ogólnodostępnych obiektów infrastruktury społeczno-kulturalnej wraz z dostosowaniem dla osób niepełnosprawnych.
- ◇ Przebudowa budynku GOKiS w Prusicach polegała na remoncie wnętrza budynku (pierwszej kondygnacji parteru) w celu adaptacji pomieszczeń na potrzeby działalności statutowej z zakresu kultury oraz przystosowania budynku dla osób niepełnosprawnych.
W zakres prac wchodziły: przebudowa wnętrza wraz z przystosowaniem pomieszczeń do prowadzenia zadań z zakresu kultury (zmiana ścian działowych, zabudowa z płyt g-k oraz akustycznych), prace malarskie, stolarka drzwiowa wewnętrzna i zewnętrzna, remont instalacji elektrycznej oraz instalacji sanitarnej.
Poza tym zaplanowany był remont, schodów zewnętrznych oraz pochylni dla osób niepełnosprawnych. Gmina Prusice dysponuje dokumentacją techniczną dotyczącą wykonania ww. zadania.
- ◇ ETAP II Dokończenie modernizacji sali kinowo-widowiskowej Miejskiego Centrum Kultury w Czarnkowie. Celem zadania było dokończenie, rozpoczętej w 2012 roku, przy współudziale środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kompleksowej modernizacji sali kinowo-widowiskowej wraz z jej zapleczem (szatnia, garderoby, sanitariaty), oraz z zakupem i zainstalowaniem nowoczesnej aparatury projekcyjnej (2D i 3D) i scenicznej (światło - wykorzystanie źródeł LED, dźwięk). Obok podstawowej funkcji sali kinowej, obiekt przystosowany jest także do pełnienia funkcji nowoczesnej sali widowiskowej, przeznaczonej na różnorodne cele edukacji do uczestnictw w kulturze, organizacji festiwali artystycznych, widowisk teatralnych, koncertów, uroczystości patriotycznych, szkoleń – zgodnie ze statutem MCK i potrzebami społeczno-kulturalnymi mieszkańców Czarnkowa, Ziemi Czarnkowskiej i Powiatu Czarnkowsko-Trzcianeckiego. Obiekt po modernizacji jest w pełni przystosowany na potrzeby ludzi niepełnosprawnych.

- ◇ Poprawa warunków działalności Kępińskiego Ośrodka Kultury poprzez remont budynku byłego Klubu Nauczyciela. Projekt polegał na remoncie budynku byłego Klubu Nauczyciela. Administracja KOK miała zapewnić bazę lokalową i optymalne warunki dla rozwoju działalności. Budynek był w złym stanie technicznym, niedostosowany do potrzeb niepełnosprawnych, znajdowały się tu pomieszczenia niewykorzystywane, brak sceny ruchomej wraz z kurtyną na org. przedst. teatralnych, koncertów.
Dzięki przeprowadzonemu remontowi min. schodów i podjazdu dla niepełnosprawnych, obiekt stał się dostępny dla seniorów, niepełnosprawnych ruchowo, mam z małymi dziećmi. W wyremontowanych pomieszczeniach prowadzone są warsztaty teatralne, wokalne, muzyczne, rękodzielnicze, wystawy malarskie, odbywać się tu będą uroczystości lokalne, okolicznościowe.
- ◇ Równy dostęp do kultury modernizacja i zakup wyposażenia dla MCKiS. Planowana inwestycja umożliwiła uczestniczenie w różnorodnych organizowanych przez MCKiS projektach edukacyjnych i artystycznych, osobom nie tylko ograniczonym niepełnosprawnością fizyczną, ale również niesprawnościami sensorycznymi i psychicznymi, co stanowiło rozwiązanie innowacyjne i unikatowe w skali całego kraju. Polegała ona na: zakupie i montażu 5 sztuk sztankietów wraz z wykonaniem instalacji zasilającej reflektory w Sali Widowiskowej, zakupie i montażu 4 sztuk regulatorów mocy oraz zakupie pętli indukcyjnej. Projekt stanowił kontynuację adaptacji budynku zrealizowanej w 2010 r., ze środków finansowych Unii Europejskiej, przeprowadzonej w oparciu o wiedzę ekspercką w tej dziedzinie, zgodnie z wytycznymi Audytu Dostępności Budynku opracowanego przez Fundację „Integracja”.
- ◇ Rozbudowa i zakup wyposażenia do wiejskiego ośrodka kultury w Powidzu. Przebudowa Wiejskiego Domu Kultury w Powidzu, dotyczyła obiektu położonego na działce nr 1018 w m. Powidz. Realizacja operacji dotyczy II etapu, polegała na wykonaniu prac budowlano-konstrukcyjnych, wraz z przebudową części istniejącej. W przebudowanym fragmencie Domu Kultury przewidziano wykonanie: sali widowiskowej wraz z pomieszczeniem towarzyszącym (garderoba, magazyn), zapleczem sanitarnym, szatnią, pomieszczeniem do przygotowania posiłków wraz ze zmywalnią naczyń stołowych, pomieszczenia klubowego, podjazdu dla niepełnosprawnych. Ponadto realizacja zadania obejmuje zakup sprzętu multimedialnego.

Tabelaryczne zestawienie zadań związanych z działaniami na rzecz dostępu do dóbr kultury osób niepełnosprawnych, dofinansowane w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2013 r.

LP	WNIOSKODAWCA	NAZWA ZADANIA - PROJEKTU	PROGRAM OPERACYJNY	PIORYTET	DOTACJA PRZEKAZANA W 2013 R.
1	Opolski Teatr Lalki i Aktora im. Alojzego Smolki	TEATR. Poczuj to!	Edukacja	Edukacja kulturalna	30 000,00
2	Stowarzyszenie "De Facto"	Internetowy Klub Filmowy Osób Niewidomych "Pociąg"	Edukacja	Edukacja kulturalna	49 500,00
3	Fundacja WRO Centrum Sztuki Mediów	Przedszkole Mediów - Laboratorium Mediacji Sztuki	Edukacja	Edukacja kulturalna	375 000,00
4	Muzeum Wsi Kieleckiej w Kielcach	„Sztuka bez barier. Ekspozowanie kolekcji sztuki ludowej Kielecczyzny dla odbiorców z dysfunkcjami wzroku"	Dziedzictwo kulturowe	Kultura ludowa	35 000,00
5	Polski Związek Niewidomych	Senior on line - Kolorowa jesień życia	Edukacja	Edukacja kulturalna	40 000,00

6	Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym	Program edukacji kulturalnej Muzeum Nadwiślańskiego w Kazimierzu Dolnym	Edukacja	Edukacja kulturalna	50 000,00
7	Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie	KASZUBY w baśni i legendzie - Wydawnictwo MUSO	Edukacja	Edukacja kulturalna	25 000,00
8	Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku	Nowoczesne czytelnictwo osób niewidomych.	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	30 000,00
9	Chełmska Biblioteka Publiczna im. Marii Pauliny Orsetti	Specjalistyczne stanowisko dla osób z dysfunkcją wzroku	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	40 000,00
10	Muzeum Warszawskiej Metropolii Prawosławnej Filia Muzeum Ikon	Rozwój i wyposażenie Muzeum Ikon w Warszawie w obiekcie Lelechowska 5	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	100 000,00
11	Gmina Wieliszew	Przebudowa i wyposażenie Sali widowiskowo - konferencyjnej w budynku Urzędu Gminy Wieliszew.	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	200 000,00
12	Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły "Wspólna Sprawa"	Odkrywam, rozwijam, prezentuję - cykl warsztatów edukacyjnych dla uczniów Szkoły Podstawowej im. ks. Jana Twardowskiego w Turośli	Edukacja	Edukacja kulturalna	20 000,00
13	Koszalińskie Towarzystwo Społeczno - Kulturalne	10. Europejski Festiwal Filmowy Integracja Ty i Ja	Wydarzenia artystyczne	Film	70 000,00
14	Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki	Kultura Włączania. Podnoszenie kompetencji kadr kultury województwa mazowieckiego w zakresie wspierania procesów edukacji włączającej.	Edukacja	Edukacja kulturalna	65 500,00
15	Camfilm Katarzyna Kubacka	Okiem motyla. Warsztaty filmowe z udziałem osób niesłyszących.	Edukacja	Edukacja kulturalna	30 000,00
16	Biblioteka Śląska w Katowicach	ZILUSTRUJ MI SŁOWEM ŚWIAT	Edukacja	Edukacja kulturalna	30 000,00
17	Fundacja Ari Ari	Spis podróży. Audiodeskrypcja	Edukacja	Edukacja kulturalna	57 000,00
18	Fundacja Kultury bez Barrier	Warsztat na Zachętę	Edukacja	Edukacja kulturalna	30 000,00
19	Centrum Kultury Wrocław - Zachód	Wykluczeni z kultury 2013	Edukacja	Edukacja kulturalna	132 000,00
20	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego	XI Międzynarodowy Przegląd Teatrów Wspaniałych	Edukacja	Edukacja kulturalna	80 000,00
21	Fundacja Inicjatyw na Rzecz Niepełnosprawnych PRO OMNIBUS	XVII Festiwal Piosenki Młodzieży Niepełnosprawnej Impresje Artystyczne 2013	Edukacja	Edukacja kulturalna	100 000,00
22	Fundacja Teatrotterapia Lubelska	V MIĘDZYNARODOWA PREMIERA TEATRU LUDZI NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE DOMINO	Wydarzenia artystyczne	Teatr i taniec	80 000,00
23	Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku	Cykl Imprez Artystycznych Nieprzetartego Szlaku	Edukacja	Edukacja kulturalna	50 500,00

24	Stowarzyszenie Edukacyjne MCA	5 zmysłów. eMOTION - prospołeczny projekt edukacji kulturalnej	Edukacja	Edukacja kulturalna	82 500,00
25	Fundacja Anny Dymnej Mimo Wszystko	Ogólnopolski Festiwal Twórczości Teatralno-Muzycznej Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie „Albertiana”	Wydarzenia artystyczne	Teatr i taniec	60 000,00
26	Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	Muzeum „Poza Ciszą i Ciemnością” - edycja 2013	Dziedzictwo kulturowe	Wspieranie działań muzealnych	40 000,00
27	Książnica Pomorska im St. Staszica	Książnica Pomorska - na rzecz osób niepełnosprawnych - rok bez barier	Promocja literatury i czytelnictwa	Promocja czytelnictwa	7 000,00
28	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „LARIX” Imienia Flenryka Ruszczyca	Nagranie i udostępnienie niewidomym 7 nowości w formie cyfrowych książek mówionych	Promocja literatury i czytelnictwa	Promocja czytelnictwa	20 000,00
29	Fundacja Anny Dymnej Mimo Wszystko	FESTIWAL ZACZAROWANEJ PIOSENKI IM. MARKA GRECHUTY	Wydarzenia artystyczne	Muzyka	400 000,00
30	Zakątek 21. stowarzyszenie rodziców i przyjaciół dzieci z zespołem Downa	Downoteka - biblioteka wysyłkowa	Promocja literatury i czytelnictwa	Promocja czytelnictwa	9 000,00
31	Stowarzyszenie Kultury Teatralnej „Pieśń Kozła”	„Wspólnym głosem”	Edukacja	Edukacja kulturalna	30 000,00
32	Fundacja Kultury bez Barier	Zakochaj się w kulturze	Edukacja	Edukacja kulturalna	52 500,00
33	Stowarzyszenie Przyjaciół Teatru Arka	Teatr - Bez Barier	Wydarzenia artystyczne	Teatr i taniec	100 000,00
34	Centrum Spotkań Europejskich Światowid	TWÓRCZA TERAPIA	Edukacja	Edukacja kulturalna	49 500,00
35	Fundacja SYNAPSIS	Kultura przyjazna osobom z autyzmem	Edukacja	Edukacja kulturalna	51 500,00
36	Fundacja Pomocy Niepełnosprawnym Rozwój	Niewidomi chcą czytać; niewidomi chcą szanować prawa autorskie	Promocja literatury i czytelnictwa	Promocja czytelnictwa	5 000,00
37	Centrum Kultury Agora	Improwizacyjne Warsztaty Integracyjne	Edukacja	Edukacja kulturalna	25 000,00
38	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „LARIX” Imienia Henryka Ruszczyca	Wypożyczalnia odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i słabowidzących	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	100 000,00
39	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Dębicy	„Przepustka do wiedzy”	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	100 000,00
40	Gmina Kędzierzyn-Koźle	Poprawa dostępu do usług świadczonych przez MBP w Kędzierzynie-Koźlu	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	200 000,00
41	Teatr Dramatyczny m.st. Warszawy	Dostosowanie otoczenia Małej Sceny do potrzeb osób niepełnosprawnych	Rozwój infrastruktury kultury	Infrastruktura kultury	200 000,00
42	Nowy Teatr	„Proszę wejść”	Promocja literatury i czytelnictwa	Literatura	200,00
43	Fundacja Nowoczesna Polska	Słuchamy Polski – „Słówka” Tadeusza Boya-Żeleńskiego w wersji audio	Promocja literatury i czytelnictwa	Literatura	11 360,00
44	Fundacja Nowoczesna Polska	Słuchamy Polski – „Świątoszek” Moliere w wersji audio	Promocja literatury i czytelnictwa	Literatura	11 360,00

45	Fundacja Nowoczesna Polska	Słuchamy Polski - wybór utworów z „Komedii ludzkiej” Balzaka w wersji audio, cz. II	Promocja literatury i czytelnictwa	Literatura	11 360,00
46	MIĘDZY USZAMI - KRAKOWSKA FUNDACJA ROZWOJU EDUKACJI NIESŁYSZĄCYCH IM. MARKA MAZURKA	Nie Bądź Głuchy na Kulturę - Analiza szans i barier dla uczestnictwa głuchych w życiu kulturalno-artystycznym	Obserwatorium kultury	BRAK	102 700,00

Razem: 3 388 480,00 zł.

**Prace legislacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w latach 2008 – 2013.**

Działaniami wpisującymi się w urzeczywistnienie celu uchwały Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. Nr 50, poz. 475), było:

- w 2012 r. ogłoszenie zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw ustalenia zasad udostępniania materiałów drukowanych osobom niewidomym i niedowidzącym (Dz. Urz. MKiDN z 2012 r. poz. 81),
- w 2013 r. wydanie przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (w porozumieniu z Ministrem Finansów) rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2013 r. w sprawie wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1120).

Odnosząc się zaś do kluczowych zadań zrealizowanych w latach 2008-2013 należy podkreślić, iż w trakcie nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji, zwanej dalej z 2011 r. implementującej zapisy dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych do polskiego porządku prawnego wprowadzono na dostawców usług medialnych obowiązek zapewnienia, by świadczone przez nich usługi stawały się stopniowo dostępne dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu.

Obowiązek ten polega na zobowiązaniu nadawców do tego by co najmniej 10 % programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży posiadało udogodnienia dla tych osób takie jak audiodeskrypcja, napisy dla niesłyszących oraz tłumaczenia na język migowy. Wymienione techniki stosowanych udogodnień nie powinny być – w zamierzeniu MKiDN – technikami zamiennymi. Dla osób niesłyszących i niedosłyszących od urodzenia język migowy jest pierwszym językiem i nie każda z tych osób zna pisany język polski i potrafi czytać napisy. Każda z wymienionych technik skierowana jest do innego odbiorcy. W związku z tym proponowane 10 % powinno odnosić się proporcjonalnie do każdej z nich. W ten sposób chciano uniknąć sytuacji, że dostawca usług medialnych, zastosuje jedną, najmniej kosztowną technikę, wypełniając w ten sposób zapisy ustawy.

Podobne przepisy odnoszą się do usług na żądanie, w których to odbiorca decyduje jaką audycję ogląda. Zgodnie z ustawą dostawcy takich usług również mają obowiązek stopniowego wprowadzania udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami.

W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego trwa całłościowy przegląd ustawy o radiofonii i telewizji pod kątem możliwej nowelizacji jej przepisów. Elementem tego przeglądu są również przepisy dotyczące osób z niepełnosprawnościami. Planowane jest m. in. zwiększenie procentowej kwoty udziału audycji z udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych.

**Działania Narodowy Instytutu Audiowizualnego
na rzecz osób niewidomych i niesłyszących.**

- ⇒ Publikacja na portalu NINATEKA zestawu 16 materiałów z audiodeskrypcją dla osób niewidomych. Jest to:
 - ↳ 6 wybitnych realizacji teatralnych („Macbeth” Grzegorza Jarzyny, „Burza” w reżyserii Krzysztofa Warlikowskiego, „H.” Jana Klaty, „Transfer” Jana Klaty, „Kosmos” Jerzego Jarockiego, „Wymazywanie” Krystiana Lupy),
 - ↳ 6 filmów fabularnych stanowiących klasyczne pozycje polskiej kinematografii („Amator”, „Krótki film o zabijaniu”, „Krótki film o miłości” Krzysztofa Kieślowskiego, „Dług” Krzysztofa Krauze, „Wszystko na sprzedaż” Andrzeja Wajdy oraz „Nie lubię poniedziałku” Tadeusza Chmielewskiego), a także
 - ↳ 4 etiudy filmowe debiutujących twórców, zrealizowane dla Studia Munka.
- ⇒ Publikacja na portalu NINATEKA ponad 125 transkrypcji, czyli zapisu ścieżki dźwiękowej materiału audiowizualnego.
- ⇒ Transkrypcje udostępniane są w NINATECE w playerze wraz z funkcją nawigacji po tekście. Taki sposób udostępniania treści służy między innymi osobom niesłyszącym i niedosłyszącym.
- ⇒ Udostępnienie na portalu NINATEKA 10 filmów z profesjonalnymi tłumaczeniami migowymi dla osób głuchych nie znających języka polskiego.
- ⇒ Tłumaczenia do wybranych materiałów powstały w wyniku konsultacji z nauczycielami dzieci i młodzieży głuchej, w odpowiedzi na ich największe zapotrzebowanie.

W związku z uruchomieniem biblioteki multimedialnej NINATEKA w lipcu 2013 r. Narodowy Instytut Audiowizualny zmówił audyt dostępności portalu w Fundacji Widzialni – strony internetowe bez barier. Obecnie jest to ostatni etap procesu dostosowywania stron do standardów WCAG 2.0 i W3C tak, by były one w pełni dostępne dla wszystkich odbiorców, z naciskiem na osoby niewidome i niedowidzące, z możliwością pełnej nawigacji po stronie m.in. przy użyciu klawiatury i programów czytających (screen readers).

Jest to początek działań Narodowego Instytutu Audiowizualnego na rzecz udostępnienia całej kolekcji Instytutu, dostępnej online, osobom niepełnosprawnym.

Dostęp osób niepełnosprawnych z psem asystującym do placówek handlowych i obiektów gastronomii¹⁰⁰.

W latach 2008 – 2011 Główny Inspektorat Sanitarny podejmował następujące działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

⇒ w 2009 r. w wyniku prac Departamentu Bezpieczeństwa Żywności i Żywienia wprowadzono zmianę w ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia poprzez dodanie art. 59a w brzmieniu: „Podmioty działające na rynku spożywczym, prowadzące zakłady obrotu żywnością lub gastronomii, obowiązane są uwzględniać w procedurach dotyczących dobrej praktyki higienicznej oraz wdrażania i stosowania zasad systemu HACCP prawo wstępu i korzystania z tych zakładów przez osoby niepełnosprawne z psem asystującym w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych”.

Przepis powyższy zapewnił osobom niepełnosprawnym prawo wstępu z psem asystującym m.in. na teren placówek handlowych np.: hipermarketów i obiektów gastronomii np. restauracji.

⇒ w 2010 r. Departament Zapobiegania oraz Zwalczania Zakażeń i Chorób Zakaźnych u Ludzi prowadził prace nad rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie niepożądanych odczynów poszczepiennych oraz kryteriów ich rozpoznawania, które weszło w życie z dniem 1 stycznia 2011 r.

⇒ Rozporządzenie to ma chronić przed nierozpoznanymi powikłaniami szczepień, które mogą doprowadzić do choroby, a w konsekwencji może zaistnieć ryzyko wystąpienia niepełnosprawności.

W 2011 r. Departament Promocji Zdrowia, Biostatystyki i Analiz realizował ogólnopolski program profilaktyczny „Trzymaj Formę”, adresowany do dzieci i młodzieży, w którym brały udział również osoby niepełnosprawne.

W 2012 r. Departament Promocji Zdrowia, Biostatystyki i Analiz kontynuował realizację ogólnopolskich programów profilaktycznych tj. „Trzymaj formę” oraz „Program Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce”, skierowanych pośrednio również do osób niepełnosprawnych.

¹⁰⁰ Informacja Głównego Inspektoratu Sanitarnego.

„Dofinansowanie¹⁰¹ w latach 2012-2013 kosztów szkolenia i tłumacza – przewodnika.¹⁰²

Lp.	Województwo	Realizacja w 2012 r.				
		Wnioski		Umowy		Wyплаты z umów z 2012 r.
		Liczba	Kwota	Liczba	Kwota	
1	2	3	4	5	6	7
1	Dolnośląskie	25	15 161,60	25	13 562,88	0,00
2	Kujawsko-Pomorskie	13	7 896,90	12	7 311,90	6 741,90
3	Lubelskie	154	96 795,00	146	91 935,00	72 990,00
4	Lubuskie	12	8 388,00	9	6 291,00	0,00
5	Łódzkie	65	29 703,50	64	29 624,00	475,00
6	Małopolskie	18	12 227,40	7	4 599,00	3 495,00
7	Mazowieckie	161	106 050,00	63	39 228,60	20 760,00
8	Opolskie	30	38 450,00	13	8 619,36	0,00
9	Podkarpackie	237	107 345,00	184	83 225,00	31 525,00
10	Podlaskie	37	15 422,50	36	14 805,00	0,00
11	Pomorskie	14	2 655,00	0	0,00	0,00
12	Śląskie	93	55 986,90	91	48 939,07	9 160,01
13	Świętokrzyskie	70	43 555,00	54	33 377,50	7 700,00
14	Warmińsko-Mazurskie	5	3 375,00	4	2 475,00	1 350,00
15	Wielkopolskie	32	25 135,68	25	16 399,92	15 451,20
16	Zachodniopomorskie	178	121 310,00	157	96 224,00	56 071,50
17	Ogółem	1 144	689 457,48	890	496 617,23	225 719,61

¹⁰¹ Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (art. 47 ust.1 pkt 4 lit.c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)

¹⁰² Art. 18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

L p.	Województwo	Realizacja w 2013 r.						
		Wnioski		Umowy				
		Liczba	Kwota	Liczba	Kwota	Wyплаты z umów z 2012 r. (zobowiązania)	z 2013 r.	Ogółem (kol. 12 + kol. 13)
1	2	8	9	10	11	12	13	14
1	Dolnośląskie	303	212 706,40	84	50 585,72	12 662,88	33 410,84	46 073,72
2	Kujawsko-Pomorskie	30	20 462,29	18	11 314,45	570,00	10 839,45	11 409,45
3	Lubelskie	343	211 048,54	195	119 333,66	0,00	89 975,66	89 975,66
4	Lubuskie	265	168 081,00	69	43 672,88	5 592,00	37 425,00	43 017,00
5	Łódzkie	153	82 699,01	120	49 811,59	27 777,00	31 432,34	59 209,34
6	Małopolskie	220	149 945,00	99	50 577,51	1 104,00	32 281,71	33 385,71
7	Mazowieckie	285	216 269,50	149	96 121,96	10 790,52	73 385,42	84 175,94
8	Opolskie	54	50 888,80	20	13 063,40	8 619,36	1 656,87	10 276,23
9	Podkarpackie	955	494 542,50	351	160 550,00	50 350,00	155 100,00	205 450,00
10	Podlaskie	149	77 037,50	66	30 265,64	13 995,00	22 640,63	36 635,63
11	Pomorskie	124	72 904,05	35	18 340,00	0,00	13 510,00	13 510,00
12	Śląskie	451	341 644,10	224	133 566,04	38 664,14	97 377,86	136 042,00
13	Świętokrzyskie	95	58 880,00	50	29 079,69	21 987,50	22 492,19	44 479,69
14	Warmińsko-Mazurskie	53	37 137,00	21	12 201,69	0,00	8 424,08	8 424,08
15	Wielkopolskie	325	240 892,04	75	44 109,49	0,00	38 617,82	38 617,82
16	Zachodniopomorskie	293	200 040,00	123	71 050,68	33 425,00	65 583,14	99 008,14
17	Ogółem	4 098	2 635 177,73	1 699	933 644,40	225 537,40	734 153,00	959 690,41

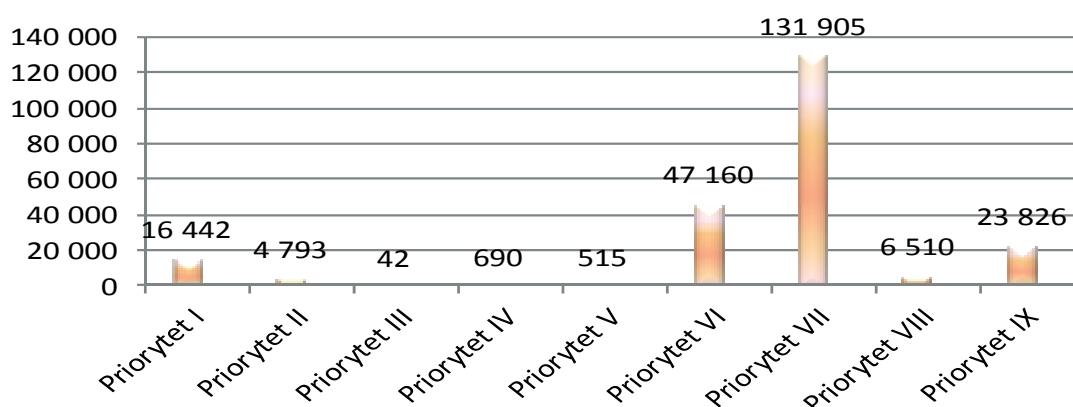
Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Od początku realizacji programu do końca czerwca 2013 roku udział w projektach PO KL rozpoczęło 231,9 tys. osób niepełnosprawnych, wśród których 55% stanowiły kobiety.

Osoby niepełnosprawne stanowiły 3,4% ogółu osób, które do połowy 2013 roku przystąpiły do udziału w projektach współfinansowanych z PO KL. Najwięcej niepełnosprawnych uczestników (131,9 tys. osób) brało udział w projektach Priorytetu VII *Promocja integracji społecznej* skierowanego do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i borykających się z dyskryminacją na rynku pracy. Dość dużo, bo ok. 47,2 tys. osób uczestniczyło w projektach Priorytetu VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* ukierunkowanego na pomoc osobom bezrobotnym i biernym zawodowo na rynku pracy.

Liczba osób niepełnosprawnych, które rozpoczęły udział w projektach PO KL do czerwca 2013 r.

Priorytet PO KL	Liczba osób	Odsetek osób
Priorytet I	16 442	7,09%
Priorytet II	4 793	2,07%
Priorytet III	42	0,02%
Priorytet IV	690	0,30%
Priorytet V	515	0,22%
Priorytet VI	47 160	20,34%
Priorytet VII	131 905	56,88%
Priorytet VIII	6 510	2,81%
Priorytet IX	23 826	10,28%
Razem PO KL	231 883	

W komponencie centralnym PO KL wsparcie dla osób niepełnosprawnych jest skupione głównie w Poddziałaniu 1.3.6 *PFRON*, w którym realizowane są projekty systemowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W projektach w ramach Priorytetu I PO KL udział zakończyło do końca 2013 r. ok. 10,6 tys. osób niepełnosprawnych, z czego 42% uczestników to kobiety.

W komponencie regionalnym wsparcie dla osób niepełnosprawnych realizowane było głównie w Priorytecie VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* i VII *Promocja integracji społecznej*.

W Prioryecie VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* przewidziano koncentrację wsparcia m.in. na osobach niepełnosprawnych jako doświadczających największych trudności dotyczących wejścia oraz utrzymania się na rynku pracy.

W ramach projektów uczestnicy otrzymali wsparcie szkoleniowo-doradcze, stażowe i inne formy aktywizacji zawodowej, a także pomoc w założeniu własnej firmy.

W projektach z tego zakresu do końca 2013 r. zakończyło udział ok. 42,3 tys. osób niepełnosprawnych (60% stanowiły kobiety). Najwięcej osób niepełnosprawnych zakończyło udział w projektach w województwach: wielkopolskim (prawie 4 tys. osób), kujawsko-pomorskim (3,8 tys. osób), małopolskim (3,7 tys. osób) oraz śląskim i dolnośląskim (po ok. 3,5 tys. osób) zaś najmniej w opolskim, podlaskim (po ok. 1,5 tys. osób), podkarpackim i zachodniopomorskim (po ok. 1,7-1,8 tys. osób).

Liczba osób niepełnosprawnych, które rozpoczęły udział w projektach realizowanych w ramach komponentu regionalnego (Priorytety VI-IX) – stan na koniec czerwca 2013 r.

Województwo	Priorytet VI	Priorytet VII	Priorytet VIII	Priorytet IX	Łącznie
dolnośląskie	3 976	7 575	212	1 061	12 824
kujawsko-pomorskie	4 431	9 076	390	2 707	16 604
lubelskie	2 757	8 275	467	1 066	12 565
lubuskie	2 202	5 158	97	784	8 241
łódzkie	3 019	9 501	517	2 251	15 288
małopolskie	4 088	11 251	1 093	1 453	17 885
mazowieckie	3 031	16 993	807	3 045	23 876
opolskie	2 002	3 725	75	956	6 758
podkarpackie	2 009	5 869	159	524	8 561
podlaskie	1 626	4 075	113	855	6 669
pomorskie	2 391	6 953	480	1 468	11 292
śląskie	3 823	12 538	191	2 365	18 917
świętokrzyskie	2 430	5 840	348	1 361	9 979
warmińsko-mazurskie	2 819	6 498	268	826	10 411
wielkopolskie	4 760	12 432	1 144	1 848	20 184
zachodniopomorskie	1 796	6 146	149	1 256	9 347
Polska	47 160	131 905	6 510	23 826	209 401

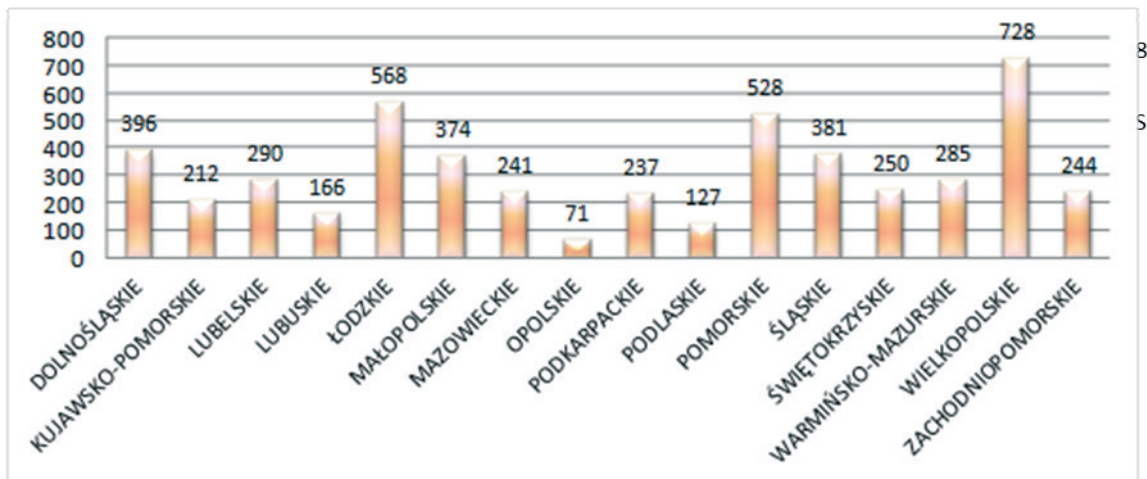
W Działaniach 6.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych* i 6.2 *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia* można było uzyskać wsparcie ukierunkowane na podjęcie działalności gospodarczej.

Do końca 2013 r. środki na prowadzenie własnej firmy uzyskało łącznie w całej Polsce 5,1 tys. osób niepełnosprawnych (44% stanowiły kobiety). Najwięcej osób niepełnosprawnych skorzystało z tych środków w województwie wielkopolskim, łódzkim i pomorskim, a najmniej w opolskim.

Liczba osób niepełnosprawnych, które otrzymały środki na podjęcie działalności w podziale na województwa (stan na koniec 2013 r.)

Województwo	Liczba osób
dolnośląskie	396
kujawsko-pomorskie	212
lubelskie	290
lubuskie	166
łódzkie	568
małopolskie	374
mazowieckie	241
opolskie	71

podkarpackie	237
podlaskie	127
pomorskie	528
śląskie	381
świętokrzyskie	250
warmińsko-mazurskie	285
wielkopolskie	728
zachodniopomorskie	244
Polska	5 098

Największy udział osób niepełnosprawnych zanotowano w Priorytecie VII *Promocja integracji społecznej PO KL* (blisko 18% uczestników projektów), co wiązało się z uruchomieniem w jego ramach działania dedykowanego dla osób niepełnosprawnych, tj. Działania 7.4 *Niepełnosprawni na rynku pracy*.

Na koniec 2013 r. liczba osób niepełnosprawnych, które zakończyły udział w projektach z tego Działania wynosiła 700 osób (64% stanowiły kobiety). Najwięcej osób niepełnosprawnych skorzystało ze wsparcia w województwie małopolskim, łódzkim i świętokrzyskim.

Biorąc pod uwagę podpisane dotychczas umowy planowane jest w tym Działaniu wsparcie ok. 7,4 tys. osób niepełnosprawnych, natomiast docelowo założono, że pomoc otrzyma ok. 11 tys. osób z niepełnosprawnościami.

**Projekty realizowane przez jednostki organizacyjne Policji
w 2013 r. oraz latach 2008-2013
w zakresie m.in. zatrudniania osób niepełnosprawnych
i współpracy z organizacjami pozarządowymi.**

⇒ Komenda Główna Policji

Komenda Główna Policji uczestniczy - *we współpracy z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego* - w realizowaniu projektu pt. „Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy” w ramach *Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*.

Celem projektu jest nabywanie przez osoby niepełnosprawne umiejętności praktycznych i społecznych niezbędnych do wykonywania pracy poprzez realizację zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą. Komenda Główna Policji zaoferowała możliwość odbycia stażu rehabilitacyjnego dla dwóch osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności i będących nieaktywnych zawodowo. W terminie 6.11.2013 – 05.02.2014 r. dwie osoby niedosłyszące odbywały trzymiesięczne staże rehabilitacyjne w Biurze Logistyki Policji KGP oraz Biurze Finansów KGP.

Łódzki oddział Polskiego Związku Głuchych przeszkolił przedstawicieli biur KGP oraz osoby, które opiekowały się stażystami. Celem szkolenia było przekazanie wiedzy na temat osób niepełnosprawnych, w tym dostarczenie informacji w zakresie dostępnych metod i form komunikacji ułatwiających realizację założeń stażu oraz współpracę stażysty z opiekunem oraz innymi pracownikami danej komórki organizacyjnej KGP. W ten sposób Komenda Główna Policji promuje ideę zdobywania doświadczenia zawodowego przez osoby niepełnosprawne w administracji państwowej.

⇒ KWP¹⁰³ Bydgoszcz.

- ☞ Współpraca KWP w Bydgoszczy z Polską Organizacją Pracodawców Osób Niepełnosprawnych w Bydgoszczy, na szczególną uwagę zasługuje uczestniczenie w latach 2008–2009 przez pracowników Wydziału Kadr i Szkolenia KWP w Bydgoszczy w Giełdzie Pracy dla Osób Niepełnosprawnych.
- ☞ Od 2008 r. trwa informowanie pracowników Policji zatrudnionych w jednostkach Policji województwa kujawsko – pomorskiego o możliwości uzyskania z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności orzeczenia o stopniu niepełnosprawności i korzyściach wynikających dla pracownika z zaliczenia do umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności. W celu zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w art. 21 ust. 2a ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w kwartalniku wydawanym przez kujawsko – pomorską Policję (miesiąc kwiecień – czerwiec 2011 r.) RAPORT umieszczony został artykuł pt. „Niepełnosprawność, a zatrudnienie”.
- ☞ W 2011 r. w KWP w Bydgoszczy zatrudniono pracownika z ukończonym kursem języka migowego pod kątem obsługi osób mających trudności w komunikowaniu się.
- ☞ W latach 2009 i 2010 w KWP w Bydgoszczy oraz podległych jednostkach Policji woj. kujawsko – pomorskiego realizowane były programy współfinansowane ze środków Unii Europejskiej (łącznie 5 pracowników niepełnosprawnych skorzystało z nauki języka obcego).
- ☞ Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy zawarła w 2012 r. dwie umowy z Fundacją Aktywnej Rehabilitacji FAR w Warszawie, na podstawie których jedna osoba

¹⁰³ Komenda Wojewódzka Policji.

niepełnosprawna ruchowo odbyła staż w Wydziale Finansów KWP w Bydgoszczy od dnia 05.06.2012 r. do dnia 04.09.2012 r., a druga osoba niepełnosprawna ruchowo odbyła staż w Wydziale Postępowań Administracyjnych KWP w Bydgoszczy od dnia 04.12.2012 r. do dnia 03.04.2013 r.

⇒ **KWP Kraków.**

- ✚ KWP w Krakowie nawiązała stałą współpracę z Pełnomocnikiem Prezydenta Miasta Krakowa ds. osób niepełnosprawnych w celu pozyskania wiedzy na temat postępowania wobec osób z niepełnosprawnościami oraz oczekiwań środowisk osób niepełnosprawnych. We współpracy z Pełnomocnikiem oraz Fundacją Instytutu Rozwoju Regionalnego KWP w Krakowie zorganizowała w 2012 roku szkolenie dla funkcjonariuszy (22 osoby), którego tematyką było zachowanie się wobec osób niepełnosprawnych. Szkolenie to miało charakter warsztatowy, obejmowało dyskusję i ćwiczenia, a trenerki, z których jedna była niewidoma, wspomagał pies-przewodnik osób niepełnosprawnych. Zakłada się, że osoby przeszkolone będą przekazywać pozyskaną wiedzę w swoich jednostkach.
- ✚ W lutym 2014 roku w garnizonie małopolskim będzie dystrybuowany elektroniczny podręcznik postępowania z osobami z niepełnosprawnościami. Należy stwierdzić, że wzrasta świadomość na temat konieczności działań na rzecz osób niepełnosprawnych i działania tego typu są podejmowane.

⇒ **KWP Kielce.**

- ✚ Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach osiągnięty od listopada 2010 roku wymagany wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych zachowuje do dnia dzisiejszego. Na dzień 31 grudnia 2013 r. wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w KWP w Kielcach przekroczył 9 %.
- ✚ W okresie objętym analizą przeprowadzono szereg przedsięwzięć profilaktycznych na rzecz osób niepełnosprawnych:
 - * w październiku 2011 roku KWP w Kielcach była współorganizatorem konferencji na temat praw dziecka, ze szczególnym uwzględnieniem praw dziecka z niepełnosprawnością. Spotkanie zorganizowano wspólnie z Rzecznikiem Praw Dziecka i Kuratorium Oświaty w Kielcach. W konferencji udział wziął m.in. Rzecznik Praw Dziecka RP, przedstawiciele nauki, organizacji społecznych oraz instytucji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem naruszeń praw najmłodszych.
 - * w celu ułatwienia kontaktu osobom mającym trudności w komunikowaniu się z powodu niepełnosprawności uruchomiono numer telefonu komórkowego, na który osoby te mogą wysyłać wiadomość tekstową (sms) z powiadomieniem o zdarzeniu. Numer opublikowany został na stronie internetowej i obsługiwany jest całodobowo przez dyżurnych Sztabu KWP w Kielcach.
 - * osoby z niepełnosprawnością mają możliwość składania skarg i wniosków drogą elektroniczną lub telefonicznie w ramach „Telefonu zaufania”. Funkcjonariusze Wydziału Kontroli KWP w Kielcach z myślą o osobach starszych oraz z niepełnosprawnością ruchową przyjmują interesantów w specjalnym pomieszczeniu usytuowanym na parterze budynku KWP w Kielcach.
 - * w ramach programu prewencyjnego „Raz-dwa-trzy – bądź bezpieczny i Ty” policjanci Wydziału Ruchu Drogowego KWP w Kielcach wydają Certyfikaty Bezpieczeństwa dla szkół spełniających określone warunki wynikające z przyjętych kryteriów oraz wprowadzających rozwiązania prewencyjne m.in. w obszarze edukowania z zakresu bezpiecznego korzystania z dróg publicznych. Otrzymały je m.in. dwie placówki oświatowe, do których uczęszczają dzieci z określonym stopniem niepełnosprawności tj. Szkoła Podstawowa nr 10 z Oddziałami Integracyjnymi w Starachowicach oraz Zespół Szkół Ogólnokształcących Specjalnych nr 17 w Kielcach. Ponadto policjanci Wydziału Ruchu Drogowego KWP w Kielcach prowadzą stałą współpracę m.in. z Okręgiem Świętokrzyskim Polskiego Związku Niewidomych, Szkołą Podstawową dla

Niesłyszących i Niedosłyszących, Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Pińczowie i Zespołem Szkół Integracyjnych w Kielcach. Podjęte działania profilaktyczne wzbogacają wiedzę osób niepełnosprawnych w zakresie bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

- * dodatkowym podjętym działaniem na rzecz ułatwiania komunikowania się osób niepełnosprawnych jest wyznaczanie miejsc parkingowych przed obiektami będącymi w trwałym zarządzie Policji świętokrzyskiej. Funkcjonariusze zdecydowanie reagują na łamanie przez nieuprawnionych użytkowników dróg zasad parkowania na miejscach przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych.
- * na podkreślenie zasługuje podejmowanie działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa osób z niepełnosprawnością, użytkowników dróg. Na terenie powiatu skarżyskiego w rejonie przejść dla pieszych zainstalowano płyty chodnikowe posiadające specjalne oznaczenia informujące osoby piesze niewidome o tym, że znajdują się w rejonie przejścia dla pieszych oraz sygnalizację świetlną wyposażoną w sygnały akustyczne dla potrzeb osób niedowidzących i niedosłyszących. Ponadto funkcjonariusze z komend powiatowych Policji w: Skarżysku-Kamiennej, Staszowie i Starachowicach zostali przeszkoleni z zakresu porozumiewania się językiem migowym.
- * Komenda Powiatowa Policji w Staszowie w 2013 roku zorganizowała staż pracowniczy dla 2 osób niepełnosprawnych.
- * na terenie woj. świętokrzyskiego prowadzona jest Kampania Społeczna „Inni-nie gorsi”, której głównym celem jest zwrócenie uwagi na problemy mniejszości, w tym osób z niepełnosprawnością. W ramach kampanii policjanci jednostek organizacyjnych Policji województwa świętokrzyskiego uczestniczą w debatach z udziałem młodzieży, osób starszych, przedstawicieli samorządu oraz mediów na temat „Czy mniejszości potrzebują dodatkowych praw czy równego traktowania?”. Debaty te zostały zaplanowane od listopada 2013 roku we wszystkich 13 powiatach woj. świętokrzyskiego. W 2014 roku Wojewoda Świętokrzyski wspólnie ze Świętokrzyskim Komendantem Wojewódzkim Policji w Kielcach, w ramach kampanii „Inni-nie gorsi”, wydali kalendarz przedstawiający dwanaście ewentualnych przyczyn nierównego traktowania. Treść kalendarza jest przesłaniem potrzeby zatrudniania osób z niepełnosprawnością i przełamywania barier.
- * na terenie powiatu buskiego w ubiegłorocznej debacie społecznej uczestniczyły osoby niewidome, które w trakcie dyskusji podzieliły się swoimi uwagami, wskazując m.in. miejsca w ich ocenie niebezpieczne. Na ich podstawie sporządzono wystąpienia do zarządców dróg. Ponadto KPP w Busku-Zdroju wraz z KWP w Kielcach w porozumieniu z Polskim Związkiem Niewidomych pozyskała psa przewodnika dla osoby niewidomej uczestniczącej w debacie społecznej.

⇒ **KWP Łódź.**

- ⇒ Poniższe przykłady wskazują, że jednostki Policji są trwale zaangażowane w poprawę dostępu osób niepełnosprawnych do obiektów policyjnych, czego dowodem są permanentne działania zmierzające do przystosowania budynków pod kątem zniesienia barier architektonicznych. Świadczy o tym również zaangażowanie funkcjonariuszy w prowadzonych działaniach prewencyjnych i edukacyjnych, wskazanych w dalszej treści pisma. Przeprowadzone zostały również szkolenia wewnętrzne m.in. polegające na zapoznaniu funkcjonariuszy i pracowników Policji z „Praktycznym Poradnikiem Savoir vivre Wobec Osób Niepełnosprawnych”.
- ⇒ KWP w Łodzi zrealizowała dwa projekty współfinansowane ze środków UE, które mogą mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych. W ramach projektu Zintegrowany System Kierowania: E-usługi dla społeczeństwa, zostały zainstalowane w Komendach Miejskich/Powiatowych Policji woj. Łódzkiego elektroniczne tablice informacyjne, które podłączone zostały w sieć. Część informacji

dla obywateli zamieszczana jest lokalnie, przez odpowiednie komórki KPP/KMP, na tablicach informacyjnych, a część centralnie przez odpowiednią komórkę KWP w Łodzi, za pomocą serwera zarządzającego i sieci. Sieciowanie tablic pozwoliło na szybką, ujednoliconą aktualizację, udostępnianych informacji we wszystkich KWP/KMP/KPP województwa. W efekcie, możliwe jest także otrzymywanie od obywateli informacji zwrotnej poprzez publikowanie na tablicach różnego rodzaju ankiet, przesyłania ich za pośrednictwem zapytań, wniosków czy skarg. Tego typu informacje przesyłane są z każdej elektronicznej tablicy informacyjnej bezpośrednio do serwera centralnego, a stamtąd do właściwych komórek Policji. Elektroniczne tablice informacyjne zostały umieszczone na dyżurkach, dzięki czemu obywatele, a zwłaszcza osoby niepełnosprawne mają łatwy do nich dostęp.

- W ramach prowadzonych działań na rzecz osób niepełnosprawnych podjęto współpracę z dyrektorem i pedagogami Ośrodków Szkolno - Wychowawczych i Stowarzyszeniami, wspierającymi osoby niepełnosprawne.

Przykładem takiego działania są:

- * organizowane przez funkcjonariuszy KKP w Bełchatowie prelekcje w tamtejszym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym, dla dzieci i młodzieży w wieku od 7 do 24 lat, które są upośledzone w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym;
- * funkcjonariusze z KMP w Piotrkowie Trybunalskim corocznie uczestniczą w pikniku dla dzieci niepełnosprawnych, organizowanym przez Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „SZANSA” w Piotrkowie Trybunalskim;
- * funkcjonariusze KPP w Radomsku, w latach 2008 – 2013 ściśle współpracowali z trzema instytucjami zajmującymi się osobami niepełnosprawnymi tj: Specjalnym Ośrodkiem Szkolno – Wychowawczym w Radomsku przy ul. Piastowskiej 12, przeznaczonym dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym. W latach 2012 – 2013 policjant KPP w Radomsku uczestniczył w zorganizowanych przez w/w placówkę Warsztatach Terapii Zajęciowej i placówce przeznaczonej dla osób w podeszłym wieku i nieporadnych życiowo, tj.: Domem Pomocy Społecznej „FAMILY” w msc. Taras oraz Środowiskowym Domem Samopomocy w msc. Gaj 1 (przeznaczonym dla osób niepełnosprawnych umysłowo dorosłych i dzieci).
- * W latach 2008 – 2013 w KPP w Skierniewicach na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane były także działania profilaktyczno – propagandowe z zakresu bezpieczeństwa w ruchu drogowym – realizowane przez funkcjonariusza Wydziału Ruchu Drogowego m.in.: „Bezpieczna droga do szkoły”. W latach 2008 – 2012: „Zachowanie w autobusie” w roku 2009, „Bezpieczny przedszkolak” w roku 2011, „Odblaskowe pierwszaki” w roku 2012-2013. W wielu z nich uczestniczyli uczniowie szkół i klas integracyjnych lub podopieczni Specjalnego Ośrodka Wychowawczego. Ponadto w 2013 roku funkcjonariusze Zespołu ds. Przestępczości Narkotykowej i ds. Przestępczości Nieletnich przeprowadzili w klasach integracyjnych I – III Szkoły Integracyjnej w Skierniewicach pogadanki na temat: bezpieczeństwa dziecka w kontaktach z osobami obcymi, bezpiecznej drogi do szkoły. W klasach IV-VI przeprowadzono dyskusje na temat podstawowych pojęć z ustawy o postępowaniach w sprawach nieletnich. Dodatkowo w Gimnazjum Integracyjnym wyświetlono film „Nie warto ryzykować” dotyczący przemocy w szkole i przestępczości komputerowej.
- * W grudniu 2013 roku w Komendzie Miejskiej Policji w Piotrkowie Trybunalskim powołany został Pełnomocnik ds. Ochrony Człowieka i Równego Traktowania, do którego mogą się zwracać także osoby niepełnosprawne.

Spotkania we wszystkich tych miejscach mają charakter prewencyjny. Prelekcje mają na celu poprawić bezpieczeństwo osób niepełnosprawnych, uwrażliwić ich na zagrożenia i przestrzec przed przestępstwami popełnianymi na osobach niepełnosprawnych. Prelekcje

dla dzieci i młodzieży dotyczą także problematyki odpowiedzialności prawnej nieletnich za popełniane czyny karalne. Omawiane są zasady bezpiecznego zachowania szczególnie, w stosunku do nieznajomych, a także podczas pobytu w domu, jak i w trakcie wypoczynku letniego lub zimowego.

⇒ **KWP Olsztyn.**

⇒ W latach 2008 – 2013 Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie oraz Komendy Miejskie / Powiatowe Policji garnizonu warmińsko-mazurskiego w latach 2008-2013 współpracowały

z następującymi organizacjami pozarządowymi na rzecz osób niepełnosprawnych:

- * Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym przy Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Nidzicy. Realizowane są spotkania z podopiecznymi mające na celu omawianie ogólnych zasad bezpieczeństwa oraz kontaktu z osobami obcymi.
- * Rodzinnym Domem Pomocy Społecznej „HOSTEL” w Napiwodzie oraz Domem Samopomocy dla Osób z Problemami Psychicznymi w Nidzicy, w zakresie bieżącej pomocy przy rozwiązywaniu problemów pensjonariuszy i ich rodzin.
- * Komenda Powiatowa Policji w Nidzicy brała czynny udział w tworzeniu kilkuletniego „Powiatowego Programu na rzecz Osób Niepełnosprawnych” w roku 2008. Funkcjonariusze realizujący zadania na rzecz osób niepełnosprawnych aktywnie biorą udział w corocznie organizowanych imprezach: „Koncert Radości i Nadziei”, „Dni Rodziny” oraz festynach i imprezach integracyjnych.